

รูปแบบการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชน เพื่อลดปัญหาทางสังคม ในจังหวัดนครศรีธรรมราช

พระครูปลัดสิวริศร์ สุทฺธิมโน (ด่านประสิทธิ์)

ดุษฎีนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาสังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พุทธศักราช 2567

รูปแบบการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชน เพื่อลดปัญหาทางสังคม ในจังหวัดนครศรีธรรมราช

พระครูปลัดสิวริศร์ สุทฺธิมโน (ด่านประสิทธิ์)

ดุษฎีนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาสังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พุทธศักราช 2567

MODEL FOR THE DEVELOPMENT OF MORAL INTELLIGENTAMONG YOUNG PEOPLE SOCIAL PROBLEMS IN NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE

PHRAKHUPALADN SIWARITT SUDDHIMANO (DANPRASIT)

A DISSERTATION SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR THE DEGREE OF DOCTOR OF PHILOSOPHY
PROGRAM IN BUDDHISTIC SOCIOLOGY
FACULTY OF SOCIAL SCIENCES
MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY
2024

หัวข้อดุษฎีนิพนธ์	:	**รูปแบบการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชนเพื่อลดปัญหาทางสังคม ในจังหวัดนครศรีธรรมราช**
ชื่อนักศึกษา	:	**พระครูปลัดสิวริศว์ สุทธิมโน (ด่านประสิทธิ์)**
ชื่อปริญญา	:	**ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**
สาขาวิชา	:	**สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์**
ปีพุทธศักราช	:	**2567**
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	:	**ดร. สุปรีชา ชำนาญพุฒิพร**
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	:	**รองศาสตราจารย์ ดร. กันตภณ หนูทองแก้ว**

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับดุษฎีนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์

คณบดีคณะสังคมศาสตร์ .....

(พระมหาสุรไกร ชินพุทธิสิริ, ผู้ช่วยศาสตราจารย์)

คณะกรรมการสอบดุษฎีนิพนธ์ :

ประธานกรรมการ .....

(รองศาสตราจารย์ ดร. ปัญญา เลิศไกร)

กรรมการ (อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก) .....

(ดร. สุปรีชา ชำนาญพุฒิพร)

กรรมการ/อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม .....

(รองศาสตราจารย์ ดร. กันตภณ หนูทองแก้ว)

กรรมการ .....

(รองศาสตราจารย์ ดร. เดชชาติ ตรีทรัพย์)

กรรมการ .....

(ดร. วชิรวิชญ์ อิทธิธนาศุภวิชญ์)

(ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย)

Dissertation Topic	:	Model for the Development of Moral Intelligence Among People to Reduce Social Problems in Nakhon Si Thammarat Province
Student's Name	:	Phrakrupalad Siwaritt Suddhimano (Danprasit)
Degree Sought	:	Doctor of Philosophy
Program	:	Buddhistic Sociology
Anno Domini	:	2024
Advisor	:	Dr. Supreecha Chamnanphuttiphon
Co-Advisor	:	Assoc. Prof. Dr. Kantaphon Nuthongkaew

Accepted by the Faculty of Social Sciences, Mahamakut Buddhist University in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of Doctor of Philosophy (Buddhistic Sociology)

Dean of Faculty of Social Sciences .....

(Phramaha Surakrai Jinabuddhisiri, Asst. Prof.)

Dissertation Committee :

Chairman .....

(Assoc. Prof. Dr. Punya Lertgrai)

Member (Advisor) .....

(Dr. Supreecha Chamnanphuttiphon)

Member/Co-Advisor .....

(Assoc. Prof. Dr. Kantaphon Nuthongkaew)

Member .....

(Assoc. Prof. Dr. Detchat Treesap)

Member .....

(Dr. Vachiravitch Ittithanasuphavitch)

(Copyright of Mahamakut Buddhist University)

บทคัดย่อ

หัวข้อดุษฎีนิพนธ์ : **รูปแบบการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชนเพื่อลดปัญหาทางสังคม ในจังหวัดนครศรีธรรมราช**
ชื่อนักศึกษา : **พระครูปลัดสิวริศร์ สุทฺธิมโน (ด่านประสิทธิ์)**
ชื่อปริญญา : **ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**
สาขาวิชา : **สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์**
ปีพุทธศักราช : **2567**
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก : **ดร. สุปรีชา ชำนาญพุฒิพร**
อาจารย์ที่ปรึกษาหลักร่วม: **รองศาสตราจารย์ ดร. กันตภณ หนูทองแก้ว**

ดุษฎีนิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหาทั่วไปของเยาวชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช 2) เพื่อวิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชน เพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช 3) เพื่อสร้างรูปแบบองค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชน เพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยรวบรวมเอกสาร สัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 9 รูป/คน และจัดเวทีเสวนากลุ่ม จากผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 8 รูป/คน เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ และวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า :

1. สภาพปัญหาทั่วไปของเยาวชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า สังคมในปัจจุบันเด็กและเยาวชน มีการทะเลาะเบาแว้ง ยาเสพติดและชู้สาว ต้องการการแก้ไขอย่างเร่งด่วน เพื่อให้ได้รับความรู้และทำความเข้าใจกับปัญหาที่เกิดขึ้น โดยควรใช้หลักความฉลาดทางจริยธรรม เพื่อให้สามารถเรียนรู้พัฒนาตนเองไม่ให้ไปสู่ปัญหาเหล่านั้น หากเผชิญอยู่กับปัญหาก็สามารถนำหลักความฉลาดทางจริยธรรมมาช่วยในการดำรงชีวิตและเป็นเกราะป้องกันไม่ให้หลงผิดไปมากกว่าเดิม ทุกภาคส่วน ผู้ปกครอง โรงเรียน สถานศึกษา ครูอาจารย์ หรือแม้แต่พระสงฆ์ ผู้นำทางศาสนา เจ้าหน้าที่บ้านเ ฉ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรช่วยกัน วางมาตรการในการแก้ปัญหาและวางแผนว่าในระยะยาว ควรทำอย่างไรไม่ให้เกิดปัญหาเหล่านี้ขึ้นอีก

2. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชน เพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า บุคคลต้องมีลักษณะพื้นฐานทางจิตใจ 3 ประการในปริมาณที่สูงพอเหมาะกับอายุ จึงจะเป็นผู้ที่มีความพร้อมที่จะพัฒนาจิตลักษณะ 5 ประการหากบุคคลมีความพร้อมทางจิตใจ 3 ด้านดังกล่าวและอยู่ในสภาพแวดล้อมทางบ้าน ทางโรงเรียนและทางสังคมที่เหมาะสม นอกจากนั้นบุคคลยังมีความพร้อมที่จะรับการพัฒนาจิตลักษณะบางประการใน 5 ด้านนี้ จิตลักษณะพื้นฐาน 5 ประการ จึงเป็นสาเหตุของพฤติกรรมคนดี และคนเก่งนั่นเอง

3. รูปแบบองค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชน เรียกว่า KCTA Model ดังนี้ K = Knowledge หมายถึง การให้ความรู้ ความฉลาดทางจริยธรรม C = Concept หมายถึง การสร้างความคิดรวบยอด T = Training หมายถึง การฝึกอบรม A = Assessment หมายถึง การประเมินความก้าวหน้าในด้านความฉลาดทางจริยธรรม

คำสำคัญ : รูปแบบการพัฒนา, ความฉลาดทางจริยธรรม, ปัญหาทางสังคม

ABSTRACT

Dissertation Topic	:	**Model for the Development of Moral Intelligent among Young People Social Problems in Nakhon Si Thammarat Province**
Student's Name	:	**Phrakhupaladn Siwaritt Suddhimano (Danprsit)**
Degree Sought	:	**Doctor of Philosophy**
Anno Domini	:	**2024**
Advisor	:	**Dr. Supreecha Chamnanphuttiphon**
Co-Advisor	:	**Assoc. Prof. Dr. Kantaphon Nuthongkaew**

The objectives of this dissertation are as follows: 1) to analyze the general problems of youth in Nakhon Si Thammarat Province 2) to analyze the concept of Theories on the development of ethical intelligence of young people 3) To create a model of knowledge about the development of ethical intelligence of young people to reduce social problems in Nakhon Si Thammarat Province, it is a qualitative research by collecting documents, in-depth interviews with 9 persons, and organizing a group discussion forum from experts for 8 persons. The research tools include interviews form and data analysis by descriptive methods.

The results showed that :

1. General problems of youth in Nakhon Si Thammarat Province It is found that in today's society, children and youth there was a small quarrel. Drugs and adultery In order to gain knowledge and understand the problems that have arisen, ethical intelligence should be used so that they can learn to develop themselves so that they do not fall into those problems. If you are facing a problem, you can apply the principle of ethical intelligence to help you live and serve as a shield to prevent further delusion. All sectors ruler Schools and educational institutions Teachers, even monks, religious leaders. Civil officials and those involved should help each other. ฯ in place measures to solve the problem and plan what should be done to prevent these problems from happening again in the long term.

2. Concept Theories on the development of ethical intelligence of young people to reduce social problems in Nakhon Si Thammarat Province It was found that a person must have 3 basic psychological characteristics in a high amount appropriate for his age to be ready to develop 5 mental characteristics if he or she is mentally ready for these 3 aspects and is in the home environment. appropriate school and social in addition, a person is also ready to receive the development of certain mental

characteristics in these 5 aspects, the 5 basic mental characteristics, which are the causes of good and talented behavior.

3. The body of Knowledge Model on the Development of Ethical Intelligence of Youth It is called the KCTA Model as follows: K = Knowledge means to educate, ethical intelligence, C = Concept means to create a comprehensive idea, T = training means training, A = Assessment means to evaluate progress in the field of ethical intelligence.

Keywords: development model, moral intelligence, social problems

กิตติกรรมประกาศ

ดุษฎีนิพนธ์นี้สำเร็จสมบูรณ์ลงได้ด้วยความอนุเคราะห์จากมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช ขอกราบขอบพระคุณ พระเมธีวชิราภิรัต, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., รองอธิการบดี อาจารย์ประจำหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์ทุกท่าน ที่กรุณาให้คำแนะนำแก่ผู้วิจัย ทั้งได้สละเวลาในการชี้แนะแนวทางตรวจทานแก้ไขงานวิจัยจนสำเร็จเรียบร้อย

ขอขอบพระคุณ ดร.สุปรีชา ชำนาญพุฒิพร อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และรองศาสตราจารย์ ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับดุษฎีนิพนธ์เล่มนี้ ที่ได้อนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย ตลอดจนให้ความรู้และคำแนะนำข้อคิดเห็นต่าง ๆ

ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช ที่ให้ความอนุเคราะห์ดูแลช่วยเหลือด้านเอกสารการจัดทำดุษฎีนิพนธ์ฉบับนี้

ขอขอบคุณคณาจารย์ประจำหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์ ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ ตลอดจนเพื่อนนักศึกษาสาขาวิชาสังคมวิทยาทุกท่านที่กรุณาให้กำลังใจรวมทั้งความห่วงใยที่มอบให้ผู้วิจัยตลอดมา

ประโยชน์และคุณค่าอันพึงมีจากดุษฎีนิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบความดีทั้งหมดนี้แด่บิดา มารดา และครู อาจารย์ อันเป็นที่เคารพสูงสุด รวมทั้งเพื่อน ๆ ที่ช่วยเหลือและเป็นกำลังใจตลอดจนผู้มีพระคุณทุกท่านมา ณ โอกาสนี้ด้วย

พระครูปลัดสิวริศร์ สุทฺธิมโน (ด่านประสิทธิ์)

สารบัญคำย่อ

คำย่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

อักษรย่อในดุษฎีนิพนธ์ฉบับนี้ใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปี พ.ศ. 2539 โดยกล่าวถึงแหล่งที่มา เล่ม / ข้อ / หน้า ตามลำดับ ดังนี้

คำย่อ	คำเต็ม
พระสุตตันปิฎก	
ขุ.ม. (ไทย)	สุตตันตปิฎก ขุทฺทกนิกาย มหานิทเทส (ภาษาไทย)
ขุ.ป. (ไทย)	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ปฏิสัมภิทามรรค (ภาษาไทย)
สำ .สฬา. (ไทย)	สุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค (ภาษาไทย)
องฺ.ปญฺจก.(ไทย)	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต (ภาษาไทย)
องฺ.เอกก.(ไทย)	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย เอกกนิบาต (ภาษาไทย)
องฺ.เอกก. (บาลี)	สุตฺตนฺตปิฎก องฺคุตฺตรนิกาย เอกกนิปาตปาลิ (ภาษาบาลี)
พระอภิธรรมปิฎก	
อภิ.วิ. (ไทย)	อภิธรรมปิฎก วิภังค์ (ภาษาไทย)

คำอ่าน

1. การใช้พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง เป็นหลักในการอ้างอิง โดยมีวิธีการอ้างอิงดังนี้ คือ ชื่อย่อคัมภีร์ เล่ม/ข้อ/หน้า เช่น ขุ.ธ. 25/28/48 หมายถึง ขุททกนิกาย ธรรมปทคาถา เล่มที่ 25 ข้อ 28 หน้า 48 เป็นต้น

2. ส่วนคัมภีร์อรรถกถานั้น ใช้พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง โดยมีวิธีการอ้างอิงดังนี้ คือ ชื่อคัมภีร์ เล่ม/ตอน/หน้า เช่น ขุ.ธ.อ. 1/2/76 หมายถึง ขุททก นิกาย ธรรมบทอรรถกถา เล่มที่ 1 ตอนที่ 2 หน้าที่ 76 เป็นต้น

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย..... จ

บทคัดย่อภาษาอังกฤษ..... ช

กิตติกรรมประกาศ..... ฌ

สารบัญคำย่อ..... ญ

สารบัญ..... ฎ

สารบัญตาราง..... ฑ

สารบัญแผนภูมิ..... ฒ

บทที่ 1 บทนำ..... 1

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา..... 1

1.2 คำถามในการวิจัย..... 3

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย..... 3

1.4 ขอบเขตของการวิจัย..... 3

1.5 วิธีดำเนินการวิจัย..... 3

1.6 ประโยชน์ที่ได้รับ..... 8

1.7 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง..... 8

1.8 กรอบแนวคิดในการวิจัย..... 21

1.9 นิยามศัพท์เฉพาะในการวิจัย..... 22

บทที่ 2 สภาพปัญหาทั่วไปของเยาวชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช..... 22

2.1 ความสำคัญและความหมายของเยาวชน..... 22

2.2 วันเยาวชนแห่งชาติ..... 25

2.3 กฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการดูแลเยาวชน..... 27

2.4 ข้อมูลทั่วไปจังหวัดนครศรีธรรมราช..... 30

2.5 การสำรวจสถานการณ์ทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช..... 38

2.6 สถิติการให้บริการศูนย์ช่วยเหลือสังคม สายด่วน 1300 จังหวัดนครศรีธรรมราช..... 41

2.7 การวิเคราะห์สถานการณ์ทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช..... 42

2.8 สภาพปัญหาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช..... 46

บทที่ 3 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรม..... 51

3.1 แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับความฉลาดทางจริยธรรม..... 51

3.2 แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรม..... 56

3.3 หลักธรรมตามแนวพุทธศาสนา..... 79

สารบัญ

หน้า

3.4 สรุปกรอบแนวคิดหลักธรรมในการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรม..... 131

บทที่ 4 วิเคราะห์การสร้างรูปแบบองค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาความฉลาดทาง จริยธรรมของเยาวชนเพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช..... 134

4.1 สรุปผลสภาพปัญหาทั่วไปของเยาวชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช..... 134

4.2 วิเคราะห์ สังเคราะห์ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชน เพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช... 136

4.3 วิเคราะห์ สังเคราะห์ การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ..... 138

4.4 วิเคราะห์ สังเคราะห์ ผลการจัดประชุมเสวนากลุ่ม..... 160

4.5 วิเคราะห์ สังเคราะห์ รูปแบบองค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชน เพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช..... 164

4.6 องคความรูใหม่จากการวิจัย..... 167

บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ..... 171

5.1 บทสรุป..... 171

5.2 อภิปรายผล..... 174

5.3 ข้อเสนอแนะ..... 183

บรรณานุกรม..... 184

ภาคผนวก..... 193

ภาคผนวก ก รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย..... 194

ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย..... 196

ภาคผนวก ค หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย..... 202

ภาคผนวก ง แบบสัมภาษณ์..... 224

ภาคผนวก จ เอกสารรับรองผลการพิจารณาจริยธรรมการทำวิจัยในคน..... 227

ภาคผนวก ฉ รูปภาพในการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิ..... 229

ประวัติผู้วิจัย..... 236

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
2.1	วิเคราะห์บทบาททางพฤติกรรมการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ของมนุษย์.....	31
2.2	การใช้ท่าทางเป็นสัญลักษณ์สื่อความหมายแทนคำพูด จากผลการวิเคราะห์พฤติกรรมการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ของมนุษย์.....	32
2.3	แสดงทัศนคติ องคความรู ทักษะ และเครือข่าย.....	33
2.4	ความสัมพันธ์ระหว่างระบบสังคมและระบบวัฒนธรรมกับการปรับตัวของบุคคล.....	33

สารบัญแผนภูมิ

ภาพที่		หน้า
1.1	สรุปขั้นตอนการดำเนินการวิจัย.....	7
1.2	แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย.....	21
2.1	สรุปกรอบแนวคิดและทฤษฎีการการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเชิงสร้างสรรค์.....	50
3.1	สรุปการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเชิงสร้างสรรค์เพื่อสังคมสันติสุขตามแนวพระพุทธศาสนา.....	133
4.1	แบบจำลองการสื่อสารของเบอร์โล.....	136
4.2	บูรณาการการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเชิงสร้างสรรค์เพื่อสังคมสันติสุขตามแนวพระพุทธศาสนา.....	138
4.3	การบูรณาการหลักธรรมในการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเพื่อสังคมสันติสุขตามแนวพระพุทธศาสนา.....	168

บทที่ 1
บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ความฉลาดทางจริยธรรมเป็นการศึกษาความสามารถของบุคคลในการเรียนรู้และปฏิบัติตนด้านจริยธรรมและศีลธรรมตามกรอบประเพณีที่ดีงามของศาสนา วัฒนธรรมและค่านิยมของสังคมที่ตนอาศัยอยู่ ทั้งสามารถปฏิบัติต่อบุคคลอื่นภายใต้ข้อบัญญัติที่ดีงามด้วยจิตใจที่เต็มเปี่ยมด้วยความรัก ความเมตตา มีความประพฤติที่ชอบธรรม มีความปรารถนาดีต่อผู้อื่น อยากให้ผู้อื่นได้รับสิ่งที่ดี มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่เบียดเบียนผู้อื่น มีจิตสงบวางเฉยไม่ยินดี ไม่ส่งเสริมต่อสิ่งที่จะทำลายคุณธรรมที่ดีงาม รู้จักนำหลักธรรมมาใช้ในการแก้ไขปัญหาสำหรับตนและบุคคลอื่นได้อย่างเหมาะสม ด้วยการปฏิบัติทางจิตให้สงบเป็นสมาธิสำหรับตนเองและชักชวนบุคคลอื่นให้ร่วมปฏิบัติ (อริยะ สุพรรณเภษัช, 2545, หน้า 2) โดยกระทำอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอจนเป็นนิสัย ผู้มีความประพฤติดีงามอย่างแท้จริงจะต้องเป็นผู้มีความรู้สึกในด้านดีอยู่ตลอดเวลา (พระมหาอนันต์ องฺกุรสิริ, 2561, หน้า 85) ผลที่เกิดจากการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมทำให้เกิดความรู้ (Knowledge) เกิดเจตคติ (Attitude) เกิดทักษะ (Skill) (ไพฑูรย์ สินลารัตน์, 2544, หน้า 98)

ความฉลาดทางจริยธรรมจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างยิ่งที่ส่งผลให้บุคคลประสบความสำเร็จทั้งด้านการเรียน การงาน ครอบครัว การดำเนินชีวิตส่วนตัว และการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม แต่ด้วยกระแสแห่งการเปลี่ยนของยุคโลกาภิวัตน์เกิดการพัฒนาที่ก้าวหน้า จึงทำให้ความฉลาดทางจริยธรรมของบุคคลในสังคมเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะต่อเยาวชนในวัยเรียนจังหวัดนครศรีธรรมราชปัญหาที่สำคัญที่พบมากคือ 1) การใช้สารเสพติด ส่วนใหญ่เยาวชนใช้สารเสพติดที่พบมากสุดคือ ยาสูบ ยาบ้า กัญชา แอมเฟตามีน และสาระเหยและมากกว่า 90% ใช้มากกว่า 1 ประเภท (กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน, 2565, หน้า 14) 2) การใช้ความรุนแรงและก้าวร้าว พบว่า มักใช้ความรุนแรงในลักษณะการทำร้าย หรือพยายามทำร้าย การพกพาอาวุธและวัตถุระเบิด ทะเลาะวิวาทกับผู้อื่นโดยใช้กำลังและใช้อาวุธ (กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน, 2565, หน้า 12) 3) เพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร พบว่า ส่วนใหญ่มีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกอายุ 15 ปีมากที่สุด และตั้งครรภ์ที่อายุน้อยที่สุด คือ 12 ปี โดยส่วนใหญ่เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นมากที่สุด (นิตยา เพ็ญศิรินภา, 2564, หน้า 3) และ 4) การสูบบุหรี่ พบว่า เยาวชนอายุ 15 ปีขึ้นไปเป็นผู้ที่สูบบุหรี่ ร้อยละ 17.4 อายุเฉลี่ยที่ติดบุหรี่คือ 18 ปี (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2564, หน้า V) 3) เพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร พบว่า การตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควรในวัยรุ่นมักจะเกิดในช่วงอายุ 10-19 ปี สาเหตุเกิดจากความไม่รู้ และคิดว่าการมีเพศสัมพันธ์เป็นเรื่องของแต่ละบุคคล จึงเกิดการเรียนแบบจนนำไปสู่การตั้งก่อนวัยอันควร และ 4) การสูบบุหรี่ พบว่า เยาวชนช่วงอายุ 15-19 ปีมีการเริ่มสูบบุหรี่ครั้งแรกที่อายุเฉลี่ย 16.2 ปีส่วนกลุ่มอื่นๆ มีการเริ่มสูบบุหรี่ครั้งแรกที่อายุเฉลี่ย 18-19 ปีจะเห็นได้ว่าการเริ่มสูบบุหรี่ครั้งแรกของผู้สูบบุหรี่นั้นจะเป็นผู้ที่มีอายุอยู่ในช่วงวัยรุ่น โดยเฉพาะปัญหาด้านความฉลาดทางจริยธรรมถือว่าเป็นปัญหาที่สำคัญน่าเป็นห่วงอย่างยิ่ง

การพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชน มีความจำเป็นอย่างเร่งด่วนที่ต้องดำเนินการแก้ไขตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับโรงเรียน รวมไปถึงระดับชาติ และต้องได้รับการเอาใจใส่อย่างจริงจัง เพราะที่ผ่านมามักมุ่งพัฒนาแต่ความรู้ เมื่อออกไปสู่สังคมก็นำเอาความรู้ที่ตนเองมีอยู่ไปเอารัดเอาเปรียบผู้อื่น หรือกระทำความชั่ว จึงเป็นหน้าที่โดยตรงของผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบและเกี่ยวข้องที่จะต้องตระหนักและพัฒนาให้เยาวชนมีความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชนให้มากที่สุด โดยมุ่งหวังให้เยาวชนออกไปสู่สังคมด้วยคุณภาพและมีคุณธรรมจริยธรรม เพื่อเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีความเข้มแข็งทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ และเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ สำหรับการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรม เพื่อนำมาใช้ในการสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมคือ ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมของ **ดวงเดือน พันธุมนาวิน** (2544) ที่ลักษณะ**พื้นฐานและองค์ประกอบทางจิตใจซึ่งจะนำไปสู่พฤติกรรมที่พึงปรารถนา เพื่อส่งเสริมให้บุคคลเป็นคนดีและคนเก่ง** ทฤษฎีพัฒนาการทางเหตุผลเชิงจริยธรรมของโคลเบอร์ก ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูรา ซึ่งเป็นพื้นฐานการพัฒนาการหยั่งลึกทางสังคม อธิบายแนวคิดที่สำคัญในการเรียนรู้ทางสังคมไว้ว่า พฤติกรรมทุกอย่างของมนุษย์เป็นผลมาจากการเรียนรู้ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่างๆ แนวคิดการพัฒนาด้านจิตพิสัยของแครทโวล บลูม และมาเซีย โดยเน้นการจัดสิ่งเร้า ประสบการณ์หรือสถานการณ์หรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่ช่วยให้เยาวชนเกิดการเรียนรู้และสนใจในคุณธรรมจริยธรรม มีส่วนร่วมและมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น โดยมีรูปแบบการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรม ตามหลักการ KCTA MODEL คือ การสร้างเสริมปัญญาและเสริมสร้างศรัทธา ปัญญา คือ ความรู้ว่าสิ่งใดพึงกระทำและสิ่งใดพึงละเว้น ศรัทธา คือ เชื่อมั่นที่จะกระทำในสิ่งที่พึงกระทำ และเชื่อมั่นที่จะละเว้นในสิ่งพึงละเว้น ประกอบด้วยรูปแบบการพัฒนาใน 4 ขั้นตอน คือ1) การให้ความรู้แก่เยาวชน (Knowledge) 2) การสร้างความคิดรวบยอดแก่เยาวชนที่จะเป็นผู้นำในด้านการพัฒนาทางปัญญา การพัฒนาทางจิตใจ และการพัฒนาทางพฤติกรรม (Concept) 3) การจัดกิจกรรมให้ความรู้แก่เยาวชน (Teaching) ขั้นนี้เป็นหัวใจสำคัญของรูปแบบการพัฒนา และ 4) การประเมินความก้าวหน้าพฤติกรรมความความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชน (Assessment) และเชื่อว่ารูปแบบการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชน ทำให้เยาวชนได้รับการฝึกฝนในด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญาและจริยธรรมควบคู่ไปด้วย จะช่วยให้เยาวชนสามารถปรับตัว มีพัฒนาการที่ดีเป็นการวางรากฐานในการเรียนรู้ที่ดีของเยาวชนต่อไปในอนาคต

ดังนั้น จากปัญหาการวิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษารูปแบบการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมเพื่อเป็นหลักในการดำรงชีวิต เป็นกรอบควบคุมความประพฤติภายนอกไว้ให้ประพฤติดี ไม่ทำลายผู้อื่นทั้งความคิดการกระทำและคำพูด ไม่ต้องการสิ่งของผู้อื่นมาเป็นของตน และจะช่วยให้เกิดพลังความรัก ความเมตตาแก่ตัวเองและผู้อื่น จึงทำการศึกษาแนวคิดทฤษฎีและหลักจริยธรรมต่าง ๆ ผลการวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์สำหรับการนำไปใช้ส่งเสริมความฉลาดทางจริยธรรมเพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช ตามแนวคิดที่ว่า ศีลธรรมของยุวชน คือ สันติภาพของโลก มุ่งเน้นให้เยาวชนเติบโตใน 4 มิติ คือ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านความรู้ และด้านทักษะความสามารถ และนำเสนอองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับความฉลาดทางจริยธรรมไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อเสริมสร้างคุณภาพเยาวชนไทยและสังคมที่ปลอดภัยมากยิ่งขึ้น

1.2 คำถามวิจัย

1.2.1 สภาพปัญหาทั่วไปของเยาวชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช มีสภาพเป็นอย่างไร

1.2.2 แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชน เพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นอย่างไร

1.2.3 รูปแบบองค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชน เพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.3.1 เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหาทั่วไปของเยาวชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช

1.3.2 เพื่อวิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชนเพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช

1.3.3 เพื่อสร้างรูปแบบองค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชน เพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

1.4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยนี้ได้ศึกษาเนื้อหาจากพระตรีปิฎก อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา หรือ เอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้าหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาการวิจัยที่มีผลต่อการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชน พร้อมทั้งค้นคว้าเอกสาร งานวิชาการ วารสาร เว็บไซต์ ดุษฎีนิพนธ์บทความและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้ที่เป็นหลักฐานทางวิชาการ เพื่อเป็นการยืนยันองค์ความรู้ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชนเพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช

1.4.2 ขอบเขตด้านประชากร

1) ผู้ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ประกอบด้วย พระภิกษุสงฆ์ผู้ทรงความรู้ ปราชญ์ผู้ทรงความรู้ นักการศาสนา คณาจารย์ นักวิชาการ จำนวน 8 รูป/คน

2) ผู้ให้ข้อมูลการเสวนากลุ่ม (Focus Group) เป็นผู้เชี่ยวชาญประกอบด้วย พระภิกษุสงฆ์ผู้ทรงความรู้ ปราชญ์ผู้ทรงความรู้ นักวิชาการศาสนา คณาจารย์ นักวิชาการ จำนวน 14 รูป/คน

1.4.3 ขอบเขตพื้นที่ กำหนดพื้นที่ในจังหวัดนครศรีธรรมราช

1.4.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา 1 มีนาคม 2566 – 31 พฤษภาคม 2567

1.5 วิธีดำเนินการวิจัย

1.5.1 เครื่องมือที่ใช้การวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชน เพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยที่ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพแบบวิจัยเอกสาร (Documentary Qualitative Research) ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารปฐมภูมิ จากหลักฐานสำคัญที่ปรากฏ คือ พระไตรปิฎก อรรถกถา และงานวิชาการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องและ

สอดคล้องกับงานวิจัย มีการสัมภาษณ์เชิงลึก(In-depth interview) จากบุคคลซึ่งเป็นผู้รอบรู้และมีประสบการณ์ในประเด็นที่สัมภาษณ์ สามารถให้รายละเอียดข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริง คือเป็น Key Informants เพื่อรวบรวมข้อเท็จจริงให้ได้อย่างลึกซึ้ง ได้แก่

1. เอกสารปฐมภูมิ ได้แก่ ศึกษาข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช เช่น ศาลเยาวชนและครอบครัว สถานพินิจและคุ้มครองเด็ก ผู้อำนวยการสถานศึกษา ตัวแทนนักเรียน เป็นต้น เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์สภาพปัญหาทั่วไปของเยาวชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช

2. เอกสารทุติยภูมิ ได้แก่ ตำราที่เกี่ยวข้อง เอกสารวิชาการ ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง บทความวิชาการ สื่อสิ่งพิมพ์ website เป็นต้น

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างซึ่งมีลักษณะเป็นแบบปลายเปิด โดยแบ่งเนื้อหา เป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ข้อคำถามการสัมภาษณ์รูปแบบการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชนเพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. ศึกษาปัญหาข้อมูลในพื้นที่ด้วยวิธีสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ ศึกษาจากสถิติข้อมูลจากศาลเยาวชนและครอบครัว สถานพินิจ สถานีตำรวจ เป็นต้น

2. ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชน เพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช และรวบรวมข้อมูลเพื่อสร้างเป็นกรอบของแบบสัมภาษณ์

3. สร้างแบบสัมภาษณ์ให้ครอบคลุมการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชน เพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช

4. นำแบบสัมภาษณ์เสนออาจารย์ที่ปรึกษาตรวจ เพื่อให้ข้อเสนอแนะแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข

5. นำแบบสัมภาษณ์ที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว เรียนเชิญ ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ มีประสบการณ์เกี่ยวกับการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชน เพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความครอบคลุมตามขอบข่ายของเนื้อหาและวัตถุประสงค์

6. นำแบบสัมภาษณ์ที่ได้รับคำแนะนำจากผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ มีประสบการณ์เกี่ยวกับการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชน เพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช มาปรับปรุงแก้ไข พร้อมด้วยแนบงานวิจัยในบทที่ 1 – 3 เข้าสู่กระบวนการสอบ 3 บท และขอรับพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยได้ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช ถึงผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์

2. ทำการนัดวัน เวลา และสถานที่กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อสัมภาษณ์ ตามที่กำหนดไว้

3. นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ที่ได้มารวบรวมวิเคราะห์ สังเคราะห์ และเรียบเรียงข้อมูลตามวัตถุประสงค์เพื่อเข้าสู่กระบวนการเสวนากลุ่ม (Focus group)

4. กำหนดวัตถุประสงค์และประเด็นคำถามการวิจัยเชิงคุณภาพจากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชน เพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช

5. คัดเลือกและกำหนดกลุ่มเป้าหมายที่เหมาะสมกับการศึกษาการใช้กระบวนการเสวนากลุ่ม

6. จัดกลุ่มย่อยตามสภาพปัญหาของเยาวชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อรูปแบบการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชน เพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช

7. นำเสนอการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชน เพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช

8. รับฟังความคิดเห็นจากกลุ่ม รวบรวมเป็นประเด็นตามวัตถุประสงค์

9. จัดทำสรุปประเด็นที่ได้จากการจัดเวทีโดยใช้กระบวนการเสวนากลุ่ม

10. รวบรวม วิเคราะห์ และสรุปผลที่ได้รับจากการใช้กระบวนการเสวนากลุ่ม

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจากเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์โดยวิธีการดังนี้

1. นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ และการเสวนากลุ่ม มาถอดเสียง และบันทึกเป็นข้อความ

2. นำข้อความจากการสัมภาษณ์ การจดบันทึก และการเสวนากลุ่ม มาจำแนกเป็นประเด็นและเรียบเรียงเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย

3. วิเคราะห์คำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และการเสวนากลุ่มตามวัตถุประสงค์การวิจัย

4. สังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัยในรูปแบบของ (model) และนำเสนอในรูปของความเรียง

1.5.2 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชน เพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้วิจัยได้ดำเนินตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. ศึกษาประเด็นที่ต้องการจะศึกษาและกำหนดหัวข้อการวิจัย

2. ทำการวิพากษ์หัวข้อการวิจัยโดยผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก

3. คณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาหัวข้อการวิจัย และอนุมัติหัวข้อการวิจัย

4. รวบรวมข้อมูลแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับหัวข้อการวิจัยซึ่งงานวิจัยฉบับนี้เกี่ยวกับการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชน เพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช

5. ศึกษาวิเคราะห์ เรียบเรียง จัดทำเป็นเนื้อหาในบทที่ 2 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชน เพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช

6. กำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย สาระสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชน เพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช

7. รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับหลักธรรมในการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชน เพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช

8. ศึกษา วิเคราะห์ เรียบเรียง จัดทำเป็นเนื้อหาในบทที่ 3 ศึกษาเกี่ยวกับหลักธรรมในการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชน เพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช

9. กำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยสาระสำคัญเกี่ยวกับหลักธรรมในการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชน เพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช

10. นำเสนอดุษฎีนิพนธ์ 3 บท โดยจัดทำเป็นต้นฉบับเสนอต่อคณะกรรมการ

11. ปรับปรุงแก้ไขและสรุปประเด็นสำคัญในบทที่ 1–3 และสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ นำแบบสัมภาษณ์ที่ได้รับคำแนะนำจากผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงแก้ไข พร้อมด้วยดุษฎีนิพนธ์ 3 บท เข้าสู่กระบวนการขอรับพิจารณาจริยธรรมทางวิจัยในมนุษย์

12. เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ วิเคราะห์ สังเคราะห์ และเรียบเรียงข้อมูลตามวัตถุประสงค์

13. สรุปผลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์ วิเคราะห์ สังเคราะห์ และเรียบเรียงข้อมูลตามวัตถุประสงค์

14. นำประเด็นที่ได้จากวิเคราะห์ สังเคราะห์ มากำหนดประเด็นคำถามวัตถุประสงค์คัดเลือกกลุ่มเป้าหมายเพื่อเข้าสู่กระบวนการจัดเวทีเสวนากลุ่ม

15. รับฟังความคิดเห็นจากการเสวนากลุ่ม รวบรวมเป็นประเด็นตามวัตถุประสงค์สรุปผลที่ได้รับจากการการเสวนากลุ่ม วิเคราะห์ สังเคราะห์ และเรียบเรียงข้อมูลตามวัตถุประสงค์

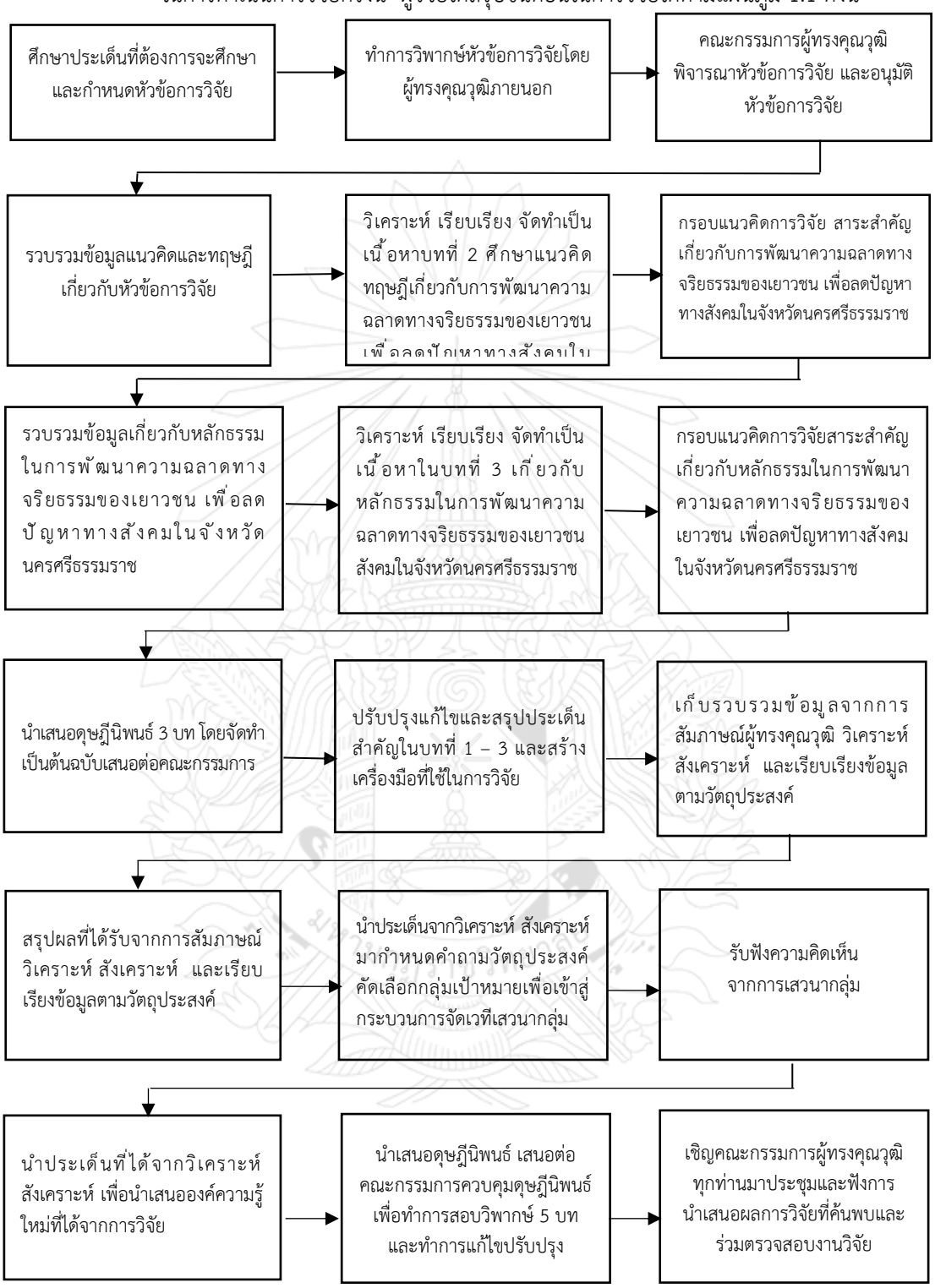
16. นำประเด็นที่ได้จากวิเคราะห์ สังเคราะห์ เพื่อนำเสนอองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย

17. นำเสนอดุษฎีนิพนธ์ โดยจัดทำเป็นต้นฉบับ เสนอต่อคณะกรรมการควบคุมดุษฎีนิพนธ์เพื่อทำการสอบวิพากษ์ 5 บท และทำการแก้ไขปรับปรุงเพื่อเข้าสู่กระบวนการสอบป้องกันดุษฎีนิพนธ์

18. เชิญคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้รับการแต่งตั้ง โดยมหาวิทยาลัยมหามกุฏ-ราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช ทุกท่านมาประชุมและฟังการนำเสนอผลการวิจัยที่ค้นพบและร่วมตรวจสอบงานวิจัย ปรับแก้ไขดุษฎีนิพนธ์ตามข้อเสนอแนะของคณะกรรมการ และจัดทำดุษฎีนิพนธ์ฉบับสมบูรณ์

สรุปขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย

ในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สรุปขั้นตอนในการวิจัยได้ตามแผนภูมิ 1.1 ดังนี้

แผนภูมิที่ 1.1 แสดงขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

1.6 ประโยชน์ที่ได้รับ

1.6.1 ทำให้ทราบการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชน เพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช

1.6.2 ทำให้ทราบการสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชน เพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช

1.6.3 สามารถนำเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชน เพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช

1.6.4 เป็นแนวทางในการนำไปประยุกต์ในการปรับปรุงแก้ไขการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชน เพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช นำไปสู่การสร้างทักษะใหม่ในการดำเนินชีวิต

1.7 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.7.1 เอกสารเอกสารที่เกี่ยวข้อง

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2553) ให้นิยามคำว่า “พัฒนา” แปลว่า “เจริญ” ตรงกับบาลีว่า “ภาวนา” เช่น เมตตาภาวนา ได้แก่ การเจริญเมตตา แม้ในอังคุตตร นิกาย ปัญจกนิบาต พระไตรปิฎกเล่มที่ 22 ฉบับภาษาบาลี ได้แสดงการพัฒนาโดยแบ่งเป็น 4 หลักการใหญ่ ๆ คือ 1) กายภาวนา หมายถึง การพัฒนากาย คือ รู้จักควบคุมอินทรีย์ 5 และปฏิบัติต่อสิ่งที่มากระทบอย่างเหมาะสม ไม่ให้เกิดอกุศลธรรม อีกทั้งพัฒนาสิ่งแวดล้อมด้วย 2) สีลภาวนา หมายถึง การพัฒนาความประพฤติ การฝึกอบรมศีลให้ตนเองมีระเบียบ วินัย มีกติกาสามารถอยู่ร่วมกับคนอื่นได้อย่างปกติสุข เกื้อกูลกัน 3) จิตตภาวนา หมายถึง การพัฒนาจิต การฝึกอบรมจิตใจให้เข้มแข็งมั่นคง เจริญงอกงามด้วยคุณธรรมทั้งปวง เช่น ฝึกให้ตนมีเมตตาจิตต่อเพื่อนมนุษย์และสัตว์ทุกชนิด ขยันหมั่นเพียร อดทน ทำงานมีสมาธิ และสดชื่น ผ่องใส เป็นต้น 4) ปัญญาภาวนา หมายถึง การพัฒนาด้านปัญญา เชาว์ไหวพริบ ความฉลาด การเข้าใจ สิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง รู้เท่าทัน เห็นแจ้งโลกและชีวิตตามสภาวะ สามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระ ทำตนให้บริสุทธิ์จากความอยาก กิเลส และปลดพ้นจากความทุกข์ที่ประสบอยู่นั้น และแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยปัญญา ไม่ใช้อารมณ์ตัดสินในเรื่องต่างๆ อย่างเป็นธรรม

พระไพศาล วิสาโล (2533, หน้า 6) ได้กล่าวว่า คำว่า “การพัฒนา” ตามหลักพุทธธรรม มีนัยที่ครอบคลุมไปถึงการพัฒนาตน (บุคลิกภาพ) การพัฒนาสังคม (และสิ่งแวดล้อม) การพัฒนาอารมณ์ (จิตใจ) และการพัฒนาด้านสติปัญญา (เชาว์ความฉลาด กุศโลบาย) ดังนั้นความหมายของการพัฒนาจึงมุ่งที่การพัฒนาตนเองเป็นหลักสำคัญ เพื่อให้สามารถปรับปรุงแก้ไขพฤติกรรมอันไม่เหมาะสมให้มีความประพฤติที่ดี เป็นสุจริตชน เป็นบัณฑิต เป็นผู้มีความฉลาดในการทำความดีทุกอย่าง และรู้จักหลักเว้นความชั่วต่าง ๆ ที่เข้ามาสู่ชีวิตของตนเองได้ เมื่อกล่าวถึงหลักธรรมเพื่อสนับสนุนการพัฒนาก็มีอยู่ 3 ประการ ได้แก่

1. ทมะ หมายถึง การฝึกหัด ขัดเกลา โดยผ่านกระบวนการฝึกควบคุม กำกับ เอาใจใส่ต่อกาย วาจา และใจ เพื่อไม่ให้ตกอยู่ในอำนาจของอารมณ์ทั้งฝ่ายดีและฝ่ายเสีย (อิฏฐารมณ์และอนิฏฐารมณ์) โดยใช้เครื่องมือ ได้แก่ อายตนะ 6 หมายถึง ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ นั้นเอง เป็น

ศูนย์การปฏิบัติงานภาคสนามไม่ใช่สถานที่แห่งอื่น เพื่อพัฒนาให้สติรู้เท่ารู้ทันต่ออารมณ์ที่มากระทบทั้งภายในภายนอก เช่น ตากระทบรูปแล้วเกิดอารมณ์รักใคร่ โกรธ หลง เป็นต้น ควรจะ ระงับและดับอารมณ์นั้นได้อย่างไร จะต้องฝึกฝนทั้งสิ้น ไม่ใช่ปล่อยให้จิตใจวิ่งไปตามกระแสรูปอัน น่าใคร่ น่าพอใจนั้น ขณะเดียวกันปัญญาก็มีบทบาทสำคัญยิ่งในการกำกับจิตใจไม่ให้เผลอไป ฉะนั้น การพัฒนาในข้อนี้จึงมุ่งเป้าหมายการควบคุมสำรวมอินทรีย์ 6 เพราะเป็นการพัฒนาขัด เกลากิเลสของตนให้เบาบางลงได้

2. สิกขา หมายถึง วิธีการฝึกหัดพัฒนาชีวิตให้เกิดความสมบูรณ์ใน 3 ด้าน ได้แก่ 1) การพัฒนาพฤติกรรมทางกาย ให้มีความงดงามมีระเบียบเรียบร้อย และสุจริต 2) การพัฒนาพฤติกรรมทางวาจาให้เป็นคนพูดคำสุภาพ พูดจาไพเราะพูดแนะนำ ประโยชน์ ประสานความร่วมมือ พูดอย่างจริงใจไม่เสแสร้างหลอกลวง ถูกกาลเทศะ เป็นคำจริง พูดประกอบด้วยความหวังดีปรารถนาดีต่อคนอื่น พูดรักษาน้ำใจคนอื่นไว้ได้ (อธิศีลสิกขา) 3) การพัฒนาด้านจิตใจ และเชาว์ปัญญา ความฉลาด อารมณ์ความรู้สึกนึกคิด ให้เป็นไปในทางกุศล ความเจริญต่อตนและหมู่คณะ สังคมส่วนรวม (อธิจิตสิกขาและอธิปัญญา สิกขา)

3. ภาวนา ได้แก่ การฝึกหัดพัฒนาตนเอง เพื่อให้สามารถทำงานได้อย่างมีคุณภาพ เพราะคนที่ฝึกฝนพัฒนาตนด้วยหลักภาวนาแล้ว ย่อมส่งผลดีตามคุณลักษณะ 2 อย่าง คือ 1) สมถภาวนา หมายถึง วิธีการฝึกจิตให้สงบระงับจากนิวรณ์ธรรม 5 ประการ มีพยาบาท เป็นต้น เพื่อทำให้จิตนั้นมั่นคง ไม่หวั่นไหว พร้อมต่อสู้ หรือ เผชิญกับปัญหาได้ทุกรูปแบบ ไม่สะทกสะท้าน ไม่หวาดหวั่นต่อภัยอันตรายใดๆ เพราะฝึกให้จิตใจเข้มแข็งอยู่เสมอ เรียกว่า การฝึกสมาธิภาวนา 2) วิปัสสนาภาวนา หมายถึง การฝึกฝนพัฒนาปัญญาให้เกิดความรู้แจ้งเห็นจริง แต่ไม่ใช่ปัญญาที่เกิดจากตำรา หรือวิชาการที่เราเรียนรู้กันอยู่ แต่ปัญญาในที่นี้ คือ ภาวนามยปัญญา เป็นการลงมือปฏิบัติการต่อสิ่งที่เราพิจารณาอยู่นั้นด้วย เช่น การยกสังขารขึ้นพิจารณาว่า เป็นไตรลักษณ์ พึงรู้ทุกกระบวนการที่ทำให้เกิดปัญญา ไม่ใช่การจดจำว่าเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เท่านั้น และปัญญานี้ ไม่ใช่สัญญาความจำได้หมายรู้ จึงแตกต่างจากปัญญาที่ได้จาก สุตมยปัญญา และจินตมยปัญญาโดยสิ้นเชิง

วลัยพรรณ เฉลยทรัพย์ (2560, หน้า 12) ได้กล่าวว่า เยาวชนคือคนหนุ่มสาวที่เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีความสำคัญอย่างมากต่อสังคมมนุษย์ในอนาคต เขายังอยู่ในวัยเยาว์ที่ต้องการการดูแลเอาใจใส่ด้วยความรักอย่างแท้จริง เพราะเป็นวัยแห่งการเปลี่ยนแปลงจากวัยเด็กสู่วัยผู้ใหญ่ที่ต้องการการพัฒนาจากสังคม และสังคมร่วมกันให้เขาได้พัฒนาตัวเองด้วย เพื่อให้เป็นพลังที่สำคัญต่อการพัฒนาประเทศชาติในทุกๆ ด้านอย่างยั่งยืน เพราะเป็นวัยแห่งการเติบโตเป็นพลเมืองที่สามารถกำหนดทิศทางอนาคตของชาติย่อมมีบทบาทต่อการเปลี่ยนแปลงสังคมในอนาคต ดังนั้นเยาวชนที่ดีจึงต้องมีคุณธรรมจริยธรรมนั่นเอง ด้วยเหตุนี้สังคมทุกภาคส่วนจึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญและสอดส่องความเป็นไปของเยาวชนอย่างจริงจังเพื่อให้มีคุณภาพ โดยต้องมีการเฝ้าระวังอย่างเข้มงวด ไม่ปล่อยจนเกินการแก้ไข และมีความจำเป็นต้องปลูกคุณธรรมจริยธรรมให้เกิดกับเยาวชนทุกคนให้มีสุขภาพกายที่ดีสุขภาพจิตที่ดีคิดดีพูดดีทำดีอยู่ในกฎระเบียบของสังคม เคารพเชื่อฟังบิดามารดา ครูอาจารย์และพระที่อบรมสั่งสอนให้ข้อคิดที่ดีในการดำเนินชีวิตในแต่ละวันอย่างรอบคอบระมัดระวัง และรู้จักการจัดการกับชีวิตที่ดีอย่างถูกต้อง ประพฤติตนให้อยู่ในระเบียบวินัยมีคุณธรรมจริยธรรม รับผิดชอบในหน้าที่ของตนเองในฐานะเยาวชน ด้วยความไม่ประมาทอยู่ในกรอบของสังคมที่ดีงาม

เลนนิคและคีล (Lennick and Kiel, 2011, p. 38) ได้กล่าวว่า ความฉลาดทางจริยธรรมว่าเป็นความสามารถของบุคคลในการเรียนรู้ ประพฤติปฏิบัติตนและพิจารณาตัดสินใจต่อสถานการณ์หนึ่ง ตามมาตรฐานความดี ความไม่ดี ข้อควรประพฤติปฏิบัติและกฎเกณฑ์ในการแยกแยะสิ่งที่ถูกต้องและสิ่งที่ผิดของสังคมออกจากกัน และ ความเอาใจใส่ต่อชีวิต มนุษยชาติและธรรมชาติ เอาใจใส่ต่อความเป็นอยู่ที่ดี สังคม เศรษฐกิจ เคารพต่อทรัพย์สินผู้อื่น เอาใจใส่ต่อการสื่อสารที่เปิดเผยและซื่อสัตย์ และเอาใจใส่ต่อสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน โดยเป็นสิ่งที่บุคคลต้องเรียนรู้ และได้รับการปลูกฝังมาตั้งแต่เด็ก

จิราภรณ์ ตั้งกิตติภาภรณ์ (2556, หน้า 14) ได้กล่าวว่า ความสำคัญของความฉลาดทางจริยธรรมไว้ 4 ประการ ได้แก่

1. ความสำคัญต่อตนเอง (Personal benefits) บุคคลที่มีความฉลาดทางจริยธรรมสูง คือ สามารถตรวจสอบและตระหนักรู้เกี่ยวกับจุดแข็ง จุดอ่อนทางอารมณ์ของตนเอง ขณะเดียวกันรู้จักวิธีการจัดการอารมณ์ที่เหมาะสม มีความสามารถในการปรับตัวกับความสามารถ ในการสร้างแรงจูงใจให้กับตนเอง สร้างสรรค์และทำงานอย่างมีความสุข นอกจากนั้นแล้ว ความตั้งใจในการทำสิ่งต่าง ๆ ของบุคคลอื่นและแสดงการตอบสนองได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถจูงใจให้บุคคลอื่นมีส่วนร่วม

2. ความสำคัญต่อสถาบันครอบครัว (Family benefits) มีการตระหนักรู้เกี่ยวกับตนเองและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ช่วยให้มีโอกาสประสบความสำเร็จและมีสุขภาพที่ดี และยังสามารถเห็นอกเห็นใจผู้อื่นและทักษะทางสังคมช่วยให้เข้าใจ และปรับตัวเข้ากับบุคคลอื่นได้

3. ความสำคัญต่อสถานที่ทำงาน (Workplace benefits) บุคคลที่มีเชาวน์อารมณ์สูง เป็นผู้ที่เห็นอกเห็นใจคนอื่นและมีทักษะทางสังคม เป็นที่รักและไว้วางใจของ ผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงาน สัมพันธภาพที่ดีระหว่างบุคคล นำมาซึ่งความร่วมมือร่วมใจในการทำงาน ทำให้สามารถนำ พลังมาใช้ประโยชน์ในการสร้างสรรค์ผลงานได้อย่างเต็มที่

4. ความสำคัญต่อสังคม (Social benefits) เป็นแบบอย่างที่ดีสำหรับคนในสังคม ช่วยเสริมสร้างนวัตกรรม ความเจริญรุ่งเรืองและความสงบสุขให้แก่สังคม

การศึกษาวิจัยถึงสาเหตุพฤติกรรมของคนดีและคนเก่ง โดยได้ทำการประมวลผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาสาเหตุของพฤติกรรมต่าง ๆ ของคนไทยทั้งเด็กและผู้ใหญ่ อายุตั้งแต่ 6-60 ปีว่า พฤติกรรมเหล่านั้นมีสาเหตุทางจิตใจอะไรบ้าง และได้นำมาประยุกต์เป็นทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมสำหรับคนไทยขึ้น โดยได้แบ่งต้นไม้จริยธรรมออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้ (วลัยพรรณ เฉลยทรัพย์, 2560, หน้า 66)

ส่วนที่ 1 ได้แก่ดอกและผลไม้บนต้นที่แสดงถึงพฤติกรรมการทำดี ละเว้นชั่วและพฤติกรรมการทำงานอย่างขยันขันแข็งเพื่อส่วนรวม ซึ่งล้วนแต่พฤติกรรมของพลเมืองดีพฤติกรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศ

ส่วนที่ 2 ได้แก่ ส่วนลำต้นของต้นไม้ แสดงถึงพฤติกรรมการทำงานอาชีพอย่างขยันขันแข็ง ซึ่งประกอบด้วยจิตลักษณะ 5 ด้าน คือ ด้านเหตุผลเชิงจริยธรรม ด้านมุ่งอนาคตและการควบคุมตนเอง ด้านความเชื่ออำนาจในตน ด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ และด้านทัศนคติคุณธรรมและค่านิยม

ส่วนที่ 3 ได้แก่รากของต้นไม้ ที่แสดงพฤติกรรมการทำงานอาชีพอย่างขยันขันแข็ง ซึ่งประกอบด้วยจิตลักษณะ 3 ด้าน คือ ด้านสติปัญญา ด้านประสบการณ์ทางสังคมและด้านสุขภาพจิต

สรุปได้ว่า ความฉลาดทางจริยธรรมจะช่วยให้เยาวชนมีความสามารถในการรับรู้ถึงสิ่งที่ควรและไม่ควรทำในสังคม โดยผ่านการไตร่ตรองนึกคิดเพื่อให้เยาวชนได้อยู่ในกรอบของสังคมและเชื่อมโยงกับคนอื่นๆ ใช้ชีวิตอย่างเป็นสุข เมื่อใจสงบสุขแล้ว สมองก็พร้อมที่จะรับการเรียนรู้ด้านต่าง ๆ ได้ดีมากยิ่งขึ้น ทำให้เยาวชนมีความพร้อมที่จะพัฒนาทักษะอื่น ๆ ให้กับตนเอง ที่สำคัญ คือ ความฉลาดทางจริยธรรมยังช่วยให้เยาวชนมีความคิดริเริ่มจินตนาการสิ่งใหม่ ๆ ช่วยยกระดับประสิทธิภาพของงาน และความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรค คือความอดทนพากเพียรของบุคคลที่มีต่อปัญหาและอุปสรรค ความสามารถในการแก้ไขปัญหาจากงานที่ได้รับจากสภาพแวดล้อมจากเพื่อนร่วมชั้น หากเยาวชนมีความฉลาดทางจริยธรรมจะทำให้เยาวชนมีความสงบสุขบนความสำเร็จที่ได้ตั้งเป้าหมายเอาไว้

1.7.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ชูเกียรติ จากใจชน และคณะ (2565, หน้า 119) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ผลของความฉลาดทางอารมณ์ และความฉลาดทางจริยธรรม ที่มีต่อพลังสุขภาพจิตของนักศึกษาศาสตร์ด้านสุขภาพ ในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน” ผลการวิจัยพบว่า ความฉลาดทางอารมณ์มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความฉลาดทางจริยธรรม และพลังสุขภาพจิตอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ความฉลาดทางจริยธรรมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพลังสุขภาพจิตอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และความฉลาดทางอารมณ์ และความฉลาดทางจริยธรรม สามารถร่วมกันพยากรณ์พลังสุขภาพจิตได้ โดยมีประสิทธิภาพของการพยากรณ์ 57.5%

ภัคทีฆวิณหุ์ ไอศูรย์ยศพสุธีร์ (2565, หน้า 61) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพทางความฉลาดของเยาวชนด้วยอานาปานสติในพระพุทธศาสนา” ผลการวิจัยพบว่า

1. ความฉลาดทางคุณธรรมจริยธรรม คือการที่บุคคลนั้นมีจิตสำนึก มีความรู้สึกที่ออกจากจิตใจ ความฉลาดทางคุณธรรมจริยธรรมมีความสำคัญและความจำเป็นมากต่อเยาวชน เพราะหากเยาวชนไม่ได้รับการปลูกฝังและพัฒนา จะไม่รู้ว่าสิ่งใดดีหรือไม่ดี สิ่งใดควรทำหรือไม่ควรทำ ทำให้อาจก่อความเดือนร้อนให้กับตนเองและสังคม อีกทั้งเยาวชนจะต้องเติบโตเป็นกำลังของสังคมและประเทศชาติ ประโยชนของการมีความฉลาดทางคุณธรรม จริยธรรม จะช่วยให้เยาวชนมีชีวิตที่มีความสุขและช่วยเหลือผู้อื่น ซึ่งเยาวชนมีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการเป็นผู้มีความฉลาดทางคุณธรรมจริยธรรม ควรได้รับการพัฒนาเสริมสร้าง 3 ด้าน คือ ความซื่อสัตย์ ความมีวินัย และความมีน้ำใจ

2. ความฉลาดในการแก้ปัญหาฝ่าฟันอุปสรรคของเยาวชน คือความสามารถในแก้ปัญหาฝ่าฟันอุปสรรค มีความสำคัญและความจำเป็นมากต่อเยาวชน เพราะในสภาวะของโลกปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงรวดเร็ว โดยเฉพาะความเจริญทางเทคโนโลยีที่เยาวชนต้องสามารถรู้เท่าทัน ปรับตนและรู้จักวิธีดูแลตนเองเมื่อประสบปัญหา ความฉลาดในการแก้ปัญหาฝ่าฟันอุปสรรคนั้น เยาวชนควรได้รับการพัฒนาเสริมสร้าง 4 ด้าน คือ ความสามารถควบคุมตนเองได้มีความรับผิดชอบ รู้จักการประเมินสถานการณ และรู้วิธีแก้ปัญหาอย่างถูกต้องเมื่อต้องเผชิญกับปัญหาอุปสรรค และสามารถจัดการกับวิกฤติได้ด้วยดี

3. อานาปานสติ คือการกำหนดลม เป็นวิธีการกำหนดลมหายใจ ตั้งสติไว้กับลมหายใจเพื่อรวมใจเข้าไปที่ลมหายใจเข้าลมหายใจออก เมื่อปฏิบัติแล้วจิตจะมีความสงบ รู้วิธีพิจารณาปรากฏการณ มีหลักการปฏิบัติ 16 ขั้น พบว่าเมื่อปฏิบัติตามหลัก 16 ขั้นตอน จะเกิดผลดังนี้ ขั้นที่ 1 เกิดความรู้ที่ยังไม่ถึงขั้นญาณหรือปัญญา แต่เป็นสัมปชัญญะ คือความรู้สึกตัวทั่วถึง ขั้นที่ 2 เตรียมตัวเป็นการเริ่มฝึกการตั้งสมาธิ ให้จิตมีสมาธิ ขั้นที่ 3 ขั้นที่มีความรู้ คือมี ศีล สมาธิ ปัญญา ตั้งแต่ขั้นที่ 3 เป็นต้นไปถึงขั้นที่ 16 เป็นขั้นสิกขาแท้ กล่าวคือ มีไตรสิกขาครบสมบูรณ สติปรากฏ ปัญญาปรากฏ ไม่มีโอกาสเกิดอภิชฌาและโทมนัสหรือกิเลส อุเบกขาเกิดทำให้สมาธิแน่วแน่ จิตสงบ มีสมาธิ เกิดสติขั้นที่ 4 จิตสงบและรู้ความเป็นไปเพื่อการดับทุกข์จากกิเลสของมรรค นับว่าเป็นขั้นมีทักษะเรียนรู้ในการพิจารณาปรากฏการณ ขั้นที่ 5 ได้ผลเป็นความรู้ในการกำจัดกิเลส ดับทุกข์ รูมรรคเหมือนขั้นที่ 4 ทำให้จิตมีความพร้อมในการรู้จักการพิจารณา ขั้นที่ 6 ได้ผลเช่นเดียวกับขั้นที่ 4 และขั้นที่ 5 แต่มีความสมบูรณยิ่งขึ้น ขั้นที่ 7 ขั้นที่สามารถใช้จิตพิจารณา เช่น รู้จักเวทนาแจ่มแจ้ง เข้าใจเวทนาว่าทำให้เกิดความยึดมั่นถือมั่น แจ่มแจ้งในความเป็นอนิจจังอนัตตาของไตรลักษณ์ ขั้นที่ 8 ทำให้ระงับจิตมีความสงบสมบูรณมากขึ้น ขั้นที่ 9 ขั้นที่รักษาศีล สมาธิ ปัญญา ได้มั่นคงยิ่งขึ้น ขั้นที่ 10 ปราโมทย์ปรากฏชัด ปราโมทย์แต่ละช่วง แสดงว่าจิตมีความสงบ มีสมาธิมากขึ้น และแสดงว่าปัญญาเกิดทำให้การพิจารณามีความสมบูรณ ใช้งานได้ดี เพราะปราโมทย์จะเกิดมีได้ต้องมีปัญญาเกิดขึ้นก่อน ปัญญาทำให้เกิดปราโมทย์ และปัญญาทำให้จิตมีความสามารถในการพิจารณาปรากฏการณ ขั้นที่ 11 ทำให้ศีลมั่นคง จิตสงบได้สมบูรณมากขึ้น ขั้นที่ 12 จิตเปลี่ยนจากสิ่งที่ยึดติดอยู่ เปลื้องจิตออกจากกิเลส ตัดมิจฉาทิฐิได้มีความสามารถในการใช้ปัญญาพิจารณาปรากฏการณได้อย่างมีประสิทธิภาพ การเจริญอานาปานสติตั้งแต่ขั้นที่ 1-12 จิตจะได้สมาธิ เรียกว่า เอกคตาของจิต คือจิตมีอารมณ์เป็นอันเดียวไม่ฟุ้งซ่าน สงบแท้จริงขั้นที่ 13 ขั้นที่เข้าใจความไม่เที่ยง เมื่อเห็นความไม่เที่ยงอยู่ ยอมไม่มีโอกาสแต่งเจตนาที่จะทุศีล คือทำให้ผิดศีลข้อใดข้อหนึ่งไม่ได้ จึงเป็นสีลสิกขาอยู่ในตัว และเมื่อเพ่งพิจารณาอยู่ดังนั้น ยอมมีสมาธิชนิดที่แนบเนื่องกันอยู่กับปัญญา เท่าเทียมกันกับกำลังของปัญญา จิตตสิกขาจึงมีอยู่ในตัวเช่นเดียวกัน การเพงอนิจจาลักษณะเป็นปัญญาสิกขาอยู่แล้ว เป็นผู้สมบูรณ์แล้วด้วยไตรสิกขาในขณะนั้น แสดงผลของจิตที่รู้จักการพิจารณาด้วยดี ขั้นที่ 14 ขั้นที่จิตสามารถพิจารณาจนถึงขั้นเห็นโทษของกิเลส ขั้นที่ 15 จิตสามารถพิจารณาความดับ คือเห็นโทษของความไม่เที่ยง ความเป็นทุกข์ความเป็นอนัตตา ไม่ยึดถือเอาความไม่เที่ยงนั้นว่าเป็นสิ่งที่น่ายึดถือจนเกิดความสุขหรือความทุกข์การหัวเราะหรือร้องให้เห็นเป็นเครื่องหลอกลวง จิตมีความสงบ ไม่หวั่นไหว ขั้นที่ 16 จิตพิจารณาสลัดสิ่งที่ยึดถือเป็นของตนเองได้สำเร็จ

4. การบูรณาการการพัฒนาศักยภาพทางความฉลาดของเยาวชนด้วยอานาปานสติในพระพุทธศาสนา ด้วยการให้เยาวชนปฏิบัติอานาปานสติเสริมสร้างจิตให้มีความสงบ มีความพร้อมในการใช้จิตพิจารณา ให้ฝึกรู้ในจิต สำนึกคุณธรรม จริยธรรม เพื่อเผชิญกับสถานการณที่เกิดขึ้นในชีวิต ทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่เพื่อนำไปพัฒนาศักยภาพทางความฉลาดของเยาวชนได้อานาปานสติเป็นกระบวนการบูรณาการเข้ากับศาสตร์ที่สร้างความฉลาดทั้ง 2 ด้าน คือความฉลาดทางคุณธรรมจริยธรรม (MQ) และความฉลาดในการแก้ปัญหาฟันอุปสรรคของเยาวชน (AQ) เมื่อเยาวชนกระทำตามขั้นตอนของอานาปานสติ จะเกิดการเปลี่ยนแปลงในกระบวนการความฉลาดทั้งสองด้านนี้

เยาวชนที่เข้าสู่กระบวนการเหล่านี้ต้องอาศัยกระบวนการในการบริหารจัดการให้ดำเนินไปอย่างเป็นผลวัตต่อเนื่อง จึงจะเกิดประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลในการพัฒนาความฉลาด

5. ผลจากการที่เยาวชนได้รับการพัฒนาความฉลาดทางคุณธรรม จริยธรรม (MQ) ด้วยอานาปานสติด้านความซื่อสัตย์ จะมีพฤติกรรมปฏิบัติตามระเบียบ แสดงพฤติกรรมด้านการมีวินัยด้วยการทำในสิ่งที่ถูกต้อง และแสดงพฤติกรรมด้านความมีน้ำใจด้วยการมีจิตอาสา เสียสละ

6. ผลจากการที่เยาวชนได้รับการพัฒนาความฉลาดในการแก้ปัญหาฝ่าฟันอุปสรรค (AQ) ด้วยอานาปานสติในพระพุทธศาสนา เมื่อเยาวชนมีความฉลาดด้านการควบคุมตนเอง จะมีพฤติกรรมที่แสดงถึงการควบคุมตนเองได้ด้วยการไม่ตื่นตระหนกและรู้จักจัดลำดับการตัดสินใจเมื่อเปิดปัญหา เมื่อเยาวชนมีความฉลาดด้านการมีความรับผิดชอบ จะมีพฤติกรรมไม้ทอดทิ้งภาระ ไม่ปัดความรับผิดชอบ มีความเพียรและอดทน เมื่อเยาวชนมีความฉลาดด้านการรู้จักประเมินสถานการณ จะรู้ว่าปัญหาใดสามารถพึ่งพาตนเองได้และปัญหาใดต้องพึ่งพาผู้อื่น เมื่อเยาวชนมีความฉลาดด้านการรู้วิธีสนองตอบปัญหา จะมีพฤติกรรมสนองตอบปัญหาด้วยการไม่ท้อแท้สิ้นหวัง เมื่อต้องประสบปัญหาจะมีทัศนคติที่ดี และมีความหวัง

ณวรัน เรืองศิริ และคณะ (2564, หน้า 988) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่มีสติและสมาธิเป็นฐานศึกษากรณี : นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนสวายพิทยาคม ตำบลสวาย อำเภอปรางคกู่ จังหวัดศรีสะเกษ” ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพปัญหาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสวายพิทยาคม อำเภอปรางคกู่ จังหวัดศรีสะเกษ ได้แก สมาธิสั้น หย่อนภาวะผู้นำ ขาดวินัย ขาดแรงจูงใจในการเรียนรู ติดโซเชียว ยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง

2. กระบวนการพัฒนากระบวนการเรียนรูที่มีสติและสมาธิเป็นฐานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสวายพิทยาคม ฝึกสติเชิงรุกและเชิงรับด้วยอิทธิบาท 4 ทำกิจกรรม 6 ขั้นตอน มีสติ จิตเพลินรู เพิ่มพูนจริยะ เสริมทักษะ สะท้อนผล และสรุปตน ตามหลักภาวนา 4 คือ พฤติกรรมดี เก่งสังคมอุดมปัญญา ฉลาดอารมณ์

3. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่มีสติและสมาธิเป็นฐานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสวายพิทยาคม ประกอบด้วย กระบวนการเรียนรู้ที่มีสติและสมาธิเป็นฐาน เรียกว่าโมเดล M-P-E-A-C- E ประกอบด้วย 6 ด้าน ได้แก 1) สร้างสันติภายใน 2) สร้างวิธีเครื่องมือ 3) พัฒนาจริยธรรม 4) สร้างเสริมทักษะผู้นำ 5) สร้างการเรียนรู้ร่วมกัน 6) พัฒนาความฉลาดทางอารมณ์

ตีรณา พลอยสวัสดิ์ไชย (2562, หน้า 110) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “องค์ประกอบของพฤติกรรมจากความฉลาดทางอารมณ์และความฉลาดทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 สำนักงานเขตหนองจอก สังกัดกรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบพฤติกรรมจากความฉลาดทางอารมณ์ และความฉลาดทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 สำนักงานเขตหนองจอก สังกัดกรุงเทพมหานคร มีจำนวน 19 องค์ประกอบ ประกอบด้วยการเรียกร้องความสนใจ การควบคุมอารมณ์ ความเมตตากรุณา การคิดอย่างมีเหตุผล การรบกวนชั้นเรียน ความมีระเบียบวินัย การขาดความมั่นใจตนเอง ความมีสัมมาคารวะ ความมีจิตสาธารณะ การให้อภัย การเข้าร่วมกิจกรรม การรับผิดชอบตนเอง การเข้าสังคม การให้อภัยตนเอง ความซื่อสัตย์ ความรอบคอบ

ความสุภาพ การรักษาสัญญา และการเอาตัวรอด ทั้ง 19 องค์ประกอบสามารถอธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 59.057

อุษณีย์ อีดยี (2563, หน้า 578) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัญหา และความต้องการในการเสริมสร้างความฉลาดทางจริยธรรม ความฉลาดทางความคิดสร้างสรรค์ และความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรคของนักเรียน โรงเรียนบำรุงวิทยา อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช” ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาที่นักเรียนหลายคนได้รับทำให้ความพร้อม ความตั้งใจที่จะพัฒนาศักยภาพของความฉลาดทางจริยธรรม ความฉลาดทางความคิดสร้างสรรค์ และความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรคลดลง ได้แก่ ความไม่พร้อมของครอบครัว ไม่มีคนดูแลเอาใจใส่ที่ดีพอ และบางคนต้องขาดเรียนไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรม เนื่องจากต้องช่วยรับภาระค่าใช้จ่ายจากทางครอบครัว ทั้งนี้ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครองและนักเรียน มีความต้องการในการเสริมสร้างความฉลาดทางจริยธรรม ความฉลาดทางความคิดสร้างสรรค์ และความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรคของนักเรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

วิสิฏฐ์ คิดคำส่วน (2562, หน้า 17) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวคิดเชิงคุณธรรมจริยธรรมจากบุคคลสำคัญ เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติตนของนักศึกษาวิชาคุณธรรม จริยธรรมกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต” ผลการวิจัยพบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาคุณธรรม จริยธรรมกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต ผู้วิจัยได้กำหนดนักศึกษาออกเป็น 6 กลุ่ม กลุ่มละ 7 คนมี 4 กลุ่ม และกลุ่มละ 8 คนมี 2 กลุ่ม ให้ทำการสนทนากลุ่ม เพื่อการตั้งคำถามและการคิดวิพากษ์วิจารณ์ให้ได้ประเด็นที่สนใจศึกษา ผ่านเทคนิคกระบวนการสอนแบบกรณีศึกษา ที่ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองบนพื้นฐานจากสิ่งที่รู้อยู่แล้วโดยมุ่งพัฒนาจิตใจของผู้เรียนเป็นสำคัญตามปรัชญาการศึกษาแบบจิตนิยม (Idealism) ซึ่งทุกกลุ่มได้นำเสนอบุคคลตัวอย่างสำคัญที่เป็นแนวทางปฏิบัติตน จำนวน 6 บุคคลดังนี้

กลุ่มที่ 1 ได้คัดเลือกอาจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์ โดยให้เหตุผลว่า “ท่านเป็นผู้ศึกษาหลักธรรมอย่างลึกซึ้ง โดยได้อุทิศตน ให้แก่งานพระพุทธศาสนามายาวนานกว่า 40 ปี และนำมาใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ในฐานะตุลาการอย่างสมบูรณ์ และได้พยายามสั่งสอนผู้ที่อยู่ภายใต้บังคับบัญชาของตนให้ประพฤติปฏิบัติตัวให้เป็นผู้มีคุณธรรมของข้าราชการ” และได้จำแนกหลักคุณธรรม จริยธรรมของอาจารสัญญา ธรรมศักดิ์ ไว้ 5 ข้อ ได้แก่ 1) เป็นผู้ใฝ่รู้ใฝ่ศึกษา 2) เป็นผู้มีความกตัญญูกตเวที 3) เป็นผู้ซื่อสัตย์สุจริต 4) เป็นผู้ใฝ่ธรรม และ5) เป็นผู้จงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ และได้นำเสนอหลักคุณธรรม จริยธรรมที่นำมาเป็นแนวทางปฏิบัติตน จำนวน 3 ข้อ ได้แก่ 1) เป็นผู้ใฝ่เรียนใฝ่รู้และขยันหมั่นเพียร 2) เป็นผู้ที่ทรงคุณธรรม และ3) เป็นผู้ที่มีความคิดริเริ่ม

กลุ่มที่ 2 ได้คัดเลือกนายอานันท์ ปันยารชุน โดยให้เหตุผลว่า“เป็นอดีตนายกรัฐมนตรีที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้งตามวิถีทางแห่งประชาธิปไตย แต่ก็สามารถบริหารประเทศด้วยความโปร่งใสและมีประสิทธิภาพ สมกับคำกล่าวที่เรียกกันว่า “รัฐบาลโปร่งใส” และได้จำแนกหลักคุณธรรม จริยธรรมของนายอานันท์ ปันยารชุน ไว้ 9 ข้อ ได้แก่ 1) วิริยะ คือ มีความพากเพียร 2) สมานัตตตา คือ เป็นผู้ประพฤติเสมอต้นเสมอปลาย 3) ความเมตตา และความกรุณา 4) ทาน คือ การให้ การเสียสละ5) อัตถจริยา คือ การสงเคราะห์ทุกชนิด 6) ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา 7) ปิยวาจา คือ การพูดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวาน 8) เป็นผู้ไม่ลืมตัวไม่สนใจในยศถาบรรดาศักดิ์ และ 9) ขันติ มีความอดทนอดกลั้น

และได้นำเสนอหลักคุณธรรม จริยธรรมที่นำมาเป็นแนวทางปฏิบัติตน จำนวน 6 ข้อ ได้แก่ 1) ความซื่อสัตย์ 2) การกล้าตัดสินใจ 3) การประนีประนอม 4) ความเสมอภาค 5) ภาวะผู้นำ และ 6) โปร่งใส

กลุ่มที่ 3 ได้คัดเลือกขงจื้อโดยให้เหตุผลว่า“นอกจากเป็นนักปราชญ์เอกของจีนแล้ว ขงจื้อยังเป็นนักปฏิรูปคนแรกซึ่งปฏิรูปชีวิตและรัฐบาล (การปกครอง) กล่าวคือ ได้พยายามอบรมสั่งสอนศิษย์ให้มองโลกอย่างกว้าง ๆ ให้ปรับปรุงตนเองให้ดีที่สุด มีคุณค่าและประสิทธิภาพที่สุด” และได้จำแนกหลักคุณธรรม จริยธรรมของขงจื้อไว้ 5 ข้อ ได้แก่ 1) ความเมตตา 2) ความชอบธรรม 3) ความเหมาะสม 4) ความรอบรู้ และ 5) ความเป็นผู้น่าเชื่อถือ และได้นำเสนอหลักคุณธรรม จริยธรรมที่นำมาเป็นแนวทางปฏิบัติตน จำนวน 3 ข้อ ได้แก่ 1) การให้อภัย 2) การให้ และ 3) ความเคารพ

กลุ่มที่ 4 ได้คัดเลือกพระโพธิญาณเถระ (ชา สุภัทโท) โดยให้เหตุผลว่า“เป็นพระเถระที่มีชื่อทั้งทางด้านวิปัสสนากรรมฐาน การเผยแผ่พระพุทธศาสนาสายพระป่าสู่หลายประเทศ ทั้งในและต่างประเทศไม่น้อยกว่า 300 วัด” และได้จำแนกหลักคุณธรรม จริยธรรมของพระโพธิญาณเถระ (ชา สุภัทโท) ไว้ 2 ข้อ ได้แก่ 1) ความมีเมตตากรุณา และ2) ความไม่สนใจในยศถาบรรดาศักดิ์ และได้นำเสนอหลักคุณธรรม จริยธรรมที่นำมาเป็นแนวทางปฏิบัติตน จำนวน 1 ข้อ คือ ความกตัญญู

กลุ่มที่ 5 ได้คัดเลือกบิล เกตส์ โดยให้เหตุผลว่า “เป็นผู้บุกเบิกด้านคอมพิวเตอร์ เป็นผู้ก่อตั้งบริษัทไมโครซอฟท์ และก่อตั้งมูลนิธิบิลเกตส์ เพื่อช่วยเหลือเด็ก ๆ ที่ทุกข์ทรมานจากเอดส์” และได้จำแนกหลักคุณธรรม จริยธรรมของบิล เกตส์ไว้ 5 ข้อ ได้แก่ 1) การมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล 2) ความอดทน 3) การรับฟังความคิดเห็นและให้เกียรติทุกคน 4) การมองโลกตามความเป็นจริงและ 5) การมองโลกในแง่ดี และได้นำเสนอหลักคุณธรรม จริยธรรมที่นำมาเป็นแนวทางปฏิบัติตน จำนวน 4 ข้อ ได้แก่ 1) ความมีน้ำใจ 2) ความมีวินัย 3) ความซื่อสัตย์ และ 4) ความสามัคคี

กลุ่มที่ 6 ได้คัดเลือกนางอองซาน ซูจีโดยให้เหตุผลว่า “ผู้นำในการต่อสู้เพื่อเรียกร้องประชาธิปไตยและอุทิศตนเองเพื่อต่อสู้เรียกร้องประชาธิปไตยในประเทศพม่า” และกลุ่มได้นำเสนอหลักคุณธรรม จริยธรรมของนางอองซาน ซูจีไว้ 1 ข้อคือ อหิงสา การต่อสู้ที่ไม่ใช้ความรุนแรง และได้นำเสนอหลักคุณธรรม จริยธรรมที่นำมาเป็นแนวทางปฏิบัติตน จำนวน 2 ข้อ ได้แก่ 1) การรู้จักเสียสละตนเองเพื่อส่วนรวม 2) ความเชื่อมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตย และ 3) ความรักชาติ

พิชญาภา ยืนยาว (2561, หน้า 1,961) ศึกษาปัจจัยความฉลาดที่ส่งผลต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม ผลการวิจัยพบว่า

1. ปัจจัยความฉลาดของนักศึกษาอยู่ในระดับมากทั้งภาพรวมและรายด้าน ประกอบด้วย ความฉลาดทางปัญญา ความฉลาดทางศีลธรรมและจริยธรรม ความฉลาดในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค ความฉลาดที่เกิดจากการเล่น ความฉลาดทางอารมณ์ ความฉลาดในการริเริ่มสร้างสรรค์ และความฉลาดทางสังคม ตามลำดับ

2. คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักศึกษา อยู่ในระดับมากทั้งภาพรวมและรายด้าน ประกอบด้วย มียุทธศาสตร์ในสาขาวิชาชีพครู เป็นคนดีของสังคม และเป็นครูดี ครูเก่ง ตามลำดับ และปัจจัยความฉลาดของนักศึกษา ประกอบด้วย ความฉลาดในการริเริ่มสร้างสรรค์ ความฉลาดทางปัญญา ความฉลาดในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค และความฉลาดทางสังคม เป็นปัจจัยที่

ส่งผลต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักศึกษา โดยสามารถร่วมกันทำนายได้ร้อยละ 81.10 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

แพรภัทร ยอดแก้ว (2561, หน้า 379) ศึกษาการจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์ไทยในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร จังหวัดนครปฐม ผลการวิจัยพบว่า

1. ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร การจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์ไทยอยู่ในชุมนุมนาฏศิลป์ มีนักเรียนที่สนใจเรียนประมาณ 20 คน อาจารย์ผู้สอนเป็นอาจารย์จิตอาสาที่มีความรู้ทางด้านนาฏศิลป์ไทย เพื่อให้ความรู้แก่นักเรียนในการฟ้อนรำตามแบบกรมศิลป์และนาฏศิลป์พื้นบ้าน

2. นักเรียน มีความพึงพอใจต่อการเรียนนาฏศิลป์ไทยอยู่ในระดับมาก ทั้งโดยรวมและรายด้าน ได้แก่ ด้านอาจารย์ผู้สอน ด้านเพลงรำและท่ารำด้านเพื่อนร่วมชั้นเรียนนาฏศิลป์และด้านบรรยากาศในการเรียน

3. นักเรียนที่เรียนนาฏศิลป์ไทยในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์มีการพัฒนาศักยภาพตนเองตามแนวคิด 6Q ได้แก่

3.1 ความฉลาดทางสติปัญญา (IQ: Intelligence Quotient) นักเรียนจะต้องจดจำเนื้อร้องและทำนอง จังหวะเพลง รวมทั้งท่าทางการร่ายรำตามแบบต้นฉบับให้ถูกต้อง แม่นยำและพร้อมเพรียงกับผู้เรียนคนอื่น เช่น ท่าตั้งวง จีบหงาย จีบคว่ำ ย่อตัวยกขา ตีไหล่ เป็นต้น ดังนั้นการเลียนแบบท่ารำตามครูผู้สอนและจดจำท่ารำตามเนื้อเพลงและจังหวะทำนองทำให้นักเรียนสามารถรำตามแบบได้อย่างถูกต้อง จึงเป็นการช่วยพัฒนาทางด้านสติปัญญาในทักษะความจำทักษะการคิดวิเคราะห์และทักษะการตัดสินใจได้อย่างดี

3.2 ความฉลาดทางอารมณ์ (EQ: Emotional Quotient) เป็นความสามารถในการรับรู้ เข้าใจอารมณ์ตนเองและผู้อื่น สามารถควบคุมอารมณ์และยับยั้งชั่งใจตนเองและแสดงออกอย่างเหมาะสม รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา รู้จักรอคอยเข้าใจกฎเกณฑ์ระเบียบวินัย สามารถปรับตัวเข้ากับสังคมและสถานการณ์รอบข้างได้ดี ซึ่งนักเรียนนาฏศิลป์จะได้ฝึกการฟ้อนรำในเพลงและจังหวะต่างๆ หลากหลายในแต่ละภูมิภาคกับเพื่อน ๆ ในชั้นเรียนอาจารย์จะฝึกให้นักเรียนเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี เข้าใจในความแตกต่างระหว่างบุคคล การรำเป็นทีมช่วยสร้างเสริมความสามัคคี ช่วยพัฒนาทักษะมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีความสนุกสนาน เพราะการฟ้อนรำได้ทำให้นักเรียนปลดปล่อยความเครียด ส่งผลให้นักเรียน ๆ มีอารมณ์เบิกบานแจ่มใส มองโลกในแง่ดีกล้าแสดงออก มีความมั่นใจในตัวเอง มีแรงจูงใจ อยากประสบความสำเร็จเห็นคุณค่าและเชื่อมั่นในตนเอง

3.3 ความฉลาดในการริเริ่มสร้างสรรค์ (CQ: Creativity Quotient) คือความสามารถในการสร้างสรรค์จินตนาการหรือแนวคิดใหม่ ๆ ในรูปแบบต่าง ๆ จินตนาการเป็นการพัฒนาสมองซีกขวา คนที่มีพลังในการจินตนาการจะเป็นผู้สามารถสร้างสรรค์งานใหม่ สิ่งใหม่ ๆ ได้อย่างดี โดย CQ จะสัมพันธ์กับเรื่องการเล่น การเรียนนาฏศิลป์ช่วยให้ผู้เรียนได้สร้างสรรค์จินตนาการประกอบการร่ายรำในรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ ท่ารำโบราณคดี เช่น ระบำทวาราวดี สุโขทัย ลพบุรี ศรีวิชัย เชียงแสน ผู้เรียนจะได้จินตนาการถึงประวัติ ความเป็นมา วิถีชีวิตของอาณาจักรโบราณคดีในสมัยต่าง ๆ ส่วนท่ารำที่แสดงกิจกรรมและวิธีการทำงาน เช่น ฟ้อนสาวไหม เต้นกำรำเคียว ร่อนแร่ และเชิ้งแหย่ไข่มดแดง ผู้เรียนจะได้จินตนาการถึงวัฒนธรรม ประเพณีและวิธีการทำงานในท้องถิ่น และท่ารำที่เลียนแบบสัตว์

ชนิดต่าง ๆ เช่น ระบำนกยูง ระบำไก่ ผู้เรียนจะได้จินตนาการถึงลักษณะของสัตว์ต่าง ๆ เป็นต้น คนที่มีพลังในการจิตนาการจะเป็นผู้กล้าลองผิดลองถูก และพร้อมจะเผชิญปัญหา การพัฒนาให้นักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์จะทำให้นักเรียนมีโอกาสประสบความสำเร็จในชีวิตมากขึ้น

3.4 ความฉลาดทางศีลธรรม จริยธรรม (MQ : Moral Quotient) อาจารย์ผู้สอนในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหารได้ปลูกฝัง ศีลธรรมและความดีงามให้กับนักเรียน เช่น ความเมตตา กรุณา ความซื่อสัตย์ รับผิดชอบ ความมีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เห็นอกเห็นใจผู้อื่น ความกตัญญู อ่อนน้อมถ่อมตนและมีสัมมาคารวะ เป็นต้น ทำให้นักเรียนมีความประพฤติดี มีศีลธรรมและจริยธรรม ตรงกับหลักพระพุทธศาสนาที่สอนให้ทำความดี ละเว้นความชั่วทำจิตใจให้ผ่องแผ้วนักเรียนที่มี MQ ดีมักเป็นนักเรียนเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เห็นอกเห็นใจผู้อื่นและเมื่อโตขึ้นจะเป็นคนที่เข้ากับคนอื่นได้ง่ายเป็นที่รักของบุคคลทั่วไปการที่นักเรียนจะมี MQ เกิดขึ้นได้นั้นต้องเริ่มต้นจากการที่นักเรียนรู้จักบุญ บาป ถูกผิดกรรมดีกรรมชั่วรู้ว่าสิ่งไหนควรทำไม่ควรทำซึ่งอาจารย์ได้อบรมสั่งสอนและแสดงให้นักเรียนเห็นอย่างสม่ำเสมอ ควบคู่ไปกับการเรียนการสอน จึงช่วยพัฒนาความฉลาดทางศีลธรรม จริยธรรมให้กับนักเรียน

3.5 ความฉลาดที่เกิดจากการเล่น (PQ: Play Quotient) การเรียนนาฏศิลป์เป็นการเรียนรู้หรือการเล่นในแบบหนึ่ง แนวคิด PQ เชื่อว่าการเล่นช่วยพัฒนาความสามารถและทักษะของนักเรียนในหลายด้าน ทั้งพัฒนาการด้านร่างกาย ความเฉลียวฉลาด ความคิดสร้างสรรค์ อารมณ์สังคมและสุขภาพการที่นักเรียนได้ร่ายรำ เป็นการเคลื่อนไหวร่างกายในการเดินวิ่ง กระโดด ย่อตัวเอียงตัวนั้น ร่างกายได้เคลื่อนไหวไปมาเหมือนการเล่น ทำให้นักเรียนได้เคลื่อนไหวกล้ามเนื้อทุกส่วนของร่างกายทั้งกล้ามเนื้อมัดเล็กและกล้ามเนื้อมัดใหญ่และประสาทสัมผัสทั้ง 5 ให้สอดคล้องกับเนื้อเพลง ทำนอง จังหวะและเสียงดนตรี ซึ่งเป็นเหมือนการออกกำลังกาย ส่งผลให้นักเรียนมีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรงมีบุคลิกภาพที่ดี รูปร่างสวยงาม นอกจากความเพลิดเพลินสนุกสนานอาจารย์ผู้สอนได้นำสาระดีๆ ทักษะชีวิตพร้อมกับสอดแทรกคำสอน คุณธรรมจริยธรรม หลักคิดดี ๆ ระหว่างที่เล่นเรียนรู้และสอนด้วย จึงช่วยสร้างเสริมพัฒนาการของนักเรียนทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญานักเรียนจะรู้สึกอบอุ่น มีความสุข สนุกสนานไปกับเพื่อนๆ ในห้องเรียนนาฏศิลป์

3.6 ความฉลาดในการแก้ไขปัญหา (AQ: Adversity Quotient) คือ ความสามารถปรับตัวในการเผชิญปัญหาได้ดี มีความยืดหยุ่นและพยายามหาหนทางแก้ไขปัญหา เอาชนะอุปสรรคความยากล าบากด้วยตัวเอง ไม่ท้อต่อปัญหา มีความอดทนในการเอาชนะอุปสรรคที่ผ่านเข้ามาในชีวิตความพยายามควบคุมสถานการณ์และแก้ไขสถานการณ์และกล้าเผชิญอุปสรรคด้วยตนเองการเรียนนาฏศิลป์ช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้วิธีการมองปัญหาและจัดการปัญหาในการฟ้อนรำจากอาจารย์ผู้สอน ทำให้เข้าใจว่าปัญหานั้น เป็นโอกาสหรือเป็นเรื่องน่าท้าทายซึ่งถ้านักเรียนทำได้จะเกิดความภาคภูมิใจ และยอมรับความสามารถของตนเองมากขึ้นช่วยพัฒนาการยอมรับนับถือในตนเองหรือการเห็นคุณค่าในตนเอง(Self-esteem) ของนักเรียน เช่น การรำในท่ายาก หรือรำในเพลงยาก เมื่อนักเรียนทำได้ จะเกิดความภูมิใจในตนเองและการแสดงนาฏศิลป์บนเวทีหรือการแสดงในที่สาธารณะนักเรียนจะต้องข่มความเขินอายและแสดงออกมาอย่างดี เมื่อทำได้ แสดงได้ดี ได้รับเสียงปรบมือและคำชม ก็ทำให้นักเรียนเกิดความภูมิใจในตนเองมากขึ้นจะเห็นได้ว่า นักเรียนที่เรียนนาฏศิลป์ไทย จะได้รับการพัฒนาศักยภาพของตามแนวคิด 6Q หรือพัฒนาอัจฉริยะรอบด้านหรือความฉลาดใน 6 ด้าน

ช่วยให้นักเรียนศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหารมีความรู้ ความสามารถ มีบุคลิกภาพที่ดี และพัฒนาตนเองอบ่างรอบด้าน ซึ่งจะช่วยให้นักเรียนประสบความสำเร็จในอนาคต

ศักดา ขำคม (2561, หน้า 2,767) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การใช้กิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์และพลังสุขภาพจิตของ นักศึกษาพยาบาลศาสตร์ชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี” ผลการวิจัยพบว่า การใช้กิจกรรมกลุ่มที่ผู้วิจัยได้นำมาใช้ในครั้งนี้ช่วยพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์และพลังสุขภาพจิตของนักศึกษาพยาบาลให้สูงขึ้น จากการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความคิดเห็น สังเกตเลียนแบบจากต้นแบบ การชักจูงและกระตุ้นทางอารมณ์ ทำให้นักศึกษารู้จักตนเอง มีแรงจูงใจ สามารถตัดสินใจ แก้ปัญหา รู้จักแสดงออกอย่างเหมาะสม รู้จักเห็นใจผู้อื่น มีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น รับผิดชอบต่อส่วนร่วม และสามารถดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข

ศรัณย์ วงศ์คำจันทร์ (2561, หน้า 71) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “จริยธรรมนักศึกษาและแนวทางพัฒนาจริยธรรมนักศึกษา” ผลการวิจัยพบว่า ตัวแบบจริยธรรมนักศึกษา (จริยธรรมสำหรับนักศึกษา) 25 ประการ เช่น มีความรอบรู้ เฉลียวฉลาด เชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่ตนศึกษา (ปัญญา) มีความขยันหมั่นเพียรในการศึกษาเล่าเรียน ไม่ย่อท้อ ไม่ทอดธุระ (วิริยะ) สนใจศึกษาเล่าเรียน อ่านตำรา ฟังคำบรรยายต่าง ๆ และสดับตรับฟังมาก (พาหุสัจจะ) เป็นต้น ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อจริยธรรมนักศึกษา พบว่า นักศึกษามีจริยธรรมอยู่ในระดับมีปานกลาง การเปรียบเทียบจริยธรรมนักศึกษา จำแนกตามเพศ อายุ วุฒิการศึกษา สถานภาพ/อาชีพ และประสบการณ์ในตำแหน่ง/หน้าที่/อาชีพ (บุคคลทั่วไป) และเพศ อายุ ชั้นปีที่ศึกษา คณะที่สังกัด ค่าใช้จ่ายต่อเดือนระหว่างการศึกษา และอาชีพของผู้ปกครอง (นักศึกษา) พบว่า ความคิดเห็นต่อจริยธรรมนักศึกษาไม่แตกต่างกัน และแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แนวทางพัฒนาจริยธรรมนักศึกษา 35 ประการ เช่น รัฐบาลกำหนดนโยบายการพัฒนาจริยธรรมนักศึกษาเป็นนโยบายสำคัญของรัฐ มหาวิทยาลัยกำหนดนโยบายพัฒนาจริยธรรมนักศึกษาเป็นนโยบายสำคัญ มหาวิทยาลัยมีแผนงานพัฒนาจริยธรรมนักศึกษาที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม เป็นต้น การประเมินแนวทางพัฒนาจริยธรรมนักศึกษา พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก โดยด้านมาตรฐานความเหมาะสม ด้านมาตรฐานการใช้ประโยชน์ได้ และด้านมาตรฐานความเป็นไปได้

ชุติมา แสงดารารัตน์ (2560, หน้า 60) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์องค์ประกอบของความฉลาดทางจริยธรรมของผู้เรียนระดับปริญญาตรี สถาบันอุดมศึกษาเอกชนภาคกลาง” ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบด้านความฉลาดทางจริยธรรมมี 4 องค์ประกอบ ในแต่ละองค์ประกอบมีค่าเป็นบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ประกอบด้วย ความรับผิดชอบ (Responsibility) ความมีเมตตา (Compassion) การให้อภัย (Forgiveness) ทั้ง 4 องค์ประกอบสามารถอธิบายความฉลาดทางจริยธรรมได้ร้อยละ 36.66 จากผลการตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ด้วยค่าสถิติต่างๆ พบว่า โมเดลความฉลาดทางจริยธรรมสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

วลัยพรรณ เฉลยทรัพย์ (2560, หน้า 182) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการสร้างแรงจูงใจให้เยาวชนพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมโดยอาศัยศิลปินต้นแบบ” ผลการวิจัยพบว่า

1. แนวคิดทฤษฎีแรงจูงใจ หลักทางพุทธจิตวิทยา และคุณลักษณะของศิลปินต้นแบบ พบว่า การปฏิบัติตัวในชีวิตประจำวัน ศิลปินปฏิบัติตัวตามหลักภาวนา 4 ไดแก กายภาวนา สีล ภาวนา จิตตภาวนา และปัญญาภาวนา การกำกับตนเองเพื่อความสำเร็จ ศิลปินปฏิบัติตัวตามหลักอิทธิบาท 4 การเผชิญปัญหาและหาทางออกจากปัญหา ศิลปินปฏิบัติตัวตามหลักอริยสัจ 4 สามารถเป็นแบบอย่างแก่เยาวชนเพราะมีคุณลักษณะที่โดดเดน มีคุณค่าและน่าประทับใจ รวมทั้งไม่ซับซ้อนเพราะเป็นบุคคลสาธารณะที่สามารถตรวจสอบได้

2. แนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเยาวชนโดยอาศัยศิลปินต้นแบบ พบวา แนวทางที่ต้องพัฒนาเยาวชน คือ 2.1 การปฏิบัติตัวในชีวิตประจำวันด้านกายภาวนา โดยเฉพาะการออกกำลังกาย 2.2 การกำกับตนเองเพื่อความสำเร็จด้านจิตตปัญญาและด้านอิทธิบาท 4 โดยเฉพาะความตั้งใจ ความมุ่งมั่นและความพากเพียร 2.3 การเผชิญปัญหาและหาทางออกจากปัญหาด้านปัญญาภาวนาและด้านอริยสัจ 4 โดยเฉพาะความเข้าใจกับปัญหาหรือทุกข์

3. รูปแบบการสร้างแรงจูงใจให้เยาวชนพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมโดยอาศัยศิลปินต้นแบบ พบว่า ต้องพัฒนาเยาวชนให้มีคุณลักษณะเหมือนศิลปินต้นแบบในด้านการปฏิบัติตัวตามหลักภาวนา 4 กำกับตนเองเพื่อความสำเร็จตามหลักอิทธิบาท 4 การเผชิญปัญหาและหาทางออกจากปัญหาตามหลักอริยสัจ 4 เพื่อให้เกิดความโดดเดน มีคุณค่า และน่าประทับใจอันเป็นหลักทางพุทธจิตวิทยาที่เป็นรูปแบบในการพัฒนาเยาวชน โดยเน้นการพัฒนามากที่สุด คือ ด้านปัญญาภาวนาและอริยสัจ 4 ด้านจิตตภาวนาและอิทธิบาท 4 ด้านสีลภาวนาและด้านกายภาวนา

จากการศึกษาหลักคุณธรรม จริยธรรมจากบุคคลสำคัญเพื่อนำมาเป็นแนวทางปฏิบัติตนของนักศึกษาวิชาคุณธรรม จริยธรรมกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต ผู้วิจัยได้สรุปแนวคิดทางคุณธรรม จริยธรรมที่ได้จากบุคคลสำคัญ จำนวน 23 ข้อ ได้แก่ 1) เป็นผู้ใฝ่รู้ใฝ่ศึกษา 2) เป็นผู้มีความกตัญญูกตเวที 3) เป็นผู้ซื่อสัตย์สุจริต 4) เป็นผู้ใฝ่ธรรม 5) เป็นผู้จงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ 6) วิริยะ คือ มีความพากเพียร 7) สมานัตตตา คือ เป็นผู้ประพฤติเสมอต้นเสมอปลาย 8) ความเมตตาและความกรุณา 9) ทาน คือ การให้ การเสียสละ 10) อัตถจริยา คือ การสงเคราะห์ทุกชนิด 11) ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา 12) ปิยวาจา คือ การพูดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวาน 13) เป็นผู้ไม่ลืมตัวไม่สนใจในยศถาบรรดาศักดิ์ 14) ขันติ มีความอดทนอดกลั้น 15) ความซอบธรรม 16) ความเหมาะสม 17) ความรอบรู้ 18) ความเป็นผู้น่าเชื่อถือ 19) การมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล 20) การรับฟังความคิดเห็นและให้เกียรติพนักงานทุกคน 21) การมองโลกตามความเป็นจริง 22) การมองโลกในแง่ดี 23) อหิงสา การต่อสู้ที่ไม่ใช้ความรุนแรง และผู้วิจัยได้สรุปจำแนกหลักคุณธรรม จริยธรรมที่สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางปฏิบัติตน จำนวน 17 ข้อ ได้แก่ 1) ความซื่อสัตย์ 2) การกล้าตัดสินใจ 3) การประนีประนอม 4) ภาวะผู้นำ 5) โปร่งใส 6) การให้อภัย 7) การให้ 8) ความเคารพ 10) ความกตัญญู 11) การรู้จักปล่อยวาง 12) ความมีน้ำใจ 13) ความมีวินัย 14) ความสามัคคี 15) การรู้จักเสียสละตนเองเพื่อส่วนรวม 16) ความเชื่อมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตย 17) ความรักชาติ โดยทุกกลุ่มได้สรุปความคิดเห็นไว้ว่าแนวคิดทางคุณธรรมจริยธรรมจะมีความหลากหลายแตกต่างกันไปตามแต่ละบุคคลก็ตาม แต่คุณธรรมจริยธรรม เป็นหลักของความดี ความงาม ความถูกต้อง ในการ

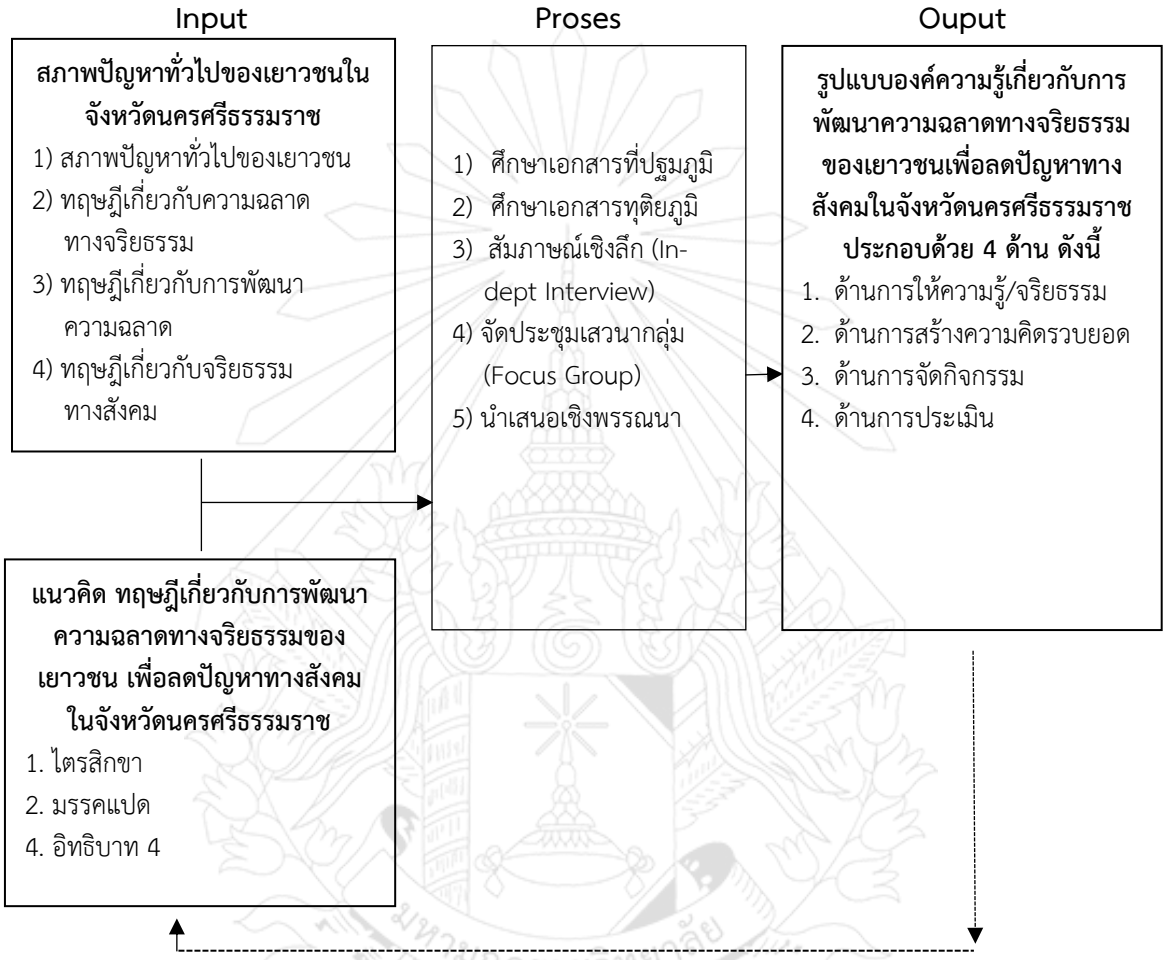
แสดงออกทั้งกาย วาจาใจ ของแต่ละบุคคล ที่ยึดมั่นไว้เป็นหลักประจำใจในการประพฤติปฏิบัติจนประสบความสำเร็จในชีวิต และสร้างคุณประโยชน์ต่อสังคมและต่อการพัฒนาประเทศชาติ ให้เกิดความเจริญรุ่งเรือง ความมั่นคงและความสงบสุข ซึ่งหากบุคคลในสังคมเป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรมแล้วจะทำให้สังคมเกิดความสงบสุขรู้จักหน้าที่ความรับผิดชอบของตนเองละเว้นความประพฤติชั่วมีเหตุผลถูกต้องตามกาลเทศะ ซึ่งคุณธรรมจริยธรรมนั้นเป็นสิ่งจำเป็นและมีคุณค่าสำหรับบุคคลในสังคมทุกเพศทุกวัยทุกอาชีพ ดังเห็นได้ว่าบุคคลสำคัญที่ยกมาทั้งหมดนี้ล้วนมีคุณธรรมจริยธรรมเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาจิตใจ ในการแก้ปัญหาจนสามารถพัฒนาเป็นความรู้ และสร้างสรรค์สังคมและประเทศให้เกิดความสุขสันติที่ถูกต้องได้

ศรัณย์ พิมพ์ทอง (2563) การศึกษาประสิทธิผลของการฝึกอบรมวิทยาศาสตร์พฤติกรรมจิตเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ผลการวิจัยพบว่านักเรียนที่ได้รับการฝึกจิตลักษณะ 2 ด้าน มีคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมเอื้อสังคมสูงกว่ากลุ่มอื่น ๆ แสดงให้เห็นถึงประสิทธิผลของการฝึกอบรมในงานวิจัยนี้อย่างชัดเจน ทั้งนี้ สามารถแสดงข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่สำคัญจากผลการวิจัย คือ โรงเรียนควรส่งเสริมการฝึกจิตลักษณะแบบบูรณาการพร้อมกันทั้ง 2 ด้าน ทั้งความมีน้ำใจนักกีฬาและเหตุผลเชิงจริยธรรมจะสามารถพัฒนาพฤติกรรมเอื้อสังคมในกลุ่มนักเรียนให้เกิดขึ้นได้มาก

สรุปได้ว่าการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชนเป็นการพัฒนาระดับความสามารถของเยาวชน ในการควบคุมความประพฤติของตนเอง ในการเรียนรู้และปฏิบัติตนให้อยู่ในกรอบของความดีงาม สามารถตระหนักได้ว่า สิ่งใดเป็นสิ่งที่ดี และสิ่งใดเป็นสิ่งที่ไม่ดี ด้วยการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ความฉลาดทางจริยธรรมนั้นไม่สามารถฝึกฝนหรือขัดเกลาได้ในช่วงเวลาสั้นๆ ขณะที่บุคคลเจริญเติบโตขึ้นมาแล้ว เหมือนดังคำโบราณของไทยที่ว่า “สันดอนนั้นขุดได้ แต่สันดานนั้นขุดยาก” ดังนั้น หากปราศจากการปลูกฝังศีลธรรม จริยธรรมให้เกิดขึ้นในจิตสำนึกของเยาวชนในวันนี้ย่อมเป็นการสายเกินไปเมื่อเขาเหล่านั้นออกสู่โลกภายนอกที่เต็มไปด้วยการแข่งขันเพราะการแข่งขันและการเอาชนะเพื่อให้ได้มาซึ่งผลกำไรย่อมเป็นสิ่งขัดแย้งต่อคุณธรรม จริยธรรม ในทางตรงข้ามกันหากเขาเหล่านั้นได้รับการปลูกฝังจิตสำนึกให้มั่นคงและหนักแน่นเป็นทุนเดิมแล้วแม้ว่าสภาพแวดล้อมภายนอกจะเปลี่ยนแปลงหรือจะกดดันให้ไปสู่พฤติกรรมที่ไร้คุณธรรมจริยธรรมแต่จะเปลี่ยนไปได้ยากและช้าขึ้นหรืออาจไม่มีการเปลี่ยนแปลงเลยสิ่งเหล่านี้เป็นพฤติกรรมทางคุณธรรมและจรรยาบรรณที่คาดหวังให้เกิดขึ้นในตัวเยาวชน

1.8 กรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาจากแนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรม และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาวิเคราะห์ สามารถสังเคราะห์ได้กรอบแนวคิดในการวิจัยดังนี้

แผนภูมิที่ 1.2 แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

1.9 นิยามศัพท์เฉพาะ

1.9.1 ความฉลาดทางจริยธรรม หมายถึง ความสามารถของบุคคล ในการเรียนรู้ประพฤติปฏิบัติตนและพิจารณาตัดสินใจต่อสถานการณ์หนึ่ง ตามมาตรฐานความดี ความไม่ดี ข้อควรประพฤติปฏิบัติและกฎเกณฑ์ในการแยกแยะสิ่งที่ถูกต้องและสิ่งที่ผิดของสังคมออกจากกัน และ ความเอาใจใส่ต่อชีวิต มนุษยชาติและธรรมชาติ เอาใจใส่ต่อความ ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ

1) ด้านการให้ความรู้/จริยธรรม หมายถึง “การแบ่งปันความรู้” หรือ Knowledge Sharing คือ กิจกรรมการแลกเปลี่ยนความรู้ ซึ่งหมายถึง ข้อมูล ทักษะ หรือ ความเชี่ยวชาญ ระหว่างบุคคล เพื่อน ครอบครัว ชุมชน หรือ องค์กร โดย “ความรู้” นั้นอาจอยู่ในรูปทั้ง ความรู้ฝังลึก (Tacit Knowledge) เช่น ประสบการณ์ ความหยั่งรู้ส่วนบุคคล ความเชี่ยวชาญ และ ความรู้ภายนอก (Explicit Knowledge) เช่น ขั้นตอนที่มีความชัดเจน หรืออยู่ในรูปเอกสาร

2) ด้านการสร้างความคิดรวบยอด หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนสรุปความคิดรวบยอดด้วยตนเอง ผู้สอนมีบทบาทให้คำชี้แนะให้กับผู้เรียนคิดจนได้ คำตอบที่ถูกต้อง เช่น ให้ผู้เรียนคิดว่าความคิดรวบยอดของดอกไม้คือ อะไร เป็นต้น ลักษณะร่วมของดอกไม้ ไม่ว่าจะเป็นดอกไม้ประเภทใด ก็ตาม สิ่งนั้นคือความคิดรวบยอดของดอกไม้ (คำตอบคือ กลีบดอกเกสร และก้านดอก)

3) ด้านการจัดกิจกรรม หมายถึง การกระทำสิ่งต่าง ๆ ที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ โดยผู้เรียนเป็นผู้ลงมือกระทำ หรือผู้เรียนหรือผู้สอน เป็นผู้ร่วมกันกระทำ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาไปตามจุดมุ่งหมายของการศึกษาที่ได้กำหนดไว้

4) ด้านการประเมิน หมายถึง กระบวนการตัดสิน หรือพิจารณาตีคุณค่าเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยการวางแผน การเก็บรวบรวมข้อมูล และการใช้ข้อมูลที่ผ่านการวิเคราะห์แล้ว เพื่อปรับปรุงเปลี่ยนแปลงแก้ไขสิ่งต่าง ๆ

1.9.2 ไตรสิกขา หมายถึง การนำหลักธรรมด้านพฤติกรรม ด้านจิต และด้านปัญญา มาใช้พัฒนาความฉลาดทางจริยธรรม เพื่อพัฒนาเยาวชนให้ดำเนินชีวิตดีงามและถูกต้อง ทำให้มีวิถีชีวิตที่เป็นไปในทางที่ถูกต้อง เพื่อพัฒนาตนเอง และสังคมไปสู่จุดหมายสูงสุดในปัจจุบันและอนาคต

1.9.3 มรรคแปด หมายถึง การนำหลักธรรมการดำเนินชีวิตตามทางสายกลางมาใช้พัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมอันเป็นการนำไปสู่การประพฤติปฏิบัติที่ให้ผลคือความสุขทั้งภายในและภายนอก

1.9.4 อิทธิบาท 4 หมายถึง การนำหลักธรรมด้านวิริยสมาธิ จิตตสมาธิ วิมังสาสมาธิ และปธานสังขาร มาใช้พัฒนาความฉลาดทางจริยธรรม เพื่อช่วยให้เยาวชนมีความสามารถในการเผชิญปัญหาและอุปสรรคในการทำงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

1.9.5 เยาวชน หมายถึง กลุ่มบุคคลในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราชที่มีอายุเกิน 14 ปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่ถึง 18 ปีบริบูรณ์ และไม่ใช่เป็นผู้บรรลุนิติภาวะแล้วด้วยการสมรส

บทที่ 2
สภาพปัญหาทั่วไปของเยาวชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช

การศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชน เพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าสภาพปัญหาทั่วไปของเยาวชนในจังหวัดนครศรีธรรมราชจากเอกสาร บทความของหน่วยงานที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อนำมาเป็นยุทธวิธีในการวิจัย ดังหัวข้อต่อไปนี้

2.1 ความสำคัญและความหมายของเยาวชน
2.2 วันเยาวชนแห่งชาติ
2.3 กฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการดูแลเยาวชน
2.4 ข้อมูลทั่วไปจังหวัดนครศรีธรรมราช
2.5 การสำรวจสถานการณ์ทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช
2.6 สถิติการให้บริการศูนย์ช่วยเหลือสังคม สายด่วน 1300 จังหวัดนครศรีธรรมราช
2.7 การวิเคราะห์สถานการณ์ทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช
2.8 สภาพปัญหาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช

2.1 ความสำคัญและความหมายเยาวชน

การให้ความสำคัญและความหมายของเยาวชนที่ผู้ศึกษาได้ศึกษาค้นคว้ามีหลากหลายความหมายที่คล้ายคลึงและแตกต่างกัน แต่ก็มีกำหนดใช้แตกต่างไปตามบริบทของแต่ละพื้นที่นั้น ดังเช่น พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 เด็ก หมายความว่า บุคคลซึ่งมีอายุต่ำกว่า 18 ปีบริบูรณ์ แต่ไม่รวมถึงผู้ที่บรรลุนิติภาวะด้วยการสมรส พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2550 เด็ก หมายความว่า บุคคลซึ่งมีอายุต่ำกว่า 18 ปีบริบูรณ์ เยาวชน หมายความว่า บุคคลซึ่งมีอายุตั้งแต่ 18 ปีบริบูรณ์ถึง 25 ปีบริบูรณ์ พระราชบัญญัติการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น พ.ศ. 2559 วัยรุ่น หมายถึง บุคคลอายุเกิน 10 ปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่ถึง 20 ปีบริบูรณ์ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 และแก้ไขเพิ่มเติม เด็ก หมายความว่า บุคคลซึ่งมีอายุเกินกว่าอายุที่กำหนดไว้ตามมาตรา 73 แห่งประมวลกฎหมายอาญา แต่ยังไม่เกิน 15 ปีบริบูรณ์ เยาวชน หมายความว่า บุคคลอายุเกิน 15 ปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่ถึง 18 ปีบริบูรณ์ (สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, ม.ป.ป., หน้า 34)

เยาวชน หมายถึง บุคคลอายุเกิน 15 ปีบริบูรณ์แต่ยังไม่ถึง 18 ปีบริบูรณ์ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556, หน้า 961)

ขณะที่องค์การสหประชาชาติได้ให้ความหมายของคำว่า "เยาวชน" หมายถึง คนในวัยหนุ่มสาว คือ ผู้ที่มีอายุระหว่าง 15-25 ปี

เยาวชน หมายถึง คนในวัยหนุ่มสาวที่มีอายุระหว่าง 15-25 ปี ซึ่งเป็นช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านร่างกายและจิตใจ อารมณ์ และสังคม เป็นวัยที่สมองเติบโตเต็มที่ เปลี่ยนจากความเป็นเด็กที่

ยังไม่มีความสมบูรณ์ทางเพศไปสู่ ความสมบูรณ์ทางเพศ แสดงถึงความเป็นชายหญิงเต็มที่เป็นวัยแห่งปัญหา วิตกกังวล หงุดหงิด ชอบเพ้อฝันและจิตนาการ เริ่มสนใจเพศตรงข้าม โดยการเรียกร้องความสนใจด้วยการแต่งกายให้สะดุดตา ตองการอิสรภาพ ตองการให้ผู้ใหญ่ยอมรับโดยการเลียนแบบผู้ใหญ่ และไม่ต้องการให้ผู้ใหญ่ปฏิบัติต่อเขาแบบเด็ก ๆ โดยต้องการให้ผู้ใหญ่รับฟังความคิดเห็นแต่ไม่ชอบให้ผู้ใหญ่เปรียบเทียบตัวเขากับคนอื่น ไม่ต้องการเปิดเผยเรื่องราวของตัวเองกับพ่อแม่ เป็นวัยที่รักและต้องการเพื่อนมากกว่าพ่อแม่ (มานิต มานิตเจริญ, 2547, หน้า 98)

เยาวชนเป็นผู้มีเกียรติ สิทธิ และศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ หลักพื้นฐานของการพัฒนาจึงควรคำนึงถึงศักยภาพ พลัง และบทบาทของเยาวชน ในการเปลี่ยนแปลงพัฒนาตนเอง การพัฒนาสังคมและความสามารถในการตัดสินใจด้วย เยาวชนเป็นทั้งผู้ได้รับการพัฒนาและเป็นผู้พัฒนาได้ด้วย จึงจำเป็นต้องสร้างโอกาสให้เยาวชนได้พัฒนาเต็มศักยภาพเยาวชนที่มีโอกาสมากควรช่วยพัฒนาผู้ด้อยโอกาส แต่การพัฒนาเยาวชนจะเกิดผลจริงนั้น จะทำโดยเยาวชนเพียงด้านเดียวไม่ได้ตองพิจารณาการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจควบคู่ไปด้วย (เบญจ งามนาวากล, 2551, หน้า 10)

เยาวชน เมื่ออาศัยอยู่ในสังคม จึงมีหลายบทบาทพร้อมกัน การได้รับสถานภาพเป็น “ลูก” เป็นอันดับแรก และมีสถานภาพต่างตามลำดับ เมื่อเขาโรงเรียนที่เรียกว่า “นักเรียน นักศึกษา นิสิต” เป็นต้น เมื่อเติบโตขึ้นอีกระดับที่เรียกว่า “พลเมือง” เมื่อเข้าสู่พระพุทธศาสนา เรียกว่า “พุทธศาสนิกชน” เยาวชนจึงมีส่วนเกี่ยวข้องกับสถาบันต่าง ๆ ในสังคมในฐานะเป็นสมาชิกและเมื่อเติบโตขึ้น ก็มีบทบาทและความสำคัญต่อสังคมมากขึ้นเช่นเดียวกัน (พระมหาบุญเพียง ปุญญวิริโย (แก้ววงศน้อย), 2554, หน้า 58)

เยาวชนจึงเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติในทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านสังคม การเมือง เศรษฐกิจ ต้องให้เขาตระหนักถึงความสำคัญของตนเอง ฝึกฝนให้เขารู้จักบทบาทและหน้าที่ของตนเอง เริ่มตั้งแต่บทบาทของตนเองในครอบครัวและบทบาทสู่สังคมรอบด้าน การมีระเบียบวินัยต่อตนเองและผู้อื่น ต้องฝึกค้นหาความรู เพื่อให้รู้จักคิดและมีสติปัญญาในการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพและวัฒนธรรม มีสุขภาพกายสุขภาพจิตที่ดี และมีคุณธรรมจริยธรรม เป็นสมาชิกที่ดีของสังคมและประเทศชาติสืบต่อไป (เบญจ งามนาวากล, 2551, หน้า 10)

เยาวชน จึงเป็นคนหนุ่มสาวที่เป็นช่วงวัยที่สำคัญสุด เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีความสำคัญอย่างมากต่อสังคมมนุษย์ในอนาคต เป็นช่วงวัยที่สำคัญสุดต่อพัฒนาการทั้งร่างกาย สติปัญญา การเรียนรู้ พฤติกรรม ซึ่งการพัฒนาเด็กและเยาวชนในวันนี้นั้นส่งผลต่อการขับเคลื่อน การพัฒนาทั้งเชิงเศรษฐกิจและสังคมของประเทศที่ให้ผลตอบแทนที่คุ้มค่าใน ระยะยาว รวมถึงเป็นการเตรียมทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพสำหรับการแข่งขัน อนาคต เขายังอยู่ในวัยเยาว์ที่ต้องการการดูแลเอาใจใสด้วยความรักอย่างแท้จริงเพราะเป็นวัยแห่งการเปลี่ยนแปลงจากวัยเด็กสู่วัยผู้ใหญ่ที่ต้องการพัฒนาจากสังคม และสังคมต้องร่วมกันให้เขาได้พัฒนาตัวเองด้วย เพื่อให้เป็นพลังที่สำคัญต่อการพัฒนาประเทศชาติในทุก ๆ ด้านอย่างยั่งยืน เพราะเป็นวัยแห่งการเติบโตเป็นพลเมืองที่สามารถกำหนดทิศทางอนาคตของชาติ ยอมมีบทบาทต่อการเปลี่ยนแปลงสังคมในอนาคต เยาวชนที่ดีจึงต้องมีคุณธรรมจริยธรรมนั้นเอง ด้วยเหตุสังคมทุกภาคส่วนจึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญและสอดส่องความเป็นไปของเยาวชนอย่างจริงจังเพื่อให้มีคุณภาพ โดยต้องมีการเฝ้าระมัดระวังอย่างเข้มงวด ไม่ปล่อยจนเกินการแก้ไข และมีความจำเป็นต้องเป็นลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้เกิดกับเยาวชนทุกคนให้มี

สุขภาพกายที่ดี สุขภาพจิตที่ดี คิดดี พูดดี ทำดี อยู่ในกฎระเบียบของสังคม เคารพเชื่อฟังบิดามารดา ครูอาจารย์ และพระที่อบรมสั่งสอนให้ข้อคิดที่ดีในการดำเนินชีวิตในแต่ละวันอย่างรอบคอบ ระมัดระวัง และรู้จักการจัดการกับชีวิตที่ดีอย่างถูกต้อง ประพฤติตนให้อยู่ในระเบียบวินัยมีคุณธรรม จริยธรรม รับผิดชอบในหน้าที่ของตนเองในฐานะเยาวชนด้วยความไม่ประมาทอยู่ในกรอบของสังคมที่ดีงาม

สรุปได้ว่า ได้ใช้การจำแนกช่วงอายุเพื่อวัตถุประสงค์ในทางสถิติ และหน่วยงานต่าง ๆ ได้ใช้ตามความหมาย ดังนี้ เด็ก (Children) คือ บุคคลอายุไม่เกิน 14 ปี วัยรุ่น (Adolescents) คือ บุคคลที่มีอายุระหว่าง 10–19 ปี เยาวชน (Youth) คือ บุคคลที่มีอายุระหว่าง 15-24 ปี อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก เด็กหมายถึง บุคคลอายุต่ำกว่า 18 ปี หลายประเทศกำหนดช่วงอายุเยาวชนตามอายุคนที่ควรได้รับการดูแลอย่างเท่าเทียมภายใต้กฎหมายที่ อายุ 18 ปี และเมื่อพ้นวัยนี้ถือว่าเป็นผู้ใหญ่แล้ว ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงกำหนดความหมายของเยาวชน หมายถึง กลุ่มบุคคลในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราชที่มีอายุเกิน 14 ปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่ถึง 18 ปีบริบูรณ์ และไม่ใช่เป็นผู้บรรลุนิติภาวะแล้วด้วยการสมรส

2.2 วันเยาวชนแห่งชาติ

วันเยาวชนแห่งชาติจัดขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อวันที่ 20 กันยายน พ.ศ. 2528 สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ (สยช.) ได้เสนอต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อขอความเห็นชอบให้มีวันเยาวชนแห่งชาติขึ้น ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 18 มิถุนายน พ.ศ. 2528 กำหนดให้วันที่ 20 กันยายนของทุกปีเป็นวันเยาวชนแห่งชาติ เนื่องจากเป็นวันคล้ายวันพระราชสมภพของพระมหากษัตริย์ในพระบรมราชจักรีวงศ์สองพระองค์ คือ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) และพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล (รัชกาลที่ 8) พระมหากษัตริย์ทั้งสองพระองค์ได้เสด็จขึ้นครองราชสมบัติในขณะที่ทรงพระเยาว์ จึงถือได้ว่าเป็นวันสิริมงคลที่เยาวชนควรสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของทั้งสองพระองค์ โดยใช้คำขวัญว่า “Participation, Development and Peace” และมอบคำขวัญที่ถอดความเป็นภาษาไทยได้ว่า “ร่วมแรงแข็งขัน ช่วยกันพัฒนา ใฝ่หาสันติ” ซึ่งมีความหมายต่อเยาวชน ดังนี้

ร่วมแรงแข็งขัน (Participation) หมายถึง การยอมรับในศักยภาพของแต่ละบุคคล ที่จะสามารถวินิจฉัยและตัดสินใจในเรื่องที่เกี่ยวกับตนเอง และตระหนักว่าตนเองมีโอกาส ได้ใช้โอกาสและพึงพอใจที่ได้ใช้โอกาสด้วยตนเองอย่างเกิดคุณค่า โดยไม่ตกเป็นเครื่องมือของผู้ใด การที่เยาวชนสามารถมีส่วนร่วมและมีบทบาทต่อชาติบ้านเมืองได้อย่างเต็มที่นั้น เป็นความสำเร็จของสังคมและประเทศชาติ

ช่วยกันพัฒนา (Development) การพัฒนานั้นมองได้ 2 มิติ มิติหนึ่งคือ การพัฒนาตนเองของแต่ละบุคคล หากบุคคลพัฒนาตนเองได้ดีก็จะเป็นกำลังสำคัญ และอีกมิติหนึ่งคือ การพัฒนาสังคมและประเทศชาติ และมีคุณค่าต่อการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ ขณะเดียวกัน การพัฒนาสังคมและประเทศชาติก็จะเป็นพลังขับเคลื่อนการพัฒนาของบุคคลด้วยกระบวนการพัฒนา 2 ส่วนนี้จึงมีความต่อเนื่องสัมพันธ์กัน และในสภาวะปัจจุบันความร่วมมือในระดับนานาชาติจะมีผลอย่างสำคัญยิ่งต่อความก้าวหน้าในการพัฒนาประเทศ

ใฝ่หาสันติ (Peace) สันติภาพเป็นหลักการพื้นฐานของชีวิต ความต้องการสันติภาพ เป็นความต้องการของสากลโลก ซึ่งทุกคนต้องรับผิดชอบร่วมกันเพื่อให้เกิดสันติภาพและดำรงคงไว้ คนหนุ่มสาวจึงต้องร่วมมือกันในเรื่องนี้ ผลักดันให้เกิดมาตรการที่จะสร้างความเชื่อมั่นในวิถีการพัฒนาด้วยสันติ และสร้างสำนึกสันติภาพ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องปลูกฝังสั่งสอนเยาวชนให้รู้จักเคารพในศักดิ์ศรี ความเป็นมนุษย์ และสิทธิมนุษยชน มีความอดกลั้น ความเป็นประชาธิปไตย และเสรีภาพพื้นฐาน เครื่องหมายของวันเยาวชนแห่งชาติ

ในปี พ.ศ. 2517 สำนักเยาวชนแห่งชาติ ได้เสนอต่อคณะกรรมการบริหารและประสานงานเยาวชนแห่งชาติว่า เพื่อประสิทธิภาพและความมั่นคงในการดำเนินงานเยาวชนแห่งชาติ สมควรที่จะขอรับพระราชทาน "เครื่องหมายเยาวชนแห่งชาติ" เพื่อเป็นสัญลักษณ์ผูกพันพลังน้ำใจ และเป็นเครื่องยึดมั่นสักการบูชาร่วมกันของบรรดาเยาวชน

กลุ่มเยาวชน และหน่วยงานที่ทำงานเกี่ยวกับเยาวชน จึงได้เสนอขออนุมัติต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อนำความกราบบังคมทูลทราบฝ่าละอองธุลีพระบาท ซึ่งสำนักพระราชเลขาธิการได้นำความกราบบังคมทูลพระกรุณาทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทแล้วไม่ทรงขัดข้อง จึงมีพระบรมราชานุญาติให้นำพระมหาพิชัยมงกุฎประดับบนส่วนยอดเครื่องหมายเยาวชนแห่งชาติ

รูป : เครื่องหมายเยาวชน
ที่มา : นที ทอล์ค, 20 ก.ย. 2565

เครื่องหมายเยาวชนนี้ได้รับพระราชทานและพระบรมราชานุญาติให้ใช้พระมหาพิชัยมงกุฎบนส่วนยอดของเครื่องหมาย เพื่อเป็นมิ่งขวัญ กำลังใจ และสิริมงคลแก่ชีวิตของเยาวชน

รูปลักษณะของเครื่องหมายนี้เป็นรูปโล่สีธงชาติ มีอักษรคำว่า "เยาวชน" สีขาว อยู่ในวงกลมพื้นสีเขียว เบื้องบนเป็นรูปพระมหาพิชัยมงกุฎ มีรัศมีอุณาโลม เบื้องล่างมีอักษรสีแดงว่า พลังพัฒนาชาติ รองรับด้วยรวงข้าว 9 รวง แยกอยู่ทางด้านขวา 5 รวง ด้านซ้าย 4 รวง ซึ่งสัญลักษณ์ต่างๆ เหล่านี้อธิบายได้ดังนี้

1. พระมหาพิชัยมงกุฎ เป็นเครื่องหมายแทนองค์พระมหากษัตริย์ องค์ประมุขสูงสุดของประเทศ ซึ่งเป็นที่เคารพ สักการะ และเป็นจุดรวมน้ำใจของคนทั้งประเทศ

2. รัศมีที่พระมหาพิชัยมงกุฎ หมายถึง พระบรมราชูปถัมภ์ ซึ่งหมายความว่า เยาวชนไทยนั้นอยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว หรือได้รับพระบารมีปกเกล้าฯ

3. อุณาโลม หมายถึง ระหว่างพระขนงของพระพุทธเจ้า ใช้เป็นเครื่องหมายแทนศาสนา

4. อักษรเยาวชนสีขาวในพื้นวงกลมสีเขียวรูปโล่สีธงชาติ หมายถึง พลังอันบริสุทธิ์แห่งความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของเยาวชนไทย อันจะนำไปสู่ความสำเร็จ การเปลี่ยนแปลง และการพัฒนาการกสิกรรม อันเป็นพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

5. รวงข้าวทั้ง 9 รวง มีความหมายถึง เป้าหมายในการพัฒนาเยาวชนทั้ง 9 ประการ ตามนโยบายเยาวชนแห่งชาติ โดยที่รวงข้าวหมายถึง ความเติบโตงอกงาม ฉะนั้น คุณลักษณะ 9 ประการที่จะปลูกฝังให้เกิดขึ้นในตัวเยาวชน จึงเปรียบเสมือนคุณสมบัติที่จะงอกงามขึ้นตามตัวเยาวชน

6. อักษรว่า พลัง พัฒนาชาติ เป็นคำขวัญ เพื่อเตือนใจเยาวชนให้ตระหนักว่า พวกเขานั้นมีพลังบริสุทธิ์อันหนักแน่น จริงจัง ที่สามารถใช้ประโยชน์ได้มากในการช่วยพัฒนาประเทศชาติ

สรุปได้ว่า วันเยาวชนแห่งชาติตรงกับวันที่ 20 กันยายน ของทุกปี โดยมีคำขวัญว่า “ร่วมแรงแข็งขัน ช่วยกันพัฒนา ใฝ่หาสันติ” โดยเน้นให้ยอมรับในศักยภาพของแต่ละบุคคล พร้อมทั้งมีการพัฒนาตนเอง เพื่อให้เยาวชนมีส่วนร่วมและมีบทบาทในการพัฒนาบ้านเมือง โดยทุกคนจะต้องรับผิดชอบร่วมกันเพื่อให้เกิดสันติภาพและสอนให้เยาวชนเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ความเป็นประชาธิปไตย และปลูกฝังให้มีความรักและหวงแหนต่อสถาบันหลักคือ ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

2.3 กฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการดูแลเยาวชน

2.3.1 กฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิเด็กและเยาวชน

กฎหมาย นโยบาย และแผนต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการพัฒนาเด็กและเยาวชนทั้งในระดับสากล และระดับประเทศมีความสำคัญต่อการพัฒนาการสร้างเสริมทักษะต่าง ๆ แก่เด็กและเยาวชน ดังนี้

1. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ได้ประกันสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค และการไม่เลือกปฏิบัติ โดยเฉพาะแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ มาตรา 80 รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านสังคม สาธารณสุข การศึกษา และวัฒนธรรม ในข้อ 1 คุ้มครองและพัฒนาเด็กและเยาวชน สนับสนุนการอบรมเลี้ยงดู และให้การศึกษาปฐมวัย ส่งเสริมความเสมอภาคของหญิงและชาย ส่งเสริมและพัฒนาความเป็นปึกแผ่นของสถาบันครอบครัวและชุมชน รวมทั้งต้องสงเคราะห์และจัดสวัสดิการให้แก่ผู้สูงอายุ ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือผู้ทุพพลภาพ และผู้อยู่ในสภาวะยากลำบาก ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและสามารถพึ่งพาตนเองได้

2. พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 มีสาระสำคัญในเรื่องการกำหนดขั้นตอนวิธีการปฏิบัติต่อเด็กในด้านการอุปการะเลี้ยงดู การสงเคราะห์ การคุ้มครองสวัสดิภาพ และการส่งเสริมความประพฤติเด็ก เพื่อให้เด็กได้รับการอุปการะเลี้ยงดู อบรมสั่งสอน และมีพัฒนาการที่เหมาะสมรวมถึงการป้องกันไม่ให้เด็กถูกทารุณกรรม ตกเป็นเครื่องมือในการแสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบ หรือการถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม โดยอาศัยความร่วมมือในการคุ้มครองเด็กระหว่างหน่วยงานของรัฐและเอกชน และเปิดโอกาสให้ทุกคนได้เข้ามามีส่วนในการคุ้มครองเด็กทั้งในรูปแบบการแจ้ง การรายงาน หรือการช่วยเหลือเด็กเบื้องต้น

3. พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 มีสาระสำคัญกำหนดหลักเกณฑ์กว้าง ๆ เพื่อแก้ปัญหา คือ กำหนดให้ผู้พบเห็นการกระทำความรุนแรงในครอบครัวมีหน้าที่แจ้งเหตุต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ มีบทบัญญัติลงโทษผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว (ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเด็กและสตรี) และกำหนดให้มีวิธีการช่วยเหลือผู้ถูกกระทำ มีการบำบัดรักษาฟื้นฟูผู้กระทำและผู้ถูกกระทำ รวมทั้งมีบทห้ามการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเรื่องความรุนแรงในครอบครัวต่อสาธารณะ

4. พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 กำหนดให้มีระบบช่วยเหลือ คุ้มครองสวัสดิภาพผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ที่ครอบคลุมทั้งด้านปัจจัย 4 และการบำบัดฟื้นฟู ทั้งร่างกายและจิตใจในลักษณะของทีมสหวิชาชีพ นอกจากนี้ยังมีกลไกในระดับต่าง ๆ ที่ส่งเสริมสนับสนุนในการบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวให้มีประสิทธิภาพ กล่าวคือ มีคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ โดยมี นายกรัฐมนตรี เป็นประธาน มีหน้าที่ในการกำหนดนโยบายยุทธศาสตร์ และมาตรการในการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ รวมทั้งกำกับดูแลการดำเนินการตามกฎหมาย มีคณะกรรมการประสานและกำกับการดำเนินงานป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ มีรองนายกรัฐมนตรีที่นายกมอบหมายเป็นประธาน มีหน้าที่ในการกำกับการดำเนินงานให้สอดคล้องกับนโยบายยุทธศาสตร์ และมาตรการในการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ และกำหนดให้สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นศูนย์กลางในการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการตามกฎหมาย นอกจากนี้ยังมีกองทุนในการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ เพื่อเป็นทุนใช้จ่ายสำหรับการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ รวมถึงการช่วยเหลือ ผู้เสียหายในต่างประเทศให้กลับเข้ามาในราชอาณาจักร หรือถิ่นที่อยู่ด้วย

5. พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงานฉบับที่ 2 ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2551 หมวด 4 การใช้แรงงานเด็ก สาระสำคัญคือ ห้ามมิให้จ้างเด็กอายุต่ำกว่าสิบห้าปีเป็นลูกจ้าง กรณีจ้างเด็กอายุต่ำกว่า 18 ปี เป็นลูกจ้างให้แจ้งการจ้างและการสิ้นสุดการจ้างต่อพนักงานตรวจแรงงาน รวมทั้งจัดทำบันทึกสภาพการจ้าง โดยห้ามทำงานเวลา 22.00 – 06.00 นาฬิกา (เว้นแต่ได้รับอนุญาตหรือเป็นงานการแสดง) ห้ามทำงานล่วงเวลาหรือทำงานในวันหยุด รวมทั้งงานที่อาจเป็นอันตราย เช่น งานหลอม เป่า หล่อ รีดโลหะหรือปั๊มโลหะ งานเกี่ยวกับความร้อน ความเย็น ความสั่นสะเทือน สารเคมีที่เป็นอันตราย จุลชวนเป็นพิษ วัตถุระเบิดหรือไวไฟ กัมมันตภาพรังสี และอื่น ๆ รวมทั้งห้ามทำงานใต้ดินและบนที่สูง ตลอดจนห้ามทำงานในบางสถานที่ เชน โรงฆ่าสัตว์ และสถานที่เล่นการพนัน (มาตรา 47 – 50) นอกจากนี้ยังได้กำหนดสิทธิลาเข้าประชุม สัมมนา รับการอบรมหรืออื่น ๆ เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาและส่งเสริมคุณภาพชีวิตและการทำงานของแรงงานเด็ก

6. พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้รับงานไปทำที่บ้าน พ.ศ. 2553 หมวด 4 ความปลอดภัยในการทำงานมาตรา 120 สาระสำคัญ คือ ห้ามหญิงมีครรภหรือเด็กซึ่งมีอายุต่ำกว่าสิบห้าปีที่รับงานไปทำที่บ้านที่มีลักษณะงานอาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพและความปลอดภัย โดยให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง (ขณะนี้อยู่ระหว่างจัดทำกฎกระทรวง)

7. อนุสัญญา ฉบับที่ 182 ว่าด้วยการห้ามและการดำเนินการโดยทันทีเพื่อขจัดรูปแบบที่เลวร้ายที่สุดของการใช้แรงงานเด็ก ขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ ซึ่งประเทศไทยให้สัตยาบันวันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2544 สาระสำคัญ คือ รูปแบบที่เลวร้ายที่สุดของการใช้แรงงานเด็ก ซึ่งหมายถึงบุคคลที่มีอายุต่ำกวา 18 ปี ประกอบด้วย การใช้ทาสหรือแนวปฏิบัติที่คล้ายกับการใช้ทาส เช่น แรงงานขัดหนี้และแรงงานบังคับหรือเรียกเกณฑ์ การใช้จัดหาหรือเสนอเด็กเพื่อการค้าประเวณี การผลิตสื่อหรือการแสดงลามก กิจกรรมที่ผิดกฎหมาย โดยเฉพาะเพื่อการผลิตและขนส่งยาเสพติด รวมทั้งลักษณะงานหรือสภาพแวดล้อมในการทำงานมีแนวโน้มที่จะเป็นอันตรายต่อสุขภาพความ

ปลอดภัยหรือศีลธรรมของเด็ก ประกาศสมาชิกต้องกำหนดและปฏิบัติตามแผนงานดำเนินการเพื่อขจัดรูปแบบที่เลวร้ายที่สุดของการใช้แรงงานเด็ก โดยถือเป็นภารกิจสำคัญเร่งด่วน ซึ่งต้องดำเนินมาตรการที่ได้ผลและมีกำหนดเวลาเพื่อที่จะป้องกันมิให้เด็กเข้าไปเกี่ยวข้องและจัดให้มีความช่วยเหลือเด็กออกจากรูปแบบที่เลวร้ายที่สุดของการใช้แรงงานเด็กรวมทั้งฟื้นฟูสภาพเด็กบูรณาการกลับเข้าสู่สังคม และสามารถเข้าถึงการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งนี้ให้คำนึงถึงสถานการณ์ที่เป็นพิเศษของเด็กหญิง

8. อนุสัญญาวาด้วยสิทธิเด็ก พ.ศ. 2533 มีสาระสำคัญครอบคลุม 4 เรื่อง ได้แก่ 1) การห้ามเลือกปฏิบัติต่อเด็ก และการให้ความสำคัญแก่เด็กทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน 2) การกระทำหรือดำเนินการทั้งหลายต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นอันดับแรก 3) สิทธิในการมีชีวิต การอยู่รอด และการพัฒนาทางด้านจิตใจ อารมณ์ และสังคม และ 4) สิทธิในการแสดงความคิดเห็นของเด็ก และการให้ความสำคัญกับความคิดเหล่านั้น

2.3.2 กฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมศักยภาพเด็กและเยาวชน

กฎหมาย นโยบาย และแผนต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการพัฒนาเด็กและเยาวชน ทั้งในระดับสากล และระดับประเทศมีความสำคัญต่อการพัฒนาและการสร้างเสริมทักษะแก่เด็กและเยาวชน ดังนี้

1. พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 ได้ให้หลักการคำนึงถึงประโยชน์สูงสุด ทั้งในด้านการจดทะเบียนรับรองการเกิด การพัฒนา การยอมรับ การคุ้มครองและโอกาสในการมีส่วนร่วมโดยไม่มีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม มีสิทธิด้านการศึกษา โดยเฉพาะเด็กพิการหรือเด็กที่มีความสามารถพิเศษ มีสิทธิได้รับการศึกษาพิเศษที่เหมาะสมกับตน ได้รับบริการสาธารณสุข การเล่น การพักผ่อน การเข้าร่วมกิจกรรม นันทนาการ วัฒนธรรมและศิลปะ ส่งเสริมให้มีความผูกพันต่อครอบครัว ภูมิใจในชาติไทยและวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย มีสุขภาพแข็งแรง มีวุฒิภาวะทางอารมณ์สมควรแก่วัย รู้จักคิดอย่างมีเหตุผล มีเจตคติและทักษะที่ดีต่อการทำงาน มีจิตสำนึกในการให้และการอาสาสมัคร รับผิดชอบต่อตนเอง ผู้อื่น และต่อส่วนรวม มีส่วนร่วมในการแสดงออกทั้งโดยส่วนบุคคลและเป็นหมู่คณะ ในรูปของสภาเด็กและเยาวชน ในระดับอำเภอ ระดับจังหวัดและระดับประเทศ โดยการสนับสนุนจากทุกภาคส่วน

2. พระราชบัญญัติการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. 2546 สืบเนื่องจากแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐที่จะต้องคุ้มครองและพัฒนาเด็กและเยาวชน ส่งเสริมความเสมอภาคหญิงชาย เสริมสร้างและพัฒนาความเป็นปึกแผ่นของครอบครัว และความเข้มแข็งของชมชน รวมทั้งต้องสงเคราะห์ผู้สูงอายุ ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ และผู้ด้อยโอกาส ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึ่งตนเองได้โดยการจัดสวัสดิการสังคมทั้งในส่วนภาครัฐและภาคเอกชน ตลอดจนส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรอื่น โดยเฉพาะองค์กรภาคประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการสังคมให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ตอบสนองความต้องการของสมาชิก และเกิดระบบการช่วยเหลือเกื้อกูลในสังคมและชุมชน ตลอดจนการรวมตัวกันเป็นเครือข่ายการจัดสวัสดิการชุมชน เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคม และการพึ่งพาตนเองของชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งอย่างทั่วถึง เหมาะสมและเป็นธรรม โดยองค์กรภาคเอกชนสามารถขอขึ้นทะเบียนเป็นองค์กร

สาธารณประโยชน์ และมีกองทุนส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมเพื่อสนับสนุนการดำเนินงาน รวมถึงการสนับสนุนให้การดำเนินงานการจัดสวัสดิการสังคมขององค์การต่าง ๆ และผู้ปฏิบัติงาน (นักสังคมสงเคราะห์และอาสาสมัคร) เป็นไปตามมาตรฐาน

3. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555 ถึง พ.ศ. 2559 ได้เสนอแนวคิดในการพัฒนาทุนมนุษย์ให้มีภูมิคุ้มกันในการดำรงชีวิตและปรับตัวให้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงในโลกยุคศตวรรษที่ 21 โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างคุณลักษณะคนให้มีจิตสาธารณะ 5 ประการ ประกอบด้วย 1) จิตแห่งวิทยาการ ได้แก่ การเรียนรู้ตลอดชีวิต คิดเป็น ทำเป็น 2) จิตแห่งการสังเคราะห์ คือ การสั่งสม ต่อยอด และสร้างนวัตกรรมความรู้ 3) จิตแห่งการสร้างสรรค์ ที่เชื่อว่า ความคิดสร้างสรรค์สามารถสร้างได้ด้วยการหมั่นฝึกฝน 4) จิตแห่งความเคารพ หมายถึง การเปิดใจกว้างพร้อมรับฟังทุกความคิดเห็น และ 5) จิตแห่งคุณธรรม คือ มีความรู้คู่คุณธรรมนำการพัฒนา

4. นโยบายและแผนยุทธศาสตร์ระดับชาติด้านการพัฒนาเด็กตามแนวทาง “โลกที่เหมาะสมสำหรับเด็ก” พ.ศ. 2550 ถึง พ.ศ. 2559 เป็นแผนระยะยาว แบ่งการดำเนินงานออกเป็น 3 ช่วง (ช่วงที่ 1 พ.ศ. 2550 – 2552 ช่วงที่ 2 พ.ศ. 2553 – 2556 ช่วงที่ 3 พ.ศ. 2557 – 2559) เน้นความสำคัญในการพัฒนาและคุ้มครองเด็กใน 4 เรื่องหลัก คือ การส่งเสริมคุณภาพชีวิต การจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ การปกป้องเด็กจากการถูกละเมิดหรือแสวงหาประโยชน์และความรุนแรง และการต่อต้าน HIV/AIDS โดยมีสาระของนโยบายและแผนยุทธศาสตร์ ฯ ประกอบด้วย วิสัยทัศน์คุณลักษณะเด็กที่พงประสงค์ ยุทธศาสตร์ร่วม (สำหรับทุกด้าน) และยุทธศาสตร์เฉพาะด้าน 11 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านครอบครัวกับเด็ก 2) ด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิตของเด็ก 3) ด้านการเสริมสร้างความปลอดภัยและการป้องกันการบาดเจ็บในเด็ก 4) ด้านเด็กกับผลกระทบจากโรคเอดส์ 5) ด้านการศึกษากับเด็ก 6) ด้านเด็กกับนันทนาการ 7) ด้านสื่อมวลชนกับเด็ก 8) ด้านวัฒนธรรมและศาสนากับเด็ก 9) ด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเด็ก 10) ด้านการปกป้องคุ้มครองเด็กที่ต้องการการคุ้มครองเป็นพิเศษ และ 11) ด้านกฎหมาย กฎ และระเบียบที่เกี่ยวกับเด็ก ทั้งนี้ พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 และพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2550 ควรมีการบูรณาการการดำเนินงานร่วมกันเพื่อให้บรรลุผลในทางปฏิบัติ เนื่องจากต้องดำเนินการต่อเด็กทุกกลุ่มที่จำต้องได้รับการคุ้มครองเป็นพิเศษ

2.4 ข้อมูลทั่วไปของจังหวัดนครศรีธรรมราช

จากการลงพื้นที่ศึกษาทบทวนเอกสาร การสังเกต การสนทนาตามธรรมชาติและการสัมภาษณ์เชิงลึก เกี่ยวกับข้อมูลทุติยภูมิ ซึ่งประกอบด้วย ข้อมูลเอกสารของจังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อให้ทราบถึงสภาพบริบท และข้อมูลความเป็นมาและการดำเนินงาน ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการศึกษาข้อมูลจากเอกสารแผนพัฒนาจังหวัดนครศรีธรรมราช พ.ศ. 2565 – 2570 เป็นหลักและผู้วิจัยได้ทำการศึกษาข้อมูลทั่วไป จากการสังเกต การสนทนาตามธรรมชาติ และการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อให้ข้อมูลมีความครอบคลุมทุกประเด็น ซึ่งนำเสนอดังนี้

1. สภาพทางสังคม

1) โครงสร้างประชากร

จังหวัดนครศรีธรรมราช มีประชากรจำนวน 1,556,903 คน แยกเป็น ชาย 770,686 คน หญิง 786,217 คน 559,490 ครัวเรือน อำเภอที่มีประชากรมากที่สุด ได้แก่ อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จำนวน 271,657 คน 107,338 ครัวเรือน และอำเภอที่มีประชากรน้อยที่สุด คือ อำเภอถ้ำพรรณรา จำนวน 19,269 คน 7,168 ครัวเรือน

ตารางที่ 2.1 แสดงสถิติจำนวนประชากรจังหวัดนครศรีธรรมราช ณ เดือนธันวาคม 2566

อำเภอ	จำนวนประชากร (คน)		
	ชาย	หญิง	รวม
1. เมืองนครศรีธรรมราช	79,500	81,888	161,388
2. พรหมคีรี	13,457	13,893	27,350
3. ลานสกา	19,083	20,033	39,116
4. ฉวาง	25,720	26,886	52,606
5. พิปูน	8,797	9,125	17,922
6. เชียรใหญ่	20,085	20,053	40138
7. ชะอวด	40,563	41,199	81,762
8. ท่าศาลา	55,959	57,894	113,853
9. ทุ่งสง	58,973	57,506	116,479
10. นาบอน	11,872	12,070	23,942
11. ทุ่งใหญ่	34,616	34,789	69,405
12. ปากพนัง	38,895	38,311	77,206
13. ร่อนพิบูลย์	30,609	30,822	61,431
14. สิชล	40,541	41,185	81,726
15. ขนอม	10,156	10,499	20,655
16. หัวไทร	21,667	21,864	43,531
17. บางขัน	23,981	23,390	47,371
18. ถ้ำพรรณรา	9,580	9,530	19,110
19. จุฬาภรณ์	15,465	15,946	31,411
20. พระพรหม	22,047	22,707	44,754
21. นบพิตำ	16,996	16,855	33,851
22. ช้างกลาง	13,741	14,255	27,996
23. เฉลิมพระเกียรติ	11,051	11,104	22,155
รวม	**760,886**	**780,067**	**1,540,953**

ที่มา : สำนักการบริหารทะเบียน กรมการปกครอง, 2566

2) การศึกษา

มีสถานที่สำหรับการศึกษาเรียนรู้ ซึ่งจะตั้งอยู่กระจายทั่วในพื้นที่ทั้งหมด ดังนี้

ตารางที่ 2.2 แสดงหน่วยงานทางการศึกษา

หน่วยงานทางการศึกษา	จำนวน					
	โรงเรียน (แห่ง)	ผู้บริหาร (คน)	รอง ผู้บริหาร (คน)	นักเรียน (คน)	ห้องเรียน (คน)	ครู (คน)
1. สพป.นครศรีธรรมราช เขต 1	110	103	17	19,415	1,150	1,047
2. สพป.นครศรีธรรมราช เขต 2	202	202	29	35,541	1,995	1,900
3. สพป.นครศรีธรรมราช เขต 3	230	206	6	28,161	2,087	1,669
4. สพป.นครศรีธรรมราช เขต 4	133	133	23	23,751	1,353	1,286
5. สพม. นครศรีธรรมราช	71	71	79	52,254	1,689	1,039
6. สังกัดเอกชน	139	137	2	39,286	3,006	3,920
7. สังกัดสนง.ส่งเสริมนอกระบบและตามอัธยาศัย นศ.	23	24	1	14,712	2,748	264
8. สนง.ส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดนครศรีธรรมราช	430	430	41	42,144	2,022	2,162
9. สังกัดอาชีวศึกษา (รัฐบาล/เอกชน)	25	25	60	11,929	399	731
10. สังกัดอุดมศึกษา	10	-	-	22,967	29	739
11. สังกัดกระทรวงวัฒนธรรม (สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์)	2	1	1	670	-	34
รวม	**1,375**	**1,331**	**258**	**290,830**	**16,478**	**14,790**

คะแนนเฉลี่ยผลการสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O - Net) ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2560 – 2563

ตารางที่ 2.3 แสดงผลการสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-Net) ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2562 – 2565

วิชา / ระดับ	ปีการศึกษา 2562		ปีการศึกษา 2563		ปีการศึกษา 2564		ปีการศึกษา 2565	
	ประเทศ	จังหวัด	ประเทศ	จังหวัด	ประเทศ	จังหวัด	ประเทศ	จังหวัด
ภาษาไทย	48.29	56.78	54.42	58.70	55.14	54.46	54.29	56.10
คณิตศาสตร์	26.30	27.53	30.04	27.92	26.73	25.66	25.46	25.46
วิทยาศาสตร์	32.28	30.32	36.10	31.25	30.07	32.01	30.07	34.53
ภาษาอังกฤษ	30.45	32.11	29.45	35.11	33.25	30.13	33.25	31.72

ที่มา : สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดนครศรีธรรมราช

คะแนนเฉลี่ยผลการสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O - Net) ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2562 – 2565

ตารางที่ 2.4 แสดงผลการสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O - Net) ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2562 – 2565

วิชา / ระดับ	ปีการศึกษา 2562		ปีการศึกษา 2563		ปีการศึกษา 2564		ปีการศึกษา 2565	
	ประเทศ	จังหวัด	ประเทศ	จังหวัด	ประเทศ	จังหวัด	ประเทศ	จังหวัด
ภาษาไทย	49.25	44.04	47.31	46.87	42.21	46.80	44.36	46.48
คณิตศาสตร์	24.53	25.55	30.72	26.81	25.41	19.89	26.04	21.86
วิทยาศาสตร์	29.37	29.29	30.51	32.82	29.20	28.33	32.68	28.26
ภาษาอังกฤษ	28.31	27.67	21.41	28.45	29.20	23.52	35.93	23.02

ที่มา : สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดนครศรีธรรมราช

3) ศาสนา

จากข้อมูลพบว่า ประชากรจังหวัดนครศรีธรรมราช นับถือศาสนาพุทธมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 93.89 รองลงมา คือ ศาสนาอิสลาม คิดเป็นร้อยละ 5.94 ศาสนาคริสต์ คิดเป็นร้อยละ 0.16 และศาสนาอื่น ๆ ร้อยละ 0.01

4) ตัวชี้วัด คุณภาพชีวิตคนนครศรีธรรมราช

ตามตัวชี้วัด ข้อมูล จปฐ. จำนวน 5 หมวด 31 ตัวชี้วัด จากข้อมูลพบว่าประชากรไม่ผ่านเกณฑ์มากที่สุด คือตัวชี้วัดที่ 23 ครัวเรือนมีการออมเงิน ตกเกณฑ์คิดเป็นร้อยละ 30.96 รองลงมาคือ ตัวชี้วัดที่ 6 คนอายุ 35 ปีขึ้นไป ได้รับการตรวจสุขภาพประจำปี ตกเกณฑ์ร้อยละ 11.69 ตัวชี้วัดที่ 25 คนในครัวเรือนไม่สูบบุหรี่ ตกเกณฑ์ร้อยละ 10.68 ตัวชี้วัดที่ 16 เด็กอายุ 6-14 ปี ได้รับ

การศึกษาภาค บังคับ 9 ปี ตกเกณฑ์ร้อยละ 10.44 และตัวชีวิตที่ 21 คนอายุ 60 ปี ขึ้นไปมีอาชีพและรายได้ตกเกณฑ์ ร้อยละ 8.32 ตามลำดับ

ตัวชี้วัดที่ผ่านเกณฑ์มากที่สุดคือ ตัวชี้วัดที่ 3 เด็กแรกเกิดถึง 12 ปี ได้รับวัคซีนป้องกันโรคระบาด ตามตารางสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค ตกเกณฑ์ร้อยละ 0.03 รองลงมาคือ ตัวชี้วัดที่ 29 ผู้ป่วยโรคเรื้อรังได้รับการดูแล จากครอบครัว ชุมชน ภาครัฐ และภาคเอกชน ตกเกณฑ์ร้อยละ 0.06 ตัวชี้วัดที่ 27 ผู้สูงอายุได้รับการดูแลจาก ครอบครัว ชุมชน ภาครัฐและเอกชน ตกเกณฑ์ร้อยละ 0.06 ตัวชี้วัดที่ 1 เด็กแรกเกิดมีน้ำหนัก 2,500 กรัม ขึ้นไปตก เกณฑ์ร้อยละ 0.10 และตัวชี้วัดที่ 14 ครัวเรือนมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ตกเกณฑ์ร้อยละ 0.12 ตามลำดับ (ที่มา : สำนักงานสถิตินครศรีธรรมราช, 2566)

2. สภาพทางเศรษฐกิจ

1) เศรษฐกิจของจังหวัดนครศรีธรรมราชในปี 2561 จังหวัดนครศรีธรรมราช มีมูลค่าผลิตภัณฑ์ ณ ราคาคงที่ 98,690 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 21.59 ของผลิตภัณฑ์กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย โดยสัดส่วนผลิตภัณฑ์ดังกล่าวมีอัตราการขยายตัวเพิ่มขึ้นร้อยละ 4.39 จากปี 2560 เมื่อเปรียบเทียบในกลุ่มจังหวัด จังหวัดนครศรีธรรมราชจัดเป็นอันดับที่ 3 รองจากจังหวัดสงขลาและจังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่มีมูลค่าผลิตภัณฑ์ 165,401 ล้านบาท และ 125,471 ล้านบาท ตามลำดับ

2) มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมปี 2562 ณ ราคาประจำปีของจังหวัดนครศรีธรรมราชคือ 180,727 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 22.86 ของกลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย ซึ่งมีมูลค่าเพิ่มขึ้น 17,286 ล้านบาท จากปี 2561 นับเป็นอันดับที่ 3 ของกลุ่มจังหวัดรองจากจังหวัดสงขลา และจังหวัดสุราษฎร์ธานี

3) ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดนครศรีธรรมราชมีค่าเฉลี่ยต่อหัวอยู่ที่ 109,050 บาท ซึ่งต่ำกว่า ระดับกลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอ่าวไทยที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 141,115 บาทต่อหัว นับเป็นลำดับที่ 4 ในกลุ่มจังหวัดรอง จากจังหวัดสุราษฎร์ธานี ชุมพร และสงขลา ที่มีค่าเฉลี่ยต่อหัว 182,371 บาท , 176,200 บาท และ 151,918 บาท ตามลำดับ และต่ำกว่าระดับประเทศที่มีค่าเฉลี่ย 236,815 บาท แนวโน้มเศรษฐกิจจังหวัดนครศรีธรรมราชปี 256 4 คาดว่าจะหดตัว เนื่องจากภาวการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 โดยมีแรงกดดันจากด้านอุปทานและด้านอุปสงค์ที่หดตัว อาทิภาคบริการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของจังหวัดนครศรีธรรมราช จะพึ่งพากลุ่มลูกค้าจัดประชุมสัมมนา ซึ่งมีผลโดยตรงจากการงดจัดกิจกรรม จากสถานการณ์โควิด 19 นอกจากนี้ยังมีผลกระทบต่อกิจกรรมการท่องเที่ยว สะท้อนจากจำนวนผู้โดยสารผ่านสนามบิน และจำนวนเที่ยวบิน หดตัวร้อยละ - 42.5 และ -34.8 ตามลำดับ ภาคอุตสาหกรรม ดัชนีผลผลิตภาคอุตสาหกรรมขยายตัวร้อยละ 0.4 เมื่อเทียบกับเดือนเดียวกันของปีก่อน สะท้อนจากจำนวนทุนจดทะเบียนของอุตสาหกรรม (สะสม) ขยายตัวร้อยละ 1.9 และจำนวนโรงงาน ในภาคอุตสาหกรรม (สะสม) หดตัวร้อยละ - 0.1 สำหรับการขายส่งการขายปลีก ขยายตัวอย่างต่อเนื่องอยู่ที่ร้อยละ 4.4 เมื่อเทียบกับเดือนเดียวกันของปีก่อน ภาคการเกษตร จะมีลักษณะสวนทางเนื่องจากเกษตรกร ชาวสวนยางพาราสามารถกรีดยางได้มากขึ้นจากการเข้าสู่เดือนแรกของฤดูกาลเปิดกรีด รวมถึงฐานต่ำ ในปีก่อนที่มีการเปิดกรีดช้าจากสภาพอากาศแล้ง

4) โครงสร้างเศรษฐกิจของจังหวัดนครศรีธรรมราช มีภาคการเกษตรเป็นสาขาหลัก สัดส่วน ภาคการเกษตรสูงสุดเมื่อเทียบกับสาขาการผลิตอื่นๆ คือ ร้อยละ 2 6.15 ในปี 2562 เพิ่มขึ้นจากปี 2561 ซึ่งมีสัดส่วนอยู่ที่ร้อยละ 25.67 มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมอยู่ที่ 47,263 ล้านบาท โดยมูลค้าการผลิตของจังหวัด มาจากพืชเศรษฐกิจหลักคือ ยางพารา ข้าว ไม้ผล และการประมง ส่วนภาคนอกเกษตรที่มีความสำคัญคือ ภาคการขายส่ง ขายปลีก และการซ่อมยานยนต์และจักรยานยนต์ มูลค่าอยู่ที่ 20,997 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 11.65 ภาคอุตสาหกรรมการผลิต มูลค่าอยู่ที่ 18,790 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 10.43 โดยในปี 2562 ภาคการไฟฟ้า ก๊าซ และระบบปรับอากาศขึ้นมาเป็นลำดับที่ 3 แทนการศึกษา มูลค่าอยู่ที่ 17,381 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 9.65 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด เนื่องจากภาคการศึกษาได้รับผลการทบจากสถานการณ์ การแพร่ระบาดของโควิด 19 จึงทำให้อัตราการขยายตัวลดลง

ด้านอุปทาน (การผลิต) ภาพรวมหดตัวเมื่อเทียบกับเดือนเดียวกันของปีก่อนสะท้อนได้จากภาคดัชนี ผลผลิตภาคการบริการหดตัวร้อยละ -27.3 เมื่อเทียบกับเดือนเดียวกันของปีก่อน เนื่องจากมีมาตรการปิดเมืองจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรค Covid-19 ระลอก 3 (เมษายน 2564) และยังคงระบาดต่อเนื่อง ประกอบกับมาตรการควบคุมการแพร่ระบาดของจังหวัดมีความเข้มงวดมากขึ้น หลังพบจำนวนผู้ติดเชื้อ Covid-19 เพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมากในหลายพื้นที่ ซึ่งมีผลกระทบต่อกิจกรรมการท่องเที่ยว สะท้อนจากจำนวนผู้โดยสารผ่านสนามบินและจำนวนเที่ยวบิน หดตัวร้อยละ -42.5 และ -34.8 ตามลำดับ ขณะที่ภาคการเกษตรขยายตัว โดยดัชนีผลผลิตภาคเกษตรกรรม ขยายตัวอยู่ที่ร้อยละ 410.3 เมื่อเทียบกับเดือนเดียวกันของปีก่อน เป็นผลจากปริมาณผลผลิตยางพารา ปริมาณผลผลิตกุ้งขาว และปริมาณผลผลิตสุกร ขยายตัวที่ร้อยละ 1,620.8 ,93.9 และ 1.2 ตามลำดับ เนื่องจากเกษตรกรชาวสวนยางพาราสามารถกรีดยางได้มากขึ้น จากการเข้าสู่เดือนแรกของฤดูกาลเปิดกรีดรวมถึงฐานต่ำในปีก่อนที่มีการเปิดกรีดช้าจากสภาพอากาศแล้ง ส่งผลให้ดัชนีราคาผลผลิตภาคเกษตรกรรมขยายตัวร้อยละ 34.9 เมื่อเทียบกับเดือนเดียวกันของปีก่อน ตามราคายางพาราที่ขยายตัวอย่างต่อเนื่องอยู่ที่ร้อยละ 43.1 ตามกลไกตลาดและความต้องการใช้ยางพาราของ ผู้ประกอบการภายในประเทศที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น สำหรับปริมาณผลผลิตกุ้งขาว ขยายตัวตามการลงลูกกุ้ง เพิ่มขึ้นและสภาพอากาศที่ดีขึ้นทำให้ปัญหาผลผลิตเสียหายจากอุณหภูมิที่แปรปรวนลดลง ส่วนราคาสุกรขยายตัวร้อยละ 7.1 ขณะที่ราคากุ้งขาว ลดลงร้อยละ -8.8 ดัชนีผลผลิตภาคอุตสาหกรรม ขยายตัวร้อยละ 0.4 เมื่อเทียบกับเดือนเดียวกันของปีก่อน สะท้อนจากจำนวนทุนจดทะเบียนของอุตสาหกรรม (สะสม) ขยายตัวร้อย ละ 1.9 และจำนวนโรงงานในภาคอุตสาหกรรม (สะสม) หดตัวร้อยละ 0.1- สำหรับการขายส่งการขายปลีก ขยายตัว อย่างต่อเนื่องอยู่ที่ร้อยละ 4.4 เมื่อเทียบกับเดือนเดียวกันของปีก่อน

ด้านอุปสงค์ (การใช้จ่าย) หดตัวร้อยละ -5.8 สะท้อนจากดัชนีภาคการบริโภคภาคเอกชน หดตัวร้อยละ -35.9 เมื่อเทียบกับเดือนเดียวกันของปีก่อน ตัดผลของฐานต่ำในช่วง เม.ย.-พ.ค.2563 ที่มีมาตรการปิดเมืองจากสถานการณ์ โรค Covid-19 ระลอก 3 ส่งผลให้กิจกรรมทางเศรษฐกิจชะลอลง แม้มีมาตรการภาครัฐช่วยสนับสนุนกำลังซื้อได้บางส่วนสะท้อนจากการจัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่ม ลดลงร้อยละ -51.0 จาก ภ.พ.30 เนื่องจากฐานสูงของภาษีจากกิจการผลิตภัณฑ์คอนกรีตที่ใช้ในการก่อสร้าง กิจการขายยานยนต์ใหม่ชนิดรถยนต์นั่ง และกิจการรับเหมาก่อสร้าง จากปีก่อนซึ่ง

มีการยื่นแบบของเดือนภาษี มี.ค.-พ.ค. 2563 ในคราวเดียวกัน ตามมาตรการการขยายเวลาการยื่นแบบ ทำให้มีภาษีชำระต่ำกว่าปีก่อน สำหรับจำนวนรถยนต์นั่งจดทะเบียนใหม่ ขยายตัวร้อยละ 66.4 เนื่องจากผู้บริโภคมีกำลังซื้อเพิ่มขึ้นสะท้อนจากดัชนีรายได้เกษตรกร จากปัจจัยผลผลิตยางพาราและราคายางพาราที่เพิ่มขึ้น และจากมาตรการลดค่าใช้จ่าย ด้านสาธารณูปโภค และมาตรการกระตุ้นการบริโภคภายในประเทศ เพื่อบรรเทาภาระค่าครองชีพเพิ่มกำลังซื้อ ผ่านโครงการเราชนะ และโครงการเพิ่มวงเงินให้ผู้มีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ รวมถึงการลดค่าไฟฟ้าและค่าน้ำประปา อย่างไรก็ตามเมื่อเทียบกับเดือนก่อน เครื่องชี้ด้านอุปโภคบริโภคปรับตัวลดลง จากสถานการณ์แพร่ระบาดของโรค Covid-19 ระลอก 3 (เมษายน 2564) และยังคงระบาดอย่างต่อเนื่อง ดัชนีภาคการลงทุนภาคเอกชนขยายตัวอยู่ที่ร้อยละ 3.5 เป็นผลจากพื้นที่อนุญาตก่อสร้างในเขตเทศบาล เพิ่มขึ้นร้อยละ 611.1จากการก่อสร้าง ที่พักอาศัยและโรงแรม ส่วนจำนวนรถยนต์เพื่อการพาณิชย์และจำนวนสินเชื่อเพื่อการลงทุน ขยายตัวร้อยละ 24.7 และ 3.1 ตามลำดับ ขณะที่ดัชนีการใช้จ่ายภาครัฐ ขยายตัวอยู่ที่ ร้อยละ 5.7 เมื่อเทียบกับเดือนเดียวกันของปีก่อน เพิ่มขึ้นจากเดือนก่อนที่หดตัว จากรายจ่ายประจำกลับมาขยายตัวตามการเบิกจ่ายที่เพิ่มขึ้นร้อยละ 21.4 เมื่อเทียบกับเดือนเดียวกัน ของปีก่อน ส่วนการเบิกจ่ายรายจ่าย ลงทุน ลดลงร้อยละ -21.9 สำหรับผลการเบิกจ่ายงบประมาณ เดือน มิถุนายน 2564 เบิกจ่ายแล้ว จำนวน 1,242.7 ล้านบาท หดตัวร้อยละ -2.6 ด้านเสถียรภาพเศรษฐกิจภายในจังหวัดพบว่า อัตราเงินเฟ้อทั่วไปของจังหวัดนครศรีธรรมราช เฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ -0.6 เมื่อเทียบกับเดือนเดียวกันปีของก่อน สาเหตุจากการสูงขึ้นของหมวดอาหารเครื่องดื่มไม่มีแอลกอฮอล์ สูงขึ้นร้อยละ 0.8 จากการสูงขึ้น ของเครื่องประกอบอาหาร เนื้อสัตว์เป็ดไก่ และสัตว์น้ำอาหาร บริโภค-นอกบ้าน สูงขึ้นร้อยละ 0.7 เครื่องดื่มไม่มีแอลกอฮอล์ สูงขึ้นร้อยละ 0.1 ขณะที่ผักและผลไม้ ไข่และผลิตภัณฑ์นม แป้งและผลิตภัณฑ์จากแป้งลดลง โดยมีหมวดอื่นๆ ไม่ใช่อาหารและเครื่องดื่ม หมวดยาสูบและเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ หมวดเคหะสถานสูงขึ้น ขณะที่หมวดการตรวจรักษาและบริการ ส่วนบุคคล หมวดเครื่องนุ่งห่มและรองเท้า และหมวดการบันเทิงการอ่านการศึกษาและการศาสนาลดลง ด้านการจ้างงาน การจ้างงานลดลงร้อยละ -21.4 ขณะที่ตำแหน่งงานว่าง ลดลงร้อยละ -50.5 (ที่มา : สำนักงานสถิตินครศรีธรรมราช, 2566)

3. สภาพทางการเมืองการปกครอง

จังหวัดนครศรีธรรมราช แบ่งเขตการปกครองตามลักษณะพื้นที่ออกเป็น 23 อำเภอ 165 ตำบล 1,552 หมู่บ้าน แยกได้ ดังนี้

ตารางที่ 2.5 แสดงเขตการปกครองตามลักษณะพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช

อำเภอ	เขตการปกครอง				พื้นที่ (ไร่)
	ตำบล	หมู่บ้าน	เทศบาล	อบต.	
1. เมืองนครศรีธรรมราช	13	115	7	10	346,804
2. เชียรใหญ่	10	97	2	8	228,589
3. ปากพนัง	17	141	4	13	331,904
4. ชะอวด	11	87	2	10	440,849
5. ทุ่งสง	12	124	5	8	586,647
6. ท่าศาลา	10	110	1	10	260,931
7. ร่อนพิบูลย์	6	57	3	5	280,324
8. สิชล	9	110	2	8	427,692
9. ลานสกา	5	44	4	10	221,088
10. พิปูน	5	42	4	2	312,460
11. หัวไทร	11	99	3	9	272,717
12. ทุ่งใหญ่	7	63	2	6	380,703
13. ฉวาง	10	86	4	8	264,363
14. ขนอม	3	34	3	1	193,800
15. นาบอน	3	34	1	3	124,000
16. พรหมคีรี	5	39	3	4	153,730
17. บางขัน	4	60	-	4	303,208
18. จุฬาภรณ์	6	30	-	5	144,864
19. ถ้ำพรรณรา	3	29	-	3	108,913
20. พระพรหม	4	40	1	3	92,116
21. เฉลิมพระเกียรติ	4	37	2	2	114,533
22. นบพิตำ	4	38	1	3	453,123
23. ช้างกลาง	3	36	2	1	170,706
รวม	**160**	**1,552**	**54**	**130**	**6,214,064**

ที่มา : ที่ทำการปกครองจังหวัดนครศรีธรรมราช ณ. ธันวาคม 2566

จังหวัดนครศรีธรรมราช มีส่วนราชการส่วนภูมิภาค จำนวน 34 ส่วนราชการ และอำเภอ 23 อำเภอ ส่วนราชการส่วนกลาง 97 หน่วยงาน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 185 แห่ง ประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 แห่ง เทศบาล 54 แห่ง (แยกเป็นเทศบาลนคร 1 แห่ง เทศบาลเมือง 3 แห่ง และเทศบาลตำบล 50 แห่ง) และองค์การบริหารส่วนตำบล 130 แห่ง

2.5 การสำรวจสถานการณ์ทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช

เยาวชน เป็นช่วงวัยที่สำคัญสุดต่อพัฒนาการทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และพฤติกรรม ซึ่งการพัฒนาเยาวชนในวันนี้จะส่งผลต่อการขับเคลื่อนการพัฒนาทั้งเชิงเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ที่มีผลตอบแทนคุ้มค่าระยะยาว รวมถึงเป็นการเตรียมทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพสำหรับการแข่งขันอนาคต เยาวชนในปัจจุบันอยู่ในยุคที่เติบโตมาในยุคเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตประจำวัน การสื่อสาร การศึกษา การทำงาน ซึ่งส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้ชีวิตและพฤติกรรมทางสังคมตามมา ซึ่งถือเป็นความท้าทายในการพัฒนาเยาวชนในยุคนี้ให้เท่าทันโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว อีกทั้งยังคงต้องเผชิญกับสภาพปัญหาเดิมในหลายด้าน

การพัฒนาเยาวชนในช่วงที่ผ่านมา ได้สะท้อนผ่านข้อมูลสถิตสารสนเทศที่ใช้ให้เห็นถึงสถานการณ์ปัจจุบันและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในด้านประชากร สุขภาพ ครอบครัว การศึกษา การทำงาน การใช้เทคโนโลยี และพฤติกรรมของเยาวชน มีทั้งส่วนที่ดีและส่วนที่ยังต้องดูแลแก้ไขต่อไป รวมถึงการส่งเสริมและพัฒนาเพื่อป้องกันความเสี่ยงต่อการเกิดปัญหาตามมา

เยาวชนอายุ 0-24 ปี ในประเทศไทยตามทะเบียนราษฎรปี 2565 มี 19.2 ล้านคน เป็นเด็กอายุ 0-17 ปี 12.5 ล้านคน เยาวชนอายุ 18-24 ปี 6.6 ล้านคน เมื่อจำแนกเป็นเด็กและเยาวชนที่อายุ 0-24 คิดเป็นร้อยละ 29.1 ของประชากรทั้งประเทศ การเปลี่ยนแปลงช่วงที่ผ่านมามีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง ซึ่งกลุ่มอายุต่ำกว่า 5 ปี มีอัตราลดลงมากที่สุด การเปลี่ยนแปลงในกลุ่มเด็กและวัยรุ่นทั้งจำนวนและสัดส่วนลดลงสวนทางกับกลุ่มอายุ 65 ปีขึ้นไป ที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว

ในปีงบประมาณ 2565 จังหวัดนครศรีธรรมราช เยาวชนอายุต่ำกว่า 18 ปี บริบูรณ์ มีจำนวน 327,782 คน เป็นเด็กที่ได้รับเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด มีจำนวน 77,453 คน เด็กที่มีพฤติกรรมไม่เหมาะสม (หมายถึง 1) ดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ สูบบุหรี่และติดสารเสพติดร้ายแรง เช่น ยาบ้า ยาอี สาระเหย กัญชา เป็นต้น 2) มั่วสุมและทำความรำคาญให้กับชาวบ้าน 3) ติดเกมส์ และเล่นการพนันต่าง ๆ 4) มีพฤติกรรมทางเพศ 5) อื่น ๆ) มีจำนวน 8 คน เด็กที่ถูกทารุณกรรมทางร่างกาย จิตใจและทางเพศที่มีการดำเนินคดี มีจำนวน 2 คน เด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว มีจำนวน 71 คน เด็กที่ตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร มีจำนวน 681 คน เด็กนอกระบบ (หมายถึง เด็กที่มีอายุอยู่ในช่วงที่ต้องเข้าเรียนในสถานศึกษา แต่ไม่มีโอกาสเข้าเรียนหรือเคยเข้า เรียนแล้ว มีเหตุต้องออกจากสถานศึกษาไปกลางคัน และไม่ได้กลับเข้ามาเรียนอีก (UNESCO, 2019) มีจำนวน 13,788 คน และเด็กไร้สัญชาติ (หมายถึง เด็กที่ไม่มีสัญชาติใดเลย ไม่ว่าจะเป็นสัญชาติไทยหรือสัญชาติรัฐใด ๆ แต่อาจได้รับการระบุตัวตนทางกฎหมายในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง เช่น ได้รับการจดทะเบียนการเกิด ได้ขึ้นทะเบียนเป็นบุคคลไร้สัญชาติในกลุ่ม ต่าง ๆ) มีจำนวน 1,962 คน (กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2565, หน้า 12)

จากการสำรวจความคิดเห็น การสัมภาษณ์ และการสำรวจสถานการณ์ทางสังคมของเยาวชนในจังหวัดนครศรีธรรมราชของหน่วยงานกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ศาลคดีเด็กและเยาวชน สาธารณสุข สถานีตำรวจ จังหวัดนครศรีธรรมราช ในช่วงปีงบประมาณ 2565 พบสถานการณ์เชิงประเด็นทางสังคมในระดับจังหวัดนครศรีธรรมราชที่เกิดขึ้นกับเยาวชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช ใน 4 สถานการณ์ คือ (กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2565, หน้า 17)

1. สถานการณ์กลุ่มเปราะบางรายครัวเรือน
2. สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

3. สถานการณ์ความรุนแรงในครอบครัว

4. สถานการณ์การค้ามนุษย์

ซึ่งสามารถอภิปรายในแต่ละสถานการณ์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. สถานการณ์กลุ่มเปราะบางรายครัวเรือน

จากข้อมูลสถิติของสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดนครศรีธรรมราช กลุ่มคนเป้าหมายตามฐานข้อมูลระบบการพัฒนาคนแบบชี้เป้า TP MAP แยกรายมิติ จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า มีจำนวนคนเปราะบาง (หมายถึง บุคคลที่ต้องการได้รับการพึ่งพิงจากผู้อื่น ไม่สามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระหรือตัดสินใจได้ด้วยตัวเอง โดยสามารถแบ่งกลุ่มคนเปราะบางได้ ดังนี้ 1) กลุ่มที่มีความเสี่ยงสูงกว่าบุคคลทั่วไป อาทิ หญิงตั้งครรภ์ ผู้สูงอายุ 2) กลุ่มทุพพลภาพ อาทิ ผู้พิการ ผู้ป่วยจิตเวช ผู้ป่วยเด็ก ผู้ป่วยสมองเสื่อม 3) กลุ่มที่ไม่มีอิสระพอในการตัดสินใจ อาทิ นักโทษ ทหารเกณฑ์) จำนวน 154,189 คน โดยเป็นกลุ่มคนที่ประสบปัญหาด้านรายได้มากที่สุด จำนวน 17,436 คน รองลงมา คือ ด้านความเป็นอยู่ จำนวน 13,522 คน ด้านสุขภาพ จำนวน 7,035 คน ด้านการศึกษา จำนวน 8,932 และด้านการเข้าถึงบริการภาครัฐน้อยที่สุด จำนวน 60 คน

ข้อมูลครัวเรือนเปราะบาง พบว่า มีครัวเรือนเปราะบางทั้งสิ้น จำนวน 13,110 ครอบครัว และเป็นครอบครัวที่อยู่อาศัยไม่มั่นคง จำนวน 255 ครอบครัว โดยหากแบ่งตามระดับครัวเรือนที่มีรายได้น้อยและมีบุคคลที่อยู่ในภาวะพึ่งพิงที่ต้องการได้รับความช่วยเหลือ พบว่า ส่วนใหญ่เป็นครัวเรือนระดับ 2 (หมายถึง ครัวเรือนที่มีรายได้น้อยและมีบุคคลที่อยู่ในภาวะพึ่งพิง 1 – 2 คน) มากที่สุด จำนวน 8,548 ครัวเรือน รองลงมา คือ ครัวเรือนระดับ 3 (หมายถึงครัวเรือนที่มีรายได้น้อยและมีบุคคลที่อยู่ในภาวะพึ่งพิงมากกว่า 2 คน) จำนวน 4,342 ครัวเรือน และครัวเรือนระดับ 1 (หมายถึง ครัวเรือนที่มีรายได้น้อย ครัวเรือนที่มีรายได้น้อยและมีปัญหาที่อยู่อาศัย) จำนวน 220 ครัวเรือน

ผลการขับเคลื่อนโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตกลุ่มเปราะบางรายครัวเรือน ผลการดำเนินงานของหน่วยงานงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ โดยการยกระดับการทำงานจากการช่วยเหลือรายบุคคลมาเป็นการมองสภาพปัญหาและวิเคราะห์สาเหตุ ของความเปราะบางรายครัวเรือนอย่างเป็นองค์รวม ทำให้ผู้ที่เข้าไปช่วยเหลือได้วิเคราะห์หาสาเหตุ ของการเกิดปัญหาได้ชัดเจน และสามารถวางแผนการแก้ปัญหาได้อย่างทั่วถึง เช่น ครัวเรือนเปราะบางที่มีปัญหามิติด้านสุขภาพ เนื่องจากรายได้ครัวเรือนค่อนข้างต่ำ ทำให้สมาชิกในครัวเรือนไม่สามารถเข้าถึงการสาธารณสุข จึงได้แก้ไขปัญหาด้านการพัฒนาอาชีพหาอาชีพที่เหมาะสมให้สมาชิกในครัวเรือนได้ทำเพื่อให้ สามารถมีค่าใช้จ่ายเพียงพอต่อการรักษาโรค และรวมถึงการแนะนำให้ความรู้แก่คนในครัวเรือนในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

2. สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 พื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ณ วันที่ 31 พฤษภาคม 2565 มีผู้ติดเชื้อสะสม จำนวน 76,825 คน กำลังรักษา จำนวน 1,949 คน รักษาหาย จำนวน 31,648 คน และมีผู้เสียชีวิตสะสมทั้งสิ้น จำนวน 214 คน การได้รับวัคซีนป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ประชาชนในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ได้รับวัคซีนเข็มที่ 1 แล้ว จำนวน 1,126,869 คน เข็มที่ 2 จำนวน 1,012,565 คนกระตุ้นเข็มที่ 3 จำนวน 283,242 คน และ กระตุ้นเข็มที่ 4 จำนวน 18,427 คน ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่ได้รับวัคซีน

เข็มที่ 1 มากที่สุด ส่วนการให้ความช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 พื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ณ วันที่ 31 พฤษภาคม 2565 ประชาชนป่วยด้วยโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 จำนวน 76,825 คน ซึ่งสำนักงานพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์ได้ให้การช่วยเหลือประชาชนที่ได้รับผลกระทบ จำนวน 55 คน และช่วยเหลือครอบครัวที่ได้รับผลกระทบจำนวน 35 ครอบครัว

3. สถานการณ์ความรุนแรงในครอบครัว

สาเหตุความรุนแรงต่อบุคคลทั่วไปและคนในครอบครัวจังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ตั้งแต่ปี 2551-2564 สาเหตุความรุนแรงส่วนใหญ่เกิดจากเมาสุรา/ติดยาเสพติด รองลงมา คือ หึงหวง/นอกใจ บันดาลโทสะ/อารมณ์ร้อน สาเหตุอื่น ๆ และปัญหาสุขภาพจิต ตามลำดับ ซึ่งข้อมูลใกล้เคียงกับปี 2564 สาเหตุความรุนแรงส่วนใหญ่เกิดจากเมาสุรา/ติดยาเสพติด หึงหวง/นอกใจ ปัญหาสุขภาพจิต และความเครียดทางเศรษฐกิจ สาเหตุอื่น ๆ ตามลำดับ ดังตารางที่ 2.6

ตารางที่ 2.6 แสดงสาเหตุความรุนแรงต่อบุคคลทั่วไปและคนในครอบครัว

ปีงบประมาณ	สาเหตุความรุนแรง (คน)										
	เมาสุรา/ ติดยาเสพติด	การพนัน	หย่าร้าง/ แยกทาง	หึงหวง/นอกใจ	บันดาลโทสะ/ อารมณ์ร้อน	ความเครียดทางเศรษฐกิจ	ปัญหาสุขภาพจิต	ปัญหาสุขภาพจิต	แย่งสิทธิการเลี้ยงดูเด็ก	สาเหตุอื่นๆ	รวม
2551	1	1	-	4	-	-	-	-	-	1	7
2552	1	-	-	2	3	-	-	-	-	6	14
2553	2	-	1	7	1	-	-	-	-	-	11
2554	6	-	-	4	2	1	-	-	-	1	14
2555	4	1	-	4	1	-	-	1	-	2	13
2556	1	-	-	3	-	-	-	-	-	-	4
2557	3	-	-	4	3	-	1	-	-	-	11
2558	8	-	1	2	1	-	-	1	-	2	15
2559	6	1	-	5	3	-	-	-	-	3	18
2560	9	1	-	7	5	-	2	3	2	1	30
2561	10	-	1	7	3	-	-	1	1	9	26
2562	16	-	-	4	9	-	-	-	-	-	29
2563	17	-	9	6	13	3	-	3	3	3	57
2564	27	-	-	6	-	4	-	5	-	4	46
รวม	**3**	**4**	**12**	**62**	**47**	**8**	**9**	**14**	**6**	**26**	**295**

ที่มา : สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, ธันวาคม 2564

ผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัวของจังหวัดนครศรีธรรมราช จะเห็นได้ว่าจำนวนความรุนแรงในครอบครัวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยผู้ถูกกระทำความรุนแรงย้อนหลัง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2551-2564 พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 25 ปี – 60 ปีและปี 2564 มีจำนวนความรุนแรงในครอบครัวทั้งสิ้น 39 ครั้ง ผู้ถูกกระทำส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 35 คน และ เพศหญิง จำนวน 4 คน โดยผู้ถูกกระทำมีอายุระหว่าง 25 – 60 ปี จำนวน 34 คน โดยพบว่าความสัมพันธ์ระหว่างผู้กระทำและผู้ถูกกระทำ ปี 2564 มีจำนวนความรุนแรงในครอบครัว 39 ครั้ง โดยเป็นกรณีสามีทำร้ายภรรยา 18 ครั้ง บุตรทำร้าย บิดา 11 ครั้ง บิดาเลี้ยงทำร้ายบุตร 5 ครั้ง บุตรทำร้ายมารดา 3 ครั้ง และญาติทำร้ายคนใกล้ชิด 2 ครั้ง ตามลำดับ

4. สถานการณ์การค้ามนุษย์

สถานการณ์การค้ามนุษย์ในจังหวัดนครศรีธรรมราชปี 2554-2565 พบว่า มีการคัดแยกผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ ตั้งแต่ปี 2550 – 2565 จำนวนทั้งสิ้น 2,150 คน โดยในปี 2558 มีผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์มากที่สุด จำนวน 299 คน รองลงมา คือ ปี 2555 จำนวน 294 คน และปี 2557 จำนวน 264 คน ตามลำดับ และได้มีการสัมภาษณ์เพื่อคัดแยกผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ประจำปี 2550 – 2565 จำนวนทั้งหมด 2,147 คน เป็นชาวพม่ามากที่สุด จำนวน 1,281 คน รองลงมา คือ ชาวกัมพูชา จำนวน 432 คน และชาวลาว จำนวน 184 คน

2.6 สถิติการให้บริการศูนย์ช่วยเหลือสังคม สายด่วน 1300 จังหวัดนครศรีธรรมราช

ตารางที่ 2.7 แสดงสถิติการให้บริการศูนย์ช่วยเหลือสังคม สายด่วน 1300 ตามประเภทการขอรับบริการ จังหวัดนครศรีธรรมราช ในปีงบประมาณ 2564

เดือน	ประเภทการขอรับบริการ				
	สายด่วน 1300	Walk-In	Social	E-form	รวม
มกราคม	414	-	19	-	433
กุมภาพันธ์	441	-	15	-	456
มีนาคม	245	-	19	-	264
เมษายน	227	-	9	-	236
พฤษภาคม	251	1	11	2	265
มิถุนายน	238	-	12	21	271
กรกฎาคม	245	-	3	32	280
สิงหาคม	409	1	28	135	573
กันยายน	380	2	34	46	462
ตุลาคม	232	-	12	2	246
พฤศจิกายน	199	-	16	5	220
ธันวาคม	200	-	21	19	240
รวม	**4,173**	**4**	**245**	**262**	**4,684**

ที่มา : สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, ธันวาคม 2564

พบว่า จังหวัดนครศรีธรรมราช มีจำนวนผู้ใช้บริการศูนย์ช่วยเหลือสังคม สายด่วน 1300 ตั้งแต่เดือนมกราคม ถึง เดือนธันวาคม 2564 ทั้งสิ้น 4,684 ราย โดยเป็นการให้บริการทางสายด่วน 1300 จำนวน 4,173 ราย ทาง E-form จำนวน 262 ราย ทาง Social Media จำนวน 245 ราย และเดินทางมาขอความช่วยเหลือที่สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 4 ราย ตามลำดับ

ตารางที่ 2.8 แสดงสถิติการให้บริการศูนย์ช่วยเหลือสังคม สายด่วน 1300 ตามประเภท กลุ่มเป้าหมาย จังหวัดนครศรีธรรมราช ในปีงบประมาณ 2564

เดือน	ประเภทกลุ่มเป้าหมาย					
	เด็กและเยาวชน	ผู้ใหญ่	ผู้สูงอายุ	วัยแรงงาน	คนพิการ	รวม
มกราคม	94	110	19	223	42	265
กุมภาพันธ์	36	89	42	167	96	263
มีนาคม	45	52	14	111	46	157
เมษายน	53	36	7	96	37	133
พฤษภาคม	59	42	14	115	27	142
มิถุนายน	59	57	10	126	17	143
กรกฎาคม	59	57	10	126	17	143
สิงหาคม	100	146	12	258	24	282
กันยายน	50	114	11	175	18	193
ตุลาคม	46	48	10	104	13	117
พฤศจิกายน	40	42	8	90	16	106
ธันวาคม	41	34	9	84	12	96
รวม	**802**	**981**	**203**	**1,986**	**479**	**2,465**

ที่มา : สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, ธันวาคม 2564

พบว่า จังหวัดนครศรีธรรมราช มีผู้ใช้บริการศูนย์ช่วยเหลือสังคมสายด่วน 1300 เป็นกลุ่มวัยแรงงานมากที่สุด จำนวน 1,986 ราย รองลงมา คือ ผู้ใหญ่ จำนวน 981 ราย และเด็กและเยาวชน จำนวน 802 ราย ตามลำดับ มีผู้ใช้บริการศูนย์ช่วยเหลือสังคม สายด่วน 1300 เป็นเพศหญิงมากที่สุด จำนวน 3,280 ราย และเพศชาย จำนวน 1,389 ราย

2.7 การวิเคราะห์สถานการณ์ทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช

สถานการณ์ทางสังคมจังหวัดนครศรีธรรมราช มีประชากรทั้งสิ้น 1,549,344 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2564) เป็นลำดับที่ 9 ของประเทศ ประกอบด้วยประชากรสัญชาติไทย จำนวน 1,546,396 คน เป็นเพศหญิง 783,514 คน และเพศชาย 762,882 คน และประชากรไม่มีสัญชาติ จำนวน 2,948 คน เป็นเพศหญิง 1,359 คน และเพศชาย 1,589 คน ความหนาแน่นของประชากร 156 ตารางกิโลเมตร/คน ทั้งนี้สัดส่วนประชากรวัยแรงงาน (อายุระหว่าง 15-59 ปี) มีจำนวน 765,665 คน คิดเป็นร้อยละ 49.42 ซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้ผลิตในระบบเศรษฐกิจ เมื่อเปรียบเทียบ

ประชากรผู้สูงอายุ (อายุ 60 ปีขึ้นไป) มีจำนวน 287,817 คน หรือลำดับที่64 ของประเทศ คิดเป็นร้อยละ 18.57 และประชากรเด็ก (อายุต่ำกว่า 15 ปี) มีจำนวน 327,782 คน คิดเป็นร้อยละ 21.16 ซึ่งรวมอัตราประชากรพึ่งพิงของจังหวัดนครศรีธรรมราช ทั้งสิ้นจำนวน 615,599 คน คิดเป็นร้อยละ 39.73 สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดนครศรีธรรมราช ดำเนินการวิเคราะห์สถานการณ์เชิงกลุ่มเป้าหมาย ดังนี้

ตารางที่ 2.9 แสดงผลการจัดลำดับความรุนแรงของสถานการณ์ทางสังคมจังหวัดตามกลุ่มเป้าหมายปี 2564

(คน)

ลำดับที่	ประเด็นสถานการณ์กลุ่มเป้าหมาย	จำนวนกลุ่มเป้าหมายตามประเด็น	ร้อยละ
1	เด็กที่ถูกกระทำความรุนแรง	2	0.0006
2	เยาวชนที่ถูกกระทำความรุนแรง	40	0.0237
3	สตรีที่ถูกกระทำความรุนแรง	194	0.0508
4	ครอบครัวที่มีคนในครอบครัวกระทำความรุนแรงต่อกัน	272	0.0711

ที่มา : สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, ธันวาคม 2564

สรุปสถานการณ์เชิงประเด็นต่าง ๆ นั้น ได้นำข้อมูลจากแหล่งที่มาจากหน่วยงานที่รับผิดชอบ โดยตรง โดยสามารถนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานหรือใช้ประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาทางสังคมได้ เช่น สถานการณ์ ทางสังคมที่เป็นจุดเด่นของจังหวัด ของสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ หรือของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และเครือข่าย สถานการณ์ทางสังคมตามมาตรฐาน การปฏิบัติหน้าที่ของสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด สถานการณ์ทางสังคมเชิงกลุ่มเป้าหมาย และสถานการณ์เชิงประเด็นต่าง ๆ เช่น สถานการณ์ด้านเด็ก เยาวชน สตรี ครอบครัว เป็นต้น ซึ่งจากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น พบว่า จังหวัดนครศรีธรรมราช มีประชากร ทั้งสิ้น 1,549,344 คน (ข้อมูล ณ เดือนธันวาคม 2564) เป็นเพศชาย 764,471 คน เพศหญิง 784,873 คน จำนวนบ้าน 590,976 ครัวเรือน แยกเป็นกลุ่มเด็ก 327,782 คน หรือร้อยละ 21.16 กลุ่มเยาวชน 168,080 คน หรือร้อยละ 10.85 วัยแรงงาน 765,665 คน หรือร้อยละ 49.42 และวัยผู้สูงอายุ 287,817 คน หรือร้อยละ 18.57 และสามารถจำแนกเป็นด้านต่าง ๆ ได้ ดังนี้

ด้านสาธารณสุข พบว่า จังหวัดนครศรีธรรมราช มีโรงพยาบาลสังกัดภาครัฐทั้งหมด 301 แห่ง ประกอบด้วย โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลจะมีจำนวนมากที่สุด 276 แห่ง รองลงมา คือ โรงพยาบาล ชุมชน 18 แห่ง และโรงพยาบาลทั่วไป โรงพยาบาลศูนย์ ตามลำดับ และโรงพยาบาลเอกชน จำนวน 5 แห่ง มีแพทย์ จำนวน 629 คน หากเทียบจำนวนประชากร 1 คน ต่อแพทย์เท่ากับ 2,463 คน พบว่าสาเหตุการตาย 5 อันดับแรก คือโรคมะเร็ง โรงหลอดเลือดสมอง โรคหัวใจขาดเลือด โรคปอดบวม และโรคโลหิตเป็นพิษ ตามลำดับ

ด้านการศึกษา พบว่า จังหวัดนครศรีธรรมราช มีสถานศึกษาทั้งสิ้น 1,375 แห่ง แยกเป็นในระบบ จำนวน 1,352 แห่ง และ กศน. จำนวน 23 แห่ง นครศรีธรรมราช มีนักเรียน นักศึกษาในทุกระดับชั้นทั้งหมดจำนวน 296,625 คน โดยเป็นนักเรียนในระดับอนุบาลมากที่สุด มีนักเรียนออกนอกระบบ โรงเรียนจำนวน 13,788 คน มีนักเรียนออกกลางคันตั้งแต่ระดับประถมศึกษา ถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 1,336 คน

ด้านแรงงาน พบว่า จังหวัดนครศรีธรรรมราช มีประชากรที่มีงานทำ จำนวน 809,250 คน และผู้ว่างงาน จำนวน 16,308 คน กำลังแรงงานที่รอฤดูกาล จำนวน 1,200 คน และแรงงานที่ไม่อยู่ในกำลังแรงงาน จำนวน 269,052 คน มีคนต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตทำงาน จำนวน 17,137 คน

ด้านที่อยู่อาศัย พบว่า จังหวัดนครศรีธรรมราช มีจำนวนชุมชนทั้งสิ้น 4 ชุมชน ประกอบด้วย ชุมชนเมือง จำนวน 2,453 แห่ง มีประชากรในชุมชนซึ่งเป็นผู้มีรายได้น้อย จำนวน 5,300 คน

ด้านเศรษฐกิจและรายได้ พบว่า จังหวัดนครศรีธรรมราช มีอัตราการขยายตัวของผลิตภัณฑ์มวลรวม (GDP) ลดลงอย่างเห็นได้ชัด ปี 2562 เท่ากับ 9.73 ทว่า ปี 2563 เท่ากับ 1.16 มีผลิตภัณฑ์จังหวัดต่อหัว (GPP per capita) เท่ากับ 117,801 บาทต่อปีมีรายได้โดยเฉลี่ยต่อเดือนต่อครัวเรือน เท่ากับ 31,052 บาท มีหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนทั้งสิ้น 204,609 บาท ส่วนใหญ่เป็นหนี้สินเพื่อใช้จ่ายในครัวเรือน 74,753 บาท

ด้านองค์กรเครือข่าย พบว่า ในจังหวัดนครศรีธรรมราช มีทั้งหมด จำนวน 1,052 แห่ง ซึ่งสภาเด็กและเยาวชน มีจำนวนมากที่สุด 208 แห่ง รองลงมา คือ ศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศพค.) จำนวน 184 แห่ง กองทุนสวัสดิการสังคม จำนวน 168 แห่ง ศูนย์ช่วยเหลือสังคมตำบล (ศชส.ต.) จำนวน 152 แห่ง และองค์กรสวัสดิการชุมชน ตาม พ.ร.บ. ส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม จำนวน 128 แห่ง และคลังปัญญาผู้สูงอายุจำนวน 534 คน

ด้านแผนงาน/โครงการที่สนับสนุนงานด้านสวัสดิการสังคม จังหวัดนครศรีธรรมราชมีสถิติข้อมูล ที่สนับสนุนงานด้านสวัสดิการสังคมของจังหวัด เช่น โครงการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ โครงการ ศูนย์ช่วยเหลือสังคมตำบล โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ (ศพอส.) และข้อมูลในระบบ TPMAP เป็นต้น

สถานการณ์เชิงกลุ่มเป้าหมาย

1. สถานการณ์เด็ก พบว่า จังหวัดนครศรีธรรมราช มีกลุ่มเด็กในกลุ่มเป้าหมายทั้งหมด จำนวน 327,782 คน ประกอบด้วย เด็กที่ได้รับเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด จำนวน 77,453 คน เด็กที่มี พฤติกรรมไม่เหมาะสม จำนวน 8 คน เด็กที่ถูกทารุณกรรมทางร่างกาย จิตใจและทางเพศที่มีการดำเนินคดี จำนวน 2 คน เด็กที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว จำนวน 71 คน เด็กที่ตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร จำนวน 681 คน เด็กนอกระบบ จำนวน 13,788 คน และเด็กไร้สัญชาติ จำนวน 1,962 คน

2. สถานการณ์เยาวชน พบว่า จังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า มีกลุ่มเป้าหมาย ทั้งหมด จำนวน 168,080 คน ประกอบด้วย เยาวชนที่มีพฤติกรรมไม่เหมาะสม จำนวน 5 คน และเยาวชน ที่ถูกทารุณกรรมทางร่างกายจิตใจและทางเพศ จำนวน 40 คน

3. สถานการณ์สตรี พบว่า จังหวัดนครศรีธรมราช พบว่า มีกลุ่มเป้าหมายทั้งหมดจำนวน 6,427 คน ประกอบด้วย สตรีที่ถูกละเมิดทางเพศ จำนวน 9 คน สตรีที่ถูกทำร้ายร่างกายและจิตใจ จำนวน 194 คน แม่เลี้ยงเดี่ยวฐานะยากจน จำนวน 2,094 คน และสตรีที่ถูกเลิกจ้าง/ตกงาน จำนวน 4,130 คน

4. สถานการณ์ครอบครัว พบว่า จังหวัดนครศรีธรมราช มีกลุ่มเป้าหมายทั้งหมดจำนวน 382,230 คน ประกอบด้วย ครอบครัวที่จดทะเบียนสมรส จำนวน 4,794 ครอบครัว ครอบครัวหย่าร้าง จำนวน 2,020 ครอบครัว ครอบครัวที่มีคนในครอบครัวกระทำความรุนแรงต่อกัน จำนวน 272 ครอบครัว และครอบครัว ยากจน จำนวน 50,961 ครอบครัว เป็นร้อยละ 18.57 ผู้สูงอายุที่ได้รับเบี้ยยังชีพ จำนวน 246,799 คน ผู้สูงอายุจำแนกตามความสามารถในการทำกิจวัตรประจำวัน (ADL) จำนวน 156,448 คน ผู้สูงอายุที่ต้อง ดำรงชีพด้วยการเร่ร่อน ขอทาน จำนวน 5 คน และผู้สูงอายุที่บริจาคเบี้ยยังชีพ จำนวน 5 คน

5. สถานการณ์คนพิการ พบว่า จังหวัดนครศรีธรมราช มีจำนวนคนพิการในจังหวัดที่มีบัตรประจำตัว คนพิการ ทั้งหมด 52,854 คน คิดเป็นร้อยละ 3.4 ของจำนวนประชากรทั้งจังหวัด โดยส่วนใหญ่เป็นผู้พิการ ทางการเคลื่อนไหวหรือร่างกาย จำนวน 25,078 คน รองลงมา คือ พิการทางการได้ยินหรือสื่อความหมาย จำนวน 11,088 คน รองลงมา คือ ผู้พิการมากกว่า 1 ประเภท จำนวน 4,547 คน พิการทางการเห็น จำนวน 3,786 คน และพิการทางสติปัญญา จำนวน 3,250 คน โดยพิการออทิสติกมีจำนวนน้อยที่สุด คือ 260 คน ตามลำดับ

6. สถานการณ์ผู้ด้อยโอกาส พบว่า จังหวัดนครศรีธรมราช มีจำนวนข้อมูลครัวเรือนเปราะบางทั้งสิ้น จำนวน 13,110 ครอบครัว และเป็นครอบครัวที่อยู่อาศัยไม่มั่นคง จำนวน 255 ครอบครัว โดยหาก แบ่งตามระดับครัวเรือนที่มีรายได้น้อยและมีบุคคลที่อยู่ในภาวะพึ่งพิงที่ต้องการได้รับความช่วยเหลือ พบว่า ส่วนใหญ่เป็น ครัวเรือนที่มีรายได้น้อยและมีบุคคลที่อยู่ในภาวะพึ่งพิง 1 – 2 คน มากที่สุด จำนวน 8,548 ครัวเรือน รองลงมา คือ ครัวเรือนที่มีรายได้น้อยและมีบุคคลที่อยู่ในภาวะพึ่งพิงมากกว่า 2 คน จำนวน 4,342 ครัวเรือน และครัวเรือนที่มีรายได้น้อยและมีปัญหาที่อยู่อาศัย จำนวน 220 ครัวเรือน

สถานการณ์ทางสังคมเชิงประเด็นที่สำคัญ

1. สถานการณ์ความรุนแรงในครอบครัว จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ปี 2564 มีจำนวนความรุนแรงในครอบครัวทั้งสิ้น 39 ครั้ง ผู้ถูกกระทำส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 35 คน และเพศหญิง จำนวน 4 คนโดยผู้ถูกกระทำมีอายุระหว่าง 25 – 60 ปี จำนวน 34 คน

2. สถานการณ์การค้ามนุษย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ปี 2564 มีการคัดแยกผู้เสียหายจากการ ค้ามนุษย์ จำนวน 57 ครั้ง และในปี 2564 มีการคัดแยกผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ จำนวน 114 ครั้ง โดยผู้เสียหายส่วนใหญ่จะเป็นชาวพม่ามากที่สุด รองลงมา คือ ชาวกัมพูชา และชาวลาว

2.8 สภาพปัญหาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช

จากการสำรวจความคิดเห็น การสัมภาษณ์ และการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์ปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับประเด็นคุณธรรมจริยธรรมที่เกิดขึ้นในระดับพื้นที่ ของหน่วยงานกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ศาลคดีเด็กและเยาวชน สาธารณสุข สถานีตำรวจ ในจังหวัดนครศรีธรรมราช พบประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นกับเยาวชน 5 อับดับแรกที่ควรได้รับการแก้ปัญหา คือ

1. ปัญหาการใช้สารเสพติด
2. ปัญหาการใช้ความรุนแรงและก้าวร้าว
3. ปัญหาเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร
4. ปัญหาการสูบบุหรี่

ซึ่งสามารถอภิปรายข้อมูลในแต่ละปัญหา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การใช้สารเสพติด

การใช้ยาเสพติดในกลุ่มเยาวชนยังเป็นปัญหาใหญ่ของจังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นปัญหาที่สร้างความกังวลให้กับทุกฝ่าย ปัญหายาเสพติดยังนำมาซึ่งปัญหาอื่นอีกมากมาย ทั้งในแง่สังคมอย่างเช่นการก่ออาชญากรรม ปล้น จี้ ฯลฯ เกิดปัญหาด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิต เช่น ปัญหาทางจิต ปัญหาด้านสุขภาพ ปัญหาด้านเศรษฐกิจ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องสูญเสียเงินในการบำบัดอาการติดยา รักษาอาการติดยา ทั้งการเลิกยาไอซ์ เลิกยาบ้า เลิกกัญชา ฯลฯ สิ่งที่น่าวิตกกังวลคือวัยรุ่นที่ใช้สารเสพติดนั้นมีแนวโน้มที่จะอายุน้อยลงเรื่อย ๆ มีการใช้สารเสพติดเพิ่มขึ้นในกลุ่มอายุ 12 – 19 ปี ในปีงบประมาณ 2562-2564 การแก้ไขปัญหายาเสพติดในหมู่บ้าน/ชุมชนที่มีการแพร่ระบาดมากในพื้นที่ 7 จังหวัดภาคใต้ตอนบน มีหมู่บ้าน/ชุมชนที่ปรากฏเรื่องร้องเรียนต่อเนื่องมากกว่า 1 ปี จำนวน 145 หมู่บ้าน/ชุมชน โดยเป็นหมู่บ้าน/ชุมชนที่อยู่ในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 41 หมู่บ้าน/ชุมชน และจากรายงานผลการดำเนินสถานการณ์ยาเสพติดในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช ตั้งแต่ปี 2558 ถึงปัจจุบันเป็นต้นมา ทำให้คาดวาสถานการณ์การแพร่ระบาดของยาเสพติดในจังหวัดนครศรีธรรมราชเพิ่มมากขึ้น กลุ่มเป้าหมายที่ต้องให้ความสนใจยังคงเป็นกลุ่มเด็กและเยาวชนทั้งในและนอกสถานศึกษาที่มีอายุ ระหว่าง 15–20 ปี มีแนวโน้มจะเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดมากที่สุด โดยเฉพาะกลุ่มผู้เสพรายเก่ามีแนวโน้มกลับมาเสพซ้ำเพิ่มมากขึ้นและพื้นที่ที่ต้องเฝ้าระวัง คือพื้นที่ที่มีการแพร่ระบาดมาก ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอทุ่งสง อำเภอท่าศาลา อำเภอหัวไทร และอำเภอทุ่งใหญ่ และอำเภอที่เป็นพื้นที่รอยต่อกับจังหวดใกล้เคียง เพราะกลุ่มผู้ค้ามีความเชื่อมโยงกับกลุ่มผู้ค้าในจังหวัดอื่น ๆ (สำนักงานสถิติจังหวัดนครศรีธรรมราช, 2562 :หน้า 8) ปัญหาที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่เป็นปัญหาด้านผู้ลักลอบค้ายาเสพติด ผู้ติดยาเสพติด การมีแหล่งมั่วสุม รวมทั้งการแพร่ระบาดของยาเสพติดในสถานศึกษา การใช้สารเสพติดในกลุ่มเยาวชนในจังหวัดเริ่มจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ การสูบบุหรี่ ก่อนจะนำไปสู่สารเสพติดชนิดอื่นๆ ที่มีความรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ ที่น่าวิตกยิ่งไปกว่านั้นคือในกลุ่มเยาวชน มีการใช้สารเสพติดร่วมกันมากกว่าหนึ่งชนิด และยังมีการใช้สารอื่นๆ มาผสมเพื่อให้ออกฤทธิ์คล้ายสารเสพติด ผลเสียที่ร้ายแรงตามมาคือ แพทย์ไม่สามารถประเมินผลข้างเคียงที่เกิดขึ้นได้ เพราะไม่รู้ว่ากลุ่มผู้เสพนั้นจะใช้สารใดผสมกันบ้าง ทำให้เกิดอันตรายกับผู้เสพเป็นอย่างยิ่ง การบำบัดอาการติดยาก็เป็นไปอย่างยากลำบาก ต้องรักษาอาการติดยาเสพติดทั้งทางกายและใจ บางคนอาจถึงขั้นมีอาการทางประสาท สำหรับตัวยาที่แพร่ระบาดมากที่สุด คือ

ยาบ้า พืชกระท่อม ไอซ์ และกัญชา ตามลำดับ และกลุ่มวัยรุ่นมักใช้เสพ มั่วสุมตามสถานที่ต่าง ๆ เช่น หอพัก แหล่งชุมชนที่เป็นสลัม โดยกลุ่มครือข่ายการค้าที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ส่วนมากเป็นรายกลาง และรายย่อย ที่มีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงเครือข่ายระหว่างพื้นที่จังหวัดใกล้เคียง เช่น จังหวัดสุราษฎร์ธานี ภูเก็ต กรุงเทพมหานคร และภาคใต้ตอนล่าง ในการจัดหาและลำเลียงยาเสพติดเข้ามาสู่พื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยเฉพาะการค้าและการลำเลียงยาบ้าพบว่ามีการใช้บรรจุภัณฑ์แบบใหม่ คือ บรรจุในถุงชาจีน หน้าซองเป็นภาษาจีน เมื่อแกะดูด้านในจะเป็นห่อเล็ก ๆ บรรจุฟอยล์ ใน 1 ซองจะมียาบ้าเม็ดสีส้ม 100 เม็ด และเม็ดสีเหลืองจำนวน 1 เม็ด และมียี่ห้อยาบ้าเพิ่มมากขึ้นด้วย เช่น W Y Apple และหัวม้า

2. การใช้ความรุนแรงและก้าวร้าว

เยาวชนเมื่อเข้าสู่วัยรุ่นที่เป็นช่วงการเปลี่ยนแปลงทั้งทางร่างกายและอารมณ์เป็นวัยอยากรู้อยากลอง ให้ความสำคัญและทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนมากขึ้น มีการเลียนแบบทำตามและความต้องการยอมรับจากกลุ่ม จึงมีโอกาสชักชวนหรือถูกชักจูงไปทั้งในทางที่ดีและไม่ดี แต่หากถูกชักชวนไปในทางผิดมีโอกาสมากที่ส่งผลต่อการกระทำผิดที่มากหรือร้ายแรงข้นในวัยถัดไป จากข้อมูลเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดถูกดำเนินคดีมีจำนวนลดลงต่อเนื่อง แต่อัตราการกระทำผิดซ้ำยังคงไม่เปลี่ยนแปลงจากเดิม โดยการทำผิดซ้ำหลังจากปล่อยในปีแรกอยู่ที่มากกว่าร้อยละ 20 และเมื่อติดตาม 3 ปี พบว่ามีอัตราการทำผิดซ้ำมากกว่าร้อยละ 40 ของจำนวนเด็กและเยาวชนที่ถูกปล่อยตัว พบความรุนแรงในวัยรุ่น โดยสถิติการจับกุมของสถานีตำรวจและสถิติเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด ระหว่างปี พ.ศ. 2560 - 2565 พบว่าประมาณ 1 ใน 3 ของเยาวชนที่กระผิดกฎหมายนั้นจะกระทำความผิดในลักษณะที่ใช้ความรุนแรง ความผิดที่มากที่สุดคือ การทำร้าย หรือพยายามทำร้าย การพกพาอาวุธและวัตถุระเบิด การปล้น/พยายามปล้น และการพยายามฆ่า ตามลำดับ ซึ่งช่วงอายุที่พบว่ามีการก่อคดีมากที่สุดคือ 15-18 ปี สำหรับพฤติกรรมก้าวร้าวนั้น การวิจัยสถานการณ์การใช้ความรุนแรงในกลุ่มเด็กและเยาวชน ระบุว่า เด็กและเยาวชนร้อยละ 16.7 เข้าร่วมกลุ่มเพื่อนบุกยกพวกตีกัน ร้อยละ 16.7 ทะเลาะวิวาทกับผู้อื่นโดยใช้กำลัง และร้อยละ 14.1 ทะเลาะกับผู้อื่นโดยใช้อาวุธ

ลักษณะพฤติกรรมรุนแรงมีหลายลักษณะ เช่น 1) การทะเลาะวิวาท เป็นพฤติกรรมที่พบได้บ่อย ซึ่งเป็นผลมาจากพัฒนาการของวัยรุ่นที่มีอารมณ์ปรวนแปร ไม่คงเส้นคงวา เด็กวัยรุ่นทะเลาะกันได้ง่ายแม้ในเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ แต่ก็โกรธกันไม่นานนัก การทะเลาะกันมีทั้งการใช้วาจาด่ากัน และหากรุนแรงมากอาจลุกลามเป็นการใช้กำลังต่อสู้ทำร้าย เช่น เตะ ต่อย ถีบ ตบ กระชากผม หรือชักชวนพรรคพวกของตนเองมาช่วยกันรุมทำร้าย 2) การล้อเลียนปมด้อย สิ่งที่มักจะเป็นประเด็นในการล้อเลียน คือ ด้านร่างกาย เช่น ดำ อ้วน เตี้ย ขี้เหร่ มีสิว ด้านความสามารถ เช่น โง่ หรือ ขี้แพ้ เป็นต้น ด้านบุคลิกภาพ เช่น พูดติดอ่าง ขี้อาย การเป็นตุ๊ด กระเทย ทอม เป็นต้น ส่วนใหญ่ในหมู่นักเรียนหญิงจะใช้คำ พูดเสียดสี เยาะเย้ย ล้อเลียนและ การไม่ยอมรับเข้ากลุ่ม สำหรับกลุ่มนักเรียนชายจะชอบล้อเลียนนักเรียนหญิง มากกว่าล้อเลียนเพศเดียวกัน โดยเฉพาะ ยิ่งถ้าล้อเลียนแล้วได้ผล เช่น นักเรียนหญิง แสดงอารมณ์โกรธ ด่าทอกลับยิ่งสร้างความสนุกสนานและเพิ่มอัตราความถี่ ในการล้อเลียนยิ่งขึ้นและพบว่านักเรียนในระดับมัธยมต้นจะมีพฤติกรรมการล้อเลียนปมด้อยมากกว่านักเรียนในระดับมัธยมปลาย

3. การตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร

จากการสัมภาษณ์และศึกษาข้อมูลของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน จังหวัดนครศรีธรรมราช และข้อมูลรายงานการวิจัย (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ศาลคดีเด็กและเยาวชน สาธารณสุข สถานีตำรวจ) เยาวชนเป็นช่วงร่างกายเปลี่ยนแปลงเป็นหนุ่มสาวและควรใช้เวลาไปกับการศึกษา การพัฒนาให้มีทักษะอาชีพและเรียนรู้ทักษะชีวิต แต่การตั้งครรภ์โดยไม่พร้อมนั้นส่งผลต่อการศึกษา สุขภาพ และคุณภาพชีวิตของทั้งแม่และเด็กที่เกิดมา สถานการณ์ปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นดีขึ้นอย่างต่อเนื่องหลังจากปี 2555 จากที่เคยมีมารดาอายุ 10-19 ปี มากถึง 32,204 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 36 ของมารดาทั้งหมด ปัจจุบันลดลงมากกว่าครึ่งเหลือ 16,102 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 13 ของมารดาทั้งหมด ในจำนวนนี้เป็นมารดาอายุ 14-18 ปี 2,560 คน นอกจากนี้อัตราการคลอดซ้ำของแม่วัยรุ่นดีขึ้นในช่วง 6 ปีที่ผ่านมาเช่นกัน ปัญหาการคลอดซ้ำส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของแม่และเด็กโดยเฉพาะอย่างยิ่งในครัวเรือนที่ยากจน ซึ่งในปี 2563 มีวัยรุ่นคลอดซ้ำ 561 ราย และเป็นการคลอดซ้ำครั้งที่ 3 จำนวน 207 ราย นั่นหมายถึงแม่วัยรุ่นบางคนต้องดูแลบุตรมากถึง 3 คน จากข้อมูลการเฝ้าระวังการตั้งครรภในวัยรุ่น พบว่า สามีหรือเพื่อนชายส่วนใหญ่เป็นวัยรุ่นและเยาวชน บางรายยังศึกษาอยู่หรือจบการศึกษาขนพื้นฐานและเริ่มต้นทำงาน หากมีรายได้น้อยและอยู่ในครัวเรือนที่มีฐานะยากจนก็อาจตกอยู่ในภาวะยากลำบากที่ต้องเลี้ยงดูเด็กเล็กถึง 3 คน จากข้อมูลกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ นครศรีธรรมราช เกี่ยวกับโครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดที่อยู่ในครัวเรือนที่มีรายได้น้อยพบว่า มีมารดาอายุต่ำกว่า 20 ปี ขอรับสิทธิ ณ เดือนกรกฎาคม 2564 จำนวน 23,745 ราย นอกจากนั้นวัยรุ่นตั้งครรภ์ส่วนหนึ่งไม่ได้เรียนหนังสือ ในกลุ่มที่ไม่ตั้งใจตั้งครรภ์ส่วนใหญ่มีเพศสัมพันธ์โดยไม่ตั้งใจ ซึ่งเห็นได้ว่าในบางรายแม้ไม่ตั้งใจและไม่เตรียมป้องกัน แต่ก็ไม่ปฏิเสธการมีเพศสัมพันธ์ทั้งที่ไม่พร้อม อีกทั้งในวัยนี้มักไม่มีการวางแผนครอบครัวหรือการมีบุตร

นอกจากนี้การยอมรับพฤติกรรมทางสังคมพบว่า เยาวชน 15-24 ปี ยอมรับได้กับการมีเพศสัมพันธ์ก่อนอายุ 15 ปี ถึงแม้มีสัดส่วนที่น้อยแต่เป็นการยอมรับได้ในพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมและยังทำให้เกิดปัญหาการตั้งครรภ์ในอายุต่ำกว่า 15 ปีตามมา และเกือบครึ่งหนึ่งยอมรับได้ทั้งการอยู่ด้วยกันโดยไม่แต่งงานและการมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงาน สะท้อนให้เห็นถึงทัศนคติทางเพศของเยาวชนและนำมาซึ่งพฤติกรรมและการกระทำที่ตามมาด้วยปัญหาดังกล่าวข้างต้นรวมถึงปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น

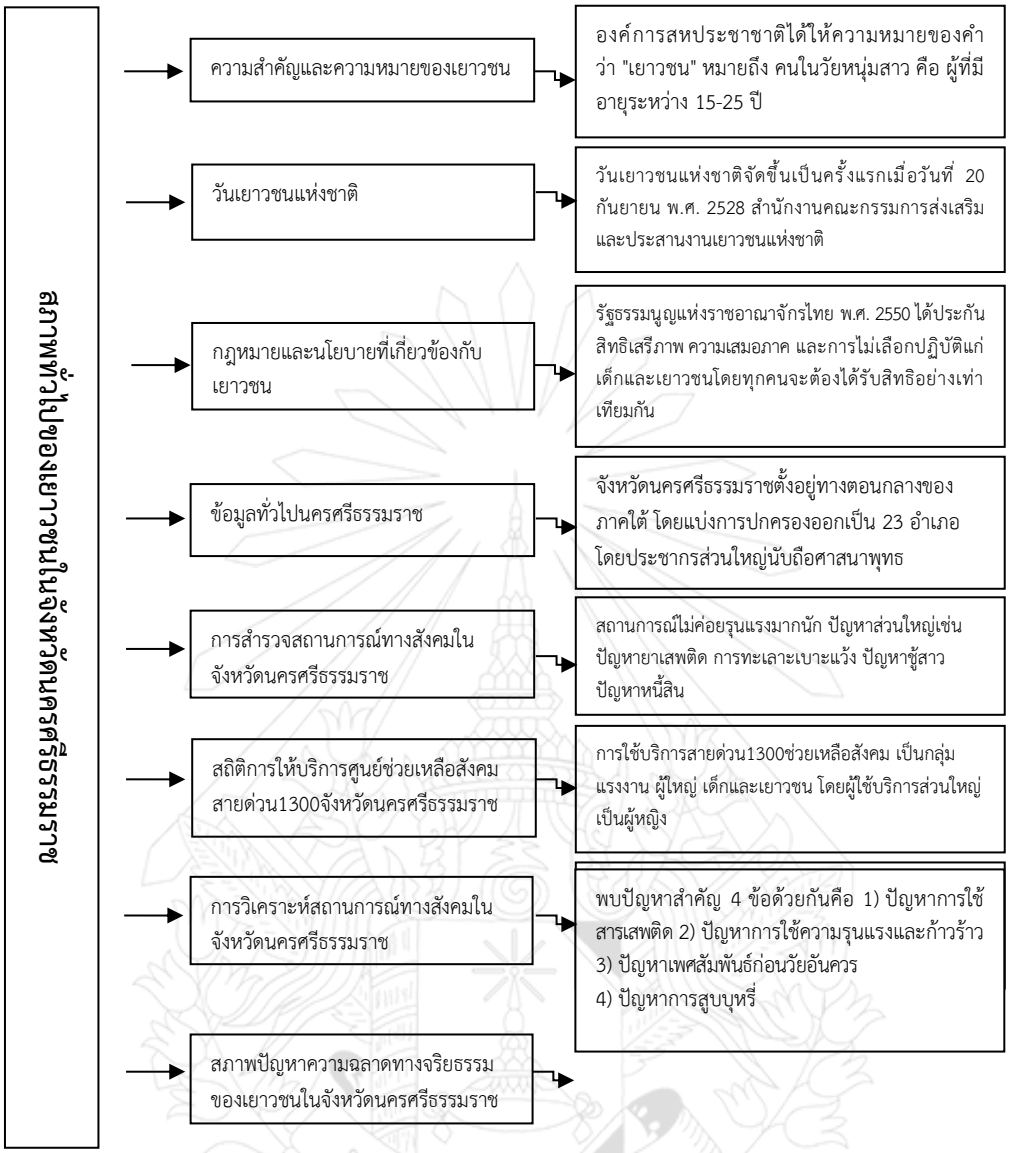
จากการสัมภาษณ์ พบว่า ช่วงวัยรุ่นร่างกายเริ่มเปลี่ยนแปลงเป็นหนุ่มสาวเข้าสู่วัยเจริญพันธุ์ แต่เป็นวัยที่ยังต้องเรียนรู้เนื่องด้วยยังขาดวุฒิภาวะ ประสบการณ์ และทักษะชีวิตด้านต่าง ๆ การมีพฤติกรรมทางเพศที่ขาดความรู้ ความไม่พร้อมก่อนวัยที่เหมาะสม ก่อให้เกิดปัญหาตามมาทั้งการตั้งครรภ์ที่ไม่พร้อมหรือเป็นโรคติดเชื้อทางเพศสัมพันธ์ ส่งผลกระทบต่อสุขภาพและคุณภาพชีวิต อีกทั้งการมีทัศนคติและการยอมรับพฤติกรรมทางเพศที่เปลี่ยนไปรวมถึงสื่อต่างๆ เข้ามาเป็นปัจจัยเสริมทำให้ปัญหายังคงอยู่ ดังนั้นการให้ความรู้ด้านเพศศึกษาอย่างถูกต้องเหมาะสมตามวัยจึงมีความสำคัญ การสอนหรือให้คำแนะนาการหลีกเลี่ยงและปฏิเสธการมีเพศสัมพันธ์ ควบคู่การป้องกันที่ถูกต้องเมื่อไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ เนื่องจากความตระหนักต่อปัญหาหรือความรับผิดชอบการป้องกัน

ตั้งครรภ์นั้นไม่ได้เกิดกับทุกคนทุกครั้งแม้รู้วิธีป้องกัน รวมถึงการให้ความรู้เกี่ยวกับทัศนคติทางเพศที่ถูกต้องและเคารพสิทธิของเพศตรงข้าม

4. ปัญหาการสูบบุหรี่

จากการสัมภาษณ์และศึกษาข้อมูลของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน จังหวัดนครศรีธรรมราช และข้อมูลรายงานการวิจัย (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ศาลคดีเด็กและเยาวชน สาธารณสุข สถานีตำรวจ) พบว่า พฤติกรรมการสูบบุหรี่และดื่มสุราในกลุ่มเยาวชนเป็นพฤติกรรมที่เกิดจากการถูกชักชวน การลองหรือเลียนแบบตามบุคคลที่ใกล้ชิดหรือได้พบเห็นตามสภาพแวดล้อมเช่น ร้านค้า สถานบันเทิง และสื่อต่าง ๆ ที่พบเห็น เพื่อเป็นการป้องกันเด็กและเยาวชนเข้าถึงบุหรี่จึงมีการออกกฎหมายที่คุ้มครองเด็ก โดยได้ห้ามจำหน่าย แลกเปลี่ยน หรือให้บุหรี่กับบุคคลอายุต่ำกว่า 18 ปีบริบูรณ์ รวมถึงกฎหมายควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบที่ไม่ให้จำหน่ายแก่บุคคลที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปีบริบูรณ์ แต่ยังพบว่ามีเด็กและเยาวชนที่สูบบุหรี่มาโดยตลอดซึ่งปัจจุบันมีอัตราดังกล่าวลดลง ทั้งนี้ผู้ที่สูบบุหรี่เป็นประจำลดลงตามเช่นกัน ข้อมูลจากรายงานผลสำรวจปี 2564 เมื่อพิจารณาเฉพาะกลุ่มอายุ 15-19 ปี มีผู้ที่สูบหรือเคยสูบบุหรี่ 8,178 คน ในจำนวนร้อยละ 19.9 เคยสูบครั้งแรกก่อนอายุ 15 ปี และสถานที่ได้หรือซื้อบุหรี่ที่ผลิตจากโรงงานมาสูบครั้งสุดท้ายส่วนใหญ่เป็นร้านขายของชำ ซึ่งเป็นสถานที่เยาวชนกลุ่มนี้ได้หรือซื้อเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เช่นกัน ส่วนสถานที่ดื่มในรอบ 12 เดือนที่แล้วมีทั้งดื่มตามร้าน งานเทศกาลประเพณี คอนเสิร์ต และงานเลี้ยงในที่สาธารณะ เป็นต้น

พฤติกรรมการสูบบุหรี่เป็นปัจจัยหนึ่งที่นำให้เยาวชนบางคนเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดที่ยังคงเป็นปัญหาสำคัญในกลุ่มนี้ โดยสถิติคดีเด็กและเยาวชนมีสัดส่วนคดีอาญาที่เกี่ยวกับยาเสพติดมากที่สุดมาตลอด แต่การที่อัตราของผู้ที่ไม่เคยสูบบุหรี่และดื่มสุราเพิ่มขึ้นนั้นถือเป็นแนวโน้มที่ดี ซึ่งเป็นผลมาจากมาตรการและปัจจัยหลายด้านร่วมกัน ทั้งมาตรการทางภาษีที่ทำให้บุหรี่มีราคาจำหน่ายสูงขึ้น การห้ามโฆษณาหรือส่งเสริมการขาย การห้ามสูบในสถานที่ต่างๆ การเตือนเรื่องพิษภัยนั้นเป็นส่วนช่วยป้องกันผู้สูบรายใหม่ อีกทั้งกระแสความนิยมในการวิ่งออกกำลังกายช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา ปัจจัยส่วนหนึ่งทำให้เยาวชนที่สูบบุหรี่ในรอบปีที่ผ่านมาลดลงเป็นผลจากที่ภาครัฐกำหนดมาตรการควบคุมและห้ามจำหน่ายเพื่อป้องกันแพร่ระบาดของโรคิดเชื้อไวรัสโคโรน่า(COVID-19) ประกอบกับครัวเรือนมีรายได้ที่ลดลง

ภาพที่ 2.1 สรุปสภาพทั่วไปของเยาวชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช

ที่มา : พระครูปลัดสิวริศว์ สุทฺธิมโณ, 2567

บทที่ 3
แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรม

การศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชน เพื่อลดปัญหาทางสังคม ในจังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้วิจัยได้ศึกษารูปแบบองค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรม จากหนังสือ เอกสาร บทความ ตำรา และผลงานวิจัยที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อนำมาเป็นยุทธวิธีในการวิจัย ดังหัวข้อต่อไปนี้

3.1 แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับความฉลาดทางจริยธรรม

3.2 แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรม

3.3 หลักธรรมตามแนวพุทธศาสนา

3.4 สรุปกรอบแนวคิดหลักธรรมในการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรม

3.1 แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับความฉลาดทางจริยธรรม

3.1.1 ความหมายของการพัฒนา

คำว่า “การพัฒนา” ใช้ในภาษาอังกฤษว่า Development นำมาใช้เป็นคำเฉพาะและใช้ประกอบคำอื่นก็ได้ เช่น การพัฒนาประเทศ การพัฒนาชนบท การพัฒนาเมือง และการพัฒนาข้าราชการ เป็นต้น การพัฒนาจึงถูกนำไปใช้กันโดยทั่วไปและมีความหมายแตกต่างกันออกไปได้มีผู้ให้ความหมายไว้หลายความหมายทั้งความหมาย ที่คล้ายคลึงกัน ดังนี้

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2539, หน้า 92) ให้นิยามคำว่า “พัฒนา” แปลว่า “เจริญ” ตรงกับบาลีว่า “ภาวนา” เช่น เมตตาภาวนา ได้แก่ การเจริญเมตตา แม้ในอังคุตร นิกาย ปัญจกนิบาต พระไตรปิฎกเล่มที่ 22 ฉบับภาษาบาลี ได้แสดงการพัฒนาโดยแบ่งเป็น 4 หลักการใหญ่ ๆ คือ

1. กายภาวนา หมายถึง การพัฒนากาย คือ รู้จักควบคุมอินทรีย์ 5 และปฏิบัติต่อสิ่งที่มา กระทบอย่างเหมาะสม ไม่ให้เกิดอกุศลธรรม อีกทั้งพัฒนาสิ่งแวดล้อมด้วย

2. สีลภาวนา หมายถึง การพัฒนาความประพฤติ การฝึกอบรมศีลให้ตนเองมีระเบียบ วินัย มีกติกาสามารถอยู่ร่วมกับคนอื่นได้อย่างปกติสุข เกื้อกูลกัน

3. จิตตภาวนา หมายถึง การพัฒนาจิต การฝึกอบรมจิตใจให้เข้มแข็งมั่นคง เจริญงอกงาม ด้วยคุณธรรมทั้งปวง เช่น ฝึกให้ตนมีเมตตาจิตต่อเพื่อนมนุษย์และสัตว์ทุกชนิด ขยันหมั่นเพียร อดทน ทำงานมีสมาธิ และสดชื่น ผ่องใส เป็นต้น

4. ปัญญาภาวนา หมายถึง การพัฒนาด้านปัญญา เชาว์ ไหวพริบ ความฉลาด การเข้าใจ สิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง รู้เท่าทัน เห็นแจ้งโลกและชีวิตตามสภาวะ สามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระ ทำตนให้บริสุทธิ์ จากความอยาก กิเลส และปลดพ้นจากความทุกข์ที่ประสบอยู่นั้น และแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยปัญญา ไม่ใช้อารมณ์ตัดสินในเรื่องต่างๆ อย่างเป็นธรรม

คาร์เตอร์. ว. ดี (Carter. V., Good) ได้กล่าวว่า พัฒนาการ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการทำการจัดระเบียบส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย ซึ่งทำให้มีการเพิ่มพูนทางด้านขนาด ความแตกต่าง ความสลับซับซ้อน การผสมกลมกลืน ขีดความสามารถประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดการเพิ่มวุฒิภาวะและรวมถึงการเปลี่ยนแปลงที่มีความคงทนถาวร อันเนื่องมาจากการเรียนรู้ ซึ่งอาจเป็นการเรียนรู้ที่มีจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นตามเหตุการณ์ก็ได้ ส่วนคำว่าการเจริญเติบโตจะหมายถึงการเปลี่ยนแปลงทางด้านปริมาณทำให้มีจำนวนเพิ่มขึ้นมากขึ้น โดยที่ลักษณะเหล่านั้นมิดได้เป็นผลมาจากการเรียนรู้ แต่เกิดจากสภาพของสิ่งแวดล้อมปกติธรรมดาทีละน้อยตามลำดับและคงทนถาวร ทั้งนี้โดยไม่มีส่วนเกี่ยวกับวัฒนธรรมแต่อย่างใด ซึ่งสอดคล้องกับ อุบลรัตน์ เพ็งสถิต ที่กล่าวว่าการเจริญเติบโตหมายถึง การมีวุฒิภาวะและมีการเปลี่ยนแปลงเฉพาะส่วน แม้ว่าการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจะเป็นการเปลี่ยนแปลงที่มาจากอวัยวะของร่างกายทั้งหมดก็ตาม ส่วนคำว่าพัฒนาการนั้นหมายถึงการเปลี่ยนแปลงที่ได้อิทธิพลมาจากสภาพแวดล้อมและการเรียนรู้ รวมทั้งมักจะเป็นการเปลี่ยนแปลงอวัยวะร่างกายทั้งหมด ไม่ได้เป็นการเปลี่ยนแปลงของอวัยวะส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกาย

สรุปได้ว่า การพัฒนา หมายถึง การทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากระดับหนึ่งไปอีกระดับหนึ่ง เพื่อความก้าวหน้าและมั่นคงของชุมชนและสังคม ซึ่งจะส่งผลให้ประเทศชาติมีความเจริญมากขึ้น โดยจะส่งผลให้ระดับคุณภาพชีวิตของคนในสังคมดีขึ้น ทำให้สังคมมีความปลอดภัยและมีความสงบสุข

3.1.2 การพัฒนาเยาวชน

การพัฒนาเยาวชน การพัฒนาเยาวชนหรือการพัฒนาเด็ก คือ การพัฒนาให้เด็กมีคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างน้อยเยาวชนทุกคนควรได้รับการตอบสนองความต้องการการพื้นฐาน ส่วนการพัฒนากิจกรรมและการบริการเชิงสังคมที่ให้เยาวชนเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการพัฒนาเด็กนั้น ผู้ใหญ่และสังคมรอบตัวต้องเปิดโอกาสให้เด็กมีโอกาส ให้เยาวชนแสดงบทบาทที่เหมาะสมและสนองตอบสังคม

1. ความต้องการพื้นฐานเกี่ยวกับการมชีวิตอยู่ได้ ได้แก่ ปัจจัยทางโภชนาการ การสาธารณสุข ที่อยู่อาศัยและสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อม

2. ความต้องการพื้นฐานเกี่ยวกับการพัฒนาบุคลิกภาพ ในฐานะที่เป็นมนุษย์ในสังคม อันได้แก ปัจจัยที่รวมถึงความรู้สึก อารมณ์ ความสัมพันธ์ระหว่าง ซึ่งรวมการปฏิสัมพันธ์ภายในครอบครัว คานิยม ทัศนคติ และจริยธรรม

3. ความต้องการพื้นฐานเกี่ยวเนื่องกับตัวเอง ในฐานะที่เป็นทรัพยากร และเป็นผู้ใช้ทรัพยากร อันได้แก่ ปัจจัยเชิงเชาวปัญญา การเรียนรูด้านต่าง ๆ เช่น การศึกษาและอาชีพ เป็นต้น

การพัฒนาจึงเป็นความพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงและแปลงรูปสภาพแวดล้อม โครงสร้างกระบวนการ และพฤติกรรมของระบบปัจเจกบุคคล ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม เพื่อสนองตอบขอเรียกร้องและความต้องของมวลมนุษยชาติ ทั้งในแงของความยากจน ความเขลาหรือไม่รู ความเจ็บไขได้ป่วย และความหิวโหย (ติณ ปรัชญพฤธ์, 2553, หน้า 116)

กล่าวได้ว่า การพัฒนาก็คือการพยายามปรับปรุงทำทุกอย่างให้ดีขึ้น เจริญงอกงามขึ้น การพัฒนา (Development) เป็นกระบวนการที่นำมาปฏิบัติเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางทมการวางแผนและกำหนดเป้าหมายไว้ การพัฒนาเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างหนึ่งซึ่งกำหนดให้มี

คุณค่าและเป็นไปตามขั้นตอนเพราะฉะนั้นการพัฒนาเป็นกระบวนการทำให้เจริญก้าวหน้าหรือการเปลี่ยนแปลงไปสูทิศทางที่พึงปรารถนา การพัฒนาทั้งสื่อ (Mean) และจุดหมายปลายทาง (End) (จำนงค์ อดิวัฒนสิทธิ์, 2544, หน้า 161)

จุดประสงค์ของการพัฒนาเยาวชนก็เพื่อให้เยาวชนเกิดการเปลี่ยนแปลงตัวเองไปในทิศทางที่ดีขึ้น ในยุคที่สังคมรับวัฒนธรรมต่างชาติและเทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามาอย่างขาดการพิจารณาไตรตรอง ทำให้เกิดปัญหาต่อสังคมอย่างมาก เกินการแก้ไขเยียวยา ดังนั้นการพัฒนาจึงถือเป็นสิ่งจำเป็นที่สุดเพื่อให้เขาเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ รับผิดชอบตัวเองและส่วนรวมเพื่ออยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขและสงเสริมให้สังคมมีสันติสุข มีความเจริญงอกงามด้วยคุณธรรมความดีงามทั้งปวงไม่เพียงแต่เจริญทางด้านวัตถุอย่างเดียวเพราะโลกของเยาวชนคือการเรียนรูและการรับรู้สิ่งทั้งหลาย การพัฒนาให้เขาแยกแยะสิ่งดีงามและสิ่งไม่ดีจึงเป็นหน้าที่ของผู้ใหญ่ที่ดีต้องตั้งใจกระทำต่อเยาวชนด้วยความรักใครและจริงใจ

กล่าวได้ว่า การพัฒนาเยาวชนนั้นต้องมีมาตรการหลายด้านในการพัฒนา ได้แก่ เริ่มต้นที่ครอบครัว ครอบครัวตองเป็นต้นแบบที่ดีให้เยาวชนปฏิบัติตามในเบื้องต้นของชีวิต เพราะครอบครัวถือเป็นสถาบันแรกของเยาวชน หากพ่อแม่เป็นตัวแบบที่ดีก็จะส่งผลให้ลูกประพฤติปฏิบัติตาม ทำให้เยาวชนพัฒนาไปในทิศทางที่ดีตามการอบรมเลี้ยงดูที่ดีและบรรยากาศที่ดีของครอบครัว นอกจากนี้ทุกหน่วยงานต้องหาทางสนับสนุนให้เยาวชนพัฒนาตนเองให้มีสุขภาพที่ดี ปฏิบัติตนถูกสุขลักษณะออกกำลังกายสม่ำเสมอ เห็นความสำคัญของการมีสุขภาพที่ดี ห่างไกลยาเสพติด เปิดโอกาสให้เยาวชนทุกคนที่มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น และกำหนดความต้องการรับผิดชอบต่อสังคม

การพัฒนาเยาวชนจึงเป็นจำเป็น เพื่อยกระดับจิตใจของเยาวชนให้สูงขึ้น ต่อสู่กับกิเลสทั้งหลายทั้งปวงที่ยั่วยุอยู่รอบด้าน เพื่อให้ได้พลังแห่งชาติและพลังปัญญา ก่อเกิดความศรัทธาที่จะทำความดี ประพฤติดี ปฏิบัติดี เพราะในการดำเนินชีวิตของเยาวชนทุกวันนี้ สิ่งแวดล้อมเป็นตัวกระตุ้นให้เยาวชนหลงผิด จึงจำเป็นต้องพัฒนาเยาวชนให้ตั้งตัวอยู่ในความไม่ประมาทเพื่อให้ได้ ซึ่งสุขเวทนาและความสำเร็จต่อตนเอง ต่อครอบครัว และต่อสังคมสืบไป จนกลายเป็นคนที่มีคุณภาพ มีศักยภาพในการดำรงตนและการหาเลี้ยงตนเองอย่างดี ไม่เป็นปัญหาต่อสังคม มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในสังคมไทย เช่น การรับผิดชอบตนเอง พึ่งตนเองได้ มีสุขภาพกายสุขภาพใจแข็งแรง มีศีล มีคุณธรรม จริยธรรมและมีปัญญาในการตัดสินใจต่อปัญหารอบด้าน ด้วยสติและความเท่าทันอยู่เหนือกิเลสตัณหา โดยมีหลักในการพัฒนาทั้งกาย วาจา ใจ ให้สอดคลองกัน (อันดา ศิรวรรณ, 2550, หน้า 100

การพัฒนาบุคคลจำเป็นต้องพัฒนากายใจไปพร้อม ๆ กัน เช่น ในหลักภาวนา 4 กายภาวนา จำเป็นต้องพัฒนากายให้มีความสมบูรณ์ สามารถเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมภายนอกได่อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการออกกำลังกายอย่างต่อเนื่องอย่างสม่ำเสมอ การพักผ่อนอย่างเพียงพอ เลือกรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ และเมื่อเจ็บป่วยรู้จักดูแลตัวเองเป็นอย่างดี ปฏิบัติตามคำแนะนำของแพทย์อย่างเคร่งครัด เป็นต้น ส่วนในด้านสีลภาวนา เป็นการพัฒนาความประพฤติ การฝึกอบรมศีลให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย อยู่รวมกับผู้อื่นได้อย่างถูกต้องและมีความสุขซึ่งกันและกัน ไม่เบียดเบียนแตเอื้ออาทรเกื้อกูลกัน ด้วยใจที่รักใคร่ปรองดอง นึกถึงความรูสึกเขาความรู้สึกเรา ด้านจิตตภาวนาเป็นการพัฒนาอบรมจิตใจให้เข้มแข็งถึงพร้อมด้วยคุณธรรม อันได้แก่ ความมีเมตตา ความขยันหมั่นเพียร

อดทนมุ่งมั่น และด้านปัญญาภาวนา เป็นการพัฒนาปัญญาให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง รู้เท่าทันปัญหาและหาทางออกกับปัญหานั้นได้ด้วยความคิดความสามารถของตนเองอย่างถูกต้อง

3.1.3 การวางแผนการพัฒนาเยาวชนเพื่อให้เกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์ตามแนวพุทธ

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2551, หน้า 3) ได้ให้ความหมายของพฤติกรรมว่าเป็นการกระทำของบุคคลทั้งที่ปรากฏและไม่ ปรากฏออกมาภายนอกซึ่งเป็นไปตามเจตจำนงหรือเจตนา (พระพรหมคุณภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2551) ดังพุทธพจน์ที่ว่า “บุคคล เป็นพราหมณ์เพราะชาติตระกูลก็หาไม่ หรือไม่เป็นพราหมณ์เพราะชาติตระกูลก็หาไม่ บุคคลเป็นพราหมณ์ก็เพราะกรรม หรือไม่ เป็นพราหมณ์ก็เพราะกรรม บุคคลเป็นชาวนาก็เพราะกรรม เป็นช่างศิลป์ก็เพราะกรรม เป็นพ่อค้าก็เพราะกรรม บุคคลเป็นผู้รับ ใช้ก็เพราะกรรม บุคคลแม้เป็นโจรก็เพราะกรรม เป็นทหารอาชีพก็เพราะกรรม บุคคลเป็นปุโรหิตก็เพราะกรรม แม้เป็นพระราชา ก็เพราะกรรมทั้งนั้น” (ม.ม.(ไทย) 13/460/581-582) ดังนั้นเมื่อนำความหมายดังกล่าวมากำหนดความหมายของพฤติกรรมเยาวชนจึงหมายถึง การกระทำของเยาวชนทั้ง ที่ปรากฏและไม่ปรากฏออกมาภายนอก โดยการกระทำนั้นต้องกระทำด้วยเจตนา ความคิดนึกความตั้งใจการเลือกตัดสินใจว่า จะทำอย่างไร พฤติกรรมเยาวชนตามแนวพุทธตามความหมายของกรรม สามารถแยกตามทวารหรือทางที่กระทำกรรมได้เป็น 3 ด้าน คือ

1. กายกรรม (ม.ม.(ไทย) 13/109/119) ได้แก่ การกระทำทางกายของเยาวชน เช่น การเคลื่อนไหวร่างกายการใช้ ร่างกายทำกิจกรรมต่างๆ

2. วจีกรรม (ม.ม.(ไทย) 13/110/121) ได้แก่การกระทำทางวาจาของเยาวชน เช่น การพูด การสื่อสาร การเขียนหนังสือ

3. มโนกรรม (ม.ม.(ไทย) 13/57/121) ได้แก่ การกระทำทางใจของเยาวชน เช่น ความคิด ความเชื่อ ความเห็น การยึดถือโดยในทางพระพุทธศาสนาถือว่ามโนกรรมมีความสำคัญมาก เพราะมโนกรรมหรือการกระทำทางใจนี้ หมายถึง กระบวนการคิดทั้งหมด ตั้งแต่ความคิดนึก การคิดปรุงแต่ง รวมทั้งความเชื่อถือ ความคิดเห็น ทฤษฎีลัทธิและอุดมการณ์ทั้ง หลาย หรือรวมเรียกว่า ทิฏฐิ (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2546, หน้า 95) ซึ่งเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของเยาวชน ความเป็นไปในชีวิตของเยาวชน และคติของสังคมทั้งหมด เมื่อเยาวชนเชื่อหรือเห็นหรือนิยมอย่างไรก็คิดพูดและกระทำการต่างๆ ไปตามที่เชื่อ ที่เห็นที่นิยมอย่างนั้น ถ้าเป็นมิจฉาทิฏฐิการคิด การพูด การกระทำ ก็เป็นไปในทางที่ผิด เป็นมิจฉาไปด้วย แต่หากเป็นสัมมา ทิฏฐิการคิด การพูด การกระทำของเยาวชนก็เป็นไปทางที่ถูกต้องเป็นสัมมาไปด้วย (อง.ทสก.(ไทย) 24/104/246) ดังพุทธพจน์ ที่ว่า “ธรรมทั้งหลายมีใจเป็นหัวหน้ามีใจเป็นใหญ่สำเร็จด้วยใจถ้าคนมีใจชั่วก็จะพูดชั่วหรือทำชั่วตามไปด้วย เพราะความชั่วนั้นทุกข์ย่อมติดตามเขาไปเหมือนล้อหมุนตามรอยเท้าโคที่ลากเกวียนไป...ถ้าคนมีใจดีก็จะพูดดีหรือทำดีตามไปด้วย เพราะความ ดีนั้นสุขย่อมติดตามเขาไปเหมือนเงาติดตามตัวเขาไปฉันนั้น” (ขุ.ธ.(ไทย) 25/1-2/23-24) ตัวอย่างเช่น การที่เยาวชนเห็นว่าการ มีเงินทองทรัพย์สินมากมีค่าสูงสุดเป็นจุดมุ่งหมาย ต้องการก็จะพยายามแสวงหาทรัพย์สินเงินทองเพื่อเป็นมาตรฐานวัดความเจริญรุ่งเรือง เกียรติและศักดิ์ศรี เป็นต้น พฤติกรรมของเยาวชนที่แสวงหาทรัพย์สินเงินทองและวัตถุที่ต้องการจะแสดงออก หรือดำเนินชีวิตในรูปแบบหนึ่ง ส่วนพฤติกรรมของเยาวชนที่ถือความสงบสุขทางจิตใจก็จะดำเนินชีวิตอีกรูปแบบหนึ่ง

พระพรหมคุณาภรณ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้เสนอหลักการในการพัฒนาเยาวชนตามแนวพุทธโดยใชหลักไตรสิกขา ในกระบวนการพัฒนาซึ่งประกอบด้วยองค 3 คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ในการเชื่อมโยงผลต่อกัน โดยสามารถมองการทำงานได้เป็น 2 ภาพหลักคือ

1.การมองภาพรวมของระบบใหญ่ เรียกว่า รอบใหญ่ โดยการพัฒนาแบบนี้จะเห็นศีล สมาธิ และปัญญา เด่นขึ้นมาทีละอย่างตามลำดับ คือช่วงแรกเด่นที่ศีล ก็เป็นขั้นศีล ขั้นที่สองเด่นที่สมาธิก็เป็นขั้นสมาธิ ช่วงที่สามเด่นที่ปัญญา ก็เป็นขั้นปัญญา แต่ในทุกขั้นก็จะมีองค์อีก 2 อย่างทำงานร่วมอยู่ด้วยตลอด

2. การมองการทำงานในช่วงสั้น ๆ เรียกว่า รอบเล็ก เป็นการพัฒนาในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง จะเห็นศีล สมาธิ ปัญญานั้นทำงานด้วย และสัมพันธ์กันตลอดเวลา ซึ่งการฝึกแบบนี้สามารถเริ่มจากจุดไหนก่อนก็ได้ เช่น ถ้าเยาวชนมีความพอใจ จิตแนบสนิทกับพฤติกรรมอย่างใด(สมาธิ) ก็จะมีความโน้มเอียงไปสู่การทำพฤติกรรมนั้น (ศีล) แต่บางทีอาจจะมีพฤติกรรมเกิดขึ้นก่อน เช่น พ่อ แม่ ครู อาจารย์ โรงเรียน หรือสถาบันทางสังคม เข้าใจระเบียบความเป็นอยู่คือวางระเบียบวินัยเป็นกฎเกณฑ์กติกาขึ้นมาแล้ว เยาวชนเขาไปอยู่ในหมู่ในพวกเขาก็ต้องทำตามเขาไป (ศีล) ต่อมา จากความเคยชินในการทำพฤติกรรมอย่างนั้นไปเรื่อย ๆ โดยไม่ขัดขืนฝืนใจ เราก็เกิดความพอใจสนิทกับพฤติกรรมนั้น (สมาธิ) แล้วบางทีก็เลยมองเห็นคุณค่าของสิ่งที่เป็นระเบียบหรือกฎเกณฑ์กติกาของพฤติกรรมนั้นว่าดีมีประโยชน์ (ปัญญา) พอปัญญาเห็นคุณค่าของพฤติกรรมอย่างนั้นแล้วก็ยังมีความสุขความพอใจสนิทใจกับพฤติกรรมนั้นมากขึ้น (สมาธิ) เพราะเหตุที่มีการโยงส่งผลต่อกันไปมาอย่างนี้ ก็ทำให้เยาวชนมีการปรับพฤติกรรมให้เหมาะสมมีผลดียิ่งขึ้นไปอีก

กระบวนการพัฒนาเยาวชนโดยใช้หลักไตรสิกขาเต็มระบบ ซึ่งถือว่าเป็นระบบการศึกษาที่ทำให้เยาวชนพัฒนาอย่างมีบูรณาการ และเป็นองค์รวมที่พัฒนาอย่างมีดุลยภาพ ดังนี้

1. ศีล เป็นเรื่องของการฝึกในด้านพฤติกรรม โดยเฉพาะพฤติกรรมเคยชิน เครื่องมือที่ใช้ในการฝึกศีล ก็คือวินัย วินัยเป็นจุดเริ่มต้นในกระบวนการศึกษาและการพัฒนามนุษย์ เพราะว่าวินัยเป็นตัวจัดเตรียมชีวิตให้อยู่ในสภาพที่เอื้อต่อการพัฒนา โดยจัดระเบียบ การดำเนินชีวิตและการอยู่ร่วมกันในสังคม ให้เหมาะกับการพัฒนาและให้เอื้อโอกาสในการที่จะพัฒนา เมื่อฝึกได้ผลจนคนมีพฤติกรรมเคยชินที่ดีตามด้วยวินัยนั้นแล้วก็เกิดเป็นศีล ดังนั้น โดยสรุปวินัยจะมาในรูปของการฝึกพฤติกรรมเคยชินที่ดี และการจัดสภาพแวดล้อมที่จะป้องกันไม่ให้ มีพฤติกรรมที่ไม่ดี และเอื้อต่อการมีพฤติกรรมที่ดีพึงประสงค์ การฝึกคนให้ทนกับพฤติกรรมที่ดีตลอดจนการจัดระเบียบระบบทั้งหลายทั้งปวงในสังคมมนุษย์

2. สมาธิ เป็นเรื่องของการฝึกในด้านจิต หรือระดับจิตใจ ได้แก่ การพัฒนาคุณสมบัติต่าง ๆ ของจิต ทั้งในด้านคุณธรรม เช่น ความเมตตากรุณา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ในด้านความสามารถของจิต เช่น ความเข้มแข็งมั่นคง ความเพียรพยายาม ความรับผิดชอบ ความแน่วแน่มั่นคง ความมีสติสมาธิ และในด้านความสุข เช่น เช่นความอิ่มใจ ความร่าเริงเบิกบานใจ ความสดชื่นผ่องใส ความรู้สึกพอใจพูดสั้น ๆ ว่าพัฒนาคุณภาพ สมรรถภาพและคุณภาพจิต

3. ปัญญา เป็นเรื่องของการฝึกหรือพัฒนาในด้านการรู้ความจริง เริ่มตั้งแต่ความเชื่อความเห็น ความรู้ความเข้าใจ ความหยั่งรู้เหตุผล การรู้จักวินิจฉัย ไตร่ตรอง ตรวจสอบ คิดการต่าง ๆ อย่างสร้างสรรค์ เฉพาะอย่างยิ่งเน้นการรู้ตรงตามความเป็นจริง หรือรู้เห็นตามที่มันเป็น ตลอดจนรู้

แจ้งความจริงที่เป็นสากลของสิ่งทั้งปวง จนถึงขั้นรู้เท่าทันธรรมดาของโลกและชีวิตที่ทำให้มีจิตใจที่เป็นอิสระปลอดปัญหา ไร้ทุกข์ เขาถึงอิสรภาพโดยสมบูรณ์ (พระพรหมคุณาภรณ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2551, หน้า 58)

3.2 แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับความฉลาดทางจริยธรรม

3.2.1 ความหมายของความฉลาดทางจริยธรรม

ความฉลาดทางจริยธรรม (MQ) ย่อหลักธรรมตามแนวพุทธศาสนามาจาก Moral Quotient หมายถึง ระดับความฉลาดทางจริยธรรมศีลธรรม เป็นความสามารถทางจริยธรรมหรือการเพิ่มศักยภาพของมนุษย์ด้วยการ พัฒนาคุณธรรมจริยธรรม คำว่า MQ (Moral Quotient) เป็นคำที่ถูกคิดค้นโดย Robert Coles ซึ่งเป็นจิตแพทย์เด็กจาก Harvard University ประเทศสหรัฐอเมริกา (ธีระเกียรติ เจริญเศรษฐศิลป์, มปป, หน้า 2) ความฉลาดทางจริยธรรมนั้นไม่สามารถฝึกฝนหรือขัดเกลาได้ในช่วงเวลาสั้น ๆ ขณะที่บุคคลเจริญเติบโตขึ้นมาแล้ว เหมือนดังคำโบราณของไทยที่ว่า “สันดอนนั้นขุดได้ แต่สันดานนั้นขุดไม่ได้” การที่บุคคลคนหนึ่งจะมีความฉลาดทางจริยธรรมระดับดี ต้องเริ่มปลูกฝังในวัยเด็กจึงจะได้ผล อาศัยปัจจัย 3 อย่างด้วยกันคือ 1) การสอนศีลธรรมโดยตรงให้กับเด็ก 2) การถ่ายทอดทางศีลธรรมจากผู้ใหญ่ให้กับเด็ก 3) ความรักและวินัย และมีนักวิชาการได้ให้ความหมายที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน ดังนี้

สุวิภาภรณ์ ธีรมิตร (2565, หน้า 18) สรุปความฉลาดทางจริยธรรม หมายถึง ความฉลาดทางศีลธรรมและจริยธรรม หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการรับรู้ด้านจริยธรรม ศีลธรรม การประพฤติและปฏิบัติตนตามจารีตประเพณี มีคุณธรรมและจิตสำนึกที่ดีในการใช้ชีวิตทั้งต่อตนเองและผู้อื่น

จินตนา ไพบูลย์ธนานนท์ (2559, หน้า 105) ความฉลาดทางจริยธรรม หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการรับรู้แนวทางการประพฤติ ปฏิบัติกิจอันเป็นกิจที่เป็นประโยชน์และมีความถูกต้อง ดีงาม วัดจากการรับรู้ของนักศึกษา มี 6 ด้าน คือ 1) ลักษณะมุ่งอนาคต-การควบคุมตน 2) ความเชื่ออำนาจ ในตน 3) แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ 4) สุขภาพจิต 5) ทัศนคติ และค่านิยมที่เกี่ยวกับคุณธรรม 6) เหตุผลเชิงจริยธรรม วัดความฉลาดทางจริยธรรม โดยใช้แบบประเมินความฉลาดทางจริยธรรม

ชัชลิตา ชาวสี (2558, หน้า 8) ได้สรุปความหมาย ความฉลาดทางจริยธรรม หมายถึง ระดับการรับรู้และเข้าใจ รู้จักรับผิดชอบ ชั่วดีแยกแยะสิ่งที่ถูกต้องและสิ่งที่ผิดออกจากกัน จะเลือกประพฤติตนให้สอดคล้องกับความถูกต้องด้วย ความตั้งใจและเจตนาที่ดีงามในทุกสถานการณ์ รู้จักเห็นอกเห็นใจผู้อื่น เคารพให้เกียรติและมีความ ยุติธรรม ให้สอดคล้องกับความดีงาม ความฉลาดทางจริยธรรมเป็นเรื่องที่ต้องฝึกมาตั้งแต่เด็ก ถ้าเด็กได้รับการปลูกฝังเรื่องคุณธรรมจริยธรรมตั้งแต่เด็ก บุคคลนั้นก็สามารถพัฒนาพื้นฐานนความฉลาดทางจริยธรรมของตนขึ้นมาในระดับ หนึ่ง (มากน้อยแล้วแต่การปลูกฝัง) และความฉลาดทางจริยธรรมนี้ ก็จะปลูกฝังลึกลงไปในจิตใต้สำนึกของบุคคลนั้น และจะรอเวลากระตุ้นอีกครั้ง โดยการอบรมสั่งสอน การฟังธรรม แต่ถ้าบุคคลใดไม่มีความฉลาดทางจริยธรรมอยู่ในจิตสำนึกแล้ว ไม่ว่าโตขึ้นจะได้รับการ กระตุ้นอย่างไรก็ไม่สามารถทำให้บุคคลผู้นั้นกลายเป็นคนดี

ประกายดาว คำป้อม (2559, หน้า) สรุปความหมาย ความฉลาดทางจริยธรรม หมายถึง ความสามารถในด้านพฤติกรรมการปฏิบัติตามประเพณีอันดีงามของศาสนา วัฒนธรรม และค่านิยมของสังคม ประพฤติปฏิบัติในทางที่ถูกต้องเป็นแบบอย่างที่ดี มีความรัก มีความเมตตา ปรารถนาที่ดีต่อเพื่อนร่วมงาน มีเจตนาที่ดีงามในทุกสถานการณ์ มีความยุติธรรม ต่อเพื่อนร่วมงานและสังคม มีจิตสำนึกที่ดีต่อผู้อื่น

สุวิมล จุลวานิช และนพมณี ฤทธิกุลสิทธิชัย (2556) สรุปความหมาย ความฉลาดทางอารมณ์ หมายถึง ความสามารถในการตระหนักรู้ในอารมณ์ตนเองและผู้อื่น สามารถให้กำลังใจ มีแรงจูงใจในตนเอง ควบคุมอารมณ์ตนเองและมองโลกในแง่ดี สามารถสร้างสัมพันธภาพที่ดีให้กับผู้อื่นได้ ตลอดจนช่วยให้การดำเนินชีวิตเป็นไปอย่างสร้างสรรค์และมีความสุข ทั้งในชีวิตประจำวันและการทำงาน

นันทา ติงสมบัติยุทธ์ (2554, ออนไลน์) กล่าวว่า ความฉลาดทางจริยธรรม หมายถึง ระดับความเห็นแก่ตัวด้วย การมีความฉลาดทางจริยธรรม ย่อมส่งผลให้เกิดความเห็นอกเห็นใจ ไม่เห็นแก่ตัว คิดดี ทำดีและพูดดีด้วย มีความเมตตาปรานีและรู้จักให้อภัย

เอก บดินทร์ (2556) กล่าวว่า ความฉลาดทางจริยธรรม หมายถึง ระดับความสามารถของบุคคลในการเรียนรู้ และปฏิบัติตนในด้านจริยธรรมและศีลธรรมตามกรอบประเพณีที่ดีงามของศาสนา วัฒนธรรม และค่านิยมของสังคมที่ตนอาศัยอยู่ ทั้งสามารถปฏิบัติต่อบุคคลอื่นภายใต้ข้อบัญญัติ ที่ดีงามเหล่านั้นด้วยจิตใจที่เต็มเปี่ยมด้วยความรัก ความเมตตา มีความประพฤติกรรมที่ชอบธรรม มีความปรารถนาดีต่อผู้อื่น อยากให้ผู้อื่นได้รับสิ่งที่ดี มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่เบียดเบียนผู้อื่น มีจิตสงบวางเฉยไม่ยินดี ไม่ส่งเสริมต่อสิ่งที่จะทำลายคุณธรรมที่ดีงาม รู้จักนำหลักธรรมมาใช้ ในการแก้ไขปัญหาสำหรับตนและบุคคลอื่นได้อย่างเหมาะสม รวมทั้งให้ความสำคัญในเรื่องการพัฒนา จิตใจ โดยแบ่งองค์ประกอบของการวัดความฉลาดทางจริยธรรม ได้แก ความรู้เชิงจริยธรรม ทัศนคติ เชิงจริยธรรม เหตุผลเชิงจริยธรรม และพฤติกรรมเชิงจริยธรรม

เลนนิคและคีล (Lennick and Kiel, 2005, p. 5) ให้คำนิยาม ความฉลาดทางจริยธรรม หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการเรียนรู้ ประพฤติปฏิบัติตนและพิจารณาตัดสินใจต่อสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง ตามมาตรฐานความดี ความไม่ดี ข้อควรประพฤติปฏิบัติและกฎเกณฑ์ในการแยกแยะสิ่งที่ถูกต้องและสิ่งที่ผิดของสังคมออกจากกันและความเอาใจใส่ต่อชีวิต มนุษยชาติและธรรมชาติความเอาใจใส่ต่อความเป็นอยู่ที่ดี สังคม เศรษฐกิจ เคารพต่อทรัพย์สินผู้อื่น ความเอาใจใส่ต่อการสื่อสารที่เปิดเผยและซื่อสัตย์และความเอาใจใส่ต่อสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน โดยเป็นสิ่งที่บุคคลต้องเรียนรู้และได้รับการปลูกฝังมาตั้งแต่เด็ก

ลอว์เรนซ์ โคห์ลเบิร์ก (Lawrence Kohlberg, 1976, p. 67) กล่าวว่าจริยธรรมคือความรู้สึกผิดชอบชั่วดีเป็นกฎเกณฑ์หรือมาตรฐานของความประพฤติโดยบุคคลจะพัฒนาขึ้นจนกระทั่งพฤติกรรมเป็นของตนเอง โดยสังคมจะเป็นผู้ตัดสินว่าผลของการกระทำที่เกิดขึ้นจะเป็นเครื่องตัดสินว่าการกระทำนั้นผิดหรือถูก การเลี้ยงลูกให้มีคุณธรรมไม่สามารถฝึกฝนหรือขัดเกลาได้ในช่วงเวลาสั้น ๆ แต่เป็นเรื่องที่ต้องฝึกมาตั้งแต่เด็กอย่างต่อเนื่อง เพื่อสามารถพัฒนาพื้นฐานจริยธรรมของตนเองขึ้นมาให้ฝังลึกลงไปในจิตใจของเขาและรอเวลาที่จะได้รับการกระตุ้นอีกครั้ง โดยการอบรมสั่งสอนฟังธรรมและวิธีอื่น ๆ แต่ถ้าคนเหล่านั้นไม่มีจริยธรรม อยู่ในจิตสำนึกดั้งเดิมแล้วไม่ว่าจะได้รับ

การกระตุ้นอย่างไรก็ไม่สามารถทำให้คน ๆ นั้นกลายเป็นคนที่ดีขึ้นมาได้ ถ้าเราไม่อยากได้ลูกที่เติบโตเป็นคนเก่งที่เห็นแก่ตัวก็ควรปลูกฝังคุณธรรมให้ลูกเสียแต่เล็ก จะดีกว่ารอตอนโตเพราะถึงตอนนั้นอาจสายเกินไป เพราะคุณธรรมไม่ได้ปลูกฝังกันได้ชั่วข้ามคืนแต่ต้องใช้เวลาความต่อเนื่องความสม่ำเสมอในการสอน ที่สำคัญคือพ่อแม่ต้องทำให้เด็กเห็นเป็นตัวอย่าง

สรุปได้ว่า ความฉลาดทางจริยธรรม หมายถึง ระดับความสามารถในการรับรู้เข้าใจ แนวทางการประพฤติให้สอดคล้องกับความถูกต้องด้วยความตั้งใจและเจตนาที่ดีงามในทุกสถานการณ์ โดยการอบรมสั่งสอน การฟังธรรม

3.2.2 ความสำคัญของความฉลาดทางจริยธรรม

ปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันว่าปัจจัยด้านความฉลาดทางจริยธรรมมีความสำคัญต่อการเรียนและการปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข โดยบุคคลที่มีความฉลาดทางจริยธรรมสูงจะสามารถแยกแยะสิ่งดีและไม่ดีได้ มีส่วนร่วมนำพาองค์กรไปสู่ ความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ โดยบอร์บา (Borba, 2001) อ้างใน วีระวัฒน์ ปันนิตามัย, 2551, หน้า 13) ได้กล่าว ความฉลาดทางจริยธรรมเป็นสิ่งสำคัญมากในสังคม เพราะเป็นรากฐานในการนำความเจริญและก้าวหน้ามาสู่ตัวบุคคล กล่าวคือ บุคคลที่มีฉลาดทางจริยธรรมสูงจะมีมโนสำนึก (Conscience) ซึ่งจะช่วยจำแนกความถูกต้อง ความชอบธรรม และความเหมาะสม ไม่ออกนอกลู่นอกทางที่ไม่ถูกต้อง อดทนต่อความยั่งยืน ซึ่งถือเป็นหัวใจของการพัฒนาคุณธรรม และมีความสามารถในการควบคุมตนเอง (Self-control) สามารถควบคุมความรู้สึกและความต้องการภายในตน และอดทนต่อแรงกดดันภายนอกตน ไม่ด่วนสรุปตัดสินใจ สามารถใช้วิจารณญาณของตนเองได้มีการเคารพเกรงใจผู้อื่น (Respect) ปฏิบัติต่อผู้อื่นเหมือนกับตนอยากได้รับการดูแล ซึ่งเป็นรากฐานของการลดความรุนแรง ความเกลียดชัง และความอยุติธรรมทั้งปวง สามารถที่จะเคารพ เกรงใจทั้งต่อตนเองและบุคคลอื่นทั้งยังเป็นผู้มีความยุติธรรม (Fairness) คำนึงถึงกฎกติกา มีการให้และรับฟังทุกแง่ทุกมุมก่อนตัดสินใจ การมีจิตใจเปิดกว้าง ปฏิบัติอย่างยุติธรรม เสมอภาค ไม่เลือกปฏิบัติ

ในสังคมปัจจุบัน ถ้าพ่อแม่สามารถเลี้ยงลูกให้เติบโตเป็นตนดีได้ สังคมในอนาคตก็จะน่าอยู่ยิ่งขึ้น ธรรมชาติของการพัฒนาการทางจริยธรรมนั้นเด็กจะนึกถึงตัวเองก่อนแล้วค่อยๆพัฒนาไปนึกถึงคนอื่น ๆ ต่อไป ในช่วงนี้พ่อแม่ต้องช่วยพัฒนาการทางจริยธรรมลูก ให้เกิดขึ้นด้วยการสอนให้ลูกมีความสัมพันธ์ที่ดีกับเด็กอื่น ๆ และเข้าใจสิ่งต่าง ๆ รอบตัว วิธีเติม MQ ให้เด็กเป็นตัวอย่างที่ดีในเรื่องต่าง ๆ ให้ลูกตั้งแต่แรกเกิดเพราะลูกจะได้ซึมซับพฤติกรรมดี ๆ จากพ่อแม่ไป เช่น หากอยากให้ลูกเป็นคน ซื่อสัตย์พ่อแม่ก็ต้องแสดงความเป็นคนซื่อสัตย์ให้ลูกเห็นอยู่เสมอและต้องทำอย่างจริงจังเสมอต้นเสมอ ปลายสร้างความสัมพันธ์ที่ดีให้ลูกเกิดความมั่นใจในการกระทำของพ่อแม่แน่นอนว่าการกระทำเป็น เรื่องดีปลูกฝังความรักซึ่งเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาจริยธรรม ความรักในที่นี้หมายถึงการเข้าใจ จิตใจเด็ก ๆ ด้วยการฟังให้มากและสังเกตลูกให้มาก ปลูกฝังระเบียบวินัยและกฎเกณฑ์ที่ดี นั่นคือการ สอนลูกให้รู้จักควบคุมตนเอง ซึ่งเป็นกระบวนการที่ดี ต้องใช้เวลา และไม่อาจกระทำสำเร็จในวันเดียว และลูกก็มักจะฝ่าฝืนกฎอยู่เสมอ แต่หากพ่อแม่เข้าใจและตอบสนองอย่างเหมาะสมก็จะช่วยให้ลูก เรียนรู้ที่จะปฏิบัติกฎเกณฑ์ที่ถูกต้อง สอนให้ลูกมีความภาคภูมิใจในตนเองด้วยการชื่นชมลูกไม่เปรียบเทียบลูกกับเด็กอื่น และสอนให้ลูกชื่นชมในความสำเร็จและความสุขของคนอื่นอย่างจริงใจ ถ้าอยากให้ลูกรักมีจิตใจโอบอ้อมอารีต่อผู้อื่นและพร้อมที่จะให้พ่อแม่เองควรจะแสดงความรักต่อเขาให้

มาก ๆ เพื่อให้เขารู้สึกว่าตัวเองมีค่า มีความรักเหลือเฟือ ที่จะแบ่งปันไปให้คนอื่น การบอกรักลูกผ่านการโอบกอดสัมผัส หรือพูดคำว่ารัก ล้วนแล้วแต่เป็นมนต์วิเศษที่ทำให้เขาเป็นคนดี มีจิตใจอ่อนโยน พร้อมจะเผื่อแผ่ความอ่อนโยนให้ผู้อื่นและเข้าอกเข้าใจจิตใจของผู้อื่น เริ่มจากพ่อแม่พยายามตั้งอกตั้งใจ ฟังในสิ่งที่เขาอยากเล่าอยากอธิบายให้พ่อแม่ฟังเสียก่อน (กมล แสงทองศรี, 2544 : 22)

สุวิภาภรณ์ ธีรมิตร (2565, หน้า 19) ได้สรุปความสำคัญความฉลาดทางศีลธรรมและจริยธรรม เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่ควรมีในตัวบุคคล ทำให้เป็นบุคคลที่มีจิตสำนึกต่อสาธารณะ ประพฤติปฏิบัติตน เป็นแบบอย่างที่ดีและเห็นแก่ส่วนรวม มีความซื่อสัตย์และเที่ยงตรง มีมโนธรรมและยึดหลักความซื่อสัตย์ สุจริตในการดำเนินชีวิต อันจะทำให้เกิดความราบรื่นในการทำงานร่วมกับผู้อื่นภายในองค์กร

วีระวัฒน์ ปันนิตามัย (2551, หน้า 42) ได้กล่าวถึงความสำคัญของความฉลาดทางทางจริยธรรมในชีวิตประจำวันและงานในหน้าที่ ดังนี้

1. มีบทบาทในการกำหนดบุคลิกภาพที่พึงปรารถนา สร้างวุฒิภาวะทางอารมณ์ที่เจริญสมวัย สร้างความสามารถในการปรับตัวในการแก้ไข ปัญหาความเครียดและแรงกดดันของชีวิตในภาวการณ์แข่งขันได้ดี

2. การสื่อสาร การแสดงความรู้สึกอารมณ์ของตน สามารถทำได้อย่างถูกต้องตามกาลเทศะ เข้าอกเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น บุคคลที่มีความฉลาดทางอารมณ์จะรู้จักยิ้มได้ แม้ในใจเศร้า รับฟังปัญหาของผู้อื่นได้อย่างตั้งอกตั้งใจ ไม่รู้สึกแปลกแยกจากเพื่อนมนุษย์ จากธรรมชาติและจากชีวิตของตนเอง

3. การปฏิบัติงาน ความฉลาดทางจริยธรรมเกื้อหนุนการยอมรับ ความคิดริเริ่มก่อให้เกิดการสร้างผลิตผลที่สนองเป้าหมาย ลดการลา การขาดงาน หรือย้ายงาน เนื่องจากข้อขัดแย้งระหว่างบุคคลลง เสริมสร้างการทำงานที่ประสานสัมพันธ์กันให้มากขึ้น การมีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดี บุคคลมีความฉลาดทางอารมณ์ในที่ทำงาน ทำให้เคารพรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เอาใจเขามาใส่ใจเราได้มากขึ้น มีความสามารถในการปรับตัว รับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ดี

4. การให้บริการความฉลาดทางจริยธรรมก่อให้เกิดการทำความรู้จัก ลูกค้า รับฟังความต้องการของลูกค้า และตอบสนองได้ดี สร้างความจงรักภักดีในการใช้สินค้าและ บริการของหน่วยงาน

5. การบริหารจัดการ ความฉลาดทางจริยธรรม ช่วยส่งเสริมอัจฉริยะภาพของความเป็นผู้นำที่มีศิลปะในการรู้จักใช้คนและครองใจคนได้ เปิดโอกาสให้ผู้บริหารได้เรียนรู้ และพัฒนาตนสามารถโน้มน้าวผู้อื่นให้ทำในสิ่งที่ตนต้องการได้สำเร็จ งานก็ได้ผล คนก็เป็นสุข เกิด ความรักงาน รักองค์การ จงรักภักดีมากขึ้น ผู้นำผู้บริหารที่มีความฉลาดทางจริยธรรม จะเป็นบุคคลที่คำพูดและการกระทำตรงกัน สุจริต เที่ยงตรง (Integrity) มิใช่พูดอย่างหนึ่งแล้วทำอย่างหนึ่ง

6. การเข้าใจชีวิตของตนเองและผู้อื่น ความฉลาดทางจริยธรรม เป็นเรื่องราวของการศึกษาทำความเข้าใจตน (Insight) การมองเข้าไปในตนก่อนทำความเข้าใจบุคคลอื่น เมื่อเข้าใจตนเข้าใจคนอื่น การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน จึงเป็นการมุ่งใช้ศักยภาพของตนอย่างเต็มที่ สูงสุด ชีวิตครอบครัวก็จะเป็นสุขด้วยความเข้าใจกัน

อิสริยาภรณ์ ชัยกุหลาบ (2553, หน้า 28) ได้กล่าวถึงความสำคัญของความฉลาดทางจริยธรรม ไว้ว่า ความฉลาดทางจริยธรรมมีประโยชน์กับทุกด้านที่เกี่ยวข้องกับผู้นำไปใช้ และมีความจำเป็นและสำคัญเป็นอย่างยิ่งโดยเฉพาะกับผู้นำและผู้บริหาร เพราะถือว่าเป็นบุคคลที่มีอำนาจจะสามารถชักจูงโน้มน้าวให้คนเกิดความรู้สึกเห็นชอบและพร้อมจะปฏิบัติงาน ให้เกิดประสิทธิภาพมากที่สุด จำเป็นต้องแสดงออกถึงวุฒิภาวะทางอารมณ์และความรู้สึก การบริหารความกดดันทางจิตใจของตนเองเมื่อต้องอยู่ในสถานการณ์การนำบุคคลอื่น

จิราภรณ์ ตั้งกิตติภาภรณ์ (2556, หน้า 14) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของความฉลาดทางจริยธรรมไว้ 4 ประการ ได้แก่

1. ความสำคัญต่อตนเอง (Personal benefits) บุคคลที่มีความฉลาดทางจริยธรรมสูง คือ สามารถตรวจสอบและตระหนักรู้เกี่ยวกับจุดแข็ง จุดอ่อนทางอารมณ์ของตนเอง ขณะเดียวกันรู้จักวิธีการจัดการอารมณ์ที่เหมาะสม มีความสามารถในการปรับตัวกับความสามารถ ในการสร้างแรงจูงใจให้กับตนเอง สร้างสรรค์และทำงานอย่างมีความสุข นอกจากนั้นแล้ว ความตั้งใจในการทำสิ่งต่าง ๆ ของบุคคลอื่นและแสดงการตอบสนองได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถจูงใจให้บุคคลอื่นมีส่วนร่วม

2. ความสำคัญต่อสถาบันครอบครัว (Family benefits) มีการตระหนักรู้เกี่ยวกับตนเองและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ช่วยให้มีโอกาสประสบความสำเร็จและมีสุขภาพที่ดี และยังสามารถเห็นอกเห็นใจผู้อื่นและทักษะทางสังคมช่วยให้เข้าใจ และปรับตัวเข้ากับบุคคลอื่นได้

3. ความสำคัญต่อสถานที่ทำงาน (Workplace benefits) บุคคลที่มีเชาวน์อารมณ์สูงเป็นผู้ที่เห็นอกเห็นใจคนอื่นและมีทักษะทางสังคม เป็นที่รักและไว้วางใจของ ผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงาน สัมพันธภาพที่ดีระหว่างบุคคล นำมาซึ่งความร่วมมือร่วมใจ ในการทำงาน ทำให้สามารถนำพลังมาใช้ประโยชน์ในการสร้างสรรค์ผลงานได้อย่างเต็มที่

4. ความสำคัญต่อสังคม (Social benefits) เป็นแบบอย่างที่ดีสำหรับคนในสังคม ช่วยเสริมสร้างนวัตกรรม ความเจริญรุ่งเรืองและความสงบสุขให้แก่สังคม

ประดายดาว คำป้อม (2559, หน้า 21) กล่าวถึง ความสำคัญไว้ว่า ผู้นำที่มีความฉลาดทางจริยธรรม จะต้องทำหน้าที่เป็นผู้นำในการใช้ศักยภาพของตนเองให้บุคลากรดำเนินไปสู่ความสำเร็จตามวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ โดยจะต้องเข้าใจชีวิตของตนเองและผู้อื่น มีการบริหารจัดการตนเอง บุคลากรในองค์กรให้ความร่วมมือ กันปฏิบัติหน้าที่อย่างมีความสุข อีกทั้งยังต้องคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวมในสถานที่ทำงาน รวมถึงบุคลากรมีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดีมีความคิดสร้างสรรค์ให้องค์กรบรรลุเป้าหมายอย่างแท้จริง

พัชรินทร์ จิตต์มั่น (2551, หน้า 11) กล่าวว่าความฉลาดทางจริยธรรม มีความสำคัญอย่างมากต่อสังคม เพราะเป็นรากฐานที่จะนำมาซึ่งความสุขสงบและความเจริญก้าวหน้ามาสู่สังคมนั้น ๆ เพราะเมื่อบุคคลในสังคมมีความฉลาดทางด้านศีลธรรมและจริยธรรมก็จะมีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น มีความเมตตา ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ยินดีให้ความช่วยเหลือ เมื่อผู้อื่นต้องการความช่วยเหลือ จึงทำให้การทำงานในภารกิจใด ๆ ที่ต้องทำร่วมกับผู้อื่น เกิดความราบรื่น และหากมีความขัดแย้งเกิดขึ้นจะสามารถจัดการประสานงานกับผู้อื่นในการแก้ไข ความขัดแย้งนั้นได้ด้วยดี

โกเลแมน (Goleman, 1995) อ้างถึงใน ดฤษวรรณ แก้วกิตติคุณ, 2549, หน้า 16) กล่าวว่า ความฉลาดทางจริยธรรมมีความสำคัญในแง่ที่มีความสัมพันธ์กับความเป็นผู้นำ ทั้งในเรื่อง

ของการ ทำงานเดี่ยวและกลุ่ม การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสังคมงานที่ง่าย ๆ คนที่มีความฉลาดทาง อารมณ์สูงสุดในกลุ่มจะให้ผลงานที่ดีกว่าคนที่มีความฉลาดทางอารมณ์ต่ำสุดถึง 3 เท่า นอกจาก จะต้องมีความฉลาดทางอารมณ์แล้วจะต้องทำหน้าที่เป็นผู้นำในการใช้ศักยภาพของบุคลากรให้ดำ เนินไปสู่ความสำเร็จตามวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ

เพ็ญพิมล คูศิริวิเชียร (2550, หน้า 87) กล่าวว่าความเฉลียวฉลาดอีกประการหนึ่งคือความเฉลียวฉลาดในการทำความดีหรือความเฉลียวฉลาดในด้านศีลธรรม(Moral Quotient) ทั้งนี้เนื่องมาจากจากทุกคนเกิดมาพร้อมกับความรู้สึกต้องการพื้นฐาน เช่น เมื่อเป็นเด็ก ๆ จะร้องไห้เมื่อหิว ทำสกปรก หรือป่วย อันเป็นสัญชาตญาณเมื่อเป็นทุกข์ซึ่งพ่อแม่ก็จะตอบสนองขจัด ทุกข์ให้และจะยิ้มหรือหัวเราะเมื่อเป็นสุข ต่อเมื่อเติบโตขึ้นทุกคนควรได้พบแบบอย่างที่ดีของพ่อแม่ และสังคม ได้รับการอบรมสั่งสอนเพื่อปลูกฝังฝึกฝนจนเกิดทักษะและการเรียนรู้ พร้อมทั้งส่งเสริม สนับสนุนให้กำลังใจและชมเชยในการกระทำ อันเป็นการพัฒนาความต้องการพื้นฐานโดยการเรียกร้อง ให้น้อยลง เป็นคนมีเหตุผล มีระเบียบวินัยในการดำรงชีวิต ไม่เอาตนเองเป็นที่ตั้ง ไม่เห็นแก่ตัว รู้จักการให้และการรับ ไม่ก้าวร้าว เห็นคุณค่าของการกระทำความดีมีคุณธรรมอันประกอบด้วยความกตัญญูกตเวทิตา ความเสียสละ ความรับผิดชอบต่อตนเองและต่อสังคม ความซื่อสัตย์ และยอมรับ ความจริง มีความยุติธรรม เป็นต้น ดังนั้นความเฉลียวฉลาดในการทำความดีหรือความเฉลียวฉลาด ด้านศีลธรรมจึงกระทำได้ตลอดชีวิต ตลอดเวลาอย่างเหมาะสมและทุกโอกาส

สรุปได้ว่า ความฉลาดทางจริยธรรมมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนและการปฏิบัติงานโดยความฉลาดทางจริยธรรมเป็นรากฐานที่จะนำความสุขสงบ ความเจริญก้าวหน้ามาสู่สังคม การที่บุคคลในสังคมมีจริยธรรมย่อมจะทำให้มีจิตใจที่ดี มีความปรารถนาที่ดีต่อกันในสังคม และมีจิตใจที่สงบพร้อมจะกระทำการงานใด ๆ ให้สำเร็จร่วมกัน ไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อน หรือเป็นทุกข์ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น

3.2.3 องค์ประกอบความฉลาดทางจริยธรรม

เลนนิคและคีล (Lennick and Kiel, 2005, p. 40) แบ่งองค์ประกอบของความฉลาดทางจริยธรรม ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญสำหรับการเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพในองค์การออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านความซื่อสัตย์และมีคุณธรรม (Integrity) ด้านความรับผิดชอบ (Responsibility) ด้านความเมตตากรุณา (compassion) และด้านการให้อภัย (forgiveness) ซึ่งใช้ในการประเมิน ระดับความฉลาดทางจริยธรรมของบุคคล โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ด้านความซื่อสัตย์และมีคุณธรรม (integrity) หมายถึง การปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับหลักการ ค่านิยม และความเชื่อ ซึ่งเป็นความสามารถทางด้านจริยธรรมที่สำคัญที่จะทำให้ครอบคลุมถึงความสามารถอื่น ๆ เป็นความมุ่งมั่นในทุกสิ่งที่บุคคลจะพึงกระทำหรือพูด ความซื่อสัตย์และความมีคุณธรรมทำให้เกิดความน่าเชื่อถือ นั่นคือ การพูดในสิ่งที่บุคคล ยืนหยัดหรือการยืนหยัดในสิ่งที่พูด การตระหนักรู้จะเป็นสิ่งแรกที่บุคคลจะสามารถประพฤติปฏิบัติออกมาได้ตามความซื่อสัตย์และความมีคุณธรรมที่สอดคล้องตรงกัน ดังนั้น จึงเป็นสิ่งสำคัญที่บุคคลต้องมีความชัดเจนในกรอบจริยธรรมของตนเอง นอกจากนั้น การปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับกรอบจริยธรรมยังหมายถึง การทำให้ผู้อื่นได้รับรูหลักการ ที่สำคัญที่สุดของบุคคลผู้นั้น และยึดมั่นในความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจและพฤติกรรมต่าง ๆ ที่สอดคล้องตรงกันกับหลักการนั้น อีกทั้งยัง หมายถึง การพูดความ

จริงและยืนยัน ในสิ่งที่ถูกต้อง รวมทั้งการรักษาสัญญาซึ่งเป็นเครื่องหมายหรือคุณสมบัติของบุคคลที่จะเป็นแบบอย่างในเรื่องของความซื่อสัตย์และมีคุณธรรม เพราะจะเห็นได้จากการที่บุคคล ผู้นั้นจะได้รับความเชื่อถือไว้วางใจในสิ่งที่พูดและสิ่งที่ทำ

2. ด้านความรับผิดชอบ (responsibility) หมายถึง ความเต็มใจยอมรับของบุคคลว่า มีหน้าที่รับผิดชอบต่อผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำของตนเอง ทุกสิ่งที่ได้กระทำลงไปนั้น จะเป็นไปตามกฎของเหตุและผล (the law of cause and effect) เมื่อบุคคลเป็นเหตุทำให้เกิด ยอมจะมีผลกระทบตามมา ซึ่งโดยปกติจะมีผลกระทบมากกว่าหนึ่ง ผลที่เกิดขึ้นบางอย่าง อาจจะมีการวางแผนมาแล้วว่าจะให้เกิด แต่บางอย่างเมื่อเกิดขึ้นแล้วก็ทำให้ตกใจ นอกจากนั้น การยอมรับต่อสิ่งที่ตนเองเลือกนั้น ยังทำให้ต้องรับผิดชอบต่อผลที่เกิดขึ้นทุกอย่างจาก พฤติกรรมของตนเอง ทั้งผลที่คาดว่าจะให้เกิดและผลที่เกิดขึ้นโดยไม่ได้ตั้งใจ ด้านความรับผิดชอบนี้เป็นความสามารถที่สำคัญอย่างหนึ่ง เนื่องจากบุคคลจะต้องรับผิดชอบต่อสิ่งที่ตนเองได้กระทำ แม้ว่าจะต้องอยู่อาศัยบนโลกอันซับซ้อนที่มีเจ้านาย สมาชิกในครอบครัว และเพื่อน ๆ ที่พยายามกดดันให้บุคคลประพฤติปฏิบัติในแนวทางที่กำหนดไว้ ความรับผิดชอบยังหมายถึง การที่ไม่มีข้อแก้ตัวใด ๆ แม้ว่าจะไม่มีใครที่สมบูรณ์แบบและต่างคนก็มีคำอธิบายที่ดีทำให้ไม่ประสบความสำเร็จในการปฏิบัติในสิ่งที่รู้ว่าถูกต้องแล้วก็ตาม นอกจากนั้นแง่มุมที่สำคัญอีกประการหนึ่งของด้านความรับผิดชอบ คือการยอมรับความผิดพลาดและความล้มเหลวที่เกิดขึ้นเต็มใจที่จะรับผิดชอบเมื่อเกิดการผิดพลาดอีก ทั้งยังรวมเอาความช่วยเหลือผู้อื่นเข้ามาเป็นความรับผิดชอบของตนเองด้วย ทุกคนต้องร่วมรับผิดชอบสนับสนุนให้ผู้อื่นได้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เนื่องจากทุกคนอยู่บนโลกใบเดียวกันและมีความเป็นสากลมากขึ้น ทุกคนไม่สามารถอยู่ได้โดยไม่พึ่งพากัน

3. ด้านความเมตตากรุณา (compassion) หมายถึง การดูแลผู้อื่นอย่างกระตือรือร้น คือ การที่บุคคลทำในสิ่งที่จะเป็นการช่วยเหลือสนับสนุนการตัดสินใจของผู้อื่น บางครั้งอาจหมายถึงการเอาใจใส่ดูแลเป้าหมายของผู้อื่นเท่าที่พวกเขาจะทำได้ หลายครั้งอาจพบว่า ตนเองเข่าไปดูแลเอาใจใส่ต่อเป้าหมายของผู้อื่นอย่างจริงจังมากกว่าที่ผู้อื่นจะสามารถ รู้สึกจริงจังแบบนั้นได้

4. ด้านการให้อภัย (Forgiveness) หมายถึงการปล่อยวางไม่ถือสาในความผิดพลาดที่เกิดขึ้นทั้งของตนเองและของผู้อื่น ซึ่งเป็นความสามารถที่เป็นกระจกสะท้อน และมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดและชัดเจนมาก เป็นการยากที่จะพูดถึงการปล่อยวางและไม่ถือสากับความผิดพลาดของตนเอง แต่ทั้งสองสิ่งนี้ไม่ได้ใช้ทักษะเดียวกัน บางคนสามารถให้อภัยตนเองได้ดีกว่าการให้อภัยผู้อื่น หลายคนให้อภัยตนเองได้ยากเพราะจัดอยู่ในประเภทพวก “สมบูรณ์แบบ” บางคนสามารถปล่อยวางและไม่ถือสากับความผิดพลาดของผู้อื่นได้ แต่ยังยึดติดกับความผิดพลาดของตนเอง บางครั้งเรา ก็วิจารณ์ตัวเราในทางที่ไม่ดีที่สุด ในขณะที่บางคนสามารถให้อภัยตัวเองได้ง่ายกว่า เพราะรู้ว่าทำไปด้วยความตั้งใจดี ในขณะที่บางคนอาจไม่ยอมให้อภัยผู้อื่น เพราะว่ายังคลางแคลงใจกับเจตนาของพวกเขาอยู่ ผู้นำที่มีประสิทธิภาพจะรู้ว่าการปล่อยวางและไม่ถือสากับความผิดพลาดที่เกิดขึ้นทั้งของตนเองและของผู้อื่นนั้น จะทำให้เห็นแนวทางในการปฏิบัติงานให้ดีขึ้นในอนาคตได้

ศศิธร (2553) ได้ทำการศึกษาโดยดัดแปลงทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมของดวงเดือน และเพ็ญแข (2520) โดยนำเสนอจิตลักษณะ 6 ประการ ดังนี้

1. ลักษณะมุ่งอนาคต-ควบคุมตนเอง (Future Orientation and Self-control) หมายถึง ปริมาณความสามารถในการคาดการณ์ไกลเล็งเห็นความสำคัญของสิ่งที่เกิดขึ้นในอนาคต รวมทั้ง ความสามารถในการบังคับควบคุมตนเองให้รู้จักอดได้รอได้ เพื่อประโยชนที่มากกว่าหรือสำคัญกว่า ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตซึ่งตรงข้ามกับยุคปัจจุบัน ลักษณะมุ่งอนาคต-ควบคุมตน เกิดขึ้นจากการที่บุคคล เห็นประโยชน และเลือกที่จะรับผลดีในอนาคต แทนผลเล็กน้อยในปัจจุบันจึงเป็นลักษณะของการอดทนที่จะรอรับผลที่จะเกิดขึ้น หรือมีการควบคุมตน ผู้ที่มีลักษณะมุ่งอนาคต-ควบคุมตน จึงเป็นผู้ที่มองการณ์ไกล มุ่งประโยชน์ที่ดีกว่าในวันข้างหน้า

2. ความเชื่ออำนาจในตน (Self-efficacy) หมายถึง ความคิดที่เชื่อว่าความสำเร็จความล้มเหลวหรือความเป็นไปของเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับตนเป็นผลมาจากความสามารถทักษะหรือการกระทำของตนเอง ซึ่งตรงกันข้ามกับความเชื่ออำนาจนอกตนที่เชื่อว่าความสำเร็จหรือความล้มเหลวหรือความเป็นไปได้ของเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับตน ขึ้นอยู่กับโชคลาง ความบังเอิญหรือขึ้นอยู่กับอำนาจของผู้อื่น บุคคลอื่นที่เชื่ออำนาจภายนอกตนจะเฉื่อยชา ไม่กระตือรือร้นต่อความเป็นไปของสิ่งแวดล้อมที่จะนำมาซึ่งประโยชน์ของพฤติกรรมในอนาคตของเขา

3. แรงจูงใจใฝสัมฤทธิ์ (Achievement Motive) หมายถึง แรงจูงใจที่เป็นแรงขับให้บุคคลพยายามที่จะประกอบพฤติกรรมที่จะประสบสัมฤทธิ์ผลตามมาตรฐานความเป็นเลิศที่ตนตั้งไว้ บุคคลมีแรงจูงใจใฝสัมฤทธิ์จะไม่ทำงานเพราะหวังรางวัลแต่ทำเพื่อประสบความสำเร็จ ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว

4. สุขภาพจิตดี (Mental Health) หมายถึง การมีความวิตกกังวลเล็กน้อยหรือในปริมาณที่เหมาะสมกับเหตุการณ์ สุขภาพจิตเป็นลักษณะพื้นฐานที่สำคัญประการหนึ่ง ซึ่งเป็นสาเหตุในการพัฒนาลักษณะทางจิตอีก 5 ประการของคนดีและคนเก่ง สุขภาพจิตที่ดีเป็นสิ่งจำเป็นต่อการรับรู้สภาพแวดล้อมได้มาก หากบุคคลมีสติปัญญาและประสบการณ์ทางสังคมมาก แต่ถ้าสุขภาพจิตไม่ดีก็ไม่สามารถที่จะใช้ประโยชน์จากประสบการณ์นั้นได้อย่างเต็มที่

5. ทัศนคติ และค่านิยม (Attitudes toward Moral Values) เป็นสภาวะทางจิตที่บุคคลมีต่อสิ่งต่าง ๆ ซึ่งแสดงออกด้วยการยอมรับว่าสิ่งใดดีหรือสิ่งใดชั่ว ทัศนคติและค่านิยมเกิดจากการปลูกฝังเรียนรู้หรือได้รับประสบการณ์จากสิ่งนั้น ๆ มาตั้งแต่เด็กจนเป็นผู้ใหญ่ คุณธรรมและค่านิยมบางอย่างอาจเปลี่ยนแปลงไปได้ตามสถานการณ์ เช่น การอนุรักษ์ธรรมชาติเป็นคุณธรรมและค่านิยมของคนยุคปัจจุบัน แต่ไม่ใช่เรื่องสำคัญในอดีต

6. เหตุผลเชิงจริยธรรม (Ethical Reasoning) หมายถึง สาเหตุที่เป็นไปได้ที่บุคคลจะกระทำ หรืองดเว้นการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งในการดำเนินชีวิตประจำวันตามหลักคำสอนที่เกี่ยวข้องกับศีลธรรมและจริยธรรม เช่น หลักคำสอนในพุทธศาสนา ระบบบุญสิกขา ได้แก่ การให้ทาน การรักษาศีลห้า และการภาวนา เป็นต้น

บอร์บา (Borba, n.d.) อ้างถึงใน ศศิธร, 2553) กล่าวว่าพื้นฐานสำหรับความฉลาดทางจริยธรรม คือ การสร้างคุณลักษณะ 3 ประการที่เป็นแกนหลัก (Moral core) ของความฉลาดทางจริยธรรม คือ

1. ความสามารถเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น (Empathy) คือ ความเห็นใจผู้อื่น พร้อมที่จะช่วยเหลือผู้อื่น และปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความอ่อนโยน การเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่นเป็นความรู้สึกเชิงจริยธรรมที่ช่วยให้บุคคลทำสิ่งที่ถูกต้อง เนื่องจากความตระหนักถึงผลกระทบของการกระทำของตนเองต่อผู้อื่น

2. การมีจิตสำนึกรู้ผิดชอบชั่วดี หรือ การมีสติสัมปชัญญะ (Conscience) เป็นเสียงจากภายในที่ช่วยให้บุคคลตัดสินความถูกผิดได้ และยืนอยู่บนหนทางแห่งจริยธรรม สติสัมปชัญญะจะช่วยต้านทานแรงบีบคั้นที่ตรงข้ามกับความดี และช่วยให้ทำความดีแม้จะเผชิญกับกิเลส

3. ความสามารถในการควบคุมตนเอง (self-control) เป็นกำลังอำนาจในตนที่จะปฏิเสธสิ่งที่ไม่ควร กระทำสิ่งที่ถูกต้อง และประพฤติตามทำนองคลองธรรม การควบคุม ตนเองเป็นกลไกภายในที่ชี้นำการปฏิบัติตามหลักจริยธรรม จึงสามารถเลือกสิ่งที่ปลอดภัย ด้วยสติปัญญา และหยุดการกระทำที่อันตรายได้ การควบคุมตนเองทำให้บุคคลมีเวลา ที่จะคิดวิเคราะห์ถึงผลการกระทำและยับยั้งการกระทำตามความคิดที่อันตรายของตนเองได้ แก่นหลักของความฉลาดทางจริยธรรมซึ่งเป็นคุณลักษณะภายในตน มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน อาศัยซึ่งกันและกัน กล่าวคือ การหยั่งรู้เข้าใจผู้อื่นมีผลต่อการควบคุมตนเอง และสติสัมปชัญญะ สติสัมปชัญญะก็มีผลต่อการหยั่งรู้เข้าใจผู้อื่นและการควบคุมตนเอง การควบคุมตนเองมีผลต่อสติสัมปชัญญะและการหยั่งรู้เข้าใจผู้อื่น นอกจากนี้แกนหลักทั้งสามยังสร้างคุณลักษณะภายนอกอีก4 ประการ คือ ความเคารพนับถือ (respect) ความเมตตา กรุณา (kindness) ความอดทน (tolerance) และความยุติธรรม (fairness) อีกทั้งเป็นต้นกำเนิดของคุณลักษณะวงกว้าง 4 ประการ ซึ่งมีผลต่อสังคมได้แก่ ความซื่อสัตย (integrity) ความถูกต้องเที่ยงธรรม (justice)การเห็นแก่ประโยชน์ผู้อื่น (altruism) และความกล้าหาญทางจริยธรรม (moral courage)

เลนนิคและคีล (Lennick and Kiel, 2005) อ้างใน กัลย์ธีรา, 2554) มีหลักการในระดับสากลและมีความสำคัญต่อการทำธุรกิจขององค์การเพื่อให้มีผลประกอบการที่ดีอย่างยั่งยืน ซึ่งผ่านการวิเคราะห์ จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารของบริษัทชั้นนำจำนวนมาก โดยมีองค์ประกอบทั้งหมด 4 ด้าน ได้แก่ ด้านความซื่อสัตย์และมีคุณธรรม ด้านความรับผิดชอบ ด้านความเมตตากรุณา และด้านการให้อภัย โดยองค์ประกอบทั้ง 4 ด้านนี้ เป็นคุณลักษณะเป็นในการทำงานของบุคคลรวมถึงการดำเนินงานขององค์การ เพราะนอกจากจะช่วยสนับสนุนให้การทำงานของบุคคล และการดำเนินธุรกิจขององค์การ ได้รับการยอมรับแล้ว ยังช่วยส่งเสริมประสิทธิภาพในการทำงานร่วมกันเป็นทีมซึ่งจะช่วยขับเคลื่อนองค์กรให้ประสบความสำเร็จได้อย่างรวดเร็ว โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ด้านความซื่อสัตย์และมีคุณธรรม (Integrity) หมายถึง การปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับ หลักกค่านิยม และความเชื่อซึ่งเป็นความสามารถด้านจริยธรรมที่สำคัญที่จะทำให้ครอบคลุม ถึงความสามารถอื่น ๆ เป็นความมุ่งมั่นในทุกสิ่งที่บุคคลจะพึงกระทำหรือพูด ความซื่อสัตย์และความมีคุณธรรมทำให้เกิดความน่าเชื่อถือ นั่นคือ การพูดในสิ่งที่บุคคลยืนหยัดหรือยืนหยัด ในสิ่งที่พูด การตระหนักรู้จะเป็นสิ่งแรกที่บุคคลจะสามารถประพฤติปฏิบัติออกมาได้ตามความซื่อสัตย์ และความมีคุณธรรมที่สอดคล้องตรงกัน ดังนั้น จึงเป็นสิ่งสำคัญที่บุคคลต้องมีความชัดเจน ในกรอบจริยธรรมของตนเอง นอกจากนั้น การปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับกรอบจริยธรรมยังหมายถึง การทำให้ผู้อื่นได้รับรู้หลักการที่สำคัญที่สุดของบุคคลผู้นั้น และยึดมั่นในความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจและ

พฤติกรรมต่าง ๆ ที่สอดคล้องตรงกันกับหลักการนั้น อีกทั้งยังหมายถึง การพูดความจริงและยืนยันในสิ่งที่ถูกต้องรวมทั้งการรักษาสัญญาซึ่งเป็นเครื่องหมายหรือคุณสมบัติ ของบุคคลที่จะเป็นแบบอย่างในเรื่องของความซื่อสัตย์และมีคุณธรรม เพราะจะเห็นได้จากการที่บุคคลผู้นั้นได้รับความเชื่อถือไว้วางใจในสิ่งที่พูดและในสิ่งที่ทำ

2. ด้านความรับผิดชอบ (Responsibility) หมายถึง ความเต็มใจยอมรับของบุคคลว่ามีหน้าที่รับผิดชอบต่อผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำของตนเอง และสิ่งที่ได้กระทำลงไปนั้นจะเป็นไปตามกฎของเหตุและผล (The Law of Cause and Effect) เมื่อบุคคลเป็นเหตุทำให้เกิดย่อมจะมีผลกระทบตามมา ซึ่งโดยปกติจะมีผลกระทบมากกว่าหนึ่ง ผลที่เกิดขึ้นบางอย่างอาจจะมีการวางแผนมาแล้วว่าจะให้เกิดแต่บางอย่างเมื่อเกิดขึ้นแล้วก็ทำให้ตกใจ นอกจากนั้น การยอมรับต่อสิ่งที่ตนเองเลือกนั้น ยังทำให้ต้องรับผิดชอบต่อผลที่เกิดขึ้นทุกอย่างจากพฤติกรรมของตนเอง ทั้งผลที่คาดว่าจะให้เกิด และผลที่เกิดขึ้นโดยไม่ได้ตั้งใจ ด้านความรับผิดชอบนี้เป็นความสามารถที่สำคัญอย่างหนึ่ง เนื่องจาก บุคคลต้องรับผิดชอบต่อสิ่งที่ตนเองได้กระทำ แม้ว่าจะต้องอาศัยอยู่บนโลกอันซับซ้อนที่มีเจ้านาย สมาชิกในครอบครัว และเพื่อน ๆ ที่พยายามกดดันให้บุคคลประพฤติปฏิบัติในแนวทางที่กำหนดไว้ ความรับผิดชอบยังหมายถึง การที่ไม่มีข้อแก้ตัวใด ๆ แม้ว่าจะไม่มีใครที่สมบูรณ์แบบและทุกคนต่างก็มีคำอธิบายที่ดีที่ทำให้ไม่ประสบความสำเร็จในการปฏิบัติในสิ่งที่รู้ว่าถูกต้องแล้วก็ตาม นอกจากนั้น แง่มุมที่สำคัญอีกประการหนึ่งของด้านความรับผิดชอบ คือการยอมรับความผิดพลาดและความล้มเหลวที่เกิดขึ้น เต็มใจที่จะรับผิดชอบเมื่อเกิดการผิดพลาด อีกทั้งยังรวมเอาความช่วยเหลือผู้อื่นเขามาเป็นความรับผิดชอบของตนเองด้วย ทุกคนต้องรวมรับผิดชอบสนับสนุนให้ผู้อื่นได้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เนื่องจากทุกคนอยู่บนโลกใบเดียวกันและมีความเป็นสากลมากขึ้น ทุกคนไม่สามารถอยู่ได้โดยไม่พึ่งพากัน

3. ด้านความเมตตากรุณา (Compassion) หมายถึง การดูแลผู้อื่นอย่างกระตือรือร้น คือ การที่บุคคลทำในสิ่งที่จะเป็นการช่วยเหลือสนับสนุนการตัดสินใจของผู้อื่น บางครั้งอาจหมายถึงการเอาใจใส่ดูแลเป้าหมายของผู้อื่นเท่าที่พวกเขาจะทำได้ หลายครั้งอาจพบว่าตนเองเขาไปดูแลเอาใจใส่ต่อเป้าหมายของผู้อื่นอย่างจริงจังมากกว่าที่ผู้อื่นจะสามารถรู้สึกจริงจังแบบนั้นได้

4. ด้านการให้อภัย (Forgiveness) หมายถึง การปล่อยวาง ไม่ถือสาในความผิดพลาดที่เกิดขึ้น ทั้งของตนเองและของผู้อื่น ซึ่งเป็นความสามารถที่เป็นกระจกสะท้อนและมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดและชัดเจนมาก เป็นการยากที่จะพูดถึงการปล่อยวางและไม่ถือสากับความผิดพลาดของตนเอง โดยไม่พูดถึงการปล่อยวางและไม่ถือสากับความผิดพลาดของผู้อื่น แต่ทั้งสองอย่างนี้ไม่ได้ใช้ทักษะเดียวกัน บางคนสามารถให้อภัยตนเองได้ดีกว่าการให้อภัยผู้อื่น หลายคนให้อภัยตนเองได้ยากเพราะจัดอยู่ในประเภทพวก “สมบูรณ์แบบ” บางคนสามารถปล่อยวางและไม่ถือสากับความผิดพลาดของผู้อื่นได้ แต่ยังยึดติดกับความผิดพลาดของตัวเอง บางครั้งเราก็วิจารณ์ตัวเราในทางที่ไม่ดีที่สุด ในขณะที่บางคนสามารถให้อภัยตนเองได้ง่ายกว่า เพราะรู้ว่าทำไปด้วยความตั้งใจดี ในขณะที่บางคนไม่ยอมให้อภัยผู้อื่น เพราะว่ายังคลางแคลงใจกับเจตนาของพวกเขาอยู่ ผู้นำที่มีประสิทธิภาพจะรู้ว่าการปล่อยวางและไม่ถือสากับความผิดพลาดที่เกิดขึ้นทั้งของตนเองและของผู้อื่นนั้น จะทำให้เห็นแนวทางในการปฏิบัติงานให้ดีขึ้นในอนาคตได้

Borba (n.d. อ้างใน ศศิธร, 2553) อธิบายความหมายของความฉลาดทางจริยธรรมว่าเป็นความสามารถในการแยกแยะความถูกและความผิด เลือกสิ่งที่ถูกและปฏิบัติตามหลักจริยธรรม ตามความเห็นของ Borba เยาวชนปัจจุบันจำเป็นที่สุดที่จะต้องทำในสิ่งที่ถูกต้อง และคุณลักษณะ 7 ประการที่ช่วยให้เยาวชนต้านทางแรงกดดันที่เผชิญอยู่ได้คือ ความเมตตา (Empathy) สติสัมปชัญญะ (Conscience) การควบคุมตนเอง (Self-control) ความเคารพ (Respect) ความกรุณา (Kindness) ความอดทน (Tolerance) และความยุติธรรม (Fairness) พื้นฐานสำหรับความฉลาดทางจริยธรรม คือ การสร้างคุณลักษณะ 3 ประการแรกซึ่งเป็นแกนหลัก (Moral core) ของความฉลาดทางจริยธรรม คุณลักษณะ 3 ประการแรก คือ

1. ความเมตตา คือ ความเห็นใจผู้อื่น พร้อมที่จะช่วยเหลือผู้อื่น และปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความอ่อนโยน ความเมตตาเป็นความรู้สึกเชิงจริยธรรมที่ช่วยให้ทำสิ่งที่ถูกต้อง เนื่องจากความตระหนักถึงผลกระทบของการกระทำของตนเองต่อผู้อื่น นอกจากนี้ความเมตตายังช่วยยับยั้งการระทำที่โหดร้ายด้วย

2. สติสัมปชัญญะ เป็นเสียงจากภายในที่ช่วยให้ตัดสินความถูกความผิดได้และยืนอยู่บน หนทางแห่งจริยธรรม สติสัมปชัญญะจะช่วยต่านทางแรงบีบคั้นที่ตรงข้ามกับความดี และช่วยให้ทำความดีแม้จะเผชิญกับกิเลส

3. การควบคุมตนเอง เป็นกำลังอำนาจในตนที่จะปฏิเสธสิ่งที่ไม่ควร กระทำสิ่งที่ถูกต้อง และประพฤติตนตามทำนองคลองธรรม การควบคุมตนเองเป็นกลไกภายในที่ชี้นำการปฏิบัติตามหลักจริยธรรม จึงสามารถเลือกสิ่งที่ปลอดภัยด้วยสติปัญญา และหยุดการกระทำที่อันตรายได้ การควบคุมตนเองทำให้มีเวลาที่จะคิดวิเคราะห์ถึงผลการกระทำและยับยั้งการกระทำตามความคิด ที่อันตรายของตนเองได้ แกนหลักของความฉลาดทางจริยธรรมซึ่งเป็นคุณลักษณะภายในตน มีความสัมพันธ์ เชื่อมโยงกัน อาศัยซึ่งกันและกัน กล่าวคือ ความเมตตามีผลต่อการควบคุมตนเองและสติสัมปชัญญะ สติสัมปชัญญะก็มีผลต่อความเมตตาและการควบคุมตนเอง และการควบคุมตนเองมีผลต่อสติสัมปชัญญะและความเมตตา นอกจากนี้แกนหลักทั้งสามยังสร้างคุณลักษณะภายนอกอีก 4 ประการ คือ ความเคารพ ความกรุณา ความอดทน และความยุติธรรม อีกทั้งเป็นต้นกำเนิดของคุณลักษณะวงกว้าง 4 ประการซึ่งมีผลกระทบต่อสังคม ได้แก ความซื่อสัตย์ (Integrity) ความยุติธรรม (Justice) การเห็นแก่ประโยชน์ผู้อื่น (Altruism) และความกล้าหาญทางจริยธรรม (Moral Courage

สรุปได้ว่า องค์ประกอบของความฉลาดทางจริยธรรมมีมากมายตามที่กล่าวมาข้างต้น

3.2.4 ประโยชน์ความฉลาดทางจริยธรรม

อุษณีย์ อีดยี (2563, หน้า 582) ความฉลาดทางจริยธรรมจะช่วยให้นักเรียนมีความสามารถในการรับรู้ถึงสิ่งที่ควรและไม่ควรทำในสังคมโดยผ่านการไตร่ตรองนึกคิด เพื่อให้นักเรียนได้อยู่ในกรอบของสังคมและเชื่อมโยงกับคนอื่นๆ ใช้ชีวิตอย่างเป็นสุข เมื่อใจสงบสุขแล้วสมองก็พร้อมที่จะรับการเรียนรู้ด้านต่าง ๆ ได้ดีมากยิ่งขึ้น ทำให้นักเรียนมีความพร้อมที่จะพัฒนาทักษะอื่น ๆ ให้กับตนเอง

Norcia (2003 อ้างใน กัลยธีรา, 2554) ได้ให้ทัศนะว่าเราสามารถนำความฉลาดทางจริยธรรมมาใช้แก้ปัญหาทางด้านจริยธรรมหรือทางด้านสังคมได้ โดยจะช่วยลดปัญหาความรุนแรงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ ดังนั้นตอนต่อไปนี้

1. ปัญหาหลักทางด้านจริยธรรมหรือทางด้านสังคม (Identify the main ethical/Social problems) โดยระบุค่านิยมหลัก (Core values) ที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมใน สังคมออกมาอย่างชัดเจน จากนั้น จึงสืบค้น ข้อมูลที่ดีที่สุดที่มีอยู่ หรือเข้าพบผู้เชี่ยวชาญ และระบุ ตัวผู้เกี่ยวข้องที่ได้รับผลกระทบและหารือในเรื่องปัญหาที่เกิดขึ้นกับพวกเขา

2. ค้นหาแนวทางแก้ปัญหาที่ดี (Search for good solutions) โดยให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับปัญหานั้น ๆ ร่วมค้นหาแนวทางแก้ปัญหาที่มีอยู่ และเน้นให้มีข้อตกลงร่วมกันและลดช่องว่างของความแตกต่างของกลุ่มให้น้อยลง จากนั้นให้รับฟังความคิดเห็นต่อแนวทางการแก้ปัญหาทั้งหมดที่มีและให้มองผลพร้อมความเสี่ยงต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น

3. ตัดสินใจ ปฏิบัติ และเรียนรู้ (Decide, Act and Learn) โดยเลือกแนวทางการแก้ปัญหาที่น่าจะประสบความสำเร็จมากที่สุดจากขอบเขตของแนวทางการแก้ปัญหาที่ได้รับความพึงพอใจแล้ว และตรวจสอบผลที่เกิดขึ้น พร้อมทั้งเรียนรู้จากข้อผิดพลาดและนำไปปรับปรุงจาก การตรวจสอบแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับความฉลาดทางจริยธรรมดังข้างต้น

สรุปได้ว่า ความฉลาดทางจริยธรรมช่วยให้นักเรียนมีความสามารถในการรับรู้ถึงสิ่งที่ควร และไม่ควรทำในสังคม โดยผ่านการไตร่ตรองนึกคิด เพื่อให้นักเรียนได้อยู่ในกรอบของสังคมและเชื่อมโยงกับคนอื่นๆ ใช้ชีวิตอย่างเป็นสุข เมื่อใจสงบสุขแล้ว สมองก็พร้อมที่จะรับการเรียนรู้ ด้านต่างๆ ได้ดีมากยิ่งขึ้น ทำให้นักเรียนมีความพร้อมที่จะพัฒนาทักษะอื่น ๆ ให้กับเอง ที่สำคัญ คือ ความฉลาดทางความคิดสร้างสรรค์ มีความคิดริเริ่ม จินตนาการสิ่งใหม่ ๆ ช่วยยกระดับประสิทธิภาพของงาน และความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรค

3.2.5 ทฤษฎีการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชน

นักจิตวิทยาที่ศึกษาพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมส่วนใหญ่ยอมรับว่า จริยธรรมของมนุษย์จะมีพัฒนาการขึ้นเป็นลำดับอย่างเห็นได้ชัดจากวัยทารกถึงวัยผู้ใหญ่ แม้ว่ามนุษย์จะมีการพัฒนาทางจริยธรรมที่แตกต่างกัน แต่นักทฤษฎีทั้งหลายก็ยังเชื่อว่าการพัฒนานี้ในบุคคลต่าง ๆ กันมีลำดับขั้นตอนเป็นแบบอย่างที่คล้ายคลึงกันนอกจากนี้นักค้นคว้าทางจริยธรรมส่วนมากยังลงความเห็นว่าต้นกำเนิดและแหล่งที่ก่อให้เกิดการพัฒนาทางจริยธรรมนั้นอยู่ที่การเรียนรู้จากสังคมเป็นสำคัญ แต่ก็มีความคิดที่แตกต่างกันออกไปอยู่มาก เป็นเหตุให้เกิดทฤษฎีในด้านนี้มากมายซึ่งในที่นี้จะกล่าวถึงเพียงบางทฤษฎีเท่านั้น ซึ่งขอนำเสนอแนวคิดของนักวิชาการต่าง ๆ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ทฤษฎีการจูงใจโดยทั่วไป (General Motivation theory)

เมื่อหลายทศวรรษก่อนการศึกษาเรื่องแรงจงใจมักจะโน้มเอียงไปทางด้านแรงขับ (Drive theory) โดยพุ่งความสนใจไปที่ความต้องการทางด้านชีวภาพ อันเป็นผลมาจากการขาดความสมดลทางร่างกาย หลังจากนั้นจึงเกิดแรงขับเพ่อสนองตอบความต้องการการเน้นจนเกิดความสมดุลหรือความพอใจ (Satisfy)

เนื่องจากความต้องการขั้นพื้นฐานดังกล่าวไม่สามารถตอบสนองความต้องการทางจิตใจที่มีความซับซ้อนมากกว่า ในปัจจุบันการค้นคว้าเรื่องดังกล่าวจึงมุ่งศึกษาเกี่ยวกับการ

เปลี่ยนแปลงทางด้านความคิด (Cognitive Revolution) เช่น มนุษย์มีเป้าหมายในชีวิตอย่างไร อะไรเป็นสิ่งที่ทำให้คนเราเกิดความทะเยอทะยาน สิ่งเหล่านี้เป็นผลมาจากสังคมหรือสิ่งแวดล้อมหรือไม่ จึงมีแนวคดใหม่ ๆ เกิดขึ้นหลายทฤษฎีเพื่อที่จะตอบคำถามดังกล่าว

2. ทฤษฎีกระบวนการฝ่ายตรงข้าม (Opponent-Process Theory)

สุวร ศิวะแพทย์ (2550, หน้า 128) ได้กล่าวว่า Solomon ได้นำเสนอทฤษฎีนี้ว่าสามารถอธิบายพฤติกรรมที่แตกต่างจากธรรมดาทั่ว ๆ ไป เช่น การกระทำที่เสี่ยง โลดโผน แปลก กล่าวคือ โดยทั่วไปพฤติกรรมจะมีความสอดคล้องกับแรงจูงใจที่มีอยู่ เช่น แรงจูงใจใฝ่สัมพันธ์ ทำให้มีพฤติกรรมที่เป็นมิตรกับคนทั่วไป เป็นต้น แต่ทฤษฎีนี้จะอธิบายว่า แรงจูงใจหรอสภาพอารมณ์ที่มีอยู่จะเป็นตัวกระตุ้นให้แสดงพฤติกรรมตรงกันข้าม และในที่สุดแรงจงใจเดิมจะค่อย ๆ หายไป โดยที่พฤติกรรมที่แสดงออกนั้นยังคงอยู่ตลอดไป เช่น การบริจาคโลหิตของคนทั่วไป ครั้งแรกจะมีความกังวล ตื่นเต้น ซึ่งควรจะยังผลให้เกิดพฤตกรรมที่สอดคล้องคือ ไม่ยอมให้เจาะเลือดเพราะกลัวเจ็บ แต่พฤติกรรมที่แสดงออกจริงคือ ตรงกันข้างกับความรู้สึกเดิม โดยบริจาคเลือดด้วยดี หลังจากนั้นจะเกิดความรู้สึกทางบวกกับสิ่งที่แสดงออกมา ทำให้มีแนวโน้มที่จะแสดงออกมากขึ้นในอนาคต เช่นเดียวกับพฤติกรรมโลดโผนของนักเสียงภัยที่มีความหวาดเสียว น่ากลัวอันตรายกลับเป็นตัวกระตุ้นให้แสดงพฤติกรรมท้าทายมากขึ้น โดยมีความสนใจของผู้ชมเป็นแรงเสริม ส่วนผู้แสดงก็มีความพึงพอใจที่ได้ทำเช่นนั้น

ดังเช่น พฤติกรรมของคนบางกลุ่ม ที่ชอบแสดงกายกรรมไต่เชือก ระหว่างตึกสูงๆ ในเมืองใหญ่ ๆ ที่มีผู้ชมให้ความสนใจมากทั้ง ๆ ที่เรื่องดังกล่าวผิดกฎหมาย

นอกจากนี้ยังรวมถึงพฤติกรรมที่ดูเหมือนเป็นการทำร้ายตัวเองหรือคนทั่ว ๆ ไปไม่นิยมทำ เช่น การดำน้ำในทะเลสาบน้ำแข็ง การรับประทานพริกเกินขนาดคนปกติ การขับรถไต่ถัง เป็นต้น

2. แรงจูงใจที่แท้จริง (Intrinsic Motivation)

แนวคิดในเรื่องของแรงจูงใจภายในได้ถูกนำเสนอโดย Robert White เมื่อปี ค.ศ. 1959 (Matlin, 1955) เขากล่าวว่าพฤติกรรมหลายประเภท เช่น การเล่นและการสำรวจไม่ต้องการแรงเสริมเพื่อให้เกิดการกระทำเท่านั้น หากแต่เป็นความต้องการภายในที่จะทำสิ่งนั้นให้ได้ผล เขายกตัวอย่างลูกสาวอายุ 1 ขวบ ที่นำเก้าอี้พักเท้ากลับข้างลง แล้วปีนขึ้นไปนั่งยิ้มด้วยความภาคภูมิใจที่เธอสามารถทำได้สำเร็จ เขาเล่าว่าเธอทำส่งเหล่านี้โดยไม่ได้สนใจดูว่าพ่อแม่จะมองหรือไม่ นั่นแสดงว่าความภาคภูมิใจที่เธอทำได้เป็นแรงเสริมที่เธอได้รับเพียงพอแล้ว นอกจากนี้นักวิจัยยังพบว่าความสุขในชีวิตมีความสัมพันธ์กับประสบการณในชีวิตประจำวัน ซึ่งได้รับการกระตุ้นจากแรงจูงใจภายใน เขายกตัวอย่างศาสตราจารย์ทางคณิตศาสตร์ที่มีความสนุกกับการคิดค้นโจทย์ใหม่ ๆ ทางคณิตศาสตร์เกือบจะทุกวัน จากการศึกษาผู้ชายและผู้หญิงที่ทำงานจำนวน 107 คน พบว่าแรงจูงใจภายใน ในการทำงานกับความรู้สึกเป็นสุขในชีวิตมีความสัมพันธ์ทางบวกถึง .28 98 Deci+Ryan (1988) อ้างถึงในเรื่องเดียวกัน หน้า 129

3. ทฤษฎีแรงจูงใจ (Incentive theory)

แนวคิดของ Reeve (อ้างใน สุวร ศิวะแพทย์, 2550, หน้า 129) ทฤษฎีสอดคล้องกับหลักการเรียนรู้แบบ Operant Conditioning กล่าวคือ เป้าหมายหรือสิ่งล่อใจเป็นการกระตุ้นให้เกิด

การตอบสนอง ดังนั้นสิ่งล่อใจจะเกิดขึ้นหรือมีก่อนที่จะเกิดพฤติกรรม ถ้าสิ่งล่อใจมีค่าก็จะทำให้เกิดพฤติกรรม แต่ถ้าสิ่งล่อใจไร้ความหมายการกระทากจะไม่เกิดขึ้น

ทฤษฎีแรงจงใจภายนอกสามารถอธิบายแรงจูงใจใฝสัมฤทธิ์บางด้านได้ เช่น นักเรียนตั้งใจเรียนเพราะต้องการเกรดที่ดี ผู้บริหารต้องการเลื่อนระดับ อาจารย์ระดับวิทยาลัยต้องการการยอมรบหรือการสนับสนุนในวิชาชีพ เป็นต้น

แรงจูงใจภายนอกจะมีผลต่อการตอบสนองตอเมื่อเป้าหมายนั้นได้รับการคาดหมายว่าจะเกิดขึ้น (Expectation) และสิ่งนั้นต้องมีคุณค่า (Value) ตัวอย่างเช่น นักศึกษาที่ขยันศึกษาเพราะคาดหวังว่าจะจบการศึกษาเพื่อนำความรูไปประกอบอาชีพ คนทุกคนจึงมีแรงจงใจ ในการให้ทำส่งนั้นสิ่งนี้ ซึ่งมีทั้งแรงจูงใจภายในและแรงจูงใจภายนอกเช่นแรงจูงใจภายในคือความสุขที่ได้ทำงานมีรายได้ให้ครอบครัวได้มีความเป็นอยู่ที่สะดวกสบาย ส่วนแรงจูงใจภายนอกคืออัตราค่าจ้างที่ได้รับตอบแทนในการทำงานเป็นต้น

2. ทฤษฎีของฟรอยค์

Sigmund Freud นักจิตวิทยาชาติตะวันตกกลุ่มแรกที่มีชื่อเสียงในการนำเสนอทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม ได้อธิบายการเกิดพฤติกรรมต่าง ๆ ว่าเนื่องมาจากปัจจัยผลักดันจากจิตใต้สำนึก ซึ่งประกอบด้วยส่วนสำคัญ 3 ส่วน คือ

2.1 อิด (Id) เป็นพลังงานติดตัวมนุษย์มาตั้งแต่เกิด หมายถึง สัญชาตญาณด้วยแรงขับภายในซึ่งเป็นตัวกระตุ้นให้มีการแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ตามความต้องการ โดยไม่คำนึงถึงความถูกต้อง ควรหรือไม่ แต่อย่างไร ที่เรียกกันว่าพลังแสวงหาความสุข เมื่อต้องการอย่างไรก็จะพยายามหาทางตอบสนองความต้องการทางกายของตนอย่างนั้น ๆ จนได้ อาจจะเรียกว่า “สันดานดิบของมนุษย์”

2.2 อีโก้ (Ego) เป็นพลังแห่งการรู้และความเข้าใจ การรับรู้ข้อเท็จจริง การใช้เหตุผลการดำเนินการเพื่อบรรลุเป้าหมาย เป็นส่วนหนึ่งของการแสวงหาวิธีการเพื่อตอบสนองพลังอิด (Id) เช่น เมื่อหิวพลังอีโก้ (Ego) ก็จะใช้เหตุผลตรึกตรองว่าจะบำบัดความหิวนั้นด้วยวิธีการใดตามสภาพแวดล้อม เช่น หาอาหารจากตู้กับข้าวในครัวไปรับประทานอาหารนอกบ้าน หรือตีชิงวิ่งราวเขามากิน พลังอีโก้นี้เป็นพลังของจิตที่คอยยับยั้งการแสดงพฤติกรรมตามความต้องการของอิด โดยการทำควบคุมจิตใจมิให้แสดงพฤติกรรมที่ไม่สอดคล้องกับกฎเกณฑ์ของสังคม

2.3 ซูเปอร์อีโก้ (Super Ego) เป็นส่วนหนึ่งของจิตที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ทางด้านคุณธรรมและคอยกระตุ้นให้มนุษย์แสดงพฤติกรรมตามปทัสถานของสังคม โดยซูเปอร์อีโก้ (Super Ego) กระตุ้นให้อิด (Id) ละทิ้งความไม่ถูกไม่ควร และสนับสนุน อีโก้ (Ego) ให้เปลี่ยนทิศทางพฤติกรรมไปในทางที่ถูกที่ควร มีลักษณะเป็นค่านิยมต่าง ๆ เช่น ความชั่ว ความดี ความถูกผิด มโนธรรม คุณธรรม ความยุติธรรม ซูเปอร์อีโก้ (Super Ego) นี้เป็นพลังที่หักห้ามความรุนแรงของพลังอิด (Id) โดยเฉพาะพลังจากสัญชาติญาณทางเพศและความก้าวร้าวรุนแรงทั้งหลาย การทำงานร่วมกันของพลังทั้ง 3 ลักษณะ บุคลิกภาพของมนุษย์ เกิดจากการทำงานร่วมกันของพลังทั้ง 3 นี้ พลังใดมีอิทธิพลเหนือพลังอื่น ย่อมเป็นตัวชี้ลักษณะบุคลิกภาพของคนนั้น เช่น พลังอิด(Id) มีอำนาจสูงก็มีบุคลิกเป็นเด็กไม่รู้จักโต เอาแต่ใจตนเอง ถ้าพลังอิดโก้ ก็มีอำนาจสูง ก็จะเป็นคนมีเหตุผล เป็นนักปฏิบัติที่ดี ถ้าพลังซูเปอร์อีโก้มีอำนาจสูงก็เป็นนักอุดมการณ์ นักทฤษฎี นักพัฒนาสังคม ฯลฯ จากแนวความคิด

เกี่ยวกับการพัฒนาจริยธรรมตามทฤษฎีจิตวิเคราะห์นั้น เชื่อว่าจริยธรรมของเด็กจะได้รับการปลูกฝังจากพ่อแม่และผู้ใกล้ชิดเป็นสำคัญ โดยอาศัยกระบวนการให้รางวัลและการลงโทษเป็นเครื่องมือในการอบรมจริยธรรม โดยจะได้รับการพัฒนาขึ้นในระบบซูเปอร์อีโก้ เด็กจะมุ่งกระทำตนตามกระบวนการถอดแบบจากการอบรมเลี้ยงดูมาแต่เยาว์วัย ทำให้เด็กถอดแบบบุคลิกภาพ ค่านิยมและมาตรฐานจริยธรรมในสังคม จนที่สุดเด็กจะยอมรับกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ในสังคมมาเป็นหลักปฏิบัติของตนเอง และเด็กยังยอมรับต่อการให้รางวัลและการลงโทษตัวเองอีกด้วย กล่าวคือ เมื่อจริยธรรมได้รับการปลูกฝังในระบบซูเปอร์อีโก้ของเด็กแล้ว ทุกครั้งที่เขากระทำผิด เขาก็จะลงโทษตัวเองด้วยการแสดงความรู้สึกผิดและเมื่อปฏิบัติได้ตามมาตรฐานจริยธรรมก็จะมีการให้รางวัลแก่ตนเอง ซึ่งแสดงออกด้วยการชื่นชมยกย่องตนเอง เป็นต้น

สรุปทฤษฎีของฟรอยด์ ได้อธิบายการเกิดพฤติกรรมต่าง ๆ ว่ามาจากปัจจัยผลักดันจากจิตสำนึกซึ่งประกอบด้วย 3 ส่วน คือ อิด เป็นพลังงานที่ติดตัวมนุษย์มาตั้งแต่กำเนิด อีโก้เป็นพลังงานแห่งความรู้และความเข้าจ การรับรู้ข้อเท็จจริง การใช้เหตุผลเพื่อให้การดำเนินชีวิตบรรลุเป้าหมาย ซุปเปอร์อีโก้ เป็นส่วนหนึ่งของจิตที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ด้านคุณธรรม ซึ่งเมื่อนำทฤษฎีมาใช้ทำให้สามารถพัฒนาพฤติกรรมไปในทางที่ดีได้

3. ทฤษฎีของเพียเจต์

การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของมนุษย์ ฌอง เพียเจต์ (Piaget, Jean) กล่าวว่า “จริยธรรมเกิดจากแรงจูงใจในการปฏิบัติตนสัมพันธ์กับสังคม การพัฒนาจริยธรรมจึงต้องมีการพิจารณาเหตุผลเชิงจริยธรรมตามระดับสติปัญญาของแต่ละบุคคล ซึ่งมีวุฒิภาวะสูงขึ้น การรับรู้จริยธรรมก็พัฒนาขึ้นตามลำดับ” การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของมนุษย์มี 3 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นก่อนจริยธรรมยังไม่เกิด แต่สามารถเรียนรู้จากประสาทสัมผัสและมีพัฒนาการทางสติปัญญาในขั้นต้น

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นเชื่อฟังคำสั่ง เชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งสอนของผู้ใหญ่ มีการคิดก่อนปฏิบัติตามคำสั่ง ซึ่งในขณะแรกเริ่มจะไม่คำนึงถึงเหตุผลของคำสั่งนั้น

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นยึดหลักแห่งตน เกิดหลักความคิด มีพัฒนาการทางสติปัญญาสูงขึ้นตามประสบการณ์ทางสังคม คลายความเกรงกลัวอำนาจภายนอก เริ่มมีความเป็นตัวของตัวเองมากขึ้น

สรุปทฤษฎีของเพียเจต์กล่าวว่า จริยธรรมเกิดจากแรงจูงในในการปฏิบัติตนสัมพันธ์กับสังคมซึ่งเมื่อมีการพิจารณาเหตุผลเชิงจริยธรรมเมื่อมีวุฒิภาวะที่สูงขึ้นการพัฒนาด้านจริยธรรมก็พัฒนาขึ้นตามลำดับ

4. ทฤษฎีของลอเร้นซ์โคลเบิร์ก

โคลเบิร์ก (Kohlberg) เป็นนักการศึกษาด้านจริยธรรม เป็นผู้นำทฤษฎีจริยศึกษาสังเคราะห์ได้นำเอาความรู้ทางปรัชญา จิตวิทยา สังคมวิทยา และศึกษาศาสตร์มาประกอบกันขึ้นเป็นทฤษฎีบูรณาการ (Integrated Theory) โคลเบิร์ก ได้ศึกษาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของเยาวชนอเมริกัน อายุ 10 -16 ปี และได้แบ่งพัฒนาการทางจริยธรรมออกเป็น 3 ระดับ (Levels) แต่ละระดับแบ่งออกเป็น 2 ขั้น (Stages) ดังนั้น พัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบิร์กมีทั้งหมด 6 ขั้น คำอธิบาย

ของระดับและขั้นต่างๆ ของพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบิร์ก มีดังต่อไปนี้ (พรรณทิพย ศิริวรรณบุศย์, 2547, หน้า 166)

ระดับที่ 1 ระดับก่อนมีจริยธรรมหรือระดับก่อนกฎเกณฑ์สังคม (Pre - Conventional Level)

ระดับนี้เด็กจะรับกฎเกณฑ์และข้อกำหนดของพฤติกรรมที่ “ดี” “ไม่ดี” จากผู้มีอำนาจเหนือตน

พฤติกรรม “ดี” คือ พฤติกรรมที่แสดงแล้วได้รางวัล

พฤติกรรม “ไม่ดี” คือ พฤติกรรมที่แสดงแล้วได้รับโทษ

ขั้นที่ 1 การถูกลงโทษและการเชื่อฟัง (Punishment and Obedience Orientation) เด็กจะยอมทำตามคำสั่งผู้มีอำนาจเหนือตนโดยไม่มีเงื่อนไขเพื่อไม่ให้ตนถูกลงโทษ ขั้นนี้แสดงพฤติกรรมเพื่อหลบหลีกการถูกลงโทษ เพราะกลัวความเจ็บปวด ยอมทำตามผู้ใหญ่เพราะมีอำนาจทางกายเหนือตน

ถ้าเด็กถูกทำโทษก็จะคิดว่าสิ่งที่ตนทำ “ผิด” และจะพยายามหลีกเลี่ยงไม่ทำสิ่งนั้นอีก พฤติกรรมที่มีรางวัลหรือคำชม เด็กก็จะคิดว่าสิ่งที่ตนทำ “ถูก” จะทำซ้ำเพื่อหวังรางวัล

ขั้นที่ 2 กฎเกณฑ์เป็นเครื่องมือเพื่อประโยชน์ของตน (Instrumental Relativist Orientation) ใช้หลักการแสวงหารางวัลและการแลกเปลี่ยน โดยให้ความสำคัญของการได้รับรางวัลตอบแทน ทั้งที่เป็นวัตถุหรือการตอบแทนทางกาย วาจา และใจ โดยไม่คำนึงถึงความถูกต้องของสังคม

โคลเบิร์ก อธิบายว่า ในขั้นนี้เด็กจะสนใจทำตามกฎข้อบังคับ เพื่อประโยชน์หรือความพอใจของตนเอง หรือทำดีเพราอยากได้ของตอบแทน ไม่ได้คิดถึงความยุติธรรมและความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น พฤติกรรมของเด็กในขั้นนี้ทำเพื่อสนองความต้องการของตนเอง แต่มักจะเป็นการแลกเปลี่ยนกับคนอื่น เช่น ประโยค “ถ้าเธอทำให้ฉัน ฉันจะให้...”

ระดับที่ 2 ระดับจริยธรรมตามกฎเกณฑ์สังคม (Conventional Level) ผู้ทำถือว่าการประพฤติตนตามความคาดหวังของผู้ปกครอง บิดามารดา กลุ่มที่ตนเป็นสมาชิกหรือของชาติ เป็นสิ่งที่ควรจะทำหรือทำความผิด เพราะกลัวว่าตนจะไม่เป็นที่ยอมรับของผู้อื่น ผู้แสดงพฤติกรรมจะไม่คำนึงถึงผลตามที่จะเกิดขึ้นแก่ตนเอง ถือว่าความซื่อสัตย์ ความจงรักภักดีเป็นสิ่งสำคัญ ทุกคนมีหน้าที่จะรักษามาตรฐานทางจริยธรรม

ขั้นที่ 3 ความคาดหวังและการยอมรับในสังคม สำหรับ “เด็กดี” Interpersonal Concordance of “Good boy , nice girl” Orientation) บุคคลจะใช้หลักทำตามที่ผู้อื่นเห็นชอบใช้เหตุผลเลือกทำในสิ่งที่กลุ่มยอมรับโดยเฉพาะเพื่อน เพื่อเป็นที่ชื่นชอบและยอมรับของเพื่อน ไม่เป็นตัวของตัวเอง คล้อยตามการชักจูงของผู้อื่น เพื่อต้องการรักษาสัมพันธภาพที่ดี พบในวัยรุ่นอายุ 10-15 ปี

โคลเบิร์ก อธิบายว่า พัฒนาการทางจริยธรรมขั้นนี้เป็นพฤติกรรมของ “คนดี” ตามมาตรฐานหรือความคาดหวังของบิดา มารดาหรือเพื่อนวัยเดียวกัน พฤติกรรม “ดี” หมายถึง พฤติกรรมที่จะทำให้ผู้อื่นชอบและยอมรับ หรือไม่ประพฤติผิดเพราะเกรงว่าพ่อแม่จะเสียใจ

ขั้นที่ 4 กฎและระเบียบ (“Law-and-order” Orientation) พบในอายุ 13 -16 ปี ขั้นนี้แสดงพฤติกรรมเพื่อทำตามหน้าที่ของสังคม โดยบุคคลรู้ถึงบทบาทและหน้าที่ของเขาในฐานะเป็นหน่วยหนึ่งของสังคมนั้น จึงมีหน้าที่ทำตามกฎเกณฑ์ต่างๆ ที่สังคมกำหนดให้ หรือคาดหมายไว

โคลเบิร์ก อธิบายว่า เหตุผลทางจริยธรรมในขั้นนี้ ถือว่าสังคมจะอยู่ด้วยความมีระเบียบเรียบร้อยต้องมีกฎหมายและข้อบังคับ คนดีหรือคนที่มีพฤติกรรมถูกต้องคือ คนที่ปฏิบัติตามระเบียบบังคับหรือกฎหมาย ทุกคนควรเคารพกฎหมาย เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยและความเป็นระเบียบของสังคม

ระดับที่ 3 ระดับจริยธรรมตามหลักการด้วยวิจารณญาณหรือระดับเหนือกฎเกณฑ์สังคม (Post - Conventional Level) เป็นหลักจริยธรรมของผู้มีอายุ 20 ปีขึ้นไป ผู้ทำหรือผู้แสดงพฤติกรรมจะตีความหมายของหลักการและมาตรฐานทางจริยธรรมด้วยวิจารณญาณ ก่อนที่จะยึดถือเป็นหลักของความประพฤติที่จะปฏิบัติตามการตัดสินใจ “ถูก” “ผิด” “ไม่ควร” มาจากวิจารณญาณของตนเอง ปราศจากอิทธิพลของผู้มีอำนาจหรือกลุ่มที่ตนเป็นสมาชิก กฎเกณฑ์ – กฎหมาย ควรจะตั้งบนหลักความยุติธรรม และเป็นที่ยอมรับของสมาชิกของสังคมที่ตนเป็นสมาชิก ทำให้บุคคลตัดสินข้อขัดแย้งของตนเองโดยใช้ความคิดไตร่ตรองอาศัยค่านิยมที่ตนเชื่อและยึดถือเป็นเครื่องช่วยในการตัดสินใจ จะปฏิบัติตามสิ่งที่สำคัญมากกว่าโดยมีกฎเกณฑ์ของตนเอง ซึ่งพัฒนามาจากกฎเกณฑ์ของสังคม เป็นจริยธรรมที่เป็นที่ยอมรับทั่วไป โคลเบิร์กแบ่งพัฒนาการทางจริยธรรม ระดับนี้เป็น 2 ขั้น คือ

ขั้นที่ 5 สัญญาสังคมหรือหลักการทำตามคำมั่นสัญญา (Social Contract Orientation) ขั้นนี้แสดงพฤติกรรมเพื่อทำตามมาตรฐานของสังคม เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน โดยบุคคลเห็นความสำคัญของคนหมู่มากจึงไม่ทำตนให้ขัดต่อสิทธิอันพึงมีได้ของผู้อื่น สามารถควบคุมบังคับใจตนเองได้ พฤติกรรมที่ถูกต้องจะต้องเป็นไปตามค่านิยมส่วนตัว ผสมผสานกับมาตรฐานซึ่งได้รับการตรวจสอบและยอมรับจากสังคม

โคลเบิร์ก อธิบายว่า ขั้นนี้เน้นถึงความสำคัญของมาตรฐานทางจริยธรรมที่ทุกคนหรือคนส่วนใหญ่ในสังคมยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ถูกสมควรที่จะปฏิบัติตาม โดยพิจารณาถึงประโยชน์และสิทธิของบุคคลก่อนที่จะใช้เป็นมาตรฐานทางจริยธรรม ได้ใช้ความคิดและเหตุผลเปรียบเทียบว่าสิ่งไหนผิดและสิ่งไหนถูก ในขั้นนี้การ “ถูก” และ “ผิด” ขึ้นอยู่กับค่านิยมและความคิดเห็นของบุคคลแต่ละบุคคล แม้ว่าจะเห็นความสำคัญของสัญญาหรือข้อตกลงระหว่างบุคคล แต่เปิดให้มีการแก้ไข โดยคำนึงถึงประโยชน์และสถานการณ์แวดล้อมในขณะนั้น

ขั้นที่ 6 หลักการคุณธรรมสากล (Universal Ethical Principle Orientation) เป็นขั้นที่เลือกตัดสินใจที่จะกระทำโดยยอมรับความคิดที่เป็นสากลของผู้เจริญแล้ว ขั้นนี้แสดงพฤติกรรมเพื่อทำตามหลักการคุณธรรมสากล โดยคำนึงความถูกต้องยุติธรรมยอมรับในคุณค่าของความเป็นมนุษย์ มีอุดมคติและคุณธรรมประจำใจ มีความยืดหยุ่นและยึดหลักจริยธรรมของตนอย่างมีสติ ด้วยความยุติธรรม และคำนึงถึงสิทธิมนุษยชน เคารพในความเป็นมนุษย์ของแต่ละบุคคล ละอายและเกรงกลัวต่อบาป พบในวัยผู้ใหญ่ที่มีความเจริญทางสติปัญญา

โคลเบิร์ก อธิบายว่า ขั้นนี้เป็นหลักการมาตรฐานจริยธรรมสากล เป็นหลักการเพื่อมนุษยธรรม เพื่อความเสมอภาคในสิทธิมนุษยชนและเพื่อความยุติธรรมของมนุษย์ทุกคนในขั้นนี้ สิ่งที่ “ถูก” และ “ผิด” เป็นสิ่งที่ขึ้นมโนธรรมของแต่ละบุคคลที่เลือกยึดถือ

สรุป โคลเบิร์ก (Kolberg) คือเชื่อว่าพัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์พัฒนาการได้ตามวัย และวุฒิภาวะทางสติปัญญา พัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์ไม่ใช่การป้อนรูปแบบกล่าวคือดูรูปหนึ่งจบแล้ว ดูอีกรูปหนึ่งโดยที่รูปแรกไม่ปรากฏในสายตาอีกต่อไป แต่พัฒนาการของมนุษย์จะค่อยๆพัฒนาไปตามวัน เวลา เจริญขึ้นเรื่อย ๆ ตามวุฒิภาวะ จริยธรรมเก่ายังจะมีรากแก้วฝังอยู่ และพัฒนาตามกาลเวลาที่มนุษย์มีวุฒิภาวะเพิ่มขึ้น เกิดเป็นจริยธรรมใหม่ขึ้น จริยธรรมไม่ได้สร้างขึ้นภายในหนึ่งวัน คนจะมีอุปนิสัยดีงามต้องสร้างเสริมและสะสมจากการเรียนรู้ในสภาพแวดล้อมด้วยกระบวนการทางสังคม และจะเรียนรู้ได้ตามความสามารถของวุฒิภาวะ ซึ่งกำหนดโดยปฏิสัมพันธ์ระหว่างพันธุกรรมกับสิ่งแวดล้อม

5. ทฤษฎีของอิมมานูเอล คานท์

อิมมานูเอล คานท์ (Immanuel Kant) เป็นนักปรัชญาชาวเยอรมัน เป็นนักเหตุผลนิยม เป็นผู้นำทฤษฎีเหตุผลนิยม (Rigorist) หมายถึง สิทธิที่ยึดมั่นในคุณธรรมได้ริเริ่มจริยธรรมแบบหน้าที่นิยม (Deontologist) หรือในเหตุผลอย่างเคร่งครัด อาจเรียก Moral Purism หรือ Formal Ethics จากแนวความคิดของคานท์ ถือว่ามโนธรรมเป็นเหตุผลภาคปฏิบัติ มันบ่งบอกถึงกฎศีลธรรมในตัวเอง คือ เป็นที่รู้จักกันได้เอง รู้ขึ้นในใจของตนเอง มันเป็นสิ่งที่มีมาก่อน ไม่ใช่มีขึ้นหรือประจักษ์เพราะประสบการณ์ (Not Empirical) เป็นสิ่งที่มีตนเป็นพยาน ตามแนวคิดของคานท์ มีความเห็นว่า ดี ชั่ว ผิด ถูก ที่เป็นศีลธรรมนั้นเป็นสิ่งถาวรตายตัว ค่าของจริยธรรมเป็นสิ่งที่มีจริงตายตัว จะถือเอาผลของการกระทำมาตัดสินไม่ได้ ทฤษฎีนี้จะถือกฎระเบียบเป็นหลักเกณฑ์มาตรฐาน การพิจารณาตัดสินคุณค่าจะทำตามหน้าที่ที่ระบุไว้เป็นข้อกำหนดนั้นจะแปรเปลี่ยนโดยเลี่ยงไปใช้เหตุผลจากผลการกระทำไม่ได้ แม้จะเป็นสิ่งที่มีคุณประโยชน์เพียงใดก็ตาม สิ่งที่คานท์เชื่อว่าเป็นการกระทำที่ดีนั้นไม่มีอะไรในโลกนี้ที่คิดว่าเป็นสิ่งที่ดีโดยปราศจากเงื่อนไข นอกจากมีเจตนาที่ดี ดังนั้น การทำหน้าที่จึงเป็นเจตนาที่ดี ไม่ใช่การกระทำตามแรงกระตุ้นของสัญชาติญาณและความรู้สึกตามอารมณ์ปรารถนาแต่ทำตามเจตนาที่เกิดจากสำนึกในหน้าที่ การกระทำที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวถือว่าไม่ได้ทำตามหน้าที่ ผู้ทำตามหน้าที่ต้องไม่คำนึงถึงตนเองและคนใกล้ชิด ชีวิตที่สมบูรณ์คือชีวิตที่อยู่กับศีลธรรม ต้องกระทำตามหน้าที่โดยไม่คาดหวังผลไม่ว่าจะเป็นคุณหรือโทษ แต่ให้ทำตามเหตุผลคือกฎศีลธรรม ปฏิบัติต่อผู้อื่นโดยไม่ทำตนให้เหนือผู้อื่น มีอิสระจากกระแสอารมณ์ที่ผลักดันให้กระทำ คนที่เป็นอิสระคือคนที่หลุดพ้นจากกระแสของแรงขับด้วยความอยากได้ผลประโยชน์มาขึ้นอยู่กับเหตุผลหรือปัญญา กฎศีลธรรมเป็นความถูกต้องเป็นหลักสากล ถ้าเหตุผลเป็นสากลคนก็จะทำตามหลักสากลด้วย ปรัชญาของคานท์มีจุดเด่นที่สุด คือ การสอนให้คนสำนึกในหน้าที่ สอนให้คนไม่ยกตัวเองเหนือกฎ ซึ่งเป็นกฎศีลธรรมที่ไม่มีข้อยกเว้น สำหรับผู้ใดแม้แต่ตนเอง ทุกคนมีค่าของตนเองเท่ากับผู้อื่น จุดหมายในการดำรงชีวิตค่อนข้างเป็นอุดมคติตายตัว ไม่ให้ความสำคัญแก่ความรู้สึกของมนุษย์ แต่เคร่งครัดตายตัวในหลักจริยศาสตร์ จงใจให้เป็นกฎสากล โดยไม่ถือว่าผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำให้มามีส่วนในการตัดสินการกระทำว่าถูกหรือผิด คานท์มองโลกในแง่เดียว คือ คิดว่าคนมิได้มีชีวิตอยู่เพื่อความสุขแต่มีชีวิตอยู่

เพื่อศีลธรรมอันบริสุทธิ์ การใช้ชีวิตตามเหตุผลหรือการใช้ชีวิตทางศีลธรรมทำให้คนเป็นคนโดยสมบูรณ์ (เมธา หริมเทพาธิป, 2565, หน้า 118)

6. ทฤษฎีของแครธโวล บลูมและมาเซีย

แครธโวล บลูมและมาเซีย (Krathwohl Bloom and Masia) ได้กำหนดทฤษฎีจำแนกระดับคุณภาพของการเรียนรู้ด้านจิตใจ (Affective Domain) ที่ครอบคลุมความสนใจ ทัศนคติ ค่านิยม และลักษณะนิสัย โดยจัดลำดับขั้นตอนคุณลักษณะด้านความรู้สึกไว้ 5 ประการ ดังนี้ (กลุ่มส่งเสริมการเรียนการสอนและประเมินผล, 2548, หน้า 4)

1. การรับรู้ (Receiving) เป็นจุดเริ่มต้นที่บุคคลจะเรียนรู้เรื่องต่าง ๆ และเกิดความรู้สึกต่อสถานการณ์หรือสิ่งเร้าที่ปรากฏ การรับรู้แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน โดยถือปริมาณการรับรู้เป็นเกณฑ์ดังนี้

1.1 การสำนึก เป็นการเริ่มรู้สึกหรือสำนึกเกี่ยวกับลักษณะหรือเรื่องราวต่างๆ ที่มาเร้า

1.2 การตั้งใจรับรู้ เป็นการใส่ใจสิ่งเร้านานพอสมควร แต่ยังไม่มีความคิดเห็นหรือประเมินตัดสินใด ๆ เป็นเพียงการสังเกตเห็น

1.3 การเลือกรับรู้เป็นการรับรู้สิ่งเร้าโดยมีการจำแนกความแตกต่างยังไม่มีการประเมินใด ๆ

2. การตอบสนอง (Responding) เมื่อบุคคลรับรู้เรื่องราวต่าง ๆ และจะมีปฏิกิริยาตอบสนองต่อสิ่งเร้าที่ตนรับรู้ ขั้นตอนการตอบสนองแบ่งออกเป็นขั้นตอน ดังนี้

2.1 ยินยอมตอบสนองเป็นการยอมรับหรือยอมปฏิบัติตาม

2.2 สมัครใจตอบสนองเป็นความรู้สึกที่ทำกิจกรรมด้วยความสมัครใจ

2.3 พอใจตอบสนอง เป็นการตอบสนองด้วยความรู้สึกเต็มใจ พอใจ มีความเพลิดเพลินสนุกสนานรื่นเริง

3. การเห็นคุณค่า (Valuing) เป็นความรู้สึกที่เกิดจากการประเมินสถานการณ์หรือเรื่องราวต่าง ๆ ว่ามีประโยชน์หรือไม่อย่างไร การเห็นคุณค่าจะเกิดขึ้นช้า ๆ โดยมีการสะสมไว้เรื่อย ๆ พฤติกรรมการเห็นคุณค่าดูได้จากความแน่นอน ความคงเส้นคงวา สม่ำเสมอของการกระทำในขั้นนี้แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

3.1 การยอมรับคุณค่า เป็นการยอมรับด้วยความเชื่อที่ยังไม่ถาวร อาจเปลี่ยนแปลงได้ในคุณค่าของสถานการณ์หรือเรื่องราว

3.2 ที่แสดงออกอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น อยากติดตาม อยากเข้าไปร่วมผูกพั

3.3 ยึดมั่นในคุณค่า เป็นความเชื่อมั่นความแน่วแน่จนเกิดศรัทธาในเรื่องราวหรือเหตุการณ์ว่าควรทำตาม และพยายามหาโอกาสแสดงออก

4. การจัดระบบ (Organization) เป็นความรู้สึกที่บุคคลได้รวบรวมเรื่องราวหรือสิ่งมีคุณค่าไว้ในจิตใจหลายอย่าง แล้วจัดคุณค่าเข้าเป็นระบบ มีการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าของเรื่องราวของสิ่งต่าง ๆ ของจุดเด่นและจุดร่วมของคุณค่าเหล่านั้น ในขั้นนี้แบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

4.1 การสร้างแบบคุณค่า เป็นการสรุปรวบยอดระหว่างคุณค่าของเรื่องราวต่างๆ ที่บุคคลยึดมั่นเข้าด้วยกัน

4.2 การจัดระบบคุณค่า เป็นการเรียงลำดับความสำคัญของสิ่งที่มีคุณค่าและจัดคุณค่าต่าง ๆ ให้ผสมกลมกลืนเข้าด้วยกัน

5. การสร้างลักษณะนิสัย (Characterization) เป็นการพัฒนา เป็นอุดมคติที่ฝังลึกถึงจิตวิญญาณยึดถือ เทิดทูน โดยจิตในมิติสังเคราะห์เป็นแบบแผนกฎเกณฑ์ขึ้นใหม่ให้ตนเอง มีการกระทำที่คงเส้นคงวา โดยการจัดระบบของตนเองและยึดถือจนเป็นการกระทำอัตโนมัติ คือ ไม่ว่าจะอยู่ในสถานการณ์ใด เขาก็จะแสดงพฤติกรรมแบบเดิมซึ่งลักษณะของตนเอง แล้วรณรงค์ให้ผู้อื่นร่วมยึดถือและปฏิบัติด้วย ในขั้นนี้แบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

5.1 สร้างข้อสรุป เป็นการที่บุคคลพยายามปรับปรุงระบบตนเองให้สมบูรณ์ตามแนวที่ตนเองต้องการ

5.2 กิจนิสัย เป็นการที่บุคคลแสดงออกตามแนวที่ตนเองต้องการอย่างสม่ำเสมอจนเป็นลักษณะของตนเอง

7. ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมของดวงเดือน พันธุมนาวิน

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2544) ได้ทำการศึกษาวิจัยถึงสาเหตุพฤติกรรมของคนดีและคนเก่ง โดยได้ทำการประมวลผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาสาเหตุของพฤติกรรมต่าง ๆ ของคนไทยทั้งเด็กและผู้ใหญ่ อายุตั้งแต่ 6-60 ปีว่า พฤติกรรมเหล่านั้นมีสาเหตุทางจิตใจอะไรบ้าง และได้นำมาประยุกต์เป็นทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมสำหรับคนไทยขึ้น โดยได้แบ่งต้นไม้จริยธรรมออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้ (วลัยพรรณ เฉลยทรัพย์, 2560, หน้า 66)

ส่วนที่ 1 ได้แก่ดอกและผลไม้บนต้นที่แสดงถึงพฤติกรรมการทำดี ละเว้นชั่วและพฤติกรรมการทำงานอย่างขยันขันแข็งเพื่อส่วนรวม ซึ่งล้วนแต่พฤติกรรมของพลเมืองดีพฤติกรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศ

ส่วนที่ 2 ได้แก่ ส่วนลำต้นของต้นไม้ แสดงถึงพฤติกรรมการทำงานอาชีพอย่างขยันขันแข็ง ซึ่งประกอบด้วยจิตลักษณะ 5 ด้าน คือ ด้านเหตุผลเชิงจริยธรรม ด้านมุ่งอนาคตและการควบคุมตนเอง ด้านความเชื่ออำนาจในตน ด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ และด้านทัศนคติคุณธรรมและค่านิยม

ส่วนที่ 3 ได้แก่รากของต้นไม้ ที่แสดงพฤติกรรมการทำงานอาชีพอย่างขยันขันแข็ง ซึ่งประกอบด้วยจิตลักษณะ 3 ด้าน คือ ด้านสติปัญญา ด้านประสบการณ์ทางสังคมและด้านสุขภาพจิต

จิตลักษณะทั้ง 3 นี้ อาจใช้เป็นสาเหตุของการพัฒนาจิต 5 ประการ ที่ลำต้นของต้นไม้ก็ได้กล่าวคือ บุคคลจะต้องมีลักษณะพื้นฐานทางจิตใจ 3 ด้าน ในปริมาณที่สูงพอเหมาะกับอายุจึงจะเป็นผู้ที่มีความพร้อมที่จะพัฒนาจิตลักษณะ 5 ประการที่ลำต้นของต้นไม้โดยมีจิตลักษณะทั้ง 5 นี้ จะพัฒนาไปเองโดยอัตโนมัติ ถ้าบุคคลมีความพร้อมทางจิตใจ 3 ด้าน ดังกล่าว และอยู่ในสภาพแวดล้อมทางบ้าน ทางโรงเรียนและทางสังคมที่เหมาะสม นอกจากนั้นบุคคลยังมีความพร้อมที่จะรับการพัฒนาจิตลักษณะบางประการใน 5 ด้านนี้ โดยวิธีการอื่นๆ ด้วย ฉะนั้น จิตลักษณะพื้นฐาน 5 ประการ จึงเป็นสาเหตุของพฤติกรรมคนดี และคนเก่งนั่นเอง นอกจากนี้จิตลักษณะพื้นฐาน 3

ประการที่รากนี้อาจเป็นสาเหตุร่วมกันจิตลักษณะ 3 ประการที่ลำต้น เพื่อใช้อธิบาย ทำนาย และพัฒนาพฤติกรรมดังกล่าวมาแล้วด้วย

8. ทฤษฎีทางพุทธศาสตร์

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาอเทวนิยม เกิดขึ้นสมัยพุทธกาลเมื่อก่อน พ.ศ. 2500 ในชมพูทวีป (ประเทศอินเดีย) โดยมีพระสมณะโคดมเป็นศาสดาผู้ประกาศปรัชญาในแนวคิดนี้ เน้นหลักธรรมที่เป็นสัจธรรม วิธีการสอน การเผยแพร่การสืบทอดหลักธรรมสู่การปฏิบัติเน้นคุณธรรม ในการใช้ปัญญาพิจารณาเหตุผล หลักธรรมที่เป็นหัวใจพุทธศาสนานำมาสั่งสอน มี 3 ประการ คือ ให้เว้นความชั่วทั้งปวง ให้ทำความดี และให้ชำระจิตใจให้บริสุทธิ์

ในหลักธรรมที่พระพุทธศาสนาได้นำมาประกาศ เป็นคุณธรรมที่มีความสอดคล้องเชื่อมโยงกันได้ทั้งหมด หมายถึง การปฏิบัติตามข้อใดข้อหนึ่ง ย่อมเกี่ยวข้องได้ข้อธรรมอื่นตามมาเป็นแนวคิดทางจริยศาสตร์ที่กำหนดข้อประพฤติปฏิบัติทางกายและทางจิตใจ โดยเริ่มตั้งแต่สิ่งที่ประพฤติปฏิบัติพื้นฐานทางการกระทำทางกายไปสู่ขั้นสูงที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติทางความคิดที่มุ่งสู่ความบริสุทธิ์ หลุดพ้นทางจิตใจ

ในหลักจริยศาสตร์ของศาสนาพุทธมี 3 ขั้น คือ ขั้นมูลฐาน ขั้นกลาง และขั้นสูง ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1.1 จริยศาสตร์ขั้นมูลฐาน ประกอบด้วย ศีล 5 ธรรม 5 ดังนี้

1.1.1 เว้นจากการเบียดเบียนทำร้ายชีวิตสัตว์หรือมนุษย์เป็นศีล มีเมตตากรุณาต่อสัตว์และมนุษย์เป็นธรรม

1.1.2 เว้นจากการลักฉ้อทรัพย์เป็นศีล เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีอาชีพสุจริตเป็นธรรม

1.1.3 เว้นจากการประพฤติผิดในกามเป็นศีล สำรวมในกามเป็นธรรม

1.1.4 เว้นจากการพูดปดเป็นศีล พูดจริงเป็นธรรม

1.1.5 เว้นจากการดื่มสุราเมรัยเป็นศีล มีสติ สำรวมระวังเป็นธรรม

1.2 จริยศาสตร์ขั้นกลาง ประกอบด้วย กุศลกรรมบถ 10 ประการ ดังนี้

1.2.1 ทางกาย 3 ข้อ คือ เว้นจากการฆ่าสัตว์หรือมนุษย์ หรือเบียดเบียนทำร้ายชีวิต เว้นจากการลักทรัพย์ เว้นจากการประพฤติผิดในกาม

1.2.2 ทางวาจา 4 ข้อ คือ เว้นจากพูดปด เว้นจากพูดยุยงให้แตกร้าวกัน เว้นจากการพูดคำหยาบ เว้นจากการพูดเหลวไหล เพ้อเจ้อ

1.2.3 ทางใจ 3 ข้อ คือ ไม่โลภอยากได้ของผู้อื่นมาเป็นของตน ไม่คิดปองร้ายผู้อื่นหรือคิดให้เขาถึงความพินาศ ไม่เห็นผิดจากทำนองครองธรรมโดยมีความเห็นถูกต้อง(ว่าทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว มารดาบิดามีคุณ เป็นต้น)

1.3 จริยศาสตร์ขั้นสูง ประกอบด้วย อริยมรรค แปลว่า “ทางอันประเสริฐ” หรือทางสายกลาง มี 8 ประการ ดังนี้

1.3.1 ความเห็นชอบ คือ มีปัญญาเห็นอริยสัจ 4 ประการ

1.3.2 ความดำริชอบ คือ ดำริในการออกจากกาม ดำริในการไม่ปองร้าย ดำริในการไม่เบียดเบียน

1.3.3 การเจรจาชอบ คือ ไม่พูดปด ไม่พูดส่อเสียด ได้แก่ ยุให้แตกร้าว ไม่พูดคำหยาบ ไม่พูดเพ้อเจ้อ

1.3.4 การกระทำชอบ คือ ไม่ฆ่าสัตว์หรือมนุษย์ ไม่ลักฉ้อทรัพย์ ไม่ประพฤติผิดในกาม

1.3.5 การเลี้ยงชีพชอบ คือ ไม่หาเลี้ยงชีพในทางที่ผิด ที่มีโทษ ประกอบอาชีพชอบธรรม

1.3.6 ความเพียรชอบ คือ เพียรระวังไม่ให้บาปเกิดขึ้น เพียรละบาปที่เกิดขึ้นแล้ว เพียรทำความดีให้เกิดขึ้น เพียรรักษาความดีที่เกิดขึ้นแล้ว

1.3.7 การตั้งสติชอบคือ ตั้งสติพิจารณาร่างกาย เวทนาหรือความรู้สึกสุข ทุกข์ตลอดจนไม่ทุกข์ไม่สุข จิตและธรรม รวม 4 ประการ ให้รู้เท่าทันเห็นทั้งความเกิดความดับ

1.3.8 การตั้งใจมั่นชอบ คือ การทำจิตใจให้สงบเป็นสมาธิอย่างแน่วแน่ ที่เรียกได้ว่าฌาน 4

เป็นที่ยอมรับกันว่าในเรื่องวิธีการสอนของพระพุทธศาสนา เน้นการสอนแบบอริยสัจที่ถือได้ว่า เป็นต้นแบบของการพัฒนาทางจริยธรรม พระพุทธเจ้าทรงนำเอาสัจธรรมมาแสดงแก่มนุษย์ในรูปที่เรียกว่า อริยสัจ 4 แต่ที่จริงสาระสำคัญที่พระองค์ต้องการ คือเรื่อง อิทัปปัจจยการสมุปบาทและนิพพานนี่เอง พอมาสื่อกับประชาชนใช้อริยสัจ 4 เพื่อให้เป็นสิ่งที่ปฏิบัติได้

การสอนนั้นต้องเริ่มจากสิ่งที่มองเห็น สิ่งที่ปรากฏหรือสิ่งที่ง่ายไปหายาก จึงเริ่มต้นด้วยปัญหาทั้ง ๆ ที่หลักอริยสัจ 4 นั้น สอนย้อนจากผลมาหาเหตุธรรมดาว่า สิ่งทั้งหลายเหตุเกิดก่อนแล้วจึงมีผล แต่ในอริยสัจนี้พูดถึงผลก่อน แล้วจึงสาวไปหาเหตุ ทุกข์เป็นผล สมุทัยเป็นเหตุ คู่ที่หนึ่ง คู่ที่สองนิโรธเป็นผล มรรคเป็นเหตุ ยกผลมาพูดก่อนเหตุทั้งสองชุด การที่พระพุทธเจ้าตรัสอย่างนี้จะต้องมีเหตุผลในการตรัส

การแสดงธรรมของพระพุทธเจ้ามีความประเสริฐในลักษณะต่าง ๆ ในความเป็นพระศาสดานั้น นอกจากตรัสรู้ธรรมความจริงแล้ว จะต้องสามารถใช้วิธีการสั่งสอนด้วย ความสำเร็จของพระพุทธเจ้าอยู่ที่ความสามารถทั้งสองด้านนี้ จึงเรียกพระองค์นี้ ว่าเป็นสัมมาสัมพุทธะ พระพุทธองค์ทรงตรัสว่า ให้มองดูความจริงของกฎธรรมชาติว่า สิ่งทั้งหลายเป็นไปตามเหตุปัจจัยของมันไม่ใช่เป็นไปตามการดลบันดาลของสิ่งภายนอก ฉะนั้น จึงให้เราศึกษาให้รู้เหตุปัจจัย แล้วทำตามเหตุปัจจัยด้วยความเพียรพยายามของเรา เมื่อเราต้องการผลก็ต้องทำเหตุ นี่คือการประกาศหลักธรรม ซึ่งก็คือการที่พระพุทธเจ้าเป็นผู้ประกาศอิสรภาพให้แก่มนุษย์

หลักคำสอนที่สำคัญในพุทธศาสนา คือ หลักศีล สมาธิ ปัญญา เป็นวิธีการปฏิบัติเพื่อบรรลุสู่ความมีจริยธรรม แต่มีเนื้อหาสาระที่เป็นเป้าหมายของการพิจารณาเมื่อถึงขั้นปัญญาก็คือหลักธรรมต่าง ๆ ในพุทธศาสนาเป็นหลักธรรมหรือคำสอนที่สำคัญพอนำมากล่าว คือ

1. หลักธรรม ทรงสอนเป็นใจความว่า “สุขทุกข์เป็นผลเกิดมาจากเหตุของมันเอง ได้แก่ การกระทำของผู้นั้น ผลเกิดจากการกระทำของผู้ใด ผู้นั้นต้องได้รับอย่างแน่นอนยุติธรรม”

2. หลักอนัตตา ทรงสอน “ไม่มีพระเจ้าผู้สร้างไม่มีสิ่งที่เรียกว่าตัวตนสรรพสิ่งไม่มีผู้ใดสร้างเกิดขึ้นแปลก ๆ ก็เพราะปัจจัยตามธรรมชาติที่จะต้องค่อย ๆ แปรไปหมุนไปตามลำดับกฎเกณฑ์ธรรมชาติ โดยไม่อยู่ในอำนาจของโลกเรียกว่า อนัตตา”

3. หลักอริยสัจ อันประกอบด้วยสภาพอันเป็นทุกข์ สาเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ สภาพความดับของทุกข์ วิธีให้ถึงซึ่งความดับทุกข์

ดังนั้น ทฤษฎีที่ยึดคำสอนของพุทธศาสนาเป็นพื้นฐานความคิด อธิบายการพัฒนาจริยธรรมว่าเป็นการพัฒนาบุคคลให้มีพฤติกรรมละเว้นความชั่ว มีจิตใจสะอาดบริสุทธิ์ รู้แจ้งในภาวะอันแท้จริง ดับไม่เหลือเชื้ออีกต่อไป (นิพพาน) ซึ่งวิธีการพัฒนาที่ได้โดยการสอนหรือชี้แนะจากผู้รู้และโดยการพิจารณาโดยตนเอง แล้วทำให้เกิดปัญญาพิจารณาจนเห็นว่าความทุกข์หรือปัญหานั้นเกิดขึ้นอย่างไร ความทุกข์หรือปัญหาเหล่านั้นดับลงได้อย่างไร ซึ่งมีลักษณะเป็นลูกโซ่ต่อเนื่องกันไปและหมุนมาบรรจบกัน เรียกว่าวงล้อชีวิตหลักธรรมนี้มีชื่อเรียกว่า ปฏิจจสมุปบาท ทฤษฎีนี้เป็นทฤษฎีที่เกิดจากการพัฒนาของนักวิชาการไทย เน้นการพัฒนาจริยธรรมด้วยการชี้แนะจากผู้รู้และการคิดพิจารณาโดยตนเอง จริยธรรมที่ระบุตามทฤษฎีนี้ก็คือการมีความประพฤติดีและละเว้นชั่ว มีจิตใจสะอาด รู้แจ้งในสัจจะ ซึ่งเป็นสภาวะอันแท้จริงของชีวิต

มีทฤษฎีหลายทฤษฎีที่ผู้วิจัยนำมากล่าวถึงถึงในงานวิจัยนี้ เริ่มตั้งแต่

ทฤษฎีการจูงใจโดยทั่วไป เป็นพื้นฐานของบุคคลที่จะกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งหรือประพฤติอย่างใดอย่างหนึ่งจากความต้องการ หรือสิ่งกระตุน โดยมีพลังหรอแรงขับ ที่เป็นตัวผลักดันให้เกิดพฤติกรรม

ทฤษฎีของฟรอยค์ พฤติกรรมส่วนใหญ่ของมนุษย์มีแรงจูงใจมาจากจิตไร้สำนึก เกิดจากความขัดแย้งระหว่างแรงขับทางเพศ ซึ่งถูกผลักดันออกมาโดยจิตไร้สำนึก (Unconscious) กับความรู้สึกผิดชอบชั่วดีในสังคม ดังนั้น ได้เสนอออกมาในรูปแบบพฤติกรรมที่สังคมยอมรับได้จึงเปลี่ยนเป็นความคิดสร้างสรรค์ ว่าความคิดสร้างสรรค์เป็นลักษณะของความร่าเริง แจ่มใส ผ่อนคลายอิสระหรือลักษณะของความเป็นเด็ก ซึ่งบริสุทธิ์เป็นธรรมชาติเป็นไปตามสภาพที่แท้จริงไม่เสแสร้งหรือปรุงแต่งและมีความคิดแจ่มใส บริสุทธิ์ สนุกสนาน ไม่มียึดติดต่อสิ่งใดและไม่เคร่งเครียด

ทฤษฎีของเพียเจต์ จริยธรรมของบุคคลเป็น 2 ด้านคือ จริยธรรมที่เกิดจากผู้มีอิทธิพล เป็นขั้นจริยธรรมที่เกิดจากการบังคับที่เกิดเมื่ออายุประมาณ 4-8 ปี ซึ่งระยะนี้เด็กย่อมทำดีเพราะกลัวถูกลงโทษ และจริยธรรมที่เกิดเมื่ออายุ 8 ปขึ้นไปซึ่งเป็นพฤติกรมที่เกิดขึ้นด้วยตนเอง จริยธรรมที่เกิดขึ้นในขั้นนี้เกิดจากพัฒนาการทางสติปัญญา และประสบการ์ที่ได้รับจากเพื่อนเด็กด้วยกัน จริยธรรมของเด็กวัยนี้จึงเกิดขึ้นจากตัวเด็กเอง

ทฤษฎีของลอเร้นซ์โคลเบิร์ก โดยแบ่งพัฒนาการทางจริยธรรมออกเป็น 6 ขั้น ขั้นที่ 1 การถูกลงโทษและการเชื่อฟังขั้นที่ 2 กฎเกณฑ์เป็นเครื่องมือเพื่อประโยชน์ของตน ขั้นที่ 3 ความคาดหวังและการยอมรับในสังคม ขั้นที่ 4 กฎและระเบียบ (“Law-and-order” Orientation)ขั้นที่ 5 สัญญาสังคมหรือหลักการทำตามคำมั่นสัญญา (Social Contract Orientation) และขั้นที่ 6 หลักการคุณธรรมสากล (Universal Ethical Principle Orientation)

ทฤษฎีของอิมมานูเอล คานท์ จริยธรรมหรือหน้าที่มีคุณค่าที่แตกต่างจากกฎความรอบคอบ เพราะว่ากฎศีลธรรมมาจากเหตุผลภายในที่ปราศจากเงื่อนไข ส่วนกฎความรอบคอบมาจากปัจจัยภายนอกคือ ประสบการณ์ หน้าที่เป็นตัวกำหนดคุณค่าทางศีลธรรม หากว่าเราปฏิบัติหน้าที่อย่างดีที่สุดแล้วถือว่าเป็นมนุษย์ที่ดีที่สุด เป็นที่หน้าสังเกตว่าการทำความดีหรือการปฏิบัติตามศีลธรรมนั้น ไม่ได้นำเราไปสู่ความสุขเสมอ แต่เราก็จำเป็นต้องทำความดีเพราะว่าสิ่งนั้นเป็นความดี

และเป็นหน้าที่ของเราที่จะต้องกระทำไม่ว่าเราจะได้รับความสุขหรือไม่ก็ตาม ดังนั้นความสุขจึงไม่ใช่แรงจูงใจในการปฏิบัติหน้าที่ของเรา แต่เราปฏิบัติหน้าที่เพื่อหน้าที่ เราไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่เพื่อให้ได้มาซึ่งความสุข

ทฤษฎีของแครธโวล บลูมและมาเซีย กำหนดรูปแบบการพัฒนาด้านจริยธรรมอันจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้เป็นไปตามความต้องการ 5 ขั้น ประกอบด้วย 1. ขั้นการรับรู้ (Receiving or attending) 2. ขั้นการตอบสนอง (Responding) 3. ขั้นการเห็นคุณค่า (Valuing) 4. ขั้นการจัดระบบ (Organization) 5. ขั้นการสร้างลักษณะนิสัย (Characterization)

ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมของดวงเดือน พันธุมนาวิน แบงต้นไม้จริยธรรมออกเป็น 3 ส่วน ส่วนที่ 1 ส่วนของดอกผล เปรียบเสมือนเป็นลักษณะพฤติกรรมคนดีและเก่ง ส่วนที่ 2 ส่วนของลำต้นที่สมบูรณ์ เปรียบเสมือนลักษณะทางจิตใจ ซึ่งเป็นสาเหตุของพฤติกรรมที่ดี ส่วนที่ 3 ส่วนของรากต้นไม้ เปรียบเสมือนลักษณะทางจิตที่เป็นพื้นฐานที่จะชอบไขหาอาหารเลี้ยง ลำต้นให้สมบูรณ์

ทฤษฎีทางพุทธศาสตร์ มีหลักจริยศาสตร์ 3 ขั้นมูลฐาน ขั้นกลาง และขั้นสูง เป็นการพัฒนาบุคคลให้มีพฤติกรรมละเว้นความชั่ว มีจิตใจสะอาดบริสุทธิ์ รู้แจ้งในภาวะอันแท้จริง ดับไม่เหลือเชื้ออีกต่อไป (นิพพาน) ซึ่งวิธีการพัฒนาที่ได้โดยการสอนหรือชี้แนะจากผู้รู้และโดยการพิจารณาโดยตนเองแล้วทำให้เกิดปัญญา

3.3 หลักธรรมตามแนวพุทธศาสนา

3.3.1 หลักไตรสิกขา

การปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนานั้น ที่สำคัญที่สุดคือ การปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา ซึ่งเป็นหลักธรรมในการพัฒนาชีวิตเพื่อให้ประสบความสำเร็จเป็นคนสมบูรณ์แบบตามแนวพุทธ ไตรสิกขาจึงจัดอยู่ใน มรรค (ธรรมที่ควรเจริญ) คือ ควรทำให้เกิดมีขึ้น เพื่อใช้เป็นเครื่องมือพัฒนาชีวิต ไตรสิกขา แปลว่า สิกขา 3 หมายถึง ข้อปฏิบัติที่ต้องศึกษา 1 อย่าง คือ 1) อธิสีลสิกขา สิกขา คือ ศีลอันยิ่ง 2) อธิจิตตสิกขา สิกขา คือจิตอันยิ่ง หมายถึง สมาธิ และ 3) อธิปัญญาสิกขา สิกขา คือ ปัญญาอันยิ่ง ไตรสิกขาจึงเป็นกระบวนการพัฒนาแบบบูรณาการ

1. ความหมายไตรสิกขา

ความหมายของไตรสิกขา ผู้วิจัยได้รวบรวมความหมายจากเอกสารชั้นต้นจากพระไตรปิฎกภาษาไทย และเอกสารชั้นรองจากตำรา/หนังสือ งานเขียนของนักวิชาการทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับไตรสิกขาเพื่อให้เข้าใจความหมายของไตรสิกขามาก ดังนี้

พระสุตตันตปิฎก องฺ.ติก.(ไทย) 20/91/320. กล่าวว่า คำว่า ไตรสิกขา มีรากศัพท์มา จากคำสองคำ คือ 1) ไตร หรือ ตรีเป็นภาษาสันสกฤตตรงกับภาษาบาลีว่า ติแปลว่า สาม และ 2) คำ ว่าสิกขา เป็นภาษาบาลีตรงกับ ภาษาสันสกฤตว่า ศึกษา หมายถึง การศึกษา การปฏิบัติและการ อบรมความประพฤติให้บริสุทธิ์ส่วนคำว่า ติหรือไตร นั้น หมายถึง องค์ประกอบ 3 ประการ คือ อธิศีล สิกขา อธิจิตสิกขา อธิปัญญาสิกขา หรือ ศีล สมาธิปัญญา

พระสุตตันตปิฎก องฺ.ติก.(ไทย) 20/91/320 กล่าวว่า การปฏิบัติและการอบรมความ ประพฤติให้บริสุทธิ์ส่วนคำว่า ติหรือไตร นั้น หมายถึง องค์ประกอบ 3 ประการ คือ อธิศีลสิกขา อธิ จิตสิกขา อธิปัญญาสิกขา หรือ ศีล สมาธิ ปัญญา โดยมีความหมายตามพระไตรปิฎก ดังนี้

พระสุตตันตปิฎก ขุ.ม. (ไทย) 29/10/48 กล่าวว่า อธิศีลสิกขา (สิกขาคือศีลอันยิ่ง) หมายถึง ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมในทางความประพฤติอย่างสูง ดังคำอธิบายในคุหัฏฐกสุตตนิเทส คัมภีร์มหานิทเทส ว่าอธิศีลสิกขาเป็นอย่างไร คือภิกษุในพระธรรมวินัยนี้เป็นผู้มีศีล สำรวมด้วยความ สังวรในพระปาติโมกข์สมบูรณ์ด้วยอาจาระและโคจร เห็นภัยในโทษเพียงเล็กน้อย สมาทานศึกษาใน สิกขาบททั้งหลายอยู่คือ สีลขันธ์เล็ก สีลขันธ์ใหญ่ศีลเป็นที่พึ่ง เป็นเบื้องต้น เป็นความประพฤติเป็น ความสำรวม เป็นความระวัง เป็นหัวหน้า เป็นประธานเพื่อความถึงพร้อมแห่งธรรมที่เป็นกุศล นี้ชื่อว่า อธิสีลสิกขา

พระสุตตันตปิฎก ขุ.ป. (ไทย) 31/40/606 กล่าวว่า การฝึกอบรมศีลนั้น มุ่งเน้นที่การ สำรวมเพื่อให้เกิดความบริสุทธิ์ในการกระทำเป็นเกราะกั้นกิเลสทั้งหลายที่จะก่อให้เกิดความเดือดร้อน และการเบียดเบียน ดังที่แสดงในมาติกากถาคัมภีร์ปฏิสัมภิทามรรคว่า “เนกขัมมะ ชื่อว่าสีลวิสุทธิ เพราะมีความหมายว่ากั้นกามฉันทะ ความสำรวม ชื่อว่า อธิสีลสิกขา อพยาบาท ชื่อว่า สีลวิสุทธิเพราะ มีความหมายว่า กั้นพยาบาท อรหัตตมรรค ชื่อว่า สีลวิสุทธิเพราะมีความหมายว่า กั้นกิเลสทั้งปวง”

พระสุตตันตปิฎก ขุ.ม. (ไทย) 29/10/49 กล่าวว่า อธิจิตสิกขา (สิกขาคือจิตอันยิ่ง) หมายถึง ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมจิตเพื่อให้เกิดคุณธรรมเช่นสมาธิอย่างสูงการสงัดจากกามและอกุศลธรรมทั้งหลายดังคำอธิบายในคุหัฏฐกสุตต นิเทส คัมภีร์มหานิเทส ว่าอธิจิตสิกขา เป็นอย่างไร คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้สงัดจากกามและอกุศลธรรมทั้ง หลายบรรลุปฐมฌานที่มีวิตก วิจาร ปีติและสุข อันเกิดจากวิเวกอยู่ เพราะวิตกวิจาร สงบระงับไปแล้ว บรรลุติยฌาน มีความผ่องใสในภายใน มีภาวะที่จิตเป็นหนึ่งผุดขึ้น ไม่มีวิตกไม่มีวิจาร มีแต่ปีติและสุขที่เกิดจากสมาธิอยู่เพราะปีติจางคลายไป มีอุเบกขา มีสติสัมปชัญญะเสวยสุขด้วยนามกายบรรลุตติยฌานที่พระอริยะทั้งหลายสรรเสริญว่า ผู้มีอุเบกขา มีสติอยู่เป็นสุขเพราะละสุขและทุกข์ได้แล้ว เพราะโสมนัสและโทมนัสดับไปก่อนแล้ว บรรลุจตุตถฌานที่ไม่มีทุกข์ไม่มีสุข มีสติบริสุทธิ์เพราะอุเบกขาอยู่นี้ชื่อว่า อธิจิตสิกขา

พระสุตตันตปิฎก ขุ.ป (ไทย) 30/41/606-607 กล่าวว่า การฝึกอบรมจิตนั้นมุ่งเน้นที่ ความตั้งมั่นแห่งจิต, การทำใจให้สงบแนวแน่เพื่อให้จิตบริสุทธิ์ไม่ฟุ้งซ่าน เป็นกลาง ปราศจากอคติ ดังที่แสดงในมาติกากถาคัมภีร์ปฏิสัมภิทามรรคว่า “ชื่อว่าจิตตวิสุทธิเพราะมีความหมายว่าไม่ฟุ้งซ่าน ความไม่ฟุ้งซ่านชื่อว่าอธิจิตสกิขา”

พระสุตตันตปิฎก ขุ.ม. (ไทย) 29/10/49 กล่าวว่า อธิปัญญาสิกขา (สิกขาคือปัญญาอันยิ่ง) หมายถึง ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมปัญญาเพื่อให้เกิดความรู้แจ้งอย่างสูง การรู้ชัดตามความเป็น จริงในอริยสัจ 4 เป็นลำดับไปจนทำให้แจ้งทั้งเจโตวิมุติและปัญญาวิมุติสามารถทำลายอาสวะกิเลส ให้หมดไป ดังคำอธิบายในคุหัฏฐกสุตตนิเทสคัมภีร์มหานิทเทส ว่าอธิปัญญาสิกขา เป็นอย่างไร คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้เป็นผู้มีปัญญา ประกอบด้วยปัญญาอันประเสริฐหยั่งถึงความเกิดและความดับ เพิกถอนกิเลสให้บรรลุถึงความสิ้นทุกข์โดยชอบเธอรู้ตามความเป็นจริงว่า “นี้ทุกข์” “นี้ทุกข์สมุทัย (เหตุเกิดทุกข์)” “นี้ทุกข์นิโรธ (ความดับทุกข์)” “นี้ทุกข์นิโรธคามินีปฏิปทา (ข้อปฏิบัติเครื่องดำเนิน ไปสู่ความดับทุกข์)” เธอรู้ตามความเป็นจริงว่า “เหล่านี้อาสวะ” “นี้อาสวสมุทัย” “นี้อาสวนิโรธ” “นี้ อาสวนิโรธคามินีปฏิปทา” นี้ชื่อว่า อธิปัญญสิกขา

พระสุตตันตปิฎก ขุ.ป.(ไทย) 31/41/606-607 กล่าวว่า การฝึกอบรมปัญญานั้น มุ่งเน้น ที่การรู้และเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริงเพื่อ ให้เกิดความเห็นที่บริสุทธิ์จึงจะสามารถทำลาย กิเลสได้ดังแสดงในมาติกากถา คัมภีปฏิสัมภิทามรรคว่า “ชื่อว่าทิฏฐิวิสุทธิ” เพราะมีความหมายว่าเห็น ความเห็นชื่อว่าอธิปัญญาสิกขา

พระสุตตันตปิฎก ขุ.ธ. (ไทย) 25/226/103 กล่าวว่า การฝึกอบรมทั้ง 3 ด้าน จึงมี วัตถุประสงค์โดยรวมเพื่อการทำลายกิเลสอันเป็นเครื่องเศร้าหมองของบุคคล ดังที่พระพุทธองค์ทรงดำรัสว่า “สำหรับบุคคลผู้ตื่นอยู่ตลอดเวลาหมั่นศึกษาไตรสิกขาทั้งกลางวันและกลางคืน น้อมจิตเข้าหานิพพาน อาสวะทั้งหลาย ย่อมตั้งอยู่ไม่ได้” ทั้งนี้พระสารีบุตรได้แสดงอรรถาธิบายวัตถุประสงค์เพิ่มเติมไว้ในคัมภีร์มหานิเทส ว่า

1. เพื่อไม่ประพฤติผิดทางกาย วาจา ใจ เพราะรู้ในเหตุที่ทำให้ประพฤติผิดนั้น

2. เพื่อละเมฌุนธรรม เพราะรู้ว่าเป็นเหตุให้เกิดความเสื่อมยศและเกียรติของสมณะ

3. เพื่อกำจัดราคะในรู้ป เสียง กลิ่น รส และผัสสะ

4. เพื่อทางแห่งญาณ เพราะรู้เหตุแห่ง ความลังเลสงสัยว่าเกิดจากสิ่งที่น่าปรารถนาและสิ่งที่ไม่ปรารถนา

5. เพื่อกำจัดมลทินของตน คือ ราคะ โทสะ โมหะ มานะ ทิฐิกิเลส ทุจริตมิจฉาทิฐิ มิจฉาสังกัปปะ มิจฉาวาจา มิจฉากัมมันตะ มิจฉาอาชีวะ มิจฉาวายามะ มิจฉาสติมิจฉาสมาธิมิจฉาญาณ มิจฉาวิมุตติเพราะได้สมาทานไตรสิกขาจึงมีสมาธิมีสติมีปัญญาที่รักษาตน พระใบฎีกาธีรศักดิ์ สุธีโร (2560, หน้า 27) กล่าวว่า ไตรสิกขา หมายถึง การเรียนรู้ฝึกฝนพัฒนาตนเอง เริ่มจากการรักษาศีล เพื่อขัดเกลา พฤติกรรมทางกายวาจาใจและการดำเนินชีวิตของตนเองให้บริสุทธิ์ รวมถึงการฝึกหัดการอยู่ร่วมกัน ของเพื่อนร่วมงานให้มีความเกื้อกูลต่อกัน และกระบวนการที่สำคัญในการศึกษาต้องพัฒนาตนเองให้บริบูรณ์ด้วยศีลที่เป็นฐานการพัฒนาเพื่อให้จิตบริบูรณ์ด้วยสมาธิ และต่อด้วยปัญญาเพื่อให้บริบูรณ์ด้วยปัญญา เพื่อพัฒนามนุษย์ให้ดำเนินชีวิตดีงามและถูกต้อง ทำให้มีวิถีชีวิตที่เป็นไปในทางที่ถูกต้อง เพื่อพัฒนาตนเองและสังคมไปสู่จุดหมายสูงสุดในปัจจุบันและอนาคต

พระมหาศุภกิจ สุภกิจฺโจ (ภักดีแสน) (2553, หน้า 70) ไตรสิกขา หมายถึง การพัฒนามนุษย์ให้ดำเนินชีวิตดีงามถูกต้อง ทำให้มีวิถีชีวิตที่เป็นมรรค เป็นทางดำเนินชีวิตหรือวิถี ชีวิตที่ถูกต้องดีงามของมนุษย์ ต้องเรียนรู้ฝึกฝนพัฒนาตนเอง เริ่มจากการรักษาศีล เพื่อขัดเกลา พฤติ กรรมและการดำเนินชีวิตของตนเองให้บริสุทธิ์ รวมถึงการฝึกหัดการอยู่ร่วมกันของเพื่อนร่วมงานให้มีความเกื้อกุนต่อกัน และกระบวนการที่สำคัญในการศึกษาต้องพัฒนาตนเองให้บริบูรณ์ด้วยศีล บริบูรณ์ด้วยสมาธิ และบริบูรณ์ด้วยปัญญาเพื่อพัฒนาตนเองและสังคมไปสู่เป้าหมายสูงสุดในปัจจุบันและอนาคต

พระอุปติสสเถระ(ลังกา) (2548, หน้า 4) ได้ให้ความหมายของการศึกษาและขอบเขตของการศึกษาไว้ในวิมุตติมรรคว่า สิกขา หมายถึง การศึกษาเรื่องที่ควรศึกษา การศึกษาอันยอดเยี่ยมและการศึกษาเพื่อความเป็นพระอเสขะ (ผู้ไม่ต้องศึกษา)

พุทธทาสภิกขุ (เงื่อม อินฺทปญฺโญ) (2549, หน้า 185) ได้อธิบายว่า การศึกษา หมายถึง การศึกษาเล่าเรียน ซึ่งตรงกับคำว่าสิกขา ในพระพุทธศาสนา หมายถึงการปฏิบัติได้รับปริญญาคือสิ้นราคะสิ้นโทสะ สิ้นโมหะ ผลของการปฏิบัติสิกขาเป็นอย่างนั้น การปฏิบัติอย่างนั้นก็เพื่อ

ความรอดจากสิ่งอันไม่พึงปรารถนา สิ่งใดที่เป็นความทุกข์ทรมาร ความยุ่งยากลำบากแก่จิตใจก็เรียกว่า อันไม่พึงปรารถนา แก้ไข ด้วยการศึกษา

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2550, หน้า 7) ได้ให้ความหมายไตรสิกขาว่า หมายถึงการพัฒนามนุษย์ให้ดำเนินชีวิตดีงามถูกต้อง ทำให้มีวิถีชีวิตที่เป็นมรรค เป็นทางดำเนินชีวิตหรือวิถีชีวิตที่ถูกต้องดีงาม ของมนุษย์ต้องเรียนรู้ฝึกฝนพัฒนาตน คือ สิกขามรรคกับสิกขาจึงประสานเป็นอันเดียวกัน เมื่อมองในแง่อริยสัจ 4 ก็เป็นอริยมรรค คือ วิถีชีวิตอันประเสริฐเมื่อเป็นมรรคก็ดำเนินก้าวหน้าไปสู่จุดหมายโดยกำจัดสมุทัยให้หมดไป ช่วยให้เรามีชีวิตที่พึ่งพา อวิชชา ตัณหา อุปทาน น้อยลงไป ไม่อยู่ใต้อำนาจครอบงำของมันพร้อมกับที่เรามีปัญญาเพิ่มขึ้น และดำเนินชีวิตด้วยปัญญามากขึ้นตามลำดับ จนกระทั่งในที่สุดพอสมุทัยหมด ทุกข์ก็หมดก็บรรลุหมายเป็น นิโรธ โดยสมบูรณ์

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) (2539, หน้า 27) กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับสมาธิว่า เป็นเรื่องของการฝึกในด้านจิต หรือระดับจิตใจ ได้แก่ การพัฒนาคุณสมบัติต่าง ๆ ของจิต ทั้งในด้านคุณธรรม เช่น ความเมตตากรุณา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ในด้านความสามารถของจิต เช่น ความเข้มแข็งมั่นคง ความเพียรพยายาม ความรับผิดชอบ ความมีสติสมาธิและในด้านความสุขเช่น ความอิ่มใจความร่าเริงเบิกบานใจความสดชื่น ผ่องใส่ความรู้สึกพอใจ พูดสั้น ๆ ว่าพัฒนาคุณภาพสมรรถภาพและสุขภาพของจิต และยังกล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับหลักของปัญญาว่าเป็นเรื่องของการฝึกหรือพัฒนาในด้านการรู้ความจริง เริ่มตั้งแต่ความเชื่อ ความเห็น ความรู้ความเข้าใจ ความหยั่งรู้เหตุผล การรู้จักวินิจฉัยไตร่ตรองตรวจสอบคิดการต่าง ๆ อย่างสร้างสรรค์ เฉพาะอย่างยิ่งเน้นการรู้ตรงตามความเป็นจริง หรือรู้เห็นตามที่มันเป็น ตลอดจนรู้แจ้ง ความจริงที่เป็นสากลของสิ่งทั้งปวง จนถึงขั้นรู้เท่าทันธรรมดาของโลกและชีวิตที่ทำให้มีจิตใจเป็นอิสระ ปลอดปัญหา ไร้ทุกข์ (คิดเป็น แก้ปัญหาเป็น ดับทุกข์เป็น)

สุมน อมรวิวัฒน์ (2547, หน้า 15) กล่าวว่า ไตรสิกขาเป็นระบบการศึกษาที่มุ่งฝึกฝนอบรมในหลักการพัฒนามนุษย์ โดยยึดหลักของการเรียนรู้ 3 แกนหลัก คือ 1) การฝึกฝนตนเองเรื่องศีล (Self-training morality) 2) การฝึกฝนตนเองเรื่องสมาธิ (Self-training in mentality or concentration) และ 3) การฝึกฝนตนเองเรื่องปัญญา (Self-training in wisdom) ไตรสิกขา ถือว่าเป็นระบบการศึกษาที่ทำให้บุคคลมีการพัฒนาอย่างบูรณาการ และทำให้มนุษย์เป็นองค์รวมของการพัฒนาอย่างมีดุลยภาพ คือ

1. ศีล เป็นเรื่องของการฝึกฝนในด้านของความประพฤติ เครื่องมือที่ใช้ในการฝึกฝนเรื่องศีล คือ วินัย เพราะวินัยเป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการเรียนรู้หรือ การศึกษาและการพัฒนามนุษย์ วินัยจะจัดระเบียบ ความเป็นอยู่ การดำเนินชีวิตและการอยู่ร่วมกันในสังคม ดังนั้น ศีลจึงเป็นการฝึกฝนให้คนคุ้นกับพฤติกรรมที่ดี ที่พึงประสงค์ อีกทั้งยังเป็นการจัดระเบียบระบบทั้งหลายทั้งปวงที่ดีให้กับสังคมมนุษย์

2. สมาธิ เป็นเรื่องของการฝึกฝนในด้านของจิตใจ เป็นการพัฒนาคุณสมบัติต่างๆ ของจิตทั้งทางด้านคุณธรรม เช่น ความเมตตากรุณา ทางด้านความสามารถของจิต เช่น ความแน่วแน่มั่นคง มีสติ และในด้านของความสุข เช่น ความเบิกบานใจ ความอิ่มใจ ความสดชื่นผ่องใส ทำให้สมรรถภาพทางจิต สุขภาพของจิตประณีตขึ้น

3. ปัญญา เป็นเรื่องของการพัฒนาในด้านการเรียนรู้ตามความเป็นจริง ซึ่งเริ่มตั้งแต่ความเชื่อ ความรู้ ความเห็น ความเข้าใจ วินิจฉัยไตร่ตรองตามเหตุตามปัจจัย ปัญญาจะเน้นการเรียนรู้ตามความจริงที่เป็นสากลของ สิ่งทั้งปวง รู้เห็นตามที่มันเป็น จนถึงขั้นรู้เท่าทันธรรมดา ของโลกและชีวิต สามารถทำให้ใจเป็นอิสระ ปลอดปัญหา ไร้ทุกข์ ปัญญาจะทำให้จิตเป็น “จิตที่เพียงพอ” โดยสมบูรณ์

สรุปได้ว่า ไตรสิกขา หมายถึง การนำหลักธรรมในการดำเนินชีวิตประจำวันด้านกาย ด้านจิต และด้านปัญญา มาใช้พัฒนาความฉลาดทางจริยธรรม เพื่อพัฒนาเยาวชนให้ดำเนินชีวิตดีงามและถูกต้อง ทำให้มีวิถีชีวิตที่เป็นไปในทางที่ถูกต้อง เพื่อพัฒนาตนเอง และสังคมไปสู่จุดหมายสูงสุดในปัจจุบันและอนาคต

2. ความสำคัญหลักไตรสิขา

การพัฒนาตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา เริ่มที่หลักการของการศึกษา เพราะการภาวนาหรือการพัฒนานั้น แท้ที่จริงก็คือสิ่งเดียวกันกับการศึกษาหรือสิกขา สิ่งที่ต้องศึกษาหรือสิ่งที่ต้องพัฒนา แยกออกไปเป็น 3 ด้านใหญ่ ๆ โดยสอดคล้องกับองค์ประกอบแห่งการดำเนินชีวิตของมนุษย์ที่มี 3 ด้าน คือพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา เรียกว่า ไตรสิกขา ซึ่งมีสาระสำคัญ ดังนี้ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2539, หน้า 67)

1. ศีล คือ การฝึกฝนพัฒนาด้านพฤติกรรม หมายถึง การพัฒนาพฤติกรรมทางกาย และวาจา ให้มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมอย่างถูกต้องมีผลดีสิ่งแวดล้อมที่เราเกี่ยวข้องสัมพันธ์มี 2 ประเภทคือ สิ่งแวดล้อมทางสังคม ได้แก่ เพื่อนมนุษย์ (ในความหมายเดิมทางพระพุทธศาสนารวมทั้งสัตว์อื่นทั้งหลาย ทั้งปวงด้วย

2. สมาธิ หมายถึง การฝึกพัฒนาในด้านจิตใจ มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะจิตใจเป็นฐานของพฤติกรรม เนื่องจากพฤติกรรมทุกอย่างเกิดขึ้นจากความตั้งใจหรือเจตนา และเป็นไปตามเจตจำนง และแรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลัง ถ้าจิตใจได้รับการพัฒนาให้ดีงามแล้ว ก็จะควบคุมดูแลและนำพฤติกรรมไปในทางที่ดีงามด้วย แม้ความสุขความทุกข์ในที่สุดก็อยู่ที่ใจยิ่งกว่านั้น ปัญญาจะเจริญงอกงามได้ ต้องอาศัยจิตใจที่เข้มแข็งสู้ปัญหา เอาใจใส่ มีความเพียรพยายามที่จะคิดค้นไม่ท้อถอย ยิ่งเรื่องที่คิด หรือพิจารณานั้นยาก หรือละเอียดลึกซึ้ง ก็ยิ่งต้องมีจิตใจที่สงบแน่วแน่ ไม่ฟุ้งซ่านไม่พลุ่งพล่านกระวน กระวาย คือ ต้องมีสมาธิจึงจะคิดได้ชัดเจน เจาะลึกทะลุได้และมองเห็นทั่วตลอด จิตที่ฝึกดีแล้ว จึงเป็นฐานที่จะให้ปัญญาทำงานและพัฒนาอย่างได้ผล

3. ปัญญา หมายถึง การพัฒนาปัญญา ซึ่งมีความสำคัญสูงสุดเพราะปัญญาเป็นตัวนำทางและควบคุมพฤติกรรมทั้งหมด คนเราจะมีพฤติกรรมอะไร อย่างไร และแค่ไหน ก็อยู่ที่ว่าจะมีปัญญาชี้นำหรือบอกทางให้เท่าใด และปัญญาเป็นตัวปลดปล่อยจิตใจ ให้ทางออกแก่จิตใจ เช่น เมื่อจิตใจอึดอัด มีปัญหาติดตันอยู่พอเกิดปัญญารู้ว่าจะทำอย่างไร จิตใจก็โล่งเป็นอิสระได้การพัฒนาปัญญาเป็นเรื่องกว้างขวางแยกออกไปได้หลายด้านและมีหลายขั้นหลายระดับ เช่น

ก. เป็นปัญญาที่ช่วยให้ดำเนินชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพประสบความสำเร็จ ความรู้ความเข้าใจ ในข้อมูลรวมทั้งศิลปวิทยาการต่าง ๆ เข้าถึงเนื้อหาความหมายถูกต้องชัดเจน การเรียนรู้อย่างถูกต้องตามเป็นจริงโยงเข้ามาประสานเป็นภาพองค์รวมทั้งชัดเจน หรือโยงออกไปสู่ความหยั่งรู้หยั่งเห็นใหม่ๆ ได้

ข. ปัญญาที่ช่วยให้ดำเนินเข้าสู่วิถีชีวิตที่ถูกต้องดีงาม ความรู้เข้าใจในระบบความสัมพันธ์ของสิ่งทั้งหลายที่อิงอาศัยสืบเนื่องส่งผลต่อกันตามเหตุปัจจัย

ค. ปัญญาที่ช่วยให้บรรลุจุดหมายสูงสุดของชีวิตที่ดีงาม ความเข้าใจเข้าถึงเท่าทันความจริง ของสังขารคือโลกและชีวิตที่เปลี่ยนแปลงเป็นไป ตามกฎธรรมดาของธรรมชาติจนสามารถวางใจถูกต้องต่อสิ่งทั้งหลาย ทำจิตใจให้หลุดพ้นเป็นอิสระได้โดยสมบูรณ์

พระใบฎีกาธีรศักดิ์ สุธีโร (2560, หน้า 14) ได้สรุปความสำคัญของไตรสิกขาเป็นหลักธรรมเพื่อกำจัดกิเลส เป็นหลักข้อปฏิบัติตามพระธรรมวินัยทั้งหมดในพระพุทธศาสนา ไตรสิกขาเป็นหลักธรรมใหญ่เบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์ มีอิทธิพลต่อคัมภีร์สำคัญทางพระพุทธศาสนา และเป็นหลักการฝึกหัดควบคุมอารมณ์กิริยาอาการ

พระธรรมโกศาจารย์ (เงื่อม อินฺทปญฺโญ) (2563, หน้า 53) กล่าวว่า ไตรสิกขาเป็น ขั้นของการปฏิบัติศาสนาที่สำคัญตามหลักพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับ ศีล สมาธิปัญญา อันได้แก่

1. สิกขาขั้นแรกเรียกว่า “ศีล” คือการประพฤติดีประพฤติถูกต้องต้องหลักทั่ว ๆ ไป ไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนและไม่ทำให้ตนเองเดือดร้อนมีจำแนกไว้เป็นศีล 5 ศีล 8 ศีล 10 ศีล 227 หรืออื่น ๆ อีก เป็นการปฏิบัติเพื่อความสงบเรียบร้อย ปราศจากโทษขั้นต้น ๆ ทางกาย ทางวาจาของตน ที่เกี่ยวกับสังคมและส่วนรวม หรือเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ที่จำเป็นแก่การเป็นอยู่ ศีลสิกขานั้นเป็นเพียงการศึกษาปฏิบัติในขั้นตระเตรียมเบื้องต้นเพื่อให้เรามีความเป็นอยู่ผาสุก อันจะช่วยให้จิตใจเป็นปกติ อานิสงส์ของศีลมีหลายอย่างด้วยกัน แต่ที่สำคัญที่สุดก็คือเป็นไปเพื่อให้เกิดสมาธิศีลจะส่งเสริมให้เกิดสมาธิได้โดยง่าย ถ้าเรามีเครื่องรบกวนมาก จิตใจของเราจะเป็นสมาธิได้อย่างไร

2. สิกขาขั้นที่ 2 เรียกว่า “สมาธิ” ข้อนี้ได้แก่การบังคับจิตใจของตัวเองไว้ให้อยู่ใน สภาพที่จะทำประโยชน์ให้มากที่สุด ตามที่ตนต้องการขอให้ตั้งข้อสังเกตความหมายของคำว่า “สมาธิ” ไว้ให้ถูกต้อง โดยมากท่านทั้งหลายย่อมจะได้ฟังมาว่า สมาธินั้นคือจิตที่ตั้งมั่นแน่วแน่นิ่งเหมือนท่อนไม้ หรือมักว่าเป็นจิตที่สงบ เป็นจิตที่บริสุทธิ์แต่ลักษณะเพียง 2 อย่างนั้นไม่ใช่ความหมายอันแท้จริงของ สมาธิการกล่าวเช่นนี้มีหลักในพุทธวจนะนั่นเอง พระองค์ทรงแสดงลักษณะของจิตด้วยคำอีกคำหนึ่ง ซึ่งสำคัญที่สุด คือคำว่า “กมฺมนีโย” แปลว่า สมควรแก่การทำงาน และคำนี้เป็นคำสุดท้ายที่ทรงแสดง ลักษณะจิตที่เป็นสมาธิการที่เราสามารถควบคุมจิตหรือใช้จิตของเรานี้ให้ทำหน้าที่ของมัน ให้เป็น ประโยชน์ถึงที่สุด ในขั้นศีลมีความประพฤติดีทางกาย ทางวาจา ในขั้นสมาธิมีความประพฤติดีทางจิต คือ ไม่มีความคิดผิด ไม่เศร้าหมอง ไม่มีความฟุ้งซ่าน และอยู่ในสภาพที่สามารถจะปฏิบัติหน้าที่ของมัน อย่างนี้เรียกสมาธิ

3. สิกขาขั้นที่ 3 เรียกว่า “ปัญญา” คือการฝึกฝนอบรมทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจอัน ถูกต้องและสมบูรณ์ถึงที่สุดในสิ่งทั้งปวงตามที่มันเป็นจริง คนเราตามปกติไม่สามารถรู้อะไรๆ ให้ ถูกต้องตามที่เป็นจริงได้คือมันถูกต้องเพียงตามที่เราเข้าใจเอาเองหรือตามโลกสมมติมันจึงไม่ใช่ความ จริง ด้วยเหตุนี้พุทธศาสนาจึงมีระเบียบปฏิบัติเรียกว่าปัญญาสิกขานี้ขึ้นอีกส่วนหนึ่ง เป็นส่วนสุดท้าย สำหรับจะได้ฝึกฝนอบรมให้เกิดความเข้าใจ ให้เห็นแจ้งในสิ่งทั้งหลายตามที่เป็นจริงโดยสมบูรณ์ ปัญญาในทางพระพุทธศาสนาก็คือ ปัญญาที่ถอนออกมาเสียจากสิ่งทั้งปวง โดยการทำลายอุปาทาน 4 ประการเสียได้หมดสิ้น ความยึดติดทั้งสี่นั้นเป็นเหมือนกับเชือกที่ผูกมัดล่ามเราไว้ปัญญาก็

เป็นเสมือน มีดที่จะตัดสิ่งเหล่านั้นให้ขาดไป จนไม่มีอะไรเป็นเครื่องผูกมัดเราไว้ให้ติดอยู่กับสิ่งต่าง ๆ ได้อีกต่อไป

พระสุตตันตปิฎก องฺ.ติก. (ไทย) 20/87/312–314. กล่าวว่า ไตรสิกขาเป็นกระบวนการ ฝึกศึกษาพัฒนามนุษย์เป็นกระบวนการพื้นฐานในการฝึกพฤติกรรมที่ดีของมนุษย์ให้ดียิ่งขึ้นผู้ทำให้ บริบูรณ์ในศีล ทำพอประมาณในสมาธิและปัญญา ย่อมสามารถบรรลุเป็นพระโสดาบัน หรือเป็นพระ สกทาคามีขณะที่ภิกษุผู้ทำให้บริบูรณ์ในศีล และสมาธิทำพอประมาณในปัญญา ย่อมสามารถบรรลุ เป็นพระอนาคามีส่วนภิกษุผู้ทำให้บริบูรณ์ในศีล สมาธิปัญญา ย่อมหลุดพ้นจากอาสวะกิเลสทั้งปวง

พระไตรปิฎก ฉบับสำหรับประชาชน (2550, หน้า 512) กล่าวว่า พระผู้มีพระภาค ทรงแสดงถึงกรณียกิจของสมณะ คือการสมาทานอธิศีล อธิจิต และอธิปัญญา (อรรถกถา อธิบายคำว่า อธิศีล อธิจิต อธิปัญญาไว้น่าฟังมาก คือกล่าว่า เรื่องนี้ก็คือ เรื่องของศีล การรักษากายวาจาให้เรียบร้อย จิตที่ประกอบด้วยคุณธรรมคือสมาธิและปัญญาความรอบรู้นั้นเอง ถ้าจะรู้ว่าเป็น “อธิ” คือ “ยิ่ง” ก็ให้ตั้งเกณฑ์ศีล จิต หรือปัญญาธรรมดา แล้วเทียบกับศีล จิต ปัญญา ที่สูงกว่า อันทีสูงกว่าก็เป็นอธิศีล อธิจิต อธิปัญญา เช่น เมื่อเทียบกับศีล 5 ศีล 10 ก็เป็นอธิศีล เมื่อเทียบกับศีล 10 ปาริสุทธิศีล ก็เป็นอธิศีล เมื่อเทียบกับโลกิยศีล โลกุตตรศีล ก็เป็นอธิศีล เมื่อเทียบกับกามาวจรจิต รู้ปาวจรจิต ก็ เป็นอธิจิต เมื่อเทียบกับรู้ปาวจรจิต อรู้ปาวจรจิตก็เป็นอธิจิต ดังนี้เป็นต้น)

พุทธทาสภิกขุ (เงื่อม อินฺทปญฺโญ) (2549, หน้า 205) กล่าวถึงความสำคัญพอสรุปได้ว่า การจัดการศึกษาทุกอย่างให้เสริมสร้างมนุษยธรรม ความเป็นมนุษย์ที่ถูกต้องไม่มีปัญหาแก่ฝ่ายใด จัดการศึกษาทุกอย่างให้เสริมสร้างมนุษยธรรมคือสร้างมนุษยธรรมขึ้นมา แล้วเสริมมนุษยธรรมให้ก้าวหน้า ก้าวหน้าไป นับตั้งแต่ว่าละสัญชาตญาณอย่างสัตว์แล้วก็มีความคิดนึกอย่างมนุษย์ก็เป็นมนุษยธรรมก็ส่งเสริมให้ก้าวหน้ายิ่ง ๆ ขึ้นไป ดังนั้นเป้าหมายของการศึกษา ก็คือการพัฒนามนุษยธรรมให้มันมาในทิศทางที่ถูกต้อง คือละ อหังการ มมังการ ละความเห็นแก่ตัว กิเลสไม่อาจจะเกิด บุคคลก็จะมีสันติสุข สังคมก็จะมีสันติภาพ นี้คือเป้าหมายของการศึกษา

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) (2544, หน้า 227) กล่าวถึงความสำคัญของไตรสิกขาไว้พอสรุปได้ว่า ไตรสิกขานี้เมื่อนำมาแสดงเป็นคำสอนในภาคปฏิบัติทั่ว ๆ ไป ได้ปรากฏในหลักที่เรียกว่า โอวาทปาติโมกข์ 12 (พุทธโอวาท ที่เป็นหลักใหญ่ 3 อย่าง) คือ

1. การไม่ทำความชั่วทั้งปวง ทั้งทางกาย ทางวาจา จัดเป็น ศีล
2. การบำเพ็ญความดีให้เพียบพร้อม จัดอยู่ในการปฏิบัติจิตขั้นที่เรียกว่า สมาธิ
3. การทำจิตของตนให้ผ่องใส จัดเป็นการฝึกปฏิบัติในขั้นสูงสุดเรียกว่า ปัญญา

พระเทพโสภณ(ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2546, หน้า 41) กล่าวถึงความสำคัญของไตรสิกขา หรือ(การศึกษา)ที่เกี่ยวเนื่องกับการพัฒนามนุษย์ที่สมบูรณ์ตามหลักพระพุทธศาสนาไว้ว่า การศึกษา หมายถึงการเรียนรู้เพื่อเป็นมนุษย์ที่เต็มบริบูรณ์เพราะได้รับการพัฒนาทั้งทางกายและทางจิตใจโดยเฉพาะอย่างยิ่งมีจิตใจที่เปี่ยมด้วยปัญญา จึงเป็นอิสระหลุดพ้นจากการบีบคั้นของอำนาจกิเลสตัณหาดังคำกล่าวที่ว่า “ทุกข์มีเพราะยึด ทุกข์ยึดเพราะอยาก ทุกข์มากเพราะพลอย ทุกข์น้อยเพราะหยุด ทุกข์หลุดเพราะปล่อย” เมื่อปล่อยวางแล้ว ย่อมหลุดพ้นทุกข์และพบความสุขสงบคือสันติ ดังนั้นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในพระพุทธศาสนาจึงหมายถึง ผู้บรรลุวิมุตติคือเป็นอิสระหลุดพ้นจากทุกข์ทั้ง

ปวง เพราะฉะนั้น วิมุตติจึงเป็นเป้าหมายของการศึกษาตามหลักไตรสิกขาดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า “สมาธิที่มีศีลอบรมแล้วย่อมมีผลมากมีอานิสงส์มาก ปัญญาที่ มีสมาธิอบรมแล้วย่อมมีผลมากมีอานิสงส์มาก จิตที่มีปัญญาอบรมแล้วย่อมหลุดพ้นจากอาสวะโดยชอบ” ความหลุดพ้นนี้ก็คือวิมุตติซึ่งเป็นบรมสันติเมื่อคนเราบรรลุถึงวิมุตติแล้วถือว่าเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เรียกว่า พระอเสขะ หมายถึงผู้จบการศึกษาสูงสุดในพระพุทธศาสนา

สรุปได้ว่า ไตรสิกขาเป็นหลักคำสอนทางพุทธศาสนามีความสำคัญต่อพุทธศาสนิกทุกคนควรนำมาปฏิบัติเพื่อพัฒนาตนเองให้มีชีวิตที่ดีงาม เพื่อจัดปรับเตรียมสภาพชีวิตสังคมและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งลักษณะแห่งความสัมพันธ์ต่าง ๆ ให้อยู่ในภาวะที่เหมาะสมและ พร้อมที่จะเป็นอยู่ปฏิบัติกิจและดำเนินการต่าง ๆ เพื่อก้าวหน้าไปอย่างได้ผลดีที่สุด สู่จุดหมายของชีวิตของบุคคล ขององค์กร ของชุมชนตลอดจนสังคมและประเทศชาติต่อไป

3. กระบวนการศึกษาตามหลักไตรสิกขา

กระบวนการตามไตรสิกขา มีความสำคัญในการศึกษา คือ การสร้างปัจจัยให้เกิดสัมมาทิฏฐิเพื่อเป็นจุดเริ่มแรกในระบบการศึกษาตามแบบพระพุทธศาสนา เมื่อสัมมาทิฏฐิเกิดขึ้นกระบวนการก็สามารถดำเนินการศึกษาได้เพื่อเข้าใจให้มากขึ้น ดังนี้

1. ปัจจัยให้เกิดสัมมาทิฏฐิ สัมมาทิฏฐิ เป็นองค์ประกอบสำคัญของมรรคในฐานะที่เป็นจุดเริ่มต้นในการปฏิบัติธรรมหรือพูดตามแนวไตรสิกขาว่า เป็นขั้นเริ่มแรกในระบบการศึกษาแบบพุทธ และเป็นการนำหลักธรรมเพื่อพัฒนาให้บริสุทธิ์ แจ้งชัด เป็นอิสระมากขึ้นตามลำ ดับ จนเป็นการสำเร็จ ดังนั้น การสร้างเสริมสัมมาทิฏฐิจึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง พุทธพจน์แสดงหลักการสร้างเสริมสัมมาทิฏฐิ ไว้ดังนี้ ปัจจัยเพื่อความเกิดขึ้นแห่งสัมมาทิฏฐิ มี 2 อย่าง คือ ปรโตโฆสะ และ โยนิโสมนสิการ

1.1 ปรโตโฆสะ คือ “เสียงจากผู้อื่น” หรือการกระตุ้น ชักจูงจากจากภายนอก เช่น การสั่งสอน แนะนำ การถ่ายทอด การโฆษณา คำบอกเล่า ข่าวสาร คำชี้แจง อธิบาย การได้เรียนรู้จากผู้อื่น ในที่นี้หมายเอาเฉพาะส่วนที่ดีงามถูกต้อง ซึ่งเป็นคำแนะนำจากบุคคลที่กัลยาณมิตร

การสร้างเสริมสัมมาทิฏฐิของหลักปรโตโฆสะ ก็คือ วิธีการที่เริ่มต้นด้วยศรัทธาและอาศัยศรัทธาเป็นสำคัญ เมื่อนำมาใช้ปฏิบัติในระบบการศึกษาอบรม จึงต้องพิจารณาที่จะให้ได้รับการแนะนำ ชักจูง สั่งสอน อบรมที่ได้ผลดีที่สุดในระบบการศึกษาอบรม จึงจำกัดให้ได้ ปรโตโฆสะ มีหน้าที่มุ่งหมายด้วย หลักที่เรียกว่า กัลยาณมิตตตา คือ ความมีกัลยาณมิตร

คำว่า “กัลยาณมิตร” แปลความหมายคำ “กัลยาณ” ว่า หมายถึง งาม, ดี และ “มิตร” หมายถึง เพื่อนรักใคร่ที่สนิทสนมคุ้นเคย ดังนั้น กัลยาณมิตร จึงมีความหมายว่า เพื่อนที่ดี, เพื่อนที่งาม หรือเพื่อนที่รัก ใคร่คุ้นเคยที่ดี, เพื่อนรักใคร่คุ้นเคยที่งาม

กัลยาณมิตร มิได้หมายถึงเพื่อนที่ดีตามความหมายทั่วไปเท่านั้น แต่เป็นผู้เพียบพร้อมด้วย คุณธรรม มีความตั้งใจประพฤติปฏิบัติธรรม ท าหน้าที่ของชาวพุทธที่ดี เพื่อยังประโยชน์ให้ถึงพร้อมทั้งแก่ ตนเองและผู้อื่น ผู้สั่งสอนแนะนำ ชักนำไปในหนทางที่ถูกต้องดีงาม (องฺ.สตฺตก. (ไทย).23/34/33)

ดังนั้น อาจสรุปความได้ว่า การคบมิตร ควรคบผู้มีสติปัญญามีคุณธรรม จริยธรรมที่ดีงาม เพื่อเป็นการชี้แนะในการปฏิบัติและพัฒนาตนในทางที่ดี เพื่อจะไม่หลงทำผิดอีกต่อไป

1.2 โยนิโสมนสิการ คือ “การทำในใจโดยแยบคาย” การพิจารณาสืบค้นถึงต้นเค้า การใช้ ความคิดสืบสาว ตลอดสายการคิดอย่างมีระเบียบ การรู้จักคิดพิจารณาสิ่งที่ทั้งหลาย การคิดแยกแยะ หรือปัญหา ออกดูตามสภาวะของสิ่งนั้น ๆ โดยไม่เอาความรู้สึกด้วยตัณหาอุปาทานของตนเข้าจับ โยนิโสมนสิการ เป็นแกนหรือองค์ประกอบหลักของการพัฒนาปัญญา ซึ่งจะต้องพิจารณาว่า ควรใช้ความคิดให้ถูกต้อง

เมื่อนำปรโตโฆสะกับโยนิโสมนสิการ มาประกอบกัน นับว่ากัลยาณมิตตตาที่ดีหรือปรโตโฆสะที่ดีเป็นองค์ประกอบภายนอก ได้แก่ สิ่งแวดล้อมทางสังคม เช่น พ่อแม่ ครูอาจารย์ เพื่อนที่คบหา สื่อมวลชนและ วัฒนธรรม เป็นต้น ส่วนโยนิโสมนสิการ เป็นองค์ประกอบภายใน ได้แก่ ปัจจัยภายในตัว บุคคล หมายถึง การคิดถูกวิธี ความรู้จักคิดหรือคิดเป็น เป็นต้น อย่างไรก็ดี กระบวนการศึกษาภายในตัวบุคคล จะเริ่มต้นและดำเนินไปได้ ต้องอาศัยการติดต่อเกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมและอิทธิพลจาก ภายนอกเป็นแรงผลักดัน เรียนรู้จากแหล่งความรู้ความคิดที่ถูกต้องแล้วก็จะเกิดสัมมาทิฏฐิ นำไปสู่การศึกษาที่ถูกต้อง

ส่วนการมีมิจฉาทิฏฐิในไตรสิกขาตามหลักพระพุทธศาสนา พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงตรัสในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ในคัทรภสูตร ว่าด้วยภิกษุที่ไม่มีไตรสิกขาเปรียบเหมือนลาในฝูงโค

ภิกษุทั้งหลาย ลาติดตามฝูงโคไปข้างหลังร้องว่า “แม้ตัวเราก็เป็นโค แม้ตัวเราก็เป็นโค” แต่มันไม่มีสีเหมือนโค ไม่มีเสียงเหมือนโค ไม่มีรอยเท้าเหมือนโคมันเพียงแต่ติดตามไปข้างหลังเท่านั้น ร้องว่า “แม้ตัวเราก็เป็นโค แม้ตัวเราก็เป็นโค” แม้ฉันใด ภิกษุบางรูปในธรรมวินัยนี้ก็ฉันนั้นเหมือนกัน ติดตามไปข้างหลังหมู่ภิกษุ ประกาศตนว่า “แม้เราก็เป็นภิกษุ แม้เราก็เป็นภิกษุ” แต่เธอไม่มีความพอใจในการสมาทานอธิสีลสิกขาเหมือนภิกษุอื่น ไม่มีความพอใจในการสมาทานอธิจิตตสิกขาเหมือนภิกษุอื่นไม่มีความพอใจในการสมาทานอธิปัญญาสิกขาเหมือนภิกษุอื่น ภิกษุนั้นเพียงแต่ติดตามไปข้างหลังหมู่ภิกษุ ประกาศตนว่า “แม้เราก็เป็นภิกษุ แม้เราก็เป็นภิกษุ” เท่านั้น (องฺ.ติก. (ไทย) 20/85/309)

2. กระบวนการของการศึกษา แกนกลางแห่งกระบวนของการศึกษา ได้แก่ สัมมาทิฏฐิ เมื่อมีสัมมาทิฏฐิเป็นแกนนำและเป็นฐานแล้ว กระบวนการแห่งการศึกษาก็ดำเนินได้แบ่งเป็น 3 ขั้นตอนใหญ่ คือ (พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ.ปยุตฺโต, 2556, หน้า 612)

2.1 กระบวนการศึกษาตามหลักของศีล งานวิจัยเรื่องนี้ผู้วิจัยถือว่าศีล หรือวินัย มีเนื้อหา อย่างเดียวกัน เมื่อจะกล่าวเฉพาะความหมายของวินัย ท่านให้ความหมายไว้ 2 อย่าง คือ 1) การฝึกให้มี ความประพฤติและความเป็นอยู่เป็นระเบียบแบบแผน หรือการปฏิบัติข้อบังคับของระเบียบวินัย 2) ระเบียบแบบแผน กฎเกณฑ์ ข้อบังคับต่าง ๆ ที่วางไว้สำหรับเป็นหลักหรือเป็นมาตรฐานสำหรับใช้ฝึกคน โดยเนื้อหาสำคัญของการศึกษาตามหลักศีลนี้เป็นเรื่องของการพัฒนากายวาจา เพื่อจัดระเบียบชีวิต ทั้งทางกาย เช่น การแต่งกาย การพูดจา การเคารพกฎระเบียบของสังคม

2.2 กระบวนการศึกษาตามหลักของสมาธิการศึกษาตามหลักสมาธิ คือ การพัฒนาหรือฝึกอบรมจิตใจให้เกิดเพื่อฝึกให้มีจิตใจเข้มแข็ง มั่นคง แน่วแน่ ควบคุมตนได้ดี มีสมาธิมี

กำลังใจสูง โดยการฝึกอบรมจิตใจให้เกิดมีคุณลักษณะ 3 ด้าน คือ 1) ด้านสมรรถภาพจิต คือ จิตที่มีความสามารถในการคิดสูง เช่น คิดได้เก่ง คิดได้แคล่วคล่อง คิดได้รวดเร็ว คิดได้มาก เป็นต้น 2) ด้านคุณภาพจิต คือ จิตมีคุณธรรม ซึ่งทำให้เห็นถึงลักษณะที่ดีเด่นของจิต เช่น มีความเข้มแข็งมั่นคง ขยันหมั่นเพียร อดทน มีสติ สมาธิ มีวินัย มีความรับผิดชอบ มีความซื่อสัตย์ มีเมตตากรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละเพื่อส่วนรวม ประหยัด กตัญญู เป็นต้น 3) ด้านสุขภาพจิต คือ จิตที่มีสุขภาพดี เช่น จิตมีสมาธิ เป็นสุข สดชื่น ผ่องใส ร่าเริง เบิกบาน ปลอดโปร่ง โล่ง สบาย เป็นต้น

2.3 กระบวนการศึกษาตามหลักของปัญญา การศึกษาตามหลักปัญญา คือ การพัฒนาหรือฝึกอบรมปัญญา ทำให้เกิดความรู้จากการใช้สมาธิจิตใจอันแน่วแน่ทำความเข้าใจกับปัญหาต่าง ๆ ค้นหาสาเหตุที่มาที่ไปของปัญหา รู้เท่าทันธรรมชาติของอุปสรรคทั้งหลาย ที่ทำให้เป็นอยู่ และทำการต่าง ๆ ด้วย (ทวีศักดิ์ ทองทิพย์, 2554, หน้า 20)

ตารางที่ 3.1 แสดงแนวคิดการสร้างกระบวนการศึกษาในพระพุทธศาสนา

สัมมาทิฏฐิ (ความเห็นชอบ)		
ปรโตโฆสะและโยนิโสมนสิกา (การข่าวสารหรือแนะนำและรู้จักคิดหรือคิดเป็น)		
อธิสีลสิกขา (ระเบียบวินัย) นักเรียนมีการเคารพกฎกติกา	อธิจิตสิกขา (คุณภาพการศึกษา) นักเรียนมีความใฝ่รู้ใฝ่เรียน	อธิปัญญาสิกขา (ความรู้คู่คุณธรรม) นักเรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิต

ที่มา : ทวีศักดิ์ ทองทิพย์, (2554, หน้า 20)

สรุปได้ว่า กระบวนการศึกษาตามหลักไตรสิกขา ต้องมาการสร้างความ เห็นชอบ (สัมมาทิฏฐิ) เพื่อให้เกิดการศรัทธาในการศึกษาและรู้จักคิด ในการพิจารณา แยกแยะสิ่งนั้น ๆ จึงจะได้รู้จักในกระบวนการศึกษาได้ถูกต้องและสำเร็จตามหลักไตรสิกขา ซึ่งมี 3 ประการ ได้แก่ 1) ศีล คือ การประพฤติตามระเบียบข้อบังคับ 2) สมาธิหรือจิต คือ การทำจิตใจให้สงบในอารมณ์ให้บริสุทธิ์ และ 3) ปัญญา คือ การอาศัยสมาธิเป็นแนวทางให้หลุดพ้นเป็นอิสระโดยสมบูรณ์ ดังนั้น เมื่อศึกษา หลักไตรสิกขา เป็นการทำให้มนุษย์สมบูรณ์ยิ่งขึ้นตามหลักพระพุทธศาสนาที่สืบทอดกันมาถึงปัจจุบัน

4. หลักธรรมไตรสิกขา

การฝึกหัดขัดเกลาตามแนวพระพุทธศาสนาเป็นทางนำไปสู่ความดีงาม เป็นจุดมุ่งหมาย สูงสุดของชีวิตมนุษย์ด้วยหลักปฏิบัติสามประการ ที่เรียกว่า หลักไตรสิกขา นับเป็นกระบวนการพัฒนา ฝึกหัด ฝึกปรือ ฝึกอบรม ตามหลักการทางพระพุทธศาสนาที่ถูกต้อง เป็นกระบวนการที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเชื่อที่ว่ามนุษย์สามารถฝึกหัดได้การฝึกการอบรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา จะต้องดำเนินไปพร้อมกันเพราะแต่ละสิกขามีความสัมพันธ์เชื่อมโยงต่อกันทั้ง 3 ด้าน ดังนี้

1. การฝึกฝนควบคุมพฤติกรรมทางกาย วาจา เรียกว่า ศีล

2. การฝึกฝนควบคุมจิตใจเพื่อให้มีสมรรถภาพที่ดีเรียกว่า สมาธิ

3. การฝึกอบรมความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง เรียกว่า ปัญญา

ดังนั้น กระบวนการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชนตามหลักไตรสิกขา ต้องดำเนินไปด้วยกันจะขาดอย่าง หนึ่งอย่างใดไม่ได้จะต้องไปพร้อมกันอย่างกลมกลืนหล่อหลอมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน การนำหลัก ไตรสิกขามาเป็นข้อปฏิบัติในชีวิตประจำวันก็จะทำให้มนุษย์สามารถทำลายความเห็นแก่ตัวลงได้รู้ว่า อะไรควรทำและเมื่อชีวิตได้รับการขัดเกลาสมบูรณ์อย่างนี้แล้วเรียกว่าเป็นชีวิตที่ประเสริฐถูกต้องดีงาม

คำว่า ไตรสิกขา ในหลักคำสอนตามแนวทางพุทธปรัชญาจึงหมายถึงข้อที่จะต้องศึกษา 3 อย่าง หรือข้อปฏิบัติที่เป็นหลักสำหรับการศึกษา คือ ฝึกหัดอบรม กาย วาจา และจิตใจให้เกิดปัญญารู้แจ้งเห็นจริงให้ยิ่งขึ้นไปจนบรรลุจุดหมายสูงสุด คือ พระนิพพาน คำว่าการศึกษาที่ใช้ในภาษาไทยนั้นเป็นคำที่นำมาจากภาษาสันสกฤตถ้าเป็นบาลีก็คือ สิกขา เรียกได้ว่าเป็นคำเดียวกันสิกขาคือการศึกษาในหลักพุทธปรัชญาเถรวาท และสิกขาในพุทธปรัชญาเถรวาทนั้นมี 3 อย่าง ได้แก่

1. อธิศีลสิกขา คือ การฝึกอบรมในด้านความประพฤติระเบียบวินัยให้มีสุจริตทางกาย วาจาและอาชีวะ โดยสาระก็คือการดำรงตนอยู่ด้วยดีมีชีวิตที่เกื้อกูล ท่ามกลางสภาพแวดล้อมที่ตนมี ส่วนช่วยสร้างสรรค์รักษาให้เอื้อแก่การมีชีวิตที่ดีงามร่วมกันเป็นพื้นฐานที่ดีสำหรับการพัฒนาคุณภาพ จิตและการเจริญปัญญา ความหมายของศีลมีหลายนัยในพุทธศาสนามีปรากฏในหลักคำสอนหลาย แห่งและมีนักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาได้ให้ความหมายของศีลไว้มากมายซึ่งในที่นี้จะขอกล่าว ตามที่สืบค้นมาดังนี้

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย มหาวารวรรค ได้ให้ความหมายเอาไว้ว่า ศีล หมายถึง การปฏิบัติของภิกษุที่มีความสำรวมในปาฏิโมกข์ถึงพร้อมด้วยอาจาระและโคจร เห็นภัยในโทษทั้งหลายแม้มีประมาณน้อย สมาทานอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย ความสำรวม ความระวัง ความไม่ก้าวล่วงในสิกขาบท ทั้งหลาย ซึ่งหมายถึงการสำรวมกาย วาจา ใจ พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ปฏิสัมภิทามรรค ได้ให้ความหมายไว้ว่า ศีล คือ เจตนา ชื่อว่าศีล เจตสิกชื่อว่าศีล ความสำรวมชื่อว่าศีล ความไม่ล่วงชื่อว่าศีล” คัมภีร์วิสุทธิมรรค ได้ อธิบายความหมายของศีลไว้ว่า “เจตนาชื่อว่าศีล เจตสิกชื่อว่าศีล สังวรชื่อว่าศีล การไม่ล่วงละเมิด สิกขาชื่อว่าศีล”

พจนานุกรมพุทธศาสตร์ (2533, หน้า 292) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ศีล คือ การรักษา กายวาจา ให้เรียบร้อยเป็นข้อปฏิบัติสำหรับการควบคุมกาย วาจา ให้ตั้งอยู่ความดีงามการรักษาปกติ ตามระเบียบวินัย ปกติมารยาทที่สะอาดปราศจากโทษข้อในการเว้นจากความชั่ว ข้อปฏิบัติในการ ฝึกหัดกาย วาจาให้ดียิ่งขึ้น ความสุจริตทางกายและอาชีพมักใช้เป็นคำเรียกอย่างง่ายสำหรับคำว่า อธิศีลสิกขา”

พจนานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2531, หน้า 858) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ศีล คือ ข้อบัญญัติที่กำหนดการปฏิบัติทางกายและวาจาทางพระพุทธศาสนา เช่น ศีล 5 ศีล 8 ความ ประพฤติที่ดี

พจนานุกรม ฉบับเฉลิมพระเกียรติ (2524 หน้า 505) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ศีล คือ ข้อบัญญัติสำหรับความประพฤติข้อปฏิบัติกายและวาจานิสัยองค์แห่งจรรยา ปทานุกรมบาลี-ไทย-

สันสกฤต. (2512, หน้า 837) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ศีล คือ ความปกติของธรรมชาติธรรมชาติอันสัตบุรุษพึงทรงไว้สภาวะความสำรวม

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช (เจริญ สุวฑฺฒโน) (2544, หน้า 1) ได้ให้ คำอธิบายศีลไว้ว่าศีล ได้แก่เจตนาที่เป็นเหตุงดเว้นอย่างหนึ่ง หมายถึง เจตสิก คือ เจตนางดเว้น หรือ ความงดเว้นนั้นเองที่บังเกิดขึ้นในใจ หมายถึง สังวโร หรือ สังวร คือความสำรวมระวัง หมายถึง อวีติกกมะ ความไม่ละเมิด คือความที่ไม่ล่วงละเมิดท่านอธิบายความหมายถึงว่าความตั้งกายกรรมเป็นต้นไว้ด้วยดีหมายถึงว่า ความดำรงหรือทรงกุศลธรรมทั้งหลายโดยเป็นที่ตั้งของกุศลธรรมทั้งหลาย

พระเทพวิสุทธิเมธี (เงื่อม อินฺทปญฺโญ) (2525, หน้า 5) ได้กล่าวไว้ในหนังสือบรมธรรมว่า ศีล คือ การปฏิบัติเกี่ยวกับระเบียบการเป็นอยู่ทางภายนอกศีลพัฒนาที่กายที่วาจาให้เป็นกาย วาจา ที่น่าดูถ้ามีศีลเป็นพื้นฐานแล้วเราจึงจะมีจิตที่เป็นสมาธิได้ง่ายถ้ามีศีลดีสมาธิก็มีง่าย

พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ ฐิตธมโม) (2541, หน้า 83) ได้กล่าวไว้ในหนังสือโลก และชีวิตว่า ศีล คือ การสำรวมระวังรักษากาย วาจาของตนให้เรียบร้อยไม้สร้างปัญหาให้แก่ตนแก่ ผู้อื่นอันเป็นอาการของความรู้บาป บุญ คุณโทษ มีความเมตตาในคนสัตว์ไม่โลภอยากได้ของ ๆ คน อื่น วศิน อินทสระ (2541, หน้า 14) ได้กล่าวไว้ในหนังสือพุทธจริยศาสตร์ว่า ศีล คือ เจตนางดเว้นความชั่วทางกาย วาจา และทางใจด้วยเจตนางดเว้นทุจริตทางกาย วาจา ท่านเรียกว่า เจตนาศีล การงดเว้นจากมโนทุจริต 3 เรียกว่า เจตสิกศีลคือศีลที่เกี่ยวกับใจโดยตรงแม้ไม่ทำด้วยกาย วาจา ก็ทำให้ศีลทางใจขาดได้

สุวรรณ เพชรนิล (2524, หน้า 213) ได้อธิบายศีลไว้ในหนังสือพุทธปรัชญาเบื้องต้น ไว้ว่า ศีล คือ การพัฒนาด้านพฤติกรรมบ่อเกิดการดำเนินชีวิตที่สะอาดในสังคม

สนิท ศรีสำแดง (2534, หน้า 143) ได้อธิบายศีลไว้ในหนังสือพุทธศาสนากับหลักการศึกษา ว่าศีล คือ ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกกาย วาจา ได้แก่วินัย กฎหมาย ระเบียบกติกาต่าง ๆ

พระราชวรมุนี (ป.อ. ปยุตฺโต). (2535) ได้กล่าวถึงศีลสิกขากับการปฏิบัติตนต่อสภาพแวดล้อมไว้ว่าการฝึกศีล คือ การใช้ตา หูจมูก ลิ้น กายของเราใช้อย่างไรให้ผลดีไม่เกิดโทษแก่ชีวิตทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น ซึ่งศีลในแง่นี้เราไม่ค่อยได้พูดถึงเราจะต้องทำอย่างไรจึงจะเกิดผลดีแก่ชีวิต เราควรจะดูอย่างไรเพื่อให้เกิดประโยชน์รายการโทรทัศน์แม้รายการอย่างเดียวกันวัยต่างกันให้ผลต่างกันดูอย่างไรจึงจะเกิดประโยชน์

สรุปได้ว่า การศึกษาในหลักศีลทุกระดับศึกษาด้วยวิธีเดียวกัน คือ การฝึกในด้านพฤติกรรม โดยเฉพาะพฤติกรรมเคยชิน เครื่องมือที่ใช้ในการฝึกศีล ก็คือวินัย วินัยเป็นจุดเริ่มต้นในกระบวนการศึกษาและการพัฒนามนุษย์ เพราะว่าวินัยเป็นตัวการจัดเตรียมชีวิตให้อยู่ในสภาพที่เอื้อต่อการพัฒนา โดยจัดระเบียบความเป็นอยู่การดำเนินชีวิตและการอยู่ร่วมกันในสังคม ให้เหมาะกับการพัฒนาและให้เอื้อโอกาสในการที่จะพัฒนา เมื่อฝึกได้ผลจนคนมีพฤติกรรมเคยชินที่ดีตามวินัยนั้นแล้วก็เกิดเป็นศีล ดังนั้น โดยสรุปวินัยจะมาในรูปของการฝึกพฤติกรรมเคยชินที่ดี และการจัดสภาพแวดล้อม ที่จะป้องกันไม่ให้มีพฤติกรรมที่ไม่ดี และเอื้อต่อการมีพฤติกรรมที่ดีที่พึงประสงค์ การฝึกคนให้คุ้นกับพฤติกรรมที่ดี ตลอดจนการจัดระเบียบระบบทั้งหลายทั้งปวงในสังคมมนุษย์

ผลของการรักษาศีลเมื่อกล่าวแล้วมีเพียงอย่างเดียว คือ ความไม่เดือดร้อนเป็นผล แห่งบุญกุศลจากการรักษาศีลพระพุทธเจ้าตรัสไวในทีฆนิกาย มหาปรินิพพานสูตรว่า อานิสงส์แห่งคนที่มีศีล 5 ประการคือ

1. ทำให้ไม่ประมาทในชีวิต
2. มีเกียรติศัพท์
3. เป็นผู้องอาจแกล้วกล้าในที่ประชุม
4. เป็นผู้ไม่หลงลืมสติในกาลเวลา
5. เมื่อตายแล้วย่อมไปเกิดในสุคติ

ในอากังเขยสูตร ซึ่งเป็นสูตรว่าด้วยผลที่คนมีศีลบริบูรณ์

1. เป็นที่รักเป็นที่ชอบใจ เป็นที่เคารพของเพื่อนพรหมจรรยา
2. ได้รับจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชบริขาร
3. ได้รับสักการะของเทวดาและมนุษย์แล้วทำให้เกิดผลมาก
4. ญาติและสายโลหิตผู้ล่วงลับไปแล้วมีจิตเลื่อมใส
5. เป็นผู้ข่มความไม่ยินดีและความยินดีต่าง ๆ ได้
6. เป็นผู้ข่มความกลัว และความขลาดได้
7. ได้ฌานทั้ง 4 ไม่ยากลำบาก
8. ได้สัมผัสวิโมกข์ด้วยกายที่ก้าวล่วงรู้ปาวจรณฌาณ
9. เป็นโสดาบันเพราะหมดสิ้นสังโยชน์ 3
10. เป็นพระสกทาคามีเพราะสิ้นสังโยชน์ 3 และละราคะ โทสะ โมหะ
11. เป็นโอปปาติกสัตว์เพราะสิ้นโอรัมภาคิยสังโยชน์ปรินิพพานในพรหมโลก
12. บรรลุอิทธิวิธีหลายประการ เช่น คนเดียว เป็นหลายคน
13. ได้ยินเสียง 2 ชนิด คือ เสียงทิพย์และเสียงมนุษย์ทั้งใกล้และไกลด้วยทิพยโสต อันบริสุทธิ์
14. สามารถรู้ใจของคนอื่น สัตว์
15. ระลึกชาติก่อนได้เป็นอันมาก
16. เห็นหมู่สัตว์
17. ทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติปัญญาวิมุตติอันหาอาสวะมิได้

สรุปได้ว่า ไม่ว่าจะเป็นศีลอะไรระดับไหนของบุคคลใดเมื่อรักษาให้ดีแล้วย่อมช่วยขัดเกลาบำรุงรักษาผู้รักษาศีลไม่ให้ตกไปในที่ชั่วนำความสุขมาให้และเป็นทางไปสู่พระนิพพาน อย่างไรก็ตามแม้ว่าศีลจะช่วยให้จิตใจบริสุทธิ์ได้แต่ศีลก็ไม่ใช่จุดหมายสูงสุดเป็นเพียงบาทฐานเพื่อปฏิบัติขั้นต่อไปที่สูงกว่าคือสมาธิเมื่อจิตสงบก็สามารถทำให้เกิดสมาธิได้ง่ายจึงกล่าวได้ว่าศึกษาในศีลมีจุดหมายเฉพาะเพื่อสมาธินั่นเอง

2. อธิจิตสิกขา คือ การฝึกอบรมทางจิตใจ การปลูกฝังคุณธรรม สร้างเสริมคุณภาพจิต และรู้จักใช้ความสามารถในกระบวนสมาธิโดยสาระก็คือการพัฒนาคุณภาพจิตหรือการปรับปรุงจิตให้ มีคุณภาพและสมรรถภาพสูงซึ่งเอื้อแก่การมีชีวิตที่ดีงามและพร้อมที่จะใช้งานในทางปัญญาอย่าง ได้ผลดีที่สุดคำว่า “สมาธิ” คือ ความตั้งมั่นแห่งจิต ความสำรวมใจให้แน่วแน่เพื่อเพ่งเล็งในสิ่งใด

สิ่ง หนึ่งโดยพิจารณาอย่างเคร่งครัดเพื่อให้เกิดปัญญาเห็นแจ้งในสิ่งนั้น” ในพระพุทธปรัชญามีปรากฏใน หลักคำสอนหลายแห่ง และมีนักปราชญ์ได้ให้ความหมายตามทัศนะของนักวิชาการที่ได้รับการยอมรับ อย่างกว้างขวางในปัจจุบันดังนี้

สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฒโน) (2544, หน้า 1) อธิบายไว้ว่า สมาธินั้นได้แก่การ ตั้งจิตและเจตสิก คือ ธัมมะที่เกิดขึ้นในจิตในอารมณ์เดียวสม่ำเสมอและชอบ สมาธิมีความไม่ฟุ้งซ่านเป็นลักษณะทีการกำจัดความฟุ้งซ่านเป็นรส คือ เป็นกิจมีความไม่กระเพื่อมของจิตเป็นเครื่องปรากฏมีสุขเป็นบรรทัดฐาน

พระธรรมโกศาจารย์ (เงื่อม อินฺทปญฺโญ) (2534, หน้า 105) ได้อธิบายความหมายของ สมาธิแปลว่า ความตั้งมั่น หมายถึง การกำหนดไว้เฉพาะหรือแม้ที่สุดแต่การมีจิตมั่นคงแน่วแน่อยู่ หมายความถึงการทำจิตให้ไม่หวั่นไหวไปตามอารมณ์ต่าง ๆ แต่ให้สงบด้วยการกำหนดในอารมณ์ที่ เข้าไปกำหนดไว้เฉพาะหรือแม้ที่สุดแต่การมีจิตมั่นคงแน่วแน่อยู่ในความหมาย หรือการกระทำอย่างใด อย่างหนึ่งติดต่อไม่เปลี่ยนแปลงไม่มีอะไรแทรกแซง

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ปยุตฺโต) (2534, หน้า 824) ได้อธิบายความหมายของสมาธิไว ในหนังสือพุทธธรรมไว้ว่า สมาธิแปลว่า ความตั้งมั่นของจิตหรือภาวะที่จิตแน่วแน่ต่อสิ่งที่กำหนดคำจำกัดความของสมาธิที่พบเสมอคือ “จิตตัสเสกัคคตา” หรือเรียกสั้น ๆ ว่า “เอกัคคตา” ซึ่งแปลว่า ภาวะจิตที่มีอารมณ์

สนิท ศรีสำแดง (2534, หน้า 134) ได้อธิบายความหมายของสมาธิไว้ในหนังสือพุทธศาสนากับหลักการศึกษาว่า สมาธิคือ เครื่องมือในการทำจิตใจให้หนักแน่นให้รู้จักตนเองมากขึ้น

สุวรรณ เพชรนิล (2524, หน้า 213) ได้อธิบายสมาธิไว้ในหนังสือพุทธปรัชญาเบื้องต้นว่า สมาธิคือ การพัฒนาด้านสภาพจิตเป็นบ่อเกิดของสภาพจิตที่เหมาะสม สรุปได้ว่า สมาธิหมายถึง ความตั้งมั่นของจิต ภาวะที่จิตมีอารมณ์ใดอารมณ์เดียว หรือภาวะที่จิตกำหนดอยู่กับอารมณ์เป็นหนึ่งไม่ฟุ้งซ่านหรือส่ายไปทำจิตใจให้หนักแน่นให้รู้จักตนเอง มากขึ้นไม่หวั่นไหวไปตามอารมณ์ต่าง ๆ และมีจิตมั่นคงแน่วแน่อยู่ในความมุ่งหมายหรือการกระทำ อย่างใดอย่างหนึ่งติดต่อกันไม่เปลี่ยนแปลงไม่มีอะไรมาแทรกแซงได้

3. อธิปัญญาสิกขา คือ การฝึกอบรมทางปัญญาอย่างสูงทำให้เกิดความรู้แจ้งที่สามารถ ชำระจิตให้บริสุทธิ์หลุดพ้นเป็นอิสระโดยสมบูรณ์ ปัญญา ตามนัยพุทธปรัชญานั่นเองและมีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของ ปัญญาไว้อย่างน่าสนใจดังนี้

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช (2541, หน้า 1) อธิบายคำว่าปัญญาไว้ว่า ปัญญา แปลว่า ความรู้ทั่วอันหมายความว่าความรู้ทั้งสาเหตุและรู้ผลตามสัจจะคือความจริงเมื่อมีความรู้ดังกล่าวในสิ่งใดก็ชื่อว่ามีปัญญาในสิ่งนั้น

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ปยุตฺโต) (2531, หน้า 148) ได้ให้คำจำกัดความปัญญาไว้คือ “ปัญญา หมายถึง ความรู้ทั่ว ปรีชาหยั่งรู้เหตุผล ความรู้ความเข้าใจชัดเจน ความรู้ความเข้าใจหยั่งแยกได้ในเหตุผล ดีชั่ว คุณโทษ ประโยชน์ มิใช่ประโยชน์เป็นต้น และรู้ที่จะจัดแจง จัดสรร จัดการความรอบรู้ในกองสังขารมองเห็นตามเป็นจริงมักใช้เป็นคำเรียกง่าย ๆ สำหรับอธิบายปัญญา สิกขา”

สุวรรณ เพชรนิล (2524, หน้า 213) ได้อธิบายปัญญาไว้ในหนังสือพุทธปรัชญาเบื้องต้นว่า ปัญญา คือ การพัฒนาด้านวุฒิปัญญาและทรรศนะที่ถูกต้อง เป็นบ่อเกิดของความสามารถการมีความรู้ที่ถูกต้องและการมีทรรศนะที่ไม่เป็นอันตราย

สนิท ศรีสำแดง (2534, หน้า 134) ได้อธิบายปัญญาไว้ในหนังสือพุทธศาสนากับหลักการศึกษาว่า ปัญญา คือ แนวทางที่ใช้เป็นเครื่องมือในการดำเนินชีวิต

สรุปได้ว่า ปัญญา หมายถึง ความรอบรู้ความรู้ชัดทั่วถึง ความเข้าใจในสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง รู้ความเป็นไปตามเหตุปัจจัยรู้แนวทางการแก้ไขปัญหาตามหลักเหตุผล สำหรับระดับของปัญญานั้นตามทัศนะของพุทธปรัชญาถือว่าแหล่งที่มาของความรู้หรือบ่อเกิดปัญญามี 3 อย่าง คือ

1. สุตมยปัญญา คือ ปัญญาที่เกิดจากการฟัง การอ่าน การสังเกต เมื่อพบเห็นจัดเป็น ปัญญาระดับทิฏฐิ

2. จินตามยปัญญา คือ ปัญญาที่เกิดจากการคิด การค้นคว้า วิจัย วิเคราะห์วิจารย์ลักษณะต่าง ๆ จัดเป็นปัญญาในระดับทิฏฐิ

3. ภาวนามัยปัญญา คือ ปัญญาที่เกิดจากการพัฒนา การฝึกฝน อบรมทางจิตตามหลักของ สมาธิภาวนา จัดเป็นปัญญาระดับสูง เรียกว่า ฌาน ในพุทธปรัชญาแบ่งประเภทของความรู้หรือปัญญาไว้หลายอย่างผู้วิจัยขอยกมากล่าวตามที่ค้นคว้ามาได้ดังนี้

3.1 ความรู้ระดับวิญญาณเป็นความรู้ที่เกิดขึ้นทุกเมื่ออายตนะภายในซึ่งเป็นแดน รับรู้กระทบกับอารมณ์อายตนะภายนอก ซึ่งเป็นสิ่งที่ถูกรู้ก็จะเกิดความรู้จำเพาะด้านของอายตนะแต่ ละ อย่าง ๆ ขึ้น เช่น ตากระทบรูปเกิดความรู้เรียกว่า“เห็น” หูกระทบเสียงเกิดความรู้เรียกว่า“ได้ยิน” เป็นต้น ความรู้จำเพาะแต่ละด้านนี้เรียกว่า“วิญญาณ” แปลว่า ความรู้แจ้ง คือ รู้อารมณ์ดังนั้นจึงมี วิญญาณ 6 อย่าง เท่ากับอายตนะและอารมณ์ 6 คู่ คือ วิญญาณทางตา ได้แก่ เห็น วิญญาณทางหู ได้แก่ได้ยิน วิญญาณทางจมูก ได้แก่ ได้กลิ่น วิญญาณทางลิ้น ได้แก่ รู้รส วิญญาณทางกาย ได้แก่ รู้ สิ่ง ต้องกาย วิญญาณทางใจ ได้แก่ รู้อารมณ์ 6 และ วิญญาณ 6 ซึ่งเกิดการรับรู้ขึ้น ดังนี้

3.1.1 จักขุ - ตา เป็นแดนรับรู้รูป - รูป เกิดความรู้คือ จักขุวิญญาณ - เห็น

3.1.2 โสตะ - หูเป็นแดนรับรู้สัททะ - เสียง เกิดความรู้คือ โสตวิญญาณ - ได้ยิน

3.1.3 ฆานะ - จมูก เป็นแดนรับรู้คันธะ – กลิ่น เกิดความรู้คือ ฆานวิญญาณ - ได้ กลิ่น

3.1.4 ชิวหา - ลิ้น เป็นแดนรับรู้รส – รส เกิดความรู้คือ ชิวหาวิญญาณ- รู้รส

3.1.5 กาย - กาย เป็นแดนรับรู้โผฏฐัพพะ - สิ่งต้องกาย เกิดความรู้คือ กายวิญญาณ – รู้สิ่งต้องกาย

3.1.6 มโน - ใจ เป็นแดนรับรู้ธรรม - เรื่องในใจ เกิดความรู้คือ มโนวิญญาณ – รู้ เรื่องในใจ ความรู้ระดับวิญญาณนี้เป็นความรู้ที่มีความบริสุทธิ์เนื่องจากเป็นการรู้โดยตรงในระยะแรก ยังไม่มีการให้รายละเอียดหรือความหมายอะไร คือ เมื่อตาเห็นรู้ป ก็รู้เพียงว่าเห็นเท่านั้น แต่ไม่รู้ว่า เป็นรู้ปอะไร การเกิดขึ้นของความรู้ระดับวิญญาณนี้จะเกิดขึ้นมาได้ต้องมีองค์ประกอบครบทั้ง 3 อย่าง คืออายตนะ อารมณ์และจิต

3.2 ความรู้ระดับสัญญา หมายถึง การจำได้หมายรู้ในเรื่องนั้น ๆ จะมีความละเอียดกว่าความรู้ในระดับวิญญาณความรู้ระดับนี้เกิดขึ้นโดยอาศัยการเทียบเคียงระหว่าง

ประสบการณ์เดิมหรือประสบการณ์เก่าเดิมหรือความเก่ากับความรู้ใหม่เป็นความรู้ที่ต่อเนื่องมาจากความรู้ระดับวิญญาณ แบ่งออกเป็น 6 อย่างตามทางแห่งการรับรู้คือ รูปสัญญา สัททสัญญา คันธสัญญา รสสัญญา โผฏฐัพพสัญญา และธัมมสัญญา อาจกล่าวได้ว่าความรู้ระดับสัญญานี้คือกระบวนการเก็บรวบรวมและสะสมข้อมูลของการเรียนรู้และวัตถุดิบสำหรับความคิดนั่นเอง

3.3 ความรู้ระดับทิฏฐิ หมายถึง ความรู้ที่เป็นทรรศนะ แนวคิด หรือทฤษฎีต่างๆ ที่เกิดขึ้น หลังจากการฟัง การคิดที่เป็นไปตามกระบวนการเรียนทางเหตุผลหรืออนุมาน ความรู้ระดับทิฏฐินี้ตามทรรศนะของพุทธปรัชญา แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ มิจฉาทิฏฐิเป็นความเห็นที่ผิดจากความ เป็นจริงเป็นไปเพื่อสร้างโลกสร้างกิเลส และสัมมาทิฏฐิคือ ความเห็นชอบ เห็นความจริง ได้แก่ การเห็นที่ ถูกต้องตามอริยสัจ 4 ดังที่มีพรพุทธพจน์ความรู้ในสมุทัย ความรู้ในทุกขนิโรธ ความรู้ในทุกขนิโรธ คามินีปฏิปทานี้เรียกว่า สัมมาทิฏฐิสัมมาทิฏฐิถือว่าเป็นความรู้ที่ตรงตาม ทรรศนะของพุทธปรัชญา

3.4 ความรู้ระดับอภิญญา เป็นความรู้ที่เกิดขึ้นจากความสามารถพิเศษทางจิต โดยอาศัยการฝึกจิตให้มีพลังความรู้โดยไม่ต้องอาศัยประสาทสัมผัสใด ๆ ทั้งเป็นสิ่งที่สามารถรับรู้ได้ โดย ไม่ขึ้นกับ กาลเทศะแต่อย่างใด ความรู้ระดับอภิญญานี้เมื่อเกิดขึ้นสามารถที่จะรับสิ่งต่าง ๆ ได้เกินวิสัย สามัญ ของมนุษย์เราเรียกความรู้แบบนี้ว่า อภิญญา มี 6 อย่างคือ

3.4.1 อิทธิวิธีความสามารถแสดงฤทธิ์ได้หลายอย่าง เช่น คนเดียวทำให้เป็นหลายคนได้ทำที่ มืดให้เป็นที่สว่างได้เป็นต้น

3.4.2 ทิพพโสตะ ความสามารถในการได้ยินเสียงทั้งเสียงทิพย์และเสียงมนุษย์

3.4.3 เจโตปริยญาณ การรู้ใจคนอื่นสามารถทำได้ว่าเจ้าคิดอย่างไรมีจิตใจอย่างไร

3.4.4 ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ความสามารถระลึกชาติในอดีตได้

3.4.5 ทิพพจักขุความสามารถมองเห็นสัตว์

3.4.6 อาสวักขยญาณ ความรู้ที่ทำให้สิ้นอาสวะกิเลสทั้งปวง

ความรู้ระดับอภิญญาทั้ง 6 อย่างข้างต้นจัดเป็นโลกิยอภิญญา คือ ความรู้ระดับ สามัญทั่วไปผู้ที่ได้อภิญญาเหล่านี้อาจเป็นสัมมาทิฏฐิหรือมิจฉาทิฏฐิก็ได้ส่วนอภิญญาข้อที่6 คืออาส วักขยญาณ จัดเป็นโลกุตตรอภิญญาเป็นความรู้ระดับสูงผู้ที่ได้อภิญญาข้อนี้จะเป็นสัมมาทิฏฐิเท่านั้น

3.5 ความรู้ระดับญาณ เป็นความรู้ที่เกิดจาการหยั่งรู้สภาวะแห่งความจริงรวบยอด ทั้งหลาย ตามความจริง เป็นความรู้เฉพาะภายในตัวของผู้รู้เท่านั้นเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์

3.5.1 นามรูปปริจเฉทญาณ ญาณที่กำหนดรู้นามรูป

3.5.2 ปัจจัยปริคคหญาณ ญาณที่กำหนดรู้เหตุปัจจัยของนามรูป

3.5.3 สัมมสนญาณ ญาณที่เห็นนามรูปโดยความเป็นไตรลักษณ์

3.5.4 อุทยัพพยานุปัสสนาญาณ ญาณที่เห็นความเกิดความดับของนามรูป

3.5.5 ภังคานุปัสสนาญาณ ญาณที่เห็นความดับของนามรูป

3.5.6 ภยตุปฏฐานญาณ ญาณที่เห็นนามรูปเป็นของน่ากลัว

3.5.7 อาทีนวานุปัสสนาญาณ ญาณที่เห็นนามรูปเป็นโทษ

3.5.8 นิพพิทานุปัสสนาญาณ ญาณที่เห็นด้วยความเบื่อหน่ายในการครองนามรูป

3.5.9 มุญจิตุกัมยตาญาณ ญาณที่อยากพ้นไปจากการครองนามรูป

3.5.10 ปฏิสังขานุปัสสนาญาณ ญาณที่พิจารณาหาทางเพื่อให้พ้นไปจากการครองนามรูป

3.5.11 สังขารุเปกขาญาณ นามที่พิจารณานามรูปด้วยความวางเฉย

3.5.12 สัจจานุโลมิกญาณ ญาณที่รู้อารมณ์

3.5.13 โคตรภูญาณ ญาณครองโคตร ญาณที่เป็นหัวต่อแห่งการข้ามจากภาวะ ปุถุชนเข้าสู่สภาวะอริยบุคคล

3.5.14 มัคคญาณ ญาณในอริยมรรค คือ ญาณที่เข้าสู่ความเป็นพระอริยบุคคลแต่ละขั้น

3.5.15 ผลญาณ ญาณในอริยผล คือ ญาณที่เข้าสู่ความเป็นพระอริยบุคคลสมบูรณ์ ซึ่งไม่มีการพิจารณากิเลสที่ยังเหลืออยู่

3.5.16 ปัจจเวกขณญาณ ญาณที่พิจารณาทบทวน คือ ญาณที่สำรวจดูมรรคผล กิเลสที่ละ ได้แล้วกิเลสที่ยังเหลืออยู่ และนิพพานในการปฏิบัติของตนเว้นไว้แต่พระอรหันต์ซึ่งไม่มีการ พิจารณา กิเลสที่ยังเหลืออยู่ในญาณ 16 อย่างนี้ข้อที่ 1-13 และข้อที่ 16 เป็นโลกิยญาณ ส่วนข้อที่ 14 และ ข้อที่ 15 เป็นโลกุตตรญาณ

3.6 ความรู้ระดับสัมมาสัมโพธิญาณ เป็นความรู้ระดับญาณแต่เป็นญาณชั้นสูงในพุทธ ปรัชญา ความรู้ระดับนี้จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีเงื่อนไข 3 ประการคือ

3.6.1 ได้ปฏิบัติตามอริยมรรคมีองค์ 8 ครบถ้วนบริบูรณ์ดีแล้ว

3.6.2 มีความรู้ระดับญาณเกิดขึ้นแล้วโดยสมบูรณ์

3.6.3 เกิดความเปลี่ยนแปลงครบทั้ง 5 ประการ คือ 1) เปลี่ยนแปลงทางปัญญา 2) เปลี่ยน แปลงทางคุณภาพจิต 3) เปลี่ยนแปลงทางอารมณ์4) เปลี่ยนแปลงทางทัศนคติและ 5) เปลี่ยนแปลง ทางพฤติกรรม ความรู้ระดับสัมมาสัมโพธิญาณนี้จัดเป็นความคิดรวบยอด เป็นญาณสูงสุด เป็นความรูของ พระพุทธเจ้าและพระอรหันต์ ระดับปัญญาที่กล่าวมาทั้งหมดนั้น

สรุปได้ว่า ปัญญามี 2 ระดับดังนี้คือ

1. ปัญญาระดับโลกียะ คือ ความรู้ระดับวิญญาณ ระดับสัญญา ระดับทิฏฐิเป็นต้น เป็นปัญญาที่เกิดจากการใคร่ครวญ พิจารณา วิเคราะห์

2. ปัญญาระดับโลกุตตระ เป็นปัญญาที่บริสุทธิ์เป็นแสงสว่างภายในปัญญาระดับนี้ เกิด จากการบำเพ็ญจิตตามหลักสมาธิเป็นความรู้ที่สามารถทำลายอวิชชาให้หมดไปได้และเข้าถึงความ เป็นพระอริยบุคคลคือพระอรหันต์ในที่สุด

ปัญญาในฐานเป็นข้อปฏิบัติขั้นสูงแต่จะทำให้ปัญญาได้นั้นก็ต้องอาศัยสมาธิดังคำที่ กล่าวไว้ในวิสุทธิมรรคว่า “ปัญญาอาศัยสมาธิเป็นเหตุใกล้” โดยได้ยกบาลีว่า “สมาหิโต ยถาภูตำ ชานาติปสฺสติแปลว่า ผู้มีจิตเป็นสมาธิย่อมรู้เห็นตามความเป็นจริง

การศึกษาในปัญญา คือ การศึกษาให้รอบรู้ทุกอย่างที่ต้องการ แต่ไม่ต้องรู้ทุกอย่างที่ ไม่จำเป็นจะต้องรู้ให้รอบรู้เท่าที่ควรจะรู้การอบรมปัญญาให้เกิดได้นั้นต้องอาศัยการศึกษา 3 อย่าง คือ ศีลสิกขา จิตสิกขา และปัญญาสิกขาตามลำดับซึ่งการศึกษาเหล่านี้มีความสัมพันธ์ต่อกันตามลำดับ

การศึกษาในขั้นปัญญาสิกขาเป็นการฝึกฝนในขั้นสัมมาทิฏฐิและสัมมาสังกัปปะให้เจริญงอกงามจนถึงขั้นเป็นอริยบุคคลที่มีความพร้อมทางปัญญาสามารถที่จะเป็นอยู่ด้วยปัญญาหลุด พ้นจากกิเลสอาสวะต่าง ๆ เป็นอยู่ด้วยปัญญาอย่างแท้จริง ระดับนี้เป็นขั้นตอนของปัญญาสิกขาการศึกษาวิปัสสนาภาวนาในฐานะหลักเพื่อพัฒนาปัญญาผู้ที่เจริญวิปัสสนากัมมัฏฐานเพื่อให้ได้มาซึ่งปัญญาสูงสุดที่นำไปสู่ความหลุดพ้นจะต้องมีศีลและสมาธิเป็นเบื้องต้น ทั้งสามเป็นส่วนสนับสนุนกัน เนื่องจากว่าผู้ที่จะทำสมาธิให้ได้ผลจะต้องมีศีลเป็นพื้นฐานของจิตใจเสียก่อนจึงจะทำจิตให้ตั้งมั่นอยู่ในอารมณ์คือ มีสมาธิได้เมื่อมีสมาธิแล้วการบำเพ็ญเพียรอย่างถูกวิธีก็จะสามารถได้มาซึ่งปัญญา วิธีการที่จะทำให้เกิดปัญญาเพื่อเข้าสู่ความหลุดพ้นผู้ศึกษาต้องทำความเข้าใจในตนเองนั่นก็คือวิปัสสนาภาวนา คือ การอบรมจิตให้รู้เห็นสิ่งทั้งปวงตามความจริงเป็นการฝึกอบรมจิตขั้นสูงสุดในพระพุทธศาสนามีผลมากกว่าการบำเพ็ญสมภาวนาเพราะเป็นการทำลายกิเลสอย่างละเอียดอันเป็นต้นตอของทุกข์

การฝึกฝนอบรมปัญญาด้วยวิธีวิปัสสนากรรมฐานต้องใช้หลักการสร้างสมาธิเป็นเบื้องต้น คือให้ทำให้จิตสงบนิ่งแล้วใช้ปัญญาพิจารณาอย่างลึกซึ้งให้เห็นสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริงจึงจะสามารถ เข้าใจโลกและชีวิตตามความเป็นจริงได้รู้ทางเสื่อมทางเจริญของชีวิตและเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง เมื่อศึกษาถึงขั้นเกิดความรู้ด้วยจิตเห็นไตรลักษณ์ธรรมทั้งหลายไม่มีตัวตน เมื่อศึกษาในปัญญาสิกขาสำเร็จจนถึงขั้นสูงสุดแล้วจะมีจิตหลุดพ้นจากอำนาจครอบงำของกิเลสเรียกว่า “วิมุตติ” เป็นสภาวะของความหลุดพ้นจากกิเลส และกองทุกข์หรือพระนิพานนั่นเอง

ไตรสิกขาเป็นระบบปฏิบัติธรรมที่ครบถ้วนสมบูรณ์มีขอบเขตครอบคลุมมรรคทั้งหมดและเป็นการนำเอาเนื้อหาของมรรคไปใช้อย่างหมดสิ้นบริบูรณ์จึงเป็นหมวดธรรมมาตรฐานสำหรับแสดงการปฏิบัติธรรม และมักใช้เป็นแม่บทในการบรรยายวิธีปฏิบัติธรรมเป็นระบบปฏิบัติที่มุ่งในแง่การใช้งาน คือ นำเอาองค์ประกอบทั้งหลายของมรรคออกมาจัดเป็นการในดำเนินชีวิตของมนุษย์ได้โดยแท้จริง

หลักการพัฒนาตน 4 ด้านซึ่งตรงกับในพุทธปรัชญาเถรวาท เรียกว่า การส่งเสริมและ การพัฒนา 4 ด้าน คือ

1. การส่งเสริมพัฒนาด้านร่างกาย แยกได้เป็นหลายอย่าง อย่างง่ายที่สุด คือ พัฒนา ร่างกายให้แข็งแรงมีสุขภาพดีหายโรคหายภัยแต่พุทธศาสนายังพูดต่อไปอีกถึงการพัฒนากายใน ความหมายว่าเป็นการพัฒนาความสัมพันธ์สิ่งแวดล้อมทางกายภาพอย่างถูกต้องดีงามตัวการพัฒนา กาย เรียกว่า กายภาวนา ถ้าเป็นคนก็เรียกว่า ภาวิตกาย แปลว่า คนที่พัฒนากายแล้วย่อมได้ผลดีหรือ บริโภคเป็นใช้เป็น ดูเป็น ฟังเป็น ฯลฯ

2. การส่งเสริมและพัฒนาด้านศีล คือ การพัฒนาการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยดีมีระเบียบวินัยอยู่ในกฎเกณฑ์และมีอาชีพที่ถูกต้องโดยประกอบสัมมาชีพ การพัฒนาศีลนี้ปัจจุบันเรียกว่าการพัฒนาทางสังคม ทางพระเรียกเป็นทางศัพท์ว่า ศีลภาวนา ถ้าเป็นคนได้พัฒนาศีลแล้วก็

เรียกว่า ภาวิตศีล คือ ไม่เบียดเบียนก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น ดำรงตนอยู่ในวินัย และอาชีวะที่สุจริต เป็นต้น

3. การส่งเสริมและพัฒนาด้านจิตเป็นการฝึกอบรมเสริมสร้างจิตใจให้พรั่งพร้อมสมบูรณ์ด้วยคุณสมบัติทั้ง 3 ด้าน คือ

3.1 คุณภาพจิต ได้แก่ การฝึกให้จิตเกิดมีคุณธรรมต่าง ๆ คือ เสริมสร้างจิตใจให้ดีงาม

3.2 สมรรถภาพจิตหรือความสามารถของจิต คือ ความมีสติรู้ตัว มีวิริยะความ เพียรพยายามสู้งานมีขันติความอดทน และทนทาน

3.3 สุขภาพจิตคือมีจิตที่มีสุขภาพดีมีจิตใจเป็นสุข สดชื่น เบิกบาน ร่าเริง ปลอด โปร่ง สงบ ผ่องใสการพัฒนาจิตนี้ถ้าเรียกสั้น ๆ ก็เรียกว่า จิตตภาวนา ถ้าเป็นคนที่ฝึกอบรมจิตแล้ว พัฒนาจิต แล้วก็เรียกว่าเป็น ภาวิตจิต คือ มีจิตพัฒนาแล้วเจริญแล้ว

3.4 การส่งเสริมและพัฒนาปัญญาแบ่งได้ดังนี้ปัญญาขั้นแรก คือ ปัญญาที่เป็นความรู้ ความ เข้าใจในศิลปวิทยาการ ต่อจากนั้นลึกซึ้งลงไปอีก คือ การรับรู้เรียนรู้อย่างถูกต้องตามความเป็น จริง ไม่เบียดเบียนหรือเอนเอียงด้วยอคติเหนือจากการรับรู้นั้น

อย่างไรก็ตามการส่งเสริมและพัฒนาปัญญานั้น ยังมีขั้นต่อไปอีก คือ การคิดการ วินิจฉัย ซึ่ง หมายถึง การคิดวินิจฉัยด้วยการใช้ปัญญาโดยบริสุทธิ์ใจ ปัญญาอีกขั้นหนึ่ง คือ ปัญญาที่รู้ เข้าใจถึง สาระแห่งความเป็นไปของโลก และชีวิต รู้ทางเสื่อม รู้ทางเจริญ และเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง รู้ วิธีแก้ไข ปัญหาและสร้างสรรค์ความสำเร็จที่ทำให้พัฒนาตน พัฒนาชีวิตและสังคมให้เจริญดีงาม ยิ่งขึ้นไป ขั้นสุด ได้แก่ ปัญญาที่รู้ทันธรรมดาของสังขาร คือโลกและชีวิตเข้าถึงความเจริญแท้ของการที่ สิ่งทั้งหลายเป็นไปตามเหตุปัจจัยของมันทำให้คลายความยึดติดถือมั่นโดยวางใจได้ถูกต้องต่อสิ่ง ทั้งหลายแยกจิตใจออกมาเป็นอิสระได้เลิกเอาความอยากของตนเป็นตัวกำหนดเปลี่ยนมาเป็นอยู่และ ทำการด้วยปัญญาเป็นขั้นที่จิตใจเข้าถึงอิสรภาพได้หลุดพ้นจากความทุกข์โดยสมบูรณ์ การพัฒนาทาง ปัญญา เรียกว่า ปัญญาภาวนา ถ้าเป็นคนก็เรียกว่า ภาวิตปัญญา คือ เป็นคนที่ได้ฝึกอบรมพัฒนา ปัญญาแล้วก็จบการพัฒนา 4 ด้าน ซึ่งถือว่าครบถ้วนสำหรับชีวิต ดังนั้นการดำเนินชีวิตที่ดีจึงต้องมีการศึกษา และพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลากล่าวคือ ต้องขัดเกลากันตั้งแต่เกิดจนตาย

5. การพัฒนาเยาวชนโดยหลักไตรสิกขา

สุมานพ ศิวารัตน์ (2560, หน้า 42) กล่าวว่าการพัฒนาตนตามไตรสิกขา เป็นการฝึกปฏิบัติเพื่อชีวิตที่ดีงาม การฝึกให้คนเจริญงอกงามเช่นนี้เป็นหนทางที่นำเขาเหล่านั้นเข้าสู่ถึงอิสรภาพทางจิตและเกิดสันติสุขอย่างแท้จริง ดังนั้นวิธีการฝึกหรือกระบวนการฝึกที่ทำให้ชีวิตที่ดีงามนั้นเป็น “สิกขา” ส่วนตัวชีวิตที่ดีงามหรือมีวิถีชีวิตที่ดีที่เกิดจากการฝึกนั้นก็เป็น “มรรค” สิกขากับมรรคจึงมีความหมายเกือบจะเหมือนกัน ที่กล่าวเช่นนี้ก็เพราะว่า การดำเนินชีวิตที่ดีที่ถูกต้อง คือ มรรค แต่การที่จะมีชีวิตที่ ดีงามและถูกต้องได้ก็จะต้องมีการฝึกฝนและพัฒนาการฝึกฝน และพัฒนาก็คือ สิกขา เพราะฉะนั้น สิกขา ก็คือการฝึกมนุษย์ ให้มีชีวิตที่ดีและถูกต้องตามมรรค

อริยมรรค (The Noble Eightfold Path) คือ หนทางอันประเสริฐมีองค์ประกอบ 8 ประการ มรรค คือ ทางดับทุกข์ หรือวิธีปฏิบัติเพื่อกำจัดสาเหตุของปัญหาทั้งปวง มรรคเป็นข้อปฏิบัติหรือเป็นการปฏิบัติธรรมที่ครอบคลุมระบบของจริยธรรมทั้งหมด ครอบคลุมการดำเนินชีวิตที่ดีงาม

ทั้งหมด ระบบการปฏิบัติที่จัดรูปออกมาจากองค์มรรคทั้งแปดนั้น ถือได้ว่าเป็นระบบกลางเป็นพื้นฐานการดำรงชีวิตทั้งหมด และเป็นมาตรฐานของการเรียนรู้ปฏิบัติธรรม คือ ไตรสิกขา

ไตรสิกขากับมรรค ทั้งสองนี้จะอยู่ต่อเนื่องกันตลอด เพราะเมื่อมีการศึกษาหรือการฝึกอบรมแล้วเกิดการเรียนรู้ด้วยปัญญา อันส่งผลไปสู่การดำเนินชีวิตที่ดีงาม นั่นหมายถึง เมื่อฝึกเรียนตามไตรสิกขา มรรคก็จะเกิดมีขึ้นด้วย พูดเพื่อให้เข้าใจง่าย ๆ ก็คือ การเรียน การฝึกอบรมตามไตรสิกขาเพื่อให้มรรคเกิดขึ้น ถ้าได้ศึกษาอย่างแท้จริงแล้วก็จะพบว่าเนื้อหา สาระของไตรสิกขาและของมรรคก็เป็นอันเดียวกันนั่นเอง

เราฝึกในสิ่งใดด้วยปัญญาก็จะเจริญงอกงามในสิ่งนั้น หลักการเรียนรู้ตามไตรสิกขาสู่อริยมรรคนั้นแยกไม่ออกจากการดำเนินชีวิตของมนุษย์ หากแต่ว่าผู้ศึกษาจะใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของตนได้มากน้อยเพียงใดเท่านั้น

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) (2549, หน้า 916) กล่าวว่า ไตรสิกขา เป็นระบบการฝึกอบรมจากภายนอกเข้าไปหาภายใน จากส่วนที่หยาบเข้าไปหาส่วนที่ละเอียด และจากส่วนที่ง่ายกว่าเข้าไปหาส่วนที่ยากและลึกซึ้งกว่า เมื่อฝึกขั้นละเอียดภายในคือขั้นจิตและปัญญาแล้ว ผลก็ส่งกลับ ออกมาช่วยการดำเนินชีวิตด้านนอก เช่น มีความประพฤติ สุจริต มั่นคง มีศีลที่เป็นไปโดยปกติธรรมดาของตนเอง ไม่ต้องฝืนใจ หรือตั้งใจคอยควบคุมรักษา คิดแก้ปัญหา และทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยปัญญาบริสุทธิ์ โดยนัยที่กล่าวแล้ว เมื่อฝึกตลอดระบบสิกขาแล้วระบบชีวิตทั้งหมดก็กลายเป็น ของมรรค สอดคล้องกันหมดทั้งภายนอกและภายใน

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส (2538, หน้า 56) อธิบายไว้ว่า “มรรค” เป็นทางสายกลาง มีหนทางให้ปฏิบัติเพื่อให้เกิดเป็นระบบวิธีประพฤติปฏิบัติของมนุษย์ให้บรรลุเป้าหมายของชีวิตทั้งในชีวิต ครอบครัว ชีวิตการงาน และการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุขภายใต้กฎธรรมชาติ และยังให้มนุษย์สามารถพบ ความสำเร็จยิ่งกว่านี้ คือมีความสุขอย่างแท้จริง ซึ่งมีองค์ประกอบ 8 ประการ ได้แก่

1. สัมมาทิฏฐิ ปัญญาอันเห็นชอบ หรือความเห็นถูกต้องคือมองโลกตามความเป็นจริง เข้าใจชีวิตอย่างถูกต้อง แยกแยะและเข้าใจถูกต้องในเรื่องที่เกี่ยวกับความดี ความชั่ว ซึ่งเป็นเรื่องของคุณธรรมและจริยธรรมที่สังคมโลกแสวงหา เรียกร้องกันอยู่เข้าใจถูกต้องในเรื่องของความเป็นไปตามธรรมชาติที่เรียกว่า “สัจธรรม”

2. สัมมาสังกัปปะ ดำริชอบ หรือความคิดถูกต้อง คือ การใช้ความคิดที่ถูกทางที่เรียกว่า “คิดเป็น” นั่นคือ การคิดอย่างมีเหตุมีผล มีหลักมีเกณฑ์ตามวิธีทางวิทยาศาสตร์ การคิดแก้ปัญหาด้วยหลักของอริยสัจ 4 สร้างความคิด อย่างมีระบบ อันจะนำไปสู่การพัฒนาจิตให้สูงขึ้น คือการคิดให้ถูกทาง

3. สัมมาวาจา เจรจาชอบ หรือการเจรจาถูกต้องชอบธรรม คือการพูดเป็น พูดตามแบบพุทธหรือตามแบบหลักธรรม นั่นคือ วจีกรรมหรือวจีสุจริต ดังประโยคที่ว่า “ไม่ควรพูดจนเกินกาล ไม่ควรนิ่งเสมอไป เมื่อถึงเวลาก็ควร พูดพอประมาณ ไม่ฟั่นเฝือ” (ขุ.ชา.มหา. 28/339) ลักษณะการพูดแบบชาวพุทธ คือพูดความจริงและพูดในสิ่งที่เป็น ประโยชน์ต่อผู้ฟังและต่อส่วนรวม การพูดต้องให้รู้กาลเทศะในการพูด

4. สัมมากัมมันตะ ทำการงานชอบ หรือทำการงาน ที่ถูกต้องชอบธรรม คือการทำเป็น ทำตามบทบาทและสถานภาพของตน ปฏิบัติตนให้ถูกต้องและเหมาะสม ทำให้เป็นตามแบบพุทธนั่นคือ ไม่ทำสิ่งที่ชั่วร้ายไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่สำส่อนทางเพศ ควบคุมความประพฤติทางกาย (กายกรรม) ของตนไว้ให้ดี

5. สัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีวิตชอบ หรือการเลี้ยงชีพ ที่ถูกต้องชอบธรรม คือทำมาหาเลี้ยงชีพที่เหมาะสม ขยัน และประหยัด ทำงานให้สำเร็จก้าวหน้าเพื่อฐานะมั่นคงและการใช้จ่ายทรัพย์ให้เหมาะสมตามควรแก่ฐานะ ทำมาหาเลี้ยงชีพให้เหมาะสมแบบชาวพุทธ นั่นคือ รู้จักหา รู้จักเก็บ รู้จักใช้ รู้จักพอ รู้จักให้ รู้จักวาง ทำมาหาเลี้ยงชีพเพื่อเลี้ยงตัวได้ภายใต้หลักของ “เศรษฐกิจแบบพอเพียง”

6. สัมมาวายามะ เพียรชอบ หรือความขยันหมั่นเพียรที่ถูกต้อง คือพากเพียรให้สมบูรณ์แบบ หมั่นอดทน เข้มแข็ง เอาการเอางาน ไม่ทอดทิ้งธุระ ดังประโยคที่กล่าวว่า “ผู้เกียจคร้านมีความเพียรเลว พึงเป็นอยู่ตั้งร้อยปี ส่วนผู้ปรารถนาความเพียรมั่นคง มีชีวิตอยู่เพียงวันเดียว ก็ประเสริฐกว่า” (ขุ.ธ. 25/18/25-26) การทำความเพียรให้สมบูรณ์ตามแนวชาวพุทธคือ การเพียรระวังปิดกั้นความชั่วไม่ให้เกิดขึ้นแก่ตน การเพียรกำจัดละทิ้งความชั่วที่มีอยู่ในตัวให้หมดไป การเพียรสร้างความดีงามให้ปรากฏแก่ใจตนเองอยู่เสมอ ไม่ว่าจะเป็นความดีเล็กน้อยเพียงใดก็ตาม และการเพียรรักษาความดีที่มีอยู่ในตนให้คงอยู่และเจริญยิ่ง ๆ ขึ้นไป

7. สัมมาสติ ระลึกชอบ หรือ ความระลึกชอบ คือ อยู่กับปัจจุบันอย่างมีสติสัมปชัญญะ ใช้สติให้เกิดปัญญา ไม่โกรธไม่เครียด ไม่ประมาท การอยู่กับปัจจุบันเป็นการ ฝึกจิตแบบชาวพุทธ เฝ้าดูจิตของตนเอง เป็นการพัฒนาจิต ด้วยการฝึกที่เรียกว่า “สมถกรรมฐาน” และพัฒนาจิต ให้เกิดปัญญาเป็นการพัฒนาปัญญาด้วยการฝึกที่เรียกว่า “วิปัสสนากรรมฐาน”

8. สัมมาสมาธิ ตั้งใจไว้ชอบ หรือจิตใจหนักแน่น มั่นคง ไม่หวั่นไหว คือฝึกจิตให้มั่นคงเป็นสมาธิ เป็นจิต ที่นุ่มนวลควรแก่งาน นั่นคือการทำจิตให้สงบเสียก่อน ก็จะมีผลต่อการปฏิบัติงานใด ๆ เป็นอย่างดี จุดเริ่มต้นของ การทำงานให้ราบรื่นและมีความสุขประสบผลสำเร็จก็ต้องอาศัยจิตที่สงบนิ่งซึ่งในทางธรรมอธิบายจิตในสภาวะนี้ว่า เป็นจิตที่แน่วแน่ต่อสิ่งที่กำหนดไว้ที่เรียกว่า “สมาธิ” ใน ทางพุทธศาสนาได้สนับสนุนว่าการใช้พลังจิตที่สงบจนเป็น สมาธิสามารถช่วยในการรักษาให้ผู้ป่วยทุเลาอาการหรือ หายจากโรคนั้นได้ ดังที่พระธรรมวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณฺโณ) อาจารย์ผู้สอนกรรมฐานกล่าวว่า “การเจริญสมาธิสามารถ ทำให้โรคภัยไข้เจ็บบางอย่างหายไปได้”

ในอริยมรรค 8 สามารถสรุปลงใน “ไตรสิกขา” อันหมายถึง ข้อที่จะต้องศึกษาข้อที่จะต้องปฏิบัติเพื่อฝึกอบรมกาย วาจา จิตใจ และสติปัญญาให้สูงขึ้น สรุปได้ดังนี้ คือ (1) ศีล ได้แก่ ข้อปฏิบัติในอริยมรรค ข้อที่ 3 การเจรจาถูกต้องชอบธรรม, ข้อที่ 4 ทำการงานที่ถูกต้องชอบธรรม และอริยมรรคข้อที่ 5 การเลี้ยงชีพที่ถูกต้องชอบธรรม (2) สมาธิ ได้แก่ ข้อปฏิบัติในอริยมรรคข้อที่ 6 ความขยันหมั่นเพียรที่ถูกต้อง, ข้อที่ 7 มีความระลึกชอบ, และอริยมรรคข้อที่ 8 มีจิตใจหนักแน่นมั่นคง ไม่หวั่นไหว (3) ปัญญา ได้แก่ ข้อปฏิบัติในอริยมรรคข้อที่ 1 มีความเห็นชอบหรือมีความเห็นถูกต้อง และอริยมรรค ข้อที่ 2 มีความคิดถูกต้อง

หลักการเรียนรู้ตามไตรสิกขาสู่อริยมรรค มีความสมบูรณ์ตามนัยแห่งพุทธศาสนา เพราะเป็นการเรียนรู้ที่ไม่เฉพาะถ่ายทอดความรู้แค่ด้านปริยัติเท่านั้น แต่เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่ง

ฝึกหัดอบรม คือ การปฏิบัติที่เป็นการพัฒนาการทางสังคม พัฒนาการทางอารมณ์ และการพัฒนาทางปัญญา ตามลำดับ อันจะส่งผลให้เกิดประโยชน์ สุขแก่ตนเองและประโยชน์แก่ผู้อื่น เรื่องกระบวนการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขามี คำอธิบายไว้ว่า สุมน อมรวิวัฒน์ (2530, หน้า 45) กล่าวว่า “...การฝึกหัดตามหลักไตรสิกขา เป็นการศึกษาที่มีลักษณะบูรณาการ และปัจจัยการที่ว่ามีลักษณะบูรณาการนั้น เพราะทุกองค์ประกอบคือ ศีล สมาธิ ปัญญานั้นอยู่ในองค์รวมของมรรคมีองค์แปดนั้นมีลักษณะผสมกลมกลืนอย่างได้สัดส่วน สมดุลกัน มีความสอดคล้องรองรับกันทั้งในด้านที่ต้องละเว้น และในด้านที่ต้องเจริญงอกงาม ยากที่จะแยกออกอย่างโดดเดี่ยวและไม่สามารถตัดองค์ประกอบข้อใดทิ้งไปได้...”

นอกจากนี้ พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตโต) (2549, หน้า 227, 234) ได้แสดงระบบการพัฒนามนุษย์โดยแสดงหลักปฏิบัติด้วยไตรสิกขา และหลักตรวจสอบวัดผลด้วยภาวนา 4 ดังนี้

“ระบบการพัฒนาชีวิตของมนุษย์ หรือเรียกให้สั้นว่า “ระบบการพัฒนามนุษย์” นี้ โดยสาระก็คือการศึกษา ซึ่งเรียกว่า “สิกขา” และเนื่องจากมีองค์ร่วม 3 แดนดังกล่าวแล้ว จึงมีชื่อว่า ไตรสิกขา (สิกขา 3) ซึ่งเป็นการพัฒนาขององค์ร่วม 3 แดน คือ

1. การพัฒนาแดนความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทั้งสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (ธรรมชาติ วัตถุสิ่งของ เทคโนโลยี) และสิ่งแวดล้อมทางสังคม คือมวลเพื่อนมนุษย์ เรียกรวมว่า ศีล แยกเป็น

1.1 อินทรีย์สังวร คือ รู้จักใช้อินทรีย์ เช่น ตา หู ให้ดูฟังเป็น เป็นต้น เพื่อให้ได้ประโยชน์ โดยเน้นให้มุ่งเพื่อการศึกษา ไม่ติดหลงในการเสพ

1.2 ปัจจัยปฏิเสวนา คือ กิน ใช้ เสพ บริโภคด้วยปัญญา โดยรู้จักประมาณ ให้เป็นการกินเสพพอดีที่จะเป็นปัจจัยเกื้อหนุนการพัฒนาชีวิต

1.3 สัมมาอาชีวะ คือ ประกอบอาชีพที่สุจริต ซึ่งไม่เบียดเบียนใคร แต่เป็นงานสร้างสรรค์เกื้อกูล และทำโดยซื่อตรงตามจุดหมาย กับทั้งได้เป็นโอกาสในการพัฒนาชีวิตของตน

1.4 วินัยบัญญัติ คือ การรักษากติกาของชุมชนหรือสังคม โดยถือเป็นข้อปฏิบัติในการฝึกตน เพื่อให้วิถีชีวิตร่วมกันนั้นเป็นเครื่องเอื้อโอกาสในการก้าวสู่จุดหมายของการพัฒนาชีวิต โดยมีตนเองเป็นส่วนร่วมในการสร้างสภาพเอื้อโอกาสนั้น

2. การพัฒนาภาวะจิต ทั้งด้านคุณภาพ สมรรถภาพ และสุขภาพ ให้เป็นจิตใจที่ดีงาม เข้มแข็ง มีความสุข โดยมีเจตจำนงที่เป็นกุศล และมีสภาพเอื้อพร้อมต่อการใช้งานทางปัญญา เรียกสั้น ว่า สมาธิ

3. การพัฒนาปัญญา ให้รู้ เข้าใจ มองเห็นตามเป็นจริง ที่จะทำให้ปฏิบัติจัดการแก้ไขปรับปรุงทุกอย่างทุกด้านอย่างถูกต้องได้ผล จนหลุดพ้นจากปัญหา ดับทุกข์ได้ ทำให้เป็น อิสระสดใสเบิกบาน สุขสงบอย่างแท้จริง เรียกง่ายๆ ว่า ปัญญา

การดำเนินชีวิตและการพัฒนาการดำเนินชีวิตนั้น เป็นระบบและเป็นองค์รวม คือการดำเนินชีวิต 3 แดน ที่เป็นองค์ร่วมจะสัมพันธ์เป็นปัจจัยแก่กันก้าวประสานไปด้วยกันเป็นอันหนึ่งเดียวซึ่งเป็นเรื่องของความเป็นไปตามความจริงแห่งธรรมดาธรรมชาติของชีวิตนี้เอง

ดังเช่น เราสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ไม่ว่าจะเป็นวัตถุหรือบุคคลด้วยอินทรีย์ เช่น ตา หู หรือด้วยกาย-วาจา (ศีล) โดยมีเจตนาและสภาพจิตอย่างใดอย่างหนึ่ง (จิตหรือสมาธิ) ตาม

ความรู้ความเข้าใจ ความคิดเห็น ตลอดจนความเชื่อถือ (ต่อปัจจัยภายนอกที่ชักจูง) อย่างใดอย่างหนึ่ง (ปัญญา)

การพัฒนาการดำเนินชีวิต ต้องทำโดยสอดคล้องตรงกันกับความเป็นไปของสภาวะในธรรมชาติ และผลที่เกิดขึ้นก็เป็นของจริงที่มีสภาวะตามธรรมชาตินั้น ดังนั้น เมื่อศึกษาฝึกฝนพัฒนาการดำเนินชีวิต 3 แดนนี้ไปแค่ไหน ก็มีองค์รวมการดำเนินชีวิตที่ดีขึ้นเท่านั้น ฝึกฝนพัฒนาอย่างไรก็ได้ องค์รวมที่ดีขึ้นอย่างนั้น หรือสิกขาไปแค่ไหน มรรคก็สมบูรณ์ขึ้นแค่นั้น ไตรสิกขาเป็นอย่างไร ก็ได้มรรคองค์รวม อย่างนั้น

ที่นี้ก็มาดูหลักของระบบการตรวจสอบวัดผล ที่เรียกว่า ภาวนา 4 “ภาวนา” (ในภาษาบาลี ให้ความหมายว่า “วฑฺฒนา” คือ วัฒนา นั่นเอง) แปลว่า การทำให้เจริญ ทำให้ เป็นทำให้มีขึ้นหรือฝึกอบรม แปลง่ายๆ ว่า การพัฒนา หรือการเจริญ ภาวนา 4 คือ การพัฒนา (Development) 4 ด้าน มีดังนี้

1. กายภาวนา (การพัฒนากาย การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ Physical development) คือ การมีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพในทาง ที่เกื้อกูลและได้ผลดี โดยรู้จักอยู่ดีมีสุขอย่างเกื้อกูลกันกับธรรมชาติ และปฏิบัติต่อสิ่งทั้งหลายอย่าง มีสติ มิให้เกิดโทษ แต่ให้เกื้อกูลเป็นคุณ โดยเฉพาะให้

1.1 รู้จักใช้อินทรีย์ เช่น ตา หู ดู ฟัง เป็นต้น อย่างมีสติ ดูเป็น ฟังเป็นให้ได้ปัญญา

1.2 กินใช้ ด้วยปัญญา เสพบริโภคปัจจัย 4 และสิ่งของเครื่องใช้ ตลอดจนเทคโนโลยี อย่างฉลาด ให้พอดี ที่จะได้ผลตรงเต็ม ตามคุณค่าที่แท้จริง ไม่ลุ่มหลงมัวเมา ไม่ประมาท ขาดสติ

2. ศีลภาวนา (การพัฒนาศีล การพัฒนาความสัมพันธ์ ทางสังคม -Moral development; Social development) คือ การมีสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกับสิ่งแวดล้อมทางสังคม มีพฤติกรรมดีงามในความสัมพันธ์กับเพื่อนมนุษย์ โดยตั้งอยู่ในวินัยอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดี และมีอาชีวะสุจริต ไม่ใช้กาย วาจา และอาชีพในทางที่เบียดเบียน หรือก่อความเดือดร้อนเสียหายเวรภัย แต่ ใช้เป็นเครื่องพัฒนาชีวิตของตนและช่วยเหลือเกื้อกัน สร้างสรรค์สังคม ส่งเสริมสันติสุข

3. จิตภาวนา (การพัฒนาจิตใจ – Psychological development) คือ การทำ จิตใจให้เจริญงอกงามขึ้นในคุณธรรม ความดีงาม ความเข้มแข็งมั่นคง และความเบิกบานผ่องใส สงบสุข สมบูรณ์ด้วยคุณภาพจิต คือ งอกงามด้วยคุณธรรม เช่น มีน้ำใจ เมตตากรุณา เผื่อแผ่เอื้ออารี มีมุทิตา มีศรัทธา มีความเคารพ อ่อนโยน ซื่อสัตย์ กตัญญู เป็นต้น สมบูรณ์ด้วยสมรรถภาพจิต คือ จิตใจเข้มแข็ง มั่นคง หมั่นขยัน เพียรพยายาม กล้าหาญ อดทน รับผิดชอบ มีสติ มีสมาธิ เป็นต้น และสมบูรณ์ด้วยสุขภาพจิต คือ มีจิตใจร่าเริง เบิกบาน สดชื่น เอิบอิ่ม โปร่งโล่ง ผ่องใส และสงบ เป็นต้น

4. ปัญญาภาวนา (การพัฒนาปัญญา– Cognitive development ; Mental development ; Intellectual development) คือ การฝึกอบรมเจริญปัญญา เสริมสร้างความรู้ ความคิด ความเข้าใจ ให้รู้จักคิด รู้จักพิจารณา รู้จักวินิจฉัย รู้จักแก้ปัญหา และรู้จักจัดทำดำเนินการต่าง ๆ ด้วยปัญญาบริสุทธิ์ ซึ่งมองดูรู้เข้าใจเหตุปัจจัย มองเห็นสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง หรือตามที่มันเป็น ปราศจากอคติและแรงจูงใจแอบแฝง เป็นผู้ที่กิเลสครอบงำบัญชาไม่ได้ ให้ปัญญาเจริญพัฒนาจนรู้

เข้าใจหยั่งเห็นความจริง เป็นอยู่ด้วยปัญญารู้เท่าทัน เห็นแจ้งโลกและชีวิต ตามสภาวะลุถึงความบริสุทธิ์ปลอดพ้นจากกิเลสสิ้นเชิง มีจิตใจเป็นอิสระสุขเกษมไร้ทุกข์”

สรุปได้ว่า การพัฒนาเยาวชนโดยหลักไตรสิกขา มิใช่อาศัยเฉพาะหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา เพียงอย่างเดียวในการพัฒนามนุษย์ แต่ในการพัฒนานั้นต้องอาศัยรูปแบบกระบวนการ วิธีการอื่นๆ ในการน้อมนำมนุษย์ให้เข้ามาสู่กระบวนการพัฒนาอย่างยั่งยืนและมีประสิทธิผล

6. คุณค่าที่ได้จากการพัฒนาด้วยหลักไตรสิกขา

สุมานพ ศิวารัตน์ (2560, หน้า 45) การพัฒนาตนตามหลักไตรสิกขา เป็นหลักและกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้บุคคลได้ค้นพบความรู้ด้วยตนเอง โดยการเรียนรู้จากการสัมผัสและสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ปัญหา และสถานการณ์ต่าง ๆ จนเกิดทักษะชีวิต มีความชำนาญในการแก้ปัญหารอบตัวที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน มีคุณธรรมสามารถดำเนินชีวิตที่ดีได้ตามอริยมรรคหรือวิถีทางสายกลาง คือความพออยู่ พอดี พอประมาณของแต่ละคน และพร้อมที่จะปรับตัวเองให้เหมาะสมกับเหตุการณ์ในอนาคต

กระบวนการพัฒนาตนของพระพุทธศาสนาเป็นเรื่องใหญ่ เพราะชีวิตของมนุษย์เป็นชีวิตแห่งการเรียนรู้ การฝึกฝน การพัฒนา ในพระพุทธศาสนาถือว่าความรู้ที่มีคุณค่าต่อมนุษย์ก็คือความรู้ที่ช่วยให้มนุษย์สามารถปกป้องตนเองให้อยู่รอดปลอดภัยจากความทุกข์ต่าง ๆ ของชีวิต พูดง่าย ๆ คือ สามารถช่วยเหลือหรือพึ่งพาตนเองได้นั่นเอง ซึ่งความรู้ที่มีคุณค่า คือ “ความรู้ความฉลาดในสิ่งที่ดีที่ควรทำ ความรู้ความฉลาดในสิ่งที่ชั่วควรละ และความรู้ความฉลาดที่จะทำให้บรรลุถึงสิ่งที่ดีและรอดพ้นจากสิ่งที่ชั่ว” (ที.ปา.11/ 228/204) การพัฒนาตนตามแนวพุทธศาสนาเป็น กระบวนการทำงานประสานสัมพันธ์เป็นปัจจัยหนุนเนื่องกันทั้งทางด้าน คือ พฤติกรรม จิตใจ และปัญญา ลักษณะความสัมพันธ์ของชีวิตทั้งสามด้าน ได้แก่

1. ด้านพฤติกรรม เป็นความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ทั้งทางด้านวัตถุและทางสังคม ตั้งแต่ปัจจัย 4 ธรรมชาติสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ รวมทั้งเทคโนโลยีสารสนเทศ ตลอดจนถึงกับเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ด้วยพฤติกรรมทั้งทางกายและทางวาจา ทั้งการรับเข้าและการแสดงออก

2. ด้านจิตใจ เป็นการสื่อสัมพันธ์กับพฤติกรรม ทั้งหมดทั้งที่รับเข้าและแสดงออก นั่นคือ การรับรู้เข้ามาและการแสดงออกไปแต่ละครั้ง ไม่ว่าจะเป็นการกระทำ การพูด หรือการคิดอย่างไร ย่อมเกิดจากความตั้งใจ เจตจำนงหรือจงใจที่มีแรงจูงใจอยู่เบื้องหลัง แรงจูงใจนั้นอาจจะเป็นทั้งที่ดี และ/หรือที่ร้ายก็ได้ เช่น ความรัก ความเมตตา ความโกรธ ความเกลียด ความชอบ ความอยากได้ เป็นต้น เหล่านี้ ล้วนเป็นตัวเลือกสื่อสัมพันธ์ในการรับข้อมูลข่าวสารและการแสดงพฤติกรรมออกไป ความสื่อสัมพันธ์กับพฤติกรรมเป็นการดำเนินชีวิตด้านจิตใจ เป็นเรื่องของคุณธรรม จริยธรรม ความดีงามหรือความชั่ว ที่แสดงให้เห็นถึงสมรรถภาพและประสิทธิภาพของจิตใจว่ามีความเข้มแข็ง มีความอดทน มีความเพียรพยายาม และมีสติสมาธิเพียงใด

3. ด้านปัญญา เป็นการแสดงออกของพฤติกรรม ทั้งหมดว่ามีการแสดงออกภายในขอบเขตอย่างไร ซึ่งพฤติกรรมที่แสดงออกมาทั้งหมดนั้นขึ้นอยู่กับความรู้และข้อมูลที่มีอยู่ เรามีความรู้แค่ไหนเราก็มีพฤติกรรมแค่นั้น นั่นหมายความว่า เรามีพฤติกรรมภายในขอบเขตของความรู้ ที่เรียกว่าปัญญา ถ้าปัญญาเราขยายออกไปมีปัญญามากขึ้นพฤติกรรมของเราก็จะขยายกว้างขึ้นซับซ้อนมากขึ้น

และเกิดผล ยิ่งขึ้นในการดำเนินชีวิต จึงกล่าวได้ว่า คนมีความรู้น้อย ปัญญาก็จะน้อย พฤติกรรมที่แสดงออกก็เป็นไปตามอารมณ์ หรือความรู้สึกเท่านั้นย่อมไม่เกิดผลตามที่ต้องการอย่าง แท้จริง แต่ตรงกันข้ามคนที่มีความรู้มากคิดอะไรเป็นเหตุ เป็นผลเข้าใจแจ่มแจ้ง พฤติกรรมที่แสดงออกก็จะถูกต้อง เหมาะสมตลอดเวลา

การดำเนินชีวิตทั้งสามด้านนี้ต้องอิงอาศัย ซึ่งกันและกันและส่งผลต่อกัน เป็นความสัมพันธ์เชิงปัจจัยของชีวิตทั้งสามด้านในกระบวนการเรียนรู้ เช่น เราจะทำอะไร เราจะต้องมีแรงจูงใจหรือความตั้งใจ ส่วนจะทำได้มากน้อยเพียงใดก็ขึ้นอยู่กับปัญญา และในทางสัมพันธ์กลับกัน เราต้องการอะไรคิดอยากได้อะไรก็จะต้องอาศัยพฤติกรรมเป็นเครื่องมือในการแสดงออกมาสนองความต้องการของตนเอง เพื่อทำให้ตนเองสมความปรารถนา ตนเองได้มีความสุข ตนเองพ้นจากความทุกข์ ทั้งหมดต้องอาศัยปัญญาเป็น ขอบเขตของการกระทำ แต่ปัญญาจะพัฒนาไปได้ก็ต้องอาศัยพฤติกรรมในการแสวงหาความรู้ในการหาข้อมูล พร้อมกันนั้นปัญญาก็ต้องอาศัยจิตใจด้วยเหมือนกัน จิตใจ ที่มีความพยายามขยันหมั่นเพียร จิตใจที่มีสมาธิ มีสติที่แน่วแน่ไม่ฟุ้งซ่านก็จะทำให้ปัญญาพัฒนายิ่งขึ้น ดังนั้น กระบวนการชีวิตของมนุษย์ที่ดำเนินไปจึงสำคัญมากสำหรับการเรียนรู้ทั้งหมด พฤติกรรม จิตใจ และปัญญา ทั้งสามส่วนนี้เราต้องนำมาประกอบเข้าด้วยกันในการพัฒนาตนเอง ไม่ใช่นำเพียงส่วนใดส่วนหนึ่งมาใช้เท่านั้น

3.3.2 มรรคแปด

1. ความหมายของมรรคแปด

ความหมายของมรรคตามความหมายของคำวา “มรรค” ความหมายตามคำศัพท์ในพจนานุกรม ความหมายทางด้านพุทธศาสนาเถรวาท และโดยความ หมายความรู ความเข้าใจของผู้รู้ทางดานพุทธศาสนาเพื่อใหเกิดความรู ความเขาใจในความหมายของมรรคแกบุคคลโดยทั่วไป ผูวิจัยจึงไดกลาวถึงรายละเอียดตามความหมายของ มรรคไว 3 ความหมาย ดังนี้

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2546, หน้า 99) กล่าวว่า มรรค คือ ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ เรียกเต็มว่า อริยอัฏฐังคิกมรรค แปลว่า ทางมีองค์ 8 ประการอันประเสริฐ เรียกสามัญว่า มรรคมีองค์ 8 ในที่นี้หมายถึงทางเดินของใจ เป็นการเดินจากความทุกข์ไปสู่ความเป็นอิสระ หลุดพ้นจากทุกข์แนวทางดำเนินอันประเสริฐของชีวิต หรือ กาย วาจา ใจ เพื่อความหลุดพ้นจากทุกข์คือ

1. สัมมาทิฏฐิ (เห็นชอบ) คือ ความเข้าใจถูกต้อง
2.สัมมาสังกัปปะ (ดำริชอบ) คือ ความใฝ่ใจถูกต้อง
3. สัมมาวาจา (เจรจาชอบ) คือ การพูดจาถูกต้อง
4. สัมมากัมมันตะ (ทำการชอบ) คือ การกระทำถูกต้อง
5. สัมมาอาชีวะ (เลี้ยงชีพชอบ) คือ การดำรงชีพถูกต้อง
6.สัมมาวายามะ (เพียรชอบ) คือ ความพากเพียรถูกต้อง
7.สัมมาสติ (ระลึกชอบ) คือ การระลึกประจำใจถูกต้อง
8. สัมมาสมาธิ (ตั้งจิตมั่นชอบ) คือ การตั้งใจมั่นถูกต้อง

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2546) มรรค (สันสกฤต : มรฺค; บาลี: มคฺค) คือ หนทางสู่ความดับทุกข์ เป็นหนึ่งในอริยสัจ 4 เรียกอีกอย่างว่า ทุกฺขนิโรธคามินีปฏิปทา หรือ

การลงมือปฏิบัติเพื่อให้พ้นจากทุกข์ มรรคมีองค์ 8 หรือ อัฏฐังคิกมรรค เรียกเต็มว่า อริย อัฏฐังคิกมรรค แปลว่า “ทางมีองค์แปดประการอันประเสริฐ”

ในขณะที่ท่านพุทธทาสภิกขุ ได้นิยามด้วยคำในภาษาไทย 2 คำ คือ คำว่า “ชอบ” และคำว่า “ถูกต้อง” โดยคำทั้งสองคำนี้ จะต้องเล็งไปที่ความดับทุกข์โดยตรงถ้าไม่ได้มุ่งไปที่ความดับทุกข์โดยตรงก็ไม่ชื่อว่าเป็นสัมมา เช่น ความเห็น แบบคาดคะเน (Speculative) หรือแนวคิดของพวกนักปรัชญา แม้จะได้รับการยอมรับว่า ชอบหรือถูกต้อง ถ้าไม่ได้มุ่งไปที่การแก้ปัญหาความทุกข์ในชีวิต ก็ไม่ชื่อว่าเป็นสัมมาเช่นเดียวกัน

ราชบัณฑิตยสถาน (2546 หนา 843) ได้กล่าวถึงความหมายว่า ความหมายตามศัพท์ มรรค กล่าวคือ มรรคะ-, มรรคา [มัก, มักคะ-, มักคา] น. ทาง, เหตุ, ใช้คูกับผล ว่าเป็นมรรคเป็นผลในพระพุทธศาสนาเถรวาท เป็นชื่อแห่งโลกุตรธรรมคู กับผล มี 4 ชั้น คือ โสดาปตติมรรค สกทาคามิมรรค อนาคามิมรรค อรหัตมรรค ทางที่จะนำไปสูความพ้นทุกข์เป็นหนึ่งในอริยสัจ 4 ได้แก่ ทุกข สมุทัย นิโรธ และ มรรค เรียกเต็มว่า มรรคมีองค์ 8

ความหมายตามนัยของพุทธศาสนา มรรค (ภาษาสันสกฤต: มารค; ภาษาบาลี: มคฺค) คือ หนทางถึงความดับทุกข์เป็นส่วนหนึ่งของอริยสัจ (เรียกว่า มัคคสัจจ หรือ ทุกข์นิโรธคามินีปฏิปทาอริยสัจ) และนับเป็นหลักธรรมสำคัญอย่างหนึ่งในพระพุทธศาสนา ประกอบด้วยหนทางมีนัยความหมาย 2 ประการ คือ (พระพรหมคุณาภรณ (ป.อ.ปยุตฺ โต), 2538, หน้า 99)

1. มรรค ว่าโดยองค์ประกอบคือ ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์เรียกเต็มว่า 1. อริย อัฏฐังคิกมรรค แปลว่า ทางมีองค์ 8 ประการอันประเสริฐ เรียกสามัญว่ามรรคมีองค์ 8 คือ 1) สัมมาทิฏฐิ เห็นชอบ 2) สัมมาสังกัปปะ ดำริชอบ 2) สัมมาวาจา เจรจาชอบ 4) สัมมากัมมันตะ ทำการชอบ 5) สัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีพชอบ 6) สัมมาวายามะ เพียรชอบ 7) สัมมาสติ ระลึกชาติ 8) สัมมาสมาธิ ตั้งจิตมั่นชอบ

2. มรรค ว่าโดยระดับการให้สำเร็จกิจ คือ ทางอันให้ถึงความเป็นอริยบุคคล แต่ละขั้นญาณที่ทำให้ละสังโยชน์ได้ขาดเป็นชื่อแห่งโลกุตรธรรมคู่กับผล มี 4 ระดับ คือ โสดาปัตติมรรค 1 สกทาคามิมรรค 1 อนาคามิมรรค 1 อรหัตมรรค 1

พุทธทาส ภิกขุ (2503, หน้า 91)ได้ให้ความหมายของมรรคไว้ว่า “มรรค” แปลว่า ทางมรรคหรือทางนี้สายเดียว แต่ว่าประกอบด้วยองค์แปด หมายความว่าเราจะต้องประพฤติปฏิบัติ ครบทั้ง 8 อย่างในขณะเดียวกัน จึงจะเกิดเป็นสิ่งที่เรียกว่าทางขึ้นมา ซึ่งเป็นตัวศาสนาแท้ขึ้นมารวมความว่าการทำที่ถูกต้อง หรือการปฏิบัติจัดทำที่ถูกต้อง 8 อย่างนี้รวมกันเข้าแล้วเรียกวาทาง หรือ “มรรค”

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺ โต) (2556, หน้า 600) ได้กล่าวความหมายของมรรคไว้ว่าเรื่อง ประพฤติพรหมจรรย์ หรือพรหมจริยธรรม จริยะหรือจริยธรรม (ประเสริฐ) คือ ระบบความประพฤติปฏิบัติที่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับความจริงของธรรมชาติเป็นพื้นฐาน ซึ่งเป็นไปเพื่อบรรลุประโยชน์ที่พึงมุ่งหมายของชีวิต และอำนวยให้เกิดสภาพชีวิต สภาพสังคมที่เกื้อกูลแก่การบรรลุจุดหมายเช่นนั้น กล่าวให้สั้นว่าแนวทางดำเนินชีวิตที่อิงสัจธรรมเพื่อบรรลุประโยชน์ที่พึงมุ่งหมายของชีวิตและสร้างสรรค์สภาพชีวิตสภาพสังคมที่เกื้อกูลแกการบรรลุจุดหมายเช่นนั้น

วศิน อินทสระ (2540, หน้า 77) กล่าวว่า มรรคมีองค์ 8 คือ ทางปฏิบัติให้บรรลุถึงซึ่งความดับทุกข์ ถ้าปราศจากมรรคเสียแล้วความดับทุกข์ก็มีขึ้นไม่ได้ มรรคจึงเป็นเหตุแห่งนิโรธ ทำนองเดียวกับที่สมุยทัยเป็นเหตุแห่งทุกข์ มรรคกับสมุทัยจึงเป็นคู่ปรับของกันและกันเหมือนโรคกับยาป้องกันและบำบัดโรค มรรคเพิ่มขึ้นมากเท่าใดสมุทัยก็ลดลงเท่านั้น เมื่อมรรครวมตัวกันขึ้นถึงความเจริญ สมุทัยก็ดับไปโดยสิ้นเชิง

สุชีพ ปุญญานุภาพ (2541) ได้ให้ความหมายไว้ว่า มรรค (หรือ มัคคะ) 1) น. ทาง , หนทาง. n. path; road; way. มรรค (หรือ ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา) 2) น. ขอปฏิบัติใหถึงความดับทุกข์ n. the Way leading to the Cessation of Suffering

สรุปได้ว่า มรรค หมายถึง แนวทางการดำเนินชีวิตหรือแนวทางการปฏิบัติ อันจะนำไปสูทางแห่งความพ้นทุกข์ ความดับทุกข์ โดยการนำเอากฎเกณฑ์ของธรรมชาติมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตของตน เพื่อให้ถึงเป้าหมายแห่งความดับทุกข์

2. ความสำคัญของมรรคแปด

อริยมรรคมีองค์ 8 เป็นหลักธรรมที่มีความสำคัญยิ่งในทางพระพุทธศาสนา เพราะเป็นกระบวนการหรือวิธีการปฏิบัติที่ผู้ปฏิบัติตามแล้วทำให้เกิดปัญญาญาณ ทำให้คลายความยึดมั่นถือมั่นก่อให้เกิดเกิดความสงบกายสงบใจทำให้รู้ยิ่ง (ส.ม. (ไทย) 19/1081/593) และสามารถกระทำให้ถึงที่สุดแห่งทุกข์ คือ พระนิพพานได้ ดังข้อความในธัมมจักกัปปวัตตนสูตรว่า มัชฌิมาปฏิปทาที่ตถาคตได้ตรัสรู้อันเป็นปฏิปทาก่อให้เกิดจักษุก่อให้เกิดญาณเป็นไปเพื่อสงบระงับ เพื่อรู้ยิ่ง เพื่อตรัสรู้ เพื่อนิพพาน คือ อริยมรรคมีองค์ 8

นอกจากนี้ ในคัมภีร์พระไตรปิฎกแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของอริยมรรคมีองค์ 8 ไวหลายประการดังนี้ อริยมรรคมีองค์ 8 นี้ ชื่อว่าเป็นธรรมไม่มีกิเลสเพราะเป็นปฏิปทาก่อให้เกิดจักษุก่อให้เกิดญาณเป็นไปเพื่อความสงบ เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อความตรัสรู้ เพื่อนิพพานนี้ ไม่มีทุกข์ ไม่มีความเบียดเบียน ไม่มีความคับแค้น ไม่มีความเร่าร้อน และเป็นข้อปฏิบัติถูกอริยมรรค มีองค์ 8 เป็นธรรมที่ขจัดเสียซึ่งสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ ดังในเรื่องพุทธประเพณีว่า “พระตถาคตเจ้าทั้งหลาย ทรงทราบเรื่องตรัสถามก็มี ไม่ตรัสถามก็มี ทรงทราบกาลอันควรตรัสถามก็มี ไม่ตรัสถามก็มี ตรัสถามเรื่องที่เป็นประโยชน์ ไม่ตรัสถามเรื่องที่ไม่เป็นประโยชน์ เพราะพระตถาคตเจ้าทั้งหลายทรงขจัดเรื่องที่ไมเป็นประโยชน์เสียด้วยอริยมรรคแล้ว” (ว.มหา.(ไทย) 1/194/179) อริยมรรคมีองค์ 8 นี้ ชื่อว่าเป็นปฏิปทาดับกรรม คือดับกรรมที่บุคคลกระทำด้วยกาย วาจา และใจ ในสัมมาทฏฐสูตร (ม.ม. (ไทย) 12/89-104/81-100) ได้แสดงให้เห็นความสำคัญของอริยมรรคมีองค์ 8 ว่า เป็นปฏิปทาให้ถึงความดับแห่งธรรมหลายประการ คือ 1) อาหาร 2) ทุกข์ 3) ชราและมรณะ 4) ชาติ 5) ภพ 6) อุปาทาน 7) ตัณหา 8) เวทนา 9) ผัสสะ 10) อายตนะ 11) นามรูป 12) วิญญาณ 13) สังขาร 14) อวิชชา 15) อาสวะความสิ้นราคะ ความสิ้นโทสะ และสิ้นโมหะ (ส.ส. (ไทย) 18/314/355) เรียกว่านิพพาน ข้อปฏิบัติที่ทำให้ถึงนิพพาน คือ หลักอริยมรรค 8

ในคัมภีร์สังยตตนิกาย สฬายตนวรรค ชัมพขาทกสังยุต (ส .สฬา. (ไทย) 18/314-238/334-346) ได้แสดงให้เห็นของอริยมรรคมีองค์ 8 ว่าเป็นปฏิปทาให้เข้าถึงธรรมหลายประการดังนี้ 1) เพื่อทำให้แจ้งนิพพาน 2) เพื่อทำให้แจ้งอรหันต์ 3) เพื่อละราคะ โทสะ โมหะ 4) เพื่อกำหนดรู้ทุกข์ 5) เพื่อทำให้แจ้งความโล่งใจ 6) เพื่อทำให้แจ้งความโล่งใจอย่างยิ่ง 7) เพื่อกำหนดรู

เวทนา 3 ประการ (สุขเวทนา, ทุกขเวทนา, อทุกขมสุขเวทนา) 8) เพื่อละอาสวะ (อาสวะคือกาม, ภพ, อวิชชา) 9) เพื่อละอวิชชา (ความไม่รู้ในทุกข์ ,เหตุเกิดทุกข์,ความดับทุกข์, ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์) 10) เพื่อละตัณหา (กามตัณหา, ภวตัณหา, วิภวตัณหา) 11) เพื่อละโอฆะ (โอฆะคือกาม, ภพ, ทิฏฐ, อวิชชา) 12) เพื่อละอุปาทาน (กามปาทาน, ทฏฐปาทาน, สีลัพพตปาทาน, อตตวาทปาทาน) 13) เพื่อกำหนดรูภพเหล่านั้น (กามภพ, รูปภพ, อรูปภพ) 14) เพื่อกำหนดรู้ สภาวทุกข์เหล่านั้น (ทุกข, สังขาร, ความแปรผันไป) 15) เพื่อกำหนดรูสักกายะ (อุปาทานขันธ 5) (สมเด็จพระพุทธชินวงศ์ (สมศักดิ์ อุปสมมหาเถระ), 2554, หน้า 69)

สรุปได้ว่า ความสำคัญของมรรค เป็นข้อปฏิบัติอันเป็นทางสายกลาง ที่ไปสู่ความดับทุกข์ เป็นเหตุปัจจัยให้เกิดวิปัสสนาปัญญาก่อน และจึงเป็นปัจจัยให้เกิดมรรคญาณผลญาณ และนิพพานในที่สุด ในการดำเนินชีวิตเพื่อจุดมุ่งหมายให้คนพบความหลุดพ้น ความสงบสุข ความปลอดโปร่ง โลงอิสระอย่างแท้จริง หมายถึงชีวิตที่พร้อมสำหรับใช้ประโยชน์ ตามแนวคดทางการศึกษาของพระพุทธศาสนา มนุษย์ทุกยุคปรารถนาความสุขหลีกเลี่ยงความเสื่อมความวิบัติ เพราะความไม่รู้ไม่เข้าใจต่อสภาวะเป็นจริงของธรรมชาติหรือกฎธรรมดาของโลก

3. องค์ประกอบของมรรคแปด

Giulio (2005) สรุปว่า มรรคมีองค์ 8 ได้แก่ สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ

1. สัมมาทิฏฐิ (Right view) ความเห็นชอบ ประกอบด้วยคำว่า “สัมมา” แปลว่า ชอบ ความถูกต้อง และ คำว่า “ทิฏฐิ” ตรงกับภาษาสันสกฤษ ทฤษฎี แปลว่า ความเห็น ความเข้าใจ สัมมาทิฏฐิ จึงแปลว่า ความเข้าใจที่ถูกต้อง หรือทฤษฎีที่ถูกต้อง ความเข้าใจที่ถูกต้องตามความเป็นจริงของโลกและชีวิต ว่าสิ่งใดเป็นความชั่วที่ต้องละเว้น สิ่งใดเป็นความดีที่ต้องทำ ซึ่งความเป็นจริงของโลกและชีวิตมีดังนี้ (มหาวิทยาลัยธรรมกาย แคลิฟอร์เนีย, 2548, หน้า 13)

2. สัมมาสังกัปปะ (Right Thought) ความดำริชอบ ความดำริชอบ คือ ความคิดในทางมีคุณประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและแก่ผู้อื่น บุคคลมีกระแส จิตพุ่งแรงไปในทางใด วิถีชีวิตของเขาย่อมหันเหไปทางนั้นในขณะเดียวกันใครมีกระแสความคิดแรงย่อมมีความพยายามสูง ความพยายามสูงประกอบด้วยสติปัญญาที่เขามีอยู่ย่อมก้าวหน้าผู้ที่เดินอยู่ในแนวเดียวกัน หรือในทางเดียวกัน (วศิน อินทสระ, 2548, หน้า 133) เมื่อเรารู้ว่าความคิดของเรามีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตและอนาคตของเราอย่างนี้

3. สัมมาวาจา (Right speech) วาจาชอบ วาจาชอบ ได้แก่ การพูดจาอย่างถูกต้องเหมาะสม เป็นการประพฤติสุจริตทางวาจา คนเรามีความเข้าใจอย่างไร ยอมจะมีความคิดตามที่ตนเข้าใจ ครั้นเมื่อจะพูดสิ่งใดออกมา เขาก็จะพูด ตามที่เขาคิด บุคคลที่มีสัมมาทิฏฐิและสัมมาสังกัปปะ ก่อนจะพูดสิ่งใดเขาจะต้องตรึกตรองอย่างรอบคอบและคิดปรุงแต่งวาจาให้เหมาะสมเสียก่อน สัมมาวาจามีความหมายอยู 2 ลักษณะ (พระภาวนาวิริยคุณ (เผด็จ ทัตฺตชีโว), 2551, 105) คือ การพูดถูกต้องในเนื้อหาซึ่งเป็นสัมมาทิฏฐิ ลักษณะหนึ่งอีกลักษณะหนึ่งจัดเป็นสัมมาสังกัปปะ ในแงความคิดที่แสดงว่าจะประพฤติให้ถูกต้อง ซึ่งประกอบด้วยการไม่พูดเท็จ ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดคำหยาบ และไมพูดเพ้อเจ้อไร้สาระ จะเห็นว่าความประพฤติถูกต้องทั้ง 4 ประการนี้ คือเรื่องวจีสุจริต หรืออาจอนุโลมเข้าในเรื่องการรักษาศีลข้อที่ 4 ใน ศีล 5 ให้บริสุทธิ์บริบูรณ์ก็ย่อมได

4. สัมมากัมมันตะ (Right action) การงานชอบ เป็นการประพฤติสุจริตด้วยการกระทำทางกายได้แก่ การไม่ฆ่าสัตว์ การไม่ลักทรัพย์ การประพฤติผิดในกาม จะเห็นว่าการประพฤติกายสุจริตทั้ง 3 ประการนี้ก็คือการรักษาศีล 3 ข้อแรกในศีล 5 ให้บริสุทธิ์บริบูรณ์นั่นเอง เราคงจะสังเกตเห็นโทษภัยของการประพฤติผิดศีล 3 ข้อ แรกดังกล่าวที่เกิดขึ้นแก่ผู้คนในสังคมเสมอมาทุกยุคทุกสมัย ด้วยพระมหากรุณาอันยิ่งใหญ่ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงตรัสแสดงอานิสงส์ คือผลดีของการรักษาศีล 3 ข้อแรกได้บริสุทธิ์บริบูรณ์ไว้สอนใจผู้คนดังนี้ (พระภาวนาวิริยะคุณ (เผด็จ ทัตตฺชีโว), 2551, หน้า 106)

5. สัมมาอาชีวะ (Right livelihood) การเลี้ยงชีพชอบ การเลี้ยงชีพชอบหมายถึง การเว้นจากมิจฉาชีพทุกชนิด ประกอบแต่การงานที่สุจริต ไมผิดกฎหมาย ไมผิดศีลธรรม ไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนทั้งแก่ตนเองและบุคคลอื่น

6. สัมมาวายามะ (Right effort) ความเพียรชอบ พระพรหมคุณาภรณ์(ป.อ.ปยุตฺโต) (2552) กล่าวว่า ความเพียรเป็นคุณธรรมสำคัญยิ่งข้อหนึ่งในพระพุทธศาสนา ดังจะเห็นได้จากการที่สัมมาวายามะเป็นองค์มรรคประจำข้อ 1 ใน 3 ข้อ (สัมมาทิฏฐิ สัมมาวายามะ สัมมาสติ) ซึ่งต้องคอยช่วยหนุนองค์มรรคข้ออื่น ๆ ทุกข้อเสมอไป อย่างไรก็ตามการทำความเพียรก็เช่นเดียวกับการปฏิบัติธรรมข้ออื่น ๆ จะต้องเริ่มก่อตัวขึ้นในใจให้พร้อมและถูกต้องก่อน แล้จึงขยายออกไปเป็นการกระทำภายนอกให้ประสานกลมกลืนกัน มิใช่คิดอยากทำความเพียรก็สักแต่ว่าระดมใช้กำลังกายเอาแรงทุ่ม ซึ่งกลายเป็นการทรมานตนเองทำให้เกิดผลเสียได้ การทำความเพียรจึงต้องสอดคล้องกลมกลืนกันไปกับธรรมข้ออื่น ๆ ด้วยโดยเฉพาะสติสัมปชัญญะ มีความรู้ความเข้าใจใช้ปัญญาดำเนินความเพียรให้พอเหมาะ อย่างที่เรียกว่าไม่ตึง และไม่หย่อนเกินไป

7. สัมมาสติ(Right Mindfulness) การระลึกชอบ การระลึกชอบ หรือสติชอบ คือ การมีสติในการพิจารณาการใช้ติปัญญาทางธรรม และสติปัญญาทางโลกควบคู่กันไปในชิวตประจำวันอย่างต่อเนื่องจึงจะพ้นทุกข์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ (เอกชัย จุละจาริตต์, 2551, หน้า 186) ผู้บริหารเราส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในความพอใจความเสียใจ หรือ ความยินดียินร้ายในโลกที่เป็นเช่นนี้เพราะขาดสติสัมปชัญญะระลึกรู้ความจริงของสิ่งทั้งปวง จึงหลง ยึดมั่น ถือมั่นว่าเรา ของตัวตนของเรา มีความเพลิดเพลินหรรษาความคร่ำครวญเศร้าโศกยินดีเมื่อได้ยินร้ายเมื่อเสีย และคร่ำครวญเมื่อสิ่งนั้นเปลี่ยนแปลงไปตามกฎธรรมดาของมัน บุคคลผู้ไม่รู้ธรรม หลงยึดอยู่ผู้เดียว ก็ต้องได้รับความเดือดร้อนเป็นเครื่องตอบแทนการมีความเพียร มีสัมปชัญญะ และมีสติควบคู่ไปด้วยเสมอ เพื่อกำจัดให้หมดไปซึ่งความยินดี และความเสียใจในโลก

8. สัมมาสมาธิ(Right Meditation) ความตั้งใจมั่นชอบ ความตั้งมั่น หมายถึงความตั้งมั่นแห่งจิตมีความมั่นคง เสาเรือนที่ปักลงมั่นยอมรับน้ำหนักได้ดีไม่โยกคลอนฉันใด ดวงจิตที่มั่นคงด้วยกำลังสมาธิก็ฉันนั้น ย่อมไม่วอกแวกหวั่นไหว แม้มีอารมณ์ภายนอกมากระทบก็รักษาปกติภาพของดวงจิตไว้ได้ ดวงจิตอย่างนี้มีคุณค่ามาก (วศิน อินทสระ, 2548, หน้า 288) สมาธิมีความสำคัญต่อการงานทุกชนิด และเป็นที่อยู่อันสงบสุขของใจ ไม่มีที่ใดจะให้ความสงบสุขแก่ดวงจิตอันไม่มีโทษเท่ากับสมาธิ คนทำงานถ้าทำด้วยใจที่เป็นสมาธิ ก็เหนื่อยน้อยและได้ผลงานมาก มีความเพลิดเพลินและความสุขในงานเป็นอย่างดี ตรงกันข้ามกับความฟุ้งซ่านซึ่งทำให้เหนื่อยหน่ายได้งานน้อย

สรุปได้ว่า มรรค เป็นหนทางดับทุกข์ ประกอบด้วย 8 ประการคือ 1) สัมมาทิฏฐิ (เห็นชอบ) 2) สัมมาสังกัปปะ (ดำริชอบ) 3) สัมมาวาจา (เจรจาชอบ) 4) สัมมากัมมันตะ (กระทำชอบ) 5) สัมมาอาชีวะ (เลี้ยงชีพชอบ) 6) สัมมาวายามะ (พยายามชอบ) 7) สัมมาสติ (ระลึก ชอบ) 8) สัมมาสมาธิ (ตั้งใจมั่นชอบ) องค์ประกอบทั้ง 8 ประการนี้ต้องนำไปปฏิบัติทีละข้อ องค์ประกอบต่าง ๆ เหล่านี้จะต้องพัฒนาให้มีขึ้นพร้อม ๆ กัน ตามขีดความสามารถของแต่ละบุคคลที่ องค์ประกอบเหล่านี้ล้วนแต่เกี่ยวโยงกัน และส่งเสริมซึ่งกันและกัน ยังมีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมและทำให้หลักการ 3 อย่าง คือ 1) ความประพฤติทางจริยศาสตร์ คือ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะสัมมาอาชีวะ (ศีล) 2) การควบคุมทางจิตใจ คือ สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ(สมาธิ) 3) ปัญญา คือ สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปะ (ปัญญา)

4. การปฏิบัติตามหลักมรรค 8

หลักการดำเนินชีวิตตามหลักทางสายกลางและจุดมุ่งหมาย ในพระวินัยปิฎก มหาวรรค ได้กล่าวถึงการแสดงธรรม ธัมมจักรกัปปวัตตนสูตรของพระพุทธเจ้าแก่ภิกษุปัญจวัคคีย์ ความว่า ภิกษุทั้งหลาย ที่สุด 2 อย่าง ที่บรรพชิตไม่พึงเสพ ได้แก่ กามสุขัลลิกานุโยคในกามทั้งหลาย การหมกมุ่นอยู่ด้วยกามสุขในกามทั้งหลายเป็น ธรรมอันทราม เป็นของชาวบ้าน เป็นของปุถุชนไม่ใช่ของพระอริยะ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ อัตตกิลมถานุโยค การประกอบความลำบากเดือดร้อนแก่ตน เป็นทุกข์ไม่ใช่ของพระอริยะไม่ประกอบด้วยประโยชน์

ภิกษุทั้งหลาย มัชฌิมาปฏิปทาไม่เอียงเข้าใกล้ที่สุด 2 อย่างนั้น ตถาคตได้ตรัสรู้อันเป็นปฏิปทาก่อให้เกิดจักษุก่อให้เกิดญาณ เป็นไปเพื่อความสงบ เพื่อความรู้ยิ่งเพื่อความตรัสรู้ เพื่อพระนิพพาน ภิกษุทั้งหลาย ก็มัชฌิมาปฏิปทาที่ตถาคตได้ตรัสรู้แล้วอันเป็นปฏิปทา ก่อให้เกิดจักษุก่อให้เกิดญาณเป็นไป เพื่อความสงบ เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อความตรัสรู้และเพื่อพระ นิพพานนั้น เป็นไฉน มัชฌิมาปฏิปทานั้น ได้แก่อริยมรรคมีองค์ 8 ประการ คือ 1) สัมมาทิฏฐิคือ ความเห็นชอบ 2) สัมมาสังกัปปะ คือ ความดำริชอบ 3) สัมมาวาจา คือ การเจรจาชอบ 4) สัมมากัมมันตะ คือ การกระทำชอบ 5) สัมมาอาชีวะ คือ การเลี้ยงชีพชอบ 6) สัมมาวายามะ คือ ความ พยายามชอบ 7) สัมมาสติคือ การระลึกชอบ 8) สัมมาสมาธิคือ ความตั้งจิตมั่นชอบ

ภิกษุทั้งหลายนี้คือ มัชฌิมาปฏิปทานั้น ที่ตถาคตได้ตรัสรู้แล้ว อันเป็นปฏิปทาก่อให้เกิดจักษุก่อให้เกิดญาณ เป็นไปเพื่อความสงบ เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อความตรัสรู้เพื่อพระ นิพพาน (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2539)

จากข้อความดังกล่าวข้างต้น พระพุทธองค์ได้ตรัสถึงคำว่า “มัชฌิมาปฏิปทา” ซึ่งความหมายโดยนัยตามศัพท์คำว่า “มัชฌิมา” หมายถึง กลาง และ “ปฏิปทา” หมายถึง แนวทางแห่งความประพฤติปฏิบัติเช่น ปฏิปทาของพระอรหันต์ (นววรรณ พันธเมธา, 2547) หมายถึง การปฏิบัติตนของพระอรหันต์รวมความโดยความหมายของคำว่า มัชฌิมาปฏิปทา หมายถึง แนวทางปฏิบัติตามหลักทางสายกลางที่ประกอบด้วยองค์8 ประการ เรียกว่า “อริยมรรค” หรือมรรคมีองค์ 8 เป็นทางสายเดียวไปสู่จุด ๆ เดียว คือ ความดับทุกข์โดยสิ้นเชิง นั่นเอง การหลุดพ้นหรือการเข้าไปเป็นหนึ่งกับพระเป็นเจ้า เป็นชีวิตอุดมคติแสวงหาความจริง ของชีวิต เน้นการปฏิบัติทางจิตใจ มีเป้าหมายเพื่อการบรรลุธรรม ดังคำกล่าวของศรีรามกฤษณะที่ว่า “เป็นช่วงสุดท้ายในถนนแห่งชีวิตที่ต้องเดินทางโดยลำพัง” (Hermits, 1998)

ปฏิบัติเพื่อให้ได้มาซึ่งความว่างจากกิเลส คือเป็นสันติสุข ซึ่งเป็นทางมาแห่งสันติสุข มัชฌิมาปฏิปทานี้แปลว่า ทางสายกลาง มัชฌิมาปฏิปทา มีคำว่า “กลาง” รวมอยู่ด้วย ฉะนั้น ถ้าว่าไม่ใช่ทางสายกลางก็ไม่ใช่ทางพุทธศาสนา ทางที่เอียงไปซ้ายหรือเอียงไปขวาก็ตาม ไม่ใช่ พุทธศาสนา ทางพุทธศาสนาจะต้องเป็นกลาง คือไม่เอียงซ้ายเอียงขวา ถ้าเรียกอย่างสมัยใหม่ เรียกว่า ปรับให้ได้ที่ หรือ adjust ให้พอเหมาะพอสมกัน คือว่าทางโน้นต้องปรับหน่อย ทางนี้ ต้องปรับหน่อย ทุก ๆ ทางให้พอเหมาะกับกาลเวลา เหตุการณ์สถานที่ เหล่านี้เรียกว่า ทางสาย กลาง ได้เหมือนกันคือ จะวางหลักลงไปตายตัวว่าอย่างใดอย่างหนึ่งนั้นไม่ได้ (พระรัตนสุวรรณ, 2538)

พระมหาจรรยา สุทธิญาโณ ได้สรุปหลักการปฏิบัติเพื่อความบริสุทธิ์ หรือสัมมาปฏิบัติตามทางสายกลาง หรือมัชฌิมาปฏิปทา ไว้ดังนี้

หลักธรรมสำคัญที่จะมาเป็นเจ้าเรือนนำหน้าธรรมอื่นทั้งปวงคือ ปัญญา ศีล และสมาธิตามลำดับทั้งปัญญา ศีลและสมาธิเป็นการเรียงลำดับเพื่อให้เกิดความเข้าใจง่ายในเชิง วิชาการ แต่ในทางปฏิบัติทั้งปัญญา ศีล และสมาธิต้องปฏิบัติไปพร้อมๆ กันอย่างผสมผสาน เชื่อมโยงอิงอาศัยกันและกันอย่างใกล้ชิดสนิทแน่น ไม่แยกส่วน จึงจะเป็นกระบวนการปฏิบัติ เพื่อความดับทุกข์ พระพุทธเจ้าทรงแสดงสัมมาปฏิบัติคือข้อปฏิบัติอย่างละเอียดถูกต้องที่ขยาย ความ ปัญญา ศีล และสมาธิที่เรียกกันว่าอริยมรรค มีองค์แปดประกอบด้วย

สัมมาทิฏฐิ คือ ความเห็นที่ถูกต้องว่า เหตุแห่งความทุกข์ที่สำคัญคือตัณหา และตัณหาก็มิได้เกิดขึ้นมาลอยๆ ต้องมีกระบวนการเกิดตัณหา และเมื่อตัณหาเกิดแล้วนำไปสู่ อุปทาน และกระบวนการเกิดแห่งทุกข์อย่างสมบูรณ์และเห็นว่ากระบวนการเกิดทุกข์จะหมดไป เมื่ออวิชชาสิ้นไปเมื่อปัญญาเกิดมาแทนอวิชชาดับไป กระบวนการแห่งทุกข์ก็หมดไป เมื่อแสง สว่างส่องมาความมืดก็หายไป ความเห็นถูกต้องดังกล่าว เป็นกุญแจสำคัญที่จะนำไปสู่การ ทำลายเหตุแห่งทุกข์อย่างถอนรากถอนโคน

สัมมาสังกัปปะ ความดำริหรือความคิดที่ถูกต้อง คือความคิดที่มีปัญญาเป็นแสงสว่างนำหน้า มิให้กระบวนการตัณหาตั้งต้นได้พระพุทธเจ้าได้แสดงสัมมาสังกัปปะไว้ว่า เป็น ความดำริที่ไม่หมกมุ่นในกาม พยาบาทและการเบียดเบียน ซึ่งเป็นกระบวนการทางจิตที่เห็นได้ ชัดว่า ถ้าความดำริในกามเกิดขึ้นเต็มที่ กามตัณหาและภวตัณหาก็เกิดขึ้น ถ้าความดำรินั้น ไม่ สมหวังก็จะเปลี่ยนเป็นความโกรธ พยาบาท และเบียดเบียน ซึ่งก็คือ วิภวตัณหา นั่นเอง สัมมา สังกัปปะจึงเป็นความดำริที่สอดคล้องกับสัมมาทิฏฐิที่มิให้กระบวนการแห่งทุกข์ตาม ระบบปฏิจจสมุปบาทเกิดขึ้นได้เปลี่ยนทางแห่งความดำริผิดที่นำโดยกามให้มาเป็นความดำริ ออกจากกาม ไม่พยาบาทและไม่เบียดเบียน

สัมมาวาจา การสื่อสารที่ถูกต้อง ดีงามเป็นไปเพื่อความไม่ทุกข์กล่าวคือไม่สื่อสารด้วยจิตใจที่ห่อหุ้มไปด้วยตัณหา ไม่พูดเพื่อตอบสนองตัณหา ไม่พูดเพื่อแสวงหาสิ่งที่จะมาบำรุง บำเรอตัณหาแต่พูดเพื่อความเข้าใจด้วยการไม่พูดเท็จ ไม่พูดคำหยาบ ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดเพ้อเจ้อ เพราะคำพูดเหล่านี้ล้วนปรุงแต่งออกมาขณะที่ตัณหาอัดแน่นอยู่เต็มหัวใจ เมื่องดเว้นจาก คำพูดดังกล่าว สื่อสารบนพื้นฐานของความจริงอย่างถูกต้อง เหมาะสมกับกาลเทศะและที่สำคัญ ผู้รับสารจากการสื่อรับแล้วฉลาดสงบเย็นเป็นประโยชน์จึงเรียกว่าเป็นการพูดจาถูกต้อง

สัมมากัมมันตะ การทำงานถูกต้อง คือ การงานที่ไม่เป็นที่ตั้งของอวิชชาตัณหาอุปาทาน แต่ดูการทำงานเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งของการปฏิบัติธรรม ทำงานไปดับกิเลสไป เพราะใน

งานมีสติมีปัญญา มีสมาธิมีศีลอยู่อย่างครบถ้วนจึงต้องเชื่อมโยงวิถีชีวิตกับวิถีธรรม เข้าด้วยกัน ประสานกันอย่างกลมเกลียว งานก็ได้ใจก็บริสุทธิ์เพราะยิ่งทำงาน ธรรมะยิ่งงอกงาม เพราะงานนั้น มีสติและปัญญาเป็นแสงสว่างนำทางตลอดเวลา

สัมมาอาชีวะ การประกอบอาชีพที่ถูกต้อง ซึ่งรวมทั้งการทำงานและการเลือกอาชีพ และการใช้จ่ายทรัพย์ที่ได้มาจากการประกอบอาชีพอย่างถูกต้องเหมาะสมคุ้มค่า การงานอาชีพที่เอื้อเฟื้อต่อการดับทุกข์ต้องเป็นอาชีพที่ทำไปเพื่อเลี้ยงกายและเลี้ยงใจให้มีสุขภาพดีพอๆ กัน กล่าวคือ ให้ร่างกายแข็งแรงพอที่จะต้านทานโรคภัยไข้เจ็บและจิตใจแข็งพอจะต่อต้านการ รุกรานของกิเลส ร่างกายสมบูรณ์ไร้โรคภัยเบียดเบียนใจสมบูรณ์ไร้กิเลสมารบกวน

สัมมาวายามะ ความพากเพียรถูกต้อง คือ พากเพียรที่จะขจัดกิเลสที่เกิดขึ้นแล้วหรือเคยเกิดให้หมดไป ระวังกิเลสที่จะเกิดใหม่มิให้เกิดขึ้นอีก เมื่อจิตว่างจากการรบกวนของ กิเลสก็ถือโอกาสทำปัญญา ศีลและสมาธิให้มีมากขึ้นตามลำดับ เพื่อปิดช่องทางของกิเลสที่จะ เข้าไปรบกวนใจ แม้ว่าจะสร้างกุศลคือ ปัญญา ศีล และสมาธิให้เข้มแข็งได้ตามความเหมาะสม แล้วแต่ถ้ายังไม่มั่นคงจริง เสร็จสิ้นเด็ดขาดจริงๆ ก็ยังประมาทไม่ได้จะต้องหมั่น ประกอบกุศลอยู่เนื่อง ๆ

สัมมาสติ คือ ความรู้สึกตัวทั่ว พร้อมอย่างถูกต้อง เป็นนายทวารสำคัญที่จะเฝ้าดูอาคันตุกะที่เข้ามาเยี่ยมเยือนใจ สติจึงต้องทำหน้าที่ตามดูตามรู้ตามเห็นอย่างใกล้ชิดในกาย ทั้ง กายคือกองลม กายคือกองชาติสี่และกายคือตัวกูซึ่งเป็นต้นตอของความทุกข์ทั้งปวง ตัวกูเกิด มาแล้ว กระบวนการเกิดทุกข์ก็เกิดมาบนความรู้สึกแห่งความมีตัวกูของกูนั่นเอง ความรู้สึก สำคัญมั่น หมายว่าตัวกูหรือของกูเหมือนกล่องบรรจุข้อมูลแหล่งความทุกข์ทั้งปวง ถ้ากล่องนี้ไม่ มีข้อมูลแห่งทุกข์ทุกข์ก็มีไม่ได้หน้าที่สำคัญของสติคือระมัดระวังไม่ให้เกิดการปรุงแต่งกายใด กายหนึ่งว่าเป็นตัวกูแต่รักษาธรรมชาติอันบริสุทธิ์เอาไว้

สติทำหน้าที่คอยดูความรู้สึกที่เป็นไปตามธรรมชาติว่ามีตัณหาแทรกเข้ามาบ้างหรือไม่ถ้าตัณหาแทรกคราวใดความรู้สึกที่เป็นหน้าที่ของจิตชนิดหนึ่งจะเสียความบริสุทธิ์ทันที รากของตัณหาจะเริ่มงอกออกมาเมื่อรู้สึกว่า พอใจหรือไม่พอใจ ทั้งกามตัณหา ภวตัณหา และ วิภวตัณหาก็เกิดตามมาทันทีมีบวกมีลบสวิงสวายวุ่นวายตึงเครียด หัวเราะและร้องไห้แต่ถ้า สติมาทัน ความพอใจและไม่พอใจดับไป ใจปกติทำหน้าที่ตามธรรมชาติอันบริสุทธิ์อย่างมี ประสิทธิภาพ สติยังทำหน้าที่ดูแลจิตให้ปกติไม่ฟูไม่แฟบ ไม่ขึ้น ไม่ลงเพราะถูกโลกธรรมทั้งฝ่าย ที่น่าพอใจและไม่น่าพอใจมากระทบ นอกจากทำหน้าที่ดูจิตแล้วยังดูธรรม คือ ธรรมชาติที่เกิด กับจิตว่าเป็นกุศลหรืออกุศล มีคุณหรือมีโทษทำลายหรือรักษาความบริสุทธิ์ของจิตมากน้อย เพียงใด สติเป็นกุญแจดอกสำคัญที่จะกลั่นกรองกระบวนการทำงานของจิตให้เป็นไปอย่างมีดุลยภาพ สัมมาสมาธิความมั่นคงแห่งจิตอย่างถูกต้อง คือ มั่นคงหนักแน่นจนสามารถทำงาน สอดประสานกับปัญญาขจัดตัณหาได้อย่างรวดเร็วทันท่วงทีสัมมาสมาธิทำหน้าที่ปกป้องรักษา ความบริสุทธิ์ของจิต ความมั่นคงของจิต และความอ่อนโยนยืดหยุ่นของจิต ที่พร้อมจะทำหน้าที่ รับรู้ในเรื่องราวต่างๆ อย่างไม่หวั่นไหวเปรอะเปื้อน สัมมาสมาธิที่สูงสุดก็คือความสงบใจอยู่ในอารมณ์เดียวไม่หวั่นไหววอกแวกไปเพราะความพอใจหรือความไม่พอใจมากระทบมี สติสัมปชัญญะทำงานร่วมกันอย่างไม่ขาดตกบกพร่อง เป็นความมั่นคงที่สมบูรณ์สามารถ เผชิญหน้าอารมณ์ได้ทุกชนิดแต่ไม่ติดอารมณ์ใดๆ เหมือนใบบัวสามารถอยู่ในน้ำก็ได้บรรจุนี้ก็ได้ แต่น้ำไม่ซึมซาบ ไม่ติดใบบัว จิตของผู้ที่เห็นโทษของตัณหาแล้วหาหนทางออกจากตัณหา

ได้ด้วย การทากาย วาจา และใจให้ถูกต้องด้วยการตัดรากถอนโคนมิให้ตัณหาเกิดอีก ความทุกข์จะเกิด อีกไม่ได้ทางเส้นนี้เป็นอิสระจากบวกหรือลบหรือเรียกว่าทางสายกลางคือไม่ติดทั้งบวกและลบ ไม่ติดอยู่กับความพอใจหรือ ไม่พอใจ แต่หลุดพ้นไปจากขั้วทั้งสองดำรงมั่นอยู่ในความเป็นปกติ มีพลังมั่นคงไม่เป็นบ่อเกิดแห่งตัณหาได้เพราะไม่มีเงื่อนไขใด ๆ ให้ตัณหาเกิดได้ (พระมหา จรรยา สุทธิญาโณ, 2548)

พระธรรมปิฎก ได้กล่าวถึงหลักการดำเนินชีวิตตามทางสายกลาง ไว้ว่าในทางปฏิบัติมนุษย์มักจะหันไปหาความสุดโต่ง ให้ความสำคัญแก่การบำรุงบำเรอ ร่างกายมาก และในยุคนั้นคนก็ไม่เห็นความสำคัญของจิตเลย ซึ่งทางพระพุทธศาสนาเรียกว่าเป็นกามสุขัลลิกานุโยค คนบางพวกก็มีความรู้สึกเบื่อหน่าย รังเกียจความสุขทางร่างกายทางเนื้อหนังแล้วก็เอียงไปทางด้านจิตใจอย่างเต็มที่ บางทีถึงกับทรมานร่างกาย ยอมสละความสุขทางร่างกายโดยสิ้นเชิง เพื่อจะประสบผลสำเร็จในทางจิตใจ แล้วก็กลายเป็นการเสพติดทางจิตไปอีก พวกนี้อาจจะถึงกับทำการทรมานร่างกาย บำเพ็ญ ทุกรกิริยาอย่างที่เรียกว่า อัตตกิลมถานุโยค ซึ่งเราจะเห็นตัวอย่างแม้แต่ในสังคมปัจจุบัน คือในยุคเดียวสมัยเดียวก็จะมีความสุดโต่งทั้งสองอย่างนี้ แยกกันออกไปเป็นคนละขั้วนี้เป็นการเอียงสุดในด้านปฏิบัติ (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2539)

มัชฌิมาปฏิปทา ได้แก่ มรรคมีองค์8 ซึ่งเป็นข้อปฏิบัติกลางๆ ไม่ตึงเกินไป ไม่หย่อนเกินไป พอดีที่จะนำไปสู่จุดหมายแห่งความมีชีวิตที่ดีงาม อีกอย่างหนึ่ง สายกลางนั้น มีความหมายว่า พอดีนั่นเอง ตรงกับที่เรานิยมใช้กันในปัจจุบันว่า ดุลยภาพ หรือสมดุล ในพระพุทธศาสนานั้นข้อปฏิบัติต่าง ๆ มักจะมีลักษณะอย่างนี้คือมีความพอดีหรือความสมดุล ระบบที่กล่าวถึงข้างต้นซึ่งเป็นข้อปฏิบัติทั้งหมดในทางพระพุทธศาสนา เราเรียกว่า มัชฌิมาปฏิปทา แปลว่าข้อปฏิบัติที่พอดีก็เป็นลักษณะที่มีดุลยภาพ หรือสมดุลอย่างหนึ่ง แต่ เป็นความพอดีของระบบทั้งหมดหรือความพอดีในระบบรวม โดยทั่วไปจะเห็นว่าหลักธรรม พระพุทธศาสนาในทุกระดับมีเรื่องของความพอดีหรือความเป็นสายกลางนี้ฉะนั้น ความเป็น สายกลาง คือความพอดีที่จะให้ถึงจุดหมาย ที่จะให้ตรงกับความจริง ไม่ให้ไปสุดโต่ง เอียงสุด ซึ่ง จะพลาดจากตัวความจริงไปนั้น จึงเป็นลักษณะทั่วไปอย่างหนึ่งของพุทธศาสนา (พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), 2531)

การพัฒนาที่ยั่งยืนโดย เสนอหลักอัฏฐังคิกมรรคหรือมรรคมีองค์ 8 ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท อัฏฐังคิกมรรคหรือมรรคมีองค์ 8 แปลว่า ความจริงอันประเสริฐ พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงแนวทางการปฏิบัติธรรม คือ พระธรรมเทศนาชื่อว่า ธัมมจักกัปปวัตนสูตร มรรคมีองค์8 หรือมัชฌิมาปฏิปทาซึ่งมีสัมมาทิฏฐิ ปัญญาเห็นชอบคือเห็นอริยสัจ 4 ซึ่ง การปฏิบัติตามมรรคมีองค์ 8 นี้ ก็คือการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน ดังพระพุทธพจน์ที่ว่า วยธมฺมา สงฺขารา อปฺปมาเทน สมฺปาเทถ แปลว่า ภิกษุทั้งหลาย บัดนี้เราจักเตือนเธอทั้งหลายว่า สังขารทั้งหลาย มีความเสื่อมไป เป็นธรรมดา เธอทั้งหลายจงยังประโยชน์ตนและประโยชน์ผู้อื่น ให้ถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาทเถิด ดังนี้ เป็นวาจาครั้งสุดท้ายของตถาคต (พระอำนาจ ขนฺติโก (ภาคาหาญ), 2554, หน้า 15)

ทางสายกลาง จึงเป็นข้อปฏิบัติอันพอดีที่จะนำไปสู่จุดหมายแห่งความหลุดพ้นเป็นอิสระ ดับทุกข์ ปลอดปัญหา ไม่ติดข้องในที่สุดทั้งสอง คือ 1. กามสุขัลลิกานุโยค (การหมกมุ่นอยู่ด้วยกามสุข) 2. อัตตกิลมถานุ โยค (การประกอบความลำบากเดือดร้อนแก่ตนเอง) ความแน่นอนของทางสายกลางนั้นอยู่ที่ความมีจุดหมาย หรือเป้าหมายที่แน่ชัด เมื่อมีเป้าหมายหรือจุดหมายที่แน่นอน

แล้ว ทางที่นำไปสู่จุดหมายนั้น จึงเป็นการกระทำที่ตรงจุดพอเหมาะที่จะให้ผลตามเป้าหมายทางสายกลางที่เรียกว่ามัชฌิมาปฏิปทา มีจุดหมายอยู่ที่ความดับ ทุกข์หรือภาวะหลุดพ้นเป็นอิสระไร้ปัญหา มรรคคือระบบความคิดและการกระทำหรือการดำเนินชีวิตที่พอดีให้ได้ผลสำเร็จตามเป้าหมาย คือ ความดับทุกข์ มรรค 8 จึงเป็นทางสายกลาง เป็นทางแห่งปัญญา (องฺ.ปญฺจก.) ไทย(22/214/357). รายละเอียดดังนี้

1. สัมมาทิฏฐิคือ ความรู้ในทุกข์ ความรู้ในทุกขสมุทัย ความรู้ในทุกขนิโรธ ความรู้ในทุกขนิโรธคามินี- ปฏิปทา คือ เริ่มจากความเข้าใจปัญหาของตน ทางสายกลางจึงเป็นทางแห่งความรู้และความมีเหตุผล เป็นทาง แห่งการรู้เข้าใจ ยอมรับ และกล้าเผชิญหน้า กับความจริงของโลกและชีวิต สัมมาทิฐิ ความเห็นถูก ความ เห็นชอบ คือความเห็นที่มีเหตุผลก่อให้เกิดในทางที่ดี ได้แก่ เห็นอริยสัจ) รู้อดีต ปัจจุบัน อนาคต ทำให้เห็น กระแสแห่งชีวิต (อันเป็นส่วนหนึ่งของมรรคมีองค์ 8) (เดือน คำดี, 2534, หน้า 29)

สัมมาทิฏฐิถือเป็นทางปฏิบัติที่สำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นตัวกำหนดให้การกระทำหรือพฤติกรรมอื่น ๆ ที่ตามมา เป็นกุศลหรืออกุศล พระไตรปิฎกได้อธิบายความสไคัญของสัมมาทิฏฐิในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

1.1 สัมมาทิฏฐิในฐานะเป็นเหมือนนายสารถีดังพุทธพจน์ที่ว่า “ทางนั้นชื่อว่าทางตรง ทิศนั้นชื่อว่าไม่ มีภัย รถชื่อว่าไม่มี เสียงดังประกอบด้วยล้อ คือธรรม มีหิริเป็นฝา มีสติเป็นเกราะกั้น ธรรมรถนั้น เราบอกให้มี สัมมาทิฏฐิน าหน้าเป็นนายสารถี” (ส.ส. (ไทย) 15/144/45). สัมมาทิฏฐิจึงเป็นเหมือนนายสารถีผู้รู้จักเส้นทางเป็นอย่างดี

1.2 สัมมาทิฏฐิในฐานะเป็นบุพนิมิตแห่งการตรัสรู้ดังพุทธพจน์ที่ว่า “ภิกษุทั้งหลายเมื่อดวงอาทิตย์กำลังจะอุทัยย่อมมีแสงอรุณขึ้นมาก่อนเป็นบุพนิมิตฉันใด สัมมาทิฐิก็ฉันนั้นเหมือนกัน เป็นตัวนำเป็นบุพนิมิต เพื่อการตรัสรู้อริยสัจ 4ประการ” (ส .ม. (ไทย)19/1720/553). ข้อความในพุทธพจน์ตรงนี้เปรียบเทียบให้เห็น บทบาทของสัมมาทิฏฐิในฐานะ “บุพนิมิต” คือเครื่องหมายที่บอกให้รู้ล่วงหน้าหรือเป็นการบอกเหตุการณ์ ล่วงหน้าว่ากำลังจะมีบางสิ่งบางอย่างเกิดขึ้นตามมา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2539, หน้า 2)

1.3 สัมมาทิฏฐิในฐานะเป็นบ่อเกิดและส่งเสริมกุศลธรรมทั้งปวง ดังพุทธพจน์ที่ว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราไม่เห็นธรรมอื่นแม้สักอย่างหนึ่ง ที่เป็นเหตุให้กุศลธรรมที่ยังไม่เกิดขึ้นก็เกิดขึ้น หรือที่เกิดขึ้นแล้วก็เป็นไปเพื่อ ความเจริญไพบูลย์ยิ่งขึ้น เหมือนสัมมาทิฏฐินี้เลย” (องฺ. เอก. (ไทย) 20/190/43). พุทธพจน์ตรงนี้แสดงให้เห็นบทบาทและความสำคัญของสัมมาทิฏฐิใน 2 ประเด็น ได้แก่ การทำกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้นและการทำ กุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วให้ดีขึ้น

2. สัมมาสังกัปปะ คือ ความใฝ่ใจถูกต้อง คิดหาทางออกไปจากทุกข์ตามกฎแห่งเหตุผลที่เห็นชอบ มาแล้วในข้อสัมมาทิฏฐิ โดยการไม่เพ่งร้าย การไม่ทำทุกข์ให้แก่ผู้อื่นแม้เพราะเผลอ รวมทั้งความใส่ใจถูกต้อง ทุกอย่าง ที่เป็นไปเพื่อความหลุดพ้นจากสิ่งที่มนุษย์ไม่ประสงค์ ดังต่อไปนี้

2.1 ความดำริที่ปราศจากราคะหรือโลภะ ที่พาให้จิตหมกมุ่น ติดข้องพันพัวอยู่แต่สิ่งที่สนองความ อยากต่าง ๆ มีความเสียสละ ไม่เห็นแก่ตัว ตลอดถึงความคิดที่จะนำพาตนเองให้หลุดพ้นจากกิเลสเข้าสู่ความเป็นอิสระ

2.2 ความดำริที่ปราศจากการคิดพยาบาท เคียดแค้นชิงชัง ขัดเคือง หรือการคิดเห็นในแง่ร้ายต่าง ๆ หากแต่มุ่งคิดในสิ่งที่ดีงาม เป็นประโยชน์เกื้อกูล มีความเมตตา ความปรารถนาดี หวังความสุข ความ เจริญของผู้อื่นเป็นที่ตั้ง

2.3 ความดำริปราศจากโทสะไม่มุ่งร้ายทำลายใคร มีแต่ความคิดที่อยากช่วยให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ ความคิดเช่นนี้จะช่วยเสริมสร้างจิตให้เกิดการพัฒนา มีความก้าวหน้าในทางธรรมพ้นจากบาปอกุศล สามารถละจากความดำริที่ผิดทั้งมวลได้

3. สัมมาวาจา คือ เจตนางดเว้นจากการพูดเท็จ เจตนางดเว้นจากการพูดส่อเสียด เจตนา งดเว้นจากการพูดคำหยาบ เจตนางดเว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ (ม.มู. (ไทย)12/135/126) สัมมาวาจาเป็นทางดับสนิท สำหรับบุคคลผู้เจรจาผิด เป็นทางหลีกเลี่ยงสำหรับบุคคลผู้เจรจาผิด บุคคลบางคนในโลกนี้ (ม.มู. (ไทย) 12/440/474) คือ 1) เป็นผู้พูดเท็จ 2) เป็นผู้พูดส่อเสียด 3) เป็นผู้พูดคำหยาบ 4) เป็นผู้พูดเพ้อเจ้อ ความประพฤติสม่ำเสมอ คือ ความประพฤติธรรมทางวาจามี 4 ประการ คือ บุคคลบางคนในโลกนี้ (ม.มู. (ไทย) 12/441/476-477). คือ 1) เป็นผู้ละเว้นขาดจากการพูดเท็จ 2) เป็นผู้ละเว้นขาดการจากการพูดส่อเสียด 3) เป็นผู้ละเว้นขาดจากการพูดคำหยาบ 4) เป็นผู้ละเว้นขาดจากการพูดเพ้อเจ้อ

4. สัมมากัมมันตะ คือ เจตนางดเว้นจากการฆ่าสัตว์ เจตนางดเว้นจากการลักทรัพย์เจตนางดเว้นจากการประพฤติผิดในกาม (ม.มู. (ไทย) 12/135/126). โดยมีลักษณะดังต่อไปนี้

4.1 เป็นผู้ละเว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ คือ วางทัณฑาวุธและศัสตราวุธ มีความละอาย มีความเอ็นดู มุ่งประโยชน์เกื้อกูลต่อสรรพสัตว์

4.2 เป็นผู้ละเว้นขาดจากการลักทรัพย์ คือ ไม่ถือเอาทรัพย์อันเป็นอุปกรณ์เครื่องปลื้มใจของผู้อื่น ซึ่งอยู่ในบ้าน หรือในป่า ที่เจ้าของมิได้ให้ด้วยจิตเป็นเหตุขโมย

4.3 เป็นผู้ละเว้นขาดจากการประพฤติผิดในกาม คือ ไม่เป็นผู้ประพฤติละเมิดในสตรีที่อยู่ในความ ดูแลของมารดา ที่อยู่ในปกครองของบิดา ที่อยู่ในปกครองของมารดาบิดา ที่อยู่ปกครองของพี่ชายน้องชาย ที่อยู่ในปกครองของพี่สาวน้องสาว ที่อยู่ในปกครองของญาติ ที่ประพฤติธรรมมีสามี มีกฎหมายคุ้มครองโดย ที่สุด แม้สตรีที่บุรุษสวมด้วยพวงมาลัยหมายไว้ (ม.มู. (ไทย) 12/441/476).

5. สัมมาอาชีวะ ความหมายที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา คือ “อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ละมิจฉาอาชีวะแล้ว สำเร็จการเลี้ยงชีพ ด้วยสัมมาอาชีวะ” (ม.มู.(ไทย) 12/135/126). พุทธศาสนามองเป้าหมายของอาชีวะโดยมุ่งเน้นเกณฑ์ขั้นต่ำที่มนุษย์ต้องการในชีวิต คือ มุ่งให้ทุกคนมีปัจจัย 4 พอเพียงที่จะเป็นอยู่ เป็นการถือเอาคนเป็นหลัก มิใช่ตั้งเป้าหมายไว้ที่ความมีวัตถุพรั่งพร้อมบริบูรณ์ ซึ่งเป็นการถือเอาวัตถุเป็นหลักความมีปัจจัย 4 พอแก่ความต้องการของชีวิต หรือแม้มีวัตถุพรั่งพร้อมบริบูรณ์ก็มิใช่จุดหมายในตัวเอง เพราะเป็นเพียงขั้นศีลเป็นวิธีการขั้นตอนหนึ่งที่จะช่วยให้ก้าวต่อไปยังจุดหมายที่สูงกว่า จึงเป็นพื้นฐานในการพัฒนาคุณภาพจิต และพัฒนาปัญญาเพื่อความมีชีวิตที่ดีงามและการประสบสุขที่ประณีตยิ่งขึ้นไป บางคนมีความต้องการวัตถุเพียงเท่าที่พอเป็นอยู่แล้วหันไปมุ่งเน้นด้านการพัฒนาคุณภาพจิตและปัญญา บางคนยังไม่พร้อมและชีวิตยังขึ้นต่อ วัตถุมากกว่า แต่ความเป็นอยู่ของเขาไม่เป็นเหตุเบียดเบียนผู้อื่น

คำว่า “สัมมาชีพ” ในทางธรรมมิได้หมายเพียงการใช้แรงงานให้เกิดผลผลิต แล้วได้รับปัจจัยเครื่อง เลี้ยงชีพเป็นผลตอบแทนมาโดยชอบธรรมเท่านั้น แต่หมายถึงการทำหน้าที่ความประพฤติหรือการดำรงตนอย่างถูกต้องอย่างหนึ่งอย่างใด ที่ทำให้เป็นผู้สมควรแก่การได้ปัจจัยบำรุงเลี้ยงชีพด้วยอย่างไรก็ดี แม้จะแสวงหาทรัพย์โดยชอบธรรมและใช้จ่ายทรัพย์ให้เป็นประโยชน์ แต่อาจยังไม่ได้ชื่อว่าปฏิบัติเกี่ยวกับทรัพย์ที่ถูกต้องทางธรรมโดยสมบูรณ์ เพราะทางธรรมเน้นคุณค่าทางจิตใจและทางปัญญาด้วย ดังนั้น การวางใจวางท่าทีต่อทรัพย์จึงต้องเป็นไปด้วยนิวรณ์ปัญญา มีความรู้เท่าทัน เข้าใจคุณค่าหรือประโยชน์ที่แท้จริงของทรัพย์ ขณะเดียวกันขอบเขตแห่งคุณค่าหรือประโยชน์นั้นมีจิตใจเป็นอิสระ ไม่เป็นทาสแต่เป็นนายของทรัพย์ มีทรัพย์เพื่อรับใช้มนุษย์เป็นอุปกรณ์สำหรับทำประโยชน์และสิ่งดีงาม ช่วยผ่อนเบาทุกข์ ทำให้มีความสุขมิใช่กลายเป็นเหตุเพิ่ม ความทุกข์ทำให้เสียสุขภาพจิต ทำลายคุณค่าของความเป็นมนุษย์ (อง.เอกก.(แปล) 20/394-397/47).

6. สัมมาวายามะ คือ ความพยายามในทางที่ชอบ ความเพียรเป็นคุณธรรมสำคัญยิ่งข้อหนึ่งในพระพุทธศาสนา เห็นได้จากการที่สัมมาวายามะเป็นองค์มรรคประจำข้อ 1 ใน 3 ข้อ)สัมมาทิฏฐิ สัมมาวายามะ สัมมาสติ(ซึ่งต่อคอยช่วยหนุนองค์มรรคข้ออื่น ๆ ทุกข้อเสมอไป และในหมวดธรรมที่เกี่ยวกับการปฏิบัติแทบ ทุกหมวดจะพบความเพียรแทรกอยู่ด้วยในชื่อใดชื่อหนึ่ง ความพยายามในทางที่ชอบ ได้แก่ การประกอบความเพียรในสถานะ 4 เรียกว่า สัมมัปปธาน 4 ที่ปรากฏในพระไตรปิฏกหลายตอน เช่น (ที.ม.(ไทย)10/131/184, ที.ปา (ไทย) 11/145/106, ม.มู, 12/462/503, ม.ม.(ไทย)13/247/291, ม.อุ.(ไทย)14/35/44, ส .ข.(ไทย)17/81/130 รายละเอียดดังนี้

6.1 สังวรปธาน คือ การเพียรพยายามป้องกันมิให้อกุศลคือ ความชั่วทุจริตทั้งหลายเกิดขึ้น พยายามทุ่มเทสติปัญญา ฝืนใจ ข่มใจด้วยการสำรวมระวังกายวาจาใจ ไม่ให้ยินดียินร้ายต่อกิเลส ตัณหา อกุศล ทั้งปวง โดยมีสติเป็นเครื่องคอยระวังมิให้บาปและอกุศลทั้งหลายเกิดขึ้น

6.2 ปหานปธาน คือ การเพียรพยายามในการเลิกละบาปและอกุศลทั้งหลายที่เกิดขึ้นแล้วให้จาง หายและหมดสิ้นไป พยายามที่จะขจัดหรือทำลายเสียซึ่งความชั่วอกุศลต่าง ๆ เช่น โลภ โกรธ หลง ฯลฯ ไม่ให้ ครอบงำจิตใจ เพราะทำให้จิตใจเศร้าหมองขุ่นมัว อันเป็นบ่อเกิดแห่งการทำชั่ว

6.3 ภาวนาปธาน คือ การเพียรพยายามในการเพิ่มพูนกุศล คือความดีงาม ความสุจริต ธรรม ทั้งหลายที่ยังไม่เกิดขึ้น ให้เจริญงอกงามขึ้น

6.4 อนุรักขนาปธาน คือ ความเพียรพยายามในการรักษากุศล คือความดีงามที่เกิดขึ้นแล้วให้ดำรงอยู่ไม่ให้เลือนหายไป คอยประคับประคองให้กุศลเหล่านั้นเจริญเต็มที่ด้วยการทุ่มเทความพยายามและกำลังในการปกป้องรักษาความดีนั้นไว้ต่อเนื่องเรื่อยไป

7. สัมมาสติสัมมาสติคือ การคอยระลึกถึงอยู่เสมอ ภาวะที่ระลึกได้ภาวะที่ทรงจำไว้ ภาวะที่ไม่ลืมสติ สตินอกจากหมายถึงความไม่ลืมซึ่งกับความหมายว่าความระลึกได้แล้ว ยังหมายถึงความไม่เผลอ ความระมัดระวัง ภาวะที่พร้อมอยู่เสมอในอาการคอยรับรู้ต่อสิ่งต่าง ๆ ที่เข้ามาเกี่ยวข้อง และตระหนักว่าควรปฏิบัติต่อสิ่งนั้น ๆ อย่างไร โดยเฉพาะในแง่ของจริยธรรม การทำหน้าที่ของสติมักถูกเปรียบเทียบเหมือนกับนายประตูที่คอยระวังเฝ้าดูคนเข้าออกอยู่เสมอ สติจึงเป็นธรรมสำคัญในทางจริยธรรม เพราะเป็นตัวควบคุมการปฏิบัติหน้าที่และเป็นตัวคอยป้องกันยับยั้งตนเอง ทั้ง

ที่เตือนตนในการทำความดีและไม่เปิดโอกาสแก่ความชั่วการ ฝึกฝนอบรมสัมมาสติ หรือการระลึกชอบตามหลักทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า สติปัฏฐาน 4 (ที.ม. (ไทย) 10/373/301). อันได้แก่

7.1 กายานุปัสสนา คือ การใช้สติพิจารณากายให้รู้เห็นตามความเป็นจริงว่าเป็นเพียงการ มิใช่สัตว์ บุคคล ตัวตนเราเขา (ที.ม.(ไทย) 10/374/302).

7.2 เวทนานุปัสสนา. คือ การใช้สติพิจารณาอารมณ์ที่เกิดขึ้น เช่นเป็นสุข เป็นทุกข์ หรือเฉย ๆ ให้รู้ ชัดตามสภาพที่ปรากฏขณะนั้น (ที.ม.(ไทย) 10/380/313)

7.3 จิตตานุปัสสนา คือ การกำหนดสติพิจารณาจิตของตนเองว่าเป็นอย่างไรในขณะนั้น คือรู้ตาม ความเป็นริงว่าเป็นเพียงแต่จิต มิใช่สัตว์ บุคคลตัวตนเราเขา (ที.ม.(ไทย) 10/381/314)

7.4 ธัมมานุปัสสนา. คือ การกำหนดสติพิจารณาธรรม ให้รู้เห็นตามสภาพที่เป็นจริงของสภาวะธรรมว่า คืออะไร เป็นอย่างไร จะมีวิธีละได้อย่างไร ทำให้เจริญขึ้นได้อย่างไร (ที.ม. (ไทย)10/382/316) สติมีความสำคัญมากในการปฏิบัติจริยธรรมทุกขั้น การดำเนินชีวิตหรือการประพฤติปฏิบัติโดยมีสติกำกับอยู่เสมอนั้น มีชื่อเรียกโดยเฉพาะว่า “อัปปมาท” หรือความไม่ประมาท อัปปมาทเป็นหลักธรรมสำคัญยิ่ง สำหรับความก้าวหน้าในระบบจริยธรรม มักให้ความหมายว่า การเป็นอยู่โดยไม่ขาดสติ การระมัดระวังอยู่เสมอ ไม่ยอมถลำลงไปในทางเสื่อม และไม่ยอมพลาดโอกาสสำหรับความเจริญก้าวหน้า ตระหนักดีถึงสิ่งที่จะต้องทำ และต้องควรทำ ใส่ใจสำนึกอยู่เสมอในหน้ากระทำด้วยความจริงจัง

8. สัมมาสมาธิเป็นองค์มรรคข้อสุดท้าย และมีเนื้อหาสำหรับการศึกษามาก เพราะเป็นเรื่องของการ ฝึกอบรมจิตใจในขั้นลึกซึ้ง เป็นเรื่องละเอียดประณีต ทั้งในแง่ที่เป็นเรื่องของจิตอันเป็นของละเอียด และในแง่การปฏิบัติที่มีรายละเอียดกว้างขวางซับซ้อน เป็นจุดบรรจบหรือเป็นสนามรวมของการปฏิบัติสมาธิ แปลกันว่า ความตั้งมั่นของจิต หรือ ภาวะที่จิตแน่วแน่ต่อสิ่งที่กำหนด คำจำกัดความของสมาธิที่พบเสมอ คือ “จิตตัสเสกัคคตา” หรือ “เอกัคคตา” แปลว่า ภาวะที่จิตมีอารมณ์เป็นหนึ่ง คือ จิตที่กำหนดแน่วแน่อยู่กับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ไม่ฟุ้งซ่าน มีอรรถกถาที่ระบุความหมายจำกัดลงไปว่า สมาธิ คือ ภาวะมีอารมณ์หนึ่งเดียวของกุศลจิต และขยายความว่าหมายถึงการดำรงจิตและเจตสิกไว้ในอารมณ์หนึ่งเดียวอย่างเรียบสม่ำเสมอและไม่หวั่นไหว จิตที่ตั้งมั่นเป็นสมาธิดีแล้วย่อมมีกำลัง ซึ่งมีลักษณะ ดังนี้

8.1 อุปาจารสมาธิ ได้แก่ ความสงบที่ยังไม่ถึงขั้นฌานเพียงแต่เฉียด ๆ หรือใกล้เคียงเท่านั้น

8.2 อัปปนาสมาธิ ได้แก่ ความสงบแน่วแน่อยู่ในฌาน ตั้งแต่ปฐมฌาณจนถึงจตุตถฌาณ หรือปัจญมฌาน ที่เรียกว่า รูปฌาณ หรือ รูป สมาบัติ สัมมาสมาธิ คือ การสลัดจากกามและอกุศลธรรมทั้งหลาย บรรลุ ปฐมฌานที่มีวิตก วิจาร ปีติและสุขอันเกิดจากการวิเวกอยู่ เพราะวิตกวิจารสงบระงับไป บรรลุทุติยฌานที่มีความผ่องใสภายใน มีภาวะที่จิตเป็นหนึ่งผุดขึ้น ไม่มีวิตก ไม่มีวิจารมีแต่ปีติและสุขอันเกิดจากสมาธิอยู่ เพราะปีติจางคลายไปมีอุเบกขา มีสติสัมปชัญญะ เสวยสุขด้วยนามกาย บรรลุตติยฌานที่พระอริยะทั้งหลายสรรเสริญ ว่า “ผู้มีอุเบกขา มีสติ อยู่เป็นสุข” เพราะละสุขและทุกข์ได้เพราะโสมนัสและโทมนัสดับไปก่อนแล้ว บรรลุจตุตถฌานที่ไม่มีทุกข์ไม่มีสุข มีสติบริสุทธิ์เพราะอุเบกขาอยู่การปฏิบัติตามนัยนี้ เป็นข้อปฏิบัติอย่างกลาง เป็นการดำเนินทางสายกลาง

ที่เรียกว่า “มัชฌิมาปฏิปทา” (ม.มู.(ไทย)12/33/31, ส.ม.(ไทย)19/1081/592). เป็นการปฏิบัติเพื่อความดับทุกข์ อันเป็นแก่นของพระพุทธศาสนาซึ่ง เป็นเรื่องที่ต้องใช้ปฏิบัติ เพื่อดับทุกข์ให้ได้ โดยตรง เพราะเป็นเรื่องปัจจุบัน

สรุปได้ว่า การปฏิบัติตามหลักมรรค 8 เป็นการดำเนินชีวิตตามทางสายกลาง เป็นหลักปฏิบัติในพระพุทธศาสนา เรียกว่า มรรค คือทางดำเนินชีวิตถือเป็นพรหมจริยะ คือเป็นจริยธรรมอันประเสริฐรวมกันเป็นพรหมจริย คือ หลักการดำเนินชีวิตที่ประเสริฐ ซึ่งได้แก่ มรรคมีองค์ 8 ประการ รวมเป็นส่วนประกอบ 3 ส่วน คือ ศีล สมาธิปัญญา ถือได้ว่าเป็นมรรคในฐานะ ไตรสิกขา เพราะฉะนั้น การดำเนินชีวิตตามแนววิถีพุทธ เป็นการฝึกฝนพัฒนาตนให้ดำเนินตาม มรรค คือวิถีอันประเสริฐในการดำเนินชีวิตที่ดีงาม ในที่สุดก็จะบรรลุเป้าหมายแห่งชีวิตที่ดีงาม ตามหลักวรรณะ ในคำสอนขององค์สัมมาสัมพุทธเจ้า

3.3.3 อิทธิบาท 4

1. ความหมายอิทธิบาท 4

ในพระไตรปิฎก พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย เอกกนิบาต กล่าวว่า พระอรหันต สัมมาสัมพุทธเจ้าทรงบัญญัติการเจริญหรือการปฏิบัติ อิทธิบาท 4 ประการ คือเจริญอิทธิบาท ประกอบด้วย ฉันทสมาธิปธานสังขาร (องฺ.เอกก.(ไทย) 1/398/445). หมายถึง สมาธิที่เกิดจากฉันทะและความเพียรที่มุ่งมั่น เจริญอิทธิบาท ประกอบด้วย วิริยสมาธิปธานสังขาร หมายถึงสมาธิที่เกิดจากวิริยะและความ เพียรสร้างสรรค์เจริญอิทธิบาท ประกอบด้วย จิตตสมาธิปธานสังขาร หมายถึง สมาธิที่เกิดจาก จิตตะและความเพียรสร้างสรรค์ เจริญอิทธิบาท ประกอบด้วย วิมังสาสมาธิปธานสังขาร หมายถึง สมาธิที่เกิดจากวิมังสาและความเพียรสร้างสรรค์ เพราะฉะนั้นอิทธิบาท 4 มีองค์ประกอบ ดังนี้

ฉันทะ หมายถึง สร้างความพอใจในกุศล คือความประสงค์จะทำยิ่งขึ้น (ม.ม.(ไทย) 12/247/177) ความพึงพอใจ ความใคร่เพื่อจะทำ ความฉลาด ความพอใจในธรรม ฉันทสมาธิ (ม.ม.(ไทย) 13/247/292). หมายถึง สมาธิที่เกิดจากฉันทะ วิริยะ หมายถึง การปรารภความเพียรทางใจ สัมมาวายามะ จิต หมายถึง มโน มานัส มโนวิญญาณธาตุที่สมกันและปธานสังขาร หมายถึงความเพียรที่มุ่งมั่น (ปธาน) ปรารภความเพียร ประคองจิต ความขะมักเขม้น (องฺ.ปญฺจก.(ไทย) 3/67-70/33). ความบากบั่น ความตั้งหน้า ความพยายาม ความอุตสาหะ ความทนทาน ความเข้มแข็ง ความก้าวไปอย่างไม่ท้อถอย ความไม่ทอดทิ้งธุระ ความประคับประคองธุระไว้ด้วยดี วิริยะ วิริยินทรีย์ วิริยะพละ สัมมาวายามะ วิมังสา หมายถึง ปัญญา กิริยาที่รู้ชัด ความไม่หลง ความวิจัยธรรม สัมมาทิฏฐิ สมาธิ หมายถึง ความตั้งอยู่แห่ง จิต ความดำรงอยู่แห่งจิต ความไม่ส่ายไปแห่งจิต ความไม่ฟุ้งซ่านแห่งจิต ภาวะที่จิตไม่ส่ายไป ความสงบ สัมมาสมาธิ (สภาวะที่จิตมีอารมณ์เดียว)

สัมมัปปธาน 4 คือ ปัจจัยสำคัญที่จะสร้างสรรค์ให้สัมฤทธิ์ผล อันประกอบด้วย (1) สังวร ปธาน เพียรป้องกัน หรือ เพียรระวังอกุศลที่ยังไม่เกิดไม่ให้เกิด (2) ปหานปธาน เพียรละ หรือ เพียรกำจัดอกุศลที่เกิดแล้วให้ลดและหมดไป (3) ภาวนาปธาน เพียรเจริญ หรือ สร้างกุศลที่ ยังไม่เกิดให้เกิด (4) อนุรักขนาปธาน เพียรอนุรักษ์หรือเพียรรักษาและส่งเสริมกุศลที่เกิดขึ้นแล้ว ให้อยู่ตลอดไป การเจริญสัมมัปปธาน 4 พระภิกษุในศาสนานี้จึงได้บรรลุที่สุดแห่งอภิญญาและ อภิญญาบารมีอยู่ (ม.ม.(ไทย) 13/247/292).

พุทธทาสภิกขุ (2537, หน้า 37) ได้ให้ความหมายไว้ว่า อิทธิบาท แยกเป็น “อิทธิ” แปลว่า ความสำเร็จ “บาท” แปลว่า ฐาน เชิงรอง ดังนั้น อิทธิบาท จึงแปลว่า รากฐานแห่งความสำเร็จ ซึ่งมี 4 อย่าง คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2550, หน้า 40) ได้เขียนเกี่ยวกับอิทธิบาท 4 สรุปได้ว่า หลักธรรมที่ไม่เคยล้าสมัย หรือหลักธรรมอันเป็นหลักแห่งความสำเร็จ หรือทางแห่งความสำเร็จ 4 ประการ ที่ในปัจจุบันแม้เราจะหลงลืมกันไปบ้างว่า คืออะไร แต่ถ้าหากได้ย้อนรำลึกกันบ้างว่า มีอะไร และคืออะไร จะเห็นได้ว่าหลักธรรมอายุ 2 พันกว่าปีนี้ ไม่มีคราวใดที่จะเรียกว่าล้าสมัย 1) ฉันทะ เพราะเหตุว่าทรง รักสิ่งที่ทรงทำจึงได้ทำสิ่งที่ทำอยู่ในขณะนี้ 2) วิริยะ คือความพากเพียร ความพยายามไม่ย่อท้อ 3) จิตตะ คือความเอาพระทัยจดจ่อในสิ่งที่ทรงทำ เพราะฉะนั้นท่านจึงทำได้ 4) วิมังสา ทำงานแล้วไม่ทิ้ง คอยตรวจสอบ ทบทวน ไตร่ตรอง พิจารณา ดังนั้น หลักความสำเร็จปฏิบัติตามหลักธรรม ที่จะนำไปสู่ความสำเร็จแห่งกิจการที่เรียกว่า อิทธิบาท (ธรรมให้ถึงความสำเร็จ) ซึ่งมี 4 ข้อ คือ 1) ฉันทะ รักงาน (การเห็นคุณค่า ความรัก ความพอใจ) คือ มีใจรัก พอใจจะทำสิ่งนั้นและทำ ด้วยใจรัก ต้องการทำให้เป็นผลสำเร็จอย่างดีแห่งกิจหรืองานที่ทำ มิใช่สักว่าทำพอให้เสร็จๆ หรือ เพียงเพราะอย่างได้รางวัลหรือผลกำไร 2) วิริยะ สู้งาน (ความเพียร เห็นเป็นความท้าทาย ใจสู้ขยัน) คือ พากเพียรทำ ขยันหมั่นประกอบ หมั่นกระทำสิ่งนั้นด้วยความพยายามเข้มแข็งอดทน เอาธุระไม่ทอดทิ้ง ไม่ท้อถอย ก้าวไปข้างหน้าจนกว่าจะสำเร็จ 3) จิตตะ ใส่ใจงาน (ความคิด อุทิศตัวต่องาน ใจจดจ่อ จริงจัง) คือ เอาจิตฝักใฝ่ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำ และทำสิ่งนั้นด้วยความคิดไม่ปล่อยจิตใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอย ใช้ความคิดในเรื่องนั้นบ่อย ๆ เสมอ ๆ ทำกิจหรืองานนั้นอย่างอุทิศตัวอุทิศใจ 4) วิมังสา ทำงานด้วยปัญญา (ไตร่ตรอง พิสูจน์ ทดสอบ ตรวจตรา ปรับปรุงแก้ไข) ใช้ปัญญาสอบสวน คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผล และตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนเกินเลยบกพร่องขัดข้องในสิ่งที่ทำนั้น โดยรู้จักทดลอง วางแผน วัดผล คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง เป็นต้นเพื่อจัดการและดำเนินงานนั้นให้ได้ผลดียิ่งขึ้นไป

พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ) (มปป., หน้า 150) ได้อธิบายว่า อิทธิบาท คือ ทางที่ จะไปสู่ความสำเร็จ 4 ประการ คือ 1) ฉันทะ ความพอใจ 2) วิริยะ ความเพียร 2) จิตตะ ความเอาใจใส่และ 4) วิมังสา ไตร่ตรองค้นคว้าในสิ่งนั้นๆ ถ้าเรารักสิ่งนั้น เอาใจใส่สิ่งนั้นในก็ก้าวหน้า การคิดการรู้ทำก้าวหน้าต่อไป เพราะเรารักสิ่งนั้น ถ้าไม่รักมันก็ไปไม่ได้

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) (2556, หน้า 842) กล่าวว่า อิทธิบาท แปลว่า ธรรมเครื่องให้ถึงอิทธิ(ฤทธิ์ หรือความสำเร็จ) หรือธรรมที่เป็นเหตุให้ประสบความสำเร็จหรือแปลว่า ทางแห่งความสำเร็จ มี 4 อย่างคือ ฉันทะ (ความพอใจ) วิริยะ (ความเพียร) จิตตะ (ความคิดจดจ่อ) และวิมังสา (ความสอบสวนไตร่ตรอง) แปลให้จำง่ายตามลำดับว่า มีใจรัก พากเพียรทเอาจิตฝักใฝ่ ใช้ปัญญาสอบสวน

สม สุจีรา (2552, หน้า 268) กล่าวว่า อิทธิบาท 4 เป็นธรรมที่ทำให้เกิดอิทธิฤทธิ์ (ในภาษาสันสกฤต ใช้คำว่า “ฤทธิบาท 4”) การจะประสบความสำเร็จอย่างสูงสุดต้องมีธรรมทั้ง 4 นี้จะขาดส่วนหนึ่งส่วนใดไปไม่ได้ ดังนี้ (1) ฉันทะคือความชอบ ความพอใจ (2) วิริยะคือความเพียร (3) จิตตะคือความมุ่งมั่น (4) วิมังสาคือการคิดวิเคราะห์ จิตที่มุ่งมั่น (จิตตะ) จะทำให้มีพลังจากจิตใต้สำนึก ซึ่งทั้งฉันทะ วิริยะ จิตตะ ต้องอาศัย สมาธิเป็นตัวช่วยแต่วิมังสาต้องอาศัยสติเท่านั้น

พระเทพดิลก (ระแบบ ฐิตญาโน) (2548, หน้า 166) ได้กล่าวถึงความหมายของอิทธิบาท 4 ไว้ว่าอิทธิบาท 4 คือคุณธรรมที่จะนำผู้ประพฤติปฏิบัติให้ประสบความสำเร็จในสิ่งที่ตนประสงค์ ซึ่งต้องไม่เหลือวิสัยคือสิ่งที่ตนประสงค์นั้นต้องอยู่ในวิสัยที่อาจใช้ความเพียรพยายามทำให้เกิดขึ้นได้ มิใช่เป็นความเพ้อฝันที่ไม่มีโอกาสประสบความสำเร็จคุณธรรมกลุ่มนี้เรียกว่า อิทธิบาท 4

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจตฺโต) (2543, หน้า 183) ได้กล่าวความหมายของหลักอิทธิบาท 4 ไว้ดังนี้ อิทธิบาท 4 คือ ใช้คุณธรรมนำทางสู่ความสำเร็จที่ตนประสงค์ต้องมีความพึงพอใจ มีความเพียร มีสมาธิจึงทำให้เกิดปัญญาและหัวใจของการบริหารเชิงพุทธที่สำคัญที่สุด คือ พรหมวิหาร 4 ต้องมีทั้งเมตตา กรุณา ให้ความช่วยเหลือสั่งสอนผู้น้อยให้เรียนรู้ที่จะอยู่ด้วยตนเอง มีมุทิตา ปล่อยให้เขาเติบโตได้ ไม่เขาแทรกแซงและอุเบกขา รู้จักความพอดีปล่อยวาง ฝึกจิตให้พอเพียงในสิ่งที่มีที่เป็นนี้คือหลักธรรมประจำใจที่จะช่วยให้เราดำรงชีวิตและบริหารงานได้อย่างที่ประเสริฐและบริสุทธิ์

จารุมาศ เรืองสุวรรณ (2548, หน้า 35) ได้สรุปหลักอิทธิบาท 4 ไว้ว่า เป็นหลักแห่งการประกอบการงานใด ๆ ให้สำเร็จประกอบด้วย ฉันทะ คือ ความพอใจและรักที่จะทำในงานนั้นๆ วิริยะ คือ ความพากเพียรในทำงานอย่างไม่ย่อท้อจนงานสำเร็จ จิตตะ คือ การตั้งใจทำงาน หมั่นตรวจตรางานอยู่เสมอ เอาใจใส่ในสิ่งที่ทำไม่เอาใจไปคิดในเรื่องอื่น วิมังสา คือ การคิดไตร่ตรองเกี่ยวกับ งานที่ทำให้สติปัญญา คิดใคร่ครวญข้อดีข้อเสียและปรับแก้อย่างมีเหตุผล

สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย (2550, หน้า 238) กล่าวว่า อิทธิบาท 4 คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมายหรือหาทางแห่งการดำเนินชีวิตไปสู่ความสำเร็จ ความถูกต้อง และการเข้าถึงประโยชน์สุข นอกจากนี้อิทธิบาทยังเป็นธรรมที่อนุโลมได้ว่า มีจุดม่งหมายเพื่อความสำเร็จในการปฏิบัติหน้าที่การงานของบุคคล เช่น ประสบความสำเร็จทางด้านการเรียน การประกอบอาชีพ การดำรงชีวิต เป็นต้น

ปริญญา จงวัฒนา (2550, หน้า 144) กล่าวว่า อิทธิบาท 4 คือ คุณธรรม 4 ประการที่เป็นบาทฐานนำไปสู่ความสำเร็จ ดังนี้

1. ฉันทะ ความพอใจ ความพึงใจที่จะกระทำกิจใด ๆ เพื่อที่ให้ได้รับผลสำเร็จตามปรารถนา

2. วิริยะ ความเพียร คือ มีความขยันหมันเพียรที่จะกระทำกิจใด ๆ ที่ได้ตั้งปรารถนาไว้แล้วและมีความพอใจกระทำแล้วให้สำเร็จลุล่วงตามตามปรารถนา

3. จิตตะ จิตจดจ่อ คือ มีสติมีสมาธิในการที่จะกระทำกิจใด ๆ ที่ตั้ง ปรารถนาไว้แล้วได้มีความพอใจพึงใจก่อกิจกรรมนั้นแล้วได้ใช้ ความเพียรพยายามแล้ว ก็ต้องใช้กำลังใจ กำลังความคิด กำลังสตติปัญญา และสมาธิไม่หันเหไปทางอื่น การกระทำกิจนั้น ๆ ให้สำเร็จลุล่วงไปตามปรารถนา

4. วิมังสา ความไตร่ตรอง ทดสอบ ทดลอง พินิจ พิจารณา เมื่อกระทำสิ่งใด ๆ แล้วย่อมประสบปัญหา ใหญ่บ้าง เล็กบ้าง ก็ต้องใช้การใคร่ครวญพิจารณาถึงปัญหาต่าง ๆ เหล่านั้นด้วยอุบายปัญญา ตั้งข้อสมมติฐานเป็นเหตุ เพื่อที่จะหาปัจจัยองค์ประกอบในสิ่งที่ตนรู้มาเป็นข้อเสียเปรียบเชิงระบบ เพื่อที่จะสามารถแก้ไขปัญญาที่เกิดขึ้นได้และทำการทดสอบทดลองว่า สามารถ

ให้ผลได้จริงตามที่ตั้งข้อสมมติฐานหรือไม่ กระทำซ้ำแล้วซ้ำอีกจนมีความแน่ใจ จนสามารถประสบกับความสำเร็จได้ ตามปรารถนาตั้งใจ

สรุปได้ว่า อิทธิบาท 4 คือ หลักธรรมที่ปฏิบัติเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จในหน้าที่การด้านการศึกษาเล่าเรียน และด้านหน้าที่การต่าง ๆ โดยเอาชนะปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ตามที่มุ่งหวังไว้ ประกอบด้วยฉันทะ (ความพอใจ) วิริยะ (ความเพียร) จิตตะ (ความคิด) และวิมังสา (ความไตร่ตรอง)

2. ความสำคัญอิทธิบาท 4

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) (2543, หน้า 190) ให้ความสำคัญของหลักอิทธิบาท 4 ว่า อิทธิบาท 4 นั้นมีความสำคัญต่อการเรียนรู้และเป็นปัจจัยสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ความพอใจอย่างเดียวก็ไม่สามารถสร้างผลแห่งความสำเร็จของการเรียนรู้ ผู้เรียนต้องมีความพอใจแล้วพยายามขวนขวายหาความรู้บ่อย ๆ โดยไม่เลิกกลางคัน มีความเพียร พิจารณาหาข้อบกพร่องในการเรียน แล้วปฏิบัติสิ่งที่เกื้อกูลต่อการเรียน ลด ละเลิก สิ่งที่ไม่เกื้อกูลต่อการเรียน เพื่อให้ประสบความสำเร็จในการศึกษาเล่าเรียนของตน

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2539, หน้า 10) กล่าวว่า อิทธิบาท 4 นอกจากจะเป็นคุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จในงานที่ทำแล้ว อิทธิบาทยังเป็นอายุวัฒนธรรม คือ ธรรมเป็นเหตุให้คนมีอายุยืนยาวอีกด้วย ดังที่มีพุทธดำรัสรับรองไว้ในมหาปรินิพพานสูตรว่า “ยสฺส กสฺสจิ อานนฺท จตฺตาโร อิทฺธิปาทา” เป็นต้น แปลความว่า “อานนท์ อิทธิบาท 4 บุคคลใดเจริญทำให้มาก ทำให้เป็นดุจยาน ทำให้เป็นพื้นฐานตั้งไว้ อบรม เริ่มไว้ดีแล้ว บุคคลนั้นเมื่อปรารถนาก็พึงดำรงชีวิตอยู่ตลอดกัปหรือเกินกว่ากัป” พระอรรถกถาจารย์ อธิบายว่า การเจริญอิทธิบาททำให้คนมีชีวิตอยู่ตลอดอายุกัป หมายถึง มีชีวิตอยู่ได้จนครบเกณฑ์อายุขัยประมาณได้ 100 ปีหรือมากกว่านั้น

สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย (2550, หน้า 239) ได้เขียนไว้ว่า อิทธิบาท 4 มีความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะว่าการฝึกหัดคนให้มีคุณธรรมตามหลักอิทธิบาทธรรม 4 นี้จัดเป็นการใช้ปัญญาในการพิจารณาหาเหตุผลและกระบวนการทำงาน โดยวิมังสาเป็นผลของจิตตะ คือเมื่อตรวจตราแล้วเห็นว่าการทำงานของตนยังบกพร่องอยู่หรือผิดวัตถุประสงค์ อีกอย่างหนึ่งคือพิจารณาหาเหตุผลในการทำงานตามขั้นตอน งานที่ลงมือทำแล้วนั้นได้ผลเป็นขั้น ๆ อย่างไร เป็นการทบทวนผลว่าเป็นที่พึงปรารถนาหรือไม่ถ้าได้ผลไม่เป็นที่น่าพอใจหรือได้ผลที่ไม่พึงปรารถนา ก็จัดการแก้ไขหรือปรับปรุงตามกระบวนการอิทธิบาท 4 นั้น

พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา (2542, หน้า 92) พรรณนาไว้ว่า การเรียนรู้จะเกิดขึ้นเพราะมีการวางเงื่อนไข และการที่พฤติกรรมใดจะมีความเข้มข้นรุนแรงนั้น มิใช่เป็นเพราะรางวัล หรือการเสริมแรงอย่างเดียว แต่เป็นเพราะการเชื่อมโยงเกี่ยวพันกับสิ่งเร้า คือ สิ่งที่กระตุ้นให้นักเรียนมีความต้องการเรียนรู้ มีอิทธิบาทสมบูรณ์ก็เพราะสิ่งเร้าทั้งภายในและภายนอกที่ทำให้นักเรียนมีแรงกระตุ้นที่จะเรียนรู้ มีสิ่งกระตุ้นที่สำคัญอย่างหนึ่ง คือ แรงจูงใจที่อยากจะเรียน ภาษาทางพระพุทธศาสนาว่า ฉันทะ ความพอใจหรือความต้องการ มีความสัมพันธ์กับความเพียรพยายาม (วิริยะ) สนใจในการเรียนรู้โดยไม่เห็นแก่ความยากลำบาก คือตั้งใจเรียนรู้ (จิตตะ) และการหาวิธีการหรือการพิจารณา (วิมังสา) สิ่งที่เกื้อกูลต่อการเรียน ละสิ่งที่ไม่เกื้อกูลต่อการเรียน ทำให้ตนเองประสบความสำเร็จการศึกษาได้เพราะมีสิ่งเร้า

สรุปได้ว่า อิทธิบาท 4 มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตเป็นอย่างมาก เพราะถ้าขาดหลักอิทธิบาทธรรม 4 แล้ว ยอมทำให้บุคคลนั้นไม่ประสบความสำเร็จในการเรียน ทำให้บุคคล ที่นำไปปฏิบัตินั้นเกิดสร้างความพอใจในหน้าที่การงานของตน พร้อมทั้งมีความขยันหมั่นเพียรเอาใจใส่ในหน้าที่ของตน และกลับมาทบทวนไตร่ตรองหาข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้น แล้วจึงนำข้อผิดพลาดนั้นไปแก้ไขให้ดียิ่งขึ้นไป

3. องค์ประกอบของอิทธิบาท 4

อิทธิบาท 4 เป็นแนวทางการเรียน การทำงานให้ประสบความสำเร็จที่พระพุทธองค์ได้ทรงสดับไว้อย่างแยบคาย อันประกอบด้วยแนวปฏิบัติ 4 ข้อ คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา และในความหมายของพุทธศาสนานั้นมีการกล่าวเอาไว้อย่างมากมาย แต่หลัก ๆ แล้วจะมีความหมายที่เป็นแก่นแท้ในการปฏิบัติเพื่อให้เห็นชอบเพียง 4 อย่างได้กล่าวถึง ดังนี้ 1) ภิกษุในธรรมวินัยนี้เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยฉันทะสมาธิและปธานสังขาร 2) ภิกษุในธรรมวินัยนี้เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยวิริยสมาธิและปธานสังขาร 3) ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยจิตตสมาธิและปธานสังขาร 4) ภิกษุในธรรมวินัยนี้เจริญอิทธิบาท ที่ประกอบด้วยวิมังสาสมาธิและปธานสังขาร เพื่อให้เกิดความเข้าใจมากยิ่งขึ้น สามารถสรุปในแต่ละหัวข้อดังนี้ (อภิ.วิ. (ไทย) 35/431-443/342-347)

ฉันทะ คือ ความพอใจ การทำความพอใจ ความเป็นผู้ประสงค์จะทำความฉลาดความพอใจในธรรม นี้เรียกว่า ฉันทะสมาธิ เป็นไฉน ความตั้งอยู่แห่งจิต ความดำรงอยู่ ความตั้งมั่น ความไม่ส่ายไป ความไม่ฟุ้งซ่านแห่งจิตภาวะที่จิตไม่ซัดส่าย สมถะ สมาธินทรีย สมาธิพละ สัมมาสมาธิ นี้เรียกว่า สมาธิการปรารภความเพียรทางใจ ความขะมักเขม้น ความบากบั่นความขวนขวาย ความพยายามความอุตสาหะ ความทนทาน ความเข้มแข็ง ความหมั่น ความมุ่งมั่นอย่างไม่ท้อถอย ความไม่ทอดทิ้งฉันทะ ความไม่ทอดทิ้งธุระ ความเอาใจใส่ธุระ วิริยะวิริยินทรีย์ วิรยะพละ สัมมาวายามะ นี้เรียกว่า ปธานสังขาร ภิกษุผู้เข้าไปถึงแล้ว เข้าไปถึงแล้วด้วยดี เข้ามาถึงแล้ว เข้ามาถึงแล้วด้วยดีเข้าถึงแล้วเข้าถึงแล้วด้วยดี ประกอบด้วยฉันทสมาธิและปธานสังขารด้วยประการฉะนี้ เพราะฉะนั้นจงเรียกว่าประกอบด้วย ฉันทสมาธิปธานสังขาร

วิริยะ คือ การปรารภความเพียรทางใจ ความพอใจ การทำความพอใจความเป็นผู้ประสงค์จะทำความฉลาด สัมมาวายามะ นี้เรียกว่า วิริยะความตั้งอยู่แห่งจิต ความดำรงอยู่ ความตั้งมั่น ความไม่ส่ายไป ความไม่ฟุ้งซ่านแห่งจิตภาวะที่จิตไม่ซัดส่าย สมถะ สมาธินทรีย์ สมาธิพละ สัมมาสมาธิ นี้เรียกว่า สมาธิการปรารภความเพียรทางใจ ความขะมักเขม้น ความบากบั่น ความขวนขวาย ความพยายาม ความอุตสาหะ ความทนทาน ความเข้มแข็ง ความหมั่น ความมุ่งมั่น อย่างไม่ท้อถอย ความไม่ทอดทิ้งฉันทะ ความไม่ทอดทิ้งธุระ ความเอาใจใส่ธุระ วิรยะวิรยินทรีย์ วิริยะพละ สัมมาวายามะ นี้เรียกว่า ปธานสังขารภิกษุผู้เข้าไปถึงแล้ว เข้าไปถึงแล้วด้วยดี เข้ามา ถึงแล้ว เข้ามาถึงแล้วด้วยดี เข้าถึงแล้วเข้าถึงแล้วด้วยดี ประกอบด้วยวิริยสมาธิและปธานสังขารนี้ ด้วยประการฉะนี้ เพราะฉะนั้นจึงเรียกว่าประกอบด้วยวิริยสมาธิปธานสังขาร

จิต เป็นไฉน จิตตะ คือ จิต มโน มานัส การทำความพอใจ ความเป็นผู้ประสงค์จะทำความฉลาด มโนวิญญาณธาตุที่เหมาะสมกัน นี้เรียกว่า จิต

สมาธิ คือความตั้งอยู่แห่งจิต ความดำรงอยู่ ความตั้งมั่น ความไม่ส่ายไป ความไม่ฟุ้งซ่านแห่งจิตภาวะที่จิตไม่ซัดส่าย สมถะ สมาธินทรีย์ สมาธิพละ สัมมาสมาธิ นี้เรียกว่า สมาธิ

ปธานสังขาร คือ การปรารภความเพียรทางใจ ความขะมักเขม้น ความบากบั่น ความขวนขวาย ความพยายาม ความอุตสาหะ ความทนทาน ความเข้มแข็ง ความหมั่น ความมุ่งมั่นอย่างไม่ท้อถอย ความไม่ทอดทิ้งฉันทะ ความไม่ทอดทิ้งธุระ ความเอาใจใส่ธุระ วิรยะวิรยินทรีย์ วิรยะพละ สัมมาวายามะ นี้เรียกว่า ปธานสังขาร ภิกษุผู้เข้าไปถึงแล้ว เข้าไปถึงแล้วด้วยดี เข้ามาถึงแล้ว เข้ามาถึงแล้วด้วยดีเข้าถึงแล้วเข้าถึงแล้วด้วยดี ประกอบแล้วด้วยจิตนี้ ด้วยสมาธินี้และด้วยปธานสังขารนี้ ด้วยประการฉะนี้ เพราะฉะนั้นจึงเรียกว่า ประกอบด้วยจิตติสมาธิปธานสังขาร

วิมังสา เป็นไฉน คือ ปัญญา ความรู้ชัด ความเป็นผู้ประสงค์จะทำความฉลาดไม่หลงงมงาย ความเลือกเฟ้นธรรม สัมมาทิฐิ นี้เรียกว่า วิมังสา

สมาธิ คือ ความตั้งอยู่แห่งจิต ความดำรงอยู่ ความตั้งมั่น ความไม่ส่ายไป ความไม่ฟุ้งซ่านแห่งจิตภาวะที่จิตไม่ซัดส่าย สมถะ สมาธินทรีย์ สมาธิพละ สัมมาสมาธิ นี้เรียกว่า สมาธิ

ปธานสังขาร คือการปรารภความเพียรทางใจ ความขะมักเขม้น ความบากบั่น ความขวนขวาย ความพยายาม ความอุตสาหะ ความทนทาน ความเข้มแข็ง ความหมั่น ความมุ่งมั่นอย่างไม่ท้อถอย ความไม่ทอดทิ้งฉันทะ ความไม่ทอดทิ้งธุระ ความเอาใจใส่ธุระ วิรยะวิรยินทรีย์ วิรยะพละ สัมมาวายามะ นี้เรียกว่า ปธานสังขาร ภิกษุผู้เข้าไปถึงแล้ว เข้าไปถึงแล้วด้วยดี เข้ามาถึงแล้ว เข้ามาถึงแล้วด้วยดีเข้าถึงแล้วเข้าถึงแล้วด้วยดี ประกอบด้วยวิมังสาสมาธิและปธานสังขารนี้ ด้วยประการฉะนี้ เพราะฉะนั้นจึงเรียกว่า ประกอบด้วยวิมังสาสมาธิปธานสังขาร และยังมีนักการศึกษานักวิชาการได้อธิบายเกี่ยวกับองค์ประกอบของอิทธิบาท 4 ไว้ดังนี้

1. ฉันทะ การมีใจรักในสิ่งที่ทำ

ในพระไตรปิฎก พระอภิธรรมปิฎก วิภังค์ กล่าวว่าหลักอิทธิบาทที่เกี่ยวกับฉันทะที่เรียกว่า ฉันทสมาธิปธานสังขาร ไว้ดังนี้ ก็ภิกษุ เจริญอิทธิบาท อันประกอบด้วย ฉันทสมาธิปธานสังขารเป็นอย่างไร ถ้าภิกษุทำฉันทะให้เป็นอธิบดีแล้วจึงได้สมาธิ ได้เอกัคคตาแห่งจิต สมาธินี้เรียกว่าฉันทสมาธิภิกษุนั้น ทำฉันทะให้เกิด พยายาม ปรารภความเพียรประคองจิตไว้ ทำความเพียร เพื่อป้องกันบาปอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดขึ้นมิให้เกิดขึ้น ทำฉันทะให้เกิด พยายาม ปรารภความ เพียรประคองจิตไว้ ทำความเพียรเพื่อละบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว ทำฉันทะให้เกิดพยายาม ปรารภความเพียรประคองจิตไว้ ทำความเพียร เพื่อสร้างกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดขึ้นให้ เกิดขึ้น ทำฉันทะให้เกิดพยายาม ปรารภความเพียร ประคองจิตไว้ ทำความเพียร เพื่อความดำรงอยู่ ความไม่สาบสูญ ความภิญโญยิ่ง ความไพบูลย์ ความเจริญ ความบริบูรณ์ แห่งกุศล ธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว สภาวธรรมเหล่านี้เรียกว่า ปธานสังขาร ฉันทสมาธิและปธานสังขารดังกล่าว มานี้ ประมวลย่อ 2 อย่างนั้นเข้าเป็นอันเดียวกัน ย่อมถึงซึ่งอันนับว่า ฉันทสมาธิปธานสังขาร ด้วยประการฉะนี้ (อภิ.วิ.(ไทย) 35/506/294).

ในบทเหล่านั้น ฉันทะ เป็นไฉน ความพอใจ การทำความพอใจ ความใคร่เพื่อจะทำความฉลาด ความพอใจในธรรม นี้เรียกว่า ฉันทะ สมาธิ เป็นไฉน ความตั้งอยู่แห่งจิต ความดำรงอยู่แห่งจิต ความมั่นอยู่แห่งจิต ความไม่ส่ายไปแห่งจิต ความไม่ฟุ้งซ่านแห่งจิต ภาวะที่จิต ไม่ส่ายไป ความสงบ สมาธินทรีย์ สมาธิพละ สัมมาสมาธิ อันใด นี้เรียกว่า สมาธิปธานสังขาร เป็นไฉน การปรารภความเพียรทางใจ ความขะมักเขม้น ความบากบั่น ความตั้งหน้า ความพยายาม ความอุตสาหะ

ความทนทาน ความเข้มแข็ง ความหมั่น ความก้าวไปอย่างไม่ท้อถอย ความไม่ทอดทิ้งฉันทะ ความไม่ทอดทิ้งธุระ ความประคับประคองธุระไว้ด้วยดี วิริยะ วิริยินทรีย์ วิริยพละ สัมมาวายามะ อันใดนี้เรียกว่า ปธานสังขาร

ภิกษุ เป็นผู้เข้าไปถึงแล้ว เข้าไปถึงแล้วด้วยดี เข้ามาถึงแล้ว เข้ามาถึงแล้วด้วยดี เข้าถึงแล้ว เข้าถึงแล้วด้วยดี ประกอบแล้วด้วยฉันทะ สมาธิ และปธานสังขาร ดังกล่าวมานี้ ด้วยเหตุนั้น จึงเรียกว่า ประกอบด้วยฉันทสมาธิปธานสังขาร ด้วยประการฉะนี้ (อภิ.วิ.(ไทย) 35/507/294). คำว่า อิทธิ ได้แก่ ความสำเร็จ ความสำเร็จด้วยดี การสำเร็จ การสำเร็จด้วยดี ความได้ ความได้อีก ความถึง ความถึงด้วยดี ความถูกต้อง ความกระทำให้แจ้ง ความเข้าถึง ซึ่งธรรม เหล่านั้น คำว่า อิทธิบาท ได้แก่ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์วิญญาณขันธ์ ของบุคคลผู้ บรรลุธรรมเหล่านั้น คำว่า เจริญอิทธิบาท ได้แก่ ย่อมเสพ เจริญ ทำให้มาก ซึ่งธรรมเหล่านั้น ด้วยเหตุนั้น จึงเรียกว่า เจริญอิทธิบาท (อภิ.วิ.(ไทย) 35/507/294).

คำว่า อิทธิ ได้แก่ ความสำเร็จ ความสำเร็จด้วยดี การสำเร็จ การสำเร็จด้วยดี ความได้ ความได้อีก ความถึง ความถึงด้วยดี ความถูกต้อง ความกระทำให้แจ้ง ความเข้าถึงซึ่งธรรมเหล่านั้น คำว่า อิทธิบาท ได้แก่ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์วิญญาณขันธ์ ของบุคคลผู้บรรลุธรรมเหล่านั้น คำว่า เจริญอิทธิบาท ได้แก่ ย่อมเสพ เจริญ ทำให้มาก ซึ่งธรรมเหล่านั้น ด้วยเหตุนั้น จึงเรียกว่า เจริญอิทธิบาท (อภิ.วิ.(ไทย) 35/508/295).

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2550, หน้า 34) ได้อธิบายเกี่ยวกับ ฉันทะ ว่า ฉันทะ มีใจรัก คือ พอใจจะทำสิ่งนั้น และทำด้วยใจรักต้องการทำให้เป็นผลสำเร็จอย่างดีแห่งกิจการงานที่ทำ มิใช่สักว่าทำพอให้เสร็จ ๆ หรือเพียงเพราะอยากได้รางวัลหรือผลกำไร

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) (2542, หน้า 842) ได้อธิบายเกี่ยวกับ ฉันทะ ได้แก่ ความพอใจรักในสิ่งที่ทำและพอใจฝักใฝ่ในจุดหมายของสิ่งที่ทำนั้น อยากทำสิ่งนั้น ๆ ให้สำเร็จ อยากให้งานนั้นบรรลุถึงจุดมุ่งหมาย พูดง่าย ๆ ว่ารักงานและจุดมุ่งหมายของงานพูดให้ลึกลงไปในทางธรรมว่า ความรัก ความใฝ่ใจปรารถนาต่อภาวะที่ดีงามเต็มเปี่ยมสมบูรณ์ซึ่งเป็นจุดหมายของสิ่งที่กระทำหรือซึ่งจะเข้าถึงด้วยการกระทำนั้น อยากให้สิ่ง ๆ นั้นเข้า ถึงหรือดำรงอยู่ในภาวะที่ดี ที่งดงาม ที่ประณีต ที่สมบูรณ์ที่สุดของมัน หรืออยากให้ภาวะที่ดีงามเต็มเปี่ยมสมบูรณ์ของสิ่งนั้น ๆ ของงานนั้นๆ เกิดมีจริงขึ้น อยากทำให้สำเร็จผลตามจุดมุ่งหมายที่ดีงามนั้น ความอยากที่เป็นฉันทะนี้เป็นคนละอย่างกันกับความอยากได้ในสิ่งนั้น ๆ มาเสพเสวยหรือเอามาเพื่อตัวตนในรูปใดรูปหนึ่ง ซึ่งเรียกว่าตัณหา ความอยากของฉันทะนั้นให้เกิดความสุขความชื่นชมเมื่อเห็นสิ่งนั้น ๆ งานนั้น ๆ บรรลุความสำเร็จเข้าถึงความสมบูรณ์อยู่ในภาวะอันดีงามของมันหรือพูดแยกออกไปว่า ขณะเมื่อสิ่งนั้นกำลังเดินหนาไปสู่จดหมายที่เกิดปีติเป็นความอมเอิบใจ ครั้นสิ่งหรืองานที่ทำบรรลุจุดหมายก็ได้รับโสมนัสเป็นความฉ่ำชื่นใจ ที่พร้อมไปด้วยความรู้สึกโปร่งโล่งผ่องใสเบิกบานแผ่ออกไปเป็นอิสระไร้ขอบเขต ส่วนความอยากของตัณหาให้เกิดความสุขความชื่นชมเมื่อได้สิ่งนั้นมาเสพเสวยรสอร่อย หรือปรนเปรอความยิ่งใหญ่พองขยายของตัวตน เป็นความฉ่ำ ชื่นใจที่เศร้าหมองหมกหมักตัวกีดกั้นกักตนไว้ในความคับแคบ และมักติดตามมาด้วยความหวงแหนห่วงกังวลเศร้าเสียดายและหวั่นกลัวหวาดระแวง

ถ้าสามารถปลุกเร้าให้ฉันทะเกิดขึ้น อย่างแรงกล้า เกิดความรักในคุณค่าดีงาม ความ สมบูรณ์ของสิ่งนั้นหรือจุดหมายนั้นอย่างเต็มที่แล้ว คนก็จะทุ่มเทชีวิตจิตใจอุทิศให้แก่สิ่งนั้น ต้องการทำสิ่งนั้นให้ดีที่สุด ให้สำเร็จผลอย่างดีที่สุดของสิ่งนั้น ของงานนั้น ไม่ห่วงพะวงกับสิ่งล่อ เร้า หรือผลตอบแทนทั้งหลาย จิตใจก็มุ่งแน่วแน่มั่นคงในการดำเนินสู่จุดหมาย เดินเรียบ สม่ำเสมอ ไม่ซ่านไม่ส่าย ฉันทสมาธิจึงเกิดขึ้นโดยนัยนี้ และพร้อมนั้นปธานสังขาร คือ ความ เพียรสร้างสรรค์ก็ย่อม เกิดควบคู่มาด้วย (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2542, หน้า 842)

ปิ่น มุทุกันต์ (2534, หน้า 175) ได้ให้ความเห็นว่า จุดเริ่มต้นของการทำงานอยู่ที่ใจ ตามความเข้าใจของ คนทั่วไปเอาการ “ลงมือ” เป็นการเริ่มต้นนั้นความจริงยังไม่ถูกแท้ ที่ถูกแล้วต้อง “ลงใจ” ก่อน “ลงมือ” พูดง่ายๆ คือ ทำใจเราเองเสียก่อน ความมุ่งหมาย คือ ทำใจให้เกิดฉันทะ คือ มีความรัก งานหรือพอใจกับงานที่จะทำ เมื่อใจรักแล้วจะได้ทำด้วยความเต็มใจและบุคคลจะเกิดความรักใน งานนั้นต่อเมื่อได้เห็นผลงานว่า ถ้าทำงานนี้แล้วจะได้อะไร ถ้าไม่ทำจะเกิดผลเสียหายอย่างไร เมื่อเห็นผลได้เสียแล้ว ฉันทะ ย่อมจะเกิดขึ้น

วิชัย โถสุวรรณจินดา (2535, หน้า 111) ได้อธิบายถึงความพอใจในงาน คือ ภาวะการมีอารมณ์ในทางบวกที่เกิดขึ้นจากการประเมินประสบการณ์ในงานของบุคคล ความพอใจในงานจะส่งผลถึงขวัญของบุคคลอันเป็นพลังผลักดันต่อการทำงานในอนาคต

สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย (2550, หน้า 238) กล่าวว่า ฉันทะ คือ ความรัก ความชอบ ความสนใจในสิ่งที่กระทำหรือหมายถึงการมีความรักและความรับผิดชอบต่องาน ต่อหน้าที่ของตน

วิญญู อัคณารักษ์ (2537, หน้า 20) ได้ให้ความเห็นว่า การที่จะทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีความรักและความพึงพอใจในการทำงานของตนและสามารถทำงานได้อย่างเต็มที่เต็มความสามารถนั้นจะต้องดำเนินการ ดังนี้

1. ความมั่นคงในตำแหน่งหน้าที่ เพื่อที่จะให้ผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติหน้าที่ด้วยความ มั่นใจเสมอ ผู้บังคับบัญชาจะต้องทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชารู้สึกว่าตนมีความมั่นคงในตำแหน่งหน้าที่ ทั้งนี้รวมถึงว่าองค์การนั้นจะต้องเป็นองค์การที่มั่นคงถาวร

2. สภาพที่ทำงานที่ดี สภาพที่ทำงานที่ดีก็เป็นสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งในการที่จะทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาทำงานอย่างมีประสิทธิภาพได้

3. โอกาสที่จะก้าวหน้าคนทุก ๆ คนมีความทะเยอทะยานในการที่จะก้าวหน้าต่อไปไม่ ว่าจะเป็นงานอะไรก็ตาม ไม่ใช่เพียงแต่เงินเดือนเท่านั้นที่เป็นสิ่งสำคัญ จะต้องคำนึงอีกด้วยว่า งานนั้นจะมีอนาคตไปได้ไกลแค่ไหน

4. วัตถุประสงค์ที่ดีมีคุณค่าอย่างแท้จริง ไม่ว่าจะเป็นการทำงานอะไรก็ตาม ถ้าหากเรารู้ ว่าสิ่งที่เราทำนั้นเป็นสิ่งที่มีคุณค่ามีประโยชน์อย่างแท้จริง เราก็ตั้งใจทำงานสิ่งนั้นยิ่งกว่างานที่ไม่มีประโยชน์

พระธรรมวิสุทธาจารย์ (เหล่ว สุมโน) (ม.ป.ป, หน้า 3) ได้ให้ความเห็นว่าในการทำงานนั้นย่อมมีอุปสรรคอยู่หลายอย่างที่สำคัญคือ ความเบื่อหน่ายไม่ว่าจะทำงานอะไร ถ้าเกิดความเบื่อหน่ายขึ้นแล้วมีอันให้เป็นไปต่าง ๆ เมื่อจิตเกิดความเบื่อหน่ายขึ้นเช่นนี้แล้ว จะปรากฏว่างานที่ง่ายก็กลายเป็นยากงานน้อยก็กลายเป็นมาก งานเบาก็กลายเป็นงานหนัก เกิดความรวนเรที่สุดก็ทอดทิ้งทำไม่สำเร็จ ต้องเดือดร้อนในภายหลัง ในทางตรงกันข้ามถ้ามีความรักงานแล้ว งานที่น่า เบื่อก็จะ

กลายเป็นงานที่สนุกสนาน ที่ยากก็กลายเป็นง่าย ดังนั้น จึงควรสร้างฉันทะความพอใจ ในงานเป็นเบื้องแรกเสียก่อน

สรุปได้ว่า ฉันทะ (การมีใจรักในสิ่งที่ทำ) หมายถึง พฤติกรรมแสดงถึงการมีใจรักในสิ่งที่ทำ มีความพึงพอใจ มีความรู้สึกจริงใจ มีความผูกพัน รู้สึกว่างานที่ทำอยู่นั้นมีคุณค่า มีคุณประโยชน์ทั้งต่อตนเอง ต่อผู้อื่นและต่อองค์กร เพื่อให้การทำงานนั้นบรรลุเป้าหมายขององค์กรต่อไปอย่างสำเร็จและมีประสิทธิภาพ

2. วิริยะ ความเพียรพยายามในสิ่งที่ทำ

ในพระไตรปิฎก พระอภิธรรมปิฎก วิภังค์ กล่าวว่า หลักอิทธิบาทที่เกี่ยวกับวิริยะที่เรียกว่า วิริยสมาธิปธานสังขาร ไว้ดังนี้

ก็ภิกษุ เจริญอิทธิบาทอันประกอบด้วยวิริยสมาธิปธานสังขารเป็นอย่างไร ถ้าภิกษุทำความเพียรให้เป็นอธิบดีแล้วจึงได้สมาธิ ได้เอกัคคตาแห่งจิตสมาธินี้เรียกว่า วิริยสมาธิ ภิกษุนั้นทำฉันทะให้เกิด พยายาม ปรารภความเพียร ประคองจิตไว้ ทำความเพียร เพื่อป้องกันบาปอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดขึ้นมิให้เกิดขึ้น ฯลฯ เพื่อละบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว ฯลฯ เพื่อสร้างกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดขึ้นให้เกิดขึ้น ทำฉันทะให้เกิด พยายาม ปรารภความเพียร ประคองจิตไว้ ทำความเพียร เพื่อความดำรงอยู่ ความไม่สาบสูญ ความภิยโยยิ่งความไพบูลย์ ความเจริญ ความบริบูรณ์ แห่งกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว สภาวธรรมเหล่านี้ เรียกว่าปธานสังขาร

วิริยสมาธิและปธานสังขาร ดังกล่าวมานี้ ประมวลย่อ 2 อย่างนั้นเข้าเป็นอันเดียวกัน ย่อมถึงซึ่งอันนับว่า วิริยสมาธิปธานสังขาร ด้วยประการฉะนี้ (อภิ.วิ.(ไทย) 35/509/295).

ในบทเหล่านั้น วิริยะ เป็นไฉน

การปรารภความเพียรทางใจ ฯลฯ สัมมาวายามะ อันใด นี้เรียกว่า วิริยะ สมาธิเป็นไฉน

ความตั้งอยู่แห่งจิต ความดำรงอยู่แห่งจิต ความมั่นอยู่แห่งจิต ความไม่ส่ายไปแห่งจิต ความไม่ฟุ้งซ่านแห่งจิต ภาวะที่จิตไม่ส่ายไป ความสงบ สมาธินทรีย์ สมาธิพละ สัมมาสมาธิ อันใด นี้เรียกว่า สมาธิ

ปธานสังขาร เป็นไฉน การปรารภความเพียรทางใจ ฯลฯ สัมมาวายามะ อันใด นี้เรียกว่า ปธานสังขารภิกษุ เป็นผู้เข้าไปถึงแล้ว ฯลฯ ประกอบแล้ว ด้วยวิริยะ สมาธิ และปธานสังขารดังกล่าวมานี้ ด้วยเหตุนั้นจึงเรียกว่า ประกอบด้วยวิริยสมาธิปธานสังขาร ด้วยประการฉะนี้ (อภิ.วิ.(ไทย) 35/510/296).

คำว่า อิทธิ ได้แก่ ความสำเร็จ ความสำเร็จด้วยดี การสำเร็จ

การสำเร็จด้วยดี ความได้ ความได้อีก ความถึง ความถึงด้วยดี ความถูกต้องความกระทำให้แจ้ง ความเข้าถึง ซึ่งธรรมเหล่านั้น

คำว่า อิทธิบาท ได้แก่ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ วิญญาณขันธ์ ของบุคคลผู้ บรรลุธรรมเหล่านั้น

คำว่า เจริญอิทธิบาท ได้แก่ ย่อมเสพ เจริญ ทำให้มาก ซึ่งธรรมเหล่านั้น ด้วยเหตุนั้นจึงเรียกว่า เจริญอิทธิบาท (อภิ.วิ.(ไทย) 35/511/297).

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2550, หน้า 35) ได้อธิบายเกี่ยวกับ วิริยะ ว่า วิรยะ ความพากเพียร คือ ขยันหมั่นประกอบ หมั่นกระทำสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข็มแข็ง อดทนเอาธุระ ไม่ทอดทิ้ง ไม่ท้อถอย ก้าวไปข้างหน้าจนกว่าจะสำเร็จ

พุทธทาสภิกขุ และปัญญานันทภิกขุ (2544, หน้า หน้า 178) ได้อธิบายว่า วิรยะ ต้องมีความเพียรมั่น คือ เมื่อมีกำลังใจเป็นสิ่งสำคัญแล้ว ต่อไปก็มีความมั่น ในความเพียร ภาษาบาลี เรียกว่า วิรยะ พระพุทธภาษิตที่ว่า วิริเย ทุกฺขมจฺเจติ คนที่จะพ้นทุกข์ได้เพราะความเพียร หรือว่าคำที่ พระมหาชนก กล่าวว่า วายเมเถว ปุริโส ยาว อตฺถสฺส นิปฺปทา เกิดเป็นคนต้องทำเรื่องไป จนกว่าจะถึง จุดหมายปลายทาง บุคคล ผู้ที่มีความเพียรนั้นย่อมไมกลัวต่ออุปสรรค ไม่กลัวต่อความลำบาก ไม่กลัว ต่ออะไรทั้งสิ้น เมื่อเราจะไปแล้วก็ไปให้ตามจุดที่เราตั้งไว้ แต่ขอให้ตั้งจุดมุ่งหมายในทางที่ดีงาม ไม่ตั้ง จุดมุ่งหมายที่เกิดความเดือดร้อนแก่ใคร และความเพียรนั้นต้องเพียรสม่ำเสมอ ไมใช่เพียรชั่วครั้ง ชั่วคราว ดังที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงตักเตือนว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เมื่อเธอยังไม่ถึงจุดหมายที่เธอ ต้องการ อย่าละความเพียรเป็นอันขาด”

พระเทพวิสุทธิญาณ (ไพบูลย์ สุมังคโล) (2534, หน้า 94) ได้อรรถาธิบายว่า วิริยะ แปลว่า ความเพียร ประกอบความดี มีความขยันหมั่นเพียรไม่ทอดธุระ เป็นเครื่องพยุงความ พอใจไม่ให้ท้อถอยใน การทำงาน เพราะว่างานทุกชนิมักจะง่ายตอนคิด แต่มักจะติดตอนทำ จึง จำเป็นต้องใช้ความ เพียรพยายามเรื่อยไป จนกว่าจะสำเร็จตามความพอใจที่ปลูกไว้เบื้องต้น ดังพระ พุทธนิพนธ์ตรัส เตือนไว้ว่า “วายเมเถว ปุริโส ยาว อตฺถสฺส นิปฺปทา เกิดเป็นคนควรพากเพียรเรื่อยไป จนกระทั่งสำเร็จจุดที่ประสงค์”

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) (2542, หน้า 843) ได้อธิบายเกี่ยวกับวิรยะไว้ดังนี้ วิรยะ ความเพียร ได้แก่ ความอาจหาญแกล้วกล้าบากบั่น ก้าวไปใจสู้ไม่ย่อท้อไมหวั่นกลัวต่ออุปสรรค และความยากลำบากเมื่อคนรู้ว่าสิ่งใดมีคุณค่าควรแก่การบรรลุถึง ถ้าวิริยะเกิดขึ้นแก่เขาแล้วแม้ได้ยิน ว่าจดหมายนั้นจะลุถึงได้ยากนัก มีอุปสรรคมาก หรืออาจให้เวลายาวเท่านั้นปี เท่านั้นเดือน เขาก็ไม่ ท้อถอย กับเห็นเป็นสิ่งที่ท้าทายที่เขาจะเอาชนะให้ได้ทำให้สำเร็จส่วนผู้ที่ขาดความเพียรอยากบรรลุ ความสำเร็จเหมือนกัน แต่พอได้ยินว่าต้องใช้เวลาเป็นปีก็หมดแรงถอยหลัง คนที่มีความเพียรเท่ากับมี แรงหนุน เวลาทำงานหรอปฏิบัติธรรมก็ตาม จิตใจจะแน่วแน่มั่นคง พุ่งตรงต่อจุดหมาย สมาธิก็เกิดขึ้น ได้เรียกว่าวิริยสมาธิ พร้อมทั้งมีปธานสังขาร คือความเพียรสร้างสรรค์เข้าประกอบคู่ไปด้วยกัน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ (2542, หน้า 24) ได้ตรัสถึงคำ ว่า วิรยะ (ความเพียร) ว่าท่านใดถึงพร้อมด้วยความพยายามโดยธรรม ไม่จมลงในห้วงมหรรณพซึ่ง ประมาณมิได้เห็นปานนี้ ด้วยกิจคือ ความพากเพียรของบุรุษ ท่านนั้นจงไปในสถานที่ที่ใจของท่านยินดี นั้นเถิด และว่าบุคคลเมื่อกระทำความเพียร แม้จะตายก็ไม่ชื่อว่าเป็นหนี้ในระหว่างหมู่ญาติเทวดา และบิดามารดา อนึ่งบุคคลเมื่อทำกิจของผู้ชาย ย่อมไม่เดือดร้อนในภายหลัง

บุญมี แท่นแก้ว (2539, หน้า 141) กล่าวว่า วิริยะ คือ ความเพียรหรือความ ขยันหมั่นเพียรประกอบ สิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็งอดทน เอาธุระไม่ท้อถอย

ปิ่น มุทุกันต์ (2534, หน้า 197) กล่าวในทำนองเดียวกันว่า ความเกียจคร้านมา เป็นมารร้ายแห่ง ความสำเร็จ โดยปกติคนเกียจคร้านเป็นคนขลาดต่อเหตุการณ์และสิ่งแวดล้อมที่ เรียกว่าชอบอ้าง กลัวร้อน กลัวหนาว กลัวแดดลมฝน กลัวหิว กลัวเหนื่อย ฯลฯ รวมความว่า คนเกียจ

คร้าน คือคนขลาด คนกลัว ส่วนคนที่มีวิริยะเป็นคนกล้า คือ กล้าสู้กับความยากลำบากและเหตุธรรมชาติ เพื่อทำงานให้เสร็จสิ้นไป งานทุกอย่างจำเป็นต้องใช้ความเพียร ส่วนงานอย่างใด จะต้องใช้ความเพียรมากน้อยเพียงใด ย่อมแล้วแต่ความมากน้อยหรือความยากง่ายของงานนั้น งานใดเล็กน้อยหรือมีความยุ่งยากน้อย มีความเพียรแต่น้อยก็เพียงพอที่จะทำให้งานสำเร็จได้ แต่งานใดเป็นงานใหญ่หรือยุ่งยากมาก ผู้ทำก็ยิ่งต้องมีความเพียรมากจึงจะสำเร็จได้

ทองคูณ หงส์พันธ์ (2531, หน้า 358) ได้กล่าวว่าการฝึกหัดตนให้เป็นคนขยันขันแข็ง และมีความเพียร พยายาม อาจฝึกได้ดังต่อไปนี้

1. ให้เป็นที่ชอบนิสัย “ทำเดี๋ยวนี้” สิ่งใดที่สามารถทำได้ จงรีบทำทันทีในวันนี้ ไม่ปล่อยให้ข้ามวัน

2. มีขวัญและกำลังใจในการทำงาน ถ้าเราสามารถพบว่า เราขาดขวัญหรือกำลังใจ เราก็ควรที่จะตั้งความหวังของเราเอง หมั่นคิดว่าเวลาที่ผ่านไปมีประโยชน์ ไม่ปล่อยเวลาให้ผ่านไปโดยเปล่าประโยชน์

3. รู้จักศิลปะในการทำงาน รักงานที่ทำและมีความอดทนในการทำงาน มีความเพลิดเพลินในการทำงาน

4. ไม่อ้างเหตุใด ๆ เพื่อจะได้ไม่ต้องทำงาน เช่น อ้างว่ายังเช้าอยู่ค่ำแล้ว ดึกแล้วควรจะ พักผ่อน ฯลฯ ผู้ที่ขยันขันแข็งย่อมสละเวลาให้กับการทำงานแม้จะล่วงเวลาชั่วโมงทำงาน หรือบางคนก็หอบเอางานไปทำต่อที่บ้าน

5. ฝึกความกระตือรือร้นและลงมือทำงาน ด้วยความกระฉับกระเฉง ไม่เฉื่อยชา จะหยุดทำงานชั่วขณะก็เพื่อพักผ่อน

วิเชียร รักการ (2529, หน้า 136) กล่าวว่า ความเพียรเป็นลักษณะของอุตสาหะ คือ ความพยายามอย่าง เข้มแข็ง เพื่อให้เกิดความสำเร็จในการทำงาน ความอุตสาหะนั้นจะต้องประกอบด้วยลักษณะ ดังนี้ ความพยายามมีมานะบากบั่น ความอดทนไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคใดๆ ความกระตือรือร้นและ ความจริงใจในการทำงานและความมีระเบียบวินัย

บุญทัน ดอกไธสง (2529, หน้า 134) ได้ให้ความหมายของความขยันว่า คือ การพากเพียรพยายามในการที่จะทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งให้สำเร็จ แม้ว่าจะเหน็ดเหนื่อยสักเพียงไรก็ตามหรือมีความตั้งใจที่จะทำงานสม่ำเสมอ ควรใช้เวลาทำงานมากกว่าเวลาพักผ่อน มีความอดทนและงาน จะสำเร็จได้ด้วยความขยันหมั่นเพียร รวมทั้งพร้อมที่จะทำงานด้วยความอดทนเพื่อส่วนรวม ความขยันขันแข็งจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญในการสร้างชาติและความขยันขันแข็งนั้นจะต้องสร้างเป็นอุดมการณ์ขึ้นมาเพื่อเผยแพร่อุดมการณ์และความขยันขันแข็งไปทั่วประเทศ เนื่องจากความ ขยันขันแข็งเป็นองค์ประกอบสำคัญทำให้ชาติมีอยู่มีกิน ความขยันหมั่นเพียรจึงเป็นหลักสำคัญยิ่งในการพัฒนาประเทศ ซึ่งถ้าทุกคนมีความขยันกันอย่างแท้จริง ย่อมจะยังประโยชน์ให้สำเร็จแก่ชาติบ้านเมืองอย่างแท้จริง ส่วนบุคคลที่มีความขยันหมั่นเพียร ความเจริญก้าวหน้าย่อมเป็นของบุคคลนั้น

สรุปได้ว่า วิริยะ (ความเพียรพยายามในสิ่งที่ทำ) หมายถึง การมีพฤติกรรมความเพียรพยายามในสิ่งที่ทำ ด้วยความขยัน และอดทน ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค มีการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ มีความกระตือรือร้นต่อการเรียน มีความพยายามที่จะทำงานในสิ่งที่ตนทำไม่ได้

3. จิตตะ การมีใจจดจ่อและรับผิดชอบในสิ่งที่ทำ

พระไตรปิฎก พระอภิธรรมปิฎก วิภังค์ กล่าวว่า หลักอิทธิบาทที่เกี่ยวกับจิตตะ ที่เรียกว่า จิตตสมาธิปธานสังขาร ไว้ดังนี้

ก็ภิกษุ เจริญอิทธิบาทอันประกอบด้วยจิตตสมาธิปธานสังขาร เป็นอย่างไร

ถ้าภิกษุทำจิตให้เป็นอธิบดีแล้วจึงได้สมาธิ ได้เอกัคคตาแห่งจิต สมาธินี้ เรียกว่า จิตต สมาธิ ภิกษุนั้น ทำฉันทะให้เกิด พยายาม ปรารภความเพียร ประคองจิตไว้ ทำความเพียร เพื่อป้องกันบาปอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดขึ้นมิให้เกิดขึ้น ฯลฯ เพื่อละบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว ฯลฯ เพื่อสร้างกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดขึ้นให้เกิดขึ้น ทำฉันทะให้เกิดขึ้น พยายาม ปรารภความเพียร ประคองจิตไว้ ทำความเพียร เพื่อความดำรงอยู่ ความไม่สาบสูญ ความภิยโยยิ่ง ความไพบูลย์ ความเจริญ ความบริบูรณ์ แห่งกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว สภาวธรรมเหล่านี้ เรียกว่า ปธานสังขาร

จิตตสมาธิและปธานสังขารดังกล่าวมานี้ ประมวลย่อ 2 อย่างนั้น เข้าเป็นอันเดียวกัน ย่อมถึงซึ่งอันนับว่า จิตตสมาธิปธานสังขาร ด้วยประการฉะนี้ (อภิ.วิ.(ไทย) 35/512/297)

ในบทเหล่านั้น จิต เป็นไฉน จิต มโน มานัส ฯลฯ มโนวิญญาณธาตุที่สมกัน อันใด นี้เรียกว่า จิต สมาธิ เป็นไฉน ความตั้งอยู่แห่งจิต ฯลฯ สัมมาสมาธิ อันใด นี้เรียกว่า สมาธิ ปธานสังขาร เป็นไฉน การปรารภความเพียรทางใจ ฯลฯ สัมมาวายามะ อันใด นี้เรียกว่า ปธานสังขาร

ภิกษุ เป็นผู้เข้าไปถึงแล้ว ฯลฯ ประกอบแล้ว ด้วยจิต สมาธิ และปธานสังขาร ดังกล่าว มานี้ ด้วยเหตุนั้น จึงเรียกว่า ประกอบด้วยจิตตสมาธิปธานสังขาร ด้วยประการฉะนี้ (อภิ.วิ.(ไทย) 35/513/297).

คำว่า อิทธิ ได้แก่ ความสำเร็จ ความสำเร็จด้วยดี การสำเร็จ การสำเร็จด้วยดี ความได้ ความได้อีก ความถึง ความถึงด้วยดี ความถูกต้อง ความกระทำให้แจ้ง ความเข้าถึง ซึ่งธรรมเหล่านั้น

คำว่า อิทธิบาท ได้แก่ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์วิญญาณขันธ์ ของบุคคลผู้ บรรลุธรรมเหล่านั้น

คำว่า เจริญอิทธิบาท ได้แก่ ย่อมเสพ เจริญ ทำให้มาก ซึ่งธรรมเหล่านั้น ด้วยเหตุนั้น จึง เรียกว่า เจริญอิทธิบาท (อภิ.วิ.(ไทย) 35/514/298).

พุทธทาสภิกขุ (2542, หน้า 36) ได้อธิบายว่า จิตตะ หมายถึง กำลังจิต กำลังสมาธิหรือคุณภาพของจิต คุณภาพส่วนที่พึงปรารถนาของจิตเรียกว่ากำลังจิต หรือกำลังสมาธิ ซึ่งเลยเพ่งเล็งไปแกส่วนที่อบรมดูแล้ว คือจิตที่อบรมดีแล้ว เดินมาถูกทางแล้วจงจะมีคุณสมบัติแล้วมีกำลังมหาศาลของมัน

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2550, หน้า 36) ได้อธิบายเกี่ยวกับ จิตตะ ว่าจิตตะเอาจิตฝักใฝ่ คือ ตั้ง สติรับรู้ในสิ่งที่ทำ และทำสิ่งนั้นด้วยความคิด ไม่ปล่อย จิตใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอย ใช้ความคดในเรื่องนั้นบ่อยๆ เสมอๆ ทำกิจหรืองานนั้นอย่างอุทิศตัวอุทิศใจ

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) (2542, หน้า 843) ได้อธิบายเกี่ยวกับจิตตะ เป็นความคิดจดจ่อหรือเอาใจใส่ฝักใฝ่ ได้แก่ ความมีจิตผูกพันจดจ่อเฝ้าเรื่องนั้น ใจอยู่กับงานนั้นไม่ปล่อยไม่ห่างไปไหนถ้าจิตตะเป็นไปอย่าแรงกล้าในเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรืองานอย่างใดอย่างหนึ่งคนผู้นั้นจะไม่สนใจไม่รับรู้เรื่องอื่นๆ ใครพูดอะไรในเรื่องอื่นๆ ไม่สนใจ แต่ถ้าพูดเรื่องนั้น งานนั้นจะสนใจเป็นพิเศษ

ทันที บางที่จัดทำเรื่องนั้น งานนั้นขลุกง่วนอยู่ได้ทั้งวันทั้งคืนไม่เอาใจใส่ร่างกายการแต่งเนื้อแต่งตัว อะไรเกิดขึ้นก็ไม่สนใจเรื่องอื่น ๆ เกิดขึ้นใกล้ ๆ บางที่ก็ไม่รู้ ทำจนลืมวันลืมคืน ลืมกินลืมนอน ความมีใจจดจ่อเช่นนี้ย่อมทำให้สมาธิเกิดขึ้น จิตจะแน่วแน่แนบสนิทในกิจที่ทำ มีกำลังมา เฉพาะทำจิตนั้นเรียกเป็นจิตตสมาธิ พร้อมกันนั้นก็เกิดปธานสังขาร คือความเพียรสร้างสรรค์ร่วมสนับสนุนไปด้วย

บุญมี แท่นแก้ว (2539, หน้า 141) กล่าวว่า จิตตะคือ ความคิดหรือตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำสิ่งนั้นด้วยความคิด ไม่ปล่อยให้ใจฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป

สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย (2550, หน้า 239) กล่าวว่า จิตตะ ความคิดมุ่งไป ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิตฝักใฝ่ไม่ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป อุทิศตัวอุทิศใจให้สิ่งที่ทำอย่างมั่นคง

สรุปได้ว่า จิตตะ (การมีใจจดจ่อและรับผิดชอบในสิ่งที่ทำ) หมายถึง การมีพฤติกรรมที่การมีใจจดจ่อและรับผิดชอบในสิ่งที่ทำ มีความรับผิดชอบ ตั้งใจเรียนและปฏิบัติงานอย่างเต็มความรู้ ความสามารถ ส่งผลให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย

4. วิมังสา การพิจารณาใคร่ครวญหาเหตุผลในสิ่งที่ทำ

พระไตรปิฎก พระอภิธรรมปิฎก วิภังค์ กล่าวว่า หลักอิทธิบาทที่เกี่ยวกับวิมังสาที่เรียกว่า วิมังสาสมาธิปธานสังขาร ไว้ดังนี้

ก็ภิกษุ เจริญอิทธิบาทอันประกอบด้วยวิมังสาสมาธิปธานสังขาร เป็นอย่างไร

ถ้าภิกษุทำปัญญาให้เป็นอธิบดีแล้วจึงได้สมาธิ ได้เอกัคคตาแห่งจิตสมาธินี้เรียกว่าวิมัง สาสมาธิ ภิกษุนั้น ทำฉันทะให้เกิด พยายาม ปรารภความเพียร ประคองจิตไว้ ทำความเพียร เพื่อป้องกันบาปอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดขึ้นมิให้เกิดขึ้น ฯลฯ เพื่อละบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว ฯลฯ เพื่อสร้างกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดขึ้นให้เกิดขึ้น ทำฉันทะให้เกิด พยายาม ปรารภความเพียร ประคองจิตไว้ ทำความเพียร เพื่อความดำรงอยู่ ความไม่สาบสูญ ความภิยโยยิ่งความไพบูลย์ ความเจริญ ความบริบูรณ์ แห่งกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว สภาวธรรมเหล่านี้ เรียกว่า ปธานสังขาร

วิมังสาสมาธิและปธานสังขารดังกล่าวมานี้ ประมวลย่อ 2 อย่างนั้นเข้าเป็นอันเดียวกัน ย่อมถึงซึ่งอันนับว่า วิมังสาสมาธิปธานสังขาร ด้วยประการฉะนี้ (อภิ.วิ.(ไทย) 35/515/298).

ในบทเหล่านั้น วิมังสา เป็นไฉน

ปัญญา กิริยาที่รู้ชัด ฯลฯ ความไม่หลง ความวิจัยธรรม สัมมาทิฏฐิ อันใด นี้เรียกว่า วิมังสา

สมาธิ เป็นไฉน

ความตั้งอยู่แห่งจิต ฯลฯ สัมมาสมาธิ อันใด นี้เรียกว่า สมาธิ

ปธานสังขาร เป็นไฉน การปรารภความเพียรทางใจ ฯลฯ สัมมาวายามะ อันใด นี้เรียกว่า ปธานสังขาร

ภิกษุ เป็นผู้เข้าไปถึงแล้ว ฯลฯ ประกอบแล้วด้วยวิมังสา สมาธิและปธานสังขารดังกล่าว มานี้ ด้วยเหตุนั้น จึงเรียกว่า ประกอบด้วยวิมังสาสมาธิปธานสังขาร ด้วยประการฉะนี้ (อภิ.วิ.(ไทย) 35/516/298)

คำว่า อิทธิ ได้แก่ ความสำเร็จ ความสำเร็จด้วยดี การสำเร็จ การสำเร็จด้วยดี ความได้ ความได้อีก ความถึง ความถึงด้วยดี ความถูกต้อง ความกระทำให้แจ้ง ความเข้าถึงซึ่งธรรม

เหล่านั้น คำว่า อิทธิบาท ได้แก่ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ วิญญาณขันธ์ ของบุคคลผู้ บรรลุธรรมเหล่านั้น คำว่า เจริญอิทธิบาท ได้แก่ ย่อมเสพ เจริญ ทำให้มาก ซึ่งธรรมเหล่านั้น ด้วยเหตุนั้น จึงเรียกว่า เจริญอิทธิบาท (อภิ.วิ.(ไทย) 35/517/299)

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) (2550, หน้า 36) ได้อธิบายเกี่ยวกับ วิมังสา ว่า วิมังสาใช้ปัญญาสอบสวน คือหมั่น ใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผลและตรวจสอบ ข้อยงหยอนเกนเลยบกพร่องขัดข้อง เป็นต้น ในสิ่งที่ทำนั้นโดยรู้จักทดลอง วางแผนวัดผล คิดค้น วิธีแก้ไขปรบปรง เป็นตนเพื่อจัดการและดำเนินงานนั้นให้ได้ผลดียิ่งขึ้นไป

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) (2542, หน้า 843) ได้อธิบายเกี่ยวกับ วิมังสาไว้ดังนี้ วิมังสา ความสอบสวนไตร่ตรอง ได้แก่ การใช้ปัญญาพิจารณาหมั่นใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผล และตรวจสอบข้อยงหยอนเกินเลยบกพร่อง หรือข้อข้องใจเป็นต้น ในกิจที่ทำ รู้จักทดลองและคิดหาเหตุผล ชอบสอบสวนทดลองเมื่อทำอะไรก็คิดพิจารณาทดสอบไป เช่นคิดว่าเหตุผลนี้เกิดจากเหตุอะไร ทำไมถึงเป็นอย่างนี้ ผลคราวนี้เกิดจากปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบนี้เข้าไป จะเกิดผลอย่างนี้ ลองเปลี่ยนองค์ประกอบนั้นแล้วไม่เกิดผลอย่างที่คาดหมาย เป็นเพราะอะไรจะแก้ไขจุดไหน ฯลฯ การคิดหาเหตุผลและสอบสวนทดลองอย่างนี้ ย่อมช่วยรวมจิตใจให้คอยกำหนดและติดตามเรื่องที่พิจารณาอย่างติดแจตลอดเวลา เป็นเหตุให้จิตแน่วแน่แล่นดิ่งไปกับเรื่องที่พิจารณา ไม่ฟุ้งซ่าน ไม่วอกแวก และมีกำลัง เรียกว่าเป็น วิมังสาสมาธิซึ่งก็จะมีปธานเป็นสังขาร คือความเพียรสร้างสรรค์เกิดมาด้วย

พระเทพวิสุทธิญาณ (ไพบูลย์ สุมงฺคโล) ได้อรรถาธิบายว่า วิมังสา แปลว่า ความตริตรองพิจารณาเหตุผลในสิ่งนั้นๆ หมายความว่า ใช้ปัญญาสอดส่องเทียบเคียงเปรียบเทียบทั้ง เหตุทั้งผลในความดีต่างๆ ที่ตนกระทำมาแล้ว คือ ย้อนกลับไปดูว่าตนได้ทำเหตุ ปลูกฉันทะ ใช้วิริยะ ได้ตั้งจิตตะในการนั้นๆ ไว้มากน้อยเพียงไร แล้วได้ผลเท่าไร เมื่อบุคคลพิจารณาสอบสวน การทำงานของตนด้วยตน ก็ย่อมเข้าใจตนเอง สามารถปรับตนเองให้ทำงานได้ถูกต้อง

ปิ่น มุทุกันต์ (2534, หน้า 188) ได้ให้ความเห็นว่า ยอดสุดวิธีทำงานให้สำเร็จรวมอยู่ในอิทธิบาทข้อสุดท้ายนี้ คือ วิมังสา ซึ่งแปลว่า การพินิจพิเคราะห์ หมายความว่า ทำงานด้วยปัญญา ด้วยสมองคิด ไม่ใช่สักแต่ว่าทำ คนเราถึงจะรักงานเท่าไร บากบั่นปานใดและเอาใจใส่อยู่ตลอดเวลา แต่ถ้าขาดการใช้ปัญญาพิจารณางานด้วยแล้ว ผลที่สุดงานก็คั่งค้างอากูลจนได้ เพราะแม้แต่ขบวนการทำจะสำเร็จไปแล้ว แต่ผลงานก็ไม่เรียบร้อย ต้องทำกันใหม่ล่ำไป เข้าลักษณะที่ว่าทำเสร็จแล้วแต่งานมันไม่สิ้นสุด

วันทนา กอวัฒนสกุล (2542, หน้า 7) ให้ความเห็นในทำนองว่า การทำงานหากเกิดปัญญาหรือ ความรู้ในงานก็จะทำได้ไม่ดี การที่จะมีความรู้ในงานได้ดีก็ต้องศึกษาพิจารณาในเนื้องานนั้นให้ ละเอียด รู้ถึงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานย่อยและหน่วยงานใหญ่ ผลกระทบของความสัมพันธ์นั้นๆ รวมทั้งเหตุผลของการที่ต้องมีธุรกรรมในแต่ละอย่าง ถ้ามีความรู้ความเข้าใจ ในงานดีแล้วก็จะสามารถทำงานนั้นได้ดี

สรุปได้ว่า วิมังสา (การพิจารณาใคร่ครวญหาเหตุผลในสิ่งที่ทำ) หมายถึง การมีพฤติกรรมที่แสดงออกโดยการพิจารณาใคร่ครวญหาเหตุผลในสิ่งที่ทำ มีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ที่มีประโยชน์ เพื่อพัฒนาการเรียนและการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพ

สรุปว่า อิทธิบาท 4 มีองค์ประกอบของหลักธรรมที่ก่อให้เกิดความสำเร็จในด้านการเรียนและด้านอื่นๆ อีกด้าย มี 4 ประการคือ 1) ฉันทะ คือ ความรักความพอใจในการเรียนการสอนและการงานที่ได้รับมอบหมาย ไม่ทำเพื่อสักแต่ว่าทำ แต่ทุ่มเทเพื่อหวังให้การเรียนออกมาได้เป็นที่พอใจและชื่นชอบ ต่อตนเองและผู้อื่น 2) วิริยะ คือ ความขยันหมั่นเพียรในหน้าที่การเรียน งานทุกอย่างจะสำเร็จได้ต้องอาศัยความขยันหมั่นเพียร ความวิริยะจึงเป็นเครื่องมือหนึ่งที่จะนำคุณไปสู่ความสำเร็จได้ 3) จิตตะ คือ ความเอาใจใส่รับผิดชอบต่อการเรียนการสอนและการงาน จิตตะจึงเป็นธรรมะที่แสดงถึงสติ ความรอบคอบและความรับผิดชอบที่จะตามมา จิตตะจึงมีความสำคัญในการทำงานโดยไม่วอกแวกออกไปนอกลู่นอกทาง ดังนั้น เมื่อคุณมีทั้งฉันทะและวิริยะแล้ว จิตตะจะเป็นเสมือนรั้วของเส้นทางที่ไม่ให้ไขว้เขวออกนอกทางสู่ความสำเร็จได้ และ 4) วิมังสา คือ การพินิจใคร่ครวญ และใช้ปัญญาหาเหตุผลหรือเอาใจจดจ่ออยู่ตลอดเวลา หาหนทางแก้ไขสิ่งที่ผิดพลาดให้ดียิ่งขึ้นไป

4. ประโยชน์อิทธิบาท 4

ประโยชน์ของฉันทะ คือ ทำให้เป็นผู้มีความพอใจ และมีใจรักต่องาน ทำให้เกิดความรู้สึกเต็มใจในการทำงาน เกิดการทำงานด้วยความสุข ไม่รู้สึกเบื่อหน่ายง่าย ไม่เกิดอาการท้อแท้ ช่วยให้งานดำเนินต่อไปอย่างต่อเนื่อง และเกิดการสร้างสรรค์ในงาน ประโยชน์ของวิริยะ คือ ทำให้เป็นคนมนเพียร และขยันในการทำงาน ไม่มีความเกียจคร้าน มุ่งมั่นที่จะทำงานให้เสร็จ ผู้ที่ ขาดความขยัน ยอมทำงานขาด ๆ เกินๆ หรือมักทำงานนั้นไม่สำเร็จ หรือหากสำเร็จก็สำเร็จล่าช้า และไม่มีประสิทธิภาพ ประโยชน์ของจิตตะ คือ ทำให้เป็นคนมีความมุ่งมั่น และจดจ่อกับงานที่ทำ จิตมีความแนวแน่และมั่นคงต่อปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ช่วยให้งานดำเนินต่อไปอย่างต่อเนื่องตามกระบวนการทราบความเป็นไปของงานอยู่เสมอ ประโยชน์ของวิมังสา คือ ทำให้เป็นผู้ที่รู้จักคิดวิเคราะห์ในงาน ช่วยทำให้ทราบและเข้าใจในกระบวนการของงาน และหากเกิดปัญหาก็ย่อมเกิดแนวทางในการแก้ปัญหานั้นได้อย่างง่ายดาย งานไม่ผิดพลาด และทำงานตามกรอบที่วางไว้ให้ประสบความสำเร็จ ถ้าขาดวิมังสาจะทำให้เป็นคนทำงานไม่มีหลักการทำงานไม่มีแนวทาง ไม่มีแบบแผน ซึ่งยากที่จะเกิดความสำเร็จได้โดยง่ายดังนั้น ฉันทะ และวิริยะ เป็นหลักปฏิบัติที่ช่วยให้บุคคลมีความมั่นใจในการที่จะเผชิญหน้ากับปัญหา และอุปสรรคในการทำงาน และมีจิตตะ และวิมังสา เป็นหลักปฏิบัติที่ช่วยในการเอาชนะปัญหา และอุปสรรคในการทำงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

พระมหาอำนาจ ปวฑฺโน (2556, หน้า 595) ได้กล่าวถึงประโยชนของอิทธิบาท 4 ไว้ว่า ประโยชนของฉันทะ คือเป็นข้าศึกต่อความเบื่อหน่าย ทำให้ไม่เบื่อหน่าย ไม่ท้อแท้ มีกำลังต่อสู้ป้องกันสร้างสรรค์สิ่งที่ตนรัก ทำให้งานหนักกลายเป็นงานเบา ที่ยากก็กลายเป็นง่าย ถ้าขาดฉันทะ ทำให้ขาดกำลังใจ เบื่องาน ทอดทิ้งงาน กลายเป็นคนจับจดไม่ก้าวหน้า ประโยชน์ของวิรยะ คือ กำจัดความเกียจคร้าน ทำให้งานต่อเนื่อง ถ้าขาดวิรยะจะเป็นคนอ่อนแอหนที่ ยากไปหาแต่ที่ง่ายทำอะไรไมสำเร็จ ขาดความก้าวหน้า มีแต่งานค้าง กลายเป็นคนหย่อนสมรรถภาพประโยชน์ของจิตตะ คือทำให้ทราบความเป็นไปของงานอยู่เสมอ เมื่อเจอปัญหาสามารถแก้ไขเหตุการณ์ได้ทันท่วงที ถ้าขาดจิตตะงานอาจเสียหายได้โดยไม่รู้ตัว หรือรู้ตัวเมื่อสายเกนแก่เสียแล้ว ประโยชน์ของวิมังสา คือ ช่วยทำ ให้งานไมผิดพลาด และทำให้มองเห็นลู่ทางที่จะทำงานได้ผลดี ถ้าขาดวิมังสาจะทำงานผิด ๆ ถูก ๆ เปลืองทุนเปลืองแรงเวลา และทำให้โง่เขลาประโยชน์ของอิทธิบาท 4 ดังกล่าวนี้ จะเห็นได้ว่า

ฉันทะกับวิริยะ เป็นหลักปฏิบัติที่ช่วยให้บุคคลมีความสามารถในการเผชิญปัญหาและอุปสรรคในการทำงานได้เป็นอย่างดี โดยมีจิตตะและวิมังสา เป็นหลักปฏิบัติที่ช่วยให้การเอาชนะปัญหาและอุปสรรคในการทำงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งในที่สุดแล้วก็จะช่วยเสริมให้บุคคลมีความสามารถในการเผชิญปัญหาและอุปสรรคมากขึ้นนั่นเอง

สรุปได้ว่า ประโยชน์ของฉันทะ คือ ทำให้เป็นผู้มีความพอใจ และมีใจรักต่องาน ทำให้เกิดความรู้สึกเต็มใจในการทำงาน เกิดการทำงานด้วยความสุขไม่รู้สึกเบื่อหน่ายงาย ไม่เกิดอาการท้อแท้ ช่วยให้งานดำเนินต่อไปอย่างต่อเนื่อง และเกิดการสร้างสรรค์ในงาน ประโยชน์ของวิริยะ คือ ทำให้เป็นคนมั่นเพียร และขยันในการทำงาน ไม่มีความเกียจคร้าน มุ่งมั่นที่จะทำงานให้เสร็จ ผู้ที่ขาดความขยัน ย่อมทำงานขาด ๆ เกิน ๆ หรือมักทำงานนั้นไม่สำเร็จ หรือหากสำเร็จก็สำเร็จล่าช้า และไม่มีประสิทธิภาพ ประโยชนของจิตตะ คือ ทำให้เป็นคนมีความมุ่งมั่น และจดจ่อกับงานที่ทำ จิตมีความแน่วแน่ และมั่นคงต่อปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ช่วยให้งานดำเนินต่อไปอย่างต่อเนื่องตามกระบวนการ ทราบความเป็นไปของงานอยู่เสมอ ประโยชนของวิมังสา คือ ทำให้เป็นผู้ที่รู้จักคิดวิเคราะห์ในงาน ช่วยทำให้ทราบ และเข้าใจในกระบวนการของงาน และหากเกิดปัญหาก็ย่อมเกิดแนวทางในการแก้ปัญหานั้นได้อย่างง่ายดาย งานไม่ผิดพลาด และทำงานตามกรอบที่วางไว้ให้ประสบความสำเร็จ ถ้าขาดวิมังสาจะทำให้เป็นคนทำงานไม่มีหลักการ แนวทาง ไม่มีแบบแผน ซึ่งยากที่จะเกิดความสำเร็จได้โดยง่าย ดังนั้น ฉันทะ และวิริยะ เป็นหลักปฏิบัติที่ช่วยให้บุคคลมีความมั่นใจในการที่จะเผชิญหน้ากับปัญหา และอุปสรรคในการทำงาน และมีจิตตะ และวิมังสา เป็นหลักปฏิบัติที่ช่วยในการเอาชนะปัญหา และอุปสรรคในการทำงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

3.4 สรุปกรอบแนวคิดหลักธรรมในการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรม

การวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าสารัตถะหลักธรรมในการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรม จากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย พ.ศ.2539 และศึกษาเอกสารชั้นรองจาก ตำรา/หนังสือ งานเขียนของนักวิชาการทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับหลักธรรมในความฉลาดทางจริยธรรม เพื่อนำมาเป็นยุทธวิธีในการวิจัย แล้วนำข้อมูลที่ได้มา ศึกษาวิเคราะห์ซึ่งผู้วิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

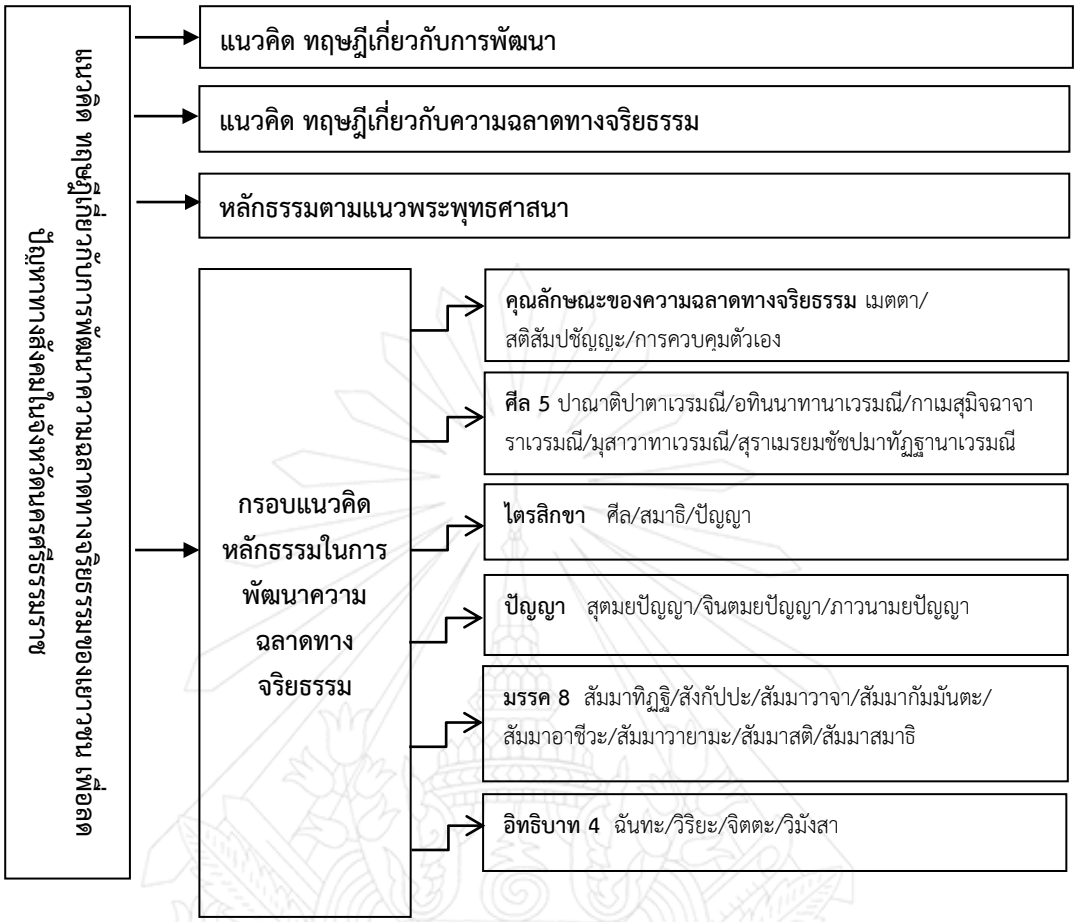
แนวคิดหลักธรรมในความฉลาดทางจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนานั้นเป็นหลักไตรสิกขา ซึ่งเป็นประกอบไปด้วยแนวทางการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมตามหลักไตรสิกขา ด้านพฤติกรรม (ศีล) แนวทางการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมด้านสมาธิหรือจิตใจ (สมาธิ) แนวทางการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมด้านปัญญา (ปัญญา) ซึ่งศีล เป็นการฝึกความประพฤติทางกายวาจาให้อยู่ในสภาวะปกติธรรมดา ไม่ใช้กายวาจาไปทำชั่วพูดชั่วก่อความเดือดร้อนให้แก่ตนและคนอื่น การทำกิจทำหน้าที่ประจำวันอย่างปกติธรรมดาการดำรงอยู่ในกรอบของกฎหมายและระเบียบปฏิบัติในสังคมอย่างปกติโดยการรักษากาย และวาจามั่นคงอยู่ในสุจริตธรรม สมาธิ เป็นหลักการพัฒนาจิตใจให้มีสมรรถภาพและประสิทธิภาพในการคิดพิจารณาตัดสินใจกระทำหรือไม่กระทำการใดๆ ไม่ให้ฟุ้งซ่านระงับใจได้ควบคุมใจได้บรรเทาความเครียดได้ และปัญญา เป็นหลักการพัฒนาความรู้ความเข้าใจ รู้จักสิ่งทั้งหลายตามที่มันเป็น และสามารถแยกแยะวิเคราะห์สืบหาสาเหตุของสิ่งทั้งหลายได้ชัดแจ้ง ไตรสิกขาจึงเป็นกระบวนการพัฒนาแบบบูรณาการ

แนวคิดหลักธรรมในความฉลาดทางจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาในมรรคแปดซึ่งเป็นหลักการดำเนินชีวิตตามหลักทางสายกลางและจุดมุ่งหมาย มีประโยชน์ต่อบุคคลที่ได้ปฏิบัติตามทางดำเนินที่พระพุทธองค์ทรงสอนไว้ เมื่อปฏิบัติตามแล้ว ได้ประโยชน์ปัจจุบันประโยชน์ด้านคุณค่าชีวิต ประโยชน์ที่เป็นสาระแท้จริงของชีวิตรู้แจ้งสภาวะของสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง รู้เท่าทันคติธรรมดาของสังขารธรรม ปราศจากกิเลสเผาลนที่ทำให้ เศร้าหมองขุ่นมัว อยู่อย่างไร้ทุกข์ประจักษ์แจ้งความสุขประณีตภายในที่สะอาดบริสุทธิ์สิ้นเชิง ประกอบด้วย 8 ประการ คือ 1) สัมมาทิฏฐิ คือ ความเห็นชอบ 2) สัมมาสังกัปปะ คือ ความดำริชอบ 3) สัมมาวาจา คือ การเจรจาชอบ 4) สัมมากัมมันตะ คือ การกระทำชอบ 5) สัมมาอาชีวะ คือ การเลี้ยงชีพชอบ 6) สัมมาวายามะ คือ ความ พยายามชอบ 7) สัมมาสติคือ การระลึกชอบ 8) สัมมาสมาธิคือ ความตั้งจิตมั่นชอบ

แนวคิดหลักธรรมในความฉลาดทางจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาในอิทธิบาท 4 เป็นแนวทางการเรียนการปฏิบัติงานทำงาน ให้ประสบความสำเร็จ อันประกอบด้วยแนวปฏิบัติ 4 ข้อ คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ซึ่งใครๆก็ท่องได้ จำได้ อันเป็น 4 ขั้นตอนที่ต่อเนื่องหนุนเสริมกัน จะขาดข้อใดข้อหนึ่งไม่ได้ ด้วยว่าเป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงกันทั้ง 4 ข้อ จึงจะทำให้เยาวชนประสบผลสำเร็จในการดำเนินชีวิตและการเรียนได้ตามความมุ่งหวัง

การพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรม เป็นแนวคิดพื้นฐานในการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่มีความสำคัญ เพราะเยาวชนเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาสิ่งต่าง ๆ เพื่อความเจริญของสังคม การพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมที่ดี ต้องมีความสามารถในการใช้ปัญญาของตนในการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ได้ มีความเข้าใจตนเองอย่างแท้จริง จนสามารถดำเนินชีวิตให้ประสบผลสำเร็จ และสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างดี มีความสุข ด้วยเหตุนี้ การพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรม จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เป็นการเริ่มต้นของการเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเองและพึ่งพากันในสังคม ทั้งนี้ถ้าเยาวชนทุกคนมีความฉลาดทางจริยธรรมที่ดี ย่อมส่งผลให้สังคมนั้นเป็นสังคมที่ดีมีคุณภาพ มีความสุข มีความสมบูรณ์ สมาชิกในสังคมมีความรับผิดชอบในบทบาทหน้าที่ของตน และสามารถทำหน้าที่อันเป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคมได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

สังคมไทยมีคำสั่งสอนเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ เพื่อให้สมาชิกในสังคมนั้น ๆ ปฏิบัติตน ไปในทางที่ดี ที่ถูกต้องหลักธรรมคำสอนต่าง ๆ มีจุดหมายเดียวกัน คือ มุ่งให้ทุกคนกระทำแต่ความดีและละเว้นกระทำชั่วทั้งปวง ในการดำเนินชีวิตของเยาวชนเพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ควรต้องมีการเรียนรู้และมีความสามารถในการวิเคราะห์ได้ว่า สิ่งใดถูก สิ่งใดผิด สิ่งใดดี สิ่งใดไม่ดี สิ่งใดสมควรและไม่สมควรกระทำ หลักธรรมคำสอนจะสามารถช่วยให้บุคคลนั้น ๆ มีเป้าหมายในการดำรงชีวิตของตน ช่วยให้สามารถเลือกที่จะกระทำในสิ่งที่ดี มีประโยชน์ต่อตนเองและสังคม หลักธรรมคำสอนจึงเป็นพื้นฐานสำคัญในการการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมในสังคม อันเป็นบรรทัดฐานหรือแนวทางในการดำเนินชีวิตของเยาวชนในสังคมเป็นอย่างดี ความฉลาดทางจริยธรรมจึงเป็นผลของหลักธรรมคำสอนที่สำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต เพราะคุณธรรมเป็นผลของความดีงามในจิตใจในทางที่ถูกต้องที่ส่งผลให้เยาวชนมีความประพฤติดี และการประพฤติที่ดีนั้นก็ก่อให้เกิดประโยชน์ ต่อตนเองและสังคม ส่วนจริยธรรม เป็นหลักเกณฑ์ของการประพฤติปฏิบัติที่เป็นแนวทางในการประพฤติที่เหมาะสม ถูกต้องตามหลักศีลธรรมอันดี ไม่ว่าจะเป็นการประพฤติ ทางกาย ทางวาจา และทางด้านจิตใจ ที่ส่งผลอันก่อให้เกิด ประโยชน์เกิดความสุขทั้งตนเอง ผู้อื่น และสังคม

ภาพที่ 3.1 สรุปแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชน เพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช

ที่มา : พระครูปลัดสิวริศว์ สุทธิมโณ, (2567).

บทที่ 4
วิเคราะห์การสร้างรูปแบบองค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชนเพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช

การศึกษาวิเคราะห์ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชนเพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งสามารถนำมาบูรณาการ กับหลักธรรมที่เกี่ยวกับการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชน องค์ความรู้ที่ได้นำมาสังเคราะห์ผนวกกับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In- depth interview) และการดำเนินการจัดประชุมเสวนากลุ่ม (Focus Group Discussion) จากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อให้ได้มาซึ่งองค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชน โดยองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตของประชาชนทั้งประโยชน์ส่วนตน ส่วนรวม สังคม และภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน ซึ่งรายละเอียดของเนื้อหาในการนำมาสร้างองค์ความรู้ใหม่ดังต่อไปนี้

4.1 สรุปผลสภาพปัญหาทั่วไปของเยาวชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช

4.2 วิเคราะห์ สังเคราะห์ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชน เพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช

4.3 วิเคราะห์ สังเคราะห์ การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

4.4 วิเคราะห์ สังเคราะห์ ผลการจัดประชุมเสวนากลุ่ม

4.5 วิเคราะห์ สังเคราะห์ รูปแบบองค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชน เพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช

4.6 องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

4.1 สรุปผลสภาพปัญหาทั่วไปของเยาวชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช

จากการสัมภาษณ์ และศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์ปัญหาต่าง ๆ กับประเด็นคุณธรรมจริยธรรมที่เกิดขึ้นในระดับพื้นที่ หน่วยงานกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ศาลคดีเด็กและเยาวชน สาธารณะสุข สถานีตำรวจ ในจังหวัดนครศรีธรรมราช พบประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นกับเยาวชน 3 อับดับแรกที่ควรได้รับการแก้ปัญหา ดังนี้

1. ปัญหาการทะเลาะเบาะแว้ง

ปัจจุบันการทะเลาะเบาะแว้งของเด็กและเยาวชน ยังมีอยู่บ้างแต่ลดลงมากแล้ว ส่วนใหญ่เกิดจากความขัดแย้ง ด้านพฤติกรรมของนักเรียนระหว่างห้องเรียน เพราะอยู่ในช่วงวัยรุ่น โดยเด็กอยากให้สังคมยอมรับ จึงแสดงออกมาในทางที่ผิด เช่น รุ่นพี่กับรุ่นน้องทะเลาะกันในโรงเรียน ตามหมู่บ้าน ตามห้างสรรพสินค้า บางรายเกิดการระแวง ส่วนมากเกิดจากความรุนแรงโดยไม่มีเหตุอันควร เช่น หวาดระแวงว่า แฟนมีชู้ มีคนอื่น โดยผู้ที่เกี่ยวข้องได้ควบคุมดูแลเด็กอยู่ในกฎกติกา ระเบียบวินัย น้อยมากที่เด็กจะยกพวกตีกัน แต่เรื่องด่ากัน ทะเลาะกัน ถือว่าเป็นเรื่องปกติของสังคมของคนที่มีความเห็นต่างกัน ถือได้ว่าเป็นเรื่องธรรมดาของคนที่อยู่ร่วมกันในสังคม โดยเรื่องนี้สามารถแก้ปัญหา

ได้คือการให้เด็กควบคุมอารมณ์ ความรู้สึก ซึ่งกระบวนการเรียน จะต้องมีวิธีการให้เด็กได้หันมาดูอารมณ์ของตัวเองบ้าง เพราะสื่อทุกวันนี้ทำให้วัยรุ่น ใจเร็ว ขาดการควบคุม ขาดการยับยั้งชั่งใจ ซึ่งปัญหาเหล่านี้เริ่มจากครอบครัวที่ปล่อยปละละเลยและไม่ได้รับการแก้ไข ทำความเข้าใจได้ทันท่วงที จนนำไปสู่การทะเลาะเบาะแว้งและเหตุการณ์รุนแรงบานปลายในที่สุด

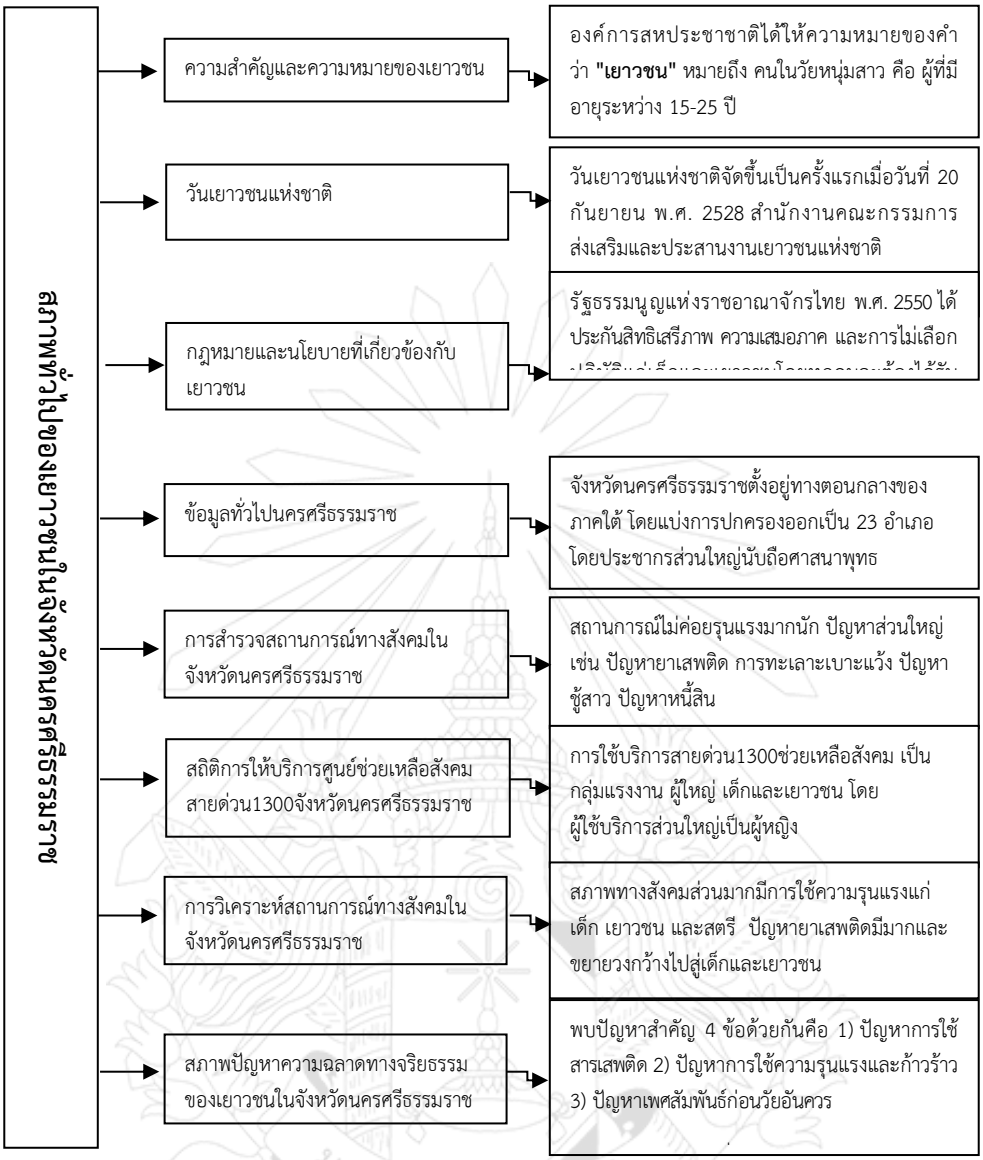
2. ปัญหายาเสพติด

ปัจจุบันปัญหายาเสพติดน่าเป็นห่วงมาก โดยเฉพาะยาบ้า ยาไอซ์ บุหรี่ไฟฟ้า น้ำกระท่อม กัญชา ถึงแม้ได้ขึ้นเป็นสิ่งถูกกฎหมาย แต่ด้วยสภาพด้านอารมณ์เมื่อสิ่งเหล่านี้ไม่ได้มีการสั่งห้ามเด็กและเยาวชนก็ไม่อยากเสพเพราะไม่มีความตื่นเต้น แต่ถ้าเสพในปริมาณที่มากและมีการดัดแปลงก็จะทำให้เกิดอาการหลอนได้ ยาเสพติดบางตัวหาซื้อได้ง่ายและเมื่อเสพในปริมาณมาก ๆ ก็จะเกิดอาการหลอนหวาดระแวงและทำร้ายคนรอบข้าง ส่วนบุหรี่ไฟฟ้าได้เป็นค่านิยมและได้ระบาดในกลุ่มนักเรียนผู้หญิง เพราะมีการแต่งกลิ่นต่าง ๆ ทำให้เกิดการอยากลอง ซึ่งปัญหายาเสพติดส่วนมากมาจากสภาพพื้นฐานทางครอบครัว โดยเกิดจากครอบครัวที่แตกแยก พ่อไปทางแม่ไปทาง เด็กมีการเลียนแบบพฤติกรรมจากผู้ปกครอง เพราะเด็กที่หลงผิดไปลองเสพยาเสพติดส่วนมากมาจากครอบครัวที่ผู้ปกครองมีการเสพ มีการขายยาและเด็กได้รับการเลี้ยงดูจากปู่ ยา ตา ยาย ซึ่งกลุ่มคนเหล่านี้ไม่สามารถที่จะดูแลได้ทั่วถึง เพราะโดยข้อจำกัดด้านสุขภาพ

3. ปัญหาชู้สาว

ปัจจุบันการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรและไม่มีการป้องกัน นำไปสู่การตั้งครรภ์ การเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวและหากโชคร้ายไปกว่านั้น คือ การคลอดลูกแล้วนำไปทิ้งตามสถานที่ต่าง ๆ เพราะปัจจุบันสังคมเปิดกว้างในเรื่องการคบหากัน การอยู่กันก่อนแต่ง จนบางคู่เกิดการหึงหวง ทะเลาะกันจนนำไปสู่เหตุการณ์ความรุนแรงในที่สุด สื่อในโลกออนไลน์ มีบทบาทในชีวิตประจำวันของวัยรุ่น เพราะมีการเข้าถึงสิ่งต่าง ๆ ได้ง่ายซึ่งถ้าสิ่งเหล่านี้ไม่ได้รับการปลูกฝังและเอาใจใส่จากผู้ปกครอง ครูอาจารย์ โดยจะต้องให้เด็กและเยาวชนได้รับความรู้ในเรื่องเพศสัมพันธ์ การป้องกัน การยับยั้งช่างใจ การรู้จักระงับขอบเขตในการคบหากัน รวมถึงให้ความรู้ในเรื่องเพศศึกษาและการเป็นที่ปรึกษาที่ดี โดยการทะลายกำแพงให้เด็กและเยาวชนมีความเชื่อว่า เมื่อเกิดปัญหาแล้วเขาสามารถที่จะปรึกษาได้ และเขาจะรู้สึกปลอดภัยในสิ่งที่เขากำลังจะปรึกษา รวมถึงผู้ให้คำปรึกษาจะต้องไม่กดดันและไม่ตำหนิหรือดุจนทำให้เขาไม่กล้าที่จะปรึกษา เมื่อเกิดปัญหาขึ้น เพราะเรื่องเหล่านี้ เมื่อเกิดขึ้นและไม่ได้รับการแก้ไขก็จะเกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา เช่นการทำแท้ง การท้องก่อนวัยอันควร

สรุปได้ว่า ปัญหาสังคมในปัจจุบันของเด็กและเยาวชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช คือ การทะเลาะเบาแว้ง ยาเสพติด และชู้สาว ล้วนต้องการการแก้ไขอย่างเร่งด่วน เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้รับความรู้และทำความเข้าใจกับปัญหาที่เกิดขึ้น โดยควรใช้หลักความฉลาดทางจริยธรรมเพื่อให้เด็กและเยาวชนสามารถเรียนรู้การพัฒนาตนเอง ไม่ให้นำตัวเองไปสู่ปัญหาเหล่านี้ แต่หากเผชิญกับปัญหาอยู่ก็สามารถนำหลักความฉลาดทางจริยธรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาช่วยในการดำรงชีวิตและเป็นเกราะป้องกันไม่ให้หลงผิดไปมากกว่าเดิม ทุกภาคส่วน ผู้ปกครอง โรงเรียน สถานศึกษา ครูอาจารย์ หรือแม้แต่พระสงฆ์ ผู้นำทางศาสนา เจ้าหน้าที่บ้านเมืองและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรช่วยกันแก้ปัญหา วางมาตรการในการแก้ปัญหา

ภาพที่ 4.1 สรุปสภาพทั่วไปของเยาวชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช

ที่มา :พระครูปลัดสิวริศว์ สุทฺธิมโน, (2567)

4.2 แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชน เพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช

ทฤษฎีการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชน

นักจิตวิทยาที่ศึกษาพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมส่วนใหญ่ยอมรับว่า จริยธรรมของมนุษย์จะมีพัฒนาการขึ้นเป็นลำดับอย่างเห็นได้ชัดจากวัยทารกถึงวัยผู้ใหญ่ แม้ว่ามนุษย์จะมีการพัฒนาทางจริยธรรมที่แตกต่างกัน นักทฤษฎีทั้งหลายก็ยังเชื่อว่า การพัฒนานี้ในบุคคลต่าง ๆ กันมีลำดับขั้นตอนเป็นแบบอย่างที่คล้ายคลึงกัน นอกจากนี้นักค้นคว้าทางจริยธรรมส่วนมากยังลง

ความเห็นว่า ต้นกำเนิดและแหล่งที่ก่อให้เกิดการพัฒนาทางจริยธรรมนั้นอยู่ที่การเรียนรู้จากสังคมเป็นสำคัญ แต่ก็มีความคิดที่แตกต่างกันออกไปอยู่มาก เป็นเหตุให้เกิดทฤษฎีในด้านนี้มากมาย ในที่นี้จะกล่าวถึงเพียงบางทฤษฎี ซึ่งขอนำเสนอแนวคิดของนักวิชาการต่าง ๆ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมของดวงเดือน พันธุมนาวิน

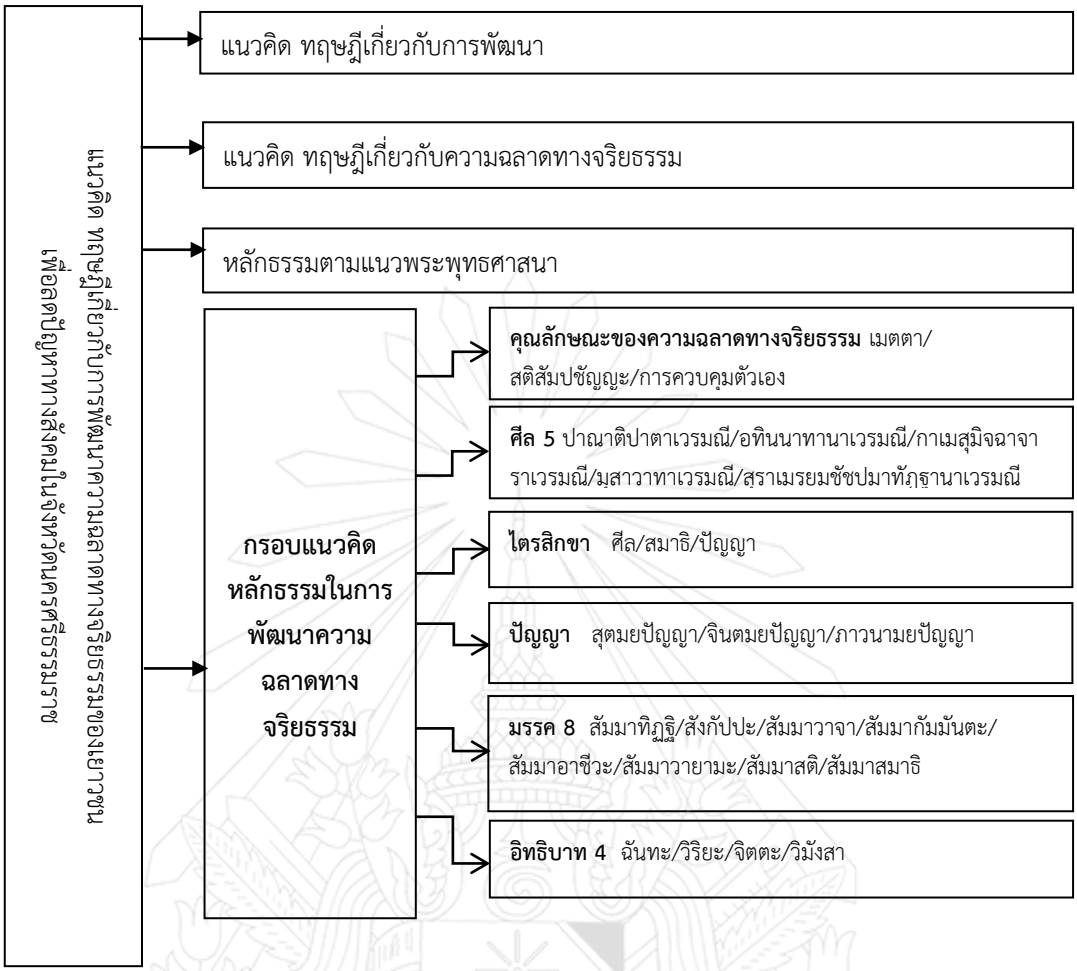
การศึกษาวิจัยถึงสาเหตุพฤติกรรมของคนดีและคนเก่ง โดยได้ทำการประมวลผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาสาเหตุของพฤติกรรมต่าง ๆ ของคนไทยทั้งเด็กและผู้ใหญ่ อายุตั้งแต่ 6-60 ปี ว่า พฤติกรรมเหล่านั้นมีสาเหตุทางจิตใจ อะไรบ้าง และได้นำมาประยุกต์เป็นทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมสำหรับคนไทยขึ้น โดยได้แบ่งต้นไม้จริยธรรมออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ได้แก่ ดอกและผลไม้บนต้นที่แสดงถึงพฤติกรรมการทำดี ละเว้นชั่วและพฤติกรรมการทำงานอย่างขยันขันแข็งเพื่อส่วนรวม ซึ่งล้วนแต่พฤติกรรมของพลเมืองดี พฤติกรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศ

ส่วนที่ 2 ได้แก่ ส่วนลำต้นของต้นไม้ แสดงถึงพฤติกรรมการทำงานอาชีพอย่างขยันขันแข็ง ซึ่งประกอบด้วยจิตลักษณะ 5 ด้าน คือ ด้านเหตุผลเชิงจริยธรรม ด้านมุ่งอนาคตและการควบคุมตนเอง ด้านความเชื่ออำนาจในตน ด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ และด้านทัศนคติคุณธรรมและค่านิยม

ส่วนที่ 3 ได้แก่ รากของต้นไม้ ที่แสดงพฤติกรรมการทำงานอาชีพอย่างขยันขันแข็ง ซึ่งประกอบด้วยจิตลักษณะ 3 ด้าน คือ ด้านสติปัญญา ด้านประสบการณ์ทางสังคมและด้านสุขภาพจิต

สรุปได้ว่า บุคคลจะต้องมีลักษณะพื้นฐานทางจิตใจ 3 ด้าน ในปริมาณที่สูงพอเหมาะกับอายุ จึงจะเป็นผู้ที่มีความพร้อมที่จะพัฒนาจิตลักษณะ 5 ประการที่ลำต้นของต้นไม้โดยมีจิตลักษณะทั้ง 5 นี้ จะพัฒนาไปเองโดยอัตโนมัติ ถ้าบุคคลมีความพร้อมทางจิตใจ 3 ด้าน ดังกล่าว และอยู่ในสภาพแวดล้อมทางบ้าน ทางโรงเรียนและทางสังคมที่เหมาะสม นอกจากนั้นบุคคลยังมีความพร้อมที่จะรับการพัฒนาจิตลักษณะบางประการใน 5 ด้านนี้ โดยวิธีการอื่นๆ ด้วยฉะนั้น จิตลักษณะพื้นฐาน 5 ประการ จึงเป็นสาเหตุของพฤติกรรมคนดี และคนเก่งนั่นเอง นอกจากนี้จิตลักษณะพื้นฐาน 3 ประการที่รากนี้อาจเป็นสาเหตุร่วมกันจิตลักษณะ 3 ประการที่ลำต้น เพื่อใช้อธิบาย ทำนาย และพัฒนาพฤติกรรมดังกล่าวมาแล้วด้วย

ภาพที่ 4.2 สรุปแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชน เพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช

ที่มา : พระครูปลัดสิวริศว์ สุทฺธิมโน, (2567)

4.3 การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ในงานวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชน เพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช” นี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์ทรรศนะคติจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อประกอบการสนับสนุน ในด้านต่าง ๆ ซึ่งประกอบด้วย พระภิกษุสงฆ์ผู้ทรงความรู้ ปราชญ์ผู้ทรงความรู้ นักการศาสนา คณาจารย์ นักวิชาการ จำนวน 9 รูป/คน ดังต่อไปนี้

ประเด็นที่ 1 สภาพทั่วไปของเยาวชนในในจังหวัดนครศรีธรรมราช

ปัญหาการทะเลาะเบาะแว้ง

เด็กและเยาวชนมีการทะเลาะเบาะแว้งน้อยมาก ส่วนมากตามโรงเรียน หมู่บ้าน ได้มีการควบคุมดูแลให้อยู่ในกฎกติกา ระเบียบ จึงมีน้อยมากที่เด็กจะยกพวกตีกัน แต่เรื่องด่ากัน ทะเลาะกัน รถเฉี่ยวชนบนท้องถนนก็มีบ้างแต่ไม่ถึงกับสร้างปัญหาให้กับสังคมปัจจุบันการทะเลาะเบาะแว้ง ถือว่า

เป็นเรื่องปกติของสังคมของคนที่มีความเห็นต่างกัน แต่ในปัจจุบันมีไม่มาก แต่ก็มีให้เห็นการทะเลาะเบาะแว้งมีทุกกลุ่มคน ส่วนมากจะเกิดจากวัยรุ่นที่ผู้ปกครองปล่อยปละละเลย ไม่ได้รับการอบรมสั่งสอนเท่าที่ควร ซึ่งถือได้ว่าเป็นเรื่องธรรมดาของคนที่อยู่ร่วมกันในสังคม โดยเรื่องนี้สามารถแก้ปัญหาได้ คือการให้เด็กควบคุมอารมณ์ ความรู้สึก ซึ่งกระบวนการเรียน จะต้องมีวิธีการ ให้เด็กได้หันมาดูอารมณ์ของตัวเองบ้าง เพราะสื่อทุกวันนี้ทำให้วัยรุ่น ใจเร็ว ขาดการควบคุม ขาดการยับยั้งชั่งใจ ซึ่งปัญหาเหล่านี้เริ่มจากครอบครัวที่ปล่อยปละละเลย เรื่องการทะเลาะเบาะแว้งตอนนี้กระแสลดลง ส่วนใหญ่มีตามสถานบันเทิงตอนกลางคืน การแสดงคอนเสิร์ตที่เป็นดนตรีเพื่อชีวิต ยังพอมีบ้าง แต่ปัจจุบันถือว่าลดลงไปเยอะ

ปัญหาทางกิจกรรมที่อยู่ในโรงเรียนบ้าง แต่ครูอาจารย์ดูแลบริหารไปตามสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น แต่ถ้าเป็นที่บ้านพ่อแม่ อาจจะดูแลบริหารจัดการได้ แต่ในระหว่างเพื่อนกับเพื่อน การบริหารจัดการอาจจะไม่ดีเท่าที่ควร ในจังหวัดนครศรีธรรมราชไม่ค่อยเป็นข่าวมากนัก

การทะเลาะเบาะแว้งมีบ้าง ส่วนมากมาจากพื้นฐานทางสังคม เขาจะไม่รู้จักควบคุมอารมณ์ โดยใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหา ด้านการทะเลาะเบาะแว้งมีบ้าง แต่ไม่มาก ซึ่งมีสาเหตุปัจจัยมาจากช่วงวัย เพราะวัยรุ่นเป็นวัยคึกคะนอง ทักษะการควบคุมอารมณ์มีน้อย อารมณ์ร้อน กลุ่มเพื่อน การต้องการแสดงความเป็นผู้นำกลุ่มเพื่อให้เพื่อนยอมรับ ส่วนปัจจัยทางด้านครอบครัวมีน้อยมากที่จะทะเลาะกัน

โดยรวมปัญหาเรื่องนี้ในคดีที่ผู้ให้สัมภาษณ์รับผิดชอบ มีบ้างแต่ไม่มาก ซึ่งส่วนมากเกิดจากความรุนแรงที่ไม่มีเหตุผลอันควร มีการฆ่ากันแค่หวาดระแวงว่าแฟนมีชู้ ซึ่งอยู่ ๆ ก็ไปฆ่าแบบไม่มีเหตุผล การยกพวกตีกันเพียงเพราะเหตุผลเล็ก ๆ น้อย ๆ รวมถึงการใช้อารมณ์ด่าทอกัน นำไปสู่การทะเลาะและมีการยิงกันในที่สุด

การทะเลาะเบาะแว้งในสถานศึกษา ปัจจุบันมีหลายรูปแบบ เช่น เพื่อนนินทาเพื่อน แล้วจุดประการการไม่เข้าใจกัน นำไปสู่การตบตีกัน ปัญหาเหล่านั้นเช่นปัญหาชู้สาว การมีแฟน เพื่อนช่วยเพื่อน การไปตบกันระหว่างเพื่อนกับเพื่อนของอีกฝ่าย

สรุปได้ว่า การทะเลาะเบาะแว้งมีบ้าง แต่ไม่มาก ส่วนมากตามสถานศึกษา ปัญหาการทะเลาะเบาะแว้งมีบ้าง เกิดจากความขัดแย้งด้านพฤติกรรมของนักเรียนในระหว่างห้องเรียน รุ่นพี่กับรุ่นน้อง แต่ทางโรงเรียนสามารถแก้ปัญหาได้ และเหตุการณ์ก็ไม่รุนแรงมาก ส่วนปัญหาตามหมู่บ้านซึ่งเกิดจากความเห็นไม่ตรงกันในกลุ่มเพื่อน ปัญหาชู้สาว ผู้ปกครองไม่มีเวลาในการอบรมสั่งสอนเนื่องด้วยหน้าที่การงาน และปัญหาในสังคมที่สั่งสมมานาน ซึ่งทางสถานศึกษา ผู้ปกครอง เจ้าหน้าที่ฝ่ายบ้านเมือง ได้ช่วยกันควบคุมและปราบปราม จนทำให้ปัจจุบันสามารถควบคุมปัญหาได้มากขึ้น

ปัญหายาเสพติด

ปัญหายาเสพติดในช่วงที่มีการสั่งห้าม เช่นกระท่อม กัญชา เหมือนยิ่งห้ามยิ่งยุ ปัจจุบันเมื่อมีมาตรการผ่อนคลายเรื่องกัญชา น้ำกระท่อม พอเขาไม่ห้ามก็ไม่ดื่มกันแล้ว ปัญหาจะลดน้อยลง ไม่เพิ่ม แต่ยังพอมีให้เห็นบ้าง แต่เรื่องบุหรี่จะเพิ่มขึ้น รวมถึงบุหรี่ไฟฟ้า สำหรับปัญหายาเสพติดปัจจุบันเป็นปัญหาที่น่าเป็นห่วงมาก โดยเฉพาะยาบ้า เพราะปัจจุบันซื้อหาได้ง่าย ถือเป็นปัญหาระดับประเทศ

สำหรับปัญหายาเสพติดเนื่องจากปัจจุบันมีมาก โดยแบ่งเป็นถูกกฎหมาย เช่นน้ำกระท่อมตอนนี้ยกขึ้นมาบนดินแต่โอกาสที่จะเอาน้ำกระท่อมไปทำเป็นสิ่งผิดกฎหมายทำได้ง่ายขึ้น ส่วนนี้จะ

นำไปสู่การแปลงน้ำกระท่อมเป็นยาเสพติด ซึ่งปัจจุบันคนที่มีอาการติดอย่างรุนแรงแล้ว ปัจจุบันยังไม่ได้รับการเยียวยา ถึงแม้จับไปแล้วแต่ยังกลับมาใช้ยาเสพติดเหมือนเดิม หน่วยงานภาครัฐควรจะเอาจริงเอาจังให้มากขึ้น ควรจะบำบัดและเยียวยา ซึ่งกระบวนการต้องเอาจริงเอาจัง เพื่อให้เขากลับมาใช้ชีวิตได้เหมือนเดิม

ปัญหายาเสพติด มีบุหรี่ บุหรี่ไฟฟ้านักเรียนหญิงก็มี ส่วนมากเป็นค่านิยม อยากทดลอง เห็นในโซเชี่ยว การแก้ปัญหาสุ่มตรวจกระเป๋านักเรียน แจ้งผู้ปกครอง มีเยอะอยู่พอสมควร คือตอนนี้พัฒนาจากพวกยาบ้า ยาไอซ์ พัฒนามาเป็นพวกผสม น้ำกระท่อม พวกที่วัยรุ่นเสพกัน ยาไอซ์ ปัญหาการเสพมีมาก อาจจะอยู่ที่ครอบครัวแตกแยก พ่อแม่ไม่ได้อยู่ด้วยกันปล่อยให้ลูกอยู่กับญาติ ไม่มีที่ปรึกษา

พื้นฐานของยาเสพติดคนใต้ส่วนมากจะเป็นยาบ้า น้ำกระท่อม แต่วัฒนธรรมส่วนมากไม่ได้เสพเพื่อความสนุก แต่เสพเพื่อทำงานให้มีแรงในการทำงาน แต่ปัญหาก็ไม่ถือว่ารุนแรงมากเมื่อเทียบกับยาเสพติดชนิดอื่น เช่น ยาไอซ์ ปัญหายาเสพติดถ้าเทียบสถิติคดีเป็นอันดับหนึ่งของปัจจัยนำเข้าโดยส่วนมากเกิดจากปัจจัย สภาพครอบครัวมีความเปราะบาง อ่อนแอ แตกแยก การเลี้ยงดูแบบขาดๆ เกินๆ ส่งไปให้ปู่ย่า ตายาย เลี้ยง และที่สำคัญคือ พ่อแม่ มีส่วนเกี่ยวข้องกับยาเสพติดเอง ทำให้ลูก ๆ เกิดการเลียนแบบ ส่วนปัจจัยของตัวเด็กเอง ถ้าเกิดในสภาพครอบครัวที่เปราะบางทำให้สภาพจิตใจของเขาไม่เข็มแข็ง เขาจะไปหาความสุขกับยาเสพติด แทนที่จะไปหาความสุขเรื่องการเรียน เกิดจากครอบครัวที่ไม่พร้อมที่จะสนับสนุน เขาเลยเลือกที่จะคลายความเครียดด้วยยาเสพติด และจากกลุ่มเพื่อนจะตามเพื่อนกันไปลอง แต่เขาจะไม่ยอมรับว่าติดยาเสพติด ซึ่งบางกลุ่มเกิดจากปัญหาทางเศรษฐกิจของครอบครัว อาจจะมีผู้ปกครองหรือญาติได้หาเงินจากการขายยา เด็กได้คลุกคลีกับเรื่องแบบนี้เลยต้องไหลไปตามสถานการณ์ของครอบครัว

ปัญหายาเสพติดโดยหลักแล้วเหมือนกันทุกจังหวัดคือมีเยอะและรุนแรงมาก ตอนนี้เริ่มมีผลกระทบถึงระบบประสาท เกี่ยวกับการใช้ยาเสพติดเป็นเวลานานและปริมาณมาก ส่งผลให้เป็นคนไข้จิตเวชมากขึ้น ซึ่งจะต้องรีบรับการรักษา บางคนถึงขั้นทำร้ายผู้ปกครอง และคนใกล้ชิด ลุกลามไปถึงคนไม่รู้จัก เพราะคนพวกนี้จะมีอาการหลอน หูแว่ว คิดไปเองว่าคนอื่นจะทำร้ายตนเอง ซึ่งถือว่าเป็นปัญหาเร่งด่วนมาก

ปัจจุบันมีแหล่งมั่วสุมยาเสพติด โดยการชักจูงจากผู้ใหญ่ในหมู่บ้าน นำไปสู่การทดลองและติดยาเสพติดในที่สุด เช่น เล่นยา ดื่มน้ำกระท่อมสูตรดัดแปลง 4 คูณ 100

สรุปได้ว่า ปัญหายาเสพติดในสังคมปัจจุบันมีมาก โดยแบ่งออกเป็นที่ผิดกฎหมายเช่น ยาบ้า ยาไอซ์ บุหรี่ไฟฟ้า และที่ถูกกฎหมายคือ น้ำกระท่อม กัญชา โอกาสที่จะนำไปดัดแปลงมีมากและง่ายขึ้น สาเหตุมาจากช่วงวัยรุ่นมีความอยากรู้อยากเห็น ครอบครัวแตกแยก และพฤติกรรมเลียนแบบ ซึ่งปัจจุบันมีผู้ติดยาเสพติดอย่างรุนแรง มีการทำร้ายคนใกล้ชิด และยังไม่ได้รับการบำบัดมีเป็นจำนวนมาก ซึ่งหน่วยงานภาครัฐควรจะดำเนินการบำบัดและเยียวยาอย่างจริงจัง ซึ่งสอดคล้องกับทัตเทพ ชุมนุมมณี (2567, สัมภาษณ์เชิงลึก) ได้ให้ความเห็นว่า พื้นฐานของยาเสพติดคนใต้ส่วนมากจะเป็นยาบ้า น้ำกระท่อม แต่วัฒนธรรมส่วนมากไม่ได้เสพเพื่อความสนุก แต่เสพเพื่อทำงานให้มีแรงในการทำงาน แต่ปัญหาก็ไม่ถือว่ารุนแรงมากเมื่อเทียบกับยาเสพติดชนิดอื่น เช่นยาไอซ์ ยาบ้า เป็นต้น

ปัญหาชู้สาว

สังคมในปัจจุบัน เรื่องการมีเพศสัมพันธ์เริ่มมาตั้งแต่เยาวชน มีสถิติเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เรื่องท้องก่อนวัยอันควรก็มีอยู่ตลอดซึ่งยังเป็นปัญหาสังคมของจังหวัดนครศรีธรรมราชอยู่ในขณะนี้

การชู้สาวมีให้เห็นบ้าง แต่ปัจจุบันสังคมเปิดกว้าง ทำให้ไม่ต้องออกจากโรงเรียน โดยผู้ปกครองจะต้องช่วยกันปลูกฝังให้เด็กรู้จักป้องกันตัวเอง รู้จักระงับยับยั้ง รู้จักขอบเขต

ตอนนี้ถือเป็นเรื่องปกติในยุคปัจจุบัน ซึ่งไม่มีความรุนแรงเหมือนสมัยก่อน เพราะตอนนี้สังคมเปิดกว้างในการคบหากันของวัยรุ่น เพราะโอกาสที่ผู้ปกครองจะไปกำกับ ไปบังคับทำได้ยาก โดยเฉพาะด้วยเรื่องเทคโนโลยีได้เข้าสู่วัยรุ่นมากขึ้น โดยผู้ปกครองไม่สามารถไปควบคุมได้ สิ่งที่สามารถทำได้ คือกระบวนการทางความคิดแก่เยาวชนให้เขาคิดได้และทำประโยชน์ให้แก่ตนเอง

ปัญหาชู้สาว มีบ้างแต่ไม่มาก แต่ก็ต้องเข้าใจเด็ก ๆ เพราะตอนนี้สังคมเปิดกว้าง ส่วนที่จะขยายไปเป็นปัญหาใหญ่บานปลายจะไม่ค่อยมีทุกวันนี้สื่อดิจิทัล โทรศัพท์ เฟศบุ๊ค ไลน์ เยาวชนรับได้เร็ว เรียนรู้ได้เร็ว หักห้ามใจได้ไม่ดีพอ โดยเฉพาะเวลาที่มีเฟสบุ๊คไม่รู้จักหักห้ามใจว่า เราอยู่ในวัยไหน บางทีเราก็ไม่รู้ความจริงว่าคนนี้เป็นแฟนเป็นคนรักของใคร ต่างคนก็ต่างปกปิดเอาไว้ เลยก่อปัญหา มันเริ่มตั้งแต่เยาวชนเรียนรู้ได้เร็วกว่าสมัยก่อน เริ่มต้นจากสื่อ ซึ่งสมัยก่อนไม่มีเรื่องแบบนี้มากนัก เทคโนโลยียังไม่มา แต่ในปัจจุบันนี้มีหมด มันก็เลยเจอปัญหาได้เร็วขึ้น อายุน้อยก็เจอปัญหา

ปัญหาชู้สาวไม่ค่อยเจอ เพราะจะเป็นปัญหาส่วนบุคคล และสามารถแก้ปัญหากันเองได้ เพราะด้วยยุคสมัยการมีแฟน การอยู่กินกันก่อนแต่งงานถือเป็นเรื่องปกติ ถ้าเป็นคดีที่นำเข้าก็จะเป็นปัญหาการหึงหวง นำไปสู่การทะเลาะเบาะแว้ง บางรายถึงขั้นเอาชีวิตกัน ปัญหาชู้สาว สภาพภายนอกไม่เหมือนสมัยก่อนที่จะปลูกฝังในเรื่องการคบหาเพศตรงข้าม ปัจจุบันสภาพสังคมเปลี่ยนเพราะเด็กสามารถเข้าถึงสื่อต่าง ๆ ได้ง่าย แต่ที่เป็นคดีมีไม่มาก เพราะว่าสภาพสังคมเปลี่ยนไป การยอมรับในเรื่องนี้เมื่อเกิดปัญหาขึ้น ไปคุยกันในครอบครัวแล้วหาทางออกได้ก็จบ แต่ถ้าเป็นคดีทางเพศที่เป็นลักษณะไม่สมยอม แทบจะไม่ค่อยมี หรือมีบางประปราย แต่เหตุของชู้สาวนำไปสู่เหตุอื่นมี เช่นการหึงหวงแล้วนำไปสู่การทะเลาะเบาะแว้งจนถึงนำไปสู่การเอาชีวิตมีบ้าง

สำหรับคดีที่ผู้ให้สัมภาษณ์รับผิดชอบ มีบ้างแต่ไม่มาก ส่วนมากเกิดจากการหึงหวง การจับได้ว่าสามี ภรรยาคบชู้ แรก ๆ ก็ทะเลาะกัน จนลุกลามไปสู่การฆ่าในที่สุด บางรายอีกฝ่ายไม่รู้ด้วยซ้ำมาคบซ้อน ว่าแฟนมีชู้ แต่มีการฆ่าเพื่อแย่งชิงกัน แต่ถ้าเปรียบเทียบกับคดีอื่นถือว่าไม่มาก ปัญหาคบกันระหว่างเรียน มีสองแบบคือ คบกันพากันเรียน กับคบกันแล้วทะเลาะกัน นำไปสู่ปัญหาต่าง ๆ ตามมา

สรุปได้ว่า ปัญหาด้านชู้สาวไม่รุนแรงมากนัก ซึ่งถือได้ว่าเป็นเรื่องปกติในยุคปัจจุบันเพราะตอนนี้สังคมเปิดกว้างในการคบหากัน การอยู่ก่อนแต่ง ถ้าเป็นคดีทางเพศจะไม่รุนแรงส่วนมากจะเป็นในลักษณะการหึงหวงและนำไปสู่การทะเลาะกัน สิ่งที่จะทำได้คือจะต้องให้กระบวนการทางความคิดแก่เยาวชนให้เขาคิดได้และทำประโยชน์ให้แก่ตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับ สัณฐาน รัตนะ (2567, สัมภาษณ์เชิงลึก) ได้ให้ความเห็นว่า ปัญหาชู้สาวสำหรับคดีที่ผู้ให้สัมภาษณ์รับผิดชอบ มีบ้างแต่ไม่มาก ส่วนมากเกิดจากการหึงหวง การจับได้ว่าสามี ภรรยาคบชู้ แรก ๆ ก็ทะเลาะกัน จนลุกลามไปสู่การฆ่าในที่สุด บางรายอีกฝ่ายไม่รู้ด้วยซ้ำมาคบซ้อน ว่าแฟนมีชู้ แต่มีการฆ่าเพื่อแย่งชิงกัน แต่ถ้าเปรียบเทียบกับคดีอื่นถือว่าไม่มาก

สรุปได้ว่า ปัญหาการทะเลาะเบาะแว้งมีบ้าง แต่ไม่มาก เกิดจากความเห็นไม่ตรงกัน ปัญหาชู้สาว ปัญหาครอบครัว ซึ่งถือได้ว่าเป็นปัญหาที่สั่งสมมานาน ซึ่งทางผู้ที่เกี่ยวข้องได้ช่วยกันแก้ปัญหา วางมาตรการ จนสามารถลดปัญหาได้มากและมีแนวโน้มไปในทางที่ดี ส่วนปัญหายาเสพติดมีมาก เพราะสามารถซื้อหาได้ง่ายขึ้น สาเหตุมาจากช่วงวัยรุ่นที่มีความอยากรู้อยากเห็น อยากลองพฤติกรรมเลียนแบบ ซึ่งปัญหาเมื่อเสพแล้วทำให้บางคนไม่สามารถควบคุมตัวเองได้ ถึงขั้นทำร้ายคน

ใกล้ชิด ซึ่งหน่วยงานภาครัฐควรเอาจริงเอาจังกับเรื่องนี้ และปัญหาชู้สาว มีไม่มากเพราะปัจจุบันได้เปิดกว้างในการคบหา การอยู่ร่วมกัน ทำให้ปัญหามีน้อย แต่ภาคส่วนที่เกี่ยวข้องจะต้องให้กระบวนการคิดแก่เยาวชนเพื่อให้ไปในทิศทางที่ถูกต้อง

ประเด็นที่ 2 ตามทรรศนะของท่าน แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชนเพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช

แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรม

การจัดกิจกรรมให้เด็กมาเข้าค่ายอบรมคุณธรรม จริยธรรม นำเด็กไปทัศนะศึกษาตามสถานที่ต่าง ๆ เพื่อให้ได้เห็นถึงความแตกต่างด้านวัฒนธรรมและสอนให้เขารู้จักรักษาประเพณีวัฒนธรรม ในจังนครศรีธรรมราช เพื่อจะได้สืบสานต่อไป ในภาคฤดูร้อนนำเด็กกลุ่มเป้าหมายมาบวชสามเณรฤดูร้อนอย่างน้อย 7 วัน เพื่อเด็กจะได้นำหลักธรรมไปใช้ในการลดปัญหาทางสังคมได้

ปัญหาทางสังคมที่เกิดขึ้น เกิดจากขาดความรับผิดชอบ จะต้องปลูกฝังความมีวินัย ปลูกฝังความยับยั้งชั่งใจ โดยใช้หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา เพราะแนวคิดนี้สามารถช่วยแก้ปัญหาได้ทุกเรื่อง โดย ศีล ช่วยเรื่องการมีระเบียบวินัย การลด ละ เลิก สิ่งไม่ดีต่าง ๆ ทำให้คนละอายต่อบาป สมาธิ คือ การผ่อนสั้นผ่อนยาว ไม่ใช้อารมณ์ในการตัดสิน ในการแก้ปัญหา คือจะทำอะไรต้องไตร่ตรองก่อนเสมอ ปัญญา คือ การไม่เป็นทาสสื่อ จะต้องใครครวญไตร่ตรอง โดยให้ปัญญาในการคิดวิเคราะห์ว่า อะไรควรเชื่อ ไม่ควรเชื่อ ซึ่งสามารถยึดหลักไตรสิกขาได้ ก็จะไม่เกิดปัญหาทางสังคม

ควรเน้นให้เด็กและเยาวชนเข้าใจเป้าหมายของชีวิต พื้นฐานของจิต และกาย เช่น ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม ที่แสดงถึงสาเหตุของพฤติกรรมของคนดี และพฤติกรรมของคนเก่งว่า พฤติกรรมเหล่านี้มีสาเหตุทางจิตใจที่ติดตัวผู้กระทำโดยตลอดและสาเหตุทางจิตใจที่เกิดการเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์นั้นมีอะไรบ้าง ซึ่งทฤษฎีนี้สร้างจากผลการวิจัยที่เปรียบเทียบลักษณะทางจิตใจของผู้ที่มีพฤติกรรมอย่างหนึ่งในปริมาณที่แตกต่างกันทั้ง ๆ ที่ผู้กระทำเหล่านี้ อยู่ในสถานการณ์เดียวกันหรือคล้ายคลึงกันทำให้เราเห็นภาพมากยิ่งขึ้นว่า ต้นไม้จะออกดอก ผลได้สวยงามก็มาจากสิ่งที่มองไม่เห็นก็คือราก ถ้าเป็นคนก็คือ ความฉลาดทางจิต สุขภาพจิตที่ดี ที่จะส่งผลให้เป็นคนดีของสังคม

การใช้หลักพุทธศาสนา ธรรมมะเบื้องต้น โดยการเข้าค่ายอบรมคุณธรรมจริยธรรม หลักสูตร 3 วัน 2 คืน และใช้การอบรมเด็กเบี่ยงเบนทางพฤติกรรมให้ไปอยู่วัด เพื่อปฏิบัติจริง และใช้พระวิทยากรในการอบรม

แนวคิดนี้จะต้องใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะทางจริยธรรม หลักธรรมที่จะใช้ในการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมจะต้องปลูกฝังหลักธรรมคติข้อคิดของพระพุทธเจ้า โดยมีหลักธรรมที่จะไปอบรมสั่งสอนให้เขามีความคิด มีการพัฒนาทางความคิด ความฉลาดมากขึ้น โดยใช้เบญจศีล เบญจธรรม มนุษยธรรม กัลป์ยาณธรรม

การพัฒนาจริยธรรมของเด็กและเยาวชนควรเริ่มจากสถาบันครอบครัว เพราะผู้ครองเป็นคนที่ใกล้ชิดเด็กมากที่สุด โดยจะต้องเป็นที่ปรึกษาที่ดีโดยไม่ทำให้เด็กกลัวที่จะเล่า และปรึกษา เพราะปัญหาส่วนมากที่ได้ประสบมาเกิดจากเด็กไม่กล้าปรึกษาผู้ปกครอง ครูอาจารย์ เพราะคิดว่าจะโดนตำหนิ เพราะฉะนั้นผู้ปกครองจะต้องทะลายกำแพงตรงนี้ เพื่อเด็กและเยาวชนจะได้มีที่ปรึกษา และเมื่อเกิดปัญหาจะได้แก้ไขได้ทันสถานการณ์

แนวนโยบายของกรมก็คือ เมื่อเด็กและเยาวชนเข้ามาก็จะมีการพัฒนาด้านทักษะด้านต่างๆ ในเรื่องของทักษะด้านอารมณ์ ทักษะในการควบคุมตนเอง ทักษะในด้านการปฏิเสธ เห็นคุณค่าของตัวเอง ในด้านการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม หรือที่เรียกว่า โปรแกรมการบำบัดแก้ไขฟื้นฟู คือ 4 ฝึก ประกอบด้วย ฝึกกาย จะต้องเตรียมพร้อมด้านร่างกาย โดยจะมีนักวิชาชีพนักจิตวิทยาด้านสังคม เด็กที่เข้ามาทุกคนจะถูกจำแนกเรื่องยาเสพติดก่อน แล้วจำแนกปัญหาทางจิตว่ามีอาการจิตเวชแฝงมาหรือเป็นเพราะการใช้ยาเสพติด หลังจากนั้นจะส่งเข้ารับการรักษา ต่อมาฝึกจิต โดยการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมพื้นฐาน เอาใจเขามาใส่ใจเรา การไหว้พระสวดมนต์ การเรียนเรื่องจริยธรรมโดยการเชิญพระมาสอนรวมถึงการส่งเสริมการทำสมาธิ ต่อมาฝึกความคิด คือการพัฒนาทางความคิดผ่านการเรียนการสอน สุดท้ายการฝึกอาชีพ เนื่องจากช่วงอายุเด็กตามกฎหมายอยู่ได้ไม่เกิน 24 ปี ด้วยการฝึกอาชีพให้เขาสามารถต่อยอดเมื่อออกไปข้างนอกได้

ตอนนี้เรื่องการศึกษาถือได้ว่าสำคัญมาก ควรให้มีหลักสูตรการศึกษาที่เน้นคุณธรรมจริยธรรมมากขึ้น ซึ่งปัจจุบันการใช้โซเชียลมากเกินไป ควรมีหลักสูตรการกล่อมเกลาเยาวชนไม่ให้ใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหา อีกอย่างตอนนี้กฎหมายที่เรามีอยู่ค่อนข้าอ่อน โดยบริบททางกฎหมายของประเทศไทย แม้ศาลพิพากษาหนักก็จริงแต่เวลาได้รับโทษแค่ไม่นานก็พ้นโทษ ทำให้คนไม่เกรงกลัวที่จะกระทำผิด เพราะติดคุกไม่นานก็ได้ออกมาสร้างปัญหาอีก

ควรจัดโครงการโดยการนำเด็กและเยาวชน มาอบรมโดยให้ความรู้และหลักปฏิบัติ ให้เด็กและเยาวชนได้รู้ถึงปัญหาของยาเสพติด ปัญหาชู้สาว ปัญหาการทะเลาะเบาะแว้ง รวมถึงหลักการปิฎกบิติตัว การวางตัวในสังคม เพื่อให้เด็กและเยาวชนไม่ไปหลงผิดในเรื่องเหล่านี้

สรุปได้ว่า การพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมควรเน้นให้เด็กและเยาวชนเข้าใจเป้าหมายของชีวิต เข้าใจพื้นฐานของจิต โดยใช้หลักพระพุทธศาสนา ใช้หลักไตรสิกขา หลักเบญจศีล เบญจธรรม ใช้ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมของ ศ.ดร. ดวงเดือน พันธุมนาวิน ควรจัดกิจกรรมเข้าค่ายคุณธรรมจริยธรรม ไปทัศนะศึกษาดูงาน โดยให้เรียนรู้จากเหตุการณ์จริง และผู้ปกครอง ครูอาจารย์ จะต้องเป็นที่ปรึกษา ให้คำแนะนำ เพื่อจะแก้ไขสถานการณ์ได้ทันท่วงที

หลักธรรมที่เกี่ยวกับการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรม

หลักศีลห้า โดยนำมาประยุกต์ใช้และพูดให้นักเรียนได้เข้าใจเพราะเด็กส่วนมากเข้าใจว่าศีลห้า เป็นของผู้สูงอายุ แต่อันที่จริงแล้วศีลห้าเป็นระบบที่จะคุ้มครองปกป้องคนในสังคม เราจะต้องอธิบายว่าศีลห้ารักษาทั้งตัวของผู้รักษาศีลห้าและรักษาคนในสังคม ซึ่งสังคมจะได้ประโยชน์จากคนที่ได้ปฏิบัติตามศีลห้านี้ และในเรื่องของหิริโอตตัปปะซึ่งเป็นธรรมะที่คอยควบคุมจิตใจให้ตั้งอยู่ในความดี ปกป้องการทำความชั่วอันเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดการเบียดเบียนซึ่งกันและกัน และเรื่องของความกตัญญูกตเวที การรู้จักบุญคุณท่านทำแก่เราและการทดแทนบุญคุณ ใช้หลักพุทธศาสนา ธรรมเบื้องต้นโดยการเข้าค่ายอบรมคุณธรรมจริยธรรมหลักสูตร 3 วัน 2 คืน และใช้การอบรมเด็กเบี่ยงเบนทางพฤติกรรมให้ไปอยู่วัด เพื่อปฏิบัติจริงและใช้พระวิทยากรในการอบรม

หลักสัมมัปปธาน 4 ประกอบด้วย 1) สังวรปธาน หมายถึง เพียรระวังยับยั้งบาปอกุศลกรรมที่ยังไม่เกิด มิให้เกิดขึ้น 2) ปหานปธาน หมายถึง เพียรละบาปอกุศลกรรมที่เกิดขึ้นแล้ว 3) ภาวนาปธาน หมายถึง เพียรทำกุศลกรรมที่ยังไม่เกิด ให้เกิดมี 4) อนุรักขนาปทาน หมายถึง เพียร

รักษากุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วให้ตั้งมั่นและให้เจริญ ยิ่งขึ้นไปจนไพบูลย์ รวมถึงเรื่องของความเมตตา พูดคิดทำด้วยเมตตา

หลักสัปปุริสธรรม 7 ประการ คือ รู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักตน รู้จักประมาณ รู้จักกาล รู้จักชุมชน และรู้จักบุคคล เพื่อเข้าใจชีวิตและสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างเป็นสุข เมื่อเรามีความสุขในการดำเนินชีวิต เราก็จะสามารถสร้างสรรค์สิ่งดี ๆ ให้เกิดขึ้นแก่สังคม ถ้าทุกคนทำตามธรรมข้อนี้ได้สังคมก็จะเป็นสังคมที่มีแต่คนดี ๆ มีความสุข รวมถึงขันติ โสรัจจะ ความละลายแก่ใจ แต่ปัจจุบันไม่ค่อยไม่ความละอาย และควรจะมีหิริ โอตตัปปะ ความละอายความชั่ว เกรงกลัวต่อบาป

หลักพรหมวิหาร 4 โดยครูจะต้องใช้หลัก เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา กับเด็กนักเรียน และคิดเปรียบเสมือนเด็กนักเรียนเป็นลูกหลานของตัวเอง และสังคหวัตถุ 4 คือ ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา สมานัตตตา แนะแนวการเรียนให้เด็กมีระเบียบวินัย ดูแลความประพฤติเพื่อจะประสบความสำเร็จในการเรียน

ควรใช้ศีล 5 เป็นหลักธรรมพื้นฐาน เป็นหลักกัลยาณธรรม ศีล 5 เป็นหลักประกันคือสามารถประกันได้ทั้ง 5 เรื่อง 1) ประกันชีวิต 2) ประกันทรัพย์สิน 3) ประกันครอบครัว 4) ประกันสังคม 5) ประกันสุขภาพ การที่เราจะพัฒนาจริยธรรมของเยาวชน จะต้องใช้ศีล 5

หลักธรรมที่ใช้ในการพัฒนาควรเป็นหลักธรรมที่เข้าใจได้ง่าย และไม่เป็นที่ซับซ้อน และง่ายต่อการปฏิบัติอย่างน้อยจะต้องมีศีล 5 เป็นศีลประจำตัว เพราะศีล 5 ทุกคนเข้าถึงได้ง่ายและสามารถนำไปปฏิบัติได้ และควรสอนในเรื่องความซื่อสัตย์สุจริต ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น การทำความดีทั้งต่อหน้าและลับหลัง การละอายความชั่วการเกรงกลัวต้อบาป

หิริโอตตัปปะ การละอายความชั่ว การเกรงกลัวต่อบาป คือจะต้องมีความซื่อสัตย์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง เมื่อรับปากแล้วจะต้องทำให้ได้ ไม่ใช่พอหลับหลังก็หันไปทำผิดอีก หลักความเมตตากรุณาคือ สอนให้มีความเมตตาซึ่งกันและกัน ให้ทุกคนเห็นว่าที่นี่ไม่มีใครเหนือกว่าใคร ถ้าโกรธก็ให้ใช้หลักอุเบกขา ให้อภัยกันทุกคนก็จะอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข

หลักธรรมเกี่ยวกับศีลห้าถือว่าสำคัญ เพราะถ้าเรามีศีลห้าอยู่ในตัวก็จะไม่เกิดปัญหาปัญต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาทางอาชญากรรม การปล้นชิงทรัพย์สิน การทำความผิดทางเพศ การโกหกหลอกลวง และการเสพสิ่งเสพติดให้โทษ ดังเช่นที่ปรากฏเป็นข่าวทางสื่อสารมวลชนอยู่บ่อย ๆ ตลอดถึงปัญหาทางสังคม เมื่อว่าโดยสรุปล้วนแต่เป็นการประพฤติผิดในเรื่องการละเมิดศีล 5 ทั้งสิ้น ประกอบกับขาดความเข้าใจหลักศีลธรรม และ ไม่เห็นความสำคัญของศีลธรรม เพราะความโลภ โกรธ หลง เข้าครอบงำจิตใจ ซึ่งเราจะต้องร่วมกันแก้ไขปัญหานี้อย่างจริงจัง ต้องยึดหลักการให้มั่นคงที่จะไม่ทำสิ่งใด ๆ ที่ชั่วที่เสื่อม ต้องทำแต่ความดีเป็นความถูกต้องและเป็นธรรม เพื่อให้ผลออกมาเป็นความประพฤติดีปฏิบัติชอบ

ควรนำหลักธรรมที่เด็กและเยาวชน สามารถเข้าใจง่ายมาใช้โดยการให้ความรู้เรื่องศีล 5 แก่เด็กและเยาวชน เพราะอย่างน้อยเมื่อพวกเขามีศีล 5 เป็นศีลประจำตัวประจำใจจะทำให้เขาไม่กล้าที่จะทำชั่ว และสอนในเรื่อง หิริ โอตตัปปะ การเกรงต่อความชั่ว และการละอายต่อบาป

สรุปได้ว่า ควรนำหลักธรรมที่เด็กและเยาวชนสามารถเข้าใจได้ง่ายคือ ศีล 5 เพราะรักษาทั้งตัวเองและคนในสังคม เป็นสิ่งที่สามารถปฏิบัติได้จริง ใช้หลักหิริโอตตัปปะเพื่อคอยควบคุมจิตให้ตั้งอยู่บนความดี หลักสัมปธาน 4 เพื่อยับยั้งอกุศลกรรมไม่ให้เกิดขึ้น หลักสัปปุริสธรรม 7 เพื่อเข้าใจ

ชีวิตและดำเนินชีวิตได้อย่างเป็นสุข หลักหิริโอตตัปปะ คือการละอายความชั่ว เกรงกลัวต่อบาป เมื่อเด็กและเยาวชนนำหลักธรรมเหล่านี้มาใช้ในการดำรงชีวิตก็จะทำให้สังคมเป็นสังคมที่น่าอยู่ยิ่งขึ้น

ประเด็นที่ 3 ตามทรรศนะของท่านการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชนเพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช

การให้ความรู้ความฉลาดทางจริยธรรม

หลักธรรมที่เด็กและเยาวชน สามารถเข้าใจง่ายมาใช้โดยการให้ความรู้เรื่องศีล 5แก่เด็กและเยาวชน เพราะอย่างน้อยเมื่อพวกเขามีศีล 5 เป็นศีลประจำตัวประจำใจจะทำให้เขาไม่กล้าที่จะทำชั่ว และสอนในเรื่อง หิริ โอตตัปปะ การเกรงต่อความชั่ว และการละอายต่อบาป

เราจะต้องหาวิธีว่าควรจะทำอย่างไรให้เด็กมีความรับผิดชอบในตัวเอง ไม่ใช่เอาตัวเองเป็นที่ตั้งให้คนอื่นช่วย เด็กจะต้องรู้วิธีดูแลตัวเอง และรักษาตัวเองว่าเราจะอยู่ในสังคมนี้ได้อย่างไร ซึ่งจะต้องให้องค์ความรู้เกิดขึ้นต่อเด็กว่าตัวเขาเป็นศูนย์กลางแต่มีข้อแม้ว่า 1) จะต้องรักษาตัวเองให้ได้ ดูแลตัวเองให้ได้ ตามหลักพระพุทธศาสนา อตฺตาหิ อตตโน นาโถ ตนต้องเป็นที่พึ่งของตน 2) ในฐานะที่เราเป็นส่วนหนึ่งของสังคม เราจะมีส่วนใดบ้างที่จะทำให้บริบทสิ่งแวดล้อมที่เราอยู่ดีขึ้น สวยงามขึ้น

ควรสร้างสังคมให้เป็นแบบอย่าง โดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาสอดแทรก เช่น เกมส์ คลิปวีดีโอ การ์ตูน โดยให้มีเนื้อหาด้านจริยธรรมเข้ามาสอดแทรกในด้านคุณธรรมจริยธรรม แต่จะต้องเข้าใจพื้นฐานมนุษย์ ว่าสภาพจิตที่เป็นพื้นฐานหลัก ๆ ในแง่ลบจะเข้าถึงได้ง่ายกว่าแง่บวก ซึ่งเราจะต้องสร้างองค์ความรู้ โดยมีเนื้อให้ที่เหมาะสมกับอายุ ตามกาล และเวลา

ควรให้เด็กได้ทำจริง ได้ปฏิบัติจริง เช่นยกปิ่นโตไปวัด การฝึกระเบียบวินัยในตอนเช้า การแบ่งพื้นที่ให้เด็กรับผิดชอบ ทำให้เกิดองค์ความรู้แก่นักเรียน และกลุ่มสาระความรู้ด้านสังคมศึกษาจะต้องใช้ความคิด วิเคราะห์ เพราะกลุ่มนี้ใกล้ชิดเด็กมากที่สุด

จะต้องปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนได้รับความรู้ โดยการอบรมคุณธรรมจริยธรรมในโอกาสต่าง ๆ ชักชวนเด็ก และเยาวชน เข้าวัดไปทำบุญ ให้ทาน รักษาศีล

การให้ความรู้ความฉลาดทางจริยธรรม เราจะต้องทำให้ตรงจุด ให้ตรงกับกลุ่มเป้าหมาย เพราะเด็กและเยาวชนเขาไม่ชอบอะไรที่เป็นกฎตายตัว การให้ความรู้จะต้องสอดแทรกไปในกิจกรรมที่เขาทำอยู่ และจะต้องใช้เวลาในการซึมซับในเรื่องของจริยธรรม โดยเน้นการปฏิบัติจริง

การส่งเสริมเรื่องความฉลาดทางจริยธรรม โดยเน้นการเรียนผ่านกิจกรรม เพราะสมาธิจะจดจ่อกับอะไรไม่นาน เพราะการเรียนผ่านตัวหนังสือเขาจะไม่เข้าใจ การเรียนโดยผ่านกระบวนการคิดโดยผ่านกิจกรรมถือได้ว่าเป็นสิ่งที่ดี

การให้ความรู้ คือการให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิต การให้ความรู้ว่าทุกคนต้องใช้ชีวิตในสังคมได้ด้วยตัวเอง โดยการสอนว่าจะต้องใช้ชีวิตอย่างไร จึงจะสามารถใช้ชีวิตได้อย่างปกติเหมือนคนทั่วไป โดยผู้ปกครองจะต้องหมั่นพูดคุย คอยไถ่ถามสารทุกข์สุกดิบของบุตรหลาน พยายามเป็นที่ปรึกษาที่ยอมรับฟังความคิดเห็นของของบุตรหลาน จะต้องทำตัวให้เป็นที่ปรึกษาที่ดี ทำให้เขาไว้ใจและกล้าที่จะปรึกษาในทุกเรื่อง และจะต้องนึกถึงอยู่เสมอว่าสภาพสังคมปัจจุบันได้เปลี่ยนไปแล้ว อย่างน้อยผู้ปกครองจะต้องเป็นที่ปรึกษาที่ดี และจะต้องเปิดใจให้กว้าง เมื่อมีปัญหาก็จะได้แก้ไขได้ทันท่วงที

การให้ความรู้ความฉลาดทางจริยธรรม คือการอบรมสั่งสอนให้เด็กและเยาวชนโดยเฉพาะนักเรียน ได้รู้ถึงความรับผิดชอบ รู้ถูก รู้ผิด ชี้แนะแนวทางในการประพฤติ ปฏิบัติ ให้ความรู้ เพื่อการอยู่ร่วมในสังคมจะได้ไม่มีปัญหาต่าง ๆ เกิดขึ้น

สรุปได้ว่าในการให้ความรู้เราจะต้องทำให้ตรงจุด ตรงเป้าหมาย ควรเน้นผ่านกิจกรรมที่สามารถทำได้จริง เช่นการอบรมคุณธรรมจริยธรรม ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาสอดแทรก เช่น เกมส์ คลิปวีดีโอ การ์ตูน รวมไปถึงการให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตว่าควรใช้ชีวิตในสังคมอย่างไรให้อยู่รอดปลอดภัย โดยผู้ปกครองจะต้องเป็นที่ปรึกษาที่ดีในทุกเรื่อง ในยามที่มีปัญหาจะได้แก้ปัญหาได้ทันท่วงที

การสร้างความคิดรวบยอดในด้านการพัฒนาทางปัญญา การพัฒนาทางจิตใจ และการพัฒนาด้านพฤติกรรม

การพัฒนาด้านปัญญาพระพุทธศาสนาสอนว่า เราจะต้องพัฒนาคนให้รู้จักบาป บุญคุณ โทษ รู้จักแยกแยะถูกผิด โดยปัญญาเป็นตัววิเคราะห์ ส่วนการพัฒนาจิตใจ โดยการนำเด็กและเยาวชนเขาไปเข้าค่ายคุณธรรมจริยธรรม ไปอบรมการนั่งสมาธิให้เขามีความคิดที่ดี โดยเฉพาะคิดในด้านบวกในด้านสร้างสรรค์สิ่งที่ดีและเป็นประโยชน์ และการพัฒนาพฤติกรรมให้รู้จักอยู่ร่วมกับคนอื่นได้ รู้จักความรัก ความสามัคคี ย่อมส่งผลให้กิจกรรมเขาเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี

การสร้างความคิดรวบยอดในการพัฒนาปัญญาคือเราจะต้องให้ปัญญาในการคิดวิเคราะห์แยกแยะ ว่าสิ่งไหนดีสิ่งไหนไม่ดี สิ่งใดควรทำ ไม่ควรทำ การพัฒนาจิตใจโดยการปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนมีความคิดที่ดี คิดที่จะช่วยเหลือผู้อื่น ส่วนการพัฒนาด้านพฤติกรรม คือการให้ความรู้เรื่องการลดปัญหาความรุนแรง การลดปัญหาการทะเลาะเบาแว้งในกลุ่มเยาวชน

ควรเริ่มจากการพัฒนาจิตใจ เพื่อให้เด็กและเยาวชนมีสมาธิมีปัญญาที่จะแยกแยะวิเคราะห์ว่าสิ่งไหนดี สิ่งไหนไม่ดี เพื่อนำไปสู่การพัฒนาด้านจิตใจ และจะแสดงออกมาโดยผ่านพฤติกรรมที่ดี เพื่อให้การเรียนรู้ได้ผลสำเร็จ โดยการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ทางสังคมที่ดี โดยให้เด็กมีความคิดและทัศนคติที่ดี โดยสร้างความเชื่อให้เด็กและเยาวชนไปในทางที่ดี เพื่อจะหลอมรวมให้พฤติกรรมออกมาในทางที่ดี

การสร้างความคิดรวบยอดคือเราจะต้องส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมเมื่อเด็กมีปัญญา เขาก็จะแยกแยะสิ่งดี กับสิ่งไม่ดีออกได้ และจำนำไปสู่การพัฒนาด้านจิตใจ เมื่อจิตใจดีการแสดงออกมาในด้านพฤติกรรมก็จะดี จะไม่เกิดปัญหาในโรงเรียน เมื่อเด็กนักเรียนออกไปข้างนอกก็จะไม่ก่อปัญหาต่างๆ ตามมา โดยกระบวนการทั้งหมดคิดว่าการให้เด็กได้ปฏิบัติจริงจึงเป็นสิ่งที่ดีเพราะจะได้รู้ปัญหาและได้เรียนรู้หน้างานเลย

การพัฒนาทางปัญญาใช้หลักของ สุตมยปัญญา จินตมยปัญญา ภาวนามยปัญญา มาใช้ในส่วนของการพัฒนาทางจิตใจ ใช้หลักสมถกรรมฐาน มาใช้ และการพัฒนาพฤติกรรม จะต้องใช้หลักธรรมที่สามารถพัฒนาความพฤติกรรมของเขาได้ โดยใช้ศีล 5

การสร้างความคิดรวบยอดคือเราจะต้องสอนให้เด็กรู้ผิดชอบ โดยผู้ปกครองจะต้องเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่เด็ก เมื่อมีปัญญาดีสามารถแยกแยะได้ เด็กก็จะมี่จิตใจดีดี เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ โอบอ้อมอารี ไม่ใช้อารมณ์ในการแก้ปัญหา และต่อมาจะแสดงออกมาโดยพฤติกรรมที่ไม่ก่อความรุนแรง หรือแม้แต่โดยยั่วยุก็จะไม่ใช้กำลังในการแก้ปัญหา

การสร้างความคิดรวบยอดในปัจจุบันจะไม่สามารถสอนทฤษฎีได้โดยตรง แต่จะมีหลักสูตรที่จะให้พวกเขาได้ปฏิบัติเพื่อนำไปสู่การพัฒนาทางด้านต่าง ๆ คือการฝึกกาย ฝึกจิต ฝึกความคิด และการฝึกอาชีพ เพื่อนำไปสู่กระบวนการพัฒนาทางด้านปัญญา พัฒนาจิต และพัฒนาทางพฤติกรรมต่อไป

การสร้างความคิดรวบยอดในด้านการพัฒนาปัญญาคือจะต้องรู้จักสอนให้เด็กและเยาวชนคบหาคนดี หมั่นฟังธรรมคำสั่งสอนจากผู้รู้ แล้วนำมาพิจารณาไตรตรองโดยแยบคาย ว่าสิ่งไหนดี สิ่งไหนไม่ดี นำไปสู่การพัฒนาด้านจิตใจคือ การปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม หรือการปฏิบัติธรรมให้ถูก

หลัก ถูกความมุ่งหมาย ถูกระบบ และสิ่งเหล่านี้จะส่งผลไปถึงพฤติกรรมที่แสดงออกมา ถ้าเรารู้ดี รู้ชั่ว พฤติกรรมก็จะออกมาในทางที่ดี จะเป็นคนดีของสังคม ก็จะไม่ก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา ทำให้สังคมสงบสุข

การสร้างความคิดรวบยอดคือการหาแนวทางให้เด็กและเยาวชนมีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ มีความกตัญญู กตเวที การประพฤติตนเป็นคนดีของสังคม เป็นผู้มีระเบียบวินัย มีสำนึกผิดชอบ ชั่วดี มีความเคารพนับถือผู้อื่น มีความรับผิดชอบต่อตนเอง ต่อสังคม และมนุษยชาติ

สรุปได้ว่าเราจะต้องใช้ปัญญาในการวิเคราะห์แยกแยะให้รู้จักบาป บุญ คุณ โทษ โดยใช้ปัญญาเป็นตัววิเคราะห์ ส่วนการพัฒนาด้านจิตใจ จะต้องปลูกฝังให้มีความคิดที่ดี คิดที่จะช่วยเหลือผู้อื่น ไม่ใช้อารมณ์ในการแก้ปัญหา เมื่อจิตใจดีก็จะแสดงออกมาทางพฤติกรรมที่ดี มีความรับผิดชอบต่อสังคม มีพฤติกรรมที่ไม่รุนแรงลดการทะเลาะเบาะแว้ง มีความรับผิดชอบต่อสังคม ตนเอง และประเทศชาติ

การจัดกิจกรรมความฉลาดทางจริยธรรม

การจัดกิจกรรมความฉลาดทางจริยธรรมควรใช้หลัก “บวร” (บ้าน วัด โรงเรียน) โดยให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนได้มีความฉลาดทางจริยธรรม เช่น การกำหนดให้จัดโครงการเข้าค่ายอบรมคุณธรรมจริยธรรมเป็นประจำทุกปี โดยเฉพาะเด็กที่เข้ามาเรียนใหม่ ๆ และเด็กในกลุ่มเปราะบางที่มีปัญหากับเพื่อน ๆ บ่อย การจัดให้มีการบวชสามเณรฤดูร้อน การจัดโครงการเข้าวัดทุกวันพระ โดยให้เด็กนักเรียนเป็นคนนำในเรื่องการสมาทานศีล การกรวดน้ำ โดยใช้หลักบวร ให้ทุกคนมีส่วนร่วมด้วยกัน

ควรจัดกิจกรรรมอบรมค่ายคุณธรรมจริยธรรม และควรให้มีการบวชสามเณรฤดูร้อน เพื่อส่งเสริมให้เด็ก และเยาวชน ได้นำหนักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ามาใช้ในชีวิตประจำวัน อย่างน้อยค่อย ๆ แทรกซึมไปเรื่อย ๆ ปัญหาหนักก็จะกลายเป็นเบา

ควรจัดกิจกรรมแบบให้องค์ความรู้ โดยให้เด็กและเยาวชนได้ปฏิบัติแทนการบรรยาย โดยปฏิบัติให้สอดคล้องกับอายุกับสภาพการณ์ทางสังคม เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้มีบทบาทในสังคมโดยนำเทคโนโลยีเข้ามาในการจัดกิจกรรมส่งเสริม เพราะเทคโนโลยีได้เข้ามามีบทบาทต่อเด็กและเยาวชน

การจัดกิจกรรมโดยการให้เด็กได้รับการอบรมด้านคุณธรรมจริยธรรม จากวิทยากรผู้ให้ความรู้เช่นเชิญพระมาบรรยายธรรมะ เชิญวิทยากรด้านต่าง ๆ มาให้ความรู้ รวมถึงการจัดกิจกรรมอบรมคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักเรียนที่เข้าใหม่ ม.1 และ ม.4 ให้ไปเข้าค่ายหล่อหลอมพฤติกรรมเพื่อการปรับตัวเข้าหากันในกลุ่มเพื่อน รวมถึงการส่งนักเรียนไปร่วมกิจกรรมทางสังคมต่าง ๆ เพื่อเป็นการปลูกฝังสิ่งดี ๆ ให้แก่เด็กและเยาวชน

ควรหากิจกรรมที่เหมาะสม และเป็นที่สนใจของเยาวชน เพื่อที่จะให้เกิดความร่วมมือ เช่น โครงการจิตอาสา ให้เยาวชนมีส่วนร่วม การจัดกิจกรรมโดยการให้เรียนรู้จากเหตุการณ์จริงควบคู่กับการอบรมด้านคุณธรรมจริยธรรม การสอนในเรื่องหลักความเมตตา การช่วยเหลือ การจัดกิจกรรมโดยเอาเรื่องของจิตอาสามาร่วมด้วย ไม่ว่าจะเป็นจิตอาสาพัฒนาโรงเรียน เข้าค่ายลูกเสือจิตอาสา รวมถึงการเชิญวิทยากรที่มีความชำนาญเฉพาะด้านมาบรรยาย การชักนำเด็กและเยาวชนเข้าวัด ไปบำเพ็ญประโยชน์ การจัดกิจกรรมเข้าค่ายจริยธรรม รวมถึงการบวชภาคฤดูร้อน

การจัดกิจกรรมความฉลาดทางจริยธรรมโดยการเชิญวิทยากรมาบรรยายให้ความรู้ประกอบด้วยพระสงฆ์มาบรรยายธรรมมะ การให้นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยามาให้ความรู้ในเรื่องการควบคุมอารมณ์ การอยู่ร่วมกัน การหลีกเลี่ยงการทะทบกระทั่ง การปะทะคารมรวมถึงการหลีกเลี่ยงการใช้กำลังในการแก้ปัญหา

การจัดกิจกรรมความฉลาดทางจริยธรรมควรใช้หลัก บวร (บ้าน วัด โรงเรียน) โดยให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมไหนการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนได้มีความฉลาดทางจริยธรรม เช่น การกำหนดให้จัดโครงการเข้าค่ายอบรมคุณธรรมจริยธรรมเป็นประจำทุกปี โดยเฉพาะเด็กที่เข้ามาเรียนใหม่ ๆ และเด็กในกลุ่มเปราะบางที่มีปัญหากับเพื่อน ๆ บ่อย การจัดให้มีการบวชสามเณรฤดูร้อน การจัดโครงการเข้าวัดทุกวันพระ โดยให้เด็กนักเรียนเป็นคนนำในเรื่องการสมาทานศีล การกรวดน้ำ โดยใช้หลักบวร ให้ทุกคนมีส่วนร่วมด้วยกัน

สรุปได้ว่า ควรมีการอบรมและเข้าค่ายคุณธรรมจริยธรรม จัดบรรพชาสามเณรฤดูร้อน โครงการเข้าวัดทุกวันพระ เชิญวิทยากรมาบรรยายธรรมะรวมถึงการจัดกิจกรรมด้านจิตอาสา เพื่อให้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้และฝึกให้เด็กและเยาวชนได้ทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม โดยให้ได้เรียนรู้ และแก้ปัญหาจากเหตุการณ์จริง

การประเมินความก้าวหน้าความฉลาดทางจริยธรรม

การประเมินความก้าวหน้าเราจะต้องเราจะต้องไปดูอารมณ์ของผู้ที่เราแนะนำสั่งสอน ว่าเขามีความสามารถอย่างไร มีติปัญญาอย่างไร โดยสังเกตสิ่งที่เขาแสดงออกทาง กาย วาจา ใจ เมื่อประเมินแล้วไม่ก้าวหน้าถือว่าสิ่งที่เราทำมาล้มเหลว จะต้องประเมินว่าความก้าวหน้าของเขาเป็นอย่างไร พฤติกรรมเป็นอย่างไรหลังจากที่ผ่านการอบรมมา

การประเมินความก้าวหน้าโดยการให้เด็กทำแบบสอบถาม แบบไม่ต้องระบุชื่อ เพราะจะได้ทราบปัญหาที่แท้จริง รวมถึงการให้เด็กได้มีโอกาสเข้ามาพูดคุยเป็นรายบุคคล โดยจะต้องให้เด็กเชื่อมั่นว่าข้อมูลที่เด็กให้มาจะเป็นความลับ

ควรประเมินโดยการสังเกตพฤติกรรมการตอบสนอง ผ่านทางความคิด และพฤติกรรมที่เขาแสดงออกมา ในบางครั้งอาจจะต้องสร้างสถานการณ์ขึ้นมาเพื่อวัดผล เพราะการประเมินผลผ่านพฤติกรรมที่แสดงออกมาจะดีกว่าการให้เด็กและเยาวชนตอบแบบสอบถาม มีแบบวัดประเมินพฤติกรรมนักเรียน แบบรายงานโครงการต่าง ๆ โดยให้ทุกคนจดบันทึก แล้วสรุปว่าเกิดผลอย่างไร มีการพัฒนาอย่างไร สังเกตพฤติกรรมการเปลี่ยนแปลงเช่น พอเด็กกลับมาจากอบรมคุณธรรมจริยธรรมก็ยกมือไหว้ผู้ปกครองเอง แต่ได้ระยะสั้น ๆ เพราะฉะนั้นคิดว่าควรจัดกิจกรรมแบบต่อเนื่อง

ควรทำบันทึก โดยทำเป็นสมุดบันทึกจริยธรรม เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล และใช้สำหรับประเมินผลต่อไป

การประเมินจะมีทุก ๆ 6 เดือน โดยประเมินจากแบบประเมิน รวมถึงการทำกิจกรรม และการสังเกตพฤติกรรมที่แสดงออกมา การอยู่ร่วมกันกับคนกลุ่มมาก อย่างในเรือนจำจะมีผู้คุมขังเรียนธรรมศึกษาตรี โท เอก ความถึงจัดให้มีการสอบวัดผล และเลื่อนชั้นทุกปี

ควรมีการอบรมธรรมมะ โดยใช้พลัง บวร บ้าน วัด โรงเรียน เป็นหลักในการจัดกิจกรรม โดยให้ทุกภาคส่วนตระหนักถึงปัญหาทางสังคมที่เกิดขึ้นกับนักเรียนในปัจจุบัน เพื่อจะได้หาทางออกร่วมกัน และนำปัญหาที่เกิดขึ้นมาช่วยหาทางออกให้เด็กและเยาวชน เพื่อเป็นการลดความเสี่ยงในการเกิดปัญหาตามมาในอนาคต

การประเมินจะประเมินในเรื่องการไม่กระทำผิดกฎระเบียบในการอยู่ร่วมกัน โดยนำผลจากการที่เขาได้แสดงและได้ปฏิบัติออกมา ถ้าเขามีความตั้งในในการประพฤติปฏิบัติดีขึ้นแสดงว่าเขารับได้และการจัดกิจกรรมได้ผล แต่ถ้าออกมาในทางที่ไม่ดีก็จะต้องหาวิธีการใหม่ในการประเมินต่อไป การประเมินเบื้องต้นประเมินแบบสอบถามและประเมินจากพฤติกรรมที่แสดงออกมาหลังจากได้ร่วมกิจกรรมแล้ว โดยนำความแตกต่างของการประเมินทั้งสองอย่างมาหาจุดเด่น จุดด้วย ผลดี ผลเสีย ว่าการประเมินแบบไหนให้ผลที่ตรงเป้าหมายกว่า และการประเมินโดยการขอความร่วมมือจาก

ผู้ปกครอง จากโรงเรียน ให้ร่วมสังเกตการณ์พฤติกรรมร่วมกัน เพื่อสรุปผลที่เกิดขึ้น และจะได้ปรับปรุงในครั้งต่อไป

ประเมินจากพฤติกรรม โดยสังเกตพฤติกรรมการแสดงออกของเด็กและเยาวชนภายหลังจากที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อลดปัญหาทางสังคม ว่าพฤติกรรมโดยรวมเป็นอย่างไร เพื่อจะได้เก็บรวบรวมเป็นข้อมูล เพื่อจะได้กำหนดวิธีการในการจัดกิจกรรมครั้งต่อไป เพื่อบรรลุตามวัตถุประสงค์คือ การลดปัญหาทางสังคมต่อไป

สรุปได้ว่าการประเมินความก้าวหน้าควรใช้แบบสอบถามแบบไม่ต้องระบุชื่อ เพื่อจะได้ทราบปัญหาที่แท้จริงโดยสังเกตจากพฤติกรรมตอบสนองทางความคิด กับสิ่งที่เขาแสดงออกมาเพื่อทำการประเมินผลต่อไป โดยจะต้องมีการประเมินทุก 6 เดือน โดยนำความแตกต่างของการประเมินมาหาจุดเด่น จุดด้อย ว่าแบบไหนจะตรงเป้าหมายมากกว่า เพื่อเก็บรวบรวมเป็นข้อมูล เพื่อจะได้กำหนดการจัดกิจกรรมครั้งต่อไป เพื่อบรรลุตามวัตถุประสงค์คือ การลดปัญหาทางสังคมต่อไป

สรุปบทสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ รูปแบบการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชน เพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช สามารถสรุปได้ดังนี้

ลำดับ	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	สรุปบทสัมภาษณ์
1.	**พระสิริคณาจารย์** (27 กรกฎาคม 2566)	**สภาพทั่วไปของเยาวชนในนครศรีธรรมราช** **ปัญหาการทะเลาะเบาะแว้ง** เด็กและเยาวชนมีการทะเลาะเบาะแว้งอยู่บ้าง เพราะว่าโรงเรียนได้ควบคุม ดูแลให้อยู่ในกฎระเบียบ **ปัญหายาเสพติด** ในช่วงที่มีการสั่งห้าม เหมือนยิ่งยุ ปัจจุบันเมื่อมีมาตรการผ่อนคลายลดลงแต่ยังมีบ้าง แต่เรื่องบุหรี่จะเพิ่มขึ้น **ปัญหาชู้สาว** แก้ไขไม่ได้ เพราะสังคมในปัจจุบันเรื่องการมีเพศสัมพันธ์และการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร มีสถิติเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ **แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรม** จัดให้มีการเข้าค่ายคุณธรรม จริยธรรม บวชฤดูร้อน ไปทัศนะศึกษา ให้เห็นถึงความแตกต่างด้านวัฒนธรรม และนำหลักธรรมไปใช้ในการลดปัญหาทางสังคมได้ **หลักธรรมที่เกี่ยวกับการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรม** ควรใช้ศีล 5 เพราะเป็นระบบที่จะคุ้มครองคนในสังคม และหิริโอตตัปปะที่ทำให้ตั้งอยู่ในความดี และความกตัญญูกตเวที การรู้จักบุญคุณและการตอบแทนบุญคุณ **การให้ความรู้ความฉลาดทางจริยธรรม** จะต้องปลูกฝังว่าทุกสังคมมีประเพณี วัฒนธรรม โดยเฉพาะชาว จังนครศรีธรรมราช เป็นเมืองพระ เราจะต้องเรียนรู้ว่าควรปฏิบัติตนอย่างไร เพื่อให้เราอยู่ร่วมกับคนอื่นได้ **การสร้างความคิดรวบยอดในด้านการพัฒนาทางปัญญา การพัฒนาทางจิตใจ และการพัฒนาทางพฤติกรรม** พระพุทธศาสนาสอนว่า เราจะต้องพัฒนาคนให้รู้จักบาป บุญคุณโทษ นั่นคือการพัฒนาด้านปัญญา ในด้านการพัฒนาจิตใจ โดยการเข้าค่ายอบรม เพื่อเป็นการพัฒนาให้อยู่ร่วมกับคนอื่นได้ รู้จักความรัก ความสามัคคี ย่อมส่งผลให้กิจกรรมเขาเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี **การจัดกิจกรรมความฉลาดทางจริยธรรม**

ลำดับ	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	สรุปบทสัมภาษณ์
		ควรใช้หลัก บวร (บ้าน วัด โรงเรียน) โดยให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมไหน การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนได้มีความฉลาดทางจริยธรรม โดยหลักที่สำคัญคือ หลักพระพุทธศาสนาเช่นการอบรมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน การเข้าค่ายลูกเสือเพื่อส่งเสริมให้เกิดความสามัคคี การบวชสามเณรฤดูร้อน เพื่อให้เด็ก ๆ ได้คุ้นชินกับวัด การสวดมนต์ ฟังธรรมกันมากขึ้น และจะต้องจัดกิจกรรมให้เด็กไม่รู้สึกเบื่อ ให้รู้สึกว่าการเข้าวัดไม่ใช่เข้าเฉพาะคนสูงวัย แต่เด็กและเยาวชนก็สามารถเข้าวัด และนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ **การประเมินความก้าวหน้าความฉลาดทางจริยธรรม** เราจะต้องไปดูอารมณ์ว่าเขามีความสามารถมีสติปัญญาอย่างไร โดยสังเกตสิ่งที่เขาแสดงออกทาง กาย วาจา ใจ เมื่อประเมินแล้วไม่ก้าวหน้าถือว่าสิ่งที่เราทำมาล้มเหลว จะต้องประเมินว่าความก้าวหน้าของเขาเป็นอย่างไร พฤติกรรมเป็นอย่างไรหลังจากที่ผ่านการอบรมมา
2.	**พระครูสุนทรพจนบัณฑิต, รศ.ดร.** (27 กรกฎาคม 2566)	**สภาพทั่วไปของเยาวชนในนครศรีธรรมราช** **ปัญหาการทะเลาะเบาะแว้ง** ปัจจุบันถือว่าเป็นเรื่องปกติของสังคมที่มีความเห็นต่างกัน แต่มีไม่มาก ส่วนมากเกิดจากผู้ปกครองปล่อยปละละเลย ซึ่งเป็นเรื่องธรรมดาของสังคม ซึ่งการแก้ปัญหาโดยการให้เด็กควบคุมอารมณ์ ซึ่งจะต้องมีวิธีการ ให้เด็กได้หันมาดูอารมณ์ของตัวเองบ้าง โดยเฉพาะสื่อสมัยนี้ทำให้วัยรุ่น ใจเร็ว ขาดการยับยั้งชั่งใจ **ปัญหายาเสพติด** ปัจจุบันน่าเป็นห่วงมาก โดยเฉพาะยาบ้า ซึ่งหาซื้อหาได้ง่าย ถือเป็นปัญหาระดับประเทศ **ปัญหาชู้สาว** มีให้เห็นบ้าง แต่ปัจจุบันสังคมเปิดกว้าง ทำให้ไม่ต้องออกจากโรงเรียน ซึ่งผู้ปกครองจะต้องปลูกฝังให้เด็กรู้จักป้องกันตัวเอง รู้จักระงับยับยั้ง รู้จักขอบเขต **แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรม** ปัญหาทางสังคมที่เกิดขึ้นเกิดจากคนขาดความรับผิดชอบ จะต้องปลูกฝังความมีวินัย ความยับยั้งชั่งใจ โดยใช้หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา เพราะสามารถช่วยแก้ปัญหาได้ทุกเรื่อง โดย ศีล ช่วยเรื่องการมีระเบียบวินัย การลด ละ เลิก สิ่งไม่ดีต่าง ๆ ทำให้คนละอายต่อบาป สมาธิ คือ การผ่อนสั้นผ่อนยาว ไม่ใช้อารมณ์ในการตัดสิน ในการแก้ปัญหา ปัญญาคือ การไม่เป็นทาสสื่อ จะต้องใคร่ครวญไตร่ตรองโดยการคิดวิเคราะห์ว่าอะไรควรเชื่อไม่ควรเชื่อ ซึ่งถ้าเราสามารถยึดหลักไตรสิกขาได้ ก็จะไม่เกิดปัญหาทางสังคม **หลักธรรมที่เกี่ยวกับการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรม** หลักสัมมัปปธาน 4 1) สังวรปธาน หมายถึง เพียรระวังยับยั้งบาปอกุศลกรรมที่ยังไม่เกิด มิให้เกิดขึ้น 2) ปหานปธาน หมายถึง เพียรละบาปอกุศลกรรมที่เกิดขึ้นแล้ว 3) ภาวนาปธาน หมายถึง เพียรทำกุศลกรรมที่ยังไม่เกิด ให้เกิดมี 4) อนุรักขนาปทาน หมายถึง เพียรรักษา

ลำดับ	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	สรุปบทสัมภาษณ์
		กุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วให้ตั้งมั่นและให้เจริญ ยิ่งขึ้นไปจนไพบูลย์ รวมถึงเรื่องของความเมตตา พูดคิดทำด้วยเมตตา **การให้ความรู้ความฉลาดทางจริยธรรม** จะต้องพูดบ่อย ๆ โดยเริ่มจากที่บ้าน ผู้ปกครองจะต้องค่อย ๆ พูดค่อยๆ ตักเตือน โดยไม่ใช้คำพูดที่รุนแรง คอยอบรมสั่งสอน โดยการชี้ให้เห็นว่าว่าเรื่องคุณธรรมจริยธรรมไม่ใช่เรื่องล้าสมัย และความอดทนเป็นสิ่งจำเป็นในการใช้ชีวิต **การสร้างความคิดรวบยอดในด้านการพัฒนาทางปัญญา การพัฒนาทางจิตใจ และการพัฒนาทางพฤติกรรม** เราจะต้องรู้ว่าตัวเองมีกาย การไม่ปล่อยร่างกายไม่ให้หลงไปในอุบาย จะต้องรู้จักเตือนตัวเอง ว่าสิ่งไหนทำได้ ทำไม่ได้ คือจะต้องเริ่มจากการให้ภูมิคุ้มกันเด็กก่อน **การจัดกิจกรรมความฉลาดทางจริยธรรม** การจัดกิจกรรมคือจะต้องให้ความรู้เกี่ยวกับ ศีล สมาธิ ปัญญา การให้ทุกคนมีส่วนร่วมในสังคม การแบ่งงานกันทำ การให้เกียรติกัน **การประเมินความก้าวหน้าความฉลาดทางจริยธรรมการประเมินความก้าวหน้า** การจัดประเมินหลังจากจัดกิจกรรมไปแล้วว่า มีความก้าวหน้าอย่างไร โดยหลักการประเมินขึ้นอยู่กับแต่ละองค์กรว่าจะใช้หลักใดในการประเมิน
3.	**นายทวีศักดิ์ ศรีภูงา** (27 กรกฎาคม 2566)	**สภาพทั่วไปของเยาวชนในนครศรีธรรมราช** **ปัญหาการทะเลาะเบาะแว้ง** ตอนนี้กระแสลดลง ส่วนใหญ่มีตามสถานบันเทิง การแสดงคอนเสิร์ตที่เป็นดนตรีเพื่อชีวิต ยังพอมีบ้าง ถือว่าลดลงไปเยอะ **ปัญหายาเสพติด** ปัจจุบันมีมาก เช่นน้ำกระท่อม แต่โอกาสที่จะเอาน้ำกระท่อมไปทำเป็นสิ่งผิดกฎหมายทำได้ง่ายขึ้น แม้จับไปแล้วแต่ยังกลับมาใช้เหมือนเดิม ควรจะบำบัดและเยียวยา อย่างจริงจัง เพื่อให้กลับมาใช้ชีวิตได้เหมือนเดิม **ปัญหาซู้สาว** ถือเป็นเรื่องปกติ เพราะสังคมเปิดกว้าง โอกาสที่ผู้ปกครองจะไปบังคับทำได้ยาก โดยเฉพาะด้วยเรื่องเทคโนโลยีได้เข้าสู่วัยรุ่นมากขึ้น โดยสิ่งที่สามารถทำได้คือจะต้องให้กระบวนการทางความคิดแก่เยาวชนให้เขาคิดได้ด้วยตนเอง **แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรม** ควรเน้นให้เด็กและเยาวชนเข้าใจเป้าหมายของชีวิต ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมของดวงเดือน พันธุมนาวิน ที่แสดงถึงพฤติกรรมเหล่านี้มีสาเหตุทางจิตใจที่ติดตัวผู้กระทำโดยตลอด และสาเหตุทางที่เกิดการเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์นั้นมีอะไรบ้าง ซึ่งทฤษฎีนี้สร้างจากผลการวิจัยที่เปรียบเทียบลักษณะทางจิตใจของผู้ที่มีพฤติกรรมอย่างหนึ่ง ในปริมาณที่แตกต่างกัน ทั้ง ๆ ที่ผู้กระทำเหล่านี้ อยู่ในสถานการณ์เดียวกันหรือคล้ายคลึงกันซึ่งเป็นแนวคิดที่ทำให้เราเห็นภาพมากยิ่งขึ้นว่าต้นไม้จะออกดอก ผล ได้สวยงามก็มาจากสิ่งที่มองไม่เห็นก็คือราก ถ้าเป็นคนก็คือ ความฉลาดทางจิต สุขภาพจิตที่ดี ที่จะส่งผลให้เป็นคนดีของสังคม **หลักธรรมที่เกี่ยวกับการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรม** หลักธรรมที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ คือ สัปปุริสธรรม 7 ประการ คือ รู้จัก

ลำดับ	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	สรุปบทสัมภาษณ์
		เหตุ รู้จักผล รู้จักตน รู้จักประมาณ รู้จักกาล รู้จักชุมชน และรู้จักบุคคล เพื่อเข้าใจชีวิตและสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างเป็นสุข รวมถึงขันติ โสรัจจะ ความละอายแก่ใจ และหิริ โอตตัปปะ ความละอายความชั่ว เกรงกลัวต่อบาป **การให้ความรู้ความฉลาดทางจริยธรรม** ควรทำให้ดู โดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาสอดแทรก เช่น เกมส์ คลิปวีดีโอ การ์ตูน โดยให้มีเนื้อหาด้านจริยธรรมเข้ามาสอดแทรกในด้านคุณธรรมจริยธรรม โดยเนื้อหาให้เหมาะกับอายุ ตามกาล และเวลา **การสร้างความคิดรวบยอดในด้านการพัฒนาทางปัญญา การพัฒนาทางจิตใจ และการพัฒนาทางพฤติกรรม** ควรเริ่มจากการพัฒนาจิต เพื่อให้มีสมาธิ โดยการเรียนรู้ผ่านทางสังคมที่ดี เพื่อจะหลอมรวมให้พฤติกรรมออกมาในทางที่ดี **การจัดกิจกรรมความฉลาดทางจริยธรรม** สร้างกิจกรรมแบบให้องค์ความรู้ โดยให้ปฏิบัติแทนการบรรยาย ให้สอดคล้องกับอายุกับสภาพการณ์ทางสังคม โดยนำเทคโนโลยีเข้ามาในการจัดกิจกรรม **การประเมินความก้าวหน้าความฉลาดทางจริยธรรม** ต้องดูที่ผลลัพธ์ต้องสร้างกระบวนการประเมินที่สามารถเห็นผลลัพธ์ได้ โดยการสังเกตพฤติกรรมการตอบสนอง ผ่านทางความคิด และที่เขาแสดงออกมา อาจจะต้องสร้างสถานการณ์ขึ้นมาเพื่อวัดผล
4.	**นายธวัชชัย คำนวน** (27 กรกฎาคม 2566)	**สภาพทั่วไปของเยาวชนในนครศรีธรรมราช** **ปัญหาการทะเลาะเบาะแว้ง** เกิดจากความขัดแย้งด้านพฤติกรรมของนักเรียนในระหว่างห้องเรียน รุ่นพี่กับรุ่นน้อง แต่ทางโรงเรียนสามารถแก้ปัญหาได้ และรุนแรง **ปัญหายาเสพติด** มีบุหรี่ บุหรี่ไฟฟ้านักเรียนหญิงก็มี ส่วนมากเป็นค่านิยม การแก้ปัญหาสุ่มตรวจกระเป๋านักเรียน แจ้งผู้ปกครอง **ปัญหาชู้สาว** มีบ้างแต่ไม่มาก เพราะตอนนี้สังคมเปิดกว้าง ส่วนที่จะขยายไปเป็นปัญหาใหญ่บานปลายจะไม่ค่อยมี **แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรม** หลักพุทธศาสนา ธรรมมะเบื้องต้นโดยการเข้าค่ายอบรมคุณธรรมจริยธรรม เพื่อปฏิบัติจริง และใช้พระวิทยากรในการอบรม **หลักธรรมที่เกี่ยวกับการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรม** ใช้หลักพรหมวิหาร 4 โดยครูจะต้องใช้หลัก เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา กับเด็กนักเรียน และสังคหวัตถุ 4 คือ ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา สมานัตตตาแนะแนวให้เด็กมีระเบียบวินัย **การให้ความรู้ความฉลาดทางจริยธรรม** ให้เด็กได้ทำจริง โดยฝึกปฏิบัติ เช่นฝึกสมาธิ ในวันสำคัญเกี่ยวกับชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ สอนเรื่องศีล 5 นั่งสมาธิ มีครูให้การอบรมสาระน่ารู้ในตอนเช้าทุก ๆ วัน **การสร้างความคิดรวบยอดในด้านการพัฒนาทางปัญญา การพัฒนาทางจิตใจ และการพัฒนาทางพฤติกรรม**

ลำดับ	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	สรุปบทสัมภาษณ์
		การสร้างความคิดรวบยอดปกติได้สอดแทรกอยู่ในการเรียนการสอนอยู่แล้ว และมีการจัดกิจกรรมเพื่อช่วยเสริมหลักสูตร เช่นโครงการเชิญพระมาบรรยายให้ความรู้ ในเรื่องการเสริมทางปัญญาเน้น Active leaning ให้เด็กได้ทำจริง ได้ฝึกปฏิบัติจริง แทนการสอนแบบท่องจำ **การจัดกิจกรรมความฉลาดทางจริยธรรม** กิจกรรมมีคาบปกครองเรียกประชุมนักเรียน หรือเชิญวิทยากรมาอบรม พานักเรียนไปดูสถานที่จริง เช่นพาไปสวนโมกข์ ให้เด็กได้เรียนรู้จากสถานที่จริง รวมถึงได้หลักธรรมคำสอนมาใช้จริง **การประเมินความก้าวหน้าความฉลาดทางจริยธรรม** มีแบบวัดประเมินพฤติกรรมนักเรียน แบบรายงานโครงการต่างๆ โดยให้ทุกคนจดบันทึก แล้วสรุปว่าเกิดผลอย่างไร มีการพัฒนาอย่างไร สังเกตพฤติกรรมการเปลี่ยนแปลง แต่ถ้าได้ระยะสั้นควรจัดกิจกรรมแบบต่อเนื่อง
5.	**ดร.สันติ อุ่นจะนำ** **(27 กรกฎาคม 2566)**	**สภาพทั่วไปของเยาวชนในนครศรีธรรมราช** **ปัญหาการทะเลาะเบาะแว้ง** ไม่ค่อยรุนแรงมากนัก เช่นทะเลาะกันเรื่องเพื่อน เรื่องแฟน หรือปัญหากิจกรรมในโรงเรียน แต่อาจารย์ดูแลไปตามสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น แต่ถ้าเป็นที่บ้านพ่อแม่อาจจะดูแลบริหารจัดการได้ แต่ในระหว่างเพื่อนกับเพื่อนการบริหารจัดการอาจจะไม่ดีเท่าที่ควร **ปัญหายาเสพติด** มีเยอะพอสมควรซึ่งพัฒนาจากยาบ้า ยาไอซ์ มาเป็นพวกผสม น้ำกระท่อม ยาไอซ์ ปัญหาการเสพมีมากในครอบครัวที่แตกแยก ปล่อยให้ลูกอยู่กับญาติ ไม่มีที่ปรึกษา **ปัญหาชู้สาว** ทุกวันนี้สื่อดิจิทัล เยาวชนรับได้เร็ว เรียนรู้ได้เร็ว หักห้ามใจได้ไม่ดีพอเลยก่อปัญหา ซึ่งเริ่มตั้งแต่เยาวชนเรียนรู้ได้เร็วกว่าสมัยก่อน เริ่มต้นจากการเสพสื่อ ทำให้เจอปัญหาได้เร็วขึ้น อายุน้อยก็เจอปัญหา **แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรม** หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา จะต้องปลูกฝังหลักธรรมคติข้อคิดของพระพุทธเจ้า โดยมีหลักธรรมที่จะไปอบรมสั่งสอนให้เขามีความคิด มีการพัฒนาทางความคิด ความฉลาดมากขึ้น โดยใช้เบญจศีล เบญจธรรม มนุษยธรรม กัลป์ญาณธรรม **หลักธรรมที่เกี่ยวกับการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรม** ใช้ศีล 5 เป็นหลักธรรมพื้นฐาน เป็นหลักประกันได้ทั้ง 5 เรื่อง 1) ประกันชีวิต 2) ประกันทรัพย์สิน 3) ประกันครอบครัว 4)ประกันสังคม 5) ประกันสุขภาพ **การให้ความรู้ความฉลาดทางจริยธรรม** จากการปลูกฝังตั้งแต่เป็นเยาวชน เราจะต้องให้วิชาก่อน จรณะจึงจะเกิด เพราะฉะนั้นอยู่ที่การปลูกฝัง การอบรม เหมือนในสมัยก่อนพ่อแม่ พาไปวัด ไปเห็นการทำบุญ พวกนี้เขาจะปลูกฝังจนทำให้มีความรู้ความฉลาดก็จะถูกปลูกฝังไปเรื่อย ๆ คือทำให้ดู อยู่ให้เห็น **การสร้างความคิดรวบยอดในด้านการพัฒนาทางปัญญา การพัฒนาทางจิตใจ และการพัฒนาทางพฤติกรรม**

ลำดับ	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	สรุปบทสัมภาษณ์
		การพัฒนาทางปัญญาใช้หลักของ สุตมยปัญญา คือ การฟัง จินตมยปัญญา คือการคิดพิจาณา ภาวนามยปัญญา คือ การปฏิบัติ ,การพัฒนาทางจิตใจ ใช้หลักสมถกรรมฐาน ทำใจให้สงบด้วยหลักของการทำสมาธิพื้นฐาน และการพัฒนาพฤติกรรม หลักธรรมที่สามารถพัฒนาพฤติกรรมของเขาได้คือศีล 5 **การจัดกิจกรรมความฉลาดทางจริยธรรม** ควรจัดกิจกรรมเพื่อให้เขาได้มีความคิดในเชิงความประพฤติที่เหมาะสม เราต้องหากิจกรรมให้เขาทำ เช่นโครงการจิตอาสา จัดกิจกรรมปลูกต้นไม้ เก็บขยะ ทำความสะอาดวัดเป็นต้น **การประเมินความก้าวหน้าความฉลาดทางจริยธรรม** จะต้องมีแบบบันทึก แบบประเมิน ด้วยการทำบันทึกจริยธรรม ของเขาในกิจกรรรมนั้น ๆ เพราะแบบประเมินถือว่าเป็นตัวชี้วัด เป็นสมุดประเมินกิจกรรมที่เราสามารถเห็นการพัฒนาของเขา
6.	**นายทัตเทพ ชุมนุมมณี** (27 กรกฎาคม 2566)	**สภาพทั่วไปของเยาวชนในนครศรีธรรมราช** **ปัญหาการทะเลาะเบาะแว้ง** ส่วนมากมาจากพื้นฐานทางสังคม เขาจะไม่รู้จักควบคุมอารมณ์โดยใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหา **ปัญหายาเสพติด** ส่วนมากจะเป็นยาบ้า น้ำกระท่อม แต่ไม่ได้เสพเพื่อความสนุก เสพเพื่อทำงานให้มีแรง แต่ปัญหาก็ไม่ถือว่ารุนแรงมากเมื่อเทียบกับยาเสพติดชนิดอื่น เช่นยาไอซ์ **ปัญหาชู้สาว** ไม่ค่อยเจอ เป็นปัญหาส่วนบุคคล สามารถแก้ปัญหากันเองได้ เพราะด้วยยุคสมัยนี้การอยู่กินกันก่อนแต่งถือเป็นเรื่องปกติ ถ้าเป็นคดีที่นำเข้าก็จะเป็นปัญหาการหึงหวง นำไปสู่การทะเลาะเบาะแว้ง **แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรม** การพัฒนาจริยธรรมควรเริ่มจากสถาบันครอบครัว โดยจะต้องเป็นที่ปรึกษาที่ดี อย่าให้เด็กไม่กล้าปรึกษาผู้ปกครอง ครูอาจารย์ เพราะคิดว่าจะโดนตำหนิ เพื่อเด็กและเยาวชนจะได้มีที่ปรึกษา และจะได้แก้ไขได้ทันสถานการณ์ **หลักธรรมที่เกี่ยวกับการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรม** ควรเป็นหลักธรรมที่เข้าใจได้ง่าย และง่ายต่อการปฏิบัติคือศีล 5 เพราะเข้าถึงได้ง่ายและนำไปปฏิบัติได้ และควรสอนในเรื่องความซื่อสัตย์สุจริต การทำความดีทั้งต่อหน้าและลับหลัง การละอายความชั่วการเกรงกลัวต่อบาป **การให้ความรู้ความฉลาดทางจริยธรรม** การอบรมโดยเชิญวิทยากรมาให้ความรู้ เชิญพระสงฆ์มาสอนในเรื่องศีลธรรม รวมถึงการสอนจากเหตุการณ์จริง เพราะถือเป็นบทเรียนที่ดีที่สุด

ลำดับ	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	สรุปบทสัมภาษณ์
		การสร้างความคิดรวบยอดในด้านการพัฒนาทางปัญญา การพัฒนาทางจิตใจ และการพัฒนาทางพฤติกรรม การพัฒนาจะต้องเริ่มจากครอบครัว ถ้าครอบครัวอบอุ่น มีการให้คำปรึกษาที่ดี เมื่อมีปัญหาผู้ปกครองสามารถให้คำปรึกษา และแก้ไขปัญหาได้ทันท่วงที **การจัดกิจกรรมความฉลาดทางจริยธรรม** โครงการนักเรียนเยี่ยมคุกโดยให้เขาได้ดูว่า การเสพยาเสพติด เมื่อถูกจับได้แล้วถูกคุมขังเป็นอย่างไร สิทธิเสรีภาพจะหายไป ทำให้ไม่กล้าที่จะทำความผิด รวมถึงการพาผู้คุมขังไปบำเพ็ญประโยชน์ด้านนอก ไปพัฒนาวัด พัฒนาถนน **การประเมินความก้าวหน้าความฉลาดทางจริยธรรม** การประเมินจะมีทุก ๆ 6 เดือน โดยประเมินจากแบบประเมิน รวมถึงการทำกิจกรรม และการสังเกตพฤติกรรมที่แสดงออกมา การอยู่ร่วมกันกับคนกลุ่มมาก อย่างในเรือนจำจะมีผู้คุมขังเรียนธรรมศึกษาตรี โท เอก รวมถึงจัดให้มีการสอบวัดผล และเลื่อนชั้นทุกปี
7.	**นางเพ็ญพร วงศ์สวัสดิ์** (27 กรกฎาคม 2566)	**สภาพทั่วไปของเยาวชนในนครศรีธรรมราช** **ปัญหาการทะเลาะเบาะแว้ง** มีไม่มาก มีสาเหตุมาจากช่วงวัยรุ่นเป็นวัยคึกคะนอง อารมณ์ร้อน ต้องการแสดงความเป็นผู้นำกลุ่ม ส่วนปัจจัยทางด้านครอบครัวมีน้อยมากที่จะทะเลาะกัน **ปัญหายาเสพติด** เป็นอันดับหนึ่งของปัจจัยนำเข้า เกิดจากครอบครัวที่เปราะบาง แตกแยก พ่อแม่ มีส่วนเกี่ยวข้องกับยาเสพติดเอง ทำให้ลูก ๆ เกิดการเลียนแบบ และตามเพื่อนกันไปลอง **ปัญหาชู้สาวปัญหาชู้สาว** ปัจจุบันสภาพสังคมเปลี่ยนเพราะเด็กสามารถเข้าถึงสื่อต่าง ๆ ได้ง่าย แต่ที่เป็นคดีมีไม่มาก แต่ถ้าเป็นคดีทางเพศที่เป็นลักษณะไม่สมยอมแทบจะไม่ค่อยมี ส่วนการหึงหวงแล้วนำไปสู่การทะเลาะเบาะแว้งจนถึงนำไปสู่การเอาชีวิตมีบ้าง **แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรม** เมื่อเด็กและเยาวชนเข้ามาก็จะมีการพัฒนาด้านทักษะด้านต่าง ๆ ในเรื่องของทักษะด้านอารมณ์ ทักษะในการควบคุมตนเอง ทักษะในด้านการปฏิเสธ เห็นคุณค่าของตัวเอง ในด้านการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม หรือที่เรียกว่า โปรแกรมการบำบัดแก้ไขฟื้นฟู คือ 4 ฝึก ประกอบด้วย ฝึกกาย ฝึกจิต ฝึกความคิด และฝึกอาชีพ ทำให้เขาสามารถต่อยอดเมื่อออกไปข้างนอกได้ **หลักธรรมที่เกี่ยวกับการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรม** หลักธรรมที่ควรมีคือ หิริโอตตัปปะ การละอายความชั่ว การเกรงกลัวต่อบาป หลักความเมตตากรุณาคือ สอนให้มีความเมตตาซึ่งกันและกัน ถ้าโกรธก็ให้ใช้หลักอุเบกขา ให้อภัยกันทุกคนก็จะอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข

ลำดับ	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	สรุปบทสัมภาษณ์
		การให้ความรู้ความฉลาดทางจริยธรรม โดยเน้นการเรียนผ่านกิจกรรม เพราะสมาธิจะจดจ่อกับอะไรไม่นาน เพราะการเรียนผ่านตัวหนังสือเขาจะไม่เข้าใจ การเรียนโดยผ่านกระบวนการคิดโดยผ่านกิจกรรมถือได้ว่าเป็นสิ่งที่ดี **การสร้างความคิดรวบยอดในด้านการพัฒนาทางปัญญา การพัฒนาทางจิตใจ และการพัฒนาทางพฤติกรรม** หลักสูตรที่ปฏิบัติเพื่อนำไปสู่การพัฒนาทางด้านต่าง ๆ คือการฝึกกาย ฝึกจิต ฝึกความคิด และการฝึกอาชีพ เพื่อนำไปสู่กระบวนการพัฒนาทางด้านปัญญา พัฒนาจิต และพัฒนาทางพฤติกรรมต่อไป **การจัดกิจกรรมความฉลาดทางจริยธรรมการ** โดยการเชิญวิทยากรมาบรรยายให้ความรู้เช่นการให้พระสงฆ์มาบรรยายธรรมมะ การให้นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยามาให้ความรู้ในเรื่องการควบคุมอารมณ์ การอยู่ร่วมกัน การหลีกเลี่ยงการทะทบกระทั่ง รวมถึงการหลีกเลี่ยงการใช้กำลังในการแก้ปัญหา **การประเมินความก้าวหน้าความฉลาดทางจริยธรรม** เรื่องการไม่กระทำผิดกฎระเบียบในการอยู่ร่วมกัน โดยนำผลจากการที่เขาได้แสดงและได้ปฏิบัติออกมา ถ้าเขามีความตั้งใจในการประพฤติปฏิบัติดีขึ้นแสดงว่าการจัดกิจกรรมได้ผล แต่ถ้าออกมาในทางที่ไม่ดีก็จะต้องหาวิธีการใหม่ในการประเมินต่อไป
8.	**นายสัณฐาน รัตนะ** (27 กรกฎาคม 2566)	**สภาพทั่วไปของเยาวชนในนครศรีธรรมราช** **ปัญหาการทะเลาะเบาะแว้ง** มีบ้างแต่ไม่มาก ส่วนมากเกิดจากความรุนแรงที่ไม่มีเหตุผลอันควร มีการฆ่ากันแค่หวาดระแวง การยกพวกตีกันเพียงเพราะเหตุผลเล็ก ๆ น้อย ๆ รวมถึงการใช้อารมณ์ด่าทอกัน นำไปสู่การทะเลาะและมีการยิงกันในที่สุด **ปัญหายาเสพติด** มีเยอะและรุนแรงมาก ตอนนี้เริ่มมีผลกระทบถึงระบบประสาทเกี่ยวกับการใช้ยาเสพติดเป็นเวลานานและปริมาณมาก ส่งผลให้เป็นคนไข้จิตเวชมากขึ้น บางคนถึงขั้นทำร้ายผู้ปกครอง เพราะคนพวกนี้จะมีอาการหลอน ซึ่งถือว่าเป็นปัญหาเร่งด่วนมาก **ปัญหาชู้สาว** มีบ้างแต่ไม่มาก ส่วนมากเกิดจากการหึงหวง ช่วงแรก ๆ ทะเลาะกันจนลุกลามไปสู่การฆ่าในที่สุด แต่ถ้าเปรียบเทียบกับคดีอื่นถือว่าไม่มาก **แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรม** การศึกษาสำคัญมาก ควรเน้นหลักสูตรที่เน้นคุณธรรมจริยธรรมมากขึ้น ควรมีหลักสูตรการกล่อมเกลาเยาวชนไม่ให้ใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหา อีกอย่างตอนนี้กฎหมายที่เรามีอยู่ค่อนข้าอ่อน ทำให้คนไม่เกรงกลัวที่จะกระทำผิด เพราะติดคุกไม่นานก็ได้ออกมาสร้างปัญหาอีก **หลักธรรมที่เกี่ยวกับการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรม** หลักธรรมเกี่ยวกับศีลห้าถือว่าสำคัญ เพราะถ้าเรามีศีลห้าอยู่ในตัวก็จะไม่เกิดปัญหาปัญหาต่าง ๆ ตลอดถึงปัญหาทางสังคม โดยสรุปล้วนแต่เป็นการประพฤติผิดในเรื่องการละเมิดศีล 5 ทั้งสิ้น ประกอบกับขาดความเข้าใจหลักศีลธรรม เพราะความโลภ โกรธ หลง เข้าครอบงำจิตใจ ซึ่งเราจะต้องร่วมกันแก้ไขปัญหานี้อย่างจริงจัง ต้องยึดหลักการให้

ลำดับ	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	สรุปบทสัมภาษณ์
		มั่นคงที่จะไม่ทำสิ่งใด ๆ ที่ชั่วที่เสื่อม ต้องทำแต่ความดีเป็นความถูกต้องและเป็นธรรม เพื่อให้ผลออกมาเป็นความ ประพฤติดีปฏิบัติชอบ **การให้ความรู้ความฉลาดทางจริยธรรม** ความรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตว่าทุกคนต้องใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติเหมือนคนทั่วไปอย่างไร จะต้องยึดหลักว่าควรใช้ชีวิตอย่างไรให้เป็นไปตามธรรมชาติ ไม่ใช่พอเกิดปัญหาขึ้นมาก็หาทางออกไม่ได้ แก้ปัญหาไม่ถูก โดยคิดว่าโลกอินเทอร์เน็ตจะช่วยแก้ปัญหาได้ จนนำไปสู่การแก้ปัญหา การตัดสินใจในทางที่ผิด ไม่เหมือนสมัยก่อนที่ปรึกษาพ่อแม่ครูอาจารย์ ก็จะมีคำปรึกษาที่ดีกว่าสมัยนี้ **การสร้างความคิดรวบยอดในด้านการพัฒนาทางปัญญา การพัฒนาทางจิตใจ และการพัฒนาทางพฤติกรรม** การพัฒนาปัญญาคือโดยเฉพาะในสถานที่คุมขังจะต้องให้ความรู้ ชี้ถูกชี้ผิด ว่าสิ่งไหนควรทำ ไม่ควรทำ โดยการสอนจากความผิดพลาดจริงที่เขาได้รับ เพื่อเขาจะไม่กลับมาทำผิดซ้ำอีก ส่วนการพัฒนาด้านจิตใจก็จะต้องคอยสอน อบรมให้เขามีจิตใจที่อ่อนโยน รู้จักการให้อภัย รู้จักการทำสมาธิ รู้จักการนำหลักของศาสนาที่ตนนับถือมาช่วยในการสงบจิตใจ ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาทางพฤติกรรมคือ เขาจะลดปัญหาความขัดแย้ง ความก้าวร้าว **การจัดกิจกรรมความฉลาดทางจริยธรรม** การจัดอบรม ซึ่งกิจกรรมควรปรับให้เข้ากับยุคสมัย ควรจัดให้เด็กอยากมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่จัด เช่นจัดกิจกรรมที่มีการละเล่นไปในตัว เมื่อเขามีส่วนร่วม มีความสนุกกับกิจกรรมที่ทำ เป็นการดึงดูดความสนใจทำให้เขาสามารถนำสิ่งดี ๆ ที่เป็นประโยชน์มาใช้ได้บ้าง **การประเมินความก้าวหน้าความฉลาดทางจริยธรรม** อาจจะต้องมีแบบทดสอบ เป็นการประเมินแฝงเพราะเราจะได้คำตอบที่แท้จริง โดยไม่ต้องใส่ข้อมูลส่วนตัว หรือการสังเกตพฤติกรรมว่าหลังจากการจัดกิจกรรมแล้ว พฤติกรรมเป็นอย่างไร
9.	**นายศักดา จันทรักษ์** (27 กรกฎาคม 2566)	**สภาพทั่วไปของเยาวชนในนครศรีธรรมราช** **ปัญหาการทะเลาะเบาะแว้ง** การทะเลาะเบาะแว้งในสถานศึกษา ปัจจุบันมีหลายรูปแบบ แล้วจุดประการการไม่เข้าใจกัน นำไปสู่การตบตีกัน ปัญหาเหล่านั้นเช่นปัญหาชู้สาว การมีแฟน เพื่อนช่วยเพื่อน **ปัญหายาเสพติด** ปัจจุบันมีแหล่งมั่วสุมยาเสพติด โดยการชักจูงจากผู้ใหญ่ในหมู่บ้าน นำไปสู่การทดลอง และติดยาเสพติดในที่สุด เช่น เล่นยา ดื่มน้ำกระท่อมสูตรดัดแปลง **ปัญหาชู้สาว** ปัญหาคบกันระหว่างเรียน มีสองแบบคือ คบกันพากันเรียน กับ คบกันแล้วทะเลาะกัน นำไปสู่ปัญหาต่าง ๆ ตามมา **แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรม** ควรจัดโครงการโดยการนำเด็กและเยาวชน มาอบรมโดยให้ความรู้และหลักปฏิบัติ ให้เด็กและเยาวชนได้รู้ถึงปัญหาของยาเสพติด ปัญหาชู้สาว ปัญหาการทะเลาะเบาะแว้ง รวมถึงหลักการปฏิบัติตัว การวางตัวในสังคม เพื่อให้เด็กและเยาวชนไม่ไปหลงผิดในเรื่องเหล่านี้ **หลักธรรมที่เกี่ยวกับการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรม**

ลำดับ	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	สรุปบทสัมภาษณ์
		ควรนำหลักธรรมที่สามารถเข้าใจง่ายมาใช้โดยการให้ความรู้เรื่องศีล 5 เพราะเมื่อมีศีล 5 เป็นศีลประจำตัวประจำใจจะทำให้เขาไม่กล้าที่จะทำชั่ว และสอนในเรื่อง หิริ โอตตัปปะ การเกรงต่อความชั่ว และการละอายต่อบาป **การให้ความรู้ความฉลาดทางจริยธรรม** ใช้พลัง บวร คือ บ้าน วัด โรงเรียน โดยใช้วัฒนธรรมบำบัด มาขัดเกลาเด็กและเยาวชน ให้ได้ทำกิจกรรมร่วมกันภายในชุมชน โดยให้ความรู้ผ่านไปถึงผู้ปกครอง ควรจัดให้มีการอบรมผู้ปกครองให้ช่วยเป็นหูเป็นตาแทนโรงเรียน รวมไปถึงจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้เข้าวัดไปฟังธรรมนั่งสมาธิ อย่างน้อยเด็กจะได้เข้าใกล้ธรรมะ จะได้รู้จัดผิดชอบชั่วดี **การสร้างความคิดรวบยอดในด้านการพัฒนาทางปัญญา การพัฒนาทางจิตใจ และการพัฒนาทางพฤติกรรม** ควรปลูกฝังว่าเมื่อมีความคิดเป็นของตัวเองแล้ว อย่าใช้ความคิดของตัวเองเป็นใหญ่ โดยการสร้างพัฒนาความคิดของตนเองโดยการคิดบวกนำไปสู่การพัฒนาทางพฤติกรรมโดยครอบครัวจะต้องไม่ตามใจ หรือกดดันเด็กและเยาวชนมากเกินไป เพราะอาจนำไปสู่การต่อต้านได้ **การจัดกิจกรรมความฉลาดทางจริยธรรม** ควรมีการอบรมธรรมมะ โดยใช้พลัง บวร บ้าน วัด โรงเรียน เป็นหลักในการจัดกิจกรรม โดยให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการคิด และแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น และบูรณาการร่วมกันเพื่อนำไปสู่แนวทางในการปฏิบัติและแก้ปัญหาได้ตรงจุด **การประเมินความก้าวหน้าความฉลาดทางจริยธรรม** ประเมินจากพฤติกรรม ว่าหลังจากจัดกิจกรมไปแล้ว มีความประพฤติเป็นอย่างไร แล้วมาประเมินผลว่าควรจะปรับปรุงแก้ไข เพื่อนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมในครั้งต่อไป

กล่าวโดยสรุป การสร้างรูปแบบองค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชน เพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช ควรส่งเสริมให้มีการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเด็กและเยาวชน เพื่อลดปัญหาต่าง ๆ ของเด็กและเยาวชน เพื่อที่จะทำให้เด็กและเยาวชนได้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข โดยใช้หลักการดังนี้

การให้ความรู้ความฉลาดทางจริยธรรม ควรนำหลักธรรมที่เด็กและเยาวชน สามารถเข้าใจง่ายมาใช้โดยการให้ความรู้เรื่องศีล 5 แก่เด็กและเยาวชน เพราะอย่างน้อยเมื่อพวกเขามีศีล 5 เป็นศีลประจำตัวประจำใจจะทำให้เขาไม่กล้าที่จะทำชั่ว และสอนในเรื่อง หิริ โอตตัปปะ การเกรงต่อความชั่ว และการละอายต่อบาป ซึ่งจะต้องให้เด็กได้เรียนรู้ว่า เขาจะต้องรักษาตัวเองให้ได้ ดูแลตัวเองให้ได้ ตามหลักพระพุทธศาสนา ดังพุทธสุภาษิตที่ว่า อตฺตาหิ อตตโน นาโถ ตนต้องเป็นที่พึ่งของตน และในฐานะที่เขาเป็นส่วนหนึ่งของสังคม เขาจะมีส่วนใดบ้างที่จะทำให้บริบทสิ่งแวดล้อมที่เราอยู่ดีขึ้นสวยงามขึ้น ควรให้เด็กได้ทำจริง ได้ปฏิบัติจริง เช่นยกปิ่นโตไปวัด การฝึกระเบียบวินัยในตอนเช้า การแบ่งพื้นที่ให้เด็กรับผิดชอบ ทำให้เกิดองค์ความรู้แก่นักเรียน และกลุ่มสาระความรู้ด้านสังคมศึกษาจะต้องใช้ความคิด วิเคราะห์ เพราะกลุ่มนี้ใกล้ชิดเก็บเด็กมากที่สุด จัดให้มีการอบรมคุณธรรมจริยธรรมในโอกาสต่าง ๆ ชักชวนเด็ก และเยาวชน เข้าวัดไปทำบุญ ให้ทาน รักษาศีล ซึ่งการให้ความรู้ความฉลาดทางจริยธรรม เราจะต้องทำให้ตรงจุด ให้ตรงกับกลุ่มเป้าหมาย เพราะเด็กและ

เยาวชนเขาไม่ชอบอะไรที่เป็นกฎตายตัว การให้ความรู้จะต้องสอดแทรกไปในกิจกรรมที่เขาทำอยู่ และจะต้องใช้เวลาในการซึมซับในเรื่องของจริยธรรม โดยเน้นการปฏิบัติจริง

การสร้างความคิดรอบยอดในการพัฒนาทางปัญญา การพัฒนาทางจิตใจ และการพัฒนาทางพฤติกรรม

การสร้างความคิดรวบยอดในการพัฒนาปัญญาคือเราจะต้องให้ปัญญาในการคิดวิเคราะห์แยกแยะ ว่าสิ่งไหนดีสิ่งไหนไม่ดี สิ่งใดควรทำ ไม่ควรทำ ใช้หลักของ สุตมยปัญญา จินตมยปัญญา ภาวนามยปัญญา มาใช้ ในส่วนของการพัฒนาทางจิตใจ ใช้หลักสมถกรรมฐาน มาใช้ และการพัฒนาพฤติกรรม จะต้องใช้หลักธรรมที่สามารถพัฒนาความพฤติกรรมของเขาได้ โดยใช้ศีล 5 ส่วนการพัฒนาจิตใจโดยการปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนมีความคิดที่ดี คิดที่จะช่วยเหลือผู้อื่น โดยเริ่มจากการพัฒนาจิตใจ เพื่อให้เด็กและเยาวชนมีสมาธิมีปัญญาที่จะแยกแยะวิเคราะห์ว่าสิ่งไหนดี สิ่งไหนไม่ดี เพื่อนำไปสู่การพัฒนาด้านจิตใจ เมื่อจิตใจดี มีปัญญาในการแยกแยะผิดชอบ ชั่วดี ก็จะแสดงออกมาในทางพฤติกรรมในทางที่ดี เป็นคนดีของครอบครัว สังคม และประเทศชาติต่อไป

การจัดกิจกรรมความฉลาดทางจริยธรรม

ควรใช้หลัก บวร อันประกอบด้วย บ้าน วัด โรงเรียน ซึ่งถือได้ว่า 3 สถาบันนี้เป็นหน่วยงานทางสังคมที่มีความสำคัญทั้งหมด เพราะสังคมมี วัด มีบ้าน และโรงเรียนให้การอุปถัมภ์ ค้ำชู ทำนุบำรุงพระศาสนา ซึ่งบ้านก็มีวัดคอยให้สติ เตือนใจ รวมทั้งจิตวิญญาณ และมีโรงเรียนคอยสนับสนุนกิจกรรมในชุมชน โรงเรียนมีวัดที่ให้การสนับสนุน อบรมสั่งสอนในศีลธรรม และมีบ้านที่คอยให้การสนับสนุน โดยให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนได้มีความฉลาดทางจริยธรรม โดยหลักที่สำคัญคือ หลักพระพุทธศาสนาเช่นการอบรมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน การเข้าค่ายลูกเสือเพื่อส่งเสริมให้เกิดความสามัคคี การบวชสามเณรฤดูร้อน เพื่อให้เด็ก ๆ ได้คุ้นชินกับวัด การสวดมนต์ ฟังธรรมกันมากขึ้น และจะต้องจัดกิจกรรมให้เด็กไม่รู้สึกเบื่อ ให้รู้สึกว่าการเข้าวัดไม่ใช่เข้าเฉพาะคนสูงวัย แต่เด็กและเยาวชนก็สามารถเข้าวัด และนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ รวมถึงการสร้างกิจกรรมแบบให้องค์ความรู้ โดยให้ปฏิบัติแทนการบรรยาย ให้สอดคล้องกับอายุกับสภาพการณ์ทางสังคม โดยนำเทคโนโลยีเข้ามาในการจัดกิจกรรม ส่วนกิจกรรมในการจัดอบรม ควรปรับให้เข้ากับยุคสมัย ควรจัดให้เด็กอยากมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่จัด เช่นจัดกิจกรรมที่มีการละเล่นไปในตัว เมื่อเขามีส่วนร่วม มีความสนุกกับกิจกรรมที่ทำ เป็นการดึงดูดความสนใจ ทำให้เขาสามารถนำสิ่งดี ๆ ที่เป็นประโยชน์มาใช้ได้บ้าง

การประเมินความก้าวหน้าความฉลาดทางจริยธรรม

ต้องดูที่ผลลัพธ์ต้องสร้างกระบวนการประเมินที่สามารถเห็นผลลัพธ์ได้ โดยการสังเกตพฤติกรรมการตอบสนอง ผ่านทางความคิด และที่เขาแสดงออกมา อาจจะต้องสร้างสถานการณ์ขึ้นมาเพื่อวัดผลเราจะต้องไปดูอารมณ์ว่าเขามีความสามารถมีสติปัญญาอย่างไร โดยสังเกตสิ่งที่เขาแสดงออกทาง กาย วาจา ใจ เมื่อประเมินแล้วไม่ก้าวหน้าถือว่าสิ่งที่เราทำมาล้มเหลว จะต้องประเมินว่าความก้าวหน้าของเขาเป็นอย่างไร พฤติกรรมเป็นอย่างไรหลังจากที่ผ่านการอบรมมา ควรมีการประเมินทุก ๆ 6 เดือน โดยประเมินจากแบบประเมิน รวมถึงการทำกิจกรรม และการสังเกตพฤติกรรมที่แสดงออกมา การอยู่ร่วมกันกับคนกลุ่มมาก อย่างในเรือนจำจะมีผู้คุมขังเรียนธรรมศึกษาตรี โท เอก รวมถึงจัดให้มีการสอบวัดผล และเลื่อนชั้นทุกปี ซึ่งในบางกรณีอาจจะต้องมีแบบทดสอบเป็นการประเมินแฝงเพราะเราจะได้คำตอบที่แท้จริง โดยไม่ต้องใส่ข้อมูลส่วนตัว หรือการสังเกตพฤติกรรมว่าหลังจากการจัดกิจกรรมแล้ว พฤติกรรมเป็นอย่างไร

4.4 ผลการจัดประชุมเสวนากลุ่ม

การจัดประชุมเสวนากลุ่ม (Focus group) 4 ประเด็น ประกอบด้วย 1) การให้ความรู้ความฉลาดทางจริยธรรม 2) การสร้างความคิดรวบยอดในด้านการพัฒนาทางปัญญา การพัฒนาทางจิตใจ และการพัฒนาทางพฤติกรรม 3) การจัดกิจกรรมความฉลาดทางจริยธรรม 4) การประเมินความก้าวหน้าความฉลาดทางจริยธรรม ซึ่งมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช

รายละเอียดการประชุมเสวนากลุ่ม (Focus group) มีดังนี้

การให้ความรู้ความฉลาดทางจริยธรรม

การให้ความรู้ต้องควบคู่กับการพัฒนาจิตสำนึกไปด้วย จะต้องระบุกลุ่มเป้าหมาย และจะพัฒนาในด้านใดบ้าง เช่น 1) จริยธรรมทางด้านสร้างความเจริญให้แก่ตัวเอง ความอดทน ความตรงต่อเวลา ความประหยัด ความกล้าหาญ 2) จริยธรรมที่สร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างมนุษย์ที่จะยอยู่ร่วมกันในสังคม เช่น ความสุภาพอ่อนโยน ความกตัญญูกตเวที ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ 3) จริยธรรมที่ส่งเสริมประเทศชาติบ้านเมือง เช่น ความเสียสละ ความเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน ความเคารพกฎระเบียบวินัย การที่จะปลูกฝังได้จะต้องมีกระบวนการอยู่ 3 ขั้นตอน 1) กิจกรรมการสร้างเสริม การให้ความรู้ การมีต้นแบบที่ดี การถ่ายทอดองค์ความรู้ จะต้องคิดว่าจะมีกระบวนการ มีกิจกรรมอย่างไร 2) การป้องกัน ใช้ทางกฎหมาย หรือมาตรการการลงโทษทางสังคม 3) การแก้ไข เมื่อเกิดปัญหาจะแก้ไขทางจริยธรรมอย่างไร ส่วนการประเมินความก้าวหน้าทางความฉลาดทางจริยธรรม อาจจะใช้คำขวัญประจำจังหวัด “เราชาวนคร อยู่เมืองพระ มั่นในสัจจะ มีศีลธรรม” มาใช้ในการพัฒนาความประพฤติทางจริยธรรม เพื่อนำมาปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนต่อไป

สรุปบทสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ รูปแบบการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชน เพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช สามารถสรุปได้ดังนี้

ลำดับ	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	สรุปบทสัมภาษณ์
1.	**พระเมธีวชิราภิรัต, ผศ.ดร.**	ต้องหาประเด็นปัญหาทางสังคมให้ได้ก่อนโดยไปดูจากรายงานสถานการณ์ทางสังคมของจังหวัดนครศรีธรรมราชซึ่งจะมีรายงานออกมาทุกปี การให้ความรู้ต้องควบคู่กับการพัฒนาจิตสำนึกไปด้วย จะต้องระบุกลุ่มเป้าหมาย และจะพัฒนาในด้านในบ้าง เช่น 1. จริยธรรมทางด้านสร้างความเจริญให้แก่ตัวเอง ความอดทน ความตรงต่อเวลา ความประหยัด ความกล้าหาญ 2.จริยธรรมที่สร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างมนุษย์ที่จะยอยู่ร่วมกันในสังคม เช่นความสุภาพอ่อนโยน ความกตัญญูกตเวที ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ 3. จริยธรรมที่ส่งเสริมประเทศชาติบ้านเมือง เช่น ความเสียสละ ความเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน ความเคารพกฎระเบียบวินัย การที่จะปลูกฝังได้จะต้องมีกระบวนการอยู่ 3 ขั้นตอน 1.กิจกรรมการสร้างเสริม การให้ความรู้ การมีต้นแบบที่ดี การถ่ายทอดองค์ความรู้ จะต้องคิดว่าจะมีกระบวนการ มีกิจกรรม

ลำดับ	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	สรุปบทสัมภาษณ์
		อย่างไร 2.การป้องกัน ใช้ทางกฎหมาย หรือมาตรการการลงโทษทางสังคม 3.การแก้ไข เมื่อเกิดปัญหาจะแก้ไขทางจริยธรรมอย่างไร ส่วนการประเมินความก้าวหน้าทางความฉลาดทางจริยธรรม อาจจะใช้คำขวัญประจำจังหวัด “เราชาวนคร อยู่เมืองพระ มั่นในสัจจะ มีศีลธรรม” มาใช้ในการพัฒนาความประพฤติทางจริยธรรม เพื่อนำมาปลูกฝัง ส่วนการประเมินความก้าวหน้าสิ่งสำคัญคือผลลัพธ์ที่ได้ คือ 1) ด้านความรู้ความเข้าใจว่าเยาวชนมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องนี้อย่างไร 2)พฤติกรรมการเปลี่ยนแปลงดูผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นว่าเปลี่ยนแปลงไปในทางใด และสิ่งสำคัญจะต้องมีต้นแบบที่ดี โดยเฉพาะสถาบันครอบครัวจะต้องมีความเข็มแข็ง รวมไปถึงใช้หลักธรรมให้เด็กรู้ดี รู้ชั่ว โดยให้เด็กเข้าถึงแก่แท้ของศาสนา
2.	**พระครูอรุณสุตาลังการ, รศ.ดร.**	ปัญหาสังคมคือปัญหาที่กระทบต่อคนส่วนใหญ่ และคนส่วนใหญ่คิดจะแก้ ปัญหายาเสพติด ปัญหาทะเลาะเบาะแว้ง ปัญหาชู้สาว มีทุกจังหวัดไม่ใช่เฉพาะในจังหวัดนครศรีธรรมราช ดูกำหนดคำนิยามศัพท์เฉพาะให้สามารถนำไปสู่การเขียนแนวคำถาม จะต้องไปวิเคราะห์สามปัญหาที่ว่ามา ว่าเยาวชนควรมีความฉลาดทางจริยธรรมโดยสามารถนำเรื่องหลักธรรม โดยคลอบคลุมถึงศาสนาอื่นด้วย ไปดูหลักธรรมให้สอดคล้องกับปัญหาแต่ละอย่าง ต้องกำหนดว่าเกิดปัญหาอะไรขึ้นแล้วใช้หลักธรรมข้อนั้น ๆ มาแก้เป็นรายปัญหา ควรหาแบบอย่างหรือกรณีศึกษาในบทที่ 2 นำเสนอเรื่องการวิเคราะห์แล้วจัดทำเป็นตาราง แล้วให้เสนอทรรศนะของตัวเองไปด้วย ว่าถ้าเกิดปัญหาในสังคม ควรจะมีกรณีศึกษาของนครศรีธรรมราชก็ได้แล้วควรใช้หลักจริยธรรมหลักของความประพฤติ 3 คู่ ดี – ชั่ว , ถูก - ผิด , ควร - ไม่ควร โดยนำมาวิเคราะห์ของเยาวชนใน จ.นครศรีธรรมราช บทที่ 2 ควรเอาความรู้องค์ทั่วไปเพื่อให้เป็นแนวทางเดินได้ ควรนำหลักธรรมที่ผู้สัมภาษณ์มาใส่ในบทที่ 2 ทำการรวบรวมแล้ววิเคราะห์ ทำเป็นรูปแบบให้เห็น นำหลักธรรมมาเชื่อมโยงกับปัญหา กิจกรรมที่จะพัฒนาของเด็กควรเป็นกิจกรรมที่ทำอยู่แล้ว แต่ควรนำมาขับเคลื่อน เอาหลักธรรมกิจกรรมเชิงประเพณี กิจกรรมความเชื่อมาแก้ปัญหานี้ ไปศึกษาบทที่ 3 ให้สอดคล้องกับองค์ความรู้ที่ได้จากการสัมภาษณ์ หลักธรรมในบทที่ 2 ให้สอดคล้องกับตอนไปสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ โดยเน้นเป็นข้อ ๆ เช่น ไตรสิกขา ช่วยปัญหาเรื่องที่ยกมาทั้ง 3 ข้อ ได้อย่างไร
3.	**พระครูนิติธรรมบัณฑิต, ดร.**	คำนิยามอายุ ตามกฎหมายอาญา 15-18 ปี ม.3-ม.6 เรื่องหลักธรรมควรใช้ภาวนา 4 กาย ศีล จิต และปัญญา โดยมุ่งไปที่หลักธรรมข้อเดียว กาย ศีล จิต และภาวนา เน้นไปเลย หลักธรรมควรเอาแบบเน้นไปเลย เช่นปัญหายาเสพติดน้ำกระท่อมใช้หลักธรรมอะไรแก้ปัญหา เช่น ศีลในการแก้ ควรเปลี่ยนหลักธรรมแบบชุดเป็นแบบ

ลำดับ	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	สรุปบทสัมภาษณ์
		เดี่ยวเพื่อให้ง่ายต่อการปฏิบัติ แก้ปัญหาได้ตรงจุด เช่น สติ สัมปชัญญะ หิริ โอตตัปปะ ในบทที่ 4 ให้วิเคราะห์ให้เห็นสภาพทั่วไปของเยาวชน ไป วิเคราะห์ทฤษฎี ไปดูสภาพทั่วไปของเยาวชนเป็นอย่างไรโดยไม่ต้องลงจังหวัดนครศรีธรรมราช แนวคิดในการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมในทางศาสนาควรบูรณาการให้ได้ แนวคิดทฤษฎีของชาวต่างชาติ อิมเม้นเดอคาย ได้กล่าวไว้ ภาวการณ์มีหน้าที่ division of labour ต้องเขียนให้โยงไปถึงการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชน ข้อที่ 1 ทฤษฎีเกี่ยวการกระทำผิดของเด็กที่เป็นทูบีไน ควรดูทฤษฎีการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน ดูทฤษฎีที่อธิบายในการกระทำผิด ทฤษฎีคบหาสมาคมที่แตกต่าง เช่น คบคนพาล พาลพาไปหาผิด ปัญหาเด็กมีการกระทำผิดอายุน้อยลงเรื่อย ๆ ส่วนมากทำตามเพื่อน เราจะต้องไปหาสาเหตุโดยจะต้องมีจุดพีค โดยการกล่าวเป็นภาพรวมใหญ่ก่อนมาเป็นนครศรีธรรมราช แต่เรื่องอายุตอนนี้ของเราไม่สามารถปรับลดอายุเรื่องการทำผิดได้แล้ว 1. ควรทำเป็นสถิติว่าเยาวชนทำความผิดอาญาด้านใดบ้าง สถิติเด็กอายุเท่าไรบ้างทำผิดอาญา 2. ปรับอักษรให้ถูกอักขระ
4.	**ศ.ดร.ครองชัย หัตถา**	งานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นความรู้เก่าไปแล้ว ควรไปดูข้อเสนอแนะที่ผู้วิจัยคนก่อน ทฤษฎีที่กล่าวถึงเป็นทฤษฎีเก่าทั้งหมด ควรไปหาทฤษฎีใหม่มา โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ควรทำตาราง ควรหาคุณธรรมที่มีอยู่ในเด็กเลวมาเขียน เช่นเทศกาลเดือน 10 ลากพระ เด็กกลับบ้านมาช่วยทำเรือพระ มาระบายสี ควรสะกัดสิ่งเหล่านี้ออกมาเป็นต้นทุนความดีของเด็กเลว ช่วงจตุคามรามเทพ อาชญากรรมน้อยมาก ถนนโล่ง เด็กมาช่วยทำจตุคาม ลงสีตามศาลา ช่วยบรรจุกล่อง นี่คือความดีของเด็กเลว ในความเป็นเด็กเกเรของเยาวชนแต่ในระหว่างทางเขาเป็นคนดี แนวคิดการเปลี่ยนเลวเป็นดี เขาทำอย่างไร ควรหาว่าเด็กเปลี่ยนได้อย่างไร วันนี้หลายคนเป็นคนดีของสังคม เปลี่ยนจากดมกาว มาทากาวเป็นลูกน้องของร้าน หรือเด็กที่สำเร็จจนเป็นผู้ประกอบการ การเข้าถึงองค์ความรู้ใหม่ ความสดใหม่ และความแหลมคม บรรณานุกรมภาษาอังกฤษ ควรใหม่กว่านี้ เอา 2020 , 2019 โดยเอางานวิจัยทั่วโลกสมัยใหม่ ในบทนำย่อหน้าแรก โชว์ความสดใหม่ อย่าไปเอาของเก่า โดยเอาปีใหม่ ๆ มาใส่โชว์ ในเรื่องความฉลาดทางจริยธรรมมี คีย์เวิด หลายตัว ควรแวดล้อมด้วยเรืองใกล้เคียง เพิ่มความแหลมคมให้เห็นว่าความฉลาดทางจริยธรรมสอนอะไรบ้าง 1. เพิ่มนำประเด็นจากชุมชนมาใส่ 2.เพิ่มความแหลมคมโดยการเติมอะไรที่ใหม่ ๆ

ลำดับ	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	สรุปบทสัมภาษณ์
		ชื่อเรื่องและวัตถุประสงค์คงไว้ไม่ต้องเปลี่ยน ควรเพิ่มกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเยาวชน เพื่อให้เห็นเนื้อในของกลุ่ม เพราะเราทำเกี่ยวกับเยาวชน และ เพิ่มการวิเคราะห์จากการสัมภาษณ์เชิงลึก การเชื่อมต่อของหลักธรรมกับทฤษฎีควรเพิ่มกรณีศึกษาเช่น เด็กเกเรแล้วกลับมาดี เอาตัวแบบที่สามารถนำไปใช้ได้เลย รวมถึงวิเคราะห์หลักธรรมเพิ่มเติม
5.	**ผศ.ดร.ดิเรก นุ่นกล่ำ**	ในสังคมประเทศไทย ควรเพิ่มโครงการจิตอาสาพระราชทานของ ร. 10 หลักธรรมในธรรมบทที่เกี่ยวกับความฉลาดทางจริยธรรมของบุคคลในสังคม หรือทฤษฎีเรื่องความสัมพันธ์ทางสังคม หลักคำสอนที่สามารถนำไปปฏิบัติได้ โดยเจาะจงให้ตรงกับปัญหาไม่ต้องเอาเป็นชุด ดูการเอามาตรฐานทางจริยธรรมที่เรานำมาใช้ ควรหาต้นแบบเพื่อที่จะให้เยาวชนได้ใช้มาเป็นตัวอย่างในการดำเนินชีวิต ควรเพิ่มกลุ่มตัวอย่างเยาวชน
6.	**รศ.ดร.เดชชาติ ตรีทรัพย์**	ปัญหาความฉลาดทางจริยธรรมในบทที่ 3 ใช้หลักธรรมแบบเจาะจงไปเพื่อนำไปเชื่อมกับปัญหา เพิ่มทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ควรเพิ่มการสัมภาษณ์ตัวแทนเด็กและเยาวชนเพื่อให้ได้ทราบปัญหาแท้จริง
7.	**ดร.วชิรวิชญ์ อิทธิธนาศุภวิชญ์**	เด็กและเยาวชนในปัจจุบันฉลาดเกินวัยการเข้าถึงช่องทาง ข้อมูลความรู้ สามารถเข้าถึงสื่อได้ง่ายไม่ว่าจะเป็น facebook tiktok twitter อย่างให้โฟกัสในเรื่องกิจกรรมที่จะช่วยขัดเกลา หรือนำมาพัฒนาเด็ก เพราะเด็กมีคุณธรรมจริยธรรมค่อนข้างต่ำ ไปดูว่าเราจะพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมได้อย่างไร โดยให้เด็กสามารถแยกแยะได้ว่าอะไรควรทำ แล้วเราจะไปลดปัญหาอะไร ปัญหาแต่ละด้านจะลดด้วยวิธีใด
8.	**ร้อยตำรวจโท ดร.พัชรา เมฆาวรรณ**	เยาวชนในกลุ่มไม่เกิน 18 ปี ที่เคยทำเรื่องการบำบัดยาเสพติดมาตั้งแต่ปี 2565 ถ้าเกิด 18 ปีต้องเข้าสู่การบำบัด สิ่งที่จะนำไปสู่ปัญหาของเด็กกลุ่มนี้คือ จากการสัมผัสและคัดกรองจากกระทรวงสาธารณสุข ปัญหาเริ่มจากบุหรี่ กัญชาไปพันลัมเสริมในบุหรี่ เฮโรอีน แอมเฟตามีน(ยาบ้า) ในส่วนของจริยธรรมควรถ่ายทอดให้เยาวชนเข้าใจหลักธรรมโดยการให้ความรู้เป็นภาษาไทยที่เด็กและเยาวชนเข้าใจง่าย ควรเก็บสถิติ3ปีย้อนหลัง แล้วมาเปรียบเทียบ ว่าเพิ่มหรือลด ถ้าเพิ่มจะมีวิธีแก้ไขอย่างไร

จากประเด็นที่กล่าวมาข้างต้น **สรุปได้ว่า** รูปแบบการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชน เพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช ต้องหาประเด็นทางสังคมให้ได้ก่อนโดยไปดูจากรายงานสถานการณ์ทางสังคมของจังหวัดนครศรีธรรมราชโดยจะต้องให้ความรู้ควบคู่ไปกับการพัฒนาจิตสำนึกไปด้วย โดยจะต้องระบุกลุ่มเป้าหมายให้ชัดเจน เพราะปัญหาสังคมคือปัญหาที่กระทบ

ต่อคนส่วนใหญ่ไม่ว่าจะเป็น ปัญหายาเสพติด ปัญหาทะเลาะเบาะแว้งและปัญหาชู้สาว โดยควรให้เยาวชนมีความฉลาดทางจริยธรรมโดยนำเรื่องหลักธรรมไปใช้ โดยให้คลอบคลุมถึงศาสนาอื่นด้วย โดยให้หลักธรรมสอดคล้องกับปัญหาแต่ละอย่าง ซึ่งจะต้องกำหนดว่าเกิดปัญหาอะไรขึ้นแล้วใช้หลักธรรมข้อนั้น ๆ มาแก้เป็นรายปัญหา เพราะเมื่อเด็กมีคุณธรรมและจริยธรรมแล้วก็จะนำไปสู่การพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมต่อไป

4.5 สรุปผลการสร้างรูปแบบองค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชนเพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช

ความฉลาดทางจริยธรรมเป็นการศึกษาความสามารถของบุคคลในการเรียนรู้และปฏิบัติตนด้านจริยธรรมและศีลธรรมตามกรอบประเพณีที่ดีงามของศาสนา วัฒนธรรมและค่านิยมของสังคมที่ตนอาศัยอยู่ ทั้งสามารถปฏิบัติต่อบุคคลอื่นภายใต้ข้อบัญญัติที่ดีงามด้วยจิตใจที่เต็มเปี่ยมด้วยความรัก ความเมตตา มีความประพฤติที่ชอบธรรม มีความปรารถนาดีต่อผู้อื่น อยากให้ผู้อื่นได้รับสิ่งที่ดี มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่เบียดเบียนผู้อื่น มีจิตสงบวางเฉยไม่ยินดี ไม่ส่งเสริมต่อสิ่งที่จะทำลายคุณธรรมที่ดีงาม รู้จักนำหลักธรรมมาใช้ในการแก้ไขปัญหาสำหรับตนและบุคคลอื่นได้อย่างเหมาะสม ด้วยการปฏิบัติทางจิตให้สงบเป็นสมาธิสำหรับตนเองและชักชวนบุคคลอื่นให้ร่วมปฏิบัติ

ความฉลาดทางจริยธรรมจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างยิ่งที่ส่งผลให้บุคคลประสบความสำเร็จทั้งด้านการเรียน การงาน ครอบครัว การดำเนินชีวิตส่วนตัว และการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม แต่ด้วยกระแสแห่งการเปลี่ยนของยุคโลกาภิวัตน์เกิดการพัฒนาที่ก้าวหน้า จึงทำให้ความฉลาดทางจริยธรรมของบุคคลในสังคมเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะต่อเยาวชนในวัยเรียนจังหวัดนครศรีธรรมราชปัญหาที่สำคัญที่พบมากคือ 1) การใช้สารเสพติด 2) การทะเลาะเบาะแว้ง 3) ปัญหาชู้สาว

ดังนั้น การพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชน มีความจำเป็นอย่างเร่งด่วนที่ต้องดำเนินการแก้ไขตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับโรงเรียน รวมไปถึงระดับชาติ และต้องได้รับการเอาใจใส่อย่างจริงจัง เพราะที่ผ่านมามักมุ่งพัฒนาแต่ความรู้ เมื่อออกไปสู่สังคมก็นำเอาความรู้ที่ตนเองมีอยู่ไปเอารัดเอาเปรียบผู้อื่น หรือกระทำความชั่ว จึงเป็นหน้าที่โดยตรงของผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบและเกี่ยวข้องที่จะต้องตระหนักและพัฒนาให้เยาวชนมีความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชนให้มากที่สุด โดยมุ่งหวังให้เยาวชนออกไปสู่สังคมด้วยคุณภาพและมีคุณธรรมจริยธรรม เพื่อเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีความเข้มแข็งทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ และเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ สำหรับการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรม เพื่อนำมาใช้ในการสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมคือ ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมของดวงเดือน พันธุมนาวิน ที่ลักษณะพื้นฐานและองค์ประกอบทางจิตใจซึ่งจะนำไปสู่พฤติกรรมที่พึงปรารถนา เพื่อส่งเสริมให้บุคคลเป็นคนดีและคนเก่ง ทฤษฎีพัฒนาการทางเหตุผลเชิงจริยธรรมของโคลเบอร์ก ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูรา ซึ่งเป็นพื้นฐานการพัฒนาการหยั่งลึกทางสังคม อธิบายแนวคิดที่สำคัญในการเรียนรู้ทางสังคมไว้ว่า พฤติกรรมทุกอย่างของมนุษย์เป็นผลมาจากการเรียนรู้ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่างๆ แนวคิดการพัฒนาด้านจิตพิสัยของแครทโวล บลูม และมาเซีย โดยเน้นการจัดสิ่งเร้า ประสบการณ์หรือสถานการณ์หรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่ช่วยให้เยาวชนเกิดการเรียนรู้และสนใจในคุณธรรมจริยธรรม มีส่วนร่วมและมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น โดยมีรูปแบบการพัฒนา

ความฉลาดทางจริยธรรม ตามหลักการ KCTA MODEL คือ การสร้างเสริมปัญญาและเสริมสร้างศรัทธา ปัญญา คือ ความรู้ว่าสิ่งใดพึงกระทำและสิ่งใดพึงละเว้น ศรัทธา คือ เชื่อมั่นที่จะกระทำในสิ่งที่พึงกระทำ และเชื่อมั่นที่จะละเว้นในสิ่งพึงละเว้น ประกอบด้วยรูปแบบการพัฒนาใน 4 ขั้นตอน คือ 1) การให้ความรู้แก่เยาวชน (Knowledge) 2) การสร้างความคิดรวบยอดแก่เยาวชนที่จะเป็นผู้นำในด้านการพัฒนาทางปัญญา การพัฒนาทางจิตใจ และการพัฒนาทางพฤติกรรม (Concept) 3) การฝึกอบรมให้ความรู้แก่เยาวชน (Traning) ขั้นนี้เป็นหัวใจสำคัญของรูปแบบการพัฒนา และ 4) การประเมินความก้าวหน้าพฤติกรรมความความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชน (Assessment) และเชื่อว่ารูปแบบการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชน ทำให้เยาวชนได้รับการฝึกฝนในด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญาและจริยธรรมควบคู่ไปด้วย จะช่วยให้เยาวชนสามารถปรับตัวมีพัฒนาการที่ดีเป็นการวางรากฐานในการเรียนรู้ที่ดีของเยาวชนต่อไปในอนาคต

ดังนั้น เยาวชนจำเป็นต้องมีรูปแบบการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมเพื่อเป็นหลักในการดำรงชีวิต เป็นกรอบควบคุมความประพฤติภายนอกไว้ให้ประพฤติดี ไม่ทำลายผู้อื่นทั้งความคิด การกระทำและคำพูด ไม่ต้องการสิ่งของผู้อื่นมาเป็นของตน และจะช่วยให้เกิดพลังความรัก ความเมตตาแก่ตัวเองและผู้อื่น ผู้วิจัยจึงทำการศึกษาแนวคิดทฤษฎีและหลักจริยธรรมต่าง ๆ ในการเสริมสร้างให้ด้วยการวิเคราะห์สภาพปัญหาทั่วไปของเยาวชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช วิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชน สร้างรูปแบบองค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรม ด้วยกระบวนการ KCTA MODEL ผลการวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์สำหรับการนำไปใช้ส่งเสริมความฉลาดทางจริยธรรมเพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช ตามแนวคิดที่ว่า ศีลธรรมของยุวชน คือ สันติภาพของโลก มุ่งเน้นให้เยาวชนเติบโตใน 4 มิติ คือ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านความรู้ และด้านทักษะความสามารถ และนำเสนอองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับความฉลาดทางจริยธรรมไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อเสริมสร้างคุณภาพเยาวชนไทยและสังคมที่ปลอดภัยมากยิ่งขึ้น

ซึ่งในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยสามารถแบ่ง สภาพปัญหาทั่วไปของเยาวชนในจังหวัดนครศรีธรรมราชที่พบและเป็นปัญหาสำคัญที่จะต้องได้รับการแก้ไขคือ ปัญหาการทะเลาะเบาะแว้ง ปัญหายาเสพติด และปัญหาชู้สาว

ปัญหาการทะเลาะเบาะแว้ง ปัจจุบันมีบ้าง แต่ไม่มาก ถือเป็นเรื่องปกติที่มีความเห็นไม่ตรงกัน เป็นความขัดแย้งด้านพฤติกรรม ระหว่างเพื่อนด้วยกัน จนบางครั้งบานปลายไปสู่การทะเลาะวิวาทในที่สุด

ปัญหายาเสพติด ปัจจุบันน่าเป็นห่วงเพราะหาซื้อได้ง่าย และบางรายการก็ยกขึ้นถูกต้องตามกฎหมาย ทำให้หาซื้อได้ง่ายและนำมาดัดแปลงเป็นสูตรต่าง ๆ เช่น กระท่อม กัญชา ยาบ้า ยาไอซ์ บุหรี่ไฟฟ้า ซึ่งเป็นสิ่งที่จะต้องรีบดำเนินการหาทางแก้ไข เพราะยาเสพติดพวกนี้เมื่อเสพไปนาน ๆ จะไปทำลายระบบประสาท และสมอง ทำให้เกิดอาการคลุ้มคลั่ง บางครั้งถึงขั้นทำร้ายคนรอบตัว

ปัญหาชู้สาว มีให้เห็นบ้างแต่ปัจจุบันสังคมเปิดกว้าง ปัญหาที่เจอคือ ตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร เป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวเพิ่มขึ้น เพราะเกิดจากการไม่มีความยับยั้งชั่งใจ มีการเสพข้อมูลข่าวสารแบบผิดๆ จากสื่อต่าง ๆ มากเกินไป ไม่ยอมปรึกษาผู้ปกครองเพราะคิดว่าตัวเองจะสามารถแก้ปัญหาได้

การสร้างรูปแบบองค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชนเพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยมีวิธีดำเนินการดังต่อไปนี้คือ

การให้ความรู้ความฉลาดทางจริยธรรม โดยจะต้องปลูกฝังว่าทุกสังคมมีประเพณีวัฒนธรรมเป็นของตัวเอง โดยเฉพาะชาวจังหวัดนครศรีธรรมราช เราจะต้องรู้ว่าควรปฏิบัติตนอย่างไรเพื่อให้อยู่ร่วมกับคนอื่นได้ โดยการเรียนผ่านกิจกรรมที่สามารถปฏิบัติได้จริง โดยผ่านคำพูดที่ไม่ใช้ความรุนแรง คอยให้การอบรมสั่งสอนว่าเรื่องคุณธรรมและจริยธรรมไม่ใช่สิ่งที่ล้าสมัยโดยผ่านการสอดแทรกเทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น เกมส์คอมพิวเตอร์ การ์ตูน ให้เหมาะสมกับวัย รวมถึงให้มีการฝึกสวดมนต์ ทำสมาธิ และควรสอดแทรกเรื่องศีล 5 ให้เด็กไปด้วย เพราะศีล 5 ถือเป็นสิ่งสำคัญ และจำเป็นในการดำรงชีวิต โดยการฝึกอบรมจะต้องเริ่มตั้งแต่ยังเป็นเด็กและเยาวชน ในวาระสำคัญเช่น วันพระ วันสำคัญของชาติ ก็ควรพาเด็กไปร่วมกิจกรรมเพื่อพวกเขาเหล่านั้นจะได้ฟังธรรมจากพระสงฆ์ และวิทยากรผู้มีความรู้ในการให้ข้อมูล และมีหลักจิตวิทยาในการแทรกซึมในสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์แก่เด็กต่อไป เพื่อเด็กและเยาวชนจะได้เรียนรู้ว่าทุกคนต้องใช้ชีวิตอย่างไรให้เป็นไปตามธรรมชาติ ไม่ใช่พอเกิดปัญหาขึ้นมาก็หาทางออกไม่ได้ จนนำไปสู่การแก้ปัญหาและตัดสินใจในทางที่ผิด โดยให้พวกเขาเห็นว่าที่ปรึกษาที่ดีที่สุดคือ พ่อ แม่ ครูอาจารย์

การสร้างความคิดรวบยอดในการพัฒนาทางปัญญา การพัฒนาทางจิตใจ และการพัฒนาทางพฤติกรรม โดยใช้หลักการทางพระพุทธศาสนาที่สอนในเรื่อง บาป บุญ คุณ โทษ เราจะต้องรู้ว่าตัวเองมีกาย การไม่ปล่อยร่างกายให้หลงใหลไปในอบายมุข จะต้องรู้จักยับยั้งชั่งใจคอยเตือนตัวเองว่า สิ่งไหนทำได้ ทำไม่ได้ คือจะต้องให้เด็กมีภูมคุ้มกันกับเรื่องเหล่านี้ก่อน และสอนเรื่องสมาธิ เพราะเมื่อมีสมาธิแล้วจะส่งผลให้จิตใจดี คิดดี ทำดี โดยทางโรงเรียนจะต้องสอดแทรกเนื้อหาเหล่านี้ลงไปในการเรียนการสอนและจัดให้มีกิจกรรมเพื่อเสริมหลักสูตร เช่นโครงการเชิญพระ และวิทยากร มาบรรยายให้ความรู้ ให้เขามีจิตใจที่อ่อนโยน มีการให้อภัยซึ่งกันและกัน รู้จักนำหลักของศาสนาที่ตนนับถือมาช่วยทำให้จิตใจสงบ ส่วนในเรื่องการเสริมสร้างปัญญาเน้น Active Leaning ให้เด็กได้ทำจริง ได้ปฏิบัติจริงแทนการสอนแบบท่องจำ ในบางครั้งก็สอนจากความผิดพลาดที่เกิดขึ้นจริงเพื่อเขาจะไม่กลับมาทำซ้ำอีก ส่วนการพัฒนาด้านปัญญาใช้หลักของสุตมยปัญญา คือการฟัง จินตมยปัญญา คือการคิดพิจารณา ภาวนามยปัญญา คือการปฏิบัติ การพัฒนาด้านจิตใจใช้หลักสมถกรรมฐาน ทำจิตใจให้สงบด้วยหลักของการทำสมาธิพื้นฐาน และการพัฒนาพฤติกรรม โดยใช้ศีล 5 มาเป็นต้นแบบในการดำเนินชีวิต ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้จะต้องเริ่มจากสถานบันครอบครัว ควรปลูกฝังว่าเมื่อมีความคิดแล้วอย่าให้ความคิดของตัวเองเป็นใหญ่ โดยการสร้างพลังคิดบวก และจะต้องไม่ตามใจหรือกดดันเด็กมากเกินไป เพราะจะนำไปสู่การต้อต้านได้

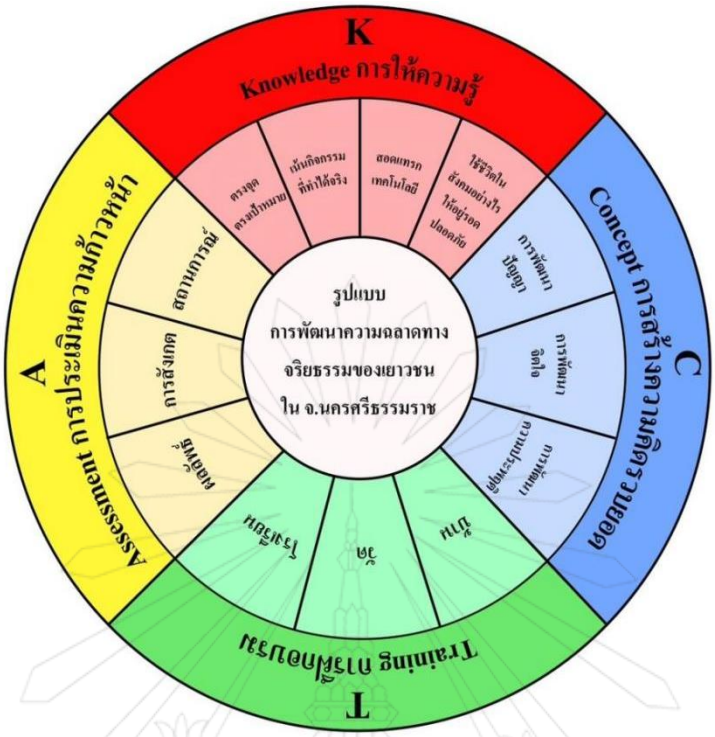
การจัดกิจกรรมความฉลาดทางจริยธรรม ในการจัดกิจกรรมทางจริยธรรมควรให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมโดยใช้หลัก บวร (บ้าน วัด โรงเรียน) เพื่อส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนได้ใช้หลักพระพุทธศาสนา เช่นการจัดให้มีการอบรมคุณธรรมจริยธรรมเป็นประจำ โดยการกำหนดให้เด็กที่มีการเข้าเรียนใหม่ทุกคนจะต้องผ่านการอบรม โดยเชิญวิทยากรที่มีความชำนาญในด้านต่าง ๆ มาเช่น พระสงฆ์ นักวิชาการ นักจิตวิทยา มาบรรยายให้ความรู้ รวมถึงจัดให้มีกิจกรรมด้านจิตอาสาเพื่อส่งเสริมให้เด็กได้เรียนรู้การช่วยเหลือผู้อื่น การทำความดีเพื่อสังคม ได้รู้จักการเสียสละ การจัดให้มีการเข้าค่ายลูกเสือ-เนตรนารี เพื่อส่งเสริมในเรื่องความสามัคคี การทำงานเป็นหมู่คณะ การ

บรรพชาสามเณรฤดูร้อน อย่างน้อย 15 วัน เพื่อให้ได้รับความรู้ในทางพระพุทธศาสนา และได้น้อมนำหลักธรรมไปใช้หลังจากที่ได้ลาสิกขาไปแล้ว และทำให้เด็กได้คุ้นเคยกับวัด ได้ไปเรียนรู้ในสถานที่จริง เช่นพาไปสวนโมกขพลาราม พาไปดูสถานที่สำคัญต่าง ๆ ได้บำเพ็ญประโยชน์เพื่อส่วนรวม รวมถึงการจัดโครงการหิ้วปิ่นโตไปวัดในวันพระ การให้เด็กเข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา มีการตักบาตร เวียนเทียน รวมถึงวันสำคัญของชาติ เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้น้อมสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของสถาบันกษัตริย์ และในส่วนของเยาวชนควรมีการจัดโครงการนักเรียนเยี่ยมคุก เพื่อให้เขาได้รู้ว่าเมื่อเรากระทำผิด เราจะต้องได้รับโทษคือ ติดคุก การเสพยาเสพติด การทะเลาะวิวาท การลักขโมย ก็ต้องถูกคุมขัง การขาดเสรีภาพเป็นอย่างไร ทำให้เด็กและเยาวชนไม่กล้าทำผิด

การประเมินความก้าวหน้าความฉลาดทางจริยธรรม ในการประเมินความก้าวหน้าหลังจากกิจกรรมไปแล้วว่า มีความก้าวหน้าอย่างไร โดยหลักการประเมินขึ้นอยู่กับแต่ละองค์กรว่าจะให้วิธีไหนในการประเมิน ซึ่งจะต้องดูที่ผลลัพธ์โดยสังเกตสิ่งที่เขาแสดงออกทางกาย วาจา ใจ ผ่านพฤติกรรม และแสดงออกมาทางความคิด ซึ่งในบางครั้งอาจจะต้องสร้างสถานการณ์ขึ้นมาเพื่อทำการประเมินจากสถานการณ์จริง เมื่อประเมินแล้วไม่มีความก้าวหน้าแสดงว่าสิ่งที่เราทำมาล้มเหลว ส่วนในโรงเรียนควรมีแบบวัดประเมินพฤติกรรมนักเรียน แบบรายงานโครงการต่าง ๆ ให้ทุกคนจดบันทึกแล้วสรุปว่าเกิดผลอย่างไร เพราะแบบประเมินถือเป็นตัวชี้วัดว่ามีการพัฒนาอย่างไร โดยสังเกตผ่านพฤติกรรมว่ามีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีหรือไม่ และควรจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องทุก ๆ 6 เดือน ในบางครั้งอาจมีการทดสอบเช่นการสอบวัดผลด้านคุณธรรมจริยธรรม และใช้การประเมินแฝงเพราะเราจะได้ข้อมูลที่แท้จริง และนำผลการประเมินเพื่อไปใช้ในการทำกิจกรรมครั้งต่อไป

4.6 องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

จากการศึกษาเรื่องรูปแบบการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชนเพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช ทั้งจากแนวคิด ทฤษฎี ตำรา การสัมภาษณ์ การเสวนาของผู้ทรงความรู้แล้วนั้นสามารถทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับ “การพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชน เพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช” เรียกว่า KCTA Model ดังนี้

แผนภูมิที่ 4.3 รูปแบบการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชนเพื่อลดปัญหาทางสังคม ในจังหวัดนครศรีธรรมราช

ที่มา : พระครูปลัดสิวริศว์ สุทฺธิมโน (2567)

สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

K = Knowledge หมายถึง การให้ความรู้ ความฉลาดทางจริยธรรมโดยจะต้องดำเนินการ ดังนี้ 1) ตรงจุดตรงเป้าหมาย โดยในการให้ความรู้จะต้องทำให้ตรงกับกลุ่มเป้าหมายและสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง 2) เน้นผ่านกิจกรรมที่สามารถทำได้จริง โดยกำหนดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น โครงการจิตอาสา การอบรมคุณธรรมจริยธรรม โครงการเข้าวัดทุกวันพระ 3) การใช้เทคโนโลยีเข้ามาสอดแทรก เช่น เกมส์ คลิปวีดีโอ การ์ตูน 4) การใช้ชีวิตในสังคมอย่างไรให้อยู่รอดปลอดภัย โดยผู้ปกครอง ครู อาจารย์ จะต้องเป็นที่ปรึกษาที่ดีในทุกเรื่อง ในยามที่มีปัญหาจะได้แก้ไขได้ทันท่วงที

C = Concept หมายถึง การสร้างความคิดรวบยอด เป็นการประเมินองค์ความรู้โดยผ่านการะบวนการ 3 ด้านด้วยกัน ดังนี้ 1) ด้านการพัฒนาทางปัญญา โดยจะต้องใช้ปัญญาในการคิดวิเคราะห์แยกแยะ ว่าสิ่งไหนดี สิ่งไหนชั่ว สิ่งไหนควรทำ สิ่งไหนไม่ควรทำ เพื่อส่งต่อไปกระบวนการต่อไป 2) การพัฒนาทางจิตใจ เพราะจิตใจถือได้ว่าเป็นสิ่งสำคัญ ถ้ามีจิตใจดี มีการปลูกฝัง อบรม และได้อยู่ในสังคมที่ดี โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ผ่านสถาบันการศึกษาต่าง ๆ จะทำให้เด็กและเยาวชนสามารถแยกแยะสิ่งที่เป็นประโยชน์ได้ ซึ่งจะนำไปสู่ขั้นตอนที่ 3) การพัฒนาทางพฤติกรรม จากสองกระบวนการข้างต้นจะนำมาสู่การแสดงออกทางด้านพฤติกรรม เพราะถ้ามีปัญญาในการแยกแยะ มี

จิตใจที่ดี มีคุณธรรมจริยธรรมก็จะส่งผลมาทางด้านพฤติกรรม คือจะแสดงออกมาในทางที่ดี เป็นคนดีของสังคมและประเทศชาติต่อไป

T = Traning หมายถึง การฝึกอบรม ในการฝึกอบรมการให้ความรู้ด้านความฉลาดทางจริยธรรมควรได้รับความร่วมมือกับ 3 ภาคส่วนเพื่อให้มีประสิทธิภาพในการทำงานและความสามัคคีในชุมชนโดยผ่าน 1) บ้าน เป็นขั้นพื้นฐานของสังคมเพราะถือได้ว่าใกล้ชิดกับเด็กและเยาวชนมากที่สุด พ่อ แม่ ผู้ปกครองจะต้องคอยสังเกตพฤติกรรมของบุตรหลาน และพยายามให้ความรู้ ความเข้าใจ ใส่สิ่งต่าง ๆ ที่เด็กกำลังทำ เพื่อปัญหาจะได้ไม่บานปลาย 2) วัด ถือเป็นสถานที่ให้ความรู้ความฉลาดทางจริยธรรมโดยนำหลักธรรมเข้ามาสอดแทรกผ่านกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อเด็กและเยาวชน เช่น การจัดโครงการอบรมคุณธรรมจริยธรรม จัดให้มีการสอนธรรมะตามสถานศึกษา 3) โรงเรียน เป็นสถานศึกษาที่มีความสำคัญต่อเด็กนักเรียนเป็นอย่างมาก เพราะถ้ามีการปลูกฝังหลักคุณธรรมจริยธรรมที่ดีและเป็นประโยชน์ ก็จะนำไปสู่การประพฤติปฏิบัติที่ดีต่อไป ซึ่งหลัก บวร บ้าน วัด โรงเรียน ถือเป็นองค์กรที่สำคัญในการขัดเกลาเด็กและเยาวชนให้เดินไปในทางที่ถูกต่อไป

A = Assessment หมายถึง การประเมินความก้าวหน้าในด้านความฉลาดทางจริยธรรม แบ่งได้ดังนี้ 1) ผลลัพธ์ ที่ได้จะเป็นตัวประเมินว่าในการจัดกิจกรรมด้านคุณธรรมและจริยธรรมประสบความสำเร็จหรือไม่ 2) การสังเกต เป็นการสังเกตพฤติกรรมการตอบสนองหลังจากที่ได้มีการจัดกิจกรรมว่า ผู้เข้าร่วมมีการตอบสนองเป็นอย่างไรบ้าง หลังจากการฝึกอบรมก็ติดตามผลว่ามีพฤติกรรมเป็นอย่างไร 3) สถานการณ์ ในการประเมินความก้าวหน้าจะต้องสร้างสถานการณ์ให้เหมือนจริง โดยไม่มีการแจ้งล่วงหน้า เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่ตรงตามวัตถุประสงค์

ขั้นตอนการนำไปใช้

จากการศึกษาเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชนเพื่อลดปัญหาทางสังคม ในจังหวัดนครศรีธรรมราช” ทำให้ได้องค์ความรู้ใหม่เพื่อนำมาใช้เรียกว่า “ KCTA Model” โดยมีขั้นตอนการนำไปใช้ดังนี้

ขั้นเตรียมการ

การนำ T (การฝึกอบรม) มาใช้ โดยในการฝึกอบรมแต่ละครั้ง จะต้องประสานขอความร่วมมือจาก 3 ภาคส่วนคือ บ้าน วัด โรงเรียน เพื่อขอให้ผู้ที่เกี่ยวข้อง คือ ผู้ปกครอง พระสงฆ์ ครูอาจารย์ ได้มาประชุมร่วมกันเพื่อเตรียมการกำหนด วัตถุประสงค์ วิธีดำเนินการ เป้าหมาย และผลที่คาดว่าจะได้รับในกิจกรรมที่จะจัดขึ้น เพื่อกำหนดแผนในการจัดกิจกรรม

ขั้นปฏิบัติการ ประกอบด้วย

1. การนำ k การให้ความรู้ มาใช้โดยจะต้องให้ความรู้ให้ตรงจุด ให้ตรงกับกลุ่มเป้าหมายและจะต้องปฏิบัติได้จริง ซึ่งในการกำหนดกิจกรรมต่าง ๆ เช่นการจัดให้มีการเข้าค่ายอบรมคุณธรรมจริยธรรม โครงการจิตอาสาที่ทำให้เด็กเห็นว่าเขามีส่วนสำคัญในการช่วยเหลือสังคม จะต้องให้เด็กได้รับความสนใจ และความร่วมมือ โดยในยุคปัจจุบันที่มีเรื่องโซเชี่ยวเข้ามาเกี่ยวข้อง จะต้องใช้เทคโนโลยีเข้ามาสอดแทรก มาในรูปแบบ เกมส์ สื่อออนไลน์ เพื่อเพิ่มความน่าสนใจ และการเข้าถึงของกลุ่มเป้าหมาย

2. การนำ C การสร้างความคิดรวบยอด มาใช้เพื่อเป็นการเสริมทักษะกระบวนการในด้านปัญญา การพัฒนาจิตใจ เพื่อนำไปสู่การแสดงออกทางพฤติกรรมที่ดี โดยจะต้องสอนให้เด็กได้ใช้

ปัญญาแยกแยะ ว่าสิ่งไหนดี สิ่งไหนไม่มี โดยใช้หลักศีล 5 ซึ่งเป็นเป็นหลักธรรมเบื้องต้นในการดำรงชีวิต เพราะผูกพันมาตั้งแต่เกิดจนตาย เพราะถ้าทุกคนในสังคมได้ใช้หลักศีล 5 มาใช้ในการดำรงชีวิตก็จะไม่เกิดเหตุการณ์ความรุนแรงตามมา ส่วนการพัฒนาทางด้านจิตใจโดยการปลูกฝังเรื่องคุณธรรมจริยธรรมให้เด็กและเยาวชนผ่านกระบวนการเรียนรู้ ผ่านสื่อต่าง ๆ เพื่อที่จะส่งผลออกมาทางการแสดงออก นั้นคือ พฤติกรรมที่ดี และไม่เป็นภัยต่อสังคม

ขั้นติดตามผลและผลสัมฤทธิ์

การนำ A การประเมินความก้าวหน้า มาใช้ เพื่อให้ทราบผลลัพธ์จากการจัดกิจกรรมว่าได้ผลอย่างไร มีความก้าวหน้าในด้านคุณธรรมและจริยธรรมหรือไม่ โดยผ่านการสังเกตและเปรียบเทียบ พฤติกรรมการแสดงออกมาทั้งก่อนและหลังจากการจัดกิจกรรม

เมื่อนำ KCTA มาใช้ย่อมส่งผลให้มีการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเด็กและเยาวชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งจะทำให้ปัญหาต่าง ๆ ลดลงและสามารถพัฒนาต่อยอดเพื่อให้เด็กและเยาวชนมีความฉลาดทางจริยธรรมที่เพิ่มขึ้น

บทที่ 5
สรุปการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชนเพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช” เป็นการศึกษาข้อมูลเชิงเนื้อหา จากพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา หรือ เอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้าหลักจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาการวิจัยที่มีผลต่อการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชนเพื่อลดปัญหาทางสังคม พร้อมทั้งค้นคว้าเอกสาร งานวิชาการ วารสาร เว็บไซต์ ดุษฎีนิพนธ์ บทความและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้ที่เป็นหลักฐานทางวิชาการ เพื่อเป็นการยืนยันองค์ความรู้ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชนและเพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาขอบเขตการวิจัย ดุษฎีนิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหาทั่วไปของเยาวชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช 2) เพื่อวิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชน เพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช 3) เพื่อสร้างรูปแบบองค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชน เพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยรวบรวมเอกสาร สัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 9 รูป/คน และจัดประชุมเสวนากลุ่ม จากผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 8 รูป/คน เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์และวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีพรรณนา ซึ่งผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัยในประเด็นเหล่านี้ คือ

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.2 อภิปรายผล

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย

อาศัยข้อมูลจากการทำวิจัยทุกขั้นตอนตามวัตถุประสงค์ เพื่อให้ทราบข้อเท็จจริงในแต่ละประเด็น แล้วนำมาวิเคราะห์สังเคราะห์ เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับ “รูปแบบการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชนเพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช” ซึ่งผลการวิจัยมีรายละเอียดดังนี้

5.1.1 สภาพปัญหาทั่วไปของเยาวชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช

ปัญหาสังคมในปัจจุบันของเด็กและเยาวชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช คือ การทะเลาะเบาแว้ง ยาเสพติด และชู้สาว ล้วนต้องการการแก้ไขอย่างเร่งด่วน เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้รับความรู้และทำความเข้าใจกับปัญหาที่เกิดขึ้น โดยควรใช้หลักความฉลาดทางจริยธรรมเพื่อให้เด็กและเยาวชนสามารถเรียนรู้การพัฒนาตนเอง ไม่ให้นำตัวเองไปสู่ปัญหาเหล่านี้ แต่หากเผชิญกับปัญหาอยู่ก็สามารถนำหลักความฉลาดทางจริยธรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาช่วยในการดำรงชีวิตและเป็นเกราะป้องกันไม่ให้หลงผิดไปมากกว่าเดิม ทุกภาคส่วน ผู้ปกครอง โรงเรียน

สถานศึกษา ครูอาจารย์ หรือแม้แต่พระสงฆ์ ผู้นำทางศาสนา เจ้าหน้าที่บ้านเมืองและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรช่วยกันแก้ปัญหา วางมาตรการในการแก้ปัญหา

5.1.2 แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชน เพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช

บุคคลจะต้องมีลักษณะพื้นฐานทางจิตใจ 3 ด้าน ในปริมาณที่สูงพอเหมาะกับอายุ จึงจะเป็นผู้ที่มีความพร้อมที่จะพัฒนาจิตลักษณะ 5 ประการที่ลำต้นของต้นไม้โดยมีจิตลักษณะทั้ง 5 นี้ จะพัฒนาไปเองโดยอัตโนมัติ ถ้าบุคคลมีความพร้อมทางจิตใจ 3 ด้าน ดังกล่าว และอยู่ในสภาพแวดล้อมทางบ้าน ทางโรงเรียนและทางสังคมที่เหมาะสม นอกจากนั้นบุคคลยังมีความพร้อมที่จะรับการพัฒนาจิตลักษณะบางประการใน 5 ด้านนี้ โดยวิธีการอื่น ๆ ด้วยฉะนั้น จิตลักษณะพื้นฐาน 5 ประการ จึงเป็นสาเหตุของพฤติกรรมคนดี และคนเก่งนั่นเอง นอกจากนี้จิตลักษณะพื้นฐาน 3 ประการที่รากนี้อาจเป็นสาเหตุร่วมกันจิตลักษณะ 3 ประการที่ลำต้น เพื่อใช้อธิบาย ทำนาย และพัฒนาพฤติกรรมดังกล่าวมาแล้วด้วย

5.1.3 รูปแบบองค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชน เพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช

การให้ความรู้ความฉลาดทางจริยธรรม โดยจะต้องปลูกฝังว่าทุกสังคมมีประเพณีวัฒนธรรมเป็นของตัวเอง โดยเฉพาะชาวจังหวัดนครศรีธรรมราช เราจะต้องรู้ว่าควรปฏิบัติตนอย่างไรเพื่อให้อยู่ร่วมกับคนอื่นได้ โดยการเรียนผ่านกิจกรรมที่สามารถปฏิบัติได้จริง โดยผ่านคำพูดที่ไม่ใช้ความรุนแรง คอยให้การอบรมสั่งสอนว่าเรื่องคุณธรรมและจริยธรรมไม่ใช่สิ่งที่ล้าสมัยโดยผ่านการสอดแทรกเทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น เกมส์คอมพิวเตอร์ การ์ตูน ให้เหมาะสมกับวัย รวมถึงให้มีการฝึกสวดมนต์ ทำสมาธิ และควรสอดแทรกเรื่องศีล 5 ให้เด็กไปด้วย เพราะศีล 5 ถือเป็นสิ่งสำคัญ และจำเป็นในการดำรงชีวิต โดยการฝึกอบรมจะต้องเริ่มตั้งแต่ยังเป็นเด็กและเยาวชน ในวาระสำคัญเช่น วันพระ วันสำคัญของชาติ ก็ควรพาเด็กไปร่วมกิจกรรมเพื่อพวกเขาเหล่านั้นจะได้ฟังธรรมจากพระสงฆ์ และวิทยากรผู้มีความรู้ในการให้ข้อมูล และมีหลักจิตวิทยาในการแทรกซึมในสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์แก่เด็กต่อไป เพื่อเด็กและเยาวชนจะได้เรียนรู้ว่าทุกคนต้องใช้ชีวิตอย่างไรให้เป็นไปตามธรรมชาติ ไม่ใช่พอเกิดปัญหาขึ้นมาก็หาทางออกไม่ได้ จนนำไปสู่การแก้ปัญหาและตัดสินใจในทางที่ผิด โดยให้พวกเขาเห็นว่าที่ปรึกษาที่ดีที่สุดคือ พ่อ แม่ ครูอาจารย์

การสร้างความคิดรวบยอดในการพัฒนาทางปัญญา การพัฒนาทางจิตใจ และการพัฒนาทางพฤติกรรม โดยใช้หลักการทางพระพุทธศาสนาที่สอนในเรื่อง บาป บุญ คุณ โทษ เราจะต้องรู้ว่าตัวเองมีกาย การไม่ปล่อยร่างกายให้หลงใหลไปในอบายมุข จะต้องรู้จักยับยั้งชั่งใจคอยเตือนตัวเองว่า สิ่งไหนทำได้ ทำไม่ได้ คือจะต้องให้เด็กมีภูมคุ้มกันกับเรื่องเหล่านี้ก่อน และสอนเรื่องสมาธิ เพราะเมื่อมีสมาธิแล้วจะส่งผลให้จิตใจดี คิดดี ทำดี โดยทางโรงเรียนจะต้องสอดแทรกเนื้อหาเหล่านี้ลงไปในการเรียนการสอนและจัดให้มีกิจกรรมเพื่อเสริมหลักสูตร เช่นโครงการเชิญพระ และวิทยากร มาบรรยายให้ความรู้ ให้เขามีจิตใจที่อ่อนโยน มีการให้อภัยซึ่งกันและกัน รู้จักนำหลักของศาสนาที่ตนนับถือมาช่วยทำให้จิตใจสงบ ส่วนในเรื่องการเสริมสร้างปัญญาเน้น Active Leaning ให้เด็กได้ทำจริง ได้ปฏิบัติจริงแทนการสอนแบบท่องจำ ในบางครั้งก็สอนจากความผิดพลาดที่เกิดขึ้นจริงเพื่อเขาจะไม่กลับมาทำซ้ำอีก ส่วนการพัฒนาด้านปัญญาใช้หลักของสุตมยปัญญา คือการฟัง จินตมย

ปัญญา คือการคิดพิจารณา ภาวนามยปัญญา คือการปฏิบัติ การพัฒนาด้านจิตใจใช้หลักสมถกรรมฐาน ทำจิตใจให้สงบด้วยหลักของการทำสมาธิพื้นฐาน และการพัฒนาพฤติกรรม โดยใช้ศีล 5 มาเป็นต้นแบบในการดำเนินชีวิต ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้จะต้องเริ่มจากสถานบันครอบครัว ควรปลูกฝังว่าเมื่อมีความคิดแล้วอย่าให้ความคิดของตัวเองเป็นใหญ่ โดยการสร้างพลังคิดบวก และจะต้องไม่ตามใจหรือกดดันเด็กมากเกินไป เพราะจะนำไปสู่การต้อต้านได้

การจัดกิจกรรมความฉลาดทางจริยธรรม ในการจัดกิจกรรมทางจริยธรรมควรให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมโดยใช้หลัก บวร (บ้าน วัด โรงเรียน) เพื่อส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนได้ใช้หลักพระพุทธศาสนา เช่นการจัดให้มีการอบรมคุณธรรมจริยธรรมเป็นประจำ โดยการกำหนดให้เด็กที่มีการเข้าเรียนใหม่ทุกคนจะต้องผ่านการอบรม โดยเชิญวิทยากรที่มีความชำนาญในด้านต่าง ๆ มาเช่น พระสงฆ์ นักวิชาการ นักจิตวิทยา มาบรรยายให้ความรู้ รวมถึงจัดให้มีกิจกรรมด้านจิตอาสา เพื่อส่งเสริมให้เด็กได้เรียนรู้การช่วยเหลือผู้อื่น การทำความดีเพื่อสังคม ได้รู้จักการเสียสละ การจัดให้มีการเข้าค่ายลูกเสือ-เนตรนารี เพื่อส่งเสริมในเรื่องความสามัคคี การทำงานเป็นหมู่คณะ การบรรพชาสามเณรฤดูร้อน อย่างน้อย 15 วัน เพื่อให้ได้รับความรู้ในทางพระพุทธศาสนาและได้น้อมนำหลักธรรมไปใช้หลังจากที่ได้ลาสิกขาไปแล้ว และทำให้เด็กได้คุ้นเคยกับวัด ได้ไปเรียนรู้ในสถานที่จริงเช่นพาไปสวนโมกขพลาราม พาไปดูสถานที่สำคัญต่าง ๆ ได้บำเพ็ญประโยชน์เพื่อส่วนรวม รวมถึงการจัดโครงการหิ้วปิ่นโตไปวัดในวันพระ การให้เด็กเข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา มีการตักบาตร เวียนเทียน รวมถึงวันสำคัญของชาติ เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้น้อมสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของสถาบันกษัตริย์ และในส่วนของเยาวชนควรมีการจัดโครงการนักเรียนเยี่ยมคุก เพื่อให้เขาได้รู้ว่าเมื่อเรากระทำผิด เราจะต้องได้รับโทษคือ ติดคุก การเสพยาเสพติด การทะเลาะวิวาท การลักขโมย ก็ต้องถูกคุมขัง การขาดเสรีภาพเป็นอย่างไร ทำให้เด็กและเยาวชนไม่กล้าทำผิด

การประเมินความก้าวหน้าความฉลาดทางจริยธรรม ในการประเมินความก้าวหน้าหลังจากกิจกรรมไปแล้วว่า มีความก้าวหน้าอย่างไร โดยหลักการประเมินขึ้นอยู่กับแต่ละองค์กรว่าจะให้วิธีไหนในการประเมิน ซึ่งจะต้องดูที่ผลลัพธ์โดยสังเกตสิ่งที่เขาแสดงออกทางกาย วาจา ใจ ผ่านพฤติกรรม และแสดงออกมาทางความคิด ซึ่งในบางครั้งอาจจะต้องสร้างสถานการณ์ขึ้นมาเพื่อทำการประเมินจากสถานการณ์จริง เมื่อประเมินแล้วไม่มีความก้าวหน้าแสดงว่าสิ่งที่เราทำมาล้มเหลว ส่วนในโรงเรียนควรมีแบบวัดประเมินพฤติกรรมนักเรียน แบบรายงานโครงการต่าง ๆ ให้ทุกคนจดบันทึกแล้วสรุปว่าเกิดผลอย่างไร เพราะแบบประเมินถือเป็นตัวชี้วัดว่ามีการพัฒนาอย่างไร โดยสังเกตผ่านพฤติกรรมว่ามีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีหรือไม่ และควรจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องทุก ๆ 6 เดือน ในบางครั้งอาจมีการทดสอบ เช่น การสอบวัดผลด้านคุณธรรมจริยธรรม และใช้การประเมินแฝงเพราะเราจะได้ข้อมูลที่แท้จริง และนำผลการประเมินเพื่อไปใช้ในการทำกิจกรรมครั้งต่อไป

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

K = Knowledge หมายถึง การให้ความรู้ความฉลาดทางจริยธรรมโดยจะต้องดำเนินการ ดังนี้ 1) ตรงจุดตรงเป้าหมาย โดยในการให้ความรู้จะต้องทำให้ตรงกับกลุ่มเป้าหมายและสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง 2) เน้นผ่านกิจกรรมที่สามารถทำได้จริง โดยกำหนดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น โครงการจิตอาสา การอบรมคุณธรรมจริยธรรม โครงการเข้าวัดทุกวันพระ 3) การใช้เทคโนโลยีเข้ามา

สอดแทรก เช่น เกมส์ คลิปวีดีโอ การ์ตูน 4) การใช้ชีวิตในสังคมอย่างไรให้อยู่รอดปลอดภัย โดยผู้ปกครอง ครู อาจารย์ จะต้องเป็นที่ปรึกษาที่ดีในทุกเรื่อง ในยามที่มีปัญหาจะได้แก้ไขได้ทันท่วงที

C = Concept หมายถึง การสร้างความคิดรวบยอด เป็นการประเมินองค์ความรู้โดยผ่านการะบวนการ 3 ด้านด้วยกัน ดังนี้ 1) ด้านการพัฒนาทางปัญญา โดยจะต้องใช้ปัญญาในการคิดวิเคราะห์แยกแยะ ว่าสิ่งไหนดี สิ่งไหนชั่ว สิ่งไหนควรทำ สิ่งไหนไม่ควรทำ เพื่อส่งต่อไปกระบวนการต่อไป 2) การพัฒนาทางจิตใจ เพราะจิตใจถือได้ว่าเป็นสิ่งสำคัญ ถ้ามีจิตใจดี มีการปลูกฝัง อบรม และได้อยู่ในสังคมที่ดี โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ผ่านสถาบันการศึกษาต่าง ๆ จะทำให้เด็กและเยาวชนสามารถแยกแยะสิ่งที่เป็นประโยชน์ได้ ซึ่งจะนำไปสู่ขั้นตอนที่ 3) การพัฒนาทางพฤติกรรม จากสองกระบวนการข้างต้นจะนำมาสู่การแสดงออกทางด้านพฤติกรรม เพราะถ้ามีปัญญาในการแยกแยะ มีจิตใจที่ดี มีคุณธรรมจริยธรรมก็จะส่งผลมาทางด้านพฤติกรรม คือจะแสดงออกมาในทางที่ดี เป็นคนดีของสังคมและประเทศชาติต่อไป

T = Traning การฝึกอบรม หมายถึง การฝึกอบรมในการจัดกิจกรรมความฉลาดทางจริยธรรมควรได้รับความร่วมมือกับ 3 ภาคส่วนเพื่อให้มีประสิทธิภาพในการทำงานและความสามัคคีในชุมชนโดยผ่าน 1) บ้าน เป็นขั้นพื้นฐานของสังคมเพราะถือได้ว่าใกล้ชิดกับเด็กและเยาวชนมากที่สุด พ่อ แม่ ผู้ปกครองจะต้องคอยสังเกตพฤติกรรมของบุตรหลาน และพยายามให้ความรู้ ความเข้าใจ ใส่สิ่งต่าง ๆ ที่เด็กกำลังทำ เพื่อปัญหาจะได้ไม่บานปลาย 2) วัด ถือเป็นสถานที่ให้ความรู้ความฉลาดทางจริยธรรมโดยนำหลักธรรมเข้ามาสอดแทรกผ่านกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อเด็กและเยาวชน เช่น การจัดโครงการอบรมคุณธรรมจริยธรรม จัดให้มีการสอนธรรมะตามสถานศึกษา 3) โรงเรียน เป็นสถานศึกษาที่มีความสำคัญต่อเด็กนักเรียนเป็นอย่างมาก เพราะถ้ามีการปลูกฝังหลักคุณธรรมจริยธรรมที่ดีและเป็นประโยชน์ ก็จะนำไปสู่การประพฤติปฏิบัติที่ดีต่อไป ซึ่งหลัก บวร บ้าน วัด โรงเรียน ถือเป็นองค์กรที่สำคัญในการขัดเกลาเด็กและเยาวชนให้เดินไปในทางที่ถูกต่อไป

A = Assessment หมายถึง การประเมินความก้าวหน้าในด้านความฉลาดทางจริยธรรม แบ่งได้ดังนี้ 1) ผลลัพธ์ ที่ได้จะเป็นตัวประเมินว่าในการจัดกิจกรรมด้านคุณธรรมและจริยธรรมประสบความสำเร็จหรือไม่ 2) การสังเกต เป็นการสังเกตพฤติกรรมการตอบสนองหลังจากที่ได้มีการจัดกิจกรรมว่า ผู้เข้าร่วมมีการตอบสนองเป็นอย่างไรบ้าง หลังจากการฝึกอบรมก็ติดตามผลว่ามีพฤติกรรมเป็นอย่างไร 3) สถานการณ์ ในการประเมินความก้าวหน้าจะต้องสร้างสถานการณ์ให้เหมือนจริง โดยไม่มีการแจ้งล่วงหน้า เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่ตรงตามวัตถุประสงค์

5.2 อภิปรายผล

การศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชนเพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช” ดังนี้

5.2.1 สภาพปัญหาทั่วไปของเยาวชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ปัญหาสังคมในปัจจุบันของเด็กและเยาวชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช คือ การทะเลาะเบาะแว้ง ยาเสพติด และชู้สาว ล้วนต้องการการแก้ไขอย่างเร่งด่วน เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้รับความรู้และทำความเข้าใจกับปัญหาที่เกิดขึ้น โดยควรใช้หลักความฉลาดทางจริยธรรมเพื่อให้เด็กและเยาวชนสามารถเรียนรู้การพัฒนาตนเอง ไม่ให้นำตัวเองไปสู่ปัญหาเหล่านี้ แต่หากเผชิญกับปัญหาอยู่ก็สามารถนำหลักความ

ฉลาดทางจริยธรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาช่วยในการดำรงชีวิตและเป็นเกราะป้องกันไม่ให้หลงผิดไปมากกว่าเดิม ทุกภาคส่วน ผู้ปกครอง โรงเรียน สถานศึกษา ครูอาจารย์ หรือแม้แต่พระสงฆ์ ผู้นำทางศาสนา เจ้าหน้าที่บ้านเมืองและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรช่วยกันแก้ปัญหา วางมาตรการในการแก้ปัญหา ซึ่งมีความสอดคล้องกับอุษณีย์ อีดยี ได้ศึกษางานวิจัยเรื่อง ปัญหา และความต้องการในการเสริมสร้างความฉลาดทางจริยธรรม ความฉลาดทางความคิดสร้างสรรค์ และความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรคของนักเรียน โรงเรียนบำรุงวิทยา อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาที่นักเรียนหลายคนได้รับทำให้ความพร้อม ความตั้งใจที่จะพัฒนาศักยภาพของความฉลาดทางจริยธรรม ความฉลาดทางความคิดสร้างสรรค์ และความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรคลดลง ได้แก่ ความไม่พร้อมของครอบครัว ไม่มีคนดูแลเอาใจใส่ที่ดีพอ และบางคนต้องขาดเรียนไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรม เนื่องจากต้องช่วยรับภาระค่าใช้จ่ายจากทางครอบครัว ทั้งนี้ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครองและนักเรียน มีความต้องการในการเสริมสร้างความฉลาดทางจริยธรรม ความฉลาดทางความคิดสร้างสรรค์ และความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรคของนักเรียนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

5.2.2 แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชน เพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า บุคคลจะต้องมีลักษณะพื้นฐานทางจิตใจ 3 ด้าน ในปริมาณที่สูงพอเหมาะกับอายุ จึงจะเป็นผู้ที่มีความพร้อมที่จะพัฒนาจิตลักษณะ 5 ประการที่ลำต้นของต้นไม้โดยมีจิตลักษณะทั้ง 5 นี้ จะพัฒนาไปเองโดยอัตโนมัติ ถ้าบุคคลมีความพร้อมทางจิตใจ 3 ด้าน ดังกล่าว และอยู่ในสภาพแวดล้อมทางบ้าน ทางโรงเรียนและทางสังคมที่เหมาะสม นอกจากนั้นบุคคลยังมีความพร้อมที่จะรับการพัฒนาจิตลักษณะบางประการใน 5 ด้านนี้ โดยวิธีการอื่นๆ ด้วย ฉะนั้น จิตลักษณะพื้นฐาน 5 ประการ จึงเป็นสาเหตุของพฤติกรรมคนดี และคนเก่งนั่นเอง นอกจากนี้จิตลักษณะพื้นฐาน 3 ประการที่รากนี้อาจเป็นสาเหตุร่วมกันจิตลักษณะ 3 ประการที่ลำต้น เพื่อใช้อธิบาย ทำนาย และพัฒนาพฤติกรรมดังกล่าวมาแล้วด้วย ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิสิฏฐ์ คิดคำส่วน ได้ศึกษาแนวคิดเชิงคุณธรรม จริยธรรมจากบุคคลสำคัญ เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติตนของนักศึกษาวิชาคุณธรรม จริยธรรมกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต ผลการวิจัยพบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาคุณธรรม จริยธรรมกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต ผู้วิจัยได้กำหนดนักศึกษาออกเป็น 6 กลุ่ม กลุ่มละ 7 คนมี 4 กลุ่ม และกลุ่มละ 8 คนมี 2 กลุ่ม ให้ทำการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อการตั้งคำถามและการคิดวิพากษ์วิจารณ์ให้ได้ประเด็นที่สนใจศึกษา ผ่านเทคนิคกระบวนการสอนแบบกรณีศึกษา (Case study) ที่ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองบนพื้นฐานจากสิ่งที่รู้อยู่แล้วโดยมุ่งพัฒนาจิตใจของผู้เรียนเป็นสำคัญตามปรัชญาการศึกษาแบบจิตนิยม (Idealism) ซึ่งทุกกลุ่มได้นำเสนอบุคคลตัวอย่างสำคัญที่เป็นแนวทางปฏิบัติตน จำนวน 6 บุคคลดังนี้ กลุ่มที่ 1 ได้คัดเลือกอาจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์ โดยให้เหตุผลว่า “ท่านเป็นผู้ศึกษาหลักธรรมอย่างลึกซึ้ง โดยได้อุทิศตน ให้แก่งานพระพุทธศาสนามายาวนานกว่า 40 ปี และนำมาใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ในฐานะตุลาการอย่างสมบูรณ์ และได้พยายามสั่งสอนผู้ที่อยู่ภายใต้บังคับบัญชาของตนให้ประพฤติปฏิบัติตัวให้เป็นผู้มีคุณธรรมของข้าราชการ” และได้จำแนกหลักคุณธรรม จริยธรรมของอาจารสัญญา ธรรมศักดิ์ ไว้ 5 ข้อ ได้แก่ 1) เป็นผู้ใฝ่รู้ใฝ่ศึกษา 2) เป็นผู้มีความกตัญญูกตเวที 3) เป็นผู้ซื่อสัตย์สุจริต 4) เป็นผู้ใฝ่ธรรม และ5) เป็นผู้จงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ และได้นำเสนอหลักคุณธรรม

จริยธรรมที่นำมาเป็นแนวทางปฏิบัติตน จำนวน 3 ข้อ ได้แก่ 1) เป็นผู้ใฝ่เรียนใฝ่รู้และขยันหมั่นเพียร 2) เป็นผู้ที่ทรงคุณธรรม และ3) เป็นผู้ที่มีความคิดริเริ่ม กลุ่มที่ 2 ได้คัดเลือกนายอานันท์ ปันยารชุน โดยให้เหตุผลว่า“เป็นอดีตนายกรัฐมนตรี ที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้งตามวิถีทางแห่งประชาธิปไตย แต่ก็สามารถบริหารประเทศด้วยความโปร่งใสและมีประสิทธิภาพ สมกับคำกล่าวที่เรียกกันว่า “รัฐบาลโปร่งใส” และได้จำแนกหลักคุณธรรม จริยธรรมของนายอานันท์ ปันยารชุน ไว้ 9 ข้อ ได้แก่ 1) วิริยะ คือ มีความพากเพียร 2) สมานัตตตา คือ เป็นผู้ประพฤติเสมอต้นเสมอปลาย 3) ความเมตตา และความกรุณา 4) ทาน คือ การให้ การเสียสละ 5) อัตถจริยา คือ การสงเคราะห์ทุกชนิด 6) ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา 7) ปิยวาจา คือ การพูดจาด้วยถ้อยคำ ที่ไพเราะอ่อนหวาน 8) เป็นผู้ไม่ลืมตัวไม่สนใจในยศถาบรรดาศักดิ์ และ 9) ขันติ มีความอดทนอดกลั้น และได้นำเสนอหลักคุณธรรม จริยธรรมที่นำมาเป็นแนวทางปฏิบัติตน จำนวน 6 ข้อ ได้แก่ 1) ความซื่อสัตย์ 2) การกล้าตัดสินใจ 3) การประนีประนอม 4) ความเสมอภาค 5) ภาวะผู้นำ และ 6) โปร่งใส กลุ่มที่ 3 ได้คัดเลือกขงจื้อโดยให้เหตุผลว่า“นอกจากเป็นนักปราชญ์เอกของจีนแล้ว ขงจื้อยังเป็นนักปฏิรูปคนแรกซึ่งปฏิรูปชีวิตและรัฐบาล (การปกครอง) กล่าวคือ ได้พยายามอบรมสั่งสอนศิษย์ให้มองโลกอย่างกว้าง ๆ ให้ปรับปรุงตนเองให้ดีที่สุด มีคุณค่าและประสิทธิภาพที่สุด” และได้จำแนกหลักคุณธรรม จริยธรรมของขงจื้อไว้ 5 ข้อ ได้แก่ 1) ความเมตตา 2) ความชอบธรรม 3) ความเหมาะสม 4) ความรอบรู้ และ 5) ความเป็นผู้น่าเชื่อถือ และได้นำเสนอหลักคุณธรรม จริยธรรมที่นำมาเป็นแนวทางปฏิบัติตน จำนวน 3 ข้อ ได้แก่ 1) การให้อภัย 2) การให้ และ 3) ความเคารพ กลุ่มที่ 4 ได้คัดเลือกพระโพธิญาณเถระ (ชา สุภัทโท) โดยให้เหตุผลว่า“เป็นพระเถระที่มีชื่อทั้งทางด้านวิปัสสนากรรมฐาน การเผยแผ่พระพุทธศาสนาสายพระป่าสู่หลายประเทศ ทั้งในและต่างประเทศไม่น้อยกว่า 300 วัด” และได้จำแนกหลักคุณธรรม จริยธรรมของพระโพธิญาณเถระ (ชา สุภัทโท) ไว้ 2 ข้อ ได้แก่ 1) ความมีเมตตากรุณา และ 2) ความไม่สนใจในยศถาบรรดาศักดิ์ และได้นำเสนอหลักคุณธรรม จริยธรรมที่นำมาเป็นแนวทางปฏิบัติตน จำนวน 1 ข้อ คือ ความกตัญญู กลุ่มที่ 5 ได้คัดเลือกบิล เกตส์โดยให้เหตุผลว่า “เป็นผู้บุกเบิกด้านคอมพิวเตอร์ เป็นผู้ก่อตั้งบริษัทไมโครซอฟท์ และก่อตั้งมูลนิธิบิลเกตส์ เพื่อช่วยเหลือเด็ก ๆ ที่ทุกข์ทรมานจากเอดส์” และได้จำแนกหลักคุณธรรม จริยธรรมของบิล เกตส์ไว้ 5 ข้อ ได้แก่ 1) การมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล 2) ความอดทน 3) การรับฟังความคิดเห็นและให้เกียรติทุกคน 4) การมองโลกตามความเป็นจริง และ 5) การมองโลกในแง่ดี และได้นำเสนอหลักคุณธรรม จริยธรรมที่นำมาเป็นแนวทางปฏิบัติตน จำนวน 4 ข้อ ได้แก่ 1) ความมีน้ำใจ 2) ความมีวินัย 3) ความซื่อสัตย์ และ 4) ความสามัคคี กลุ่มที่ 6 ได้คัดเลือกนางอองซาน ซูจี โดยให้เหตุผลว่า “ผู้นำในการต่อสู้เพื่อเรียกร้องประชาธิปไตยและอุทิศตนเองเพื่อต่อสู้เรียกร้องประชาธิปไตยในประเทศพม่า” และกลุ่มได้นำเสนอหลักคุณธรรม จริยธรรมของนางอองซาน ซูจีไว้ 1 ข้อคือ อหิงสา การต่อสู้ที่ไม่ใช้ความรุนแรง และได้นำเสนอหลักคุณธรรม จริยธรรมที่นำมาเป็นแนวทางปฏิบัติตน จำนวน 2 ข้อ ได้แก่ 1) การรู้จักเสียสละตนเองเพื่อส่วนรวม 2) ความเชื่อมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตย และ 3) ความรักชาติ และยังมีความสอดคล้อง กับตรีณา พลอยสวัสดิ์ไชย ได้ศึกษาเรื่อง องค์ประกอบของพฤติกรรมจากความฉลาดทางอารมณ์และความฉลาดทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 สำนักงานเขตหนองจอก สังกัดกรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบพฤติกรรมจากความฉลาดทางอารมณ์ และความฉลาดทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 สำนักงาน

เขตหนองจอก สังกัดกรุงเทพมหานคร มีจำนวน 19 องค์ประกอบ ประกอบด้วยการเรียกร้องความสนใจ การควบคุมอารมณ์ ความเมตตากรุณา การคิดอย่างมีเหตุผล การรบกวนชั้นเรียน ความมีระเบียบวินัย การขาดความมั่นใจตนเอง ความมีสัมมาคารวะ ความมีจิตสาธารณะ การให้อภัย การเข้าร่วมกิจกรรม การรับผิดชอบตนเอง การเข้าสังคม การให้อภัยตนเอง ความซื่อสัตย์ ความรอบคอบ ความสุภาพ การรักษาสัญญา และการเอาตัวรอด ทั้ง 19 องค์ประกอบสามารถอธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 59.057

5.2.3 รูปแบบองค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชนเพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า

1. การให้ความรู้ความฉลาดทางจริยธรรม โดยจะต้องปลูกฝังว่าทุกสังคมมีประเพณี วัฒนธรรมเป็นของตัวเอง โดยเฉพาะชาวจังหวัดนครศรีธรรมราช เราจะต้องรู้ว่าควรปฏิบัติตนอย่างไรเพื่อให้อยู่ร่วมกับคนอื่นได้ โดยการเรียนผ่านกิจกรรมที่สามารถปฏิบัติได้จริง โดยผ่านคำพูดที่ไม่ใช้ความรุนแรง คอยให้การอบรมสั่งสอนว่าเรื่องคุณธรรมและจริยธรรมไม่ใช่สิ่งที่ล้าสมัยโดยผ่านการสอดแทรกเทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น เกมส์คอมพิวเตอร์ การ์ตูน ให้เหมาะสมกับวัย รวมถึงให้มีการฝึกสวดมนต์ ทำสมาธิ และควรสอดแทรกเรื่องศีล 5 ให้เด็กไปด้วย เพราะศีล 5 ถือเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นในการดำรงชีวิต โดยการฝึกอบรมจะต้องเริ่มตั้งแต่ยังเป็นเด็กและเยาวชน ในวาระสำคัญ เช่น วันพระ วันสำคัญของชาติ ก็ควรพาเด็กไปร่วมกิจกรรมเพื่อพวกเขาเหล่านั้นจะได้ฟังธรรมจากพระสงฆ์ และวิทยากรผู้มีความรู้ในการให้ข้อมูล และมีหลักจิตวิทยาในการแทรกซึมในสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์แก่เด็กต่อไป เพื่อเด็กและเยาวชนจะได้เรียนรู้ว่าทุกคนต้องใช้ชีวิตอย่างไรให้เป็นไปตามธรรมชาติ ไม่ใช่พอเกิดปัญหาขึ้นมาก็หาทางออกไม่ได้ จนนำไปสู่การแก้ปัญหาและตัดสินใจในทางที่ผิด โดยให้พวกเขาเห็นว่าที่ปรึกษาที่ดีที่สุดคือ พ่อ แม่ ครูอาจารย์ ซึ่งมีความสอดคล้องกับพิศอุดม พงษ์พวงเพชร ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ซึ่งมีความสอดคล้องกับพีรวิชญ์ คำเจริญ วิวัฒนาการของเทคโนโลยีและสื่อดิจิทัลไม่ว่าจะเป็น คอมพิวเตอร์พกพา โทรศัพท์สมาร์ทโฟน แท็บเล็ต และ เครื่องมือสื่อ สารต่าง ๆ มีความเจริญก้าวหน้ามากขึ้น และเป็นสิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิตของคนทั่วโลก รวมถึงประเทศไทยที่มีเทคโนโลยีและสื่อดิจิทัลต่าง ๆ เข้ามาอย่างแพร่หลาย และมีอิทธิพลต่อคนในสังคมทุกเพศทุกวัย รวมทั้งวัยเด็กและเยาวชนที่ถือว่าเป็นกำลังสำคัญของประเทศชาติ ทั้งนี้เทคโนโลยีและสื่อดิจิทัลจึงเข้ามามีอิทธิพลกับเด็กและเยาวชนในการดำเนินชีวิตประจำวันเป็นอย่างมาก ซึ่งเด็กจะใช้เทคโนโลยีและสื่อดิจิทัลแตกต่างจากผู้ใหญ่ ขณะที่ผู้ใหญ่หรือผู้ใกล้ชิดกับเด็กควรให้คำแนะนำในการใช้เทคโนโลยีและสื่อดิจิทัล อย่างปลอดภัยและสร้างสรรค์ และที่สำคัญควรตระหนักถึงความฉลาดทางดิจิทัล (Digital Intelligence) หรือที่เรียกว่า DQ ของเด็กในยุคดิจิทัล ซึ่งความฉลาดทางดิจิทัลเป็นความสามารถทางด้านสังคม อารมณ์ และสติปัญญาที่ช่วยให้บุคคลแต่ละบุคคล เผชิญกับความท้าทายและ ความต้องการเทคโนโลยีและสื่อดิจิทัล รวมถึงช่วยให้เกิดการรู้เท่าทันดิจิทัล ดังนั้นจึงควรมีการส่งเสริมการเรียนรู้การรู้เท่าทันดิจิทัลสำหรับเด็ก โดยเป็นการประสานความร่วมมือจากทุกภาคส่วนประกอบด้วยสถาบันครอบครัว สถานศึกษาและบุคลากรการศึกษา ภาคราชการ ผู้ให้บริการสื่อดิจิทัล และเครือข่ายภาคประชาสังคม เพื่อให้เด็กตระหนักถึงการใช้สื่อดิจิทัลอย่างมีความรับผิดชอบและมีจริยธรรม รวมไปถึงไม่ตกเป็นเหยื่อหรือทาสของเทคโนโลยีและสื่อดิจิทัลต่อไป

2. การสร้างความคิดรวบยอดในการพัฒนาทางปัญญา การพัฒนาทางจิตใจ และการพัฒนาทางพฤติกรรม โดยใช้หลักการทางพระพุทธศาสนาที่สอนในเรื่อง บาป บุญ คุณ โทษ เราจะต้องรู้ว่าตัวเองมีกาย การไม่ปล่อยร่างกายให้หลงใหลไปในอบายมุข จะต้องรู้จักยับยั้งชั่งใจคอยเตือนตัวเองว่า สิ่งไหนทำได้ ทำไม่ได้ คือจะต้องให้เด็กมีภูมคุ้มกันกับเรื่องเหล่านี้ก่อน และสอนเรื่องสมาธิ เพราะเมื่อมีสมาธิแล้วจะส่งผลให้จิตใจดี คิดดี ทำดี โดยทางโรงเรียนจะต้องสอดแทรกเนื้อหาเหล่านี้ลงไปในการเรียนการสอนและจัดให้มีกิจกรรมเพื่อเสริมหลักสูตร เช่นโครงการเชิญพระ และวิทยากร มาบรรยายให้ความรู้ ให้เขามีจิตใจที่อ่อนโยน มีการให้อภัยซึ่งกันและกัน รู้จักนำหลักของศาสนาที่ตนนับถือมาช่วยทำให้จิตใจสงบ ส่วนในเรื่องการเสริมสร้างปัญญาเน้น Active Leaning ให้เด็กได้ทำจริง ได้ปฏิบัติจริงแทนการสอนแบบท่องจำ ในบางครั้งก็สอนจากความผิดพลาดที่เกิดขึ้นจริงเพื่อเขาจะไม่กลับมาทำซ้ำอีก

ส่วนการพัฒนาด้านปัญญาใช้หลักของสุตมยปัญญา คือการฟัง จินตมยปัญญา คือการคิดพิจารณา ภาวนามยปัญญา คือการปฏิบัติ การพัฒนาด้านจิตใจใช้หลักสมถกรรมฐาน ทำจิตใจให้สงบด้วยหลักของการทำสมาธิพื้นฐาน และการพัฒนาพฤติกรรม โดยใช้ศีล 5 มาเป็นต้นแบบในการดำเนินชีวิต ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้จะต้องเริ่มจากสถานบันครอบครัว ควรปลูกฝังว่าเมื่อมีความคิดแล้วอย่าให้ความคิดของตัวเองเป็นใหญ่ โดยการสร้างพลังคิดบวก และจะต้องไม่ตามใจหรือกดดันเด็กมากเกินไป เพราะจะนำไปสู่การต้อต้านได้ ซึ่งมีความสอดคล้องกับภัคทีฆวิณห์ ไอศูรย์ยศพสุธีร์ ได้ศึกษาเกี่ยวกับ การพัฒนาศักยภาพทางความฉลาดของเยาวชนด้วยอานาปานสติในพระพุทธศาสนา ผลการวิจัยพบว่า 1) ความฉลาดทางคุณธรรมจริยธรรม คือการที่บุคคลนั้นมีจิตสำนึก มีความรู้สึกที่ออกจากจิตใจ ความฉลาดทางคุณธรรมจริยธรรมมีความสำคัญและความจำเป็นมากต่อเยาวชน เพราะหากเยาวชนไม่ได้รับการปลูกฝังและพัฒนา จะไม่รู้ว่าสิ่งใดดีหรือไม่ดี สิ่งใดควรทำหรือไม่ควรทำ ทำให้อาจก่อความเดือนร้อนให้กับตนเองและสังคม อีกทั้งเยาวชนจะต้องเติบโตเป็นกำลังของสังคมและประเทศชาติ ประโยชนของการมีความฉลาดทางคุณธรรม จริยธรรม จะช่วยให้เยาวชนมีชีวิตที่มีความสุขและช่วยเหลือผู้อื่น ซึ่งเยาวชนมีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการเป็นผู้มีความฉลาดทางคุณธรรม จริยธรรม ควรได้รับการพัฒนาเสริมสร้าง 3 ด้าน คือ ความซื่อสัตย์ ความมีวินัย และความมีน้ำใจ 2) ความฉลาดในการแก้ปัญหาฝ่าฟันอุปสรรคของเยาวชน คือความสามารถในแกปัญหาฝ่าฟันอุปสรรค มีความสำคัญและความจำเป็นมากต่อเยาวชน เพราะในสภาวะของโลกปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงรวดเร็ว โดยเฉพาะความเจริญทางเทคโนโลยีที่เยาวชนต้องสามารถรู้เท่าทัน ปรับตนและรู้จักวิธีดูแลตนเองเมื่อประสบปัญหา

ความฉลาดในการแก้ปัญหาฝ่าฟันอุปสรรคนั้น เยาวชนควรได้รับการพัฒนาเสริมสร้าง 4 ด้าน คือ ความสามารถควบคุมตนเองได้ มีความรับผิดชอบ รู้จักการประเมินสถานการณ์และรู้วิธีแก้ปัญหาอย่างถูกต้องเมื่อต้องเผชิญกับปัญหาอุปสรรค และสามารถจัดการกับวิกฤติได้ด้วยดี 3) อานาปานสติ คือการกำหนดลม เป็นวิธีการกำหนดลมหายใจ ตั้งสติไว้กับลมหายใจเพื่อรวมใจเข้าไปที่ลมหายใจเข้าลมหายใจออก เมื่อปฏิบัติแล้วจิตจะมีความสงบ รู้วิธีพิจารณาปรากฏการณ์ มีหลักการปฏิบัติ 16 ขั้น พบว่าเมื่อปฏิบัติตามหลัก 16 ขั้นตอน จะเกิดผลดังนี้ ขั้นที่ 1 เกิดความรู้ที่ยังไม่ถึงขั้นญาณหรือปัญญา แต่เป็นสัมปชัญญะ คือความรูสึกตัวทั่วถึง ขั้นที่ 2 เตรียมตัว เป็นการเริ่มฝึกการตั้งสมาธิ ให้จิตมีสมาธิ ขั้นที่ 3 ขั้นที่มีความรู้ คือมี ศีล สมาธิ ปัญญา ตั้งแต่ขั้นที่ 3 เป็นต้นไปถึง

ขั้นที่ 16 เป็นขั้นสิกขาแท้ กล่าวคือ มีไตรสิกขาครบสมบูรณ สติปรากฏ ปัญญาปรากฏ ไม่มีโอกาสเกิดอภิชฌาและโทมนัสหรือกิเลส อุเบกขาเกิดทำให้สมาธิแน่วแน่ จิตสงบ มีสมาธิ เกิดสติ ขั้นที่ 4 จิตสงบและรู้ความเป็นไปเพื่อการดับทุกข์จากกิเลสของมรรค นับว่าเป็นขั้นมีทักษะเรียนรูในการพิจารณาปรากฏการณ ขั้นที่ 5 ได้ผลเป็นความรู้ในการกำจัดกิเลส ดับทุกข์ รูมรรคเหมือนขั้นที่ 4 ทำให้จิตมีความพร้อมในรู้จักการพิจารณา ขั้นที่ 6 ได้ผลเช่นเดียวกับขั้นที่ 4 และขั้นที่ 5 แต่มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ขั้นที่ 7 ขั้นที่สามารถใช้จิตพิจารณา เช่น รูจักเวทนาแจ่มแจ้ง เข้าใจเวทนาว่าทำให้เกิดความยึดมั่นถือมั่น แจ่มแจ้งในความเป็นอนิจจังอนัตตาของไตรลักษณ์ ขั้นที่ 8 ทำให้ระงับจิต มีความสงบสมบูรณ์มากขึ้น ขั้นที่ 9 ขั้นที่รักษาศีล สมาธิ ปัญญาได้มั่นคงยิ่งขึ้น ขั้นที่ 10 ปราโมทย์ปรากฏชัด ปราโมทย์แต่ละช่วง แสดงว่าจิตมีความสงบ มีสมาธิมากขึ้น และแสดงว่าปัญญาเกิดทำให้การพิจารณามีความสมบูรณ์ใช้งานได้ดี เพราะปราโมทย์จะเกิดมีได้ต้องมีปัญญาเกิดขึ้นก่อน ปัญญาทำให้เกิดปราโมทย์ และปัญญาทำให้จิตมีความสามารถในการพิจารณาปรากฏการณ์ ขั้นที่ 11 ทำให้ศีลมั่นคง จิตสงบได้สมบูรณ์มากขึ้น ขั้นที่ 12 จิตเปลี่ยนจากสิ่งที่ยึดติดอยู่ เปลื้องจิตออกจากกิเลส ตัดมิจฉาทิฐิได้ มีความสามารถในการใช้ปัญญาพิจารณาปรากฏการณ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การเจริญอานาปานสติตั้งแต่ขั้นที่ 1-12 จิตจะได้สมาธิ เรียกว่า เอกคตาของจิต คือจิตมีอารมณ์เป็นอันเดียวไม่ฟุ้งซ่าน สงบแท้จริงขั้นที่ 13 ขั้นที่เข้าใจความไม่เที่ยง เมื่อเห็นความไม่เที่ยงอยู่ ย่อมไม่มีโอกาสแต่งเจตนาที่จะทุศีล คือทำให้ผิดศีลข้อใดข้อหนึ่งไม่ได้ จึงเป็นสีลสิกขาอยูในตัว และเมื่อเพ่งพิจารณาอยู่ดังนั้น ย่อมมีสมาธิชนิดที่แนบเนื่องกันอยู่กับปัญญา เท่าเทียมกันกับกำลังของปัญญา จิตตสิกขาจึงมีอยู่ในตัวเช่นเดียวกันเพ่งอนิจจาลักษณะเป็นปัญญาสิกขาอยู่แล้ว เป็นผู้สมบูรณ์แล้วด้วยไตรสิกขาในขณะนั้น แสดงผลของจิตที่รู้จักการพิจารณาด้วยดี ขั้นที่ 14 ขั้นที่จิตสามารถพิจารณาจนถึงขั้นเห็นโทษของกิเลส ขั้นที่ 15 จิตสามารถพิจารณาความดับ คือเห็นโทษของความไม่เที่ยงความเป็นทุกข์ความเป็นอนัตตา ไม่ยึดถือเอาความไม่เที่ยงนั้นว่าเป็นสิ่งที่น่ายึดถือจนเกิดความสุขหรือความทุกข์การหัวเราะหรือร้องไห้เห็นเป็นเครื่องหลอกลวง จิตมีความสงบ ไม่หวั่นไหว ขั้นที่ 16 จิตพิจารณาสลัดสิ่งที่ยึดถือเป็นของตนเองได้สำเร็จ 4) การบูรณาการการพัฒนาศักยภาพทางความฉลาดของเยาวชนด้วยอานาปานสติในพระพุทธศาสนา ด้วยการให้เยาวชนปฏิบัติอานาปานสติเสริมสร้างจิตให้มีความสงบ มีความพร้อมในการใช้จิตพิจารณา ให้ฝึกรู้ในจิต สำนึกคุณธรรม จริยธรรม เพื่อเผชิญกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิต ทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่เพื่อนำไปพัฒนาศักยภาพทางความฉลาดของเยาวชนได้

อานาปานสติเป็นกระบวนการบูรณาการเข้ากับศาสตร์ที่สร้างความฉลาดทั้ง 2 ด้าน คือความฉลาดทางคุณธรรมจริยธรรม (MQ) และความฉลาดในการแก้ปัญหาฟันอุปสรรคของเยาวชน (AQ) เมื่อเยาวชนกระทำตามขั้นตอนของอานาปานสติ จะเกิดการเปลี่ยนแปลงในกระบวนการความฉลาดทั้งสองด้านนี้เยาวชนที่เข้าสู่กระบวนการเหล่านี้ต้องอาศัยกระบวนการในการบริหารจัดการให้ดำเนินไปอย่างเป็นผลวัตต่อเนื่อง จึงจะเกิดประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลในการพัฒนาความฉลาด 5) ผลจากการที่เยาวชนได้รับการพัฒนาความฉลาดทางคุณธรรม จริยธรรม (MQ) ด้วยอานาปานสติด้านความซื่อสัตย์ จะมีพฤติกรรมปฏิบัติตามระเบียบ แสดงพฤติกรรมด้านการมีวินัยด้วยการทำในสิ่งที่ถูกต้อง และแสดงพฤติกรรมด้านความมีน้ำใจด้วยการมีจิตอาสา เสียสละ 6) ผลจากการที่เยาวชนได้รับการพัฒนาความฉลาดในการแก้ปัญหาฝ่าฟันอุปสรรค (AQ) ด้วยอานาปานสติ

ในพระพุทธศาสนา เมื่อเยาวชนมีความฉลาดด้านการควบคุมตนเอง จะมีพฤติกรรมที่แสดงถึงการควบคุมตนเองได้ด้วยการไม่ตื่นตระหนกและรู้จักจัดลำดับการตัดสินใจเมื่อเปิดปัญหา เมื่อเยาวชนมีความฉลาดด้านการมีความรับผิดชอบ จะมีพฤติกรรมไม่ทอดทิ้งภาระ ไม่ปัดความรับผิดชอบ มีความเพียรและอดทน เมื่อเยาวชนมีความฉลาดด้านการรูจักประเมินสถานการณ จะรู้ว่าปัญหาใดสามารถพึ่งพาตนเองได้ละปัญหาใดต้องพึ่งพาผู้อื่น เมื่อเยาวชนมีความฉลาดด้านการรู้วิธีสนองตอบปัญหา จะมีพฤติกรรมสนองตอบปัญหาด้วยการไม่ท้อแท้สิ้นหวัง เมื่อต้องประสบปัญหาจะมีทัศนคติที่ดี และมีความหวัง

3. การจัดกิจกรรมความฉลาดทางจริยธรรม ในการจัดกิจกรรมทางจริยธรรมควรให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมโดยใช้หลัก บวร (บ้าน วัด โรงเรียน) เพื่อส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนได้ใช้หลักพระพุทธศาสนา เช่นการจัดให้มีการอบรมคุณธรรมจริยธรรมเป็นประจำ โดยการกำหนดให้เด็กที่มีการเข้าเรียนใหม่ทุกคนจะต้องผ่านการอบรม โดยเชิญวิทยากรที่มีความชำนาญในด้านต่าง ๆ มา เช่น พระสงฆ์ นักวิชาการ นักจิตวิทยา มาบรรยายให้ความรู้ รวมถึงจัดให้มีกิจกรรมด้านจิตอาสา เพื่อส่งเสริมให้เด็กได้เรียนรู้การช่วยเหลือผู้อื่น การทำความดีเพื่อสังคม ได้รู้จักการเสียสละ เพื่อให้ได้รับความรู้ในทางพระพุทธศาสนา และได้น้อมนำหลักธรรมไปใช้หลังจากที่ได้ลาสิกขาไปแล้ว และทำให้เด็กได้คุ้นเคยกับวัด ได้ไปเรียนรู้ในสถานที่จริงเช่นพาไปสวนโมกขพลาราม พาไปดูสถานที่สำคัญต่าง ๆ ได้บำเพ็ญประโยชน์เพื่อส่วนรวม รวมถึงการจัดโครงการหิ้วปิ่นโตไปวัดในวันพระ การให้เด็กเข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา มีการตักบาตร เวียนเทียน รวมถึงวันสำคัญของชาติ เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้น้อมสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของสถาบันกษัตริย์ และในส่วนของเยาวชนควรมีการจัดโครงการนักเรียนเยี่ยมคุก เพื่อให้เขาได้รู้ว่าเมื่อเรากระทำผิด เราจะต้องได้รับโทษคือ ติดคุก การเสพยาเสพติด การทะเลาะวิวาท การลักขโมย ก็ต้องถูกคุมขัง การขาดเสรีภาพเป็นอย่างไร ทำให้เด็กและเยาวชนไม่กล้าทำผิด ซึ่งมีความสอดคล้องยุทธนา ขวัญเมือง การพัฒนานวัตกรรมการเสริมสร้างเยาวชนต้นแบบตามนโยบายปฏิรูปการศึกษา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษา สภาพการเสริมสร้างคุณลักษณะเยาวชนต้นแบบตามนโยบายปฏิรูปการศึกษา ทั้ง 4 ด้าน พบว่า มีความคิดเห็น โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านมีสติตั้งมั่น ความอดทนอดกลั้น ด้านรักประเทศชาติ มีคุณธรรมจริยธรรม มีความพร้อมทั้งด้านร่างกายและจิตใจและ เป็นคนเก่งคนดี มีจริยธรรม มีจิตอาสาเพื่อพัฒนาสังคม ด้านมีความมุ่งมั่น ไม่ย่อท้อ และด้านมีความรู้ ไหวพริบ เฉลียวฉลาด ศึกษานวัตกรรมการเสริมสร้างคุณลักษณะเยาวชนต้นแบบตามนโยบายปฏิรูปการศึกษา ได้แก่ รายวิชาสังคมศึกษามีการจัดการเรียนการสอน) ได้แก่ เน้นการจัดกิจกรรม ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง สื่อ/กิจกรรม) ได้แก่ ยืนตรงเคารพธงชาติ ร้องเพลงชาติ ใช้ภาษาไทยให้ถูกต้อง เหมาะสม ทั้งการพูด แต่งกาย ใช้เครื่องใช้ ที่อยู่อาศัยแบบไทยๆ รักประเทศชาติ มีคุณธรรมจริยธรรม มีความพร้อมทั้งด้านร่างกายและจิตใจและ เป็นคนเก่งคนดี การวัดผลประเมินผล ได้แก่ นักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์ รายวิชาวิทยาศาสตร์ การจัดการเรียนการสอน) ได้แก่ การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา (STEM education) สื่อ/กิจกรรม ได้แก่ ศึกษาสถานการณ์ วิเคราะห์สถานการณ์ กลุ่มสำรวจอุปกรณ์ที่ครูเตรียม ระดมความคิดเห็น สรุปผล ผลที่เกิด/คุณลักษณะที่ได้รับ) ได้แก่ มีความรู้ ไหวพริบ เฉลียวฉลาด และ มีสติตั้งมั่น อดทน อดกลั้น การวัดผลประเมินผล ได้แก่ มีความคิดแปลกใหม่รายวิชาเศรษฐกิจพอเพียง บูรณาการสะเต็มศึกษาสู่เศรษฐกิจพอเพียง สื่อ/

กิจกรรมได้แก่ ครูชี้แจงกิจกรรม STEM อภิปราย ทบทวนความรู้เรื่องหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ปราชญ์ชาวบ้านสาธิตการปฏิบัติด้วยวัสดุที่มีในชุมชน นักเรียนปฏิบัติร่วมลงมือวิเคราะห์ผลที่ได้รับจากการปฏิบัติ ผลที่เกิด/คุณลักษณะที่ได้รับ ได้แก่ มีความมุ่งมั่น ไม่ย่อท้อ การวัดผลประเมินผล) ได้แก่ คุณค่าทางเศรษฐกิจเสนอนวัตกรรมการเสริมสร้างเยาวชนต้นแบบตามนโยบายปฏิรูปการศึกษาสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาด้านรักประเทศชาติ มีคุณธรรมจริยธรรม มีความพร้อมทั้งด้านร่างกายและจิตใจและ เป็นคนเก่งคนดี มีจริยธรรม มีจิตอาสาเพื่อพัฒนาสังคม รายวิชาสังคมศึกษามีการจัดการเรียนการสอน) ได้แก่ เน้นการจัดกิจกรรม ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง สื่อ/กิจกรรม) ได้แก่ ยืนตรงเคารพธงชาติ ร้องเพลงชาติ ใช้ภาษาไทยให้ถูกต้อง เหมาะสม ทั้งการพูด แต่งกาย ใช้เครื่องใช้ ที่อยู่อาศัยแบบไทยๆ รักประเทศชาติ มีคุณธรรมจริยธรรม มีความพร้อมทั้งด้านร่างกายและจิตใจและเป็นคนเก่งคนดี การวัดผลประเมินผล ได้แก่ นักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์ ด้านมีความรู้ ไหวพริบเฉลียวฉลาด และด้านมีสติตั้งมั่น อดทน อดกลั้นในรายวิชาวิทยาศาสตร์การจัดการเรียนการสอน) ได้แก่ การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา (STEM education) สื่อ/กิจกรรม ได้แก่ ศึกษาสถานการณ์ วิเคราะห์สถานการณ์ กลุ่มสำรวจอุปกรณ์ที่ครูเตรียม ระดมความคิดเห็น สรุปผล ผลที่เกิด/คุณลักษณะที่ได้รับ) ได้แก่ มีความรู้ ไหวพริบ เฉลียวฉลาด และ มีสติตั้งมั่น อดทน อดกลั้น การวัดผลประเมินผล ได้แก่ มีความคิดแปลกใหม่ด้านมีความมุ่งมั่น ไม่ย่อท้อในรายวิชาเศรษฐกิจพอเพียงบูรณาการสะเต็มศึกษาสู่เศรษฐกิจพอเพียง สื่อ/กิจกรรมได้แก่ ครูชี้แจงกิจกรรม STEM อภิปราย ทบทวนความรู้เรื่องหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ปราชญ์ชาวบ้านสาธิตการปฏิบัติด้วยวัสดุที่มีในชุมชน นักเรียนปฏิบัติร่วมลงมือวิเคราะห์ผลที่ได้รับจากการปฏิบัติ ผลที่เกิด/คุณลักษณะที่ได้รับ ได้แก่ มีความมุ่งมั่น ไม่ย่อท้อ การวัดผลประเมินผล) ได้แก่ คุณค่าทางเศรษฐกิจนวัตกรรมการเสริมสร้างเยาวชนต้นแบบทั้ง 5 ด้านสามารถปฏิบัติได้ตาม CIACE MODEL

4. การประเมินความก้าวหน้าความฉลาดทางจริยธรรม ในการประเมินความก้าวหน้าหลังจากกิจกรรมไปแล้วว่า มีความก้าวหน้าอย่างไร โดยหลักการประเมินขึ้นอยู่กับแต่ละองค์กรว่าจะให้วิธีไหนในการประเมิน ซึ่งจะต้องดูที่ผลลัพธ์โดยสังเกตสิ่งที่เขาแสดงออกทางกาย วาจา ใจ ผ่านพฤติกรรม และแสดงออกมาทางความคิด ซึ่งในบางครั้งอาจจะต้องสร้างสถานการณ์ขึ้นมาเพื่อทำการประเมินจากสถานการณ์จริง เมื่อประเมินแล้วไม่มีความก้าวหน้าแสดงว่าสิ่งที่เราทำมาล้มเหลว ส่วนในโรงเรียนควรมีแบบวัดประเมินพฤติกรรมนักเรียน แบบรายงานโครงการต่าง ๆ ให้ทุกคนจดบันทึก แล้วสรุปว่าเกิดผลอย่างไร เพราะแบบประเมินถือเป็นตัวชี้วัดว่ามีการพัฒนาอย่างไร โดยสังเกตผ่านพฤติกรรมว่ามีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีหรือไม่ และควรจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องทุก ๆ 6 เดือน ในบางครั้งอาจมีการทดสอบเช่นการสอบวัดผลด้านคุณธรรมจริยธรรม และใช้การประเมินแฝงเพราะเราจะได้ข้อมูลที่แท้จริง และนำผลการประเมินเพื่อไปใช้ในการทำกิจกรรมครั้งต่อไป ซึ่งมีความสอดคล้องกับชุติมา แสงดารารัตน์ ศึกษาวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์องค์ประกอบของความฉลาดทางจริยธรรมของผู้เรียนระดับปริญญาตรี สถาบันอุดมศึกษาเอกชนภาคกลาง พบว่าองค์ประกอบด้านความฉลาดทางจริยธรรมมี 4 องค์ประกอบ ประกอบด้วย ความรับผิดชอบ ความมีเมตตา การให้ จากผลการตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ด้วยค่าสถิติต่างๆ พบว่า โมเดลความฉลาดทางจริยธรรมสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่า แนวคิดทางคุณธรรม จริยธรรมที่ได้จากบุคคลสำคัญ จำนวน 23 ข้อ ได้แก่ 1) เป็นผู้ใฝ่รู้

ใฝ่ศึกษา 2) เป็นผู้มีความกตัญญูกตเวที 3) เป็นผู้ซื่อสัตย์สุจริต 4) เป็นผู้ใฝ่ธรรม 5) เป็นผู้จงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ 6) วิริยะ คือ มีความพากเพียร 7) สมานัตตตา คือ เป็นผู้ประพฤติเสมอต้นเสมอปลาย 8)ความเมตตา และความกรุณา 9) ทาน คือ การให้ การเสียสละ 10) อัตถจริยา คือ การสงเคราะห์ทุกชนิด 11) ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา 12) ปิยวาจา คือ การพูดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวาน 13) เป็นผู้ไม่ลืมตัวไม่สนใจในยศถาบรรดาศักดิ์ 14) ขันติ มีความอดทนอดกลั้น 15) ความชอบธรรม 16) ความเหมาะสม 17) ความรอบรู้ 18) ความเป็นผู้น่าเชื่อถือ 19) การมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล 20) การรับฟังความคิดเห็นและให้เกียรติพนักงานทุกคน 21) การมองโลกตามความเป็นจริง 22) การมองโลกในแง่ดี 23) อหิงสา การต่อสู้ที่ไม่ใช้ความรุนแรง และผู้วิจัยได้สรุปจำแนกหลักคุณธรรม จริยธรรมที่สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางปฏิบัติตน จำนวน 17 ข้อ ได้แก่ 1) ความซื่อสัตย์ 2) การกล้าตัดสินใจ 3) การประนีประนอม 4) ภาวะผู้นำ 5) โปร่งใส 6) การให้อภัย 7) การให้ 8) ความเคารพ 10) ความกตัญญู 11) การรู้จักปล่อยวาง 12) ความมีน้ำใจ 13) ความมีวินัย 14) ความสามัคคี 15) การรู้จักเสียสละตนเองเพื่อส่วนรวม 16) ความเชื่อมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตย 17) ความรักชาติ โดยทุกกลุ่มได้สรุปความคิดเห็นไว้ว่าแนวคิดทางคุณธรรมจริยธรรมจะมีความหลากหลายแตกต่างกันไปตามแต่ละบุคคลก็ตาม แต่คุณธรรมจริยธรรม เป็นหลักของความดี ความงาม ความถูกต้อง ในการแสดงออกทั้งกาย วาจาใจ ของแต่ละบุคคล ที่ยึดมั่นไว้เป็นหลักประจำใจในการประพฤติปฏิบัติจนประสบความสำเร็จในชีวิต และสร้างคุณประโยชน์ต่อสังคมและต่อการพัฒนาประเทศชาติ ให้เกิดความเจริญรุ่งเรือง ความมั่นคงและความสงบสุข ซึ่งหากบุคคลในสังคมเป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรมแล้ว จะทำให้สังคมเกิดความสงบสุขรู้จักหน้าที่ความรับผิดชอบของตนเองละเว้นความประพฤติชั่วมีเหตุผลถูกต้องตามกาลเทศะ ซึ่งคุณธรรมจริยธรรมนั้นเป็นสิ่งจำเป็นและมีคุณค่าสำหรับบุคคลในสังคมทุกเพศทุกวัยทุกอาชีพ ดังเห็นได้ว่าบุคคลสำคัญที่ยกมาทั้งหมดนี้ล้วนมีคุณธรรมจริยธรรมเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาจิตใจ ในการแก้ปัญหาจนสามารถพัฒนาเป็นความรู้ และสร้างสรรค์สังคมและประเทศให้เกิดความสุขสันติที่ถูกต้องได้

สรุป รูปแบบองค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมมีหลักในการดำเนินการดังนี้คือ 1) การให้ความรู้ความฉลาดทางจริยธรรมโดยจะต้องปลูกฝังจิตสำนึกให้เด็กและเยาวชนรู้ว่าสิ่งไหนควรทำหรือไม่ควรทำ โดยสอดแทรกเนื้อหาลงไปในกิจกรรมตั้ง ๆ เพื่อให้เด็กและเยาวชนจะได้ไม่รู้สึกเบื่อหนาย และต่อต้าน 2) การสร้างความคิดรวบยอดในการพัฒนาทางปัญญา การพัฒนาทางจิตใจ และการพัฒนาทางพฤติกรรม ซึ่งควรใช้หลักธรรมะ และการอบรมผ่านวิทยากรผู้เชี่ยวชาญ ตลอดถึงต้องได้รับความร่วมมือจากทางผู้ปกครอง และสถานศึกษาด้วย 3) การจัดกิจกรรมความฉลาดทางจริยธรรม โดยให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วม โดยใช้หลัก บวร (บ้าน วัด โรงเรียน) 4) การประเมินความก้าวหน้าความฉลาดทางจริยธรรม โดยเมื่อผ่านกิจกรรมไปแล้วจะต้องทำการประเมินทุกครั้งและประเมินอย่างต่อเนื่อง เพื่อได้ทราบผลจากการจัดกิจกรรมและจะได้นำไปพัฒนาและปรับปรุงในครั้งต่อ ๆ ไป ซึ่งเมื่อใช้ขั้นตอน 4 ขั้นตอนนี้ก็จะทำให้การสร้างรูปแบบองค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมสมบูรณ์ และเป็นประโยชน์ในทางปฏิบัติต่อไป

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชนเพื่อลดปัญหาทางสังคม ในจังหวัดนครศรีธรรมราช”ผู้วิจัยขอเสนอประเด็นที่ควรกำหนดเป็นนโยบายเพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้นำไปใช้ดังต่อไปนี้

ผู้นำชุมชน บ้าน วัด โรงเรียน และหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ควรร่วมกันกำหนดนโยบายระดมความคิดเห็น ควรร่วมกันจัดกิจกรรม และร่วมกันวิเคราะห์ผลจากการจัดกิจกรรม ควรร่วมกันประเมินผลจากการจัดกิจกรรม ในการจัดรูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชนเพื่อลดปัญหาทางสังคม ในจังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อให้เด็กและเยาวชนมีความฉลาดทางจริยธรรม เพื่อจะได้ไม่เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา เพื่อพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชนเพื่อลดปัญหาทางสังคม ในจังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อนำผลที่ได้ไปปรับปรุงแก้ไขรูปแบบในการจัดกิจกรรมครั้งต่อไป

ข้อเสนอแนะเร่งด่วน ในการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเด็กและเยาวชนเพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช ควรให้ผู้ที่เกี่ยวข้องเริ่มจากผู้ปกครอง โรงเรียน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องช่วยกันสังเกตุพฤติกรรมเด็กและเยาวชน และเมื่อเกิดปัญหาจะต้องบูรณาการร่วมกัน โดยยึดหลัก บวร (บ้าน วัด โรงเรียน) มาเป็นหน่วยงานดำเนินการร่วมกัน เพื่อที่จะได้หาทางแก้ปัญหาต่อไป

5.3.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

จากผลการวิจัยที่ค้นพบเป็นการนำเสนอรูปแบบองค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชน เพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นแนวทางแต่ยังมีประเด็นที่น่าสนใจอีกหลายประเด็นที่งานวิจัยนี้ไม่ได้เข้าไปศึกษารายละเอียด ซึ่งหากมีการศึกษาวิจัยเจาะลึกถึงรายละเอียดอีก ก็จะสามารถนำมาใช้เพื่อความสงบสุขในสังคมต่อไป ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะเพื่อให้เกิดงานวิจัยที่เกิดการต่อยอดไปจากการวิจัย ดังนี้

1. วิเคราะห์รูปแบบในการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชน ให้เข้ากับสังคมปัจจุบัน

2. วิเคราะห์ผลการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชนเพื่อให้เข้ากับกลุ่มเป้าหมายต่อไป

3. วิเคราะห์และประมวลผลจากการจัดกิจกรรมความฉลาดทางจริยธรรมว่าควรนำไปใช้อย่างไร

บรรณานุกรม

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2550). *พระไตรปิฎกฉบับสำหรับประชาชน ย่อความจากพระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี 45 เล่ม.* มหามกุฏราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2525). *พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล.* กรุงเทพ ฯ : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

1. หนังสือทั่วไป

กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน. (2565). *รายงานสถิติคดีประจำปี 2564*. กรุงเทพ ฯ : ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศ.

กาญจนา นาคสกุล. (2555). *ภาษาไทย ภาษาธรรม : ชุดคำไทย*. กรุงเทพ ฯ : สมาคมครูภาษาไทยแห่งประเทศไทย.

กลุ่มส่งเสริมการเรียนการสอนและประเมินผล. (2548). *การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544*. กรุงเทพ ฯ : โรงพิมพ์รับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.

จำนงค์ อดิวัฒนสิทธิ์. (2544). *สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์.* กรุงเทพ ฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

จิราภรณ์ ตั้งกิตติภาภรณ์. (2556). *จิตวิทยาทั่วไป.* กรุงเทพ ฯ : วี.พริ้นท์.

ดวงเดือน พันธุมนาวิน. (2544). *ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม : การวิจัยและการพัฒนาบุคคล*. กรุงเทพ ฯ : สำนักงานกิจการโรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.

ติณ ปรัชญพฤทธ์. (2553*). ศัพทรัฐประศาสนศาสตร์*. กรุงเทพ ฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย.

ธีระเกียรติ เจริญเศรษฐศิลป์. (มปป.). *MQ เด็กกับสติปัญญาทางศีลธรรมทางรอดของมนุษยชาติ*. กรุงเทพ ฯ : รามาการพิมพ์.

บุญมี แท่นแก้ว. (2539). *จริยศาสตร์*. กรุงเทพ ฯ : โอเดียนสโตร์.

พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา. (2542). *พฤติกรรมกลุ่ม.* กรุงเทพ ฯ : พัฒนาศึกษา.

พรรณทิพย ศิริวรรณบุศย์. (2547). *ทฤษฎีจิตวิทยาพัฒนาการ*. กรุงเทพ ฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย.

พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทภิกข). (มปป.). *พจนานกรมธรรมปญญานนทะ*. กรุงเทพ ฯ : ธรรมสภา.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2538). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลศัพท์*. กรุงเทพ ฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

_____. (2539). *จะพัฒนาคนกันได้อย่างไร*. กรุงเทพ ฯ : สหธรรมิก.

_____. (2539). *การศึกษากับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์*. กรุงเทพ ฯ : โรงพิมพ์การศาสนา.

_____. (2544). *พุทธธรรม (ฉบับเดิม)*. กรุงเทพ ฯ : โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมิกจำกัด.

_____. (2543). *ธรรมะกับการทำงาน*. กรุงเทพ ฯ : สุขภาพใจ.

_____. (2542). *พุทธธรรม*. กรุงเทพ ฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). (2551). *108 เรื่องเล่าแฝงคติความคิด เพื่อการดำเนินชีวิตที่งดงามกิรดังได้สดับมา*. กรุงเทพ ฯ : ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม.

พระธรรมปิฎก. (2546). *พุทธธรรม (ฉบับเดิม)*. กรุงเทพ ฯ : บริษัทเอส. อาร์พริ้นเตอร์แมสโปรดักส์จำกัด.

_____. (2556). *พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ*. กรุงเทพ ฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

_____. (2550). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. กรุงเทพ ฯ : สำนักพิมพ์จันทร์เพ็ญ.

_____. (2553). *การพัฒนาที่ยั่งยืน*. กรุงเทพ ฯ : สหธรรมมิก.

_____. (2552). *พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ*. กรุงเทพ ฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

_____. (2545). *ธรรมนูญชีวิต*. กรุงเทพ ฯ : โรงพิมพ์กรมศาสนา.

_____. (2538). *พจนานุกรมยุทธศาสตร์ฉบับประมวลศัพท*. กรุงเทพ ฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

_____. (2562). *สุขภาวะองค์รวมแนวพุทธ*. พิมพ์เป็นธรรมทานโดยไม่มีค่าลิขสิทธิ์. นครปฐม : วัดญาณเวศกวัน.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2546). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลศัพท์*.

_____. (2532). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลศัพท์. กรุงเทพ ฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) และคณะ. (2560). *วิมุตติมรรคทางแห่งความหลุดพ้น พระอุปาติสสเถระ : รจนา*. แปลจากภาษาอังกฤษ ของพระเอฮารา พระโสมเถระและ พระเขมินทเถระ. พระนครศรีอยุธยา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2546). *ทิศทางการศึกษาไทย*. กรุงเทพ ฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระเทพดิลก (ระแบบ ฐิตญาโณ). (2548). *อธิบายหลักธรรมตามหมวดจากนวโกวาท*. กรุงเทพ ฯ : โรงพิมพ์ธรรมสภา.

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2539). *อิทธิปาทกถา พุทธจักร*. กรุงเทพ ฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.

พระมหาอำนาจ ปวฑฺฒโน. (2556). *การบริหารการศึกษาตามหลักอิทธิบาท*. กรุงเทพ ฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.

พระไพศาล วิสาโล. (2533). *พุทธธรรมกับการพัฒนาสังคม*. กรุงเทพ ฯ : มูลนิธิโกมลคีมทอง.

พระภาวนาวิริยคุณ (เผด็จ ทตฺตชีโว). (2551). *ศรัทธา รุ่งอรุณแห่งสันติภาพโลก*. ปทุมธานี: รุ่งศิลป์การพิมพ์ (1977) จำกัด.

_____. (2551). *เข้าไปอยู่ในใจ – ขุมทรัพย์ทางปัญญาจากพระไตรปิฎก*. กรุงเทพ ฯ : บริษัทเพาเวอร์พริ้นท์จำกัด.

พระสุธีวรญาณ (ณรงค์ จิตฺตโสภโณ). (2549). *พุทธศาสตร์ปริทรรศน์: รวมผลงานทางวิชาการเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา*. กรุงเทพ ฯ : สุขภาพใจ.

พระสัทธัมมโชติกะ ธัมมาจริยะ. (มปป.). *ปรมัตถโชติกะ ปริจเฉทที่ 3 และปริจเฉทที่ 7.* กรุงเทพ ฯ : มูลนิธิสัทธัมมโชติกะ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระอุปติสสเถระ (ลังกา). *วิมุตติมรรค*, แปลโดย พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) และคณะ. (2548). กรุงเทพ ฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช. (2542). *พระมหาชนก.* กรุงเทพ ฯ : โรงพิมพ์บริษัทอัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

พุทธทาส ภิกขุ (เงื่อม อินฺทปญฺโญ). (2549). *การศึกษาสมบูรณ์แบบ : คือวงกลมที่คุ้มครองโลกถึงที่สุด*. กรุงเทพ ฯ : อุษาการพิมพ์.

พุทธทาสภิกขุ และปัญญานันทภิกขุ. (2544). *คุณธรรมของชีวิตที่ดีงาม.* กรุงเทพ ฯ : ธรรมสภา.

พุทธทาส ภิกขุ. (2503). *คู่มือดับทุกข์ฉบับสมบูรณ*. กรุงเทพ ฯ : ธรรมสภา.

_____. (2537). *ฆราวาสธรรม*. กรุงเทพ ฯ : สุขภาพใจ.

ไพฑูรย์ สินลารัตน์. (2544). *ความรู้คู่คุณธรรม : รวมบทความเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม และการศึกษา*. กรุงเทพ ฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพ ฯ : บริษัทนานมีบุคสพับลิเคชั่นส์.

_____. (2556). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 4 รอบ 5 ธันวาคม 2554*. กรุงเทพ ฯ : ราชบัณฑิตยสถาน.

มานิต มานิตเจริญ. (2547). *พจนานุกรมไทยฉบับสมบูรณ–ปรับปรุงใหม่*. กรุงเทพ ฯ : บริษัทรวมสาส์น 1977 จำกัด.

เมธา หริมเทพาธิป. (2565). *เอกสารประกอบการสอนรายวิชาปรัชญาและจริยศาสตร์สมัยใหม่ (PHE 8107).* สาขาปรัชญาและจริยศาสตร์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

มหาวิทยาลัยธรรมกายแคลิฟอรเนีย. (2548). *ความรู้พื้นฐานทางพระพุทธศาสนา*. กรุงเทพ ฯ : มหาวิทยาลัยธรรมกายแคลิฟอรเนีย.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2543). *พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล.* นครปฐม : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.

_____. (มปป.). *อภิธานปฺปทีปิกาและอภิธานปฺปทีปิกาสูจิ*. กรุงเทพ ฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

วศิน อินทสระ. (2548). *อริยสัจ 4 ความจริงของชีวิตที่ทุกคนควรรู้และเข้าใจ*. กรุงเทพ ฯ : ธรรมดา.

_____. (2541). พุทธจริยศาสตร์. กรุงเทพฯ : เม็ดทราย.

วีระวัฒน์ ปันนิตามัย. (2551). *เชาวน์อารมณ์ (EQ) : ดัชนีวัดความสุขและความสำเร็จของชีวิต*. กรุงเทพ ฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2546). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. กรุงเทพ ฯ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สมเด็จพระพุทธชินวงศ์ (สมศักดิ์ อุปสมมหาเถระ). (2554). *อริยวังสปฏิปทา : ข้อปฏิบัติอันเป็นวงศ์พระอริยะเจ้า/นิพนธ์ธรรมของสมเด็จพระพุทธชินวงศ์ (สมศักดิ์ อุปสมมหาเถระ)*. กรุงเทพ ฯ : ประยูรสาส์นไทยการพิมพ์.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2564). *การสำรวจพฤติกรรมด้านสุขภาพของประชากร พ.ศ. 2564*. กรุงเทพ ฯ : สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

สำนักงานเลขานุการคณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ จังหวัดนครศรีธรรมราช. (2564). *แผนพัฒนาจังหวัดนครศรีธรรมราช (พ.ศ. 2566 - 2570)*. นครศรีธรรมราช : สำนักงานเลขานุการคณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ.

สำนักงานสถิติแห่งขาติ. (2564). *สถานการณ์เด็กและเยาวชน 2564*. กรุงเทพ ฯ : กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม.

สุมน อมรวิวัฒน์. (2547). *การพัฒนาการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสตร์*. กรุงเทพ ฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย. (2550). *หลักการบริหารการศึกษาตามแนวพุทธศาสตร์*. กรุงเทพ ฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สุวร ศิวะแพทย์. (2550). *จิตวิทยาทั่วไป*. กรุงเทพ ฯ : โอเดียนสโตร์.

สุวรรณ เพชรนิล. (2524). พุทธปรัชญาเบื้องต้น. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา

สุวิมล จุลวานิช และนพมณี ฤทธิกุลสิทธิชัย. (2556). *การศึกษาความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษาปริญญาตรี คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระนคร*. งานวิจัยคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระนคร.

อริยะ สุพรรณเภษัช. (2545). *พัฒนา I.Q. E.Q. M.Q. และสมาธิด้วยพลังคลื่นเสียง*. กรุงเทพ ฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.

เอกชัย จุละจาริตต. (2551). *แกนธรรม (อริยสัจ 4)*. กรุงเทพ ฯ : เคล็ดไทยจำกัด.

อันดา ศิรวรรณ. (2550). *พระพุทธศาสนากับสังคม*. กรุงเทพ ฯ : สำนักพิมพ์สูตรไพศาล.

อุนิษา เลิศโตมรสกุล และอัณณพ ชุบำรุง. (2561). *อาชญากรรมและอาชญาวิทยา*. กรุงเทพ ฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Giulio, C. G. (2005). *How to Become A Buddha In 5 Weeks*. London: Acturus Pubishing Limited.

Guilford, J.P. (1967). The *Nature of Human Intelligence*. McGraw-Hill : Book company.

Kohlberg,L. (1976). Moral Stages and Moralization : the Cognitive Developmental Approach. In Lickona (ed) and Moral Development and Behavior : Theory Research and Social Issues. New York : Holt Rinehart & Winston.

Lennick, D. and Kiel, F. (2011). *Moral Intelligence 2.0: Enhancing business performance and Leadership success in turbulent time*. Upper Saddle River : Prentice Hall.

Lennick, D. and F. Kiel. (2005). Moral *Intelligence: Enhancing Business Performance And LeadershipSuccess*. New Jersy : Pearson Education, Inc.

2. ดุษฎีนิพนธ์ วิทยานิพนธ์และ/หรือสารนิพนธ์

ดฤษวรรณ แก้วกิตติคุณ. (2549). *ความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารในสถานศึกษาเอกชน อำเภอบ้านโป่ง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรีเขต 2*. วิทยานิพนธ์ปริญญา ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ชูฤทธิ์ เต็งไตรสรณ์. (2552). *การศึกษาความสัมพันธ์ของแนวคิดสุขภาวะองค์รวมเชิงพุทธกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ชัชลิตา ชาวสี (2558). *การพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเด็กปฐมวัย โดยใช้โปรแกรมจริยธรรมการ์ตูนแอนิเมชั่นและโปรแกรมจริยธรรมหนังสือนิทาน*. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ทวีศักดิ์ ทองทิพย์. (2554). *การบริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักไตรสิกขาของโรงเรียนวัดพระพุทธบาทเขากระโดง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์*. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

เบญจ งามนาวากุล. (2551). *การศึกษาพัฒนาการและการเข้าร่วมกิจกรรมเยาวชนศูนย์การเรียนรู้โจโก้ของเยาวชนหมู่ที่ 8 บ้านราษฎรสามัคคี ตำบลเมืองจัง จังหวดน่าน.* กรุงเทพ ฯ : สำนักบัณฑิตอาสาสมัคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ประกายดาว คำป้อม. (2559). *ความฉลาดของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียนประถมศึกษาของรัฐ จังหวัดนครปฐม*. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.

พระใบฎีกาธีรศักดิ์ สุธีโร (น้อยอ่อน). (2560). *ศึกษาการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ตามแนวทางพระพุทธศาสนาเถรวาท โรงเรียนกระสังพิทยาคม ตำบลกระสัง อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์*. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาบุญเพียง ปุญญวิริโย (แก้ววงศนอย). (2554). *แนวคิดและวิธีการขัดเกลาทางสังคมในสถาบันครอบครัวตามแนวพระพุทธศาสนา*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาศุภกิจ สุภกิจโจ (ภักดีแสน). (2553). *การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขา : กรณีศึกษาศูนย์การเรียนชุมชน อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น*. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พัชรินทร์ จิตต์มั่น. (2551). *การศึกษาความฉลาดทางจริยธรรมและเจตคติต่ออาชีพอิสระของนักศึกษาคณะเทคโนโลยีคหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ(พื้นที่พระนครใต้*. สารนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

วลัยพรรณ เฉลยทรัพย์. (2560). *รูปแบบการสร้างแรงจูงใจให้เยาวชนพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม โดยอาศัยศิลปินต้นแบบ*. ดุษฎีนิพนธปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ศิลป์ชัย ลีลิตธรรม และวงศกร เพิ่มผล. (2563). *รายงานการวิจัยการศึกษาปัจจัยและแนวทางป้องกันตามหลักเบญจศีล เพื่อส่งเสริมการไม่กระทำความผิดซ้ำของผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสมุทรปราการ*. สมุทรปราการ : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.

สุวิภาภรณ์ ธีรมิตร. (2565). *ปัจจัยความฉลาดที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการทำงานของบุคลากรสำนักงานพาณิชย์จังหวัดในประเทศไทย*. ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงกลยุทธ์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

อิสริยาภรณ์ ชัยกุหลาบ. (2553). *ความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเลย เขต 1 เขต 2 และเขต 3*. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตร์มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.

อภิวัฒน์ แก้วเพ็ง. (2560). *สาเหตุการกระท้าผิดซ้ำของผู้ต้องขัง กรณีศึกษาเรือนจ้าพิเศษมีนบุรี*. การศึกษาอิสระปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสหวิทยาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

เอกบดินทร์ กิตติจริยา. (2555). การวิเคราะห์พหุระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อความฉลาดทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ *6* จังหวัดเชียงราย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต *36.* วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิจัยและวัดประเมินผลการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.

3. บทความในวารสาร

จินตนา ไพบูลย์ธนานนท์ (2559). ความฉลาดทางอารมณ์ ความฉลาดทางจริยธรรมและกลยุทธ์ในการศึกษาและการเรียนรู้ของนักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิตเปรียบเทียบระหว่างชั้นปีที่ 1 และชั้นปีที่ 4 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี กรุงเทพ. *วารสารวิทยาลัยพยาบาล บรมราชชนนี กรุงเทพ*, 32(1), 105

ชุติมา แสงดารารัตน์. (2560). การวิเคราะห์องค์ประกอบของความฉลาดทางจริยธรรมของผู้เรียนระดับปริญญาตรี สถาบันอุดมศึกษาเอกชนภาคกลาง. *สุทธิปริทัศน์*, 31(98), 60-72.

ณวรัน เรืองศิริ และคณะ. (2564). การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่มีสติและสมาธิเป็นฐาน ศึกษากรณี: นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนสวายพิทยาคม ตำบลสวาย อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน มจร*, 9(3), 988-1000.

ทิพย์ธิดา ณ นคร. (2564). การพัฒนาตัวบ่งชี้ภูมิคุ้มกันเพื่อการเผชิญวิกฤติตามแนวพุทธจิตวิทยาสำหรับวัยผู้ใหญ่. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์*, 6(3), 391-404.

นิตยา เพ็ญศิรินภา. (2564). ปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น กับหลักสูตรเพศศึกษารอบด้าน. *วารสารวิชาการสาธารณสุขชุมชน*, 7(3), 1-16.

ตีรณา พลอยสวัสดิ์ไชย. (2562). องค์ประกอบของพฤติกรรมจากความฉลาดทางอารมณ์และความฉลาดทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 สำนักงานเขตหนองจอก สังกัดกรุงเทพมหานคร. *วารสารการวัดผลการศึกษา*, 36(100), 110-125.

พรทิพย์ โภไคยอุดม. (2555). การประเมินความพึงพอใจต่อผลการเรียนรู้ด้านมีคุณธรรมในวิชาพุทธบัณฑิตจุฬา ฯ สง่างามของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. *วารสารวิชาการคุณธรรมความดี*, 1(1), 83.

พระมหาอนันต์ องฺกุรสิริ. (2561). คุณธรรมจริยธรรมกับการพัฒนาผู้เรียนในยุคไทยแลนด์ 4.0. *วารสารนวัตกรรมการศึกษาและการวิจัย*, 2(2), 81-90.

พิชญาภา ยืนยาว. (2561). ปัจจัยความฉลาดที่ส่งผลต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม. *Veridian E-Journal, Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์และศิลปะ*, 11(1), 1961-1977.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2550). หัวใจพระพุทธศาสนา. *พุทธจักร*. 61(5), 7.

เพ็ญพิมล คูศิริวิเชียร. (2550).ความเฉลียวฉลาดด้านต่าง ๆ ที่ทุกคนพึงมี. *วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์ ศรีนครินทรวิโรฒ*. 8(1), 87.

แพรภัทร ยอดแก้ว. (2561). การจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์ไทยในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร จังหวัดนครปฐม. *วารสารพัฒนศิลป์วิชาการ*, 2 (ฉบับพิเศษ), 379-387.

วิสิฏฐ์ คิดคำส่วน. (2562). แนวคิดเชิงคุณธรรม จริยธรรมจากบุคคลสำคัญ เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติตนของนักศึกษาวิชาคุณธรรม จริยธรรมกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต. *วารสารบัณฑิตศึกษา*, 16(72), 119-130.

ภัคทีฆวิณหุ ไอศูรยยศพสุธีร์. (2565). การพัฒนาศักยภาพทางความฉลาดของเยาวชนด้วยอานาปานสติในพระพุทธศาสนา. *วารสารวิชาการศรีปทุม ชลบุรี*, 18(3), 61-74.

ศรัณย์ วงศ์คำจันทร์. (2561). จริยธรรมนักศึกษาแบละแนวทางพัฒนาจริยธรรมนักศึกษา. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร (สทมส.)*, 23(2), 71-85.

ศักดา ขำคม. (2561). ผลการใช้กิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์และพลังสุขภาพจิตของนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี. *Veridian E-Journal, Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์และศิลปะ*, 11(2), 2767-2780.

สุมานพ ศิวารัตน์. (2560). การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยไตรสิกขา. *วารสารสถาบันวิชาการป้องกันประเทศ*, 8(1), 36-48.

4. รายงานการประชุมวิชาการ หรือ การสัมมนาทางวิชาการ

กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2565). *รายงานสถานการณ์สังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช ประจำปีงบประมาณ 2565*. นครศรีธรรมราช : สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดนครศรีธรรมราช.

อุษณีย์ อีดยี. (2563). ปัญหา และความต้องการในการเสริมสร้างความฉลาดทางจริยธรรม ความฉลาดทางความคิดสร้างสรรค์ และความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรคของนักเรียนโรงเรียนบำรุงวิทยา อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช. ใน*การประชุมหาดใหญ่วิชาการระดับชาติและนานาชาติครั้งที่ 11 17 กรกฎาคม 2563*. (หน้า 578-589). สงขลา : มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.

สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (ม.ป.ป.). *รายงานผลการศึกษาโครงการวิจัยและพัฒนาเชิงปฏิบัติการเรื่องการใช้สื่อ ICT ในการพัฒนาความมั่นคงของมนุษย์ในกลุ่มเด็กและเยาวชนที่เป็นกลุ่มเสี่ยงของประเทศไทย*. กรุงเทพ ฯ : สำนักงานปลัดกระทรวง.

5. การสัมภาษณ์

พระสิริคณาจารย์. (6 ธันวาคม 2566). เจ้าคณะจังหวัดนครศรีธรรมราช เจ้าอาวาสวัดประดู่พัฒนาราม. สัมภาษณ์เชิงลึก

พระครูสุนทรพจนบัณฑิต, รศ.ดร.. (29 พฤศจิกายน 2566). เจ้าคณะอำเภอขนอม เจ้าอาวาสวัดเจดีย์หลวง. สัมภาษณ์เชิงลึก.

นายทวีศักดิ์ ศรีภูงา. (4 ธันวาคม 2566). ผู้อำนวยการวิทยาลัยเทคโนโลยีอุตสาหกรรมและการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีศรีวิชัย เขตพื้นที่ขนอม. สัมภาษณ์เชิงลึก.

นายธวัช คำณวน. (5 กุมภาพันธ์ 2567). ผู้อำนวยการโรงเรียนขนอมพิทยา. สัมภาษณ์เชิงลึก.

ดร.สันติ อุนจะนำ. (28 พฤศจิกายน 2566). หัวหน้าฝ่ายกิจกรรม มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยวิทยาเขตศรีธรรมโศกราช. สัมภาษณ์เชิงลึก.

นายทัตเทพ ชุมนุมมณี. (6 ธันวาคม 2566). ผู้อำนวยการทัณฑ์สถานวัยหนุ่ม จังหวัดนครศรีธรรมราช. สัมภาษณ์เชิงลึก.

นางเพ็ญพร วงศ์สวัสดิ์. (6 ธันวาคม 2566). ผู้อำนวยการสถานพินิจ จังหวัดนครศรีธรรมราช. สัมภาษณ์เชิงลึก.

นายสัณฐาน รัตนะ. (6 ธันวาคม 2566). ผู้อำนวยการสำนักงานคุมประพฤติ จังหวัดนครศรีธรรมราช. สัมภาษณ์เชิงลึก.

นายศักดา จันทรักษ์. (4 ธันวาคม 2566). ประธานสภาเด็กและเยาวชน อำเภอขนอม จังหวัดนครศรีธรรมราช. สัมภาษณ์เชิงลึก.

พระเมธีวชิราภิรัต, ผศ.ดร.. (22 กุมภาพันธ์ 2567). รองอธิบดีมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยวิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช. เสวนากลุ่ม.

พระครูอรุณสุตาลังการ, รศ.ดร. (22 กุมภาพันธ์ 2567). รองอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช. เสวนากลุ่ม.

พระครูนิติธรรมบัณฑิต, ดร.. (22 กุมภาพันธ์ 2567). อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช. เสวนากลุ่ม.

ศ.ดร.ครองชัย หัตถา. (22 กุมภาพันธ์ 2567). ภาคีสมาชิกราชบัณฑิต สำนักธรรมศาสตร์และการเมืองราชบัณฑิตยสภาประเภทวิชาภูมิศาสตร์ภูมิภาค. เสวนากลุ่ม.

ผศ.ดร.ดิเรก นุ่นกล่ำ. (22 กุมภาพันธ์ 2567). อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช. เสวนากลุ่ม.

รศ.ดร.เดชชาติ ตรีทรัพย์. (22 กุมภาพันธ์ 2567). อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช. เสวนากลุ่ม.

ร้อยตำรวจโทร ดร.ภัชรา เมฆวรรณ์. (22 กุมภาพันธ์ 2567).ผู้ทรงคุณวุฒิ ข้าราชการตำรวจบำนาญ. เสวนากลุ่ม.

ดร.วชิรวิชญ์ อิทธิธนาศุภวิชญ์. (22 กุมภาพันธ์ 2567). อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช. เสวนากลุ่ม.

6. เอกสารสนเทศอิเลคทรอนิกส์

1) บทความในหนังสือ

นันทา ติงสมบัติยุทธ์. (2554). *MQ ความฉลาดทางจริยธรรม*. สืบค้น 7 เมษายน 2566. [Online]. Available http://gotoknow.org/blog/www-doae/27125.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (มปป.). *จะพัฒนาคนกันได้อย่างไร?* “ระบบไตรสิกขาเพื่อให้องค์รวมพัฒนาอย่างมีดุลยภาพ”. สืบค้น 7 เมษายน 2566. https://www.watnyanaves.net/en/book-reading/116/12.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

1. พระครูสิริธรรมาภิรัต, ผศ.ดร.

ตำแหน่ง รองอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช

คุณวุฒิ ศน.ด. (พุทธศาสตร์ศึกษา) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

2. ศ.ดร. ครองชัย หัตถา

ตำแหน่ง ภาคีสมาชิกราชบัณฑิต สำนักธรรมศาสตร์และการเมือง ราชบัณฑิตยสภาประเภทวิชาภูมิศาสตร์ภูมิภาค

คุณวุฒิ วท.ด. (ปฐพีวิทยา) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

3. ผศ.ดร. สรัญญา แสงอัมพร

ตำแหน่ง อาจารย์พิเศษประจำมหาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช

คุณวุฒิ ศษ.ด. (การบริหารการศึกษา) มหาวิทยาลัยวงศ์เชาวลิตกุล

4. ผศ.ดร. ทิพมาศ เศวตวรโชติ

ตำแหน่ง หัวหน้าฝ่ายจัดการศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช

คุณวุฒิ ศษ.ด. (การบริหารการศึกษา) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

5. ดร.วชิรวิชญ์ อิทธิธนาศุภวิชญ์

ตำแหน่ง อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช

คุณวุฒิ ปร.ด. (อาชญาวิทยาการบริหารงานยุติธรรมและสังคม) มหาวิทยาลัยมหิดล

ภาคผนวก ข
หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

ที่ อว ๗๙๑๖(๒) /ว ๐๐๐๗ **วันที่** ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เรียน พระครูสิริธรรมาภิรัต, ผศ.ดร.

ด้วย พระครูปลัดสิวริศร์ สุทธิมโน (ด่านประสิทธิ์) นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง รูปแบบการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชนเพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช (Model for the Development of Moral Intelligent Among Young People to Reduce Social Problem in Nakhon Si Thammarat Province) โดยมี ดร.สุปรีชา ชำนาญพุฒิพร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ในการนี้จึงเรียนเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โครงสร้างของเครื่องมือที่นักศึกษาสร้างขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้การวิจัยมีความถูกต้องและสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้และเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป รายละเอียดดังเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

(พระครูบวรชัยวัฒน์. ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

- ตาม
- พระอาจารย์
- อาจารย์ที่ปรึกษา

๒๖ ก.ค. ๖๖

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๐๐๗

๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เจริญพร ศาสตราจารย์ ดร.ครองหัต หัตถา

ด้วย พระครูปลัดสิวริศร์ สุทฺธิมโน (ด่านประสิทธิ์) นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง รูปแบบการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชนเพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช (Model for the Development of Moral Intelligent Among Young People to Reduce Social Problem in Nakhon Si Thammarat Province) โดยมี ดร.สุปรีชา ชำนาญพุฒิพร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ในการนี้จึงเจริญพรเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โครงสร้างของเครื่องมือที่นักศึกษาสร้างขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้การวิจัยมีความถูกต้องและสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้และเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป รายละเอียดดังเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออนุโมทนาขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ตอบรับ/รับทราบ
๑๑ กค. ๒๕๖๖

ขอเจริญพร

(พระครูบวรชัยวัฒน์. ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

ที่ อว ๗๙๑๖(๒) /ว ๐๐๐๗ **วันที่** ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เจริญพร ผศ.ดร.สรัญญา แสงอัมพร

ด้วย พระครูปลัดสิวิริศร์ สุทธิมโน (ด่านประสิทธิ์) นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง รูปแบบการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชนเพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช (Model for the Development of Moral Intelligent Among Young People to Reduce Social Problem in Nakhon Si Thammarat Province) โดยมี ดร.สุปรีชา ชำนาญพุฒิพร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ในการนี้จึงเจริญพรเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โครงสร้างของเครื่องมือที่นักศึกษาสร้างขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้การวิจัยมีความถูกต้องและสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้และเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป รายละเอียดดังเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

(พระครูบวรชัยวัฒน์. ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

ที่ อว ๗๙๑๖(๒) /ว ๐๐๐๗ **วันที่** ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เจริญพร ผศ.ดร.ทิพมาศ เศวตวรโชติ

ด้วย พระครูปลัดสิวริศร์ สุทธิมโน (ด่านประสิทธิ์) นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง รูปแบบการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชนเพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช (Model for the Development of Moral Intelligent Among Young People to Reduce Social Problem in Nakhon Si Thammarat Province) โดยมี ดร.สุปรีชา ชำนาญพุฒิพร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ในการนี้จึงเจริญพรเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โครงสร้างของเครื่องมือที่นักศึกษาสร้างขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้การวิจัยมีความถูกต้องและสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้และเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป รายละเอียดดังเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

(พระครูบวรชัยวัฒน์. ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ยินดีตอบรับเป็นผู้เชี่ยวชาญ
ตรวจเครื่องมือวิจัย

ทิพมาศ

(ผศ.ดร. ทิพมาศ เศวตวรโชติ)

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

ที่ อว ๗๙๑๖(๒) /ว ๐๐๐๗ **วันที่** ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เจริญพร ดร.วชิรวิชญ์ อิทธิธนาศุภวิชญ์

ด้วย พระครูปลัดสิวริศร์ สุทฺธิมโน (ด่านประสิทธิ์) นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง รูปแบบการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชนเพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช (Model for the Development of Moral Intelligent Among Young People to Reduce Social Problem in Nakhon Si Thammarat Province) โดยมี ดร.สุปรีชา ชำนาญพุฒิพร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ในการนี้จึงเจริญพรเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โครงสร้างของเครื่องมือที่นักศึกษาสร้างขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้การวิจัยมีความถูกต้องและสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้และเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป รายละเอียดดังเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

(พระครูบวรชัยวัฒน์. ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๒.
ดร.วชิรวิชญ์ อิทธิธนาศุภวิชญ์
- ตรวจสอบ เครื่องมือ เรียบร้อย
- รับทราบ.
๓๐/๐๗/๖๖

ภาคผนวก ค
รายชื่อ/หนังสือขออนุญาตสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูล

ผู้ทรงคุณวุฒิ : การสัมภาษณ์ (In-dept Interview)

1. พระสิริคณาจารย์

ตำแหน่ง	เจ้าคณะจังหวัดนครศรีธรรมราช เจ้าอาวาสวัดประดู่พัฒนาราม
สัมภาษณ์เชิงลึก	6 ธันวาคม 2566

2. พระครูสุนทรพจนบัณฑิต, รศ.ดร.

ตำแหน่ง	เจ้าคณะอำเภอขนอม เจ้าอาวาสวัดเจดีย์หลวง
สัมภาษณ์เชิงลึก	29 พฤศจิกายน 2566

3. นายทวีศักดิ์ ศรีภูงา

ตำแหน่ง	ผู้อำนวยการวิทยาลัยเทคโนโลยีอุตสาหกรรมและการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีศรีวิชัย เขตพื้นที่ขนอม
สัมภาษณ์เชิงลึก	4 ธันวาคม 2566

4. นายธวัช คำณวน

ตำแหน่ง	ผู้อำนวยการโรงเรียนขนอมพิทยา
สัมภาษณ์เชิงลึก	5 กุมภาพันธ์ 2567

5. ดร.สันติ อุนจะนำ

ตำแหน่ง	หัวหน้าฝ่ายกิจกรรม มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมโศกราช
สัมภาษณ์เชิงลึก	28 พฤศจิกายน 2566

6. นายทัตเทพ ชุมนุมมณี

ตำแหน่ง	ผู้อำนวยการทัณฑสภานวัยหนุ่ม จังหวัดนครศรีธรรมราช
สัมภาษณ์เชิงลึก	6 ธันวาคม 2566

7. นางเพ็ญพร วงศ์สวัสดิ์

ตำแหน่ง	ผู้อำนวยการสถานพินิจ จังหวัดนครศรีธรรมราช
สัมภาษณ์เชิงลึก	6 ธันวาคม 2566

8. นายสัณฐาน รัตนะ ผู้อำนวยการสำนักงานคุมประพฤติ
ตำแหน่ง จังหวัดนครศรีธรรมราช
สัมภาษณ์เชิงลึก 6 ธันวาคม 2566

9. นายศักดา จันทรักษ์
ตำแหน่ง ประธานสภาเด็กและเยาวชน อำเภอขนอม
จังหวัดนครศรีธรรมราช
สัมภาษณ์เชิงลึก 4 ธันวาคม 2566

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร.๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๐๑๐

๓ กรกฎาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรียน พระสิริคณาจารย์

ด้วย พระครูปลัดสิวริศร์ สุทฺธิมโน (ด่านประสิทธิ์) นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง รูปแบบการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชนเพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช (Model for the Development of Moral Intelligent Among Young People to Reduce Social Problem in Nakhon Si Thammarat Province) โดยมี ดร.สุปรีชา ชำนาญพุฒิพร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระครูปลัดสิวริศร์ สุทฺธิมโน (ด่านประสิทธิ์) ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขอขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๐๑๐

๓ กรกฎาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรียน พระครูสุนทรพจนบัณฑิต, รศ.ดร.

ด้วย พระครูปลัดสิวริศร์ สุทฺธิมโน (ด่านประสิทธิ์) นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง รูปแบบการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชนเพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช (Model for the Development of Moral Intelligent Among Young People to Reduce Social Problem in Nakhon Si Thammarat Province) โดยมี ดร.สุปรีชา ชำนาญพุฒิพร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระครูปลัดสิวริศร์ สุทธิมโน (ด่านประสิทธิ์) ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขอขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(พระครูบวรชัยวัฒน์. ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๐๑๐

๓ กรกฎาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร นายทวีศักดิ์ ศรีภูงา

ด้วย พระครูปลัดสิวริศร์ สุทฺธิมโน (ด่านประสิทธิ์) นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง รูปแบบการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชนเพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช (Model for the Development of Moral Intelligent Among Young People to Reduce Social Problem in Nakhon Si Thammarat Province) โดยมี ดร.สุปรีชา ชำนาญพุฒิพร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระครูปลัดสิวริศร์ สุทฺธิมโน (ด่านประสิทธิ์) ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออนุโมทนาขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูบวรชัยวัฒน์. ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๙

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๐๑๐ **วันที่** ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร ดร.สันติ อุนจะนำ

ด้วย พระครูปลัดสิวริศร์ สุทฺธิมโน (ด่านประสิทธิ์) นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง รูปแบบการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชนเพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช (Model for the Development of Moral Intelligent Among Young People to Reduce Social Problem in Nakhon Si Thammarat Province) โดยมี ดร.สุปรีชา ชำนาญพุฒิพร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระครูปลัดสิวริศร์ สุทฺธิมโน (ด่านประสิทธิ์) ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

(พระครูบวรชัยวัฒน์. ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร.๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๐๑๐

๓ กรกฎาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร นายทัตเทพ ชุมนุมมณี

ด้วย พระครูปลัดสิวริศร์ สุทฺธิมโน (ด่านประสิทธิ์) นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง รูปแบบการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชนเพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช (Model for the Development of Moral Intelligent Among Young People to Reduce Social Problem in Nakhon Si Thammarat Province) โดยมี ดร.สุปรีชา ชำนาญพุฒิพร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระครูปลัดสิวริศร์ สุทฺธิมโน (ด่านประสิทธิ์) ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออนุโมทนาขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูบวรชัยวัฒน์. ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

(ทนงศักดิ์ บัณฑิต)
๖ ก.ค. ๖๖

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๐๑๐

๓ กรกฎาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร นางเพ็ญพร วงศ์สวัสดิ์

ด้วย พระครูปลัดสิวริศร์ สุทฺธิมโน (ด่านประสิทธิ์) นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง รูปแบบการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชนเพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช (Model for the Development of Moral Intelligent Among Young People to Reduce Social Problem in Nakhon Si Thammarat Province) โดยมี ดร.สุปรีชา ชำนาญพุฒิพร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระครูปลัดสิวริศร์ สุทธิมโน (ด่านประสิทธิ์) ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออนุโมทนาขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูบวรชัยวัฒน์. ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

- ได้ให้ผู้การสัมภาษณ์ในหน้าที่ทำการศึกษาแล้วเรียบร้อย
วันที่ 6 กันยายน 2566

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

เพ็ญพร วงศ์สวัสดิ์
ผู้อำนวยการสถานศึกษาวิทยาลัย ๆ ศ.นครศรีธรรมราช

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๐๑๐

๓ กรกฎาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร นายสัณฐาน รัตนะ

ด้วย พระครูปลัดสิวริศร์ สุทธิมโน (ด่านประสิทธิ์) นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง รูปแบบการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชนเพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช (Model for the Development of Moral Intelligent Among Young People to Reduce Social Problem in Nakhon Si Thammarat Province) โดยมี ดร.สุปรีชา ชำนาญพุฒิพร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระครูปลัดสิวริศร์ สุทธิมโน (ด่านประสิทธิ์) ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออนุโมทนาขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูบวรชัยวัฒน์. ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

รับทราบ
6 ก.ค. 66.

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๐๑๐

๓ กรกฎาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร นายธวัช คำนวณ

ด้วย พระครูปลัดสิวริศร์ สุทฺธิมโน (ด่านประสิทธิ์) นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง รูปแบบการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชนเพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช (Model for the Development of Moral Intelligent Among Young People to Reduce Social Problem in Nakhon Si Thammarat Province) โดยมี ดร.สุปรีชา ชำนาญพุฒิพร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระครูปลัดสิวริศร์ สุทฺธิมโน (ด่านประสิทธิ์) ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออนุโมทนาขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูบวรชัยวัฒน์. ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

- ทราบ
- ผอ. ดำเนินการ
๕ ก.ค 2567

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๐๑๐

๓ กรกฎาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร นายศักดิ์ดา จันทรักษ์

ด้วย พระครูปลัดสิวริศร์ สุทฺธิมโน (ด่านประสิทธิ์) นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง รูปแบบการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชนเพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช (Model for the Development of Moral Intelligent Among Young People to Reduce Social Problem in Nakhon Si Thammarat Province) โดยมี ดร.สุปรีชา ชำนาญพุฒิพร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระครูปลัดสิวริศร์ สุทฺธิมโน (ด่านประสิทธิ์) ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออนุโมทนาขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูบวรชัยวัฒน์. ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

- จันทราบ
ศักดิ์
ศักดา จันทรักษ์

ผู้ทรงคุณวุฒิ : การประชุมเสวนากลุ่ม (Focus group)

1. พระเมธีวชิราภิรัต, ผศ.ดร

ตำแหน่ง รองอธิบดีมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช

เสวนากลุ่ม 22 กุมภาพันธ์ 2567

2. พระครูอรุณสุตาลังการ,รศ.ดร.

ตำแหน่ง รองอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

เสวนากลุ่ม 22 กุมภาพันธ์ 2567

3. พระครูนิติธรรมบัณฑิต, ดร.

ตำแหน่ง อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

เสวนากลุ่ม 22 กุมภาพันธ์ 2567

4. ศ.ดร.ครองชัย หัตถา

ตำแหน่ง ภาคีสมาชิกราชบัณฑิต สำนักธรรมศาสตร์และการเมือง ราชบัณฑิตยสภาประเภทวิชาภูมิศาสตร์ภูมิภาค

เสวนากลุ่ม 22 กุมภาพันธ์ 2567

5. ผศ.ดร.ดิเรก นุ่นกล่ำ

ตำแหน่ง อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

เสวนากลุ่ม 22 กุมภาพันธ์ 2567

6. รศ.ดร.เดชชาติ ตรีทรัพย์

ตำแหน่ง อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช

เสวนากลุ่ม 22 กุมภาพันธ์ 2567

7. ร.ต.ท. ดร.ภัชรา เมฆวรรณ์

ตำแหน่ง ผู้ทรงคุณวุฒิ ข้าราชการตำรวจบำนาญ

เสวนากลุ่ม 22 กุมภาพันธ์ 2567

8. ดร.วชิรวิชญ์ อิทธิธนาศุภวิชญ์

ตำแหน่ง อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช

เสวนากลุ่ม 22 กุมภาพันธ์ 2567

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๒๔๖ **วันที่** ๓ กรกฎาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ร่วมดำเนินการเสวนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อทำวิจัย

เรียน พระเมธีวชิราภิรัต, ผศ.ดร.

ด้วย พระครูปลัดสิวริศร์ สุทฺธิมโน (ด่านประสิทธิ์) นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง รูปแบบการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชนเพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช (Model for the Development of Moral Intelligent Among Young People to Reduce Social Problem in Nakhon Si Thammarat Province) โดยมี ดร.สุปรีชา ชำนาญพุฒิพร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ทางมหาวิทยาลัยฯ จึงใคร่ขอความขอความอนุเคราะห์จากท่าน เข้าร่วมดำเนินการเสวนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อทำการวิจัย โดยโปรดอนุญาตให้ พระครูปลัดสิวริศร์ สุทฺธิมโน (ด่านประสิทธิ์) ได้เก็บรวบรวมข้อมูลเสวนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

(พระครูบวรชัยวัฒน์. ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๒๔๖

๓ กรกฎาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ร่วมดำเนินการเสวนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อทำวิจัย

เรียน พระครูอรุณสุตาลังการ, รศ.ดร.

ด้วย พระครูปลัดสิวริศร์ สุทฺธิมโน (ด่านประสิทธิ์) นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง รูปแบบการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชนเพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช (Model for the Development of Moral Intelligent Among Young People to Reduce Social Problem in Nakhon Si Thammarat Province) โดยมี ดร.สุปรีชา ชำนาญพุฒิพร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ทางมหาวิทยาลัยฯ จึงใคร่ขอความขอความอนุเคราะห์จากท่าน เข้าร่วมดำเนินการเสวนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อทำการวิจัย โดยโปรดอนุญาตให้ พระครูปลัดสิวริศร์ สุทฺธิมโน (ด่านประสิทธิ์) ได้เก็บรวบรวมข้อมูลเสวนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขอขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(พระครูบวรชัยวัฒน์. ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๒๔๖

๓ กรกฎาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ร่วมดำเนินการเสวนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อทำวิจัย

เรียน พระครูนิติธรรมบัณฑิต, ดร.

ด้วย พระครูปลัดสิวริศร์ สุทธิมโน (ด่านประสิทธิ์) นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง รูปแบบการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชนเพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช (Model for the Development of Moral Intelligent Among Young People to Reduce Social Problem in Nakhon Si Thammarat Province) โดยมี ดร.สุปรีชา ชำนาญพุฒิพร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ทางมหาวิทยาลัยฯ จึงใคร่ขอความขอความอนุเคราะห์จากท่าน เข้าร่วมดำเนินการเสวนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อทำการวิจัย โดยโปรดอนุญาตให้ พระครูปลัดสิวริศร์ สุทธิมโน (ด่านประสิทธิ์) ได้เก็บรวบรวมข้อมูลเสวนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขอขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(พระครูบวรชัยวัฒน์. ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร.๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๒๔๖

๓ กรกฎาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ร่วมดำเนินการเสวนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อทำวิจัย

เจริญพร ศาตราจารย์ ดร.ครองชัย หัตถา

ด้วย พระครูปลัดสิวริศร์ สุทฺธิมโน (ด่านประสิทธิ์) นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง รูปแบบการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชนเพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช (Model for the Development of Moral Intelligent Among Young People to Reduce Social Problem in Nakhon Si Thammarat Province) โดยมี ดร.สุปรีชา ชำนาญพุฒิพร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ทางมหาวิทยาลัยฯ จึงใคร่ขอความขอความอนุเคราะห์จากท่าน เข้าร่วมดำเนินการเสวนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อทำการวิจัย โดยโปรดอนุญาตให้ พระครูปลัดสิวริศร์ สุทฺธิมโน (ด่านประสิทธิ์) ได้เก็บรวบรวมข้อมูลเสวนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออนุโมทนาขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูบวรชัยวัฒน์. ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๒๔๖

๓ กรกฎาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ร่วมดำเนินการเสวนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อทำวิจัย

เรียน ผศ.ดร. ดิเรก นุ่นกล่ำ

ด้วย พระครูปลัดสิวริศร์ สุทธิมโน (ด่านประสิทธิ์) นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง รูปแบบการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชนเพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช (Model for the Development of Moral Intelligent Among Young People to Reduce Social Problem in Nakhon Si Thammarat Province) โดยมี ดร.สุปรีชา ชำนาญพุฒิพร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ทางมหาวิทยาลัยฯ จึงใคร่ขอความขอความอนุเคราะห์จากท่าน เข้าร่วมดำเนินการเสวนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อทำการวิจัย โดยโปรดอนุญาตให้ พระครูปลัดสิวริศร์ สุทธิมโน (ด่านประสิทธิ์) ได้เก็บรวบรวมข้อมูลเสวนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขอขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(พระครูบวรชัยวัฒน์. ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ยินดีอนุเคราะห์

(ผศ. ดร. ดิเรก นุ่นกล่ำ)

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๒๔๖ **วันที่** ๓ กรกฎาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ร่วมดำเนินการเสวนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อทำวิจัย

เจริญพร รศ.ดร.เดชชาติ ตรีทรัพย์

ด้วย พระครูปลัดสิวริศร์ สุทฺธิมโน (ด่านประสิทธิ์) นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง รูปแบบการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชนเพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช (Model for the Development of Moral Intelligent Among Young People to Reduce Social Problem in Nakhon Si Thammarat Province) โดยมี ดร.สุปรีชา ชำนาญพุฒิพร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ทางมหาวิทยาลัยฯ จึงใคร่ขอความขอความอนุเคราะห์จากท่าน เข้าร่วมดำเนินการเสวนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อทำการวิจัย โดยโปรดอนุญาตให้ พระครูปลัดสิวริศร์ สุทฺธิมโน (ด่านประสิทธิ์) ได้เก็บรวบรวมข้อมูลเสวนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

(พระครูบวรชัยวัฒน์. ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

(รองศาสตราจารย์ ดร.เดชชาติ ตรีทรัพย์)

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๒๔๖

๓ กรกฎาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ร่วมดำเนินการเสวนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อทำวิจัย

เรียน ร้อยตำรวจโท ดร.ภัชรา เมฆาวรรณ์

ด้วย พระครูปลัดสิวริศร์ สุทฺธิมโน (ด่านประสิทธิ์) นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง รูปแบบการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชนเพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช (Model for the Development of Moral Intelligent Among Young People to Reduce Social Problem in Nakhon Si Thammarat Province) โดยมี ดร.สุปรีชา ชำนาญพุฒิพร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ทางมหาวิทยาลัยฯ จึงใคร่ขอความขอความอนุเคราะห์จากท่าน เข้าร่วมดำเนินการเสวนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อทำการวิจัย โดยโปรดอนุญาตให้ พระครูปลัดสิวริศร์ สุทฺธิมโน (ด่านประสิทธิ์) ได้เก็บรวบรวมข้อมูลเสวนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขอขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(พระครูบวรชัยวัฒน์. ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๒๔๖ **วันที่** ๓ กรกฎาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ร่วมดำเนินการเสวนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อทำวิจัย

เรียน ดร.วชิรวิชญ์ อิทธิธนาศุภวิชญ์

ด้วย พระครูปลัดสิวริศร์ สุทฺธิมโน (ด่านประสิทธิ์) นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง รูปแบบการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชนเพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช (Model for the Development of Moral Intelligent Among Young People to Reduce Social Problem in Nakhon Si Thammarat Province) โดยมี ดร.สุปรีชา ชำนาญพุฒิพร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ทางมหาวิทยาลัยฯ จึงใคร่ขอความขอความอนุเคราะห์จากท่าน เข้าร่วมดำเนินการเสวนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อทำการวิจัย โดยโปรดอนุญาตให้ พระครูปลัดสิวริศร์ สุทฺธิมโน (ด่านประสิทธิ์) ได้เก็บรวบรวมข้อมูลเสวนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

รบกวน

ภาคผนวก ง
แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์
ดุษฎีนิพนธ์เรื่อง รูปแบบการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชน เพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช

คำชี้แจง

1. แบบสัมภาษณ์สำหรับงานวิจัยฉบับนี้ เป็นการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลสำหรับงานวิจัย เรื่อง “รูปแบบการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชนเพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช” แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ข้อคำถามการสัมภาษณ์การพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชนเพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

2. โปรดตอบคำถามตามสภาพที่เป็นจริง คำตอบของท่านมีคุณค่ายิ่งต่อการวิจัย เพราะจะทำให้ทราบข้อเท็จจริงอันจะนำไปสู่การพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชน เพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช ข้อมูลที่ท่านตอบจะไม่มีผลกระทบต่อท่านแต่อย่างใดหากท่านรู้สึกไม่สบายใจสามารถไม่ตอบคำถามได้ ผู้วิจัยขอรับรองว่าข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์ครั้งนี้จะเป็นข้อมูลในภาพรวมเท่านั้นและจะดำเนินการให้สอดคล้องภายใต้เงื่อนไขจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ทุกประการ

ผู้วิจัยขอขอบคุณที่กรุณาให้คำสัมภาษณ์ไว้ ณ โอกาสนี้

พระครูปลัดสิวริศร์ สุทธิมโน (ด่านประสิทธิ์)
นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาสังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ผู้สัมภาษณ์

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....นามสกุล/ฉายา.....

ที่อยู่ปัจจุบัน วัด/บ้าน เลขที่.....หมู่ที่.....ตำบล.....อำเภอ.....

จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....เบอร์โทร.....

วันและเวลาที่ให้สัมภาษณ์ วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....เวลา.....

ตำแหน่งงาน.....

ประสบการณ์ในการทำงาน.....

ตอนที่ 2 ข้อคำถามการสัมภาษณ์การพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชน เพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช

2.1 ตามทรรศนะของท่านสภาพทั่วไปของเยาวชนในนครศรีธรรมราชในปัจจุบันเป็นอย่างไร

2.1.1 ปัญหาการทะเลาะเบาะแว้ง

.....

.....

2.1.2 ปัญหายาเสพติด

.....

.....

2.1.3 ปัญหาชู้สาว

.....

.....

2.2 ตามทรรศนะของท่าน แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชนเพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช ควรเป็นอย่างไรบ้าง

2.2.1 แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรม

.....

.....

2.2.2 หลักธรรมที่เกี่ยวกับการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรม

.....

.....

2.3 ตามทรรศนะของท่านการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชนเพื่อลดปัญหาทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช ควรเป็นอย่างไร

2.3.1 การให้ความรู้ความฉลาดทางจริยธรรม เป็นอย่างไร

.....

.....

ภาคผนวก จ
หนังสือรับรองจริยธรรมในมนุษย์

ที่ จว. ๔๑๑/๒๕๖๖

เอกสารรับรองผลการพิจารณาจริยธรรมการทำวิจัยในคน
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๑. ชื่อโครงการวิจัย

ชื่อเรื่อง : รูปแบบการพัฒนาความฉลาดทางจริยธรรมของเยาวชนเพื่อลดปัญหาทางสังคม ในจังหวัดนครศรีธรรมราช

TITLE : THE DEVELOPMENT OF YOUNG IS MORAL INTELLIGENCE TO REDUCE SOCIAL PROBLEMS IN NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE

๒. ชื่อหัวหน้าโครงการวิจัย

พระครูปลัดสิวริศร์ สุทฺธิมโน (ด่านประสิทธิ์)

๓. ผลการพิจารณาของคณะกรรมการจริยธรรมการทำวิจัยในคน

คณะกรรมการจริยธรรมการทำวิจัยในคน สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ในการประชุมครั้งที่ ๙/๒๕๖๖ วันที่ ๒๕ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๖ มติที่ ๕๗๐/๒๕๖๖ ได้พิจารณาแล้วเห็นว่าโครงการวิจัยดังกล่าวเป็นไปตามหลักการของจริยธรรมการทำวิจัยในคน โดยที่ผู้วิจัยเคารพสิทธิและศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์ ไม่มีการล่วงละเมิดสิทธิ และไม่ก่อให้เกิดภยันตรายแก่ตัวอย่างการวิจัย กลุ่มตัวอย่างและผู้เข้าร่วมในโครงการวิจัย

จึงเห็นสมควรให้ดำเนินการวิจัยในขอบข่ายของโครงการวิจัยที่เสนอได้ ตั้งแต่วันที่ออกเอกสารรับรองผลการพิจารณาการทำวิจัยในคนฉบับนี้ จนถึงวันที่ ๒๕ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๗

ออกให้ ณ วันที่ ๒๕ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๖

ลงนาม

(พระมหามฆวินทร์ ปุริสุตฺตโม, ผศ.ดร.)
ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการทำวิจัยในคน
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ภาคผนวก ฉ
ภาพถ่ายผู้เชี่ยวชาญ สัมภาษณ์เชิงลึก/สัมภาษณ์กลุ่ม

การสัมภาษณ์เชิงลึก
(In-depth Interview)

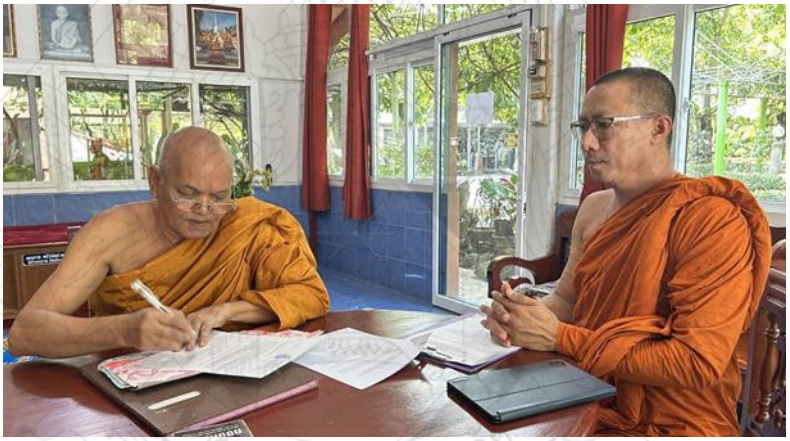
ผศ.ดร.สันติ อุนจะนำ
หัวหน้าฝ่ายบริหารวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 28 กรกฎาคม พ.ศ.2566

พระครูสุนทรพจนบัณฑิต, รศ.ดร.
เจ้าคณะอำเภอขนอม,เจ้าอาวาสวัดเจดีย์หลวง
สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม พ.ศ.2566

นายทวีศักดิ์ ศรีภูงา
ผู้อำนวยการวิทยาลัยเทคโนโลยีอุตสาหกรรมและการจัดการ
มหาวิทยาลัยราชมงคลศรีวิชัย เขตพื้นที่ขนอม
สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ.2566

พระสิริคณาจารย์
เจ้าคณะจังหวัดนครศรีธรรมราช, เจ้าอาวาสวัดจันทน์ธาตุทาราม
สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 6 ธันวาคม พ.ศ.2566

นายศักดา จันทรักษ์
ประธานสภาเด็กและเยาวชน อำเภอขนอม จังหวัดนครศรีธรรมราช
สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ.2566

นายสัณฐาน รัตนะ
ผู้อำนวยการสำนักงานคุมประพฤติ
จังหวัดนครศรีธรรมราช
สัมภาษณ์เมื่อ 6 ธันวาคม พ.ศ.2566

นางเพ็ญพร วงศ์สวัสดิ์
ผู้อำนายการสถานพินิจ จังหวัดนครศรีธรรมราช
สัมภาษณ์เมื่อ 6 ธันวาคม พ.ศ.2566

นายทัตเทพ ชุมนุมมณี
ผู้อำนายการทัณฑสถานวัยหนุ่ม จังหวัดนครศรีธรรมราช
สัมภาษณ์เมื่อ 6 ธันวาคม พ.ศ.2566

นายธวัช คำณวน
ผู้อำนวยการโรงเรียนขนอมพิทยา
อ.ขนอม จ.นครศรีธรรมราช
สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2567

การประชุมเสวนากลุ่ม
(Focus Group)

วันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2567

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล : พระครูปลัดสิวริศร์ สุทฺธิมโน (ด่านประสิทธิ์)
วัน/เดือน/ปีเกิด : 19 กันยายน 2523
สถานที่เกิด : โรงพยาบาลขนอม อำเภอขนอม จังหวัดนครศรีธรรมราช
ที่อยู่ปัจจุบัน : 125 วัดจันทน์ธาตุทาราม อ.ขนอม จ.นครศรีธรรมราช
ประวัติการศึกษา

2546 : บช.บ. (การสอบบัญชี)
มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

2563 : พธ.ม. (พระพุทธศาสนา)
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

2566 : เปรียญธรรม 4 ประโยค

ประสบการณ์ทำงาน

2561 - ปัจจุบัน : เลขานุการเจ้าคณะตำบลขนอม

2561 – ปัจจุบัน : ครูสอนศีลธรรมในโรงเรียน สังกัดมหาวิทยาลัยมหามกุฏราช วิทยาลัย

2566 – ปัจจุบัน : เจ้าอาวาสวัดจันทน์ธาตุทาราม